Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):
Titel | Title: Nye Tidender om lærde og curieuse Sager : samlede udi Året ...=samlede udi Aaret ...
Bindbetegnelse | Volume Statement: 1726
Udgivet år og sted | Publication time and place: Kbh., 1724-1748

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

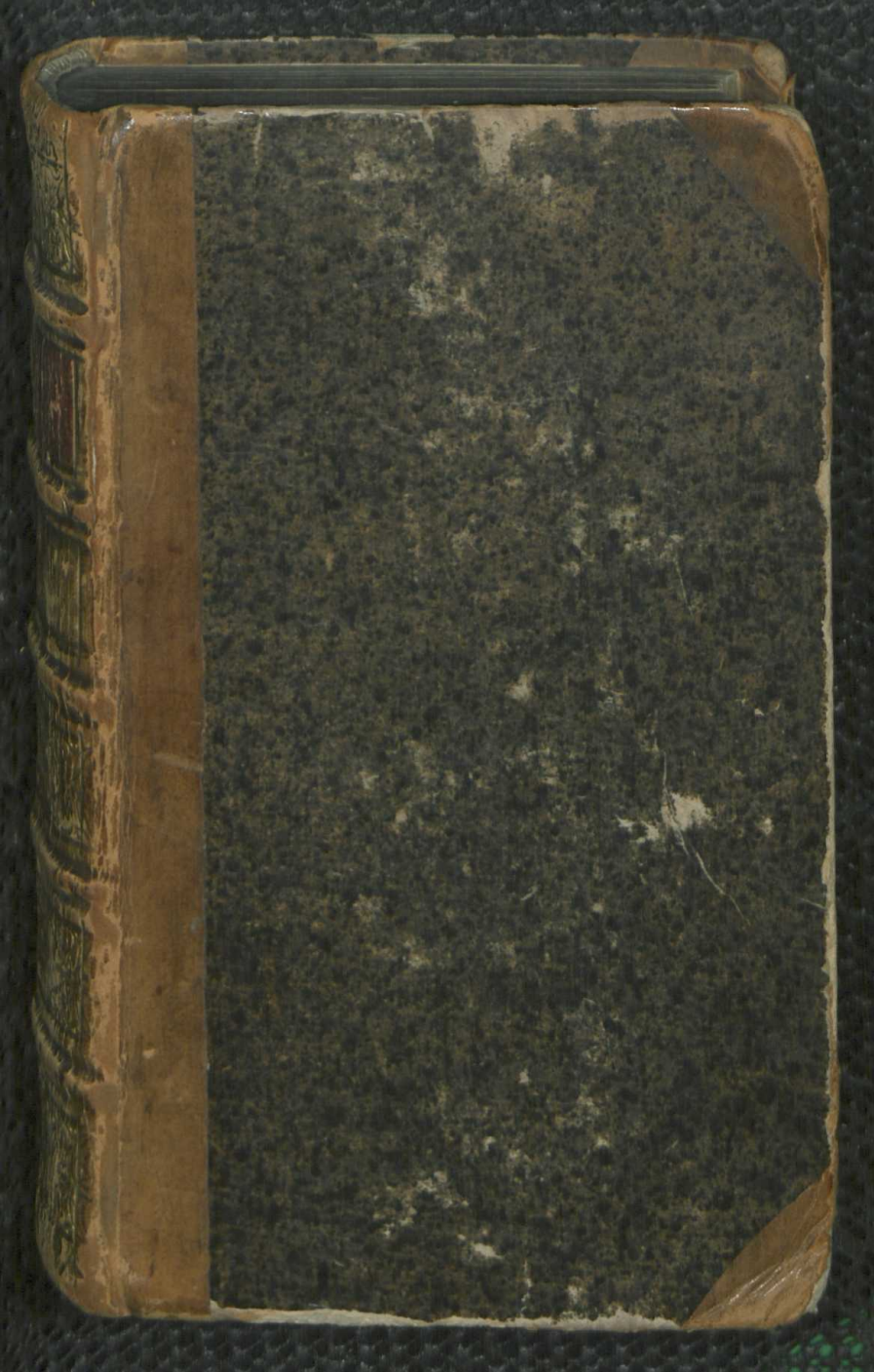

Cpl.
49.-24. -8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130021272060

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Nye Tidender

Om
Værde og curieuse
Sager /
Samlede
Udi
Aaret 1726.
Af

KJØBENHAVN /
Trykt udi Hans Kongl. Maj. privilegerede
Bogtrykkerie 1726.

B.R.H.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Fortegnelse paa de Adelige Familiee, hvis Vaaben findes aftegnede i denne Samling for Aar 1726.

Flemming	2
Finke	18
Fri-Herre af Fiuren	34
Franke	50
Fridberg	51
Frille	66
Friis	82
Friis	86
Friis	98
Friis	114
Græve af Friis	119
Fofs	131
Gaadfke	146
Godfke	147
Gaas	148
Gaas	162
Gabel	178
Gadendorf	194
Gage	210
Galde	221
Gallen	226
Galfchiöth	228
Galt	242
Gammel	258
Gantz	260
Geed	274
Gelder	290
Geliche	291
Giedde	306
Giersting	318

Giordfen

Giørdsen 355
Giödsen 356
Gioe 370
Glambech 386
Glob 402
Glob 403
Glob 426
Glug 427
Godow 442
Grabow 458
Gtæben 459
Grif 474
Griis 475
Graae 490
Grime 491
Griis 506
Grubbe 507
Grubendal 522
Grön 523
Gyldenax 538
Gyldenlöve 554
Gyldenstiern 570
Gyldensparre 634
Glud 650
Gyntersberg 666
Hach 682
Hahne 714
Halle 730
Haagenschiold 746
Hankekande 748
Harboe 762
Hardenberg 778
Hartvig 794
Hase 810
Harstal 826

Summa 65 Vaaben.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. I.

Dend 3 Januar. 1726.

Dannemark.

Flemming.

Skioldet er blaat, hvorover gaar tvende røde Tver-Bielker, og paa hver af dem ere 3 gyldene Kugler. Af Hielmen, som er kronet, opstaaer en guul Fane, havende paa hver Side 6 Standarter hver anden rød og hver anden blaae. Mand finder og Skioldet tegnet med rødt Bielkene guule og imellem Bielkerne i det røde Feldt 3 og 3 runde Kugler, paa Hielmen er en rød Fane, og paa hver side 3 Standarter, den mellemste rød, de andre guule. Denne Slegt siges at være indkommen med Kong Erich Pomerano i disse Lande, dog findes adskillige af denne Slegt

forn herinde at have været boesat. 1313. udi Kong Erich Mendveds Tid nevnes Ole Flemming. 1315 Jakob Flemming. 1396. i Dronning Margretis Tid Claus og Hermand Flemming. 1419. & 1435. Niels Flemming Lands-Dommer i Sieland. Omtrent paa disse Tider nedsatte sig udi Sverrig Claus Flemming Stam-Fader til

alle de Flemminger siden i Sverrig have boet. Den første fra hvilken Slegten her i Landet blev forplantet var Herman Flemming, hand kom med Kong Erich af Pommern herind, og var hans Hofmester, hans Frue heed Inger Hendrichs-Daatter Skarpenberg, hand havde med hende 3 Sønner, Boe Jakob og Peder Flemming. 1396. var Boe Flemming Rigens Marskalk, hand hendte i Engelland Kong Edvards Daatter Philippa, som Kong Erich fik til Dronning, og da forærede Kong Edvard ham en stor Saphir, og en Guld-braße af en stor Værdi, hvilken hand testamenterede bort, thi hand havde ingen Børn, og hans Brødre arvede ham. Den 2den Søn Jacob Flemming eyede Mollerup havde 2 Sønner Anders og Hermand Flemming, Anders Flemming havde en Søn heed Hermand Flemming som var Dom-Provst i Aarhuus. Hermand Jacobsen Flemming havde med sin anden Frue 3 Sønner, Erich Jacob og Herman Flemming. Erich Flemming blev slagen ugift for Aalborg i Skipper Clemens Oplob. Hermand efterlod sig ey Børn, og Jacob Flemming til Bavelse havde med sin Frue Maren Juul af Udstrup en eniste Daatter, Anne Flemming som fik Jacob Ulfeld til Koxbølle, denne Jacob Flemming var dend sidste mand veed af dennd Slegt her i Riget, hand ligger begraven ved Bavelse, og er Vaabenet med ham nedlagt. Den anden af Hr. Hermand Flemming den ældres Sønner Hr. Peder Flemming havde med sin Frue Margrete

Arvids-Daatter 5 Sønner, Hr. Boe, Hr. Claus, Johan, Oluf og Truid Flemminger. Hr. Boe Flemming til Brunlag i Norge, sad 1473. i Norriges Riges Raad, og var 1489. Lehnsmand over Aggerhuus, hand efterlo dig ikkuns en Daatter, nemlig Margrethe Hr. Holger Erichsøn Rosenkrandses. 1501. var Hermand Flemming en af dem, som KongHans sendte til Norge mod Knud Alfsen.

Continuatio af Catalogo Rostgardiano.

885 Zach. Lundii Poëmata Latina (sed videtur primus Tom. deesse, nam incipit ab Elegia XV.) Codex MS. ipsius Auctoris manu. in 4to.

886 Ejusdem Lundii Sylvæ Poëticæ. in 4to.

887 Ejusdem boni Imperatoris characteres, carmine Heronico descripti, & ab ipso exscripti Auctore. in folio.

888 Boni Militis characteres, carmine Heroico ab Auctore Zacharia Lundio exscripti. in folio.

889 Ejusdem Imperator & Miles, & ad utrumq; notæ MSS. in 4to.

890 Ejusdem Poëmatum exemplar recentius juxta Auctoris autographum qvod supra ad Num. 885. habetur, à Nic. Benzonio inchoatum, & à scriba qvodam continuatum. in 4to

891 Pauli Vindingii Otia pueritiæ, s. Carminum puerilium libri tres, facti annis 1671. 72. & 73. Hafn. in 8vo.

892 Farrago variorum Carminum. Oveni Claudii. in 8vo.

893 (Claudianus Nic. Heinsii. Lugd. Batav. 1650. in 12mo. Ad calcem reperiuntur Carmina Miscellanea Juvenilia Olai Erici Tormii exscripta Anno 1660. in 12mo.)

894 Wenr. Harderi Epigrammatum libri 2. in 8vo.

895 Otia Pueritiæ, sive Carminum puerilium libri tres à Paulo Erasmi Vindingio facti ann. 1671. 72. & 73. in 8vo.

896

896, M. Johannis Olavii Pastoris Randrusiensis ac celebris Poëtæ Carmina Latina. in 8vo.

897 Innocens Otium Claudii Tausani, Secretarii Regii, s. Epigrammata Ejus, circa an. 1698. scripta. in 8vo.

898 Nic. Benzonii Lusus nonnulli Poëtici & Carmina ad amicos. (peculiaris formæ Volumine, 88. pagg. perscriptas habente) in folio arctiori.

899 Poëmata Latina Christiani Buschii, Sapphica & Elegiaca, Tom. 2us. in 8vo.

900 Andreæ Bussæi Norwegi Lusus juveniles Poëtici, miscellanei argumenti. in 8vo.

901 Thomæ Jacobæi Olig. fil. Carmina, nitide descripta. in 4to.

902 Olai Borrichii Excerpta ex Epigrammatis P. Flemmingii, nec non ex Virgilio. in 8vo.

903 Ejusd. Flores Poëtarum, Ausonii, Catulli, Tibulli, Propertii, Juvenalis, Persii, Horatii, Barberini. Balde, in usum discipulorum excerpti, anno 1653. in 8vo.

904 Nic. Benzoni, Consil. Cancell. Excerpta qvædam Poëtica. Initium Nomenclatoris Græco-Latini. in 8vo.

905 Phrasium Poëticarum Farrago, in titulos digesta. in 8vo.

906 Collectio Epitaphiorum, Inscriptionum curiosarum, Canticorum, Satyrarum etc. Gallicè & Latinè, Laurentii Lindenovii & alior. Nobilissimorum hominum opera & manu descripta in 4to.

907 Sisseræ Historie / i en Danst Comœdie. in 4to.

908 Salomons Høysang under bequemme Melodier sangviis forfatted efter Resenii Danske Bibel. Ved Enden findes et Danst Vers / Auctori til Ære og Aarindelse / skrevet af Peter Petersen Dass. 1670. d. Sept. in 8vo.

909 Jeremiæ Begrædelse paa Danske Vers / af J. P. R. skrevet Ao. 1661. med en reen og næt Haand. in 8vo.

910 Hr. Peder Dasses Sange over de aarlige Evangeliske Texter. in 8vo.

911 Salme-Bogen / retted og förandred af M. Hans Ravn in 8vo.

912 Lysanders og Callistes Kiærligheds-Beskrivelse / udsatt

paa Danske af Severin Terkelsen, ved det Aar 1654. og udstreven af hans Tienere Willem Hendrichsen 1672. in 4to.

913 Kortt Wendingh super illud Terentii: Omnium rerum vicissitudo. Est Comœdia rythmis Danicis exarata (tempore, ut qvidem ex charactere conjicere licet, R. Frid. II.) in qva 25. personæ loqventes inducuntur. Subinitium voluminis reperitur Schedula manu Thomæ Bangii, continens post-scriptum, ut vocat, ad Corvinum (qvi Heptachordon Dan. scripsit.) in qvo de hac Comœdia judicium suum fert Bangius. Codex MS. chartaceus. in 4to.

914 Æneas Danus, eller Æneæ Historie i en Dansk Comœdie forfatted / 1690. in 4to.

915 Liber, in qvo Æneidos librum I. in Danicum transfundere carmen incepit B. Nicol. Benzon. Consil. Cancell. in 4to.

916 En Dansk Version af Andria Terentii, giort af Wilhelm Gyldencrone i hans unge Skole-Aar. in 8vo.

917 Gamle Kiæmpe-Viser. in 4to.

918 Jydlands Græde-Vise under den stolte og stærke Wrangel. It. Den Satyriske Vise: Anders i Synder og Axel i Nør. in 8vo.

919 M. Jörgen Sorterups Tænk paa mig. Item Tak af mig. in 8vo.

920 Om Hr. Ivan et meget gammelt Skrift / paa Danske Vers. in 4to.

921 Adskillige Viser oc Salmer / ey trykte. in 8vo.

922 En Vise-Bog / hvorudi findes adskillige Aandelige og Verdslige Viiser / synes at være digtet i Norge / eller af en Noormand. in 12mo.

923 Gamle Danske Historiske Viiser. [Et temmelig got Volumen.] in 4to.

924 Et lidet tyndt Volumen med gamle Historiske og Kiærligheds-Viiser. in 4to.

925 Sæbyegaards Koc-Klage. Jydske Græde-Vise. Adskillige Vers. Ammers Kompas. Vordingborgs Bie-Verk. Studenter Klage. D. Fielkes, V. Berings, Dorothe Engel

gelbreths-Dotter Vers. Adelige Slægters Bestrivelse i Vers. Friderici II. Liig-Begiængelse. Epitaphia Iusti Ionæ. Emike Nedergaard til Schumacherum. Viise om Lykken. En Comœdie. in 8vo.

926 En Viise-Bog med adskillige Tydske og Danske Viiser. in 8vo.

927 Mag. Iörgen Sorterups Vers til Hr. Christen Scheel, hvor hand takker for Trœers Udviisning. in 8vo.

928 En Viise-Bog med adskillige gamle Historiske/ saa og Kiærligheds-Viiser. It. Aandelige Sange. in 4to.

929 Adskillige gamle Historiske Viiser / ey trykte. in 8vo.

MANUSCRIPTORUM
CLASSIS XI.
Libri Heraldici, præcipue ad familias Danicas earumqve Historiam, Genealogias & Insignia pertinentes.

934 Liber secundus de Ordine Danico Elephanti. Tractatus à Sigismundo Marqvart Iesuita scriptus (testante manu Illustris Viri W. Wormii.) in folio.

938-940 Danske Adelige Familiers Historie med deres Vaabeners Bestrivelse og Underretning om Mændene/ som af hver Familie har været til/ og ført samme Vaabener/ Samlet af Præsident Peder Resen efter Alphabetet/ og udstrevet paa Frid. Rostgaards Bekostning/ efter Resenii Exemplar som findes paa Universitetets Bibliothek i Kiøbenhavn udi 3 Haandstrevne Bøger in 4to. Men nu inddeelt i 3 Parter in Folio, paa stort Papiir/ meget ziirligen strevet. Dend 1ste Part gaaer fra A. til G. Dend 2den fra H. til P. Den 3die fra Q. til Z. og indeholder derforuden Addenda til alle 3 Parterne / som bestaaer af 14 Ark in folio. 3 Vol.

941 Historiske Bestrivelse paa Danske Adelige Familier efter Alphabetet. Det første Ark er tegned med B 1. Alle de Familier / som begyndte af Lit. A. ere borte/ undtagen 3. Linier om de Axel Sønner / og noget lidet om de Alstruper; hvorefter de Familier paa Lit. B. begynde. Det sidste

ste Ark er tegnet med Z. og ender paa det 4de og sidste Blad saaledes: Jørgen Spliid blant de 350 Herrer/ den første Recess udgave; MS. indbunden i blaat Papiir. in 4to.

942 Historiske Beskrivelse paa Danske Adelige Familier efter Alphabetet/ fra det Bogstav A. indtil V. inclusivè, bestaar 218. Sider N S. in 4to. uden Bind.

943 Kort Historiske Beskrivelse paa Danske Adelige Familier efter Alphabetet/ fra Lit. A. til V. inclusivé Fra A. til I. er heftet in 4to, uden Bind; men fra K. indtil Enden er skrevet med en anden Haand/ og er en Fasciculus af mindre Format. in 4to.

944 Kort Historisk Beskrivelse over 590 Danske Familier/ efter Alphabetet/ udskreven af Holger Parsbergs Boog in 4to, som Frid. Rostgaard haver haft til Laans af Hr. Geheime Raad Otte Krabbe i det Aar 1708. Est fasciculus in folio absq; ligatura.

945 Nobilitas Danica incerti Auctoris. (Er en kort Historisk og Chronologisk Beskrivelse paa Danske Adelige Familier efter Alphabetet/ lige fra det Bogstav A. indtil U. og Ö. inclusivé. Paa adskillige steder finder eendeel tilskrevet af Map. Ludvig Pontoppidan, som bag i Bogen selv har efter Alphabetet indrettet lige saadant et Verk/ og om een anden Familie giort nogle korte Antegnelser.] MS. in 8vo.

946 Kort Beskrivelse over nogle Danske Adelige Familier/ fra det Bogstav B. til S. inclusivè. Est fasciculus in 4to, absq; ligatura.

947 Et Fragmentum, hvori findes: Korte Anteignelser om nogle saa Danske Adelige Familier og Vaabener. 2. Mærk ærdigt observeret af Palle Urne paa hans udenlands Reyser. 3. De Urners og Ulfstanders Genealogie. 4. Ni malede Vaabener. 5. Bisp Lauge Urnes Testament. 7. Underretning om de Urner/ som have evet Hindemac. [Det meeste er skrevet med Fru Thale Ulfstands egen Haand.] in folio.

948 Biscops Absolons og Hr. Esberns Snares Herkomst og Adelige Stamme; Desligeste Soroe Klosters første

Fun-

Fundatz og Fundatores, sammenstreven af Morten Pedersøn. 1572. Codex chartac. secundum exemplar impressum manu elegantissima scriptus à scriptoriæ artis Magistro, Martino Brasch. Insignia, qvæ adesse deberent, desiderantur. in 4to.

949 Tabulæ Genealogicæ qvarundam præcipuarum & antiqvissimarum Familiarum Nobilitatis Danicæ. [af Fru Anne Krabbe / Hr. Jacob Biorns til Steenalt.] in folio.

950 Fru Sophie Belovs Slegte Bog / indeholder 66. Danske Adelige Familiers Genealogier. in folio.

951 Danske Adelige Familiers Slegte Boog [udstreven efter et Exemplar, som Fru Thale Ulfstand havde strevet. Skal være en Copie af en Slegte-Bog / som i fordum Tid har tilhørt Fru Sophie Brahe / Otte Tottes.] indbunden i grønt Pergament. in folio.

952 Danske Adelige Slegte-Boog / samlet af Niels Juel Axelsen / [som mand af Titel Bladet skulde slutte; men skal nok rettere være en Copie af Lisbet Bryskes Slegte-Boog. vid. fol. 240.] bestaaer af 433. Blade: indsyet i et hvit stykke Pergament. in folio.

953 En Adelige Slegte-Boog / hvorudi findes 65 Danske Slegter / den første Axel Sønners. (Bogen er paa 300. Blade / u indbunden.) in folio.

954 Genealogisk Bestrivelse paa eendeel Danske Adelige Familier / som for i Bogen ere specificerede (udstreven efter een af Ped. Resens Slegte-Beger / som findes paa Universitetets Bibliothek / og citeres udi P. Resens Catalogo pag. 261. No. 31.) indbunden i Tyrkisk Papiir. in folio.

955 En Bog om Danske Adelige Slegters Genealogier, samlet og strevet af Jens Bircherod / Biscop i Aalborg. in folio.

956 Theatrum Nobilitatis Danicæ, eller Danske Adelige Familiers Historiske og Genealogiske Bestrivelse / samlet efter Alphabetet af Mag. Ludvig Pontoppidan. Tomus Primus A. J. NB. Ved Enden af denne Part findes Fortegnelse paa Lehnene i Danmark / og hvo derover har været Lehnsmænd. in folio.

957 Ejusdem Operis Tomus Secundus fra K. til Z. in folio.

958 Danske Mænds Stam-Bog / asdeelt i 2. Parter: 1. Part handler om Adelige Slegter. 2. Part handler om andre navnkundig Mænd. Samlet efter Alphabetet af Mag. Ludvig Pontoppidan. in 4to.

959 En Pakke hvori findes. 1. Danske Mænds Stami Bog eller Slegt-Register. 2. Excerpta af Joh. Micrælii Pomerania, den Pommerske Adel angaaende. 3. Adskillige smaa Fasciculi og løse Papirer med Excerptis, henhørende til den Danske Historie. MS. in 4to.

960 Theatrum Nobilitatis Academiæ Hafnienſis, conſcriptum ab Olao Hermanni de Neopolitano, Ao. 1698. (Er et Genealogiske Skrift / udi Stam Tavler indrettet over de navnkundigste Familier ved Academiet i Kiøbenhavn og andensteds i Danmark; hvor iblant ere nogle faa Adelige Familier.) in 4to.

961 Adskillige Stam-Tavler over X. Danske Slegter. in 4to.

962 En gammel Vaaben-Bog / hvori alle Vaabener ere med deres Farver forestillede / temmelig store / 4. paa hver Side. (Ere 72. Blade / hvoraf Bagsiden er blank.) in folio.

963 En Vaaben-Bog / som indeholder: (1) 563. Danske Adelige Vaabener / med Farver meget vel malede / og under en god Deel af dem en kort Historisk Beskrivelse om nogle af de Personer / som have fort samme Vaabener. (2) En Genealogisk Beskrivelse over adskillige Danske Adelige Slegter / begynder af de Biörners, og ender med de Rosensparrers Familier. (Haver tilhørt Fru Jytte Gyldenstiern Prebens-Dotter.) MS. indbunden i hvidt Pergament. in folio.

964 En Vaaben Bog med eendeel Danske Adelige Familiers Vaabener / hvorved ere skrevne adskillige Anmerkninger (som det synes) med Sophie Belovs Haand. in 4to.

965 En Pakke / hvorudi findes en dobbelt Samling af Danske Adelige Vaabener / udskaaren af en Bog / som Fru Thale Ulfstand har ejet. Den første Samling bestaaer af 157. Vaabener / af meget fiin Malning / med reene

Bag-

Bagsider / lagde efter Alphabetet: Den anden af 138. uden Alphabetisk Orden. in folio.

966 En goed Deel Danske Adelige Vaabener med deres Hielm-Tegn og Farver / fra No. 1. til 276. indbunden i rødt Pergament. in 4to. oblongo.

Tydskland.

Udi Straßborg er trykt 1724. in 4to. Commentatio Historica de Sacris Galliæ Regum in Orientem expeditionibus, authore Johanne Michaele Wolfio, Dette Verk er egentlig et Udtog af Krydstogerne, hvor i de Franske have havt den største Deel, det er inddeelt ndi 4 Capitler, det 1 handler om det Krydstog under Philippo I. hvori Godefred af Bouillon giorde sig Mester over Jerusalem, og blev udvaldt til Konge derover. Det ander om Krydstoget under Ludvig den Unge. Det 3die om Krydstoget under Philippo Augusto. Og det 4de under Ludvig den Hellige. Som i dette Verk ey indeholdes andet end hvis ellers er bekiendt, ville vi allene anføre i en og anden af Authore giorte Anmerkning, og den Maade paa hvilken hand har behandlet dem som droge paa dette Tog. Anna Commenia udi sin Alexaide gaar saa viit at hun roser hans Opførsel. Derimod aftegne de Latinske Skribentere nemlig Vilhelmus Tyrius Robertus Monachus Albertus Stadensis og Mathias Parisiensis ham som en bedragelig og ond Printz, den eniste Albertus Canonicus som haver skreven en Chronike over Jerusalem gior Alexii Apologie, vores Author troer at Annæ Commeniæ Affection til sin Fader og sit Fæ-

derneland har kommet hende til at tale mere Fordeelhaftig om den Grædske Keyser, og de Latinske Historici, derimod som skreve paa en Tid, da det Onde, som Keyseren havde ladet dem som var paa Toget, udstaae og Døye endnu var i triske Minde, have afmalet det desto meere græselig. Hvorudover Author falder paa at sige, at som mand paa den ene Side ey kand undskylde den Grædske Keysers Falskhed, saa maae mand og paa den anden Side tilstaae at de, som var paa Toget, have ført sig det Onde paa Halsen ved deres egen Forseelse. Mange Authores og iblandt andre Mezeray troe at Godefred af Bouillon har været General over Kaars-Herrernes Armée under Philippi I. Regiering, der er og en Historicus som vil forsikre at Keyseren overdrog denne Commando til Hertugen af Bouillon, men mange Stumper af Balderichs Historie viser, at alle de Herrer som vare paa dette Tog vare lige, og enhver Here over de Trouper, hand førte udaf sit Land. Skribentere komme og ikke overeens i at beskrive os Godfred af Bouillon hans Værdighed efter Jerusalems Erobring, mange kalde ham Konge, og andre Hertug, allene sandt er det at hand blev udvaldt til Konge af de Herrer, som bivaanede Taaget, og at hand havde ald den Møndighed samme høye Værdighed udkræver, men førte ey Titulen, hvoraf kommer at Baldevin hans Broder og Successor kalder sig Frankernes første Konge til Jerusalem udi et af Wilhelmo Tyrio anførte Document. Author kunde ført

det-

dette til at udi Jerusalems Beleyring er hand ey kaldet andet end Hertug af Bouillon, ja endog efter den Tid hand var udvaldt til Konge, da Printzerne og Baronerne havde udvaldt til Konge og Herre over Kongeriget Jerusalem Hertug Godefried af Bouillon, og i hvor vel hand antog Herredømmet, indeholder det 1 Capittel af Jerusalems Beleyring, at hand da ey vilde være salvet eller kronet til Konge over samme Rige, ogat hand ey vilde bære en Guld-Krone, hvor Kongernes Konge Jesus Christus Guds Søn bar en Torne-Krone paa sin Lidelses Dag.

Engelland.

Udi London har Mr. Chishul for ved Subscriptiouer at lade trykke en Samling af Asiatiske Antiquiteter, under den Titul: Antiquitatum Asiaticarum Reliquiæ: Dette Verk skal deles udi trende Deele. Udi den første Deel har Author for at give en nye Edition af Sigæi tvende Inscriptioner med hans Commentarier og Notis, hvortil skal føyes 2 andre Latinske Monumenta, et af Ancyra, og et andet af Stratomica. Den anden Deel skal bestaae udaf en Svite Grædske Inscriptioner hen mod 300. hvoraf den største Deel ey endnu er udkommen for Lyset, til samme ere føyede Noter og Dissertationer. Den 3de Deel skal indeholde en Alphabetisk Commentarius, over det tareste og vandskeligste i Inscriptionerne, med adskillige Indices efter Scaligers og Reinesii Methode.

Udi

Udi Dorby i Engelland har de Mess. Thomas og Johan Lombe opfundet en nye Machine til at forarbeyde den Italienske Silke, samme bestaaer af 26586. Hiul, og 97746. Bevægelse som forarbeyder hver gang 73728. Traader Silke, der omdrives ved et Vandhiul, der gaaer 3 gange omkring i et Minut og alt saa 318 Millioner 504960 Traader Silke en Nat og Dag. Et eniste Hiul dreven af Vandet bringer alle de andre i Bevægelse, hvorudi dog hver for sig kand opholdes uden at det hindrer de andre. En eniste Ild-Pompe skaffer dend behøvende varme Luft til den hele Machine der dirigeris af en eniste Person, og en Pige af 11 Aar giør det samme Arbeyde hvor til ellers 33 Personer skulde udfordres.

Italien.

Udi Rom er trykt 1723. in folio Clementis XI. Pont. Max. Bullarium. Dette Verk begynder med en Berømmelse af Pave Clemente XI. opsat af en Prælat der har været et øyensynlig Vidne af det meeste, hand her roser Paven for. Verket er trykt efter Cardinal Albani Ordre, og er deelt udi 3 Deele det første indeholder de mest merkverdige Buller Constitutioner og Breve af samme Pave. Udi det andet finder mand Forordninger, Slutninger deslige Erindringer giorte ved een og anden under Pavens Autoritet, angaaende det Geistlige samt Verdslige Gouvernement baade for Rom og Kirke-Staten. Dend

4 Part indbefatter de Anordninger og Declarationer som ere giorde af Biscoperne og de Diverse i Rom oprettede Collegier. Iblandt Pave Clementis XI Buller ere eendeel Dogmatiske, og de fornemste der iblandt ere de som antreffe de 5 Propontioner og Jansenii Bog, Constitutionen som fordømmer de 101 Propolitioner uddragne af P. Qvesnels Moraliske Reflexiones over det nye Testamente og Bullen af 1715. hvorved Paven har vildet anordne, at alle Missionairer fra China førend de reyste derhen skulde giøre deres Ed, at ville i henseende til Guds Naun paa det Chimiske Sprog, og ihenseende til Confucii og Forfædres Dyrkning, holde over hvis er vedtaget i det af Paven 1704 confirmeret decret. De Buller som ere meest merkverdige i henseende til den Pavelige Jurisdiction i de Geistlige Sager, betreffe Legationen af Kongeriget Sicilien der har giort saa megen Væsen i den Tid Hertugen af Savoyen besad samme Rige Eftersom Pavens Bulle i henseende til den Constantinske militaire Orden er meget lidt bekiendt i Europa, da derom dog saa jevnlig imellem stunder er meldet i Gazetterne om de 2 Palæolologis som begge prætendere derover at være Ordens-Herrer, har mand tænkt at giøre Læseren en Fornøyelse ved deraf at give en Extract, siden den ene af disse Palæologis sig dertil henskyder. Udi Fortalen giver Paven Efterretning om samme Ordens nu værende Tilstand. Mand lærer deraf at Johan Andreas Angelus Flavius Commeniu

nius da hand ey havde Forhaabning at naae Sønner, som kunde blive Ordens-Herrer af den Constantiniske Orden, har nedlagt samme Værdighed i Francisci Farnesii, Hertug af Parma og Plaisants, og hans Efterkommere Hertuger sammesteds af det Farnesiske Huus, deres Hænder. Pave Innocentius XII. approberede samme Renunciation, og bestædigede Hertugen af Parma og hans Efterfølgere i denne Værdighed. Hertugen af Parma vilde derpaa opfylde samme Ordens Statuta, som er at stride mod Troens Fiender fornyede samme og giorte adskillige af denne Ordenen til Riddere, hand var dernest betenkt paa visse Fonds og at oprette visse Commendarier, siden Ordens Gods over Tidernes Vanskelighed var undergaaet. I denne Henseende forestillede hand Pave Clemens XI. at sammenbinde til denne Orden Kirkerne S. Maria della Stutata og af Barmhiertigheds Huset de Corte Maggiore. Paven som havde været Protector af denne Constantinske Orden, da hand ikkuns var Cardinal, stadfestede 1718. ved en Bulle alt hvis Pave Innocent. XII. udi Hertugens af Parma Faveur havde accorderet, hand foyede des uden Hertugen i saa simple Terminis saa viit hand nogensinde kunde have ønsket sig. Overalt kand dette Verk ey andet end være dem behageligt, som ville vide Efterretning om den Pavelige Kirke-Skat og Historie, og i Særdeleshed om Roms Tilstand i medens Pave Clemens XI. Sad, som var udi 20 Aar.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 2.

Dend 10 Januar. 1726.

Dannemark.

Finke.

Skioldet er deelt udi 3de Qvarteerer, i det første Quarteer af den øverste Deel er dend øverste tredie Parr blaat, og de tvende underste tredie Parter guult Feldt. Det andet Quarteer i bemelte øverste Deel er en guul Finke udi rødt Feldt. Udi Midten af det nederste Quarteer, som er blaat, staar en sølv Lilie og 3 sextakkede sølv Stierner, to oven og en neden. Oven paa Hielmen er lagt en guld Laurbær-Krantz imellem tvende Elephants Tryner, afdeelte udi 4 Deele, med rød og sølv, og sirede paa siden med 4re Paafugle Fedre med guule Øyne udi hver. Paa

Laurbær-Krantzen staar en guul Bog-Finke. Familiens rette Vaaben var i forige Tider en Bog-Finke i rødt Feldt, Jakob Finke var Raadmand i Flensborg, hand havde to Sønner Thomas og Jacob Finke. Thomas Finke var Borgemester i Flensborg. Jacob Finke var Kiøbmand

sam-

sammesteds, hand efterlod sig en Søn Thomas Finke, Med. Doct. & Professor her ved Kiøbenhavns Universitet, hvor hand døde 1656 i sit 96. Aar, havende 1 Søn og 5 Dettre Sønnen Mag Jacob Finke var Professor, hand døde 1663. i sit 76 Aar, efterladende sig 2 Sønner og 2 Dottre, som bleve 1684. d. 1 May optagne i Adel-Standen, og benaadede med hosstaaende Vaaben. Den ældste Thomas Finke til Lerre-Gaard, Assessor i den høyeste Ret, havde Fr. Drude Muller til Drysselholm, den anden Søn Johannes Finke til Skulderupsholm havde Fr. Sophia Muller til Sonnerup.

Continuatio af Catalogo Rost-GARDIANO.

967 En Deel Danske Grevers/ Fri Herrers og Adels store og vel-malede Vaabener. Item adskillige Excerpta Historica og Genealogica, henhørende til Danske og Holsteiniske Adelige Familier. MS. in folio. uden Bind.

968 Otte Lindenovs og hans Frues Vibeke Podebuskes 16. Ahner paa Fæderne og Moderne. Ere 32. store og velmalede Vaabener. Item, en Haand-skreven Forteignelse paa bemelte Personers Ahner eller Forfædre udi rødt Pergament/ in folio. (Forteignelsen er heftet fast/ men Vaabene ligge løse i Bindet.)

969 En Samling af Danske Adelige Vaabener/ heele Alphabeter igiennem/ som ere tegnede med Pennen: i hvorvel Skiltet/ Hielmen og Løbverket ere i Kobber udskukne. Lagde efter Alphabetet/ og bestaaer i alt af 370 stykker. in 4to.

970 En Bog med adskillige Danske Familiers Genealogier, hvori og ere endeel trykte Danske Vaabener/ manu Olai Wormii Scriptis, in 4to.

971 En stor Samling af 502. Danske Adelige Vaabener efter Alphabetet/ malede af Ole Nysted. Register paa de Familier af Kong Christ. V. ere nobiliterede eller legitimerede. 21. Norske Familiers Vaabener/ hvoraf eendeel ere med Hielm-Tegn/ men de fleeste foruden Hielm-Tegn. Grævelige Familier i Danmark. 24. Gamle Danske Adelige Vaabener af Kiæmpe-Viiserne/ hvoriblant Græve Guncelins/ Sigvard Snarensvends/ Mester Hildebrands. ꝛc. Vaabene over Danmarkes Provincier og Stæder/ tilsammen 53. stycker/ indbunden i hvidt Pergament. in 4to oblongo.

972-974. Register paa alle de Adelige Vaabener/ som findes i de Vaaben-Boger/ som tilhøre Friderich Rostgaard inddeelt i 3 Parter. Med stoer Fliid og meget net skrevet i 3 Bind in 8vo.

MANUSCRIPTORUM
CLASSIS XII.
Libri Francici, Theotisci, Alamannici; Italici, Gallici; Germanici; Danici, Svecici; Islandici; Russici, & Finnici.

975 Tatiani Harmonia qvatuor Evangeliorum cum vetusta versione Francica, qvam ex codice MS. Bibliothecæ Bodlejanæ omni curâ descripsit F. Rostgard, 1694. Item, Modus confitendi à Francisco Junio ex Otfrido descriptus Item, Hymni veteres XXVI. cum vetusta versione Francica interlineari. in 4to.

976 Glossaria Francica maximam partem hactenus inedita ex Autographis Francisci Junii in Bibliotheca Bodlejana summa cum cura descripsit Fridericus Rostgaatd, 1694. in 4to.

977 Fasciculus, in qvo continentur:

(1) Exemplum totius literæ I. ex magno Francisci Junii Lexico Gothico, Anglo-Saxonico, Francico & Cimbrico. pagg. 15. in 4to comprehensum, juxta Autographum Junianum sub No. 2. in Bibliotheca Bodlejana descriptum manu propria Friderici Rostgaard.

(2) Dictionarium Anglo-Saxonicum, s. potius Fragmen-

tum ejusmodi operis ex codice Francisci Junii sub No. 4. manu propria Frid. Rostgaard descriptum: continet 6. paginas, qvarum numeri semicirculis inclusi sunt, & 6. alias pagg. in duas columnas divisas.

(3) Testimonium Wynfledæ dictum coram Rege Æthelredo, Saxonicè. Item, Canuti Regis Carta originalis. Latinè cum clausula Saxonica Utraq; manu Friderici Rostgaard descripta, ex Apographo Iuniano sub No. 62. in Bibliotheca Bodlejana, qvinq; foliis continetur.

(4) Exorcismi sacri ad reddendos agros fertiliores, lingva Anglo-Saxonica. Item, Initium Evangelicæ Historiæ, idiomate, ut videtur, Danico-Saxonico perscriptæ in usum Canuti Regis adhuc imbuendi primis Religionis Christianæ primordiis. juxta Apographum junianum, qvod in Bibliotheca Bodlejana sub No. 103. asservatur, propria manu descripsit Fr. Rostgaard. 8. folia sunt in 4to.

(5) Varia Excerpta ex MSS. Francisci junii, inter qvæ (1) Iunii notulæ ad Rhythmum Anonymi de Vita Sancti Annonis. (2) Excerpta ex notis Marqvardi Freheri in Saxonicam versionem vetustisi. Decalogi, Orationis Dom. & Symboli. (3) Additiones qvædam ad Observationes Iunii in Willeramum, qvas Ipse in suo exemplari Iunius adscripserat. (4) Excerpta ex Catalogo Manuscriptorum Bibilothecæ Bodlejanæ, & qvidem ex libris Iunii, 5. foliis comprehensa. in 4to.

979 Fragmentum Lingvæ Theotiscæ vetustissimum ex libello Isidori Hispalensis contra Indæos, qvod antiqvissimo Codice Bibliothecæ Colbertinæ bona cum venia Domini Stephani Baluzii V. C. descripsit Frid. Rostgaard Anno 1697. in 4to.

1008 Cantilenæ Germanicæ antiqvæ. Codex MS. charta-ceus, qvem summa cura juxta Codicem membranaceum vetustissimum Bibliothecæ Regiæ Parisiensis Frid Rostgaard describi curavit. Ingens Volumen in fol. maj.

1017 Almanach und Practica up dat Jaer MDL. gecalculeert up den Meridiaen van Koppenhagen, zu Ehren K. Christian III. durch Petrum Capiteyn, der freyen Kunsten und Medicinen Doctorem, Kon-Majts. Leib-Arst in 4to.

1023 Thorlaci Sculonii liber de Literis Danorum Runicis, in 4to.

1024-1026 Tria Volumina Adversariorum variorumqve Scriptorum de literis, scripturis monumentisq; Runicis, à D. Ol. Wormio partim collectorum, partim compositorum. in 4to.

1027 Fasciculus chartarum & opusculorum ad literaturam Runicam & Monumenta Vetera Gothica ac Svecica spectantium. in 4to.

1028 Monumenta Runica D. Olai Wormii, calamo depicta, Auctoris manu adscripta ad singula notitia locorum, in qvibus inveniantur, aliarumq; circumstantiarum. in 8vo.

1027 Parvulus fasciculus comprehendens seqq. (1) Monumenta Runica Bornholmensia, inventa & illustrata à Mich. Nicol. Rhinopolitano 1631. 2. Anonymi Islandi Expositiones Alphabetici Gothici. Item, Literatura transpositoria Islandorum &c. 3 Ex Speculo Regali Translata qvædam, manu Ol. Wormii notata. in 8vo.

1030 Liber Medicinalis & Obstetricius, frugt ommelig Qvinders og Jordemødres Rosengaard. Item Collectanea Medica & Physica, lingva tum Latina, tum Danica & Germanica. Præmiittuutur Formula Confessionis Germanica, & varia alia. (Codex chartac. 300. annor.) in 8vo.

1032 Aarstillige Urters Navne og Tid-Register. in fol.

1033 Th. Bartholini Danske hiemme-fundne Lægedom / af Latinen udsat af P. Septimio. in 8vo.

1034 Huus Cuur i allehaande Febris, Pest / rc. ved Iohannem Heunen, Fürstl. Pam. Wolgast Hof-Medicum, Physicum ti Grypswald. in 4to.

1035 Qvatuor Evangelia Islandicè. Codex membrananac, eleganter scriptus. in folio.

1036 Glossarium obscuriorum Vocum, qvæ in priscis occurrunt Historiis & Poësi Danica, collectum à Magno Olavio, Pastore Laufasiensi in Islandia, anno 1636. in usum Olai Wormii in 4to.

1037 Proverbia Islandica Hannæ Thorleyi in 8vo, oblong.

1046

1046 Vocabula Finnica ab ore dictantis rustici Norlandici excerpta à filio Domini Petri Krog, Episcopi Nidrosiensis, in 8vo.

1047 Gram. Finnica Hen. Crugeri. in 8vo.

MANUSCRIPTI OMISSI.

1050-1052 Johannis Olavii, Pastoris Randrusiensis, Poëtæ Celebris, Poëmata ferè omnia, Latina non minus qvam Danica, partim typis exarata, partim manu Auctoris scripta. in folio & 4to. 3. Voll.

Tydskland.

Udi Zvikau har Mag. Fridrich Lebrechs Gotzius, da hand har befundet at i Theologien forekommer mange Stridigheder ved Papisterne, Calvinisterne, Socinianerne, Fanaticis &c: som de creatione ex Nihilo, de Deo & Creaturis an sint Nihil, de peccato an sit Nihil, de annihilatione Mystica, de annihilatione mundi &c. har hand bragt samme i et lidet Systema efter Orden af Articulis fidei. forsvaret Sandheden imod Contraparterne, forklaret adskillige Sprog, oplyst dem ved Theologorum testimoniis, anført mange Spørsmaal de Nihilo af Philosophien Philologien og Historien, samt dertil føyet en Fortegnelse paa de Scribentere der have skrevet de Nihilo. Titulen er de Nonismo & Nihilismo Systema Theologicum, Accesserunt Observationes Philosophica Philologicæ Historicæ aliæq;. Hand har og en anden Tractat ferdig de Pristinia veterum, hvorudi hand af Hebræernes Grækernes og Romernes Antiquiteter omstendelig forklarer, de gamles

Maade til at Male paa, hvorved hand tillige har forklaret adskillige Skriftens Stæder.

Udi Leipsig er indrykket udi dend 1 Section af 9 Tome udaf Supplementis til Acta Eruditorum Theophili Sigifridi Bajeri Epistola ad J. B. M. som er værd at læse. Hr. Bajer anfører her hvis hand har sagt i sin Bog de Christiana Religione in Sinia & Tartaris om Tarternes Skrive-Maade. De som ere den Mohometanske Religion tilgedan, betiene sig af Arabiske Bogstaver, i hvorvel de komme de Persiske nærmere. Mr. Bayer har i samme et Brev paa Indianisk Papir i det store Tartariske Sprog, saa og mange andre desligeste Fader Vor paa Tartarisk og Russisk Sprog, som herhos anføres. Mr. Salomon Negri der skal være meget forfaren i det Persiske og Tyrkiske Sprog, har forsikret ham, at det Tyrkiske Sprog meget afviger fra det gamle Tartarske, dog har hand i denne Oversættelse forstaaet lidet, og endeel deraf ey kundet læse. Men hvad hand læste holdt hand for Tyrkisk, saaledes som det endnu tales i Turchistan, hvoraf Thomas Hyde anfører adskillige Prøver. Heraf sees da at Tartarne betiene sig af meget forderved Bogstaver. Tyrkerne have og deres Skrive-maade, som de kalde Kirma, og dermed skrives deres Regnskabs Bøger. Det er ventelig en forborgen Maade at skrive paa, som er optenkt i Serrailet af Gildingerne, og ey deruden for bekandt. Tartarne har end desuden 2 Skrive-maader. Den første er den Tangutiske,

hvor-

hvorom Mr Bayer i Anledning af de ved det Caspiske Hav fundne Bøger in Julio 1722. har ladet noget indrykke i de Kønigsberske Latinske Tidender, og siden et Brev i dend saa kaldede Historie der Gelehrsamkeit unser Zeit, hvorved noget i et vedføyet Svar er bleven erindret, saa og adskilligt forandret i et tillige hosføyet Alphabeth udaf den Prøve af de Tangutiske Bøger, der findes in Actis af samme Aar recenseret. Efter dette har Mr. de la Croze ladet det Tangutiske Alphabeth saaledes, som hand forhen udi 1716 af Mr. Bayer havde erholdet, sette in Actis Eruditorum, og beholdt samme uforandret saaledes som det var afskrevet af Gabriel Mogulensi, men bragt i Orden af Mr. Bayer, der paa Reysen til Berlin 1716 havde bekommet det af Mr. Rodhe, som nu er Præst i Narva, og forhen havde været Præst i Siberien, hvor hand havde med stor Møye formaaet en Tolk Gabr. Mogulensem, som sielden var ædru, til, at hand havde afskrevet ham det Tangutiske og Mogulske, dog uden Orden. 1723. haver Mr. Koleser fra Hermanstadt afskrevet af et MS. det Tangutiske Alphabeth, som ikkuns bestaar af 20 Bogstaver, der mesten alle ere ilde skrevne ja vel 2 gange igientagne, hvoraf Mr. Bayer siden har formeret sit Alphabeth. Arabsiades, siger at Tartarne havde 2 slags Skrive-Maader, hvilke hand kalder Dilbergin og Oigur. Mr. Bayer forstaaer det Tangutiske under det forste, og Mr. la Croze henregner det under det andet Navn.

Mr. Bayer viser da at Hyde som haver blandet begge slags Skrive-Maader udi hinanden, har nesten heri begaaet lige saa mange Feyl som hand har skrevet Ord, og at Andreas Møller i hans Beskrivelse af Chataja er kommen Sandheden meget nærmere, da hand siger at Delbergin er den Bramaniske Skrift, efterdi den Tangutiske som Mr. Bayer har viist, har havt sin Oprindelse af det Bramaniske. Men at Arabsiades ikkuns tilregner den Skrift, som kaldes Oigur, 14 Bogstaver, og Bayer i hans Monguliske haver flere, kommer deraf, at Arabsiades vel har seet men ey kiendt de Monguliske Bogstaver. I hans MSS. til Paris ere de meget ilde og uformelig vedskrevne, men Golius har udeladt dem i sin Edition. I denne Epistel anføres et Sted om dend Monguliske Skrift af Abul Mohalenis endnu utrykte Verk om Tamerlans Lif og Levnet. Oigur er den Skrift af Folket kaldet, som Golius og Grævius kalder Iguræam, hvorimod Hyde erindrer at dette Ord skrives Oighur, og betegner en Tartarer. Den Mongulske Skrift siges at være taget af den gamle Parthiske, der endnu tales ved Floden Ganges af Gauris eller Magis. Mr. Bayer meddeeler os en Alphaheth deraf, saa skal og dend Caracter af Estrangelo, og Cusicus deraf have sin Oprindelse. Siden confererer hand den Tongutiske Skrift med den Bramanske og Æthiopiske paa en Tavle i haabe. Hvorover Hr. Bayer giorer adskillige Anmerkninger. Author har nu formeret samme

Al-

Alphabeth af Mr. Kolelers MSS. og sat det i bedre Orden end dend forhen er bekandt, ja føyet dertil det Bengaliske, som i mange Poster dermed kommer overeens. Tanguterne holder deres Skrift meget geheim, og lærer den ingen anden end den som ere af deres Religion. Dend Skrift kaldet Delbergin, er ligesom den Bengaliske, oprunden af den Bramanske. Calmukerne Mogulerne og mange andre Folk skrive i dette Sprog de Bøger, som angaae deres Religion, efterdi de bekomme deres Præster og Lærde fra Borentalo og store Lerma. Calmukerne skrive deres Bøger, men i Borentalo og Tanget have de Trykkerie, som de have lært af Sineserne. De Verdslige Skrifter kalde de sorte, og de aandelige hvide Bøger. De skriver som Bramanerne og Æthioperne fra den høyre til den venstre Haand, men det af Bayer communicerede Alphabeth er egentlig Indbyggernes af Tibeth og af ham kaldet Tangutis, fordi den store Lamas Overtroe der har sat sit Sæde. Kolelers MSS. foregiver, at de skrive som Sineserne fra oven ned ad, og begynder den første Linie fra den venstre Haand af, som er gandske falsk. En Bog hos dem bestaar af mange over hinanden, og imellem 2 Bræder, liggende langagtige blader, der ere bundne sammen med en Snoer. Naar de ville skrive, legge de bladet paa det ene Knæe, og blive snarere dermed ferdig end vi andre, som legge det paa et lige bord. Naar Læseren vil vende et Blad om, maa hand vende det nederste overst,

efterdi den følgende Side begynder, hvor den foregaaende ophører. Til hvilken Ende den første Side til Forskiel er betegnet med et vist Trek. Vocalerne med de Bramanske ere et slags, dog adskildt med de Habesinske, og som Hr. Bayer meener, saa komme og Consonanterne fra det Bramanske, dog udelades nogle til Forskiel af Sproget. Adskillige Bogstaver og Tegn har hand ey kundet udbringe hvis Figurer heri forestilles, saa og de hvormed Tartarne pleye at begynde hver side. Ved hver Stavelse setter de en Punct, og deres Comma er en lang Streg. Ved Enden af hver Capittel eller den hele Bog, have de og deres egne Tegn, og Mr. Bayer troer at de store Zirkler betyder hvor et Hul skal giøres igiennem Bladene, for at trekke Snoren der igiennem. Bengalerne skrive og fra den venstre til den høyre Haand, men setter derhos Vocalerne imod det Morgenlandske Sprogs Sædvane imellem Consonanterne. Til sidst forestilles det Monguliske Alphabeth i Kaaber, saaledes som Gabriel Mogulensis det har opsat, men Hr. Bayer det bragt i bedre Orden, ihvorvel ey kand negtes, at jo Mongulerne iblandt skrive med Literis Quadratis, og i agt tage en anden Orden i deres Alphabeth som Mr. Bayer og viser. Dend som herom meere maatte behage at vide, kand læse Joh. Franc. Gerbillonis af I hevenot udgivne Grammaticam.

Udi Konigsberg er iblant andre smukke Sager udi det saa kaldede erläuterte Preüsen, indryk-

rykket Nachricht von einem ohnlängst gefundenen Magischen Ringe. Mand har oplöst denne 3 kantede Prismatiske Rings Gestalt, og forestillet samme i Kaaber, paa hvilken ind og udvendig læses, udgravet følgende Skrift. BFAPIEN † FEAFEN. † HOEM. † BAF † BAFA † BAFAY † AEPA † TAFA † TAFIACSIA †. ÆSIEM † FIAESSE † ALNNA † AFAPIN † FIAEPEN † HACEM † HÆAEM † TETRAGRAMMATHON † ADONAY †. Denne Ring er 1720 under en glat Steen fundet strax ved Domnau, fire Miile fra Konigsberg, i dend Adelige Gaard Store Waldek, paa det Sted, hvor i forrige Tider Hellig Trefoldigheds Kloster har staaet, tillige med et lidet omtrendt en Finger lang Crucifix, støbt saa vel som Ringen af got Guld. Mand siger at Sathan har der, da mand forvandlede dette Stæd hvor Afguderne forhen havte deres Sæde til et Kloster, meget sterk spøget og larmet, saa at mand har maat forskrive en Manere fra Tydskland, der skal have været den bekandte Theophrastus Paracelsus, som de siger at have fordrevet dette Spøgerie, hvorpaa denne Ring som Instrumentum Exorcismi tillige med Crucifixet der er bleven nedlagt. Men saa vit af Bogstavernes Ziirlighed er at slutte, er denne Ring først forferdiget i det 16 Seculo, og formodentlig af den Erke-Bedragere Paulo Schalichio; om hvilken er bekandt, at hand er omgaaet med Magiske Konster, og har forferdiget Fyrst Alberto en afgudisk Troldpenge, saa at hand rimelig

kand

kand have foræret denne da i stor Naade staaende Ritzliske Familie samme som en Lykke-ring, eller og som synes rimeligere som et Amuletum.

Endnu er indført i samme Collection J. J. R. kurtze Beschreibung des neulich zu Breitenstein entdekten Grabhugels, und der damahls zugleich gefundenen Preüsischen Alterthumer. Da udi seeniste Januarii Maaned det Vinterfeldiske Regiment laae udi Breitenstein, har Oberst-Leutnant Giesler og Feldpræsten Porsk anmerket 2 Høye, hvoraf den ene var rund og havde 80 Skridt i sin Omgang, og den anden 100. I den første fandtes 2 Askekar og allehaande Krigs Instrumenter, Hestetøy og Stykker som have hørt til Fruentimmerets Smykke, men i den anden ikkuns en Haarnaal. Prof. Rohde meener at denne Høy har været en Preußisk Reguli Begravelse-steed, med hvilken sig enten nogle Vaidelotter og troe Slaver tillige have ladet opbrænde, item at denne Høy maae være opkastet i det 10 Seculo. Antiquiteterne ere her at see i Kaaber, og tillige beskrevne.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt 1724. in 4. udi 2 Tomis Joh. Mejeri SS. Th. D. Ejusdemq; facult. & lingv: Orient: Prof. Tractatus de temporibus S. & festis diebus Ebræorum. Hr. Mejer har allereede 1692. ved en da holden Tale om Festerne, udgiven en Bog om Hebræernes Fester. Men da Exemplarierne vare bortsoldte, og et nye

Op-

Oplag forlangtes, har hand anvendet sin Flid til at eftersee det paa nye igien, og formeeret det saaledes af Antiquiteterne, at det kand passere for en nye Bog. Den bestaar af 2 stykker, hvoraf det første har 2 Deele. I den første undersøges og vidtløftig oplyses, Tiderne, Aarene, Ugerne, Dagene og Timerne. Author har og giort allehaande Anmerkninger over Spencers Bog de legibus Hebræorum, og dertil føyet Megillath Taanith, eller Bogen om Fasten.

Engelland.

Udi London er udkommen et Medicinsk Skrift uden Authoris Navn, under den Titul: Nye Udkastning til at undersøge dend Sygdom, kaldet Børne-Kopper. Author setter derudi forud, at Børne-Kopper ey er nogen almindelig eller Epidemisk Sygdom, hvorfor mand samme hidindtil har holdet, esterdi dend ikke har været de Gamle bekandt, og mand i de Grædske og Latinske Medicinske Bøger ey finder derom nogen Efterretning, men at det er en anstikkende Sygdom eller Art af Pest, som kommer af Ureenlighed, og er overbragt fra Maurerne og Saracenerne til Europa, heldst eftersom de Arabiske Læger ere de første som derom have skrevet. Efter at Author har præsupponeret dette, siger hand at samme Sygdom skal tracteris paa samme Foed som Pesten, om mand skulde blive saa ulykkelig at vorde dermed befengt, nemlig ved Luftens og de inficerte Huuses Renselse,

og

paa hvilken Foed, hand forestiller at saa snar Pokkerne begyndte at ytre sig, skulde mand strax foretage Luftens Rensning, særdeles maatte alle Folk, som vare i saadan et Huus, tilholdes at holde Garantaine. Hand svarer dernest paa alle Indvendinger som mod ham kand giøres, særdeles i Henseende til gifte Folk, og siger at particulaire Folk til det almindelige Beste bør og contribuere, og opofre noget ved i visse Tider og Tilfælde at foreskrive sig Afhold som en Nødvendighed. Hand forgiætter og ikke at bestyrke sin Udkast med Exempler af dend udaf Moses til at bevare Israeliternes almindelige Helbred indførte Renselse; og endelig nedkaster hand sin Udkastning under Kongens Printzens af Wallis og det Medicinske Facultets Eftertanke og Gotbefindende.

Frankerige.

Udi Lion har mand fundet et gammelt Monument hvorudi fandt sig en blye Urna med det Jambiske Vers. Ollam Severi Flaminis ne tangito. Iblandt dend deri forvarte Aske fandtes 4 Mønt af Augusto, bestaaende af middelmaadig Ertz, paa den ene Side med en Tempel, og paa den anden de Ord Romæ & Augusto. Denne Urna er funden paa et Sted hvor Rhonen og Saynen flyde tilhaabe, og hvor en Tempel forhen har staaet bygget af dend 60 Nation af de Gallier som handlede paa Lion, Keyser Augusto til Ære.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 3.

Dend 17 Januar. 1726.

Dannemark.

Friherre af Fiu en.

Skioldet er afdeelt udi fire Deele. Udi det første øverste og sidste nederste Deel, som er blaae, staar en forgyldt flyende Lind-Orm eller Drage med udrakt Tunge. I dend 2den øverste og første nederste Deel, som er guul staar en sølv Hielm med blaae og røde Plumadser Udi Middel-Skioldet som er Sølv, sees en sort springende Rev. Skioldet er kronet med en Friherlig Krone, og Skiold-Dragerne ere tvende Tigrer med udrakte Tunger. Af den-

ne Slegt er iblandt os over deres Meriter særdeeles bekandte efterfølgende Jørgen Hendrichsen Fiuren, var Med. Doct. gift med Margrete Thomasdaatter Finke, han havde 3 Sønner og 1 Datter, hvilken sidste Maria Fiuren havde Erkebisp Svane til Ægte. Af Sønnerne døde Henrich Fiuren Med. D. ugift. 2. Thomas Fiuren Med. Adj. ugift. Dend 3die Diderich Fiuren en megen lærd Herre, efterlod sig en Søn Friher-

herre Diderich Fiuren til Fiurendal og Søndervang, som med ovenstaaende Vaaben af Hans Kongl. Mayest. Kong Christian V. er bleven benaadet, hand efterloed sig en Søn og en Daatter, Sønnen Baron Diderich Fiuren fød 1681. den 23 Jan. døde 1700. den 8 Aug. paa sin Udelands Reyse, dend sidste af Slegten paa Sverdsiden, Daatteren er Friherinde Christine af Fiuren afg. Geheime-Raad Hr. Harboes Enke-Frue til Stofring-Gaard, som endnu lever. Af de Fiureners Familie ere givne adskillige Considerable Legata til Academiet, som mand forbehalder sig videre udi det forehavende Verk over de Danske Adelige Familier vidtløftig at udføre.

Udi Hans Kongl. Mayest. og Universitetets privilegerede Bogtrykkerie er nyligen trykt et eget Verk, aller Rettere sagt en Prøve deraf til Nytaars Dagen 1726. Authore P. R. in 4to. under den Titul Centuria Sententiarum eller hundrede Tanker, ikke mine men andres, ikke andres men mine, andres saa vit de ere tagne af andre, mine saavidt de ere blevne mine, ved kortere eller vidtløftiger Tanker, ikke saa meget andre som mig selv til Øvelse, Tidsfordriv og Fornøyelse, eftertænkte, sammenlenkede og udgifne. Ved dette Verk er en særdeeles egen Dedication til adskillige Personer, udført paa Riim ved en egen mellemløbende Poetiske Frihed, som at kalde Nantes Nansen med videre. Udi Fortalen lover Author at udgive hver Maaned 100 deslige Tanker, om

Læserne ville behage at tenke Authoris slappe Pung fuld igien, som røber Authoris egentlige Henseende med dette Arbeyde. Verket er egentlig ey andet en kort Oversettelse paa Riim af adskillige Latinske Sententzer. Hvoraf til en Prove forestilles det 34.

Inter Omnia peccata sacerdotum est maximum quod non Causas sed Personas considerant, & despecto justo paupere, injustos divites honorant Ambr. sup. Malach.

Blandt Præsteskabets Synd dend største Synd blandt Synder,
At de ey Sagens Ret, men nok Personen ynder,
At de foragter hin Retferdig, Fattige,
Paa denne Rige meer, skiondt uretferdig, see.

Titulen tilsiger meget, og det var at ønske, at Læserne ey fandt sig bedragne i de gode Tanker de maatte fatte ved at læse Titulen af disse Tanker, og at Author ved en novere Eftertanke havde tenkt til at udarbeyde disse Tanker, før hand fattede i Tanke at underkaste samme sine Tanker andres Tanker.

Udi dette Kongl. priviligerede Bogtrykkerie er ferdig trykt det 3die Bind til Samlingen udaf Danske Vers ligeledes paa 5 Ark, hvorudi indeholdes 1. Beskrivelse over Samsøe af Th. Kingo. 2. Qvi non est hodie Cras minus aptus erit af T. R. 3. Lykkens Ubestandighed af T. R. 4. Forsamling paa Parnasso af T. R. 5. Om hans Ex-

Excellencis Cammer-Herre Ganeis Slag med de Svenske den 26 Apr. 1715. af N Lucoppidan. 6. Dorothea Engelbrets Daatters Takke Vers for Skatte-Frihed til Kong Christian den V. 7. sammes Takke Vers til Dronnig Charlotte Amalia. 8. Tvende Arier til Collegii Medicei Indvielse den 25 Maj 1691. af Mag. Schmidt. 9. Amtmand Tönders Epitaphium over sig selv item solatium Moribundi. 10. Mag. Melchior Ramus over Oberst Tettov. 11. Mag. Ramus over Biskopinde Sletters. 12. De Svenskes Valet fra Tydskland af Th. Kingo. 13. Justits-Raad Amthors Triumpherende Jubelskrig over Kongens Hiemkomst fordansket af Svend Ryberg. 14. Om den demolerede Holmer-Skandse af Th Kingo. 15. Til Vice-Admiral Sehested over Expeditionen ved Ruden den 25 Sept. 1715. af J Friis. 16. Udkastning til et Skilderie af Vice-Admiral Tordenskiold ved Fr. Rostgaard. 17. Til Vice-Admiral Tordenskiold af P. G Scumacher. 18. Over Sl. Biskop Bager af Th. Kingo. 19. Om Snustobak af Th. Kingo. 20. Over Tordenskiolds Action i Dynekilde den 8 Juli 1716. af S. Ryberg. 21. Papes sidste Villie for hand dode der hans Mæle faldt til hans Medtiener Rasmus. 22. Over Pramens Hielperens Udlob af Bankestokken ved J Friis 23. Over Pramens Hielperindens Udløb ved J. Friis. 24. Over Fregatten Friderichshald af C. H. 25. Over Friderichshalds Udløb ved C. L. Pontoppidan. 26. M. A. Bordings jo

reenere Korn 2c. 27. Over Dvergen Gref Hans af T. Kingo. 28 Albret Vilhelm Drejers Suplique til Kongen, hvorpaa folger tvende Registere over alle 3. udi Aaret 1725. udkomne Bind.

Sverrig.

Udi Bogtrykkeriet i Norkiøbing er nyligen oplagt. 1. D. Joh. Lassenii Biblske Kiærna och korta Begrep på hela den Hell. Skrift, fremstillet og forfatted udi korte Spørsmaal over hver Capittel med Svar dertil, for desto bedre at forstaa den Hl. Bibel og at erindre sig hvad mand har læst derudi, til Ungdommen og de enfoldiges, som ikke forstaae det Tydske-Sprog, deres Nytte og brug, oversat paa Svensk in 8. 2. Den Syndige Kyrkio Såfveren til Warning fremstilt af J. Granlund. 3. Den syndige Kyrkio Sqålraren af Luc. 8 v. 18. Seer til hvorledes i høre, skreven paa Tydsk af Ahalverò Fritschen, men nu forsvensket.

Tydskland.

Udi Frankforth am Mayn, er trykt i afvigte Aar in 8. Mich. Gotl. Hantschens Abbildung der Predigten im ersten Christenthun in 8. tvende Stykker giver denne Bog en egen Anseelse. 1. At nu regierende Hertug af Saxen Gotha, som i Fortalen berettes, allerede for 8 Aar siden har læst det igiennem og givet det Biefald. 2. At

Au-

Author forsikrer at hand ey har seet noget med fremmede Øyne, men læste de anførte Bøger selv. Vel indvendes af andre adskilligt imod hans Meening, dog kand derhos ey negtes at hand io bruger en god Methode, og det sees klarlig, at hand er kyndig udi en Mathematisk Ordning. Hand skyer med villie ald unødvendig Vidtløftighed, og har derhos ey forgiemt noget af hvis som giøres nødig. Hans gode Henseende skinner klarligen her og der igiennem, og hans Beskedenhed er ey nok at rose. Dog tilstaar hand selv at hans heele Verk ikkuns er en Udkastning og at hand gierne vil overlade andre at udarbeyde det bedre, som besidde større Forraad end hand i de Geistlige Antiquiteter; Det var dog derfor at ønske, at Author havde opiyst bedre een og anden Passage der af ham Historisk udføres, efterdi eendeel foragte de første Christnes Eenfoldighed, andre derimod ville vide alting i vores Tider indrettet efter deris Exempel, og dog gaae begge derudi forviit.

Udi Tybingen er trykt 1725. in 4to. 5 Alph. 4 Ark sterk, Doct. og Pr. Chr. Eberhard Weismanni Schediasmata Academica varii argumenti nostrorum maxime temporum controversiis absque studio partium expendendis accommodata. Som Author i Fortalen erindrer, har hans fornemmeste Øyemeed været at stadfeste den Christelige Religions og i Særdeleshed Kirkens Hoved Fundamenter, og at adskille samme fra andre Positioner, hvormed de saa ofte

ke til Skade blandes. Dernest har hand vildet undersøge dend Leibnitske Lære som allevegne foraarsager saa stor Opsyn; Dette Forset har ham været saa vel indprentet, at hand i hele Verket ey har ladet nogen Leylighed gaae forbie til at angribe denne store Philosophi Lære, men hand har endog derimod udgivet 2 Skrifter om Guds Forsorg i Henseende til det Onde, og i Henseende til Synden, hvori Hov-Raad Wolf alletider maa holde Stik. Pr. Bulfinger nevnes vel ikke, men dog angribes hans Positioner, hvor dertil ikkuns gives mindste Anledning. Vores Væsen er det ikke at decidere, hvo af begge Stridige Parter der har ret. Imidlertid maae vi dog undre os over, at Author der har fornum̃et af sin egen Sag, hvor ont det giør at paabyrdes falskelig en Ting af sin Contra Part, ey har erindret sig at Hr. Bulfinger har Aarsag til at besverge sig over det samme. Vi see forud, at Læseren fornemmelig forlange Efterretning om D. Weismans Andragende imod den Leibnitske Lære, men da os er vitterligt, at en lærd Frantzos har for, grundig at besvare hans Indvendiger, saa saar det at beroe til sammes Tanker tillige undersøges. Dog er herhos at merke, at og D. Weisman selv tilstaaer, at Hoved-Qvæstionen derpaa beroer, om Villien og alt saa og Guds Villie giør noget ex mera indifferentia, som Philosophi taler? Saa havde hand ufeylbarlig giort Verden og Sandheden større Behag, om hand nøye havde overlagt hvis udaf de Lærde af den største Rang der-

derover allerede er anfort, og undersøgt begges Fundamenter, i stæden for at hand paa nogle faae Blade har søgt at udgiøre hvorom andre saa lenge have stridet med hinanden, og vexlet vidtløftige Skrifter, og opfylder det øvrige med nogle forventende Følger. Hvad Verket i sig selv angaar, da handler det første Forsog om de Præjudiciis, som tilvoxe Hoved-Sandheden ved en uforsigtig Sammenbindelse med andre unyttige, uvisse og iblandt falske Politioner. Ved Grund eller Hoved-Sandheden forstaar Author ey allene den almindelige Lære om Gud og hans Egenskaber, eller de saa kaldede Grund-Regler af den Christelige Lære, som ingen uden med sin Salighedsskade kand negte, men end og alle de Sandheder der tages til Grundvold i andre Videnskaber som ere nødvendige, tydelige og hyssforneden, lettelig afenhver kand forstaaes, og oste og tydelig igientages i den hellige Skrift. Heraf sluttes da hvad ved de andre Bieslutninger er at forstaae de som iblandt med Hoved-Sandhederne til dessen Skade sammenbindes, og der ere ved en eller anden Leylighed tilsatte enten for at forklare eller forsvare samme, endskiøndt de ere større Feyl underkastede og er nær saa visse som Hoved-Sandhederne selv. At nu deslige Slutninger gives, viser ey allene Forfarenheden, men Author finder og samme saavel ved den Christelige Troes Lærdom, som Pligt, ved den hellige Skrifts Forklaring og Kirke-Historierne. Dend hellige Skrift har selv givet Menniskene et her

ligt Exempel paa med hvor stor Ærbødighed og Høyhed mand har at ansee den Hemmelighed om Tre-Enigheden, og hvor lidet mand har at gruble ved dessen Forklaring, i det at dend meget sparsom og varsom derom har talet, hvorudover og Amyraldus har negtet, at denne Hemmelighed ey var bekandt i Uskyldigheds Stand. Andre have foregivet, at i det gamle Testamente ey et eniste Sted forekom, som derom handlede, men at sammes Aabenbaring allene var et Fortriin, som det nye Testamente havde, andre ville vel tilstaae, at i nogle Stæder af det gamle Testamente derpaa er sigtet, men samme ingensteds tydelig aabenbaret. Dette haver Fædrene i den første Kirke saa lidet lade sig tiene til Advarsel, at neppe findes et Hovedstykke af den hele Christelige Lære, som i begyndelsen strax saa meget er tilsat, i hvorvel saadan Tilsetning ey kunde nogensinde have anrettet mere Skade og Forargelse end ved at indmenge den Platoniske Lære i denne Hemmelighed. Og ihvorvel Fr. Baltius har vildet fragaae sligt, og Poiret undskylde det dermed, at disse Platonis Tanker komme den Christelige Sandhed meget nær, have de dog begge saaledes fordreyet saavel Fædrenes som Platonis Ord, at andre Motvillige deraf have taget Anledning til at foregive, at den hele Hemmelighed er antagen af Platonis Skole iblandt den Christelige Lærdoms Regler, som den bekandte Author til Platonisme Devoilè ey har undseet sig for at anføre, saa det er tungt at justificere de uforsigtige Talemaa-

der

der, som Fædrene have brugt der enten have levet for det Niceniske Moede, eller samme bivaanet. Hvorudover Withbye giorde vel i at afstaae fra sit Foretagede, da det ey er at vente, at mand skal kunde conciliere alle Fædrenes haarde Slutninger. I det mindste har denne opvakte Strid til at redde Fædrenes Ære giort Socinianerne i vores Tider destomere forvovene til at anfalde denne hellige Hemmelighed. Men denne de første Fædres ulykkelige og mueligt uskyldige Fald har giort andre saa lidet varsomme, at dend bekandte Collin har faaet Leylighed nok til at hegle de Engelske Kirke-Lærere igiennem med megen Bitterhed, hvilke har gaaet saa viit at Kongen af Store Britannien har været foraarsaget at lade Kirke-betienterne ved en aparte Befaling tilkiendegive, at de ved at forklare denne Hemmelighed allene skulde blive ved Ordene af den Hellige Skrift, og ved nogle nye opfundne Tale-Maader ey give Andledning til Irringer og Uenigheder.

Nederlandene.

Udi Mastricht, har en udi Hollandsk Tieniste staaende Ingenieur, naunlig Mr. Chambrier opfunden 5 nye Machiner, den første er at bruge til Soes, og kand fores udi et Skib uden at det deraf synderlig Belastes, da det ey optager meere en 4 a 5 Foed, det er at 64 til 125 Cubik Fodder. Fire Mennisker kand bringe samme 2 Gang, og dermed bringe meere Vand end de

Pom-

Pompæ, hvoraf mand sig ellers betiener. Den 2den tiener til mageligen at udtørre alle Huller og Oversvømmelser, og udtømmer Vandet efter den udfordrende høyde. Den 3 er at bruge til at faae Vand udaf Graver, og de deele af Jorden, under hvilken mand er forbunden at arbeyde. Mand har ey derved at giøre andre Bekostninger end tilhandle sig Machinen, og et eniste Menniske kand bringe samme Gang. Den 4 bruges til at vande Blegdamme, Enge, Agre og store Hauger, det er et slags Vogne med 2 til 4 Hiul, paa hvilken er sat en Kiste, som opfyldes med Vand, og ved denne Kiste er Machinen, der kaster Vandet fra sig paa høyre og venstre side som en Regn, og det paa en considerable Distance, naar samme Vogn trekkes enten af Bester eller Mennisker, dog kand den og flyttes uden at denne Regn-Machine spiller, saa at mand uden at spille kand bringe den til det Sted, som skal vandes. Den 5. tiener til at faae Vande udaf Brynde, og at udtørre de Miner, som ere løbne fulde af Vand, hvor dybe de end monne være. Disse Machiner spille og røre ved en nye Bevægelse, som kand bringes i Gang af Mennisker eller Bester ved løbende Vad ved Vind og udi visse Tilfelde ved Vegt, Forcen deraf bestaar af tvende adskillige Magter, der ikke dependerer af hinanden, og ved hvilken mand kand bringe utallige Ting i gang paa en hidtil ubekandt let Maade.

Udi Amsterdam seer mand følgende beklageligeBrev fra Dissidenterne i Polen og Litthauen

til

til Primas Regni udi Polen over deres slette Vilkoer af Indhold. Efterdi vores eniste Tilflugt udi vores Viderværdighed alletider har været til Hans Mondighed, havde vi gierne ønsket paa denne Tid (da vi synes at trues med store Ulykker, ihvorvel uskyldig og uretteligen truede) at kunde personligen møde i Varschau, for ved hans Høyheds Fødder ey allene at nedlegge den Ærbødighed vi er den skyldig, der beklæder den øverste Værdighed af Staten, men endog vores Klage og Suk. Men da vi ey understaae at lade os see i Warschau, og for at undgaae store Mistenkelser, tage vi os den Frihed at prælentere ham vores allerydmygste Forestillinger, tilsigendes os af hans Billighed, at hand samme med lige saa megen Godhed skal imodtage, som hos os findes Oprigtighed og fuldkommen Uskyldighed udi samme til ham at addresiere. Siden den fatale Tumult udi Thorn, hvorom det (om det var saa Guds naadige Behag,) havde været at ønske at aldrig var bleven talet, er det alle bekiendt, hvor heftig mand paa alle de smaae Land-Dage har været opirrede imod vores Personer, ja imod vores Liv, da reent er bleven forglemt at vi ere af samme Bloed og af samme Been, og hvormed er gaaet saa viit, at vi med Nøye og Møye har kundet sette os i Sikkerhed. Og ihvorvel vi aldeeles ingen Deel have udi denne ulyksalige Handel, have vi dog ikke desto mindre tiet stille, og overbaaret med Taalmodighed alle disse Animositeter, som noget der henrorte

te af de fortørnedes Nidkierhed for deres Religion. Men da vi paa de sidste smaae Land-Dage paa nye som Fiender af Fædernelandet ere blevne declarerede, og vi i Sognerne saavelsom Kirkerne uden Ophold til størst: Fare for vores Gods og Liv udraabes som de største Forrædere, der underholde Brev-Vexling med de Fremmede, hvor om vi kalde Gud og Eders Høyhed til Vidne paa vores Uskyldighed i denne Tilfelde, da er det os umueligt lengere dertil at tie stille, og vores Taushed kunde og mueligt vorde os henregnet til Forseelse. Derfor er det at vi udi Tillid til vores Uskyldighed (da vi for hans Høyhed kand protestere at viey have nogen anden Interesse end dend vi have Felleds med alle vores Lands-Mænd, den de udagtet vores Fornedring ey kunne fornegte os, da vi ere dem lige udi Fodselen,) nedkaste os til hans Høyheds Fodder i den faste Forhaabning, at hand med os bærer Medynk, og vi bede allerindstendigst, at hand vilde værdige os sin Hielp og Forsvar. I denne Tillid anmode vi den aldmægtige Gud at hand i mange Aar endnu vil conservere os en Prinz der er et Model af Moderation, og vi forblive med en dyb Respect og en uendelig Ydmyghed ꝛc.

Sammesteds er udkommen Aar 1725. in folio Historie Physique de la Mer. Author, dertil den lærde Græve Ludvig Ferdinand de Marsilli: Den store Mengde af de skiønne deri forekommende Kaaberstykker giør det fornemste og største Deel af dette Verk, og udi Fortalen giver Auther

fuld-

fuldkommen Underretning om Anledingen til denne kostbare Samling. Hernest har og den berømte Herm. Boerhave ladet trykke en Fortale dertil paa Latinsk og Fransk, hvorudi hand ey alleene viser Bogens nytte, men endog roser den overmaade meget. Den Beskrivelse som findes ved Kaaberet indeholder 4 Afdeelinger, og handler 1. du Bassin. 2. de son Eau. 3. des Mouvements de l'Eau. og 4. de la vegetation des Plantes. I denne sidste staar i Kaaber stukken Hav-Gevexter efter deres Orden.

Engelland.

Udi Londen er udkommen et Skrift, hvorudi Author giorer adskillige Reflexioner over Kongens af Store Britannien idelig udreyse til Tydskland, men Regieringen har giort den Anstalt, at saavel Author Mons. de Foe, som Bogtrykkeren derfor skulde tiltales.

Til Seene i Engelland udi Grevskabet Wilts, har en Kone, som for 16 Uger tilforn kom i Barselseng med et Barn som endnu lever, født et velskabt og fuldkommen dog død Drengebarn til Verden.

Frankerige.

Udi Aix er mand kommen saa vit med l'Histoire de la Ville de Aix par M. de Haitze, at dertil alleene feyles Kaaberstykkerne. Author har arbeydet derpaa udi 20 Aar, og er den samme som er bekiendt af les Moines deguiles & emprun-

tez, dette Skrift hvori findes 300 gamle Documenter, er trykt udi 2. Vol. in folio. udziret med mange smukke Antiquiteter.

Nye Bøger.

Petr. Albini Tr. de lingvis peregrinis atque insulis ignotis. 8. Vitemb.

Joh. Olai Alnandri, Historia Artis Typographicæ in Svecia, 8. Rost.

Amœnitates Literariæ, quibus variæ Observationes, Scripta item quædam anecdota & Rariora Opuscula exhibentur Tom. I. & II. 8 Ulmæ.

Annotationes in Svetonium doctissimi D. Jacobi Perizonii, exhibet M. Christianus Philippus Kœllnerus. 8. Wratisl.

Apini, M. Sigm. Jac. Professoris Norici Dissertatio Epistolica, ad Vir. Clar. & Doct. M. Jacobum Bruckerum, Augustanum de quibusdam nondum editis Epistolis Joachimi Camerarii, Papebergensis. 4. Norimb. & Altd

Aminii, Jacobi, Historia vitæ auctore Caspar o Brantio, cum Præfatione & notis D. Jo. Laur Moshemii, med. 8. Brunsvigæ.

Arndii, Josuæ, Trutina statuum Europæ, cum Vita & Historia Alberti Wallensteini Ducis Fridlandiæ 8. Lipsiæ.

Bachovii, Joh. Christiani, Tractatus Juridico-Historicus de Sepulcris, Cœmeteriis aliisque rebus sacris & religiosis, illarumque Jure 8. Gothæ.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 4.

Dend 24 Januar. 1726.

Dannemark.

Franke.

Førte 3 hvide Pile udi blaat Feldt, og paa Hielmen 2 hvide Vinger med 2 Piile, 1567 var Silvester Franke Skibs-Capitain udi Kong Friderich den Andens Tieniste. Hans Franke var 1582. med andre af Adel udsendt af Kong Friderich den 2den, til at hindre de Engelske, og lade sig bruge paa det Farvand og Seylads Norden om Norge og ned til Rysland.

Fredberg.

Skioldet er af sølv, og derudi en sort Stie med 5 Trin, paa Hielmen en Kaarde med Feste af guld, paa Klingen en Krantz af 5 Roser, den øverste rød den anden sort, den 3. rød, den 4. sort, den 5 rød. Familien er nobiliteret af Kong Christian den 3. 1540. og synes at have faaet Navn af deres Gaard Fredberg, som ligger 3 Mile fra Viborg,

den første af dette Vaaben var Jens Jensen Fredberg, Johan Fredberg blev 1566. paa Floden, der den forgik under Gulland. Jens Fredberg var med at give Lov baade med Peder Munk af Estvadgaard, og Niels Arenfelt af Knifholt, og for den sidste Lov tildømt at rømme Riget 1626. indtil hand kunde faae Naade igien. Hans Søn var Povel Fredberg til Fredberg. Else Fredberg havde Jens Munk.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie, er nylligen bleven ferdig trykt, et smuk Poetisk Verk in 4. som er 7½ Ark stort, Titulen derpaa er: Adskillige Betenkninger og Indfald, paa Vers skreven, og nu samlede og udgivne til at læse af andre for Tidsfordriv. Da Authoris Modestie er saa stor, at hand ey har vildet sette sit Naun under dette Verk, som hand dog meget vel kunde være bekiendt, saa har mand ey heller kunde giøre Publico dend Fornøyelse, samme her ved at kundgiøre, ihvorvel enhver, der læser dette, lettelig kand kiende Geisten, der ikkedegenererer, og hvorfra Publicum sig meget got i lengden har at vente, disse Indfald ere 100 i Tallet, accompagnerede med en Fortale og Slutning til Læseren. Endeel derudi ere skrevne paa Latin, af de Danske har mand tenkt at giøre Læseren en Fornøyelse med at anføre følgende, at derom kand giøres en Idee om heele Verket.

IV.

Til en god Ven / som undertiden forsømte Høymesse-Prædiken, og fik derfor til Foræring en liden Kirke af Pebber-Kage, kiøbt for en Skilling Danske.

Min Hiertens fine Ven! Ney sig mig, hvad dig skader?
Og hvi Du Kirkegang og Kirke gandske hader?
Tilsorn, erindrer jeg, Du kom der lidt iblandt;
Men, som jeg hører, nu kun sielden, er det sandt?
Du vil vel svare mig: Det skeer imod din Ville,
Og at Du daglig har Mangfoldigt at bestille,

Hvor-

Hvorfor Du og en Slum og Søndags Hvile
faaer,
Naar andre Byens Folk i Flok til Kirke gaar.
Men bi! saa skal jeg Dig et Raad paa Timen lære,
At Du paa engang kand i Seng og Kirke være,
Thi see! jeg sender Dig en liden Kirke her,
En Gave, som Du vel maa have meget kiær.
Sæt Kirken paa en Stol, sæt Stolen i din Stue,
Saa kand Du paa din Seng din Søndags Kirke
skue,
Og vil du spørge mig, hvem der skal være Præst,
Da maa Du præke selv; saa gaar det allerbest.

XLII.

Rætfærdighed leder efter Sandhed.

Rætfærdighed stood op, og tændte Lyys i Lygte,
Og motte rundt omkring i Verdens Hiørner
flygte;
Hun Hidse-blæsendes og Hierte-kipped var,
Som dend, der hos sig selv en stoor Bekymring
bar.
Hun spuurte, hvor Hun kom, om Sandhed, Hen-
des Datter,
Men Folk, som høorte det, brast alde udi Latter;
Dend Frøken (sagde de) er ey hos os bekiendt,
At Du vil leede her, er ikke deert bevendt.
Men hun blev ved endda, foruden Suk og Gyse;
Og sagde: Lige got! jeg lader mig ey kyse;
Det er ey første Gang, hun saa er smuttet hen,
Hun løber bort saa tidt, og findes dog igien.
Saa foor hun længer frem, af Længsel heel u-rolig!
Omsider kom hun dog til Ærlighedens Bolig;

Der gik hun ind, som dend, der blev paa Veyen
træt;
Og iust laa Sandhed der i Skiul bag Skiermebræt.
Hun Lygten i en Hast ved Krog paa Væggen hængte,
Og selv sin matte Krop paa Mandens Loybænk slængte,
Faldt Datteren om Hals, med Kys og Klap paa Kind,
Og høyligst glædde sig; hun her var sluppen ind.
Min Datter! (sagde hun,) hvad er vel det for Noder,
At krybe saa i Skiuul for mig, din egen Moder!
Du lever jo hos mig i sikker Læ og Ly;
Hvad løber Du da for? og søyter saa af By?
Tys! (sagde Datteren,) Min sødeste Molilde,
Gild veed, hvor gierne jeg hos Eder blive vilde!
Men jeg maa vige tidt for Løgn, min Avinds-Mand,
Og derfor altiid ey hos Eder være kand.

Tydskland.

Udi Berlin befindes en Fransk Capitains Enkefrue, der nu paa 8 Aarstid har jovet Nat og Dag, undtagen 2 Timer, i hvilke hun pleyer at vogne, dog imellem overiles saaledes af Søvn igien, at hun tit tilsover med Maden i Munden. I denne sterke Frost, da mand som sædvanligt har lydt med Klokkerne, til at tilkiendegive at mand kunde fare frit med Kaner, har hendes Inter-

tervalla med Søvnen forandret sig saa, at mand har Haab, om at hun igien kunde komme til rette.

Fra Hannover har mand dend udforlige Efterretning om dend vilde Dreng, der i afvigte Sommer er fangen af Jægerne i Skoven ved Hammeln, og derfra bragt til Zelle, og omsider did til Hans Kongl. Majest. af Store Britannien, at hand er af vild og grov Art, at da mand saae ham i Skoven, var hand gandske nøgen, og havde sit Tilhold i et huult Træe, som hand havde opfyldt med Blade. I begyndelsen vilde hand ey lide Klæder paa Kroppen, men rev dem isynder, men endelig da mand skarpt talede ham til, og truede ham med Hug, beholdt dem, lader og nu temmelig sig regiere. Øyene staae ham og noget underlige i Hovedet, og Haarene ere ham voxte foran i Ansigtet, som nu dog anderledes falde. Hand griber meget plump med Hænderne i Fadene, og river Kiødet i synder med Tænderne. Hans angenemste Spise ere Haselnødder og Grønkaal, udentvisl haver hand deraf maat havt sin meeste Ophold, medens hand løb paa Skoven. Hand kysser paa Hænder, for at tilkiendegive sin Taknemmelighed, og skraber ud med dend ene Foed. Gives ham Penge, stikker hand dem hos sig. Hand har vel ikkuns liden Forstand og ingen Sprog, dog naar mand nu foresiger ham et og andet Bogstav, kand hand sige dem efter, da Tungen ham er løst. Mand har observeret, at samme giør Mine til, som hand sang for sig selv, og det har havt efterligning af

Melodien udaf en Hyrdeviise, som hand udentvifl maae have lært af Hyrderne, som have vogtet deres Hiord tet ved Skoven. Da hand blev ført for Kongen af Engelland var hand meget dristig, og giorte adskillige underlige Grimacer, hand lagte begge Arme paa Bordet og saae alle op i Øyene. Mand har sat ham i Veisenhuset i Zelle, og besluttet at lade ham gaa i Skoele for at see, om hand ikke ved Børnenes idelig Læsen og Beden kunde snart lære sproget. Hvorledes hand er kommen i Skoven er endnu ubekandt, men mand haaber derom at erholde Efterretning saa snart hand kand snakke.

Udi Gøthingen har Inspect. Heuman, efter at hans Compendium historiæ literariæ som fører uden Titul Conspectus reipublicæ literariæ har fundet saa stor Afgang, at den 3die Edition i saa kort en Tid deraf skal udgaae, besluttet, samme forbedret at udgive, dog vil hand allene dertil sette saadanne Anmerkninger, der angaae den forhen udeladte Materier, og det i saadan Korthed, at Verket kand beholde sin Titul af et kort Compendio. Da Abbed Fabritius og nylig har tilsendt ham et Brev fra Mr. Facciolati udi Padua, hvorudi den Author, der hidtil har skiult sig under det Navn af Palingenius, endelig opdages, da hand heder paa Italiensk Pier Angelo Manzolli, der er per Anagramma Marcello Palingenio, saa vil hand med første indrykke samme udi sit Poecile.

Ne-

Nederlandene.

I den Hag er under Pressen Hypotheses ou Instructions Pyrrhoniennens de sextus Empericus, oversat af Grædsk med Notis som forklarer Texten, udi 8 Vol. in 12.

Udi Lyttik er in 12. et nyt Poema Epicum kaldet Les Geans, Author dertil er General Lieutnant Valif, som i mange Aar har tient under Printzen af Oranien, samme er og trykt i Paris efter en slet Copie, hvilket den der skrev dette Verk af for General Lieutenanten har soldt i Paris, hvorfore Author ey heller vil kiende sig ved samme i Paris udkomne Poema.

Engelland.

Udi London har Mr. Sloane holdet sit Løfte, ved at udgive den anden Deel af hans Historia Naturiali over Jamaica.

Frankerige.

Udi Paris haver dend Kongl. Bygmester og Inspecteur over Broerne og Veyene M. Bossrands, forferdiget en nye Machine, der ved Hielp af Ilden, og formedelst at fortynde og tilsammenpresse Vandets Dunster, hæver meget Vand i Høyden, ligeledes er af ham opfunden en anden Machine, der paa samme Fundament, kand drive Vandet udi Bergverkerne til 300 Foed i Høyden, enten ved Mercurium eller en Bryndsvingel der bevæger Stangen i de sædvanlige Pomper. Til at bringe saavel den ene som den an-

den Machine, i bevegning, er ey meere end et eniste Menniske nødig.

Sammesteds er trykt l'Ecole de Mars ou Memoires Instructifs sur toutes les parties, qui composent le Corps Militaire en France, avec leurs origines & les differentes manœvres aux quelles elles sont employées. Dette Verk er dediceret til Kongen af Frankerige udaf Oberst Lieutnant Guignard.

Endnu sammesteds har mand virkelig under Pressen en Commentarius over Propheterne, udarbeydet af den bekandte Dominicaner P. Alexander, som Paven har givet sit Minde til at maae blive til ham dediceret, med de Vilkoer at der i ey maa tales om hans Herkomst.

Saa er og sammesteds de 4 første Vol. af P. Catroy Histoire Romaine ferdig trykte. Ligeledes Bibliotheca Rhetorum, der indeholder Regler og Exempler saavel for Veltalenhed som for Poesien, udarbeydet af en Jesvit P. le Jay.

En nye Edition er kommen for Dagen af Reflexions Sentences & Maximes Morales de M. de la Rochefaucault, hvori findes les Maximes Chrêtiennes, som ere tillagte den i Amsterdam 1705 udkomne Edition, og som ey findes i den Pariser Edition af 1714. hvori staar Mr. Amelot de la Houssaie hans Anmerkninger.

Ligeledes sees der udi 2 Vol. in 12 Divertissement de sceaux contenant des Chansons des Cantates & autres Pieces de Poesies, avec la description des Nuits de sceaux & avec les Comedies qu'il y jouées.

Bern-

Bernhard Montfaucon har publiceret en Plan til et Verk, som skal have til Titul. Les Monumens de la Monarchie Francoise. Det er lenge siden at denne lærde og flittige Scribent har havt dette Delsein i Sinde. Det er en Svite af hans Skrift kaldet l'Antiquité expliquée, som hand har udgivet, disse to Skrifter ere af samme Natur, da det ene begynder, hvor det andet slipper. Efter at have med faae Ord tilkiendegivet dend Forskiel, som kand ventelig findes deri, og de Vanskeligheder som møde i at indføre dette sidste Project, Vanskeligheder som har hindret hidindtil at mand ey har vovet deslige Entrepriser, explicerer Mr. Montfaucon den Inddeling, som hand har for at giøre i dene nye Samling. Hand følger nesten den samme Orden, som hand har brugt i hans Antiquité expliquée, hand inddeler det i 5 Classer, hvoraf den 1ste skal indbefatte alle Monumenter over Konger og Dronninger, hvortil skal føyes de over Hertuger og Franske Jevninger, de andre Fyrsters og Grævers, der under den 3de Konge-Linie haae havt deres Lande i Riget. I den anden Classe skal være de Geistlige Monumenter. Den tredie skal indbefatte deres Levemaader, Dragt Huuse Meubler &c. Den 4. alt hvis som har henseende til Krigen, og den 5. deres Funeralia, Mausoleer og Begravelser. P. Montfaucon forhaaber, at de Folk som ere i Stand til at Communicere ham Monumenterne i Provinerne, skal vise sig lige saa føyelige, som de have været

ved

ved hans Verk kaldet, l'Antiquité Expliquée & representée en figures. Mange fornemme Personer have fundet behag i at communicere ham alt hvis de havde rart og curieux, og som kunde komme i denne Samling.

Endnu er trykt nylig ferdig 2 Vol. af Histoire Militaire de Lovis XIII. og i 3 Vol. in 4. Les Essais de Montaigne med Notis.

Herforuden er til Paris trykt udi afvigte Aar udi 3 Vol. in 12 Melange d'Histoire & de literature par Mons. de Vigneul Marville Quatrieme edition revuë corrigée & augmentée par M***. Dette Verk er forhen bekiendt, thi skal det os være nok at tilkiendegive, hvori denne Edition differerer fra de foregaaende. Den 3die Tome af dette Verk var nesten allene sammenfat af de Articler, som henskiød sig til de 2 andre, saa at det var som et Supplement til de foregaaende, hvorudover Editor har været betenkt paa at indføre ved hver Article af de 2de første Tomer, hvad dertil udi den 3die henhørte, særdeles hvor Anmerkningerne giortes nødig, saa at den 3die Tome paa den Maade er opsluget i de 2 første, hvorover mand har været betenkt paa i dessen sted at giøre en nye, meget forekommer deri som er værd at vide og læse. Og for at give Læseren deraf en kort Idee, har mand ikkuns vildet anføre en og anden Article som p. 1. Cardinal Richelieu, da hand havde giort en Comædie, kaldet Europa, som er en politisk Stykke, hvorudi Frankerige, Spanien og de andre Stater af denne Verdens

Deel

Deel, tale om deres Magt, Krefter og andre Interesser, som giøre at de ere Venner eller Uvenner af hinanden, leverede Cardinalen samme Stykke til Academiet for Videnskaberne, at de samme uden Undseelse vilde eftersee, og derom sige deres upartiske Mening, hvilken hans Begiering saa strict blev efterkommet, at de nesten paa hver Vers havde noget at sige. Cardinalen blev derover saa fortrydelig, at hand strax rev det i stykker og kastede dette sit Foster paa Skorstenen, hvorpaa da, siden det var om Sommeren, en laae Ild, morgenen efter da hand kom i andre Tanker, lod hand stykkerne igien opsamle og klistre tilhaabe, og saaledes paa nye afskrive samme med Correction paa de fleeste Stæder efter Academiets got findende, i hvilken Form hand dem samme igien tilsendte, men derhos lod sige, at de kunde see hvorvit hand havde profiteret af deres Oplysning, men da de ligesaavel som hand kunde tage feyl, havde hand draget Betenkning i at følge deres Correction overalt. Da Academiet saae den Godhed, Cardinalen bar for sit Foster, sendte de ham det med deres enstemmende Approbation tilbage. Hvorpaa Stykket blev spillet, men sandt en Approbation, thi maatte det passere for Saint Sorbins Arbeyde, som deri og havde virkelig havt Deel. p. 65. siger at da Despreaux læste for Kongen sin første Epistel, blev denne Prinz saa charmeret i det Portrait, som forestilles af Keyser Tito, at hand det for sig adskillige ganze lod læse, samme lydere

Tel

Tel fut cet Empereur, sous qui Rome adorée
Vit renaitre les jours de Saturne & de Rhée,
Qvi rendit de son joug l'Univers amoureux,
Qu'on n'alla jamais voir, sans revenir heureux;
Qui soupiroit le soir, si sa main fortunée
N'avoit, par ses bienfaits, esignalé la journée!

Hvilket saaledes er givet paa Danske

Saa sindet denne Keyser var, i hvis Tid Rom blev æret,
Og saae Saturni gyldne Aar for sig paa nye opgaae,
Hans Aag den heele Jordens Kreds har sødt og kierligt været,
Hvo hannem søgte, lykkelig sit Ønske kunde naae.
Hand klagde sig, naar Dagen saa for hannem var fortæret,
At af hans hielpevillig Haand sig ingen trøstet saae.

Mand kand ey negte at jo dette Portrait er meget Magnifique, og de Franske Vers overmaade gode. Men det synes virkelig, at Aulonius endnu bedre har udsort alle disse Dyder i de 2 Linier.

Felix imperio, Felix brevitate regendi,
Expers civilis sanguinis, orbis amor.

Udi Rouan er ferdig den 5 Tome af Theologiern, udarbeydet af P. Antonio Boucat udi 2 Vol. in Fol. under Titul Theologia Patrum Scolastico-dogmatic sed Maxime positiva. Tractatus de sacramentis tum in genere tum in par-

particulari. Hvorudi anfores adskillige Monumenter af de Orientalske og Occidentalske Kirkers Antiquiteter med casus conscientiæ, over denne Materie og et Appendix af Skikkene, samlet forhen af D. Launoy. P. Boucat handler i det første Volumine om hvis som har henseende til Sacramenterne i Almindelighed, og i det andet, hvad dem i Særdeeleshed concernerer.

Spanien.

Udi Spanien har en Svensk navnlig Liebert Wolters paataget sig at lade forarbeyde de Sølv Gruber, som findes i denne Europæiske halv-Insul. Det er bekiendt, at i Europa har ingen Bergverker i forige Tider overgaaet de Spanske, enten udi Overflod eller Rigdom af Ertzen, og da i Særdeleshed de under det Navn af Guadal Canal, Rio Tinto, Casalla, Aracena og Galarosa udi Provintzerne Andalousien og Estramadura bekandte ere agtede for de Profitabelste, saa havde udi Kong Philippi 2. Tid de tydske Græver af Fukares oprettet en Contract, og ere paafølgelig ved det af Minen ved Guadalcanal, som var den eniste de lod aabne, hentede Guld og Sølv bleven de rigeste Undersaatter i Europa. Men da samme Græver formodede, at Regieringen maatte have giort Anslag paa at trekke Minerne til sig, lod de sette samme under Vand, og berøvede alt saa Kongen og Undersaatterne Fordelen. Ihvorvel nu er bekiendt, at alle omtalte Berg-

ver-

verker ere meget rige paa Guld og Sølv, har dog den af Guadalcanal derudi et stor Fortriin frem for de andre, at Metallen, som deraf udgraves, meget lidet er blandet med fremmed Materie, og paa nogle Stæder er saa riig, at den 5te Deel, som deraf til Kongen blev betalt, Aarlig beløb sig over 60000 styk von Achten. Minen Casallo 3 Miile fra den første, blev aabnet af en forfaren Indianer, der befandt, at 100 pd. Ertz, som hand opdagede paa 25 Faune, udleveerte 3 Unzer sølv, Denne Indianer døde udi Casalla, og anviiste i sit Testamente, at om hand havde kundet gravet til 40 Faune, var der at antreffe overflødigere og rigere Ertz end udi nogen Mine i Vestindien. Rio Tinto ligger 16 Mile fra Guadalcanal og 10 Mile fra Sevilien. Denne Mine har i forige Tider givet daglig 27000 Ducater udi Guld, og ihvorvel den er fuld af Victriol-Vand, kand mand dog magelig komme til at arbeyde deri, saa at mand med første vil fornemme til Nytten deraf. Det samme er og at sige om Bergverkerne Aracena og Galarosa. Siden Greverne af Fucares forlod Minerne, have adskillige søgt derom med Kongen af Spanien at contrahere, men da de ey have havt den fornødne Videnskab, og ey været forsynet med det bebøvende Redskab, saa have de intet kundet udrette, men siden denne Svenske har paataget sig Entreprisen ere mange begierlige med ham at participere, da hver Actie eller Berg-Part er solt for 125 Rixdaler, og Verket er indeelt i 2000 Parter.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 5.

Dend 31 Januar. 1726.

Frille. Dannemark.

Skioldet er deelt paa tverts udi tvende lige. Dele den øverste hvid, den nederste rød, og derudi 2 gule Søeblader med grøn Stilk og Roed, paa Hielmen 2 harniskede Arme der holde kortzeviis 2 gule Søeblommer. Mand finder iblandt paa Hielmen 2 harniskede Arme med sammenfoldede Hænder, og bag dem staar 2 Jomfruer iblant 2 Bønder-Piger, som iblant holde et Søeblad mellem sig. Jeg har og seet paa Hielmen 2 Vesselhorn røde for oven og hvide for neden. 1434 var Hr. Eggert Frille med at forlige Kong Erik af Pomern med Sver-

rig, hand sad i Danmarkes Riges Raad, hand underskrev det Opsigelse-Brev 1439. og var i Kong Christophori Bavari Tid Riigemester. 1556. sad Johan Frille i Rigens Raad hand tillige med Hr. Eggert Frille var med Kong Christian i een Forhandling om Slesvig og Holsteen, denne Hr. Eggert Frille eyede Markegaard i Skaane, hand var gamle Hr. Anders Billes Morfader, hand tillige med sin Frue Anna ere 1576 begravne i St. Hans Kirke i Odense.

Udt dette Kongl. privilegerede Boegtrykkerie, er nylig trykt in 4. Vermählungen Gebuhrten und Absterben Hoher Standes und anderer vornehmen Personen, wie auch Standes Erhebungen Promotiones und andere Veränderungen welche im Jahr 1725. sich begeben zu Verbesserung der Genealogie und Historie aufgezeichnet.

Tydskland.

Udi Leipsig er udkommen D. Kortens lille Lucanus, Texten er forbedret af 60. og meere MS. og de ældste Editioner. I Anmerkningerne vises hvor mand har afviget fra de andre Editioner. Det vedfoyede Register giør Bogen nyttig for Skolerne, ey alleene over de egne Talemaader deri ere forklarede, men endog over hvis er anført til Mythologien, Geographien og Historien henhørende.

Sammesteds har den Kongl. Polske Raad Jacob Leupold udgivet en kort Udkastning, paa hvad Maade Machin Væsenet ved Bergverkene var at foranstalte. Hand giver derudi en grundig og udforlig Efterretning til et fuldstendig Theatrum af alle Bergverks Machiner, som hand i 2 Tomer vil udgive.

Endnu sammesteds er trykt 1725 in 8vo 4 Alph. 3 Ark stor, Compendieuses Gelehrten Lexicon, darin die Gelehrten aller Stände nach Alphabetischer Ordnung beschrieben werden, nebst einer Vorrede Herr Hof-Rath D. Joh. Burchard Menkens, die 2te Auflage in 2 Theile getei-

theilet, sorgfaltig übersehen, und mit etliche tausend Articlen vermehrt durch M. Christian Gotlieb Jöchern. Efter at det for 10 Aar siden trykte første Oplag af dette Lexico gandske var bortsoldt, er dette ny Oplag opdraget Mag. Jøchern, der og har sat Bogen i en langt anden Stand, forbedret Feylene, udeladt de uberømte Authores, og giort Skrifternes Fortegnelse desto meere fuldstendig, udtrokken nogle 1000 nye Articler af de kostbareste og vidtløftigste Verker, aabenbaret Pseudonymos og viist hvor nogle Skrifter staae i store Samlinger, eller de som ere trykte tillige af en Authore, eller og hvilke der ere de beste Editioner. Imidlertid har hand for Mangel af Tiden ey kundet undersøge Alting, og vil derfor allene kun staae for de nye og forandrede Articler. Hand har brugt en temmelig Mengde af de største og kostbarste Skrifter, Titulen tilsiger vel ikkuns Efterretning om de Europæiske Lærde, men der findes endog nogle af de andre Verdens Deele. Editor tilsiger ved en nye Edition at denne Bog skal blive bedre, hvilket mand sig og af hans Flid kand vente.

Udi Vittenberg er trykt 1725. in 4. Παραλληλισμὸς Novi fæderis & Polybii, ratione dictionis, per plerosq; omnes libros operosè institutus, & in veræ Theologiæ exegeticæ usum subsidiumq; cum eruditis communicatus à Georg. Gvill. Kirchmajero Potentiss. Poloniarum Regis & & Saxon. Elect. Pr, à Consiliis & Græc.

Græc. Lit. Pr. Pub. Acceſſit Toh. Ercic Oſtermanni V. C. de Idiomate recentis Inſtrumenti vere Græco nondum edita Oratio. Derudi er fuldt Raphelii Exempel, ſom 1709 og 1715. udgav Annotationes Philologicas in N. T. ex Xenophonte Polybio & Arriano collectas. Thi efterdi det nye Teſtaments Skrivermaade, kommer det Polybianſke nær, ſom begge Calauboni har ſagt, og hvortil Author giver denne Aarſage, at Polybius ſærdeeles har beflittet ſig paa at være tydelig og forſtaaelig, ſaa har hand udvaldt denne Scribent frem for andre, for at holde ham ſammen med det nye Teſtamente, og deels føyet endnu til Raphelii Anmerkinger fleere Exempler, deels og giort nye Anmerkinger, og givet Theologiæ exegeticæ lys ved Philologiens Hielp. Den vedføyede Oration er holdet 1638. af Hr. Oſterman, da hand tiltrædte til Vittenberg Profeſſionem Græc. ling.

Udi Stutgard har vel Mag. Jacob Fridrich Müller lovet i ſine tvende, om de Wolfiſke Controverſier udgivne Skrifter med det forſte at udſtæde Refutation paa de af Hr. Langen denne Sag udſtedte Skrifter, men da D. Weisman i Tubingen, Hr. Walther udi Magdeborg, Hr. Wucherer i Jena, Hr. Langhauſen i Konigsberg og Hr. Leyſern i Helmſtad ere ſindede at ſvare, har hand beſluttet at tage dem alleſammen under eet, og indbeele de af Hovraad Wolfs Contraparter anfegtede Theſes i viſſe Capitler, at ſette enhvers indvending med ſine Fundamenter or-

dentlig og efter hinanden, og at svare derpaa i Syllogistisk Form, men derhos alletider vise hvad D. Buddeus derom har skreven i sine Betenkninger, og tilsidst gotgiøre af Universiteternes Testimonii, at Hr. Lange ey har havt Aarsag til at anføre samme for sig.

Nederlandene.

Udi den Hag, har mand for Maanedlig at udgive en lærd Journal, der skal kaldes Histoire literaire de l'Europe, det første Bind skal deraf disse Dage udkomme. Hver Vol. skal bestaae af 6 Ark, og Regulierement udgives den første Uge i hver Maaned Man vil deri indrykke en kort Udtog af de beste Bøger, lige got paa hvad Sprog de ere skrevne og hvorom de handle, mand vil dertil føye en Catalogus paa udvalde nye Skrifter, det angelegenste Nyt om Lærde-Sager, og tid efter anden indrykke de smaae Bøger som fortiener Læserens opmerksomhed.

Udi Amsterdam er trykt 1725. in 12. Lettres & Negotiations entre M. Jean de Wit & les Ambassadeurs des Provinces Uniés Vol. 4. Dette Verk er 4 Alph. 3 Ark stort, og derved er 21 Ark endnu in 12. kaldet Resolutions Importantes des Etats des Provinces Uniès, durant le ministere de Mr. Jean de Wit. De Witters Historie har hidtil været heel tvislsom, men jo lengere vi komme fra de Tider i hvilke de har levet, jo meere kommer deraf for Dagen til deres Forsvar. I denne Henseende har med begyndt

at

at udgive Joh. von Witts Brev-vexling med nogle af Republiquens Gesandter ved fremmede Hofer, thi dette Verk er ikkuns een Deel deraf, der indeholder de fra 1652 til 1669. imellem Viterne Boreln Beuningen og Petrum Grotium vexlede Breve, hvoraf hin var Republiquens Gesandt i Frankerige, og denne i Sverrig. Mand har herefter meere deraf, ja Vitternes heele Correspondentz med Gesandterne at vente, og Editor venter derved lettelig at erholde, at mand ey efter det udvortes blotte Skin Anslagets Udfald eller dend almindelige Snak, men af denne store Mands Tanker, hans rette Henseende som deslige Brev-vexling pleyer at opdage, skal kunde domme om hans oprigtige Sindelag for Republiquen. Thi endskiønt Basnage i sin Hollandske Historie efter mange andre foregiver, at de Wit endog til sit Fædernelands skade har været de Franske tilgedan, og at ikke kunde negtes at hand jo udvortes opførte sig saaledes. Saa seer mand dog af Brevene at hand ey de Franske, men sine tilbeste har anstillet sig saaledes, paa det hard kunde holde Engellænderne ved det foreslaaende Forbund imellem de Franske, og Hollænderne udi frygt. Hvorviit dette af denne Deel beviises, indstilles til Læserens Eftertanke, og erindres, at Burnet i sin Historie vel frietaaer Witth fra Bedrag og Utroeskab, men ey for Politiske Feyl.

Engelland.

Udi London er trykt et Skrift om den Interesse

som Engelland har i at beholde Gibraltar, og hvori Author, der er en Søe-Officerer, viser iblandt andet, at mand har at ansee denne Sted som en af de fornemste Brystværn som Engeland behøver til at befordre sin Handel paa Barbariet, Spanien og Frankerige.

Frankerige.

Udi Paris er trykt med Kongelig Tilladelse Abrege de l'histoire de Pologne avec une Chronologie des Rois dediés à la Reine. Samme Verk viser, at Kongeriget Polen, der indbefatter store og lille Polen, og store Fyrstendommet Litthauen, som dermed er sammenbundet, er af et vidtløftig Begreb. Cracov der ligger i lille Polen er Hoved-Staden af det hele Rige, men Kongerne residere gemeenligen i Varschau, der ligger i store Polen udi Provintzen Mazovien. Hele Riget er inddeelt udi 32 Palatinater eller store Gouvernements, foruden Starostiet eller General Capitainskabet udi Samogeten. I disse Palatinater ere 85 Castellaner eller Gouverneurer i Stæderne, hvoraf 3 ere fødde senateurer, de 33 kaldes store og de øvrige 49 smaae Castellaner. Dend herskende Religion i dette Rige er den Romerske Catholske. Der ere 2 Erkebispedomme Gnesen i store Polen, og Leopold i lille Rußland. Erke-Bispen i Gnesen er tillige Primas Regni og født Pavelige Legat, havde i forige Tider under sig 27 Suffraganeos, hvis Tal nu er reduceret

til

til 10. Iblandt hvilke ere Biskopen af Vermeland der tillige har den verdslige Jurisdiction i sit Stift, og er Præsident udi det Preußiske Senat. Biskopen af Cracov den første Suffraganeus af Gnesen haver Ret til at indvie sin Erke-Bisp, prætenderer at forestaae Republiquen udi ved-varende Interregno, saa fremt Erke-Biskopdommet samme Tid var ledig. Erkebispen til Leopold har havt 5 Suffraganeos, som nu er reduceret til 4. saa at for nærværende Tid ey ere uden 14 Biskoper i Polen, hvoraf de 3 ikkuns ere titulaire, dog nyde de lige Rettighed med andre Prælater i Riget. Kongen bliver kaaret. Medens Interregnum varer, er Erkebiskopen af Gnesen Republiquens Hoved. Hand er den, der lader Landdagen vaabyde for at skride til et Val. Denne Land-Dag holder sig gemeenlig under aaben Himmel, en halv Miil fra Varschau, i Nærværelsen af Landsbyen Vala. Mand indretter der en Plan, indlukket med Bræder, og dette Sted kalder sig Szopa, det er omgivet med Graver, og mand drager derind igiennem 3 Porte. Hvo der tenker til at blive udvaldt til Konge, maae bekiende sig til den Catholske Kirke. Saa snart Vallet er skeet, udraaber mand dog ey den nye Konge, forend hand har aflagt sin Ed at ville holde og handthæve Republiquens Privilegier, hvilket de kalder Pacta Conventa. Denne Capitulation indeholder mange Articler, hvoraf de fornemste ere, at Kongen ey maae udnevne nogen til sin Efter-

følgere, og at hand ey maae gifte sig uden efter Rigets gamle Love og med Senatets Raad. Kongen kand ey bortgive enten Charge eller Beneficium til nogen, ey benaade nogen Person eller bruge Cancelliets store Segl forend hand er kronet. Denne Ceremonie bør skee til Cracov i Dom-Kirken som er paa Slottet, og Erke-Bispen af Gnesen forretter samme. Er Kongen gift, lader hand sin Gemahl tillige med sig krone, gifter hand sig efter Kroningen, kand hand ey lade sin Dronning krone uden med Republiquens Samtykke. Regieringen i Polen er til deels Monarkisk, til deels Aristocratisk. Monarkisk, efterdi Staten erkiender en Konge, der kand disponere over alle Charger Geistlige og Verdslige, Civil og Militaire. Aristocratisk efterdi Kongen, der har sin visse Indkomst, ey kand af sin egen Mødighed hæve nogen Skat af sine Undersaatter eller forandre nogen Lov. Der er et Senat, som stedse giver agt paa hans Opførsel for at hindre at ey noget foretages mod Landets Frihed, og reglere med ham de ordinaire Affairer, Naar extraordinaire og Magt paaliggende Affairer forekommer, som (naar det gielder Krig, Fred, Stilstand, Forbind, Paabud rc.) da kand Kongen og Senatet ey noget ene beslutte, de almindelige Landdage skal da udskrives, der bestaae af Kongen, Senatet og Landbuddene, der ere udnevnte udaf Adelen i hver Palatinat. Det som mand ellers kalder den 3 Deel af Staaten har aldeeles ingen Deel udi Regieringen. Borger-

gerskabet i Stæderne nyde en limiteret Frihed, de kand besidde nogle Huse og Jorder paa en Miil omkring deres Bye. Alle Bønderne paa Landet ere Slaver, deres Gods, Børn og Lif dependerer absolut af deres Herrer. Raadet eller Senatet bestaar af Erke-Bisperne og Bisperne i Riget de 33 Palatiner, Starosten af Samogiten, Castellanerne af Cracov Viina og Torki, og de 10 store Officerer af Polen og Litthauen. Hver af disse tvende Stater have deres egen Store-Marskalk, Store Canceler, Vice Canceler, Store Skatmester og liden Marskalk. Kongen udnevner disse senatores, eller langt snarere forsyner de Charger, ved hvilke er bundet Senatorernes Værdighed, hvilket varer saa lenge de leve, og Kongen lader dem giøre Ed paa at blive Republiqven troe. Hos Polakkerne er den Værdighed af lige stor Høytid med en Førstes udi Riget. Paa de almindelige Landdage sidde Senateurerne paa den høyre og venstre Haand af Kongen hver efter sin Rang og Værdighed, og ey som de ere gamle til i Embedet, De ere de som med Kongen approbere alle de Constitutioner, der af Adelen ved Landbuddene proponeris. Hender det sig at Kongen vil udstrekke sin Møndighed og Magt uden for Rigets Love, og de Friheder som hand har sworet at ville handthæve, er Senatet forbunden at erindre ham om sin Pligt, dog derhos i agt tage den Ærbødighed de ham ere skyldige. Det er iden Henseende at ved Hoffet alletider opholde sig 4 Sena-

tores

tores som assistere Kongen i sit Raad, og see til at intet foreløber imod deres Privilegier. Foruden de 4 store Officerer i Polen og Lithauen, haver hver af disse Stater endnu andre der ikke ere Senateurer, det er en Secreterer eller Referendarius, en stor General, en liden General, en stor Fendrik, en stor Cammerherre, en stor Staldmester, en Hovmester. Herforuden ere der smaa Senatores som ere de 33 store, og de 49 smaae Castellaner, der alle have deres Rang udi Raadet paa de almindelige Landdage. Adelen er meget agtet i Polen, den alleene kand besidde Chargerne i Riget, men for at udnevnes til Chargerne, bør de eje Jordegods i den Stat, hvor Charger falder. Saa at den Adelsmand, som ey haver Gods uden i Riget, ey kand faae nogen Charge i Lithauen. Adelen er det, som have Ret til at forsvare Rigets Love og Frihed, at oprette nye, at give sig selv Privilegier, og handthæve dem ifald mand deri vil giøre nogen skaar. Efterdi Adelen er mangfoldig og alle ey kunde bivaane de almindelige Landdage, holdes særdeeles Landdage i hver Palatinat, hvor da deputeris 3 Bud til den almindelige Landdag. Stæderne Cracou Dantzig og Vilna haver ligeledes ret til at sende deres Deputerede til de almindelige Landdage, hvilke Deputerede da tage deres Sæde udi Adelens Kammer. Naar de almindelige Landdage ere forsamlede, skrider mand til at udvelge en Marskalk for Buddene, der bør være af en udaf de 3 Nationer, store og lille Po-

len

len, og store Hertugdommet Lithauen. Denne Officer har en stor Myndighed paa Landdagen. Hand er den, der kommer Adelen til at holde Munden, hand bærer deres Ærende frem for Kongen og Senatet, og forestiller alt hvis Adelen forlanger, hvorudovrr Hoffet giør alt sit til at faae ham paa sin Side, ognaar Landdagen er forsamlet for at træde til et Val, glemme Candidati til Kronen ingenlunde at faae dem i deres Interesse. Paa de smaae Landdage saavelsom de store bør alt hvis Proponeris passere enstemmig, en eniste Adelsmand, der ey vil samtykke hvad paa Landdagen besluttes, kand være Aarsag i, at hans Palatinat ey tør affende noget Bud, eller kand have Stemme paa den almindelige Landdag. Saaledes gaar det og til paa de store Landdage, der ey maa vare lengere end udi 6 Uger. Et eniste Bud der er af en anden Mening end alle de andre, lader heele Forsamlingen opbryde, og hindrer at ingen ting vorder sluttet. I de Tilfelde naar Riget angribes, sender Kongen 3 gange sine Universalia for at opbyde heele Adelen til Hest, og da er ingen frietagen for at gribe til Vaaben undtagen Cancelerne Senatorer og de Starostes som ere Gouverneurer udi Grændse Stæderne. Dette Opbud kand udgiøre meere end 200000 Mand, men denne Adel er gemeenligen ey lengere end 6 Uger i Feldt, og er derhos ey forbunden at gaae 3 Miile uden Rigets Grændser. Dend har desuden det Privilegium at ingen Krigsfolk, ja end ikke Officerer maa logere i deres Huuse.

De

De kand ey dømmes for nogen Forseelse uden paa de almindelige Landdage, mand kand og ikke arrestere en Adelsmand med mindre mand først har overbeviist ham den Forseelse hvorfor hand anklages. hvad den ordinaire Rettens behandling angaar, da afsiges Dommen ved sine Underretter, hvorpaa igien ere 3 almindelige Domstoele, en i Cracov for store Polen og Preussen. Den anden til Lublin for lille Polen og det Polske Rußland, og den 3de til Vilna for Lithauen og Samogeten. Til dette Verk er føyet endnu et lidet kaldet Succession Chronologique des Princes ou Ducs & des Rois de Pologne, deraf sees at Lek kommen af Bøhmen har giort sig Mester over det Land, som nu kaldes Polen, omtrent 550. Mand tilskriver ham Byens Gnesens Oprindelse, og forsikrer om ham, at da hand døde ordoneerte hand, at dend skulde efterfølge ham i Regieringen udaf den hele Nation, som best fortiente at beklæde hans Sæde. Fra Lek af er der en stor Lacune i det Polske Kongetal indtil Cracus, som mand siger at være kommen af Leks Familie, og var Printz i Bøhmen, hand blev af Polakkerne udvaldt eil at herske over dem omtrent 700. hand lod bygge Cracov, og efterlod sig 2 Sønner og en Daatter. Den ældste Cracus 2. som succederede Faderen, blev kort efter hemmelig dræbt af sin Broder Lek, som blev igien kaaret til Regent, men da Nationen fik Oplysning om det af ham begangne Broder-Mord, satte de ham af, og antog til deres Regenterske Systeren Venda. Efter hendes Død var

et Interregnum indtil Lescus, kaldet Primislaus omtrent 760. blev udvaldt, ham efterfuldte hans Søn Lescus 2. udvaldt 804. og døde 810. hans Søn Lescus 3. blev kaaret 810. og døde 815. Popiel den 1. hans Søn blev udvaldt efter hans død og døde 820. Popiel 2. hans Søn igien døde 823. paa en fatal Maade, om mand skal troe hvad i i Annalerne derom ere optegnet. Efter et Interregnum af 19 Aar, da Pollakkerne ikke indbyrdes kunde stemmes om Regieringen, kaste de Øyene paa en simpel Bonde, kaldet Piast, og giorde ham til Printz eller Hertug til Polen, en vittig og rædelig Mand, som blev udvaldt 841. og døde 861. i sit 120 Aar. Hans Søn blev udvaldt efter ham, kaldet Ziemoultz, som var en stor Krigshelds og meget Sejersalig, hand døde 892. Lescus den 4. blev kaaret efter sin Fader, gik i hans Fodspor og var en verdig Arving af hans Farfaders Dyder, hand døde 913. Semomislas hans Søn blev udvaldt til Konge i Polen i hans sted, og levede til 964.

Sammesteds, er død den berømmelig Augustiner Pater Angelus den 4 Jan. i sit 72 Aar, som var en af de største Genealogister i Frankerige, og bekandt af mange smukke Skrifter, hand havde virkelig under Hænder at formeere den Franske Krones og det Kongelige Franske Huuses Genealogiske Historie.

Endnu sammesteds, vil med første komme for Dagen en nye Edition af Polybio udi 7 a 8 Deele, denne Edition besørges af Benedictiner Munkene.

Ungern

Udi Tyrnau har mand udgiven en meget lærd Geographie under den Titul Geographia nova veterum locorum Regnorumque Nominibus & historica Synopsi aucta. Opusculum in qvo liber 1. Isagogicus liber 2 Europa. liber 3. Lusitania & Hispania. Den er trykt in 12. Aar 1725. Verket udgives i samptlige der værende Professorers Navn, dog siger mand at Professor Tosch har forferdiget det meste deraf. Mand har allevegne medtaget dend gamle, Middlere og nye Historie, ved hver Bye anfort det curieuseste og særdeles ey forgiet de Miraculose billeder. Alting er skreven med meget got Latin, og ved Enden anfort et fuldkommen Register.

Ingermanland.

Udi Petersborg har den 27 Dec. g. St. det der ny oprettede Academie for Videnskaberne holdet deres første og offentlige Forsamling, og er efter den paa Academier brugelige Maade, udaf en blandt Professorerne holdet en Tale til den afdøde Czars som dessen Stifteres Berommelse, hvilken Tale blev holdet af Prof. Bulfinger, der tillige talede om den Nytte, som følger ved et Academie for Videnskaberne. Hvorpaa af ham blev ventileret den Quæstion, om mand hidtil havde giort Observationer nok in Theoria Magnetica til at solvere det problema de longitudine.

Nye Tidender

Om

Lærde og Curieuse Sager.

No. 6.

Dend 7 Februar. 1726.

Dannemark.

Friis.

Skioldet er af Sølf, og derudi 3 sorte siddende Egerne, holdende hver et rødt Æble med Forfødderne. Paa Hielmen staar et grønt Træe, havende paa hver Side et sort siddende Egerne med slt røde Æble.

1312 lovede Knud og Albret Friis til Kong Erich for Hertug Erich af Sønder-Jylland, paa Kongens Side var Hr. Johan Friis. 1330. i Kong Christophers Tid nevnes Knud og Otto Friis. 1410. var Christian Friis i det Fordrag som skeede med de Holstener. 1464. var Jens Friis Biskop i Børglum. Den første fra hvil-

ken

ken mand veed at regne Slegte-Linien var Oulf Friis til Lundbye Gaard, hvis Søn Jens Friis nefnes i Kong Olufs Tid 1367. hand havde igien 2 Sønner Christopher og Hendrich Friis. Christopher Friis havde igien 2 Sønner, Jesper Friis gift med Maren Urne som kaldes Spender, og Mads Friis der havde den onde Frue Sidse Jens Daatter Fux til ægte. Hendrich Friis var gift med en Rud, hans yngste Søn Niels Friis af Lundsby var Faderfader til Hr. Christen Nielsen Friis Ridder, der nevnes i Chronikerne 1410. og ligger begraven med sin Frue Maren Niels Daatter Krompen i Graabrødre Kirke udi Odense, hans Sønnesøn Jesper Friis Bebner eyede Hesselager, hand var 1535. hos Hr. Thyge Krabbe paa Helsingborg Slot, denne Jesper Friis havde 2 Sønner, den ældste Hr. Johan Friis til Hesselager Borrebye og Hagested var Vice-Canceler i Kong Friderich den 1. og Canceler udi Kong Christian 3. og Friderici 2. Tid, hand vilde aldrig giste sig, og døde 1570. d. 5 Decemb. i Kiøge, er begraven i vor Frue Kirke udi Kiøbenhavn, hand lod sine Forfædre begrave i Graabrødre Kirke udi Odense hvor hand haver ladet hukke over dem det Epitaphium:

Johannes Friis hæc posuit monumenta Parentum,
Qvos cum Conjugibus qvatuor hic reperit
Seqve cupit juxta, dederint si fata locari,
Sed lector locus est hic tibi prope, vale.

Neden under staar, Johan Friis af Hesselager lod legge denne Steen, fordi hans Fader og Faderfader, hans Oldefader og Oldoldefader og deres Hustruer ligger alle her begraven. Aar 1540. Den yngste Søn Hendrich Friis gift med Fr. Margrete Bild fortpiantede Stammen og havde 6 Sønner og 7 Døttre, deriblandt var dend berømmelige Hr. Christian Friis til Borrebye udi Sieland, som var Secreterer i Kong Friderich den 2. Tid, og siden udi 20 Aar under Kong Christiani 4. Regiering Riges Canceler og Raad, hand døde paa Rigsdagen i Norge, ombord paa Kongens Skib ved Agerhuus, d. 29 Jul. 1616. i sit 60 Aar, hans Frue var Mette Knuds Daalter Hardenberg, med hvilken hand levede 31 Aar udi Ægteskab, de havde ey Børn sammen. Denne Herre var meget Gavmild baade mod Fattige og særdeles mod de Lærde, saa at fra hans Haand nyde et vist Tal Studentere aarlig til deres Studeringers Fortsettelse en anseelig Gave. Hans Broder Niels Friis til Hesselager, var gift med Fru Vivike Christophers Daatter Gyldenstiern, og havde med hende 13 Børn, af hvilke Hendrik døde i Beleyringen for Calmar, Christopher blev skudt i Nederlandene ugift. Friderich døde gammel ugift 1619. og var Befalings-Mand over Island, men 3 Sønner giftede sig nemlig Tønne Jochum og Jesper Friis, Tønne Friis til Hesselager, var 2 gange gift, og havde 2 Sønner og 9 Døttre. Den yngste Søn eyede Hesselager

og

og havde med sin Frue Ingeborg Parsberg 1 Søn og 7 Døttre, hvoraf Sønnen heed Tønne Friis. Johan Friis eyede Oredslevgaard, var gift med Frue Margrete Tages Daatter Krabbe, og døde uden Børn. Jesper Friis var Herre til Orbeklunde, havde Rigens Canceler Jacob Ulfelds Daatter Elsebeth Ulfeld til ægte, og med hende 10 Børn, 7 Dottre og 3 Sønner Niels, Jacob og Hendrich Friser. Niels Friis var 2 gange gift, 1. med Clara Hendrichs Daatter Gyldenstiern af Skousboe, og siden med Dorthe Eylert Everts Daatter Banner, men havde ey Børn med nogen af dem. Jacob døde uden Lands. Hendrich Friis var 3 gange gift, 1 med Frue Karen Hartvigsdaatter Bille af Damsgaard, som døde i Barselfeng, og Barnet med, 2. med Jytte Mogens Daatter Sehested af Holmegaard, der og døde i første Barselseng og Barnet med, 3. med Sophia Hans Daatter Juul af Starupgaard, med hende havde hand 2 Sønner og 3 Døttre, den yngste Hans Friis døde liden, den ældste Jesper Friis var Oberst over et Regiment Fodfolk, døde af sine bekomne dødelige Blessurer, da hand emporterede Hornverket ved Stralsund i sidste Krig uden at efterlade sig Børn med sin Frue Maria Svane, saa at Vaabenet paa Sverdsiden med ham blev nedlagt, hans Søster er Froken Elisabeth Friis som nu opholder sig i det Høyadelige Jomfrue-Kloster i Roskilde.

Friis.

Skioldet er af Sølv og derudi 3 røde Roser paa en grøn Stilk, paa den kronede Hielm staar 5 Plumadser, den mellemste rød, den 2. og 3. hvid, og 4. og 5. rød.

Dend sidste her i Riget haver boet af denne Slegt

Slegt var Oluf Friis til Giesing-Gaard, hand var Halvbroder til Anders Ebbesen og Knud Ebbesen Ulfelders Moder, som heed Kirsten Ottes Daatter. Dette Vaaben findes for eet Tingsvinde af 1472. Mand finder og samme Vaaben med 13 Faner paa Hielmen røde og hvide om hinanden.

Mand seer her trykt en Relation om det Field Krabla paa Island med nogle omliggende Fielde som spruder Ild, hvilken til den curieuse Læseres Fornøyelse her indrykkes.

1. Krabla er et Field, beliggende fra Myvatn, halvanden Miil til Nordost, det samme Field, meener gamle Folk, at udi mange Aar har brændet inden til, omendskiøndt Effecten deraf vare alle folk deromkring boende aldeles uvitterlig, eftersom de Islandske Annaler og Historier, fra det første Island af Nordmændene blev beboet til nærværende Tid, derom ikke har meldet. Ao. 1724 d. 17 May. om Natten og Dagen alt til Klokken 9 Formiddag, hørte mand derfra idelig Jordskielv, mens fra Klokken 9 slet begyndte bemeldte Field at udkaste Sand og Aske og gloende Steene, som nedfaldt imellem Folkene. Dermed følgede en forfærdelig Jordskielv med Tordenslag, saa mand ikke skulde andet tenke end Himmel og Jord vilde forgaae, og i mange Stæder indfaldt Husene, Vægger og Stæder bleve i sønder brækkede, og eniste Døden var for Øyene, baade paa Mændene og Creaturer, ja Præsten Hr. Joen Sæmundsen tillige med hans Folk vovede

ikke at være ude, naar dette forskrekkelige Jordskielv og Tordenslag overgik. Særdeles var græseligt at see dend blæsende Jid, som af bemelte Field Krabla opkom, med sort Damp og Røg udaf Ilden, ligesom Himmel og Jord vilde den samme Time forgaae, derfor i saadan Nød resolverede Præsten med hans Folk at holde sig inde i Husene, og giorde sine Bønner til Gud, og berede sig til døden, som da var sinnlig, og det Folk, som boede der rundt omkring udi Egnen henflyede af Frygt for dette gruelige Spectacul til Præstens paaboende Gaard, og i slig Nød befalede sig tillige med ham og hans Folk Gud i vold. Naar dette skeede var dets Virkning saaledis, at Svovel, Sand, Steen og Aske faldt over Jorden, besynderlig Østen Myvaten, hvor Præstens paaboende Gaard er beliggende, som den aldeeles bedekkede, og i mange Stæder befandtes den at være 1½ Alen dyb til Jorden, og intet Græs kunde mand see paa hende. Qvæget løb langt hen paa adskillige Stæder at søge der sit Foer. Det derhos beliggende Myvatn optørkedes ungefehr 3 Quarteer, og Jorden der omkring ophævedes af slige Jordskielv, og brender endnu til denne Dag samme Field Krabla, hvoraf Røg og Damp uafladelig opgaar. 2. Endnu er et lidet Field, fra bemelte Krafla til Nordvest beliggende ungefehr en halv Miil kaldet Leirhniukur, som visselig maae have sine Meatus og Gange inden til af det brendende Field Krabla, og Anno 1725. den 11 Januarii begyndte

at

at brænde med forferdelig Jordskielf, som dog ikke var saa meget som udaf Krafla, ellers aabnedes Jorden udi mange Stæder med stor Røg og Damp udaf Svovel, som endnu i Dag brænder. 3. Dernest er et lidet Field, ikke langt beliggende fra det Svovelbierg Reichiahllydar Næmar kaldet Biarnaflag, og fra nu værende Præstens Gaard Reiktahlyd ungefær ½ Miil, som Anno 1725. den 19 Aprilis begyndte at brænde med forferdelig Jordskielv, Damp og Røg, hvoraf Jorden efter visse Folkes Beretning ophøvedes, og det nærliggende Myvatn optørkedes til 1 Alen, og af dets Aarsage har hverken Græsset voxet der ved Stædet eller Fiske fangst af bemelte Myvatn været siden Bønderne til Nytte, som tilforne var dem meget gaunligt. 4. Herforuden er endda et lidet Field kaldet Gitzol, som ligger til Nordvest, ungefær et Stadium fra Leirhniuk, dette samme Field brender Dagligen, med idelig Torden og Jordskielv, og opkaster fra sig forfærdelig Røg og Damp, og det som er merkverdigt er den opstigende Røg meget usund, at jeg ey skal sige Pestfuld, om Indbygerne ikke levede under dette Clima, men sligt har ingen Menniske endnu skadet. Dend 8 Septembr. 1725. begyndte endda igien det gruelige Jordskielv ved Myvaten at continuere, hvoraf Jorden blev ophøvet, og Vandet optørret til 3 Alen efter Præstens og andre ærlige Folks Bereting. Dessen Effect kand mand Daligen baade afhøre og see.

Tydskland.

Udi Vien seer mand en Calculation over hvor stor en Plads Jord der giordes nødig om alle Mennisker som ere fødde siden Adam derpaa skulde staa, samme grunder sig paa den Regning. Udi Italien og de deromkring liggende Øer leve 11. udi Spanien 10. udi Frankerige 20. udi Engelland Skotland og Irland 4. i Nederlandene 4. i Øvertydskland 20. Dalmatien, Grækerland ꝛc. 10. Macedonien Thracien ꝛc 6. I Polen, Lithauen, Pommern 6. Danmark, Sverrig, Norge Lifland 8. Millioner Mennisker tilhaabe 99 Millioner i hvis Sted udi Europa knnd beregnes 100 Millioner, udi Africa lige saa mange, i Asien 500 Millioner, i America 200. Millioner i de anhengende Megallanske og ubekandte Lande 100 Millioner, saa at alle paa Jorden levende Mennisker skulde giøre det Tal af 1000 Millioner. Der døer gemeenligen Aarlig lige saa mange Mennisker som der fødes ohngefehr den 15 Deel giør af 1000 Millioner imod 66 til 70 Millioner. Saa at udi de første 4000 Aar fra Syndfloden af til Aar Christi 1600. have været 280000 Millioner Mennisker, hvilke lagde til dem, som for Syndfloden have levet, kunde udgiøre en Summa af 300000 Millioner. Jordens Flade indeholder 137164885000000. Qvadrat Skrit der giør for hver Mennisske om hand var bleven

i Li-

i Live en Platz af 454. Quadrat Skrit. Men da enhver kand behielpe sig med en Platz som er et Quadrat Skrit lang og lige saa bred blive 136864805000000. Qvadrat Skrit ledig for Mennisker, til hvilke at opfylde efter omtalte Calculation endnu 19552. Secula skulde giores nødig.

Frankerige.

Continuatio af Abrege de l'Historie de Pologne.

Micislaus den første Christen Printz i Polen, blev udvaldt efter sin Fader, en Adelsmand af Moravien, naunlig Philip Wienova eller Perstyn, en af Hertug Bugislai til Bøhmen fornemste Raad giorte Giftermaalet imellem Dambrovska bemelte Hertugs daatter og Hertugen af Polen, paa den Condition at hand skulde lade sig Christne, denne Wienova førte ham Princessen til, Micislaus ægtede hende i Gnesen efter hand 965. havde ladet sig døbe. Hertuginden beholdt hos sig i Landet denne hendes Ledsagere, hand hialp meget til at Polakkerne antog den Christelige Religion, og af ham er det, at det Lessinkyske Huus regner sin Oprindelse. Hertug Micislaus dode 999. af dette Giftermaal fødtes Bolislaus 1 med det Tilnaun Chabry den første Konge i Polen hand blev udvaldt efter sin Fader, antog Konge-Titul 1000. var meget Severrig, giorte store Erobringer, og døde Ærefuld 1025. Micislaus 2. hans Søn

blev

blev efter ham udvaldt til Konge, hand vandslegtede meget fra sin Faders Tapperhed, tabte mange af de giorte Conqueter, og døde 1034. efterladende sig Casimirum 1. Konge til Polen, denne Printz var i sin Ungdom sendt af sin Moder til Frankerig, hvor hand gav sig til Abbadiet i Chluny i Kloster, men Paven paa Polakkernes Begiering obligerede ham at gaae deraf igien. Hand blev udvaldt til Konge 1041., fik eendeel Stæder igien som i hans Faders Tid var kommen fra Kronen, hand døde fuld af Ære udi Aaret 1058. Boleslaus 2. hans ældste Søn udvaldt til Konge 1059. besudlede sin igiennem adskillige Seyervindinger forhvervede Ære med det Mord, som hand lod begaae paa St. Stanislaus Biskop i Cracov, medens hand stoed for Alteret, hand var derved Aarsag i at Polen blev skildt ved den Titul af et Kongerige, og hand begav sig til Ungern 1081. Ladislaus 1. Broder til foregaaende Boleslaus blev kaaret som Hertug 1082., hand var Tapper Gudfrygtig og derhos Seyersalig, hand døde 1103. Boleslaus 3. som i sine unge Aar havde viist stere Prøver af sin Tapperhed i spitsen af sin Faders Armee, hand succederede sin Fader var en af de tapperste og lykkeligste Printzer, som nogen Tid i Polen har regieret, har med Ære holdet 4. merkelige Feldtslag, og døde Æresuld 1139. i sit 54 Aar, Palatinen i Cracov undflyde fra ham skammelig i en Trefning, thi blev indført at Palatinen i Cracov alletider maa gaae neden for Castellanen samme-

mesteds. Denne Printzes ældste Søn Ladislaus 2. blev udvaldt i hans Sted, men da hand vilde betage sine Brødre hvis deres Fader dem havde tillagt, forfuldte de ham saaledes at hand 1146. maatte flygte til Tydskland. Bolislaus 4. Boleslaii 3. anden Søn blev udvaldt i sin Broders Sted, som hand gav Tilhold udi Plesko, hvor denne assatte Printz 1159. blev slaget af Preuserne, Boleslaus døde 1173. Miceslaus 3. blev udvaldt i hans Sted, men igien assat 1177. kunde og ey komme til Regimentet igien men døde 1202. Casimir 2. den yngste af disse 3 Brødre blev udvaldt 1177. hans Broder giorte Opløb mod ham men maatte bukke. Casimir Triumpherede i Rußland, giorte Preusen og Pommern Skatskyldig og døde 1194. Fader til hans efterfølgere og Conrad Hertug i Mazovien. Lescus 5. Casimiri Søn blev udvaldt 1194. under sin Morbroders Administration som hand 1199. og 1202. maatte Bekrige for at faae Regimentet. Hand blev vel assat 1202. og Ladislaus hans Farbroders Micislai Søn blev set i hans Sted, men hand kom igien til Regiering 1206. hand blev Masacreret af den Pomerske General 1226. paa Landdagen, som holdtes i samme Land. Boleslaus 5. hans Søn blev udvaldt da hand var et Barn 1217. Conrad Hertug i Mazovien hans Farbroder bemegtigede sig hans Person og Regimentet, hand blev deraf reddet af Hendrich Hertugen udi Breslau, der og under Titul af Værgemaal beholdt heele Mondigheden. Hand

var

var gift med S. Hedvig, efter hendes Død bemegtigede sig hans Søn Henrik, kaldet den Gudfrygtige Riget, men da hand blev slaget mod Tartarne 1241. kaldte Polakkerne deres Hertug tilbage, som opholdt sig hos sin Svigerfader Bela Konge i Ungern, denne Hertug fik S. Stanislaus kaldet den kydske canoniceret, da hand stedse holdt sig for sin Gemahl Cunigunda af Ungern udi Kydskhed, og døde 1279. Lescus 6. kaldet den sorte Casimiri Hertug af Cujavien Søn, som havde til Morfader Casimier 2. Hertug i Polen, hand succederede Boleslaus, slog Tartarerne, og siden de af Lithauen udi 2 Slag og døde 1289. uden Børn. Efter hans Død blev Polen deelt udi adskillige Factioner, det ene holdt paa Hertugen af Breslau Henrici Haand, andre derimod først med Boleslao Hertug i Mazovien, og siden med Ladislaus Hertug i Siradien, men Henrich overvandt dem og døde 1292. Premislaus, hvis Oldefader var Miecislaus 3. blev udvalt 1291. hand optog igien Konge Naunet, men blev myrdt i et Giestebud 1296. Nixa hans Daatter fuldte ham efter i Regieringen, og hendes Herre Venceslaus Konge i Bøhmen blev 1300. udraabt til Konge i Polen, uagtet den Modstand Hertugen af Siradien Ladislaus giorte ham der, miste derover sine Lande og maatte undflye først til Ungern og siden til Rom, Venceslaus døde 1305. Ladislaus 3. som var udvaldt af en Faction efter sin Broder Lesci død, blev 1305. kaldet tilbage af Polakkerne, mand gav denne Konge Tilnaun af Loctik,

det

det er lille over hans liden taille, hand lod sig 1320. Krone tillige med sin Dronning, regierede viiselig, og victoriserede over sine Fiender, udvidede sit Rigets Grændser og døde 1333. Casimir 3. hans Søn besteg Tronen ved Nationens enstemmige val, hand fortiente det ham givne Tilnaun af Stor ved sine Feldtog, undertvang sig Polsk Rußland, og døde 1370. af et Beenbrud da hans Hest faldt med ham paa Jagten. Ludvig Konge i Ungern, som havde sin Oprindelse af det Huus Anjou, og var en af Casimiri Syster-Sønner, efterfuldte ham i Regieringen udvaldt forhen paa Landdagen 1339. hand lod sig Krone 1370. den 17 Nov. og døde 1382. Hedvig Kong Ludvigs 2 Daatter blev af Polakkerne foredraget hendes ældste Syster Marie gift med Keyser Caroli 4. Søn Sigismundo. Polakkerne giftede hende 1386. med Jagello store Hertug i Lithauen, som dets Aarsag lod sig med sit Folk døbe, og sammenbandt for Evigtid samme sit store Hertugdom tillige med Samagitien og Rußland med Polen, hand blev Kronet med sin Dronning og lod sig kalde Ladislaus 4. 1410. erholdt hand en stoe Seyer over de Tydske Riddere, som vare indfaldne i Lithauen, hvor de miste deres Hærmester, hand slog dem endnu oftere og døde 1434. hans Dronning Hedvig var død forhen 1399. uden Børn. Ladislaus 5 hans Søn af hans 4. Dronning succederede ham 1434. blev udvalt til Konge i Ungern 1440. forte Krig med Tyrkerne, havde og i begyndelsen store

For-

Fordeele, men hand miste baade Livet og Seyren i det slag ved Varna 1444. Casimir 4. hans Broder blev udvaldt til Konge i Polen den 23 Apr. 1445. Kronet den 26 Junii 1447. tvang omsider efter en iang og haard Krig Ridderne af Preusen, og døde den 7 Jun. 1492. hand havde iblandt andre Børn S. Casimir og følgende Johan Albert udvaldt d. 12 Aug. 1492 og døde ugift 1501. d. 17 Jun. hans Broder Alexander succederede ham 1501. den 12 Dec. som slog Tartarne og døde 1505. Sigismundus 1. succederede sin Broder ved Vallet den 8 Dec. 1506. overvandt i adskillige Slag Russerne Vallakkerne, de Tydske Riddere, lod sig svære af Hærmester Albert af Brandenborg, som forlod sine Orden for at være Hertug i Preusen, og døde 1548. den 1 April. Sigismundus 2. kaldet Augustus blev Kronet i hans Faders levende Live 1530. succederede ham, undertvang sig Lifland, slog Russerne adskillige gange, og døde 1572. i hans Tid var det at eendeel i Riget bleve Lutherske, Hendrik Hertug af Anjou blev udvaldt til Konge i Polen den 9 May 1573. blev Kronet i Cracov den 15 Febr. 1574. men da Kong Carolus 9. i Frankerig døde kort derefter retirerde hand sig hemmelig dend 18 Junii til Frankerige.

Svitzerland.

Udi Geneve er trykt les Amours d'Horace par Mr. de Pimpie, Author til de bekandte Recreations literatures, dette Skrift er fuldt af Lystigheder og en temmelig frie Galanterie.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 7.

Dend 14 Februar. 1726.

Dannemark.

Friis.

Skioldet deeles paa Skak i tvende Deele ved en igiennemgaaende Bielke med 2 Rader Astrag, af sølv og sort, den øverste Deel er blaae den nederste rød. Paa Hielmen staae tvende Vesselhorn, det første er oven til rødt, og neden til med sølv og sorte Astrag, det andet med sølv og sorte Astrag og blaat forneden, af hver Vesselhorn udkomme 3 grønne Paafugle Fedre, og midt imellem dem staar en grøn Paafugle Feder.

Den første af dette Vaaben, fra hvilken mand veed at regne Slegten var Jørgen Friis, der optegnes at have havt en Broder ved Navn Peder Friis, (andre Stæder kaldes hand Jep Friis, der 1419 var Biskop i Borlum. 1471. bleve Hr. Anders og Diderich Friis fangne ved Stokholm af Hr.

Steen

Steen Stare. 1487. levede Hr. Anders Friis til Harredskier. 1512. døde Biskop Niels Friis Biskop i Viborg. 1542. Jep Friis. Denne Biskop Jørgen Friises Fader var den omtalte Hr. Anders Friis til Harridzkier, der nevnes blandt dem der hyldede Hertug Christian Kong Hansis Søn 1487. og var 2 gange gift, først med Agnete Krummedige, og siden med Bodild Steenfeldt af Bechmark, med den første Frue havde hand Mester Niels Friis, Cantor i Viborg, som døde 1577. der skulde været geistlig, men hand giftede sig med Anne Thomas Daatter Høg, og havde med hende 1 Søn Anders Friis, som druknede under Gulland. Hr. Anders Friises Børn med hans anden Frue vare benevnte Biskop Jørgen Friis, Hr. Christen Friis, Anders Friis som blev i den Dithmarske Krig slagen, og Iver Friis til Harridskier, Hr. Christen Friis til Krastrup var gift med Albret Globs Enke, Frue Else Holgers Daatter Rosenkrandtz, havde ey Børn, hand nevnes 1528. Iver Friis fik sin Broders Stifdaatter Sophia Albrets Daatter Glob, og havde med hende 3 Sønner Anders Albert og Jørgen Friis, Anders Friis var ugift, blev slagen i den Ditmarske Feyde da Kong Friderich 2. undertvang Ditmarsken. Albert Friis til Harredskier var Dannemarks Riges Raad, og havde med sin Frue Ingeborg Christophers Daatter Gyldenstiern 3 Sønner, som alle døde uden Livs Arvinger, og 7 Døttre, hver af disse Døttre arvede 7000 Rdlr. i Penge,

og 20000 Rdlr. i Jordegods. Den 3die Søn Jørgen Friis til Krastrup Danmarks Riges Raad var 3 gange gift, 1 udi Aar 1572. med Anna Juul af Strandet, og havde med hende Iver Friis til Oxholm. 2. med Else Biørn Andersøns Daatter, og 3 med Lisbeth Galde til Aabye i Norge, med den sidste Frue havde hand ey Børn, men den anden var Moder til Hr. Christian Friis til Kragerup, Kong Christian den Fierdes Canceller, som havde med sin Frue Barbara Vittrup af Engestoft 4 Sønner, Christen Jørgen, Hans og Gregers Friis. Den ældste Christian Friis var Feldtøygmester, efterloed sig ikkun en Søn, som døde liden. Jørgen Friis til Lindholm havde med sin Frue Helvig Sophia Urne tre Søner Friderich Christian og Gregers Friis. Den yndste Gregers Friis havde Fr. Elisabeth Sophia Urne, men ingen Børn. Hr. Jørgen Friis Danmarkes Riges Raad havde derforuden 2 Sønner Anders og Niels Friis, den sidste eyede Krastrup, og havde ey Børn med sin Frue, den første Anders Friis til Estrup Lund, havde med Fr. Ide Munk af Wolstrup en Søn Albert Friis, som sik Agatha Rothsteen til ægte, og havde med hende Anders Friis, der døde voxen ugift, og Gregers Friis.

Mand seer her en Relation om det forskrekkelige Vandfald og Exundation af Bierget Kotlugiaa, Østen paa Island, som skeede 1721. hvilken for sin Merkverdigheds skyld herudi indrykkes.

Anno

Anno 1721. den 11 May Klokken 9 Slet Formiddag kom saadan et stort Jordskielv, at paa nogle Boliger udi Myrdal var Folket saa høyligen forskrekket og bange, at de ikke vovede at blive i Huusene, hvilket Jordskielv og paa det Landskab, Siida kaldet, kunde fornemmes, desligeste under Oefielde og Fiotzlid, som den næste Uge derefter ideligen continuerede, mens undertiden kunde dog altid fornemmes indtil Julii Maaned! paa den samme Dag Klokken 1 slet Eftermiddag hørtes der stor Knagen og forskrekkelig Larm i Luften, hvorpaa følgede gruelig Torden med en mørk Damp og Røg, som harde sin Oprindelse udi en Jokel, Norden for den Bondegaard Høfdabrekka, kaldet Kotiugiaa, hvilken Jokel strekker sig udi Øst til Skaftaartunge og udi Vest til Markarfliot, langs med de toe Tingsogne, som ligge den ene udi Myrdal og den anden forneden Oefielde; Klokken 2 slet kom der hasteligen et Vandløb med nogle stykker udaf Jis, i Lignelse som smaae Øer, der ligge i Søen, hvilket Vand overdekkede gandske den sandagtige Jord, som er imellem Høfdabrekke Field og Hiorleifs høfde og til Hafurs Øe, men hvor langt det Vandløb tvert over Sanden strekkede, kunde ikke sees formedelst dend tykke Røg og Damp, som opgik af Vandet; Men udi Syd-Øst fra Joklen, Østen fra Hafurs Øe, ungefer ved disse Tider, løb et Jisfuld Vand over Sanden lige udi Skaftaar Tungu Vande, hvilket der giorde en heel stor Skade paa Græs-Marken i Lodens Wikum

og andensteds, desligeste paa Kierkebay-Kloster og de Bøgdelav, som da deres Eng og Græsgang havde havt ved Kudafliot og Landbrotzaa, hvorpaa Tingsvidne blev taget 1721. Klokken 3 kom Jøkelen selv løbende saa hasteligen, som et seglende Skib med en sagte Fordevind, og og løb saa langt ud paa Søen, at af de høyeste Fielde kunde mand ey see ud for Jisen, indtil det Yderste blev brækket af Søen, hvilket siden drev langs med Landet udi Vest til Reykia Næß, Ryst, som strekker sig fra Sødernæß, og kunde sees i nogle Dage, men saa langt udi Havet var Søen overdekket af den Jis, at undertiden kunde mand ikke nogensteds see den blotte Søe. Den Jøkel, som blev fast siddendes tilbage, formeenes at have naaet Bonden udi Søen visseligen 3 Miile fra det gamle faste Land, og meldes af kyndige Dannemænd, at der skulde forvist være hundrede Faune dybt Vand, som Jøkel Stykkerne bleve fast siddendes, udi Ligneise, som et Field med høye Klipper brændt udaf Ild, som derfra strekkede sig udi Nord for Hafurs Øe indtil den store Jøkel, hvorfra disse forskrekkelige Ting havde sin Udspring. Jøkel-løbet gik og lige høyt med Høsdebrekke Field, og tog bort den gandske Græsmarklige op til Klipperne, desligeste den gandske Mark udi Nørdre Sund og Glams Graver, en stor Deel af Selfield, og den heede Seldal. Det samme Jøkel-Løb faldt lige ud med Skibhellers Næs og udover Skorbeins Stadefluder Østen for Nikurklippe, men det

Vand-

Vandløb, som fra Jøklen faldt udi Søen, kom nær v.d en Jord kaldet Nykubær, og bedervede baade Tun og Eng, borttog 2de Fiskebaader en Tenæring og en Ottering, hvilke der vare opsatte ved Nikurklip, og slog dem begge i stykker. Mens Folkene som havde i sinde at bierge Baadene, kom udi stor Livs Fare. Saadanne Søens høye Vand gik langt over de Grændser, som det nogen Tid har pleyet med det høyeste Vand udi Myrdal, og under Øefielde. Udi Westmand-Øen nedslog det nogle Fiske-Hytter, saa de fleeste forliiste deres Trand, de gik ogsaa paa Landet i Thorlakshaun og Grindevig. Den 12 May Klocken 7 slet Formiddag kom der nok et Jisfuld Vandløb, som gik over den heele forbemelte Jøkel saa langt udi Søen, som mand kunde see, hvilket giorde dybe Graver og Render udi Jøkelen, hvilke de Reysende har siden giort tilien Vey ikke foruden stor Lifs-Fare og Skades Tilsøyelse, ikke eniste for Jøklens Usikkerheds skyld, tillige med dybe Graver og Jøkelfield, mens formedelst Vand og Jøkel-Dynd, hvilket Vand undertiden ligner brusende Vandvover. Forbemelte Vandløb faldt inden fra Sundum, og førde Jøklen saa nær ved den Bondegaard Kiellingerdal, hvorover den Elv, kaldet Kiellingerdals Aae blev forstoppet, saa den ikke kunde naae sin Fremrindelse udi 10 Dage, hvorfore den Bondegaard var i stor Fare, indtil Aaen fik sit Løbtet ved Jøklen. Det samme forbemelte Løb førte ind for den Bondegaard Fagranes, kaldet den

store Klippe, som tilforn var staaendes remme for Skipheider, desligeste har Jøkel-løbet taget en Klippe, som var tet ved Hiorlefshøsda, forvist 20 Alen høy, og ligesaa i Circumferencen. De lave Field, som gandske vare voxed med Græs mellem Seldal og Cerifshoved, har Jøkel-løbet aldeles borttaget forvist 20 Faune dybt ned i Jorden, til der kom en lang gandske slet Klippe, ligesom det var et høvlet Træ, undtagen derudi er at finde nogle smaa Daler (runde Huler) hvilke udi Størelsen er henimod en Plads, der kunde slaaes Græs nok paa til fem Kier. Udi Døren paa Høsdabrecka Bondegaard kunde mand see over Kirkens Top bemelte Vandløb, men paa den anden Side neden for Kirken og Husene var dog høye Klipper, og Græsbanker ned til den slette Mark, det borttog og den Bondegaard Hiorlefshøsde, og dend største Deel af Bondens Løßøre, som var der inde staaendes, desligeste Qvæghuset med sex Nød. Den Tid var ikke hiemme paa Bonde Gaarden foruden en eeniste Qvindes-Person, et sex Maaneder gammelt Barn og en ung Dreng, hvilke tilsammen henflyde udi en Huule for at redde deres Liv. Qvindens Ægtemand var udi Kirken paa Høsdebrecke, naar Jøkel-løbet udi førstningen begyndte, og saae paa alle disse forskrekkelige Ting.

Tydskland.

Ubi Hamborg er en Medalllie at faae slagen til Erindring af Kongens af Frankerige Formæ-

mæling med sin Dronning, hvoraf paa den ene Side sees Dronningens vel trofne Portrait med den Omskrift: Maria Lescin: Franc. & Navarr. Regin. og paa den anden 3 gratier med Cupido, holdendis Dronningens Billede i den høyre Haand og den Inscription: Gratior Una tribus 5 Sept. 1725.

Sammesteds er kommen for Dagen et Skeift forferdiget 1717. af den bekandte Baron von Svborg, hvorved hand har prognosticeret Keyseren at udi dette indeværende Aar skulde ham fødes en Printz, og det udi følgende Caballistiske Linie hvorunder staar et dybsindig Panegyrisk Sonnet:

KarL Der VII. wIrD hInkVnftIg ohnfehLbahr eIn Herr Vber gantz TVrCkeywerDen.

Til Cøln er trykt i afvigte Aar in 12. Lettres sur les Anglois & les Francois & sur les Voyages. Endskiøndt Stilen i dette Verk er temmelig slet, ja end og temmelig fortrædelig iblandt, over de slette og haarde Expressioner, saa ere dog de deri befindende Anmerkninger og Tanker at læse med Fornøyelse. Mand maae og sige til Authoris Berømmelse, at mand noksom kand merke, hvor stor Opmerksomhed hand har maat have paa alt hvis hand har seet, og at hand saa viit mueligt bemøyer sig at adskille de, som skinner ikkuns i Øyene, fra det som virkeligen saaledes er. Det er omtrent 30 Aar at Mr. M***t en Sveitzer af den Canton Bern har skrevet de 13 Breve, hvoraf denne Bog bestaar, hvilke

mand i Holland har eftertrykt, efter at den faae Maaneder forhen er udkommen til Genf. Mand har i lang Tid afskreven disse Breve, da Author aldeles har overladt dem sine gode Venner, som igien have meddeelt andre deres Copier. Siden fortrød det Authori, at hand havde skreven dem, og hand søgte at ødelegge dem aldeles, da hand holdt for at Pietismus, hvortil hand da bekiendte sig, sligt udfordrede. Hand opbrændte og virkelig Originalen og alle Copierne som hand kunde overkomme, men hans Venner reddede disse Breve fra Undergang. I de 6 første Bøeve handler hand om Engellændernes Sæder og Caracter, deres Skuespil, Lystigheder Forstand, Love, og i særdeles Byen Londen. De følgende 6 Breve handler om de Franske, og det sidste om Reyserne.

Udi Ausborg har en Chirurgus navnlig Jochum Caspar Reis opfundet en nye Trepan, hvormed mand uden Livs-Fare kand trepanere, hvilket Instrument koster 3 specie Ducater, saa forferdiger hand og Scheleton ½ Alen lange, der ere saa accurate som de største, og koster 2 species Ducater.

Nederlandene.

Udi Amsterdam har Joh. Hend. Cohausen der er bekandt af sin Tractat de Pica Nasi udgivet en Tractat in 8vo. kaldet Raptus Ecstaticus in Montem Parnassum in eaque nisus Satyrorum lusus cum nasis tabacoprophorus, Author

thor igiennemhegler udi denne Satire Snustobaks Misbrug særdeles iblandt de Lærde, men hand vil uden ald Tvivl, om end denne Tractat blev udsat paa alle Sprog, ey dermed noget kunne udrette til Forandring.

Udi den Hag er trykt 1724. in 12 Nouveau Voyage de Græce, de Palestine d'Italie de Suisse d'Alsace & des Paisbas fait en 1721, 1722. & 1723. Denne er en af de slags Reyser, som ere digtede for Tidsfordrivs skyld. Den, som dertil har laant sit Navn, har giort sig i Holland bekandt under dend Titul le Commandeur B--- hand har 1723 snart levet i Amsterdam, snart i den Hag, hvorpaa hand endelig har forloret sig, for at vise sig under et andet Navn i Tydskland. Mand forsikrer at hand i Sveitz har samlet Materien til disse Reyse Beskrivelser, men det er vist, at de 1723 udi Hundedagene ere bragte paa Papiir, da 3 à 4 lystige Brødre ved et Glas Viin havde samlet sig, Commandeuren opskrev med største Gesvindighed alt hvad disse fugtige Brødre indsaldt, og saa snart et Ark var fuld, bekom Bogtrykkeren det strax under Hænder. Iblandt endrede mand ungefær 3 à 4 Stæder af liden Vigtighed, naar Trykkeren havde meer Taalmodighed end ellers, til at lade disse Authores Tid, og da samlede mand sine Indbildings Kræfter tilhaabe ved et Glas Viin, uden at bekymre sig om Sandheden. Iblandt blev sligt Arbeyde hindret af gode Venners Tilkomst, da maatte drikkes paa deres Sundhed, og den i Hovedet

vedet stegne Viin opvakte lystige Indfald som og havde sin Influents udi den Syriske Reyse. I midlertid er dette Arbeyde bleven vel betalt, og maae mand undre sig over at Commandeuren og hans Venner ey have beflittet sig paa at denne Reyse Beskrivelse lige saa vel som Abry de la Mottraye, hans kunde udgiøre 2 Folianter.

Sammesteds trykkes histoire du temps ou Memoires de diverses Cours sur les Matieres les plus importantes de la Politique & des Interets des Princes des nos jours, ou l'on decouvre l'esprit des Negociations, ces causes, les evenements & ressorts, cachez de ce qui s'est passé de plus remarquable en Europe depuis le Commencement de ce siecle jusque au Present. Hele Verket skal inddeles udi 3 Afsnitter, hver bestaaende af 2 Bind, det første indbefatter den hele Nordiske Krig fra 1700. til 1721. hvori mand iblandt vil antreffe en curieus Efterretning om den afdøde Czaar hans foretagende og dessen lykkelige Udførsel, hans Hensee ende og Desseins, som ved hans Dødsfald bleve afbrudte. Det andet indeholder de i Europa paafuldte Forandringer efter at Philippus V. besteeg den Spanske Throne til det Ytrechtske og Radstedske Fred. Det 3die indeholder den Tydske og Sveitzerske Historie. Author tilsiger heri at ville bruge en fast Republicansk Frihed, og dog ey sette den tilberlige Agtsomhed af Øyene. Hand tilregner sig derved ey andet end at hand oversetter paa Fransk hvad hand har

fun-

fundet i andre Sprog, bringer saa me i Orden og indretter dem saaledes at de med Fornøyelse kand læses. Verket skal trykkes in 4to. Hver Bind bestaar omtrent af 80. og det hele Verk af 480 Ark, de som betale forud nyde et Exempiar for 21 Hollandske Gylden, og det paa stort Papir for 30 Gylden.

Endnu sammesteds, er trykt i afvigte Aar in 12. i 2 Tomer Contes Chinois, ou les Avantures Merveilleuses du Mandarin Fum Hoam, disse Fabler ere af sammeslags som 1000. og en Nat, 1000. og en Dag, 1000. og et Qvarteer, Editor har den Haab, at samme som de andre Fabler skal finde mange Læsere.

Engelland.

Udi Londen er kommen for Dagen et Skrift, kaldet La Conversion & la Reformation de l' Angleterre comparées au Instruction pour un jeune Gentilhomme dans le choix de sa Religion, Author til samme Bog bliver sterk esterforsket.

Frankerige.

Continuatio af Abrege de l'Historie de Pologne.

Stephanus Bathorius Forste i Siebenborgen, blev udvaldt til Konge i Polen d. 15 Decembr. 1575. paa de Vilkoer, at hand skulde ægte Anna Jagellon, Søster til afgangne Konge Sigismund Augustus. Et andet Parthi og med dem Erke-Biskopen af Gnesen proclamerede Maximilian af Østerrige, men da hand døde 1576.

blev Stephanus i rolig Possession af Riget, hand bragte Dantzigerne til Raison, tog Plosno fra Muscoviterne, og drev dem aldeles ud af Litthauen, hvor de sig have indnistelt, og tvang dem omsider til at begiere Fred, hand døde 1586. d. 12 Decemb. Sigismund 3. Kong Johans og Cathrine Jagellons Søn blev udvaldt til Konge 1587. d. 9 August et andet Parthi kaarede, men til forgieves, Keyser Rudolphi Broder Maximilianus, der blev først slagen, og siden fangen 1588. af hvilket Fengsel hand Aaret efter udkom og frasagde sig Kronen. Sigismundus blev efter sin Faders Død Konge i Sverrig 1592. men miste samme Krone nogle Aar efter, hand slog Muscoviterne nogle gange, og erobrete Muscau, hvilken Krig varede til 1618. hand døde efter adskillige snart mod Tyrkerne, snart mod Tartarne førte Kriger, den 30 April. 1632. Ladislaus 7. hans ældste Søn blev kaaret efter ham, og kronet d. 16 Febr. 1632. hand havde nesten alletider fundet sig i Spitzen af sin Faders Armeer, der triumpherede iblandt enten ved ham eller hans Generaler over Muscoviterne, Tartarne og Tyrkerne, hand døde uden Børn den 20 May. 1648. Casimirus 5. kaldet Johan Casimir, succederede sin Broder den 17 Novemb. 1648. I hans Regierings Tid indfaldt mange Kriger, hand overvandt i adskillige slag saavel Muscoviterne som Cosakerne, og sluttede med de Svenske den bekandte Oliviske Fred 1660. May. 3. Men da Cosakerne vedholdt at strevske i Polen, og den Uenighed der var imellem Adelen, ey til-

lood ham at straffe disse Rebeller, giorde hand Tilstand med dem den 14 Febr. 1667. frasagde sig derpaa Kronen 1668. og gav sig i Kloster, hvor hand døde den 16 Dec. 1672. Michael Wiesnowisky af den Jagellonske Stamme blev derpaa kronet den 29 Sept. 1669. Tyrkerne indtoge i hans Tid Caminiek Hoved-Staden i Podolien, hvorpaa fuldte en haanlig Fred for Polen, hand døde 1673. den 10. Novemb. Johan Sobieski som igiennem adskillige considerable Krigs-Tienister beklædte de største Charger i Riget, og Morgenen efter Kongens Død erholdt en stor Seyer over Tyrkerne, blev udvaldt derpaa til Konge 1674. og kronet med sin Dronning 1676. Hand undsatte udi egen Person 1683. Vien, som da var beleyret af Tyrkerne, og døde 1696. den 17 Jun. Efter hans Død indfaldt store Contestationer i Polen om Konge-Vallet. Printzen af Conty blev 1697. den 27 Junii proclameret af et Parthie, men det sterkeste erklærede sig for Churførsten i Saxsen Friderich Augustus, som blev kronet d: 15 Sept. 1697. Dend Krig som hand forfaldt i med Sverrig, var ey saa aldeeles lykkelig, og Kongen af Sverrig som fattede i Sinde at skille ham ved Thronen, fik Polakkerne til at udvelge til Kongen Nicolai Lessinsky, Greve af Lesny og Starost af Aldenau d. 12 Jul. 1704. Hand tog det Navn Stanislaus, og blev kronet 1705. Kong Augustus frasagde sig Kronen i hans Faveur d. 24 Septemb. 1708. Men da Kongen af Sverrig 1709. blev slagen af Russerne ved Pultava, besteeg Kong

Augustus igien den Polske Krone. Af denne Kong Stanislaus er fød d: 23 Junii Printzeß Maria Charlotta Sophia Felicitas, som 1725. d. 15 August. blev Dronning i Frankerige.

Udi Paris er trykt udi 2 Deele in 8vo. paa Fransk den bekandte Engellænders Joh. Ovingtons Reyse til Surata og andre i Asien og Africa beliggende Stæder. Udi denne Reyse-Beskrivelse forekommer merkverdige Omstendigheder og Anmerkninger over Indbyggernes i Ostindien Leve-Maade, Gistermaal og Religion, samt en udførlig Relation om den i Colconde bekandte Rebellion.

Sammesteds er mand i Verk med at trykke en Tractat in 4to om Vexel og sammes Ligning, med de fornemste Europæiske Handel-Stæder, hvori alle Reglerne af Handelen og de allerbeste og beqvemmeste Udregninger paa det noveste forklares og anvises. Mand seer der og en Skrift in 8. som en Handbog for alle Staldmestere, indbefattendes en kort Begreb paa at lære Heste at kiende, dem at afrette og dressere, om hvorledes Stutterier skal anlegges, Heste Sygdomme cureres, hvorhos de dertil behovende Urter og Raad specificeres.

Svitzerland.

Udi Basel trykkes ved Supsctiptioner det bekandte Dictionaire Historique, men Regieringen af Bern har ey vildet tillade, at mand derudi maae indrykke Genealogien af nogen Familie i samme Canton.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 8.

Dend 21 Februar. 1726.

Dannemark.

Friis.

Skioldet er blaat, midt derover gaaer en Tverbielke af Sølv, hvorpaa sidder et rødt Egerne, holdende et rødt Æble i Forfødderne, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første oven til rødt, og neden til blaat, det andet oven til blaat og neden til rødt, og en hvid Tverbielke paa hver af dem.

Denne Familie siges at være kommen fra Norge.

Dend første mand veed at regne Slegte-Linien fra var er Ratlov Friis, hand levede 1334. da haver Hendrik Breide skiodet ham en Gaard i Danne Bierrebye. Hans Søn var Johan Friis der skal have havt Gods i Haarsyssel i Pant af Albret Albretsøn, som førde det springende Panter-Dyr i sit Vaaben, samme Pante-Brev er udstedt 1370. Hand efterlod sig Ratlov

Friis til Nebel Vebner, deraf Jochim Hendrikson Vebner 1429. vor Frues Undfangelses Dag er qviteret for noget Gods Ratlov Friis af ham havde havt paa hans Brødre-Børns vegne. Dene Ratlov Friis var gift med Kirsten Boe Høgs Daatter, begge deres Navne findes i et Skiøde, som de 1442. have udgivet paa en Gaard i Timmerby, hvilken de gav til Dueholm Kloster for Sielemesse, hand døde 1463. efterladende sig Godske Friis til Nebel, hvis Frue var Boel, andre kalde hende Birgitte, Oluf Nielsøn af Fausing-Gaard, hans Daatter, hand døde 1495. begraven i Feling Kirke, og havde med omtalte sin Frue 1 Søn og 2 Døttre. Sønnen Niels Friis til Vadskergaard var 1528 med flere af Adelen forskreven at møde Kong Friderich 1. i Holsteen med deres Heste og Folk. Hand havde med sin Frue Karen Palles Daatter Juul af Astrup 3 Sønner og 2 Døttre, den ældste Søn Hendrik Friis døde voren ugift, den anden Palle Friis havde Agathe Vestenie til ægte, den 3de Godske Friis til Vadskergaard, var gift med Elsebeth Lauritz-Daatter Vestenie af Sæbyegaard, de havde sammen en Daatter og 3 Sønner, Lauritz, Godsche og Jørgen Friis, Lauritz Friis havde Boeld Kruse. Godsche Friis efterloed sig af sin Frue Johanne Erichs Daatter Kaas 1 Søn og 1 Daatter, Sønnen Lauritz Friis var tre gange gift, først med Birte Ottes-Daatter Kaas, 2. med Ingeborg Niels Daatter Munk, 3die gang med Else Sørens

Daatter Munk, med den første Frue havde hand 2 Sønner og 1 Daatter, den ene Søn døde liden, den anden Sivert Friis fik Anne Knuds-Daatter Galt, Moder til Axel Friis, som var Officerer ved Cavalleriet. Dend 3. Godsche Friis og Elsebeth Vestenies søn Jørgen Friis til Faurschov og Vadsker-Gaard, fik Anne Just-Daatter Ulfeld af Østergaard, der havde 4 Sønner sammen. 1. Jost Friis til Vadsker-Gaard som døde gammel ugift. 2. Christopher Friis. 3. Niels Friis og 4. Otte Friis som døde til Pariis 1604. Christopher Friis til Astrup havde Vivike Hans-Daater Juul i Senge, og med hende 6 Døttre og 2 Sønner, Otto og Godsche Friis, dend sidste døde ung, den 1. var 2 gange gift, 1. med Karen Mogens-Daatter Sehested af Holmegaard. med hende havde hand et Barn som døde før Moderen. 2. med Birgitte Valdemars-Daatter Lykke af Grindeslefs Kloster, med hende havde hand 4 Døttre og 3 Sønner, neml. Christopher Friis Capitain til Søes der døde ugift; Valdemar og Jørgen Friis. Dend 3. af Jørgen Friis til Fauerschov hans Sønner var Niels Friis til Fauerschov fød 1584. Oct. 9. Hand var 2 gange gift, først 1622. med Dorthe Mogens-Daatter Gyldenstiern af Biersgaard, som døde den 6 Marty 1634. og med Anne Ulrichs-Daatter Sandberg af Qvelstrup 1637. den 28 Septembr. som døde 1647. hand døde 1651. den 10 Apr. i sit 67 Aar, med den sidste Frue havde hand ey Børn, men med den første Hr. Mogens Friis til Faurschou, som var Renteme-

ster, og den 25 May 1671. af Salig og Høylovlig Ihukommelse Kong Christian V. blev giort til Greve af Frisenborg. Hand var 2 gange gift, 1. med Anne Sehested, Hr. Christen Thomæsøn Sehested til Stougaard Danmarks Riges-Raad, og Mette Rosenkrantz deres Daatter, med hende havde hand 3 Dottre, Mette Friis gift med Christopher Lindenov, Dorthe gift med Jens Rosenkrantz til Fauerskov, og Anna Sophia, som døde liden, hans anden Gemahl var Anna Maria von Offenberg, Christopher von Offenberg og Maria Lutzov deres Daatter, Moder til 2 Grævver og 1 Grevinde. Grevinden Anna Christina Friis, og den ældste Græve Friderich Friis døde i deres Ungdom. den yngste Søn Hr. Niels Friis Græve til Frisenborg. Herre til Boller, Haxholm og Møgelkier, var Stift-Befalings-Mand over Aarhuus Stift, og blev brugt uden Lands som Minister i Kongelige Gesandskab, hvor hand og døde, hand havde til Gemahl Grevinde Christiana Sophie Reventlov, afg. Store Canceler og Greve Hr. Conrad Reventlov og Anne Margrete Gabel, deres Daatter, som nu er gift anden gang med H. H. G. E. Store Canceler Her Ulrich Adolph von Holstein Greve af Holstenborg, de havde sammen 1 Søn, hans H. G. E. Hr. Christian Friis Greve til Frisenborg. Herre til Haxholm. Friisholt, Faurschou, Boller og Mogelkier, Ridder, H. K. M. Cammerherre, General Major af Cavalleriet og bestalter Oberst til Hest, og 2 Dottre. nemlig

Grevinde Charlotta Amalia Friis, gift 1. med afg. Ridder af Danebrog og General Major von Oertz, og nu anden gang med hans Exellence Oberhof Marskalk Hr. von Blome, og Grevinde Conradina Christiana Friis fød 1699. gift med H. H. G. E. Hr. Christian Danneskiold Greve til Samsøe hun døde 1723. den 23 Junii. Bemelte Greve Hr. Christian Friis blev Ridder af Danebroge den 11 Octobr. 1714. og General Major den 6 Martii 1723. hans Gemahl Grevinde Olegaard Giersdorf har født ham fem Comtesser. den ældste Grevinde Friderica Lovise Friis, opkaldet efter vores allernaadigste Konge, og Høysalig Dronning Lovise, er død i sit 6 Aar, de øvrige 4. leve endnu, nemlig Grevinde Christiana Sophia Friis, er opkaldet efter Store Canlerinden, Grevinde af Holstein. Grevinde Elisabeth Sophia Friis, opkaldet efter afg. Ober Ceremonie-Mester Hr. Giersdorfs Frue, som var Hr. Christen Scheels Daatter Grevinde Berte Christiane Friis, er opnevnet efter Fr. Geheime-Raadinde Krabe, og H. H. G. E. Greven af Reventklov, og Grevinde Sophia Hedevig Friis, der bær hendes K. Høyhed Princeß Sophiæ Hedevigs Naun.

Det Grevelige Frisiske Vaaben bestaar af et udi 4 Parter inddeelt, og med en Grævelig Krone ziiret Skiold, hvorudaf det første øverste, og sidste nederste Qvarteer er rødt, hvorudi staar en hvid Løve med oprevste Forfødder, og i den høyre af dem et Guld Anker, Kuld-Krone paa Hovedet, og udragt gyl-

dene Tunge. Det andet øverste, og 3. nederste Qvarter er blaat, hvorudi staar en Grævelig Krone med tvende korsviis der igiennem gaaende Guld Nøgler. Middel Skioldet som er af Guld er kronet med en Grævelig Krone, og i Skioldet sidder paa en blaae tver Bielke et røt Egerne, og er ved dette Grevskab at agte, at det er indrettet baade paa Mand og Quinde-Linien.

Tydskland.

Udi Gotha har dend berømte SS. Th. D. Ern: Syl

Cyprianus ladet oplegge en Catalogus over sit Bibliothech, de der sig opholdende Candidatis Ministerii til nytte. Hoved Inddeeligen er indrettet efter de 4 slags Formater, og ved hver Ordenen giort efter Materien udi adskillige Capitler og iblandt, ihvorvel sielden, dertil føyet nogle Anmerkinger, med 3 nyttige Registre som et Theologicum et Historicum, og et Antiquarium & Literarium.

Udi Nyrnberg er i Aar udkommen den anden Deel af Joh. Jac. Skieblers nye Bygnings-konst, og da den første handlede om hvorledes mand uden Møye kunde opreyse correct Statuer, saa giver denne anden Deel Underretning hvorledes samme Statuer kand bringes i Orden, efter den nu brugelige Bygnings-Konst, deri forestilles da 6 nye opfundne Portaler med siirlige Balcons, eller Vindues-Karmer paa frit udstaaende Piller, saa og 6 slags ziirlige slut Steene med de dertil hørende og indrettede Huus-Døre tillige med adskillige Hovedgesimser, herved er et Anhag om en nye opfunden Methode til at indrette en parade Carols, saa og en Model paa Jagt Chaiser og beqvemme Lystkaner.

Udi Wolfenbuttel har Hr. Salig, for at give sig i kast med at continuere Historiam Lutheranismi, som af Sechendorf er bragt til 1546. Hand veed meget vel at dette Arbeyde er af stor Vigtighed, og udfordrer meere end et Menniske, men da hand endnu er i sine beste Aar, og har den Fordeel for andre, at hand har det skiøn-

ne

ne Wolfenbuttelske Bibliotech til sin Hand, hvori findes en utroelig Samling, saa vel trykt som streven, af hvis der hører til Reformations Historien, saa meener hand at fortsette sit Forehavende, da hand i de 8. forbigangne Aar allerede meget dertil har samlet. Hand vil ey følge Sechendorfs Methode, der har sat Maimbourgs Ord foran, og derover commenteret, siden formeeret sin Commentarium med mange Additioner, som er noget fortrædelig for Læseren, men hand vil i en rigtig Orden med en Historisk Stil fortelle Tingene per modum Annalium, og derhos refuterere ved Leylighed Maimbourg.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er udkommen en Fransk Oversette af dend Engelske Tatler in 12. den 1 Tome forferdiget af A. D. L. C. under den Titul le Babillard ou le Nouvelliste Philosophe traduit de l'Arglois. Dette Verk er saaledes beskaffen som Spectateur, Mentor, og nogle andre deslige Bøger, der paa en 20 Aars Tid i Engelland som Ugentlige Blade ere udkomne, om det almindelige Lif og Lefnet, Sæder og Skikke, saa og Politiken og de nyeste Tilfelde. De som ere Kiendere af det Engelske Sprog, forsikre at dette Verk har tabt meget af sin sin Eftertryk ved Oversettelsen, hvilket og er let at troe. Thi for at kunne vel oversette deslige Bøger, maae mand i stæden for den Caracter som er en Nation egen, bruge andre der skikke sig for dem, til hvis Nytte og

Brug Oversettelsen skal skee. Dette Verk er til største Deel i Originalen, skreven af Ridder Steele der i enkelte Blade har udgivet samme fra 12 Apr. 1709. til 2 Jan. 1711. hvilke mand siden samlede har ladet trykke. Hand kalder sig derudi Isaac Bikerstaf, og da D. Svift 1708. betiente sig af samme Naun, og udgav visse Prophetier for at spille Giek med Vigs deres Indbildinger, og i sær en Kalender-Skrivers kaldet Patridge, i henseende til det Franske Monarchie, saa gav det ret en artig Comœdie, hvorom Fortalen i denne Oversettelse er værd at læse, saa findes og i denne Samling de tre Skrifter som D. Svift gav ud mod Patridge, hvoraf det 3de søger at overtale denne Calender-Skriver, at hand var død. Dedicationen er skreven af Stele 1710. og Fortalen 1711. Det 8 stk. i denne Deel, der skal passere for en Drøm om Engellands Tilstand 1708. og udi begyndelsen af det følgende Aar, er tillige med den 9. 10 og 20 Art. vel oversat, overalt er ved Verket at erindre, at Authoris indbildings Kraft ey stedse er correct, og at mand iblandt kand slutte af hans Tanker, at hand har værit nød til at have sit Blad fuldskreven til en sat Tid.

Ingermanland.

Udi Petersborg har mand indbragt en parthi Guld-sand, som mand har samlet af de med det store Tartarie og China grændsende Provintzier, hvilket befindes meget tnngt og fint, saa at mand

mand meener at Proven skal svare ved Luttringen til den derom faattede Forhaabning. Udi den Caspiske Søe var fundet saa mange Rariteter, at det Czariske Cabunet deraf til Overflødighed var forsynet, og mand siger, at Kongen af Polen hos hendes Majest. Czarinden har forlangt adskillige af disse curieuliteter for sit Raritet-Kammer i Dreßden. En vis Konstner som er en indfød Russe, og aldrig har været ude af Landet, har indhendiget det Mathematiske Facultet ved Academien i Petersborg, en Prove af Jord og Himmels Kugler eller Globis, som ere befundne at være vel giorte, saa at ham et Privilegium derover er meddeelt.

Svitzerland.

Udi Basel er udkommen in 8. i afvigte Aar en Samling af den berømte Buxtorfii Søns Sønne Søn hans Dissertationer, som meget berømmes, samme fører til Titul Dissertationes varii argumenti, ved denne Samling er ingen Fortale saa hverken kand vides, ved hvilken Anledning det er forferdiget, eller om hand har i Sinde at udgive fleere deraf. Den første af de, der findes i denne Samling handler om Dronningen af Saba. 3 Lande have ført dette Navn, hvoraf det ene har ligt i Æthiopien, og det andre udi det lykkalige Arabien. Deres Aarsager, som af det 9 Vers i det 10 Cap. af 1 Mose Bog, og 1 Kong. Bog, samt Matth. 22. ville bevise, at denne Dronning har omvendt sig,

sy-

synes Buxtorfio ey tilstrekkelige nok, efterdi hun kunde have priset Israels Gud uden at dyrke ham, og efterdi hun lige som andre ærbare Hedninger beskiemmede de vanartede Jøder, uden derfor at antage deres Religion. Ellers er ey meget at sige om denne Dissertation, der nesten ey er andet end en Paraphrasis af de første 9 Vers af det 10 Capittel i første Kongernes Bog. Den anden Dissertation beskriver os Bileams Reyse af Num. 22. Bileam reed paa en Asenninde. Ligesom Ebræerne bruge 2 Ord naar de tale om Heste, nemlig סוס og רמך hvor hun bemerker en Hest af hvad Slegt den er og dette allene betegner Fœmininum, saa brugede og 2 Ord om Asenet, nemlig חמור som betegner ingen Slegt, og אתון som er Fœminino proprium. Buxtorfius anfører her vidtløftig hvortil de gamle har brugt Asener, og anmerker iblandt andet, at Rabinerne ville vide, at Bileams Aseninde var Moder til det Asen, Abraham reed paa, da hand ville ofre sin Søn Isaac. Bileam begegnede en Engel under Veys, ved denne Engel forstaar Rabinerne Gabriel, efterdi de Ord יהוה כרתך מלאך ved Gematriam heder גכר אל המלאך men Buxtorfius forstaaer derved denne skabte Engel Messiam, efterdi samme i det 31 Vers kaldes Jehova. Bileam har slaget sit Esel tre gange שלש רגלים. De Fabelfulde Rabiner giore en egen Forklaring herover, og sige at Bileam slog det 3 gange, fordi hand

var

var reyst til at forbande det Folk som holde høye Fester. שלש רגל hvilken Grille staar til at forkaste. Bileams Esel talede, herved giør Buxtorfius en Digression om Dyrenes Tale, for at vise at det dem ey kand tillegges, hvorhos hand beskyldiger Lactantium for Uforsigtighed, som dog ey saaledes kand passere, thi det er uden ald Tvivl, at det Skrig og Lyd, som Dyrene give fra sig, er et Tegn til Begierlighed, Vellyst, Frygt, Vrede, rc. Lactantii Ord de ira Dei cap. 7. falde saaledes: Proprius homini sermo est, tamen & in brutis qvædam similitudo sermonis. Nam & dignoscunt invicem se vocibus, & cum irascuntur, edunt sonum jurgio similem, & cum se ex intervallo vident, gratulandi officium voce declarant. Nobis quidem voces earum videntur inconditæ, sicut illis fortassis nostræ, sed ipsis, quæ se intelligunt, verba sunt, Denique in Omni affectu certas vocis notas exprimunt, quibus habitum mentis ostendant. Buxtorfius vil og sige at denne Aseninde har snakket Syrisk, men derpaa er ey synderlig angelegen. Jøderne ere ofte af Hedningerne beskyldte for at de dreve Afguderi med Esler. Buxtorfius mener, at Hedningerne dertil kunde have taget Andledning af det de have hørt, at i Mosis Bøger tales om en talende Aseninde, som Jøderne uden ald Tvivl maatte have tilbedet. Den tredie Dissertation giver Oplysning om Kongernes Salving i det gamle Testamente, og gieres da det Spørsmaal, om over hovedet

alle

alle Konger eller og de, de som ved Vallene komme til Regieringen, eller derom have havt Anfegtning, skiøndt de have erholdet det ved Arve-Ret, ere salvede. 2. Det sidste statuere Jøderne, men det er mere rimeligt at alle Kongerne ere blevne salvede, efterdi de Ord Konge og Salvede i den hellige Skrift bruges for et og det samme. Saul og Jehu ere af en Olie Flaske פך men David og Salomon salvede af קרן et Horn. Jøderne forklare denne Forskiel saaledes: Saul og Jehu ere salvede af et brekkelig Kar for derved at betegne deres Regierings Korthed og Ubestandighed, men ved Davids og Salomons Salving er brugt et Horn, for at betegne deres Regierings Fasthed og Bestandighed. Men Buxtorfius siger dem imod i dette deres Indfald, i det at פך ey bemerker et brekkelig Kar, men hver et Kar i Almindelighed, om det er giort af Sølv eller Jern. Hand søger derpaa Forskiellen ey saa meget i Materien som i Karrenes Gestalt, og mener at פך har havt en snever, og קרן derimod en viid Aabning. Af det sidste slags er Olien i Overflødighed udgydet over David og Salomon som Guds besynderlige Venner. Derimod af det første slags over Saul og Jehu desto sparsommeligere, siden de vare Gud mindre angeuemme, til et Merke paa at hine havde sig at vente større Maade af Lyksalighed og Aandens Gaver end disse. Men visse Lærde sette Buxtorfium til rette heri, og mener at mand ey skal søge nogen Hemmelighed hvor ingen er, thi Pro-

pheterne have mueligen udgydet Olien af et Horn eller et andet Kar, ligesom de havde det ved Haanden, og Jehu og Saul have været Gud ved deres Salving lige saa angenemme som David og Salomon, Gud har og været ferdig at give dem lige Lyksalighed som de andre, hvis de ikke selv ved deres onde Opførsel havde skildt sig derved. Hernest giør hand den Qvæstion om Kongerne ere salvede med den Olie Præsterne bleve indviede med, som kaldes המשחה og giordes af Myrrhe, Zimet, Cassia og Calmus, Exod. 30. Buxtorfius vil ey troe det, thi engang forbydes paa sammested, derved at salve andet end de hellige Kar og Præsterne, og den som udgydede Olien על ראו paa en Fremmed der ey var af Præstelig Familie, skulde udryddes fra sit Folk. For denne Aarsag torde og den ypperste Præst ey komme til noget Lig, efterdi Salve-Olien var udgydet paa hans Hoved, Lev. 21. Men Kongerne var sligt ey formeent, og de saa paafølgelig ey salvede med den hellige Olie, og endelig kaldes den Præstelige alletider Salve-Olien, og det Kongerne bleve salvede med, slet og ret Olie. Joderne fortelle at ved Kongernes Salving er dem med Fingerne giort en Circul eller Krone af Olie paa Hovedet eller Panden imellem Øyebrynene, men efterdi Skriften ey taler derom, saa er saadan deres Erklæring uvis. Kongerne bleve salvede af en Prophet eller en Præst, men ikke af begge tillige. Det Sted i første Kong: Bog 1 Cap. 34 v. Og Zadok Præsten og Na-

tan Propheten, skal der salve ham til Konge. Hvilket synes at statuere contrarium, bliver forklaret af det 39 Vers samme Capittel, hvoraf sees at Zadok salvede ham allene, men Natan hialp derved. Endelig har mand meere end engang igientaget denne Salving hos Kongerne. F. E. David er tre gange salvet, først for Sauls Død, 1 Sam. 1, 6. siden efter Sauls Død til Konge over Juda, 2 Sam. 2. og endelig til Konge over heele Israel. Kong Salomon er 2 gange salvet, først 1 Reg. 1. og siden kort for Davids Død, 1 Chron. 29. Dette har og Elias efter Befaling 1 Reg. 19. foretaget med Jehu, og siden en af Propheternes Børn, 1 Reg. 9. Om Saul staar vel ikkun engang i den hellige Skrift, at hand er vorden salvet, men det er formodentlig skeet 3 gange, første gang til Rama 1 Sam. 10. dernest til Mispa for alt folket, 1 Sam. 10. Og endelig efter den Seyer over Ammoniterne, da hans Rige blev fornyet, og hand giort til Konge.

Udi Geneve paa Nytaars-Aften har mand i Nærværelsen af Lausana seet et Himmel-Tegn, der først saae ud som en gandske rød Kugle, siden aabnede sig den og blev til en Ild-rød Bue, endelig præsenterte den en stor ordentlig Stierne med en lang funklende Strud, dette Tegn stod paa Himlen fra Klokken 11 til 1 Slet, og foraarsagede saadan Klarhed, at mand kunde læse, hvad som var trykt, derved, endelig afstog det efter Haanden, og fuldte derpaa saa forskrekkelig en Storm, at derved er skeet stor Skade baade til Lands og Vands.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 9.

Dend 28 Februar. 1726.

Dannemark.

Frithof.

Skioldet er fordeelt i 2 Deele paa tverts, det overste blaat, det nederste hvidt, og derigiennem en hvid Bielke med 3 røde Roser, paa Hielmen 2 hvide Horn med røde Streger, og imellem dem et lidet Træe. Af dette Vaaben nevnes en ved Navn Mads Frithof.

Frost.

Skioldet erølv, og derudi to sorte Byffel-Horn, paa Hielmen 2 sorte Horn, med lidet hvidt midt paa.

Hr. Erich Frost var med at dæmpe nogle Bønder for deres Utroskab mod Cronen. Hr. Eske Frost en Geistlig gav 1370 Smørum Præstegaard til Brostrup Kirke. Hr. Anders Frost sad i Rigens Raad, var 1360 paa et Fordrag imellem Kongen og Jyderne. Levede og 1380. Hr. Erich Frost blev 1361 qviteret for Princeß Ingeborgs Medgift, som kom til Meklenborg.

Frost.

Skioldet er blaat og derudi en hvid Terning, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første hvidt og blaat, det andet blaat og hvidt.

Lauritz Frost blev i Kong Hanses Tid 1570. nobiliteret, hand hialp Hr. Thyge Krabbe mandelig imod de Svenske, nedlagte med egen Haand Aage Johansøn Laugmand over Vester Gylland, som var Høvedsmand over 700 Svenske Ryttere, og blev hand derfor adlet.

Foß eller Fuchs.

Skioldet er fordeelt i 3 Deele paa tverts, de ⅔ Deele af Skioldet ere guule, og den 3 nederste Deel blaae, i de gule Deele sees en springendes rød Rev, paa Hielmen 3 Plumadser, den første rød, mellemste guul og sidste blaae.

Af dette Vaaben have levet Otto og Henning Foß, Hr. Iver Foß paa Olstrup i Laaland som var Danmarks Riges-Canceler og Raad. Dette samme Vaaben førte Caspar Fuchs, som af Kong Christian den 3die blev benaadet med Giorslev, og 1544. var samme Konges Gesandt ved adskillige Hoffer, hand døde 1551.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er ved Trykken ferdig det 4de Bind til Samlingen af de Danske udvalde Vers, bestaaende af 4 Ark, og indeholder følgende: 1. Nytaars Ønske til Kong Christ. 5. af Th. Kingo. 2. Til Brude-Parret B*. L*. og F*. A*. A*. af samme.

3. Aria til H. K. Majest. af samme. 4. Aria til Hans Kongl. Høyhed, af samme. 5. Til Hr. Niels Juul, af samme. 6. Lyk-Ønskning over det Ratzeborger Tog til Kong Christian 5. af samme. 7. Den seylende Venus, af samme. 8. Kasten Atkes Afskeed fra Løvedherridt, af samme. 9. Forhaabnings og forhalings Griller af A. Bording. 10. Kronborgs Beskrivelse, af Th. Kingo. 11. Saturnalia til General Major Rantzau, af T. R. 12. Overskrift til Kiøbenhavns Byeting, af Th. Kingo. 13. Danmarks store Seyer Aar, 1715. af J. Friis.

Sverrig.

Udi Norkiøbing er trykt en Tractat af 19 Ark, kaldet thet borttappada och igienfundna Faret, eller Historisch Christelig Berettelse om en ung Man, hvilchen af Satan latat sig förledas til at med hanom giöra Förbund rc. Denne Tractat er skreven paa Tydsk af Mag. Christian Schriver, og oversat paa Svensk af Ant. Munchenberg. Med at trykke de Forsvenskede Symbolische Bøger, agter mand og i Nordkiøbing med det første at giøre en Begyndelse, og imodtages 6 Daler Kaaber-Mønts Forskud for hver Exemplar, da fleere Exemplarer ey blive oplagde end som afnemmere ere.

Tydskland.

Udi Volfenbyttel har Hr. Salig, som for 2 Aar siden udgav den Tractat de Eutychianismo ante Eutychen ferdig liggende til Trykken, en fuldstendig Historia Eutychiana, den er inddeelt

udi 4 Tomer, som kand udgiøre trykt 2 maadelige quart Bind. Hvoraf det første indeholder Oprindelsen til den Eutychianske Larm, de 2de Concilia til Constantinopel under Flaviano dessen Historie, det Ephesiske som gemeenligen kaldes prædatorium, det Chalcedonske, som beskrives meest vidtløftig, Pave Leonis og andre da levende Patriarchers Levnet, deres imellem hinanden vexlede Breve, men fornemmelig det saa kaldede Concilii Prædatorii Forsvar, og den Eutyches paabyrdede Lære. Det andet begynder efter det Chalcedonske Concilium, og gaar til Keyser Justinianum, hvorudi anføres mange Merkverdigheder om Codice Encycleo, Urolighed i Ægypten, Østerlandene og andre Synodis, men i sær om Keyser Anastasio og Zenone Henotico Den 3die indbefatter Justiniani og Theodoræ Lif og Levnet, samt Pave Vigilii og de øvrige Patriarchers, og forteller den Stridighed med de 3 Capitler, og det 5 Oecunomiske Concilii tilfelde. Hand anfører alting efter den engang fastsatte Mening, og viiser, at bemelte Concilium er gandske stridig med det Chalcedonske, og paafølgelig bør udelades af de Oecunomiske Conciliers Tal, og i hvorvel Norisius Garnerius og andre have forferdiget en Historie af dette Concilio er dog ingen rigtig, ja ingen Catholik kand efter sine Principia rigtig udføre de 3 Capitlers Historie. Den sidste og 4de Tomus beskriver Historiam Monathelismi, som vel er beskreven af Tamagnino Combefisio og andre,

men de havde feylet i det rette Øyemeed, og om Hardvinus efter sit Løfte lagde Haanden derpaa, havde hand fuldt den gamle Vane, thi hand var en Catholisch, Historien af det 6 Concilio, og Martini Honorii samt Agathonis Liv og Levnet fortelles og herudi. Honorii Fordømmelse bevises, og dermed sluttes dette Verk, thi Saracenernes Indfald har giort Ende paa denne Uroelighed og de Orientalske Christnes nu værende Tilstand er at see af Reyse-Beskrivelserne. Hand har og under Hænder en Tractat de Diptychis veteris Ecclesiæ, og en anden de disciplina Conciliorum, den første vil indeholde mange Merkverdigheder af Kirke-Historien og Antiquiteten. Den anden er en Materie som ey endnu er udført i Kirke-Historien, efterdi hand deri undersøger de Skikke og Brug, som paa de almindelige og i sær Nationale Synodis i Øster og Vester ere i agt tagne af Keyserne og deres Dommere Paverne, Erke- og Biskoperne, ꝛc.

Engelland.

Udi Londen er trykt 1724. in 4. Dionysii Longini Commentarius de sublimitate, quem nova versione donavit, perpetuis notis illustravit plurimisq; in locis partim authoritate optimorum SS. partim conjectura emendavit, additis etiam omnibus ejus Authoris fragmentis Zacharias Pearce A. M. Regiæ Majestatis a sacris domesticis. Denne er den skiønniste Edition af Logino baade i henseende til Papiret og

Tryk,

Trykningen, saa og Textens Forbedring og Anmerkningernes accuratesse, mand kunde ey have giort det bedre med mindre mand var kommen over et MSS. hvori de Stæder sandtes, som os endnu feyle. Fori staar Authoris Lif og Levnet dog uden at nevne de Authorum Naune, af hvilke det er taget. De derom forlange Efterretning, faar at søge den i Fabr. Petræi og Tollii Edition. Det synes vel som Zenobia, der efter Athanasii Beretning var en Jødinde, har saa meget desto hellere foredraget Longinum sine Sønner, efterdi hand roser Mosem i sin Bog de sublimitate, dog er det meere rimeligt at Longinus siden har indrykket dette Sted i sin Bog for at giøre sig behagelig hos Zenobiam, thi hand kunde ey have udraabt Mosis Skrivermaade for høyravende, om hand noget lidet havde læst i hans Skrifter, Hr. Pearce opregner alle de af denne Bog udkomne Editioner, og viser at Paulus Manutius i hvor Habil og lærd en Criticus hand end har været, har taget sig alt for stor Frihed til at anføre de gamles Stæder meere fuldkommen i Texten end Longinus dem har anført, efterdi mand ey finder dem saaledes i noget MSS Er det MSS. som Manutius har betient sig af, det selv samme som nu staar i S. Marci Bibliothech, hvilket mand har stor Aarsag til at troe, saa er ingen tvifl paa, at hand jo har tilsat hvad efter hans Meening feylte ved de anførte Stæder, da de øvrige MSS. og ey ere meere fuldstendige. Hand har indbildt sig at

hans MSS. var mangelhaftig om Stæderne i Herodoto Platone Demosthene og andre i deres Editioner lydte anderledes. Men de gamle plevede ey saa accurat at anføre Authorum Stæder, som mand nu pleyer at giøre; De anførte ikkuns nogle Ord, eller ikkun Authoris Meening uden at binde sig til Ordene. Paa hvilken Maade og det gamle Testamente i det Nye, og det Nye i det Gamle, af Patribus pleyer at anføres. Pearce har altsaa giort vel, at hand har indrettet Citationerne saaledes, som hand har fundet dem i MSS. Hand haver ey ladet sig nøye med Tollii Oversettelse, der snarere er en Paraphrasis. Hand har selv giort en nye, der er kortere, og kommer Grundtexten nærmere. Deslige Oversettelser settes ey i anden henseende ved, end at Læseren kand have nogen Hielp til at forstaae de Grækiske noget lettere, og ingenlunde for at lade see sin Veltalenhed. Endskiøndt Pearce har endret mange Ord i Texten, har hand dog fuldt MSS. og ey indmenget nogle Gisninger, men anført dem i Anmerkningerne, hvilke findes sidst i Bogen for ey at falde dem besverlige, der ville vide Authoris Tanker uden at bekymre sig om Criticorum. De Anmerkinger hand haver sat neden under Texten ere tagne af Tan: Fabro Langbenio og andre, men de fleeste ere af Pearce selv, der ey alleene har beflittet sig paa at forklare Longinum, men endog at oplyse ham ved allehaande Exempler. Hand har havt alle forige Editioner for Øyene, og derved kundet rette de indsegne Feyl. Hand har hvor det var nødig

fort sig Boileaus Oversættelse tillige med Daciers og Boivins Anmerkinger til Nytte. Her foruden har hand brugt Scurtzflecschi MSS. tillige med Var. Lectiones af en Meylandsk Codice udaf det Ambrolianske Bibliothech, samt de Hutson har samlet af Biskopens til Ely MSS. 3 Vaticanske MSS. og særdeeles et MSS. af det Franske Bibliothec, der er 600 Aar gammel, og hvoraf efter Boivins Meening alle de øvrige ere afskrevne. Det sidste har en lærd Græker ladet ham tilkomme, der nogle Aar er bleven brugt paa det Kongl. Bibliothech for at bringe de Græske MSS. i orden. Mand meener det er Jonas Eleutherius, som og har været i Holland, og nu formodentlig er hiemreyst til Grækerland. Pearce giver en anstendig Underreting om dette MSS. hvoraf er at see, at meere er forkommet af denne Longini Bog end mand hidtil har troet, hvilket er at slutte af de Bladers Tal, som af dette MSS. for nogle 100 Aar siden ere blevne borte. Deraf er det og klart, at Tollius der har havt de ved Vossium deraf samlede Var. Lectioner, nesten alletider har irret, ved det hand formenger disse Var. Lectiones med Vossii Gisninger.

Frankerige.

Udi Paris er trykt i afvigte Aar udi 5 Vol. in 4. med mengde Kaaberstykker, Voyge au Levant c'est à dire dans les principaux endroits de l'Asie Mineure dans les Iles de Chio Rhodes Chypre, &c. de meme que dans les plus

considerables Villes de l'Egypte Syrie & Terre Sainte, enrichi d'un grand nombre de figures en Taille douce ou sont representées les plus celebres Villes Pais bourgs & autres choses dignes de remarque, le tout dessiné d'aprés nature. I hvorvel denne Reyse-Beskrivelse er trykt adskillige gange forhen, har mand dog meent at giøre den curieuse Læsere Fornøyelse med en nye Edition, som meget vel er indrettet og udført. At berette Indholden af denne Reyse-Beskrivelse var unyttig, da den er de fleste bekandt nok, thi skal det være os nok at sige hvorudi denne Edition er bedre end de andre Den som har paataget sig denne Umage er den lærde Abbed Bannier, i Begyndelsen havde hand vel ey andet for end at rette nogle faae Stæder, hvor denne berømmelige Author kunde have taget feil. Man da hand tillige har agtet, at Author iblandt ikkuns meget løselig taler om en og anden Ting, der kunne fortiene større Opmerksomhed, har hand saa uformerkt faldet paa hertil at føye adskillige Anmerkninger for at giøre et slags Universel Reyse-Beskrivelse, i henseende til de Stæder Author har udeladt. Author har til den Ende confereret adskillige Relationer, i Særdeleshed dem, som allene løbe igiennem curieuse Folks Hænder. Hand har iblandt indrykket de gamles Vidnisbyrd for at stadfeste de af Authore giorte Decouverter, hand har corrigeret adskillige nye udkomne Reyse-Beskrivelser, der ey ere som synes saa accurate som Baudrands og Thom. Corneilles Reyse-Beskrivelser

hvorved hand har sat Læserne i den Stand, at de kand være mange Reyse-Beskrivelser foruden, som ellers ikke var dem saa let at bringe til veye. Som det da ey andet kand være end at mand hisset og her udi en Author finder et og andet Stæd der nøyere kand behøve Undersøgning, har Editor sig derved opholdt, hvilket lettelig er at see af den Articul om Pyramiderne i Ægypten, hvorved hand har samlet alt hvis Grævius Chazelles Thevenot og andre have sagt om dette slags Monumenter, hand har brugt samme Methode, i henseende til hvis som maatte røre Antiquiteterne udi Tchilminar eller det gamle Persepolis, og fornemmelig ved det Caspiske Hav, hvor hand efter at have samlet, hvad baade de nye og gamle have skrevet om dette Hav, anfører hand heri troeværdig de herudinden efter Hans afdøde Czariske Majest. Anordning giorte Decouverter. Endelig da Mr. Freret har givet Editor Part af et MS. der indeholder en Extract af Mr. des Mouceaux Reyse-Beskrivelse, som ey endnu er trykt, har mand sat samme sidst ind i den 5te Tome, Det indeholder visse Veye, som Geographi kand giøre deres Stat paa. Disse Forbedringer ere derover bleven temmelig vidtløftige, og ville vi til den Ende deraf anføre noget lidet. Tom 1. p. 544. i henseende til den Øe Coß oblerverer Editor at efter Plinii Observation havde samme Øe ikkun 100. Skridt i sin Omgang og var ey længere liggende fra Halicarnassum, paa Kusterne af Asien end 15 Miile, samme har havt mange Navne, iblandt

andet er den kaldet Meropis og Nymphea. Hoved-Staden kaldes i forige Tider Astypalia efter Strabonis sigende, der siden antog Øens Navn. Alcibiades lod efter Thycididis Beretning den omgive med en Muur. Denne Bye var meget Folkeriig som Homerus beretter, og der er fød den berømte Euripilus. Foruden at tale enten om Apelles eller Hippocrates, var denne Øe meget kundbar. 1. over Æsculapii Tempel, bygt i Forstaden af samme Bye, hvortil mand i Haabetal ofrede. 2. Af den skiønne Silke Manufactur der var i Stand, hvorom iblandt andre Propertius og Tibullus have giort Erindring. Efter Apollodori Beretning flyede Kiempen Polybotus hen til denne Øe, da Neptunus forfuldte ham, men Neptunus rev et stykke af Øen, slengte den hen ud i Havet, og deraf skal efter denne Fabel Øen Nycira være k=mmen. Paa denne Øe vil samme Apollodorus, at Hercules efter sin Tilbagekomst fra Troja mod Indbyggernes Villie er landet, hvor hand blev saa forbittret over det ham tilføyede Saaremaal, at hand opofrede ald Qvinde-Kiønnet paa samme Øe til Æsculapio, hvoraf Ovidius mueligt har taget Andledning til at fabulere, at disse Qvind-Mennisker bleve omvendte til Kiøer. T. 1. p. 634. I Andledning af den Beskrivelse Mr. Brupn giver os om de Ægyptiske Pyramider, anfører Editor med stor Vidtløftighed 6. Reflexioner, hvoraf dend sidste er denne. Samme Pyramide er efter Mr, de Chazelles Beretning vendt imod alle 4 Verdens Kanter, og paafølgelig vi-

se den sammesteds den rette Middags-Linie, dend kunde og være til ald ventelig Nytte. Men for at profitere af de Gamles Arbeyde, bør vi calculere efter det Sted hvor vi ere, alt hvis de Gamle have calculeret om det Sted de da vare Tom 2. p. 98. ihenseende til hvis Briuyn taler om Nilstrømmens Oprindelse, og denne samme Flods sædvanlige Overgydelse, samt Aarsagen dertil haver Abbed Banier samlet de gamles differente Meeninger om dette Phænomenon. Thales tilskrev denne Oversvømmelse de Ethesiske Vinde, som gemeenligen holde ved 40 til 45 Dage tillige, og ved det de hindrer Vandene i Nilstrømmen at løbe ud i Havet, driver de dem tilbage og kommer Stømmen til at voxe. Democritus tilskriver det Regnen i Ægypten, hvori hand har raison, men Maaden paa hvilken hand forklarer sig, er ey meget rimelig. Hand stiller sig for at Sneen, naar den om Sommeren smelter i de Nordre-Lande, foraarsager en Damp, der ved Vinden drives til Zona torridam, og foraarsage der under overflødig Regn. Anaxagoras uden at søge saa langt borte den Overflødighed af Snee, gietter til at Biergene i Æthiopien heele Vinteren igiennem dermed er tildekket, og hand herudi mod ald Forhaabning fundet et stort Anhang, Herodotas har troet at ved denne Overgydelse var ey noget forunderligt, at det var Flodens Naturlige Vext, der ey aftog uden over den overmaade store Heede fra Libyen. Ephori Meening var

no-

noget særdeeles. Ægypten siger hand var et tørt Land som udi sine Huler og Sprekker udi en Aarets Tid modtog ald Vandet, for at give det fra sig paa en anden Tid, og deraf kommer Oversvømmelsen. Ænopides af Chio var nesten af samme Meening, Timeus holdt derimod for at den sterke Heede udi Lybien opdrog udi Damp og Taage eendeel af Nilstrømmens Vande, som forandrede sig til Regn, naar det blev koldt. Andre Authores som var af den Meening at Nilstrømmen havde sin Oprindelse af Oceano, havde ey stor Umage for at finde ud, hvorfra dette Vand kom, hvortil de søyede den Raison, at om Oversvømmelsen ey skeede uden paa en vis Aarsens Tid, var det fordi den sterke Heede, der regierer i det Land, hvor dette Vand løber forbi, formindsker Vandet. Achoreus prætenderte at Author for Naturen havde oprettet visse Vandhuler, hvilkke aabnede sig, naar Ægypten skulde overgydes. Vendelin som har levet i det forbigangne Seculo har giort sig stor umage for at igiendrive disse Meeninger, men hand har urettelig angrebet Agatarchides af Cnide, der holdt for at den rette Aarsag til Oversvømmelsen bestoed i den idelig Regn, der falder i Æthiopien fra Solstitium om Sommeren indtil Æquinoctium om Høsten, og mand kand sige, at denne Skribent nesten er den eniste iblant de gamle der har troffet Tingen. Tom. 2. p. 110. Naar Bruyn observerer at Rosetum i forge Tider blev kaldet Canopus observerer Editor, at den gamle Canopus er bygt af Menelaus, der paa sin

Reyse til Ægypten, da hand ledte efter Helenam miste sin Styrmand og stiftede til hans Minde denne Bye. De nye Reyse-Beskriveser komme derudi overeens, at Rosetum er som en Have for hele Ægypten, og denne Bye den fornøyeligste i heele Landet, baade i henseende til den sunde Luft, og de Reysendes Mageligheed. De gamle sige det samme om Canopo, og at Overdaadighed i Klæder, Æden og Drikken, der meere end i nogen anden Bye, i Ægypten var giengse, hvoraf kommer det Ord Canopismos hos Grækerne for at betegne dette Folkes Overdaadighed, hvilket kommer Juvenalis til at sige Sat. 6. Mores Urbis damnante Canopo. Denne Bye var bygt tet ved Havet paa Nilstrommen, der blev kaldet derover Canopicus, og efter Ptolomæi Beretning Heracleaticus, den anden Canal af Nilstrommen som tillukker Delta, paa den Levantiske Side gik tet forbi Pelusium, de 5 andre vare Sebenniticus, Bolbiticus, Pharmiticus, Mendesienus, & Taniticus, og der har mand de 7 Floeder Propheten Esaias om taler 11. Cap. 15. v. Nu omstunder ere alle disse Canaler, den ved Rosetum og Damietum undtagne lidet bekiendte, uden naar den Tid er, at Oversommelsen skeet, da de ere mange saa at en Reysende i vores Tid har ved at drage langs med Kusterne af dette Hav, hvori Nilstrommen udfalder, anmerket 17 deslige Canaler. Tom. 2. p. 146. giver Byen Joppe udi Syrien andleding til denne remarque, at Joseph ey er den eniste der siger at den avanture

om

om Perseo og Andromeda er passeret i nærværelsen af Joppe. Strabo er af samme Tanker, og mand kunde vel hitte adskillige Beviiser til at stadfeste denne Meening med. Mr. Bannier holder det være nok, at denne Jødiske Historicus forsikrer, at i hans Tider saae mand endnu i Nærværelsen af denne Bye de Klipper, hvor udi var Kiendetegn til de Lenker med hvilke den skionne Andromade var fastgiort, men hand legger dette dertil, at mand mueligt har ladet dem indhugge for at bilde Folket noget ind. Plinius gaar endnu videre end enten Josephus eller Strabo, og siger i den 9 Bog Cap. 5. at Scaurus lod føre fra Joppe i Jødeland til Rom de Been af det Monstro, som skulde have opsluget Andromeda, Strabo taler herom i den 1 og 2den og 10 Bog, Plinius legger dette dertil Inlidet collem præjacente Saxo, in quo vinculorum Andromedæ vestigia ostendunt. Denne Author synes at have udcopieret Pomponium Melam lib. 1. cap. 11. hvor mand iblandt andet har at merke, at den er bygget før Diluvio, uden at melde om hvilken Syndfloed enten den under Ogyge eller Deucalione. Plinius har herudi atter udcopieret Melam sigende Joppe Phænicum antiquior terrarum Inundatione ut ferunt, hand forklarer ey heller, hvad for et Diluvium hes forstaais. Vossius, i hvor lærde Anmerkninger hand end har giort over Melam, siger heller intet herom, hand gietter alleene til at Grækerne troede, at denne Bye har sit Naun af Æoli Daatter Joppe.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 10.

Dend 7 Martii. 1726.

Dannemark.

Gaadsche eller Godske.

Udi Skioldet, som er af sølv, ere 3 blaae Tver-Bielker, paa Hielmen tvende Harniskede Arme, som holde med Hænderne en Guldring, iblandt sees Armene at være nøgne, Mogens Gaadske førte dette Vaaben, og hans Sønner Friderich og Gaadske Mogensen, det blev og ført af Mogens, kaldet Falster, og hans Søn Anders Bielke.

Gaadske eller Godske.

Føre 2 sorte Tverbielker udi sølv, og paa Hielmen 2 Vesselhorn, fordeelte med sort og sølv, hver udi tvende lige Deele. Peder Gaadske var 1535. Lehnsmand paa Hiortholm i Sieland, hand holdt de Græviske ude deraf lenge, og gav Slottet ey op, førend Muuren paa den ene side gandske var nedskudt. Friderich Gaadske Canonicus i Rod-

skild havde Birgitte Baad til ægte. Mogens Gaadske til Lidemark var og Canonicus i Rodskild, havde Dorthe Friis til ægte, og var den sidste paa Sverdsiden af dette Vaaben, som med ham blev nedlagt, hans Fader var Godske Mogensen Gaadske, som 1545. d. 11 Dec. var fød paa Rodskilde Bispegaard, og døde paa Lidemarks Gaard 1619. d. 14 Aug. i sit 74 Aar.

Gaas.

Skioldet er rødt og derudi en hvid Gaas med en Guldring om Halsen, paa Hielmen 2 Vesselhorn, fordeelte i to lige Deele med rødt og hvidt, og af hver Horn udstaar 3 grønne Paafugle Fedre.

Til

Til dette Vaaben henregnes Povel Gaas, som 1259 var forsendt med andre Adels-Mænd fra Norge, for at hente deres Konge en Dansk Princesse. 1396. levede Bendt Gaas i Dronning Margretis Tid. 1421. levede under Kong Erich af Pommern Torben Gaas.

Tydskland.

Udi Frankforth am Mayn er nu ferdig trykt Christiani Wolfii Consil. Aul Hass. Math. ac Philosophiæ Prof. Prim. &c. Oratio de Sinarum Philosophia Practica notis uberioribus illustrata in 4to. Author viser herudi de Sinesers forborgne Viisdom, som mand hidtil forgieves har jegt i deres Skrifter, saavel i Theorien som Praxin, bestyrker Anmerkningerne med Testimoniis domesticis, viiser Philosophiens Overeensstemmelse med de Sinesiske in principiis, og lærer i Særdeleshed, hvorledes den saa tunge Materie om Forskiellen imellem Naturen og Naaden kand afhandles paa en forstaaelig og demonstrativ Maade. Hand har og hisset og her anført Pr. Bulfingers Tractat om den Sinesiske Philosophie, som behover at læses ved denne Tale og disse Anmerkninger.

Sammesteds er trykt i Aar Jo. Godofredi Pilarck Meditationes Poeticæ in libros Biblicos, in 8. Author har ved denne Prove viist at hand lykkelig har forbunden Philologien og Theologien med Poesien. Thi hand har i saae Vers paa den Maade som Epigrammata

deels forklaret adskillige Bibelske Ord og Sprog, deels igiendrevet irrige Meeninger, deels og givet Læserne Leylighed til en og anden muk Tanke, men i de vedføyede Anmerkninger har hand afhandlet allehaande stridige Spørsmaal af Theologiske og Philologiske Bøger. Paa saadan Maade opregner hand her 234 Epigrammata over 1 Mosis Bog, og tilsiger paa samme Maade at continuere med de andre Bøger.

Endnu sammesteds trykkes in 4. Petri Mintert V. D. M. Lexicon Græco-Latinum in novum D. N. J. C. Testamentum, in quo cujuslibet vocis etymon datur, significationes variæ explicantur, eiq; vox seu voces Hebraicæ & Chaldaicæ, quando & pro quibus LXX. Interpretes illa usi fuerint, apponuntur, & loca Omnia N. T. in quibus legitur ordine annotantur, variantes etiam lectiones adduntur. Geistligheden i Mastricht har 1719. givet Authori et got Vidnesbyrd, og derudi roest hans Verks lærde Udførsel, ja have sagt at mand kand bruge det i stæden for en Concordans, særdeeles om mand ey bestidder Trommii lærde Concordantz, Verket bliver 6½ Alphabet stor, og vil koste 3½ Gylden Exemplaret, men ved Subscription 2½ Gylden, hvoraf de 2 Gylden betales forud, og den ½ naar Verket er ferdig.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er ferdig trykt de tvende forste Tomer af Greve Marsilli Geographiske, Hydro-

drographiske Historiske og Physiske Beskrivelse af Donau-Strømmen fra Østerrige af indtil Bulgarien, hvilket Verk er foretaget af bemelte Græve paa Keyser Leopoldi Bekostning. Hele Verket er inddeelt udi 6 Tomer, den første Tome deeles i 3 Deele, udi den første taler vores illustre Author efter at have givet et heelt Kort over Donau-Strømmen fra Bierget Cælius i Østerrige til Rivieren Jantra i Bulgarien og afdeelt dette generale Kort udi 18 andre smaae, om de Naune, som mand har givet Donau-Strømmen, om dessen Veld, dets Laab og Udfald i det sorte Hav, hand beskriver dernest dends Brede, Provintzer, Byer, Festninger, Stæder, Broer og Veye som løber her og der. Derpaa beskriver hand de diverse Folk som boe i Nærværelsen af denne Floed, deres Oprindelse, Revolutioner, Sæder og Tungemaal. I den anden Deel ere indrykkede de af ham giorte Astronomiske Observationer, for at finde Længden og Høyden af de fornemste Stæder, som ere langs med Donau-Strømmen. Den 3die Deel af den første Tome indbegriber alt hvis der har Raport til Donau-Strømmen i sig selv, Jordens Natur, igiennem hvilken den løber, hvor bred den er, dog ey lige allevegne, hvorledes Vandet er beskaffen, de Kilde-Veld som dermed have Communication, de Bad som ere deromkring, og de Floder som deri indfalde. I den anden Tome, der atter er fordeelt i 2 Deele, ere Antiquiteterne. Udi den første anføres alt hvis er

levnet af de Romeres gamle Krigs-Verker saa vel paa denne side af Donau-Strømmen i Neder-Ungern, Servien og Bulgarien/ som paa den anden side i Vallachien, Over-Ungern og Siebenbørgen, mand har dertil søyet particulaire Dissertationer om de store Veye, som gaae fra Italien til Græker-Land Thracien og Mysien. I den anden Deel forekommer Grædske og Latinske Inscriptioner, Monumenter, Kar Urnæ og deslige som i denne Scientz pleyer at fornøye Antiquarios. Den 3die Tome er dem særdeles angelegen, den legger sig efter Physica, den er inddeelt i 8 Deele, der atter igien haver sine inddeelte Articler. I den første handles om Sand og Steene, der enten ere i Bonden eller paa Breden af denne Strøm. I den anden om Minerne, som findes i heele Ungern, hvor af tillige gives en Plan samt dessen Situation, og adskillige Naune ansøres. I 3die om de Bierges Bygning hvori Minerne findes. I 4de om Midlerne ved Minerne, om det almindelige Sal fossile, de petrificerte corpora og Victriol. I det 5te om Tartaro christal kostbare Steene rc. I det 6te om fuldkomme Metaller, Sølv og Guld-Miner Kaaber og Jern. I det 7de om de improprie kaldede Metaller, som Antimonio, Blye, Tin, Qvægsølv rc. I det 8. om den Metalliske Geist, eller Maaden paa hvilken Metallerne formere sig inde i Jorden. Den 4 Tome er inddeelt i 5 Tractater, som hver haver adskillige Capitler, derudi beskrives alle de slags Fiske som findes en-

ten

ten i Donau-Strømmen eller Moratzerne der omkring, af hvilke mand til sidst giver en Anatomisk Beskrivelse. Den 5 Tome er destineret for adskillige slags Vand-Fugle, som mand seer i samme Floed, eller Moradserne der omkring. I den 6 Tome skal findes en Blanding af mengde Observationer og Experimenta, sampt Beskrivelser der have hensigt til samme Materie, tillige med en Fortegnelse paa de Planter, som voxe langs med breden af Donau-Strømmen, og en egen Tractat om de Insecter, der avles i det Land, som denne Flod løber forbie. Af dette Verk vorder ey trykt uden 625 Exemplaria, hvoraf ihver forekommer 400 Raaberstykker arbeydede af de beste Mestere i Italien, og har mand ey at frygte for et andet Oplag, thi saa snart saa mange Stykker ere afstrykte, som fornoden giøres, sendes Pladerne til Bologne igien for at forgyldes, og at settes som en Prydelse i Academiets Sal. Ved Supscription koster hver Exemplar af dette Verk 150 Hollandske Gylden.

Frankerige.

Udi Paris vil med det første udkomme Histoire des Juifs & des Peuples Voisins som er oversat af det Engelske, udarbeydet ved Mr. Prideaux, denne Oversettelse udkom i Holland 1722. udi 5 Vol. men denne nye Edition skal bestaae af 7 Vol. med nye Karter.

Continuatio af Voyage au Levant par Corneille de Bruyn.

Tom. 2. p. 207. Naar Mr. Bruyn ved Anledning at tale om hans Besøgelse paa de hellige Stæder, taler om Eschols Dal hvor Israeliterne afskar en Viindrue Klasse, som 2 af Speyderne bare paa en Stang, og udbryder med de Ord at andre skulde vel viide Vanskelighed i at sige paa hvad Sted dette er skeet, men de der boende Munke (som omvise de Reysende) vise ey allene hvor denne Dal har været, men endog viser ved Kilden sammesteds hvor denne Viindrue Klasse er afskaaren, holder Abbed Bannier for, at det ey kand være saa vanskeligt at sige hvor Eschols Dal og Bek var. Thi de Israeliter som af Mose bleve sendte fra Orken Paran som ligger i Arabien, begyndte deres Gang langs med Canaans Hav ved Middags Siden, og kom til Hebron. Derfra avancerte de til Eschols Bek, hvor de afskar denne store Viindrue-Klaße. Mand kand slutte heraf at denne Dal ey har ligget viit fra det Sted hvorfra de ere udgangne. Thi med saadan en Dragt kunde de ventelig ikke have gaaet ret langt. Korterne sette denne Bek strax ved Floden Besor, og naar mand gaar over denne Floed er mand strax i Orken. De som efter S. Hieronimi Beretning Es. 27. sette at denne Dal ligger strax ved Hebron, bedrage sig mueligt selv, i det de ey vel have forstaaet hvad hand siger. Dette viser da at mand kand sige hvor Eschols Bek har løbet, der mueligt

er

er dend samme som Besor, der siden blev kaldet Torrens Botri eller Viindrue Klassens Bek, serdi dend var ved det sted hvor Israeliterne afskar denne Klasse, som de bar til Mosis Leyr, og som gav Jøderne Attraae til strax at bryde op for at bemestre sig saadan et Land, hvilket gav disse Speydere Anledning til at kyse dem ved at sige at de havde seet Anachs Børn, som boede i Hebron, der vare saa store, at de i deres Øyene ikkuns saae ud som Græshopper. Tom. 2. p. 233. Naar Bruyn taler om Habakuks Huus, observerer Abbed Bannier, at mand har udelukt af Texten en af Authore giorte Reflexion, som handler om Apocrypho af denne Prophetens Habakuks Historie ligesom den var laant af Dan. 14 Cap. som ey findes i det Hebræiske. Men da udi en Reyse-Beskrivelse ey er sted at handle om Controversier, saa er det unyttig at berette at Kirken har indrykket in Canone sacro de 6. sidste Bøger af Daniele, ligesom andre Bøger der ey findes i Protestanternes Canone. Tom. 2. p. 331. Da Bruyn forsikrer at Staden Nazareth ligger 8 Miile fra Thabor, siger Abbed Bannier at det er vanskeligt at Perfectionere Geographien, efterdi de habile Reysende differere over en saa liden Difference. Ligfoth setter 6 Miile fra Nazareth til Thabor, Brocard 3 Miile, Adrichomus 2. Maundrel ligeledes, Thevenot ey meget meere, thi hand siger at da hand Klokken 10 var reyst ned af dette Bierg, kom hand en Time efter Middag til Nazareth samt

at

at en Time nok medgaar inden mand kand stige ned af Bierget. Mr. Bruyn setter derimod, at der er 8 Miileveys imellem de 2 Stæder. Tom. 2. p. 343. distinguerer Bannier at mand desto bedre kand observere, hvad Author har sagt om Tyro og Propheterne derom have spaaet, imellem den gamle og nye Tyrus, den første var bygt paa det faste Land af Sidonierne, og i den henseende kaldes den af Esaia Sidons Daatter. Den blev erobret og nedbrudt af Nabuchodonosor den Store, og aldrig siden igien opbygt efter Propheternes Spaadom, af de profane Skribentere kaldes den Palætyrus, den anden er bygt paa en Ø, eller rettere sagt paa en Peninsul, efter at Chaldæerne vare bortdragne, den blev inden en kort Tid megtig, og meget Naunkundig over sin store Handel, Alexander den Store giorde sig Mester derover efter 7 Maaneders Beleyring, hvorved hand dog sandt utroelig Møye, thi hand maatte først formedelst et Digve binde den ved det faste Land, hvortil hand brugte Steenene af det gamle Tyro. Ingbyggernes Hofferdighed, der stolede paa deres overmaade store Rigdom som de samlede af deres Handel til Søes, hvoraf de vare Herrer, bragte dem de Ulyksaligheder over Halsen, hvormed de af Propheterne saa ofte vare truede. Chartago Thebæ og Cadix ere Colonier af Tyro efter Strabonis, Plinii og Curtii Beretning. Hvo derom behager videre Efterretning, kand søge den i Pezron Marsham og Huet. Tom. 2. p. 385. Den Author som har communiceret Mr. Bruyn,

Be-

Beskrivelsen over Ruinerne af det gamle Tadmor eller Palmyre, nemlig, den Engelske Cavalleer Halifax, meener sig iblandt Rudera at have fundet det Sted, hvor Baals Tempel var bygget, som Jehu Israels Konge lod forstyrre, og omvende til en Røverkule, som er at læse i 4 Kong: Bog 10. Cap. 21. Vers, Mr. Bannier vil ey give denne Gisning biefald, virkelig er det og, at paa dette Sted i Skriften ey tales om Byen Tadmor, der siges alleene, at Jehu, da hand forfuldte de overblevne af Achabs Huus, reyste til Samarien, hvor hand under det Paaskud at ville ofre til Baal, lod forsamle alle hans Præster, ligesom hand vilde holde en stor Høytid, og lod dem alle slagte udi den Tempel, som denne Afgud havde i Samarien, det er vel sandt siger Mr. Bannier at Skriften siger, at Soldaterne efter denne Slagtning ginge ind i Byen, hvor Baals Tempel var, hvoraf de udtoge hans Billede, og giorde af Templen, efter at de den havde brændt, en Røverkule. Men det er at bevise, at denne Bye var Thadmor, thi Baals Dyrkelse var indfort udi mange andre Byer i Syrien og omliggende Egne. Vatablus troer med stor Rimelighed, at den Bye, hvorom her handles, ey haver ligget langt fra Samarien, og virkelig har det noget i sig, thi hvad Rimelighed skulde der vel være i at Jehu skulde sende sine Folk over 60 Miile bort til en Bye, som ham ey tilhørte, for at ødelegge Baals Tempel. Tom 2. p. 422. beretter samme Engelske Cavalleer at i Tadmor skal findes 2 Græd-

ske Inscriptioner, hvor af den ene er 314 Aar efter Alexandri Magni Død, det er at sige omtrent 10 Aar for Christi Fødsel, og denne anden 20. a 30 Aar ældre end Keiser Hadrianus, og paa følgelig skreven førend de Romere satte Foden uden for samme Lande, hvoraf denne Sr. Halifax giør sig den Slutning, at Folket i Tadmor har været rig og megtig, førend de bleve undervungne af Romerne, og at Romerne ey have sat dend i floer. Mr. Bannier giør derover denne Reflexion, mand kiendte lidet til Byen Palmyra for Odenati og Zenobiæ Tider, det er at sige kort for Keyser Hadriani Tider, imidlertid findes dog deri Grædske Monumenter og Inscriptioner for Christi Tid, thi skulde mand slutte, at denne Bye saldt under Alexanders eller hans efterkommeres Herskab, som giorte den til en af Fristæderne. Man finder og deri Latinske Inscriptioner, og tillige af Landssproget, der kand tiene til at determinere denne Byes Tilstand paa 3 Tider, 1. under Persernes eller Chaldæernes, 2. under Grækernes og 3. under Romernes Herredømme. Thi at troe at denne er bygt af Salomon omtrent 100 Miile fra Jerusalem, som mand vil foregive, skal mand vel ey saa lettelig kunne indbilde nogen. Tom. 2. p. 448. Den som har givet Mr. Bruyn Part af Beskrivelsen over Palmyræ Rudera gietter til, at den Afgud Jaribolus hvor om tales i en Description deri Egnen er den samme som Deus Lunus, efterdi Jaribolus skal være sammensat af de 2 Hebræske

Ord

Ord Jareah Maanen og Baal Herren. Denne Gisning staar Abbed Banier vel an, der for at giøre dem, der finde behag i Mythologien, videre Efterretning om hvo denne Deus Lunus er, beretter at Maffei har ladet et Billede af denne Afgud stikke i Kaaber, hand har en tilbage bukket Bonet paa Hovedet efter den Phrygiske Skik, paa Septimii Severi Medailler forekommer hand iblandt udi en Krigsdragt holdendes en Pik i Haanden, og en Hane staar ved Fødderne. Strabo kalder ham Men, som paa Gredsk betyder en Maaned ligesom Μηνὴ Luna. Nogle Authores confundere ham med Bacchus kaldet Nyctileus eller Nycteleus, det er Nocturnus. Men Bacchus fik ikkuns dette Tilnaun af en Sine Fester som holdtes om Natten. Spon i hans Melanges p. 115. anfører en Inscription consacreret Deo Nyctelio, hand beretter og at Rossius forestiller denne Afgud med en Kabudse saaledes som den er skikket med hvilken Telesphorus Esculapii Compagnon pleyer at aftegnes, holdendes en Finger paa Munden som Harpocrates, tvende Symbola der tillige med Hanen som staar ved hans Fødder, tydelig forklare en Guddom, der forestaar Natten. Med saae Ord af Spartiano lærer mand, at denne Afgud blev dyrket i Cares en Bye i Mesopotamien, hvor Crassus leed det store Nederlag, denne Historicus forteller, at Keiser Caracalla kom til Cares paa sin Fødselsdag for at dyrke Lunus, og da Cares ey laae langt fra Palmyra er det rimeligt at de af Palmyra dyrkede samme Afgud under

Naun af Jaribolo. Tom. IV. p. 96. observerer Editor, at Perserne ansee Fædrene som principia til Generationen, hvorudover de Børn som avles ved deres Concubiner tage lige Arv med deres Ægte-Børn. Disse Folk have en egen Skik, naar deres Koener ere i Barns-Nød, de løber til de publique Skoler, for at bede Skolemesterne give deres Discipler forlov, de lader samme Tid visse Fugle udflye af deres Bure, og meener det hielper meget til en lykkelig Forløsning. Olearius beretter dette, og forteller derhos om Russerne, at naar de ville gaa til Skrifte, lader de nogle Fugle flye i Forhaabning at erholde ved denne Opforsel deres Synders Forladelse. Perserne bruge samme Skik naar nogle af deres Paarerende have en haard Helsot.

Udi Rouan trykkes in 12. Histoire secrete des Femmes galantes de l'Antiquité, dette Verk vil udgiøre adskillige Volumina og det fornemste deraf roullerer paa de fornemste Hændelser i den Grædske og Romerske Historie, hvor i dog Amor ey uden ved Leylighed indrykkes. Dette Verk skal som forsikres være skreven med en flydende Pen og angenem Stiil.

Svitzerland.

Udi Zyrik har en Mester angivet sig at have udfundet en fordeelhaftig Machine til at berede Papir med, og det at giøre, og da hans Befindende har staaet sin Prøve saa er ham givet Privilegium paa saadan Machine.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. II.

Dend 14 Martii. 1726.

Dannemark.

Gaas.

Skioldet er tegnet med rødt, og derudi 3 røde Gies, dog uden Fødder, 2 øverst og 1 nederst i Vaabenet. Paa Hielmen 2 Vesselhorn, fordeelt i 2 lige Deele, det første rødt og hvidt, det andet hvidt og rødt, og derimellem en paa Hielmen liggende Gaas. Med dette Vaaben er Oluf Gaas til Weystrup som døde 1618. og var Mag. Hans Gaas først Præst til vor Frue Kirke i Svendborg og Provst i Sunds Herred, siden Biskop i Trundhiem, hvor hand døde den 17 Septemb. 1578. hans Søn af Kong Christ. 3. bleven benaadet, hand havde til ægte Magdalena

Niels Hendrichsen Sandberg til Trystrup, og Kirsten Niels Daatter Acheleye deres Daatter, med hende aflede hand Niels Gaas til Hiortholm, Landsdommer over Langeland, der af sin Fr. Helleborg Pors efterloed sig en Daatter Kirsten Gaas gift med Erich Kaas til Lindskov, og en Søn Christian Gaas som døde uden Børn, og var den første paa Sverdsiden af dette Vaaben.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er ved Trykken bleven ferdig det 5te Bind til den Samling af udvalde Danske Vers, samme beskaar af 4 Ark, og indeholder 1. Seebygaards Koeklage over den Hornmegtige og Kløfagtbare Tiur-Gilding 1665. af Th. Kingo. 2. Den kiekke Adelsmand. 3. Studenternes meget Ont og sildig Got, et fuldkommen Exemplar, som siges at være forferdiget af af And. Bording. 4. Ære-Skrift til D. Peder Resen, da hand 1668. udgav Inscriptiones Hafnienses, af samme. 5. Om Verden. 6. Om Nøysomhed. 7. Lyk-ønskning til Kong Friderich den 4de. ved Residentzens Forflyttelse til Rosenborg 1706. af Frid. Rostgaard. 8. Om Lykkens Ubestandighed, sangviis af N. Lucoppidan. 9. Til Hr. General Major von Løvenørn, af Christian Falster.

Ligeledes er i samme Bogtrykkerie ved Trykken forferdiget et lidet Skrift, udarbeydet i aandelige Psalmer, af Sogne-Præsten til Stix Bierby her i Sielland, Hr. Lauritz Beich, kaldet Bonde-Trøst, derudi bestaaende, at Bønder og Avls-Mænd naar de frygte Gud, ere forsikrede, at saa vist de ere bundne til Møye og Arbeyde, i det de med Kummer maa nære dem af Jorden, og i Sveed ælde Brødet, saa vist er Gud igien bunden til dem med sin Naade og Velsignelse.

For at efterfølgende Piece ey skal undergaae som mange andre, har mand tenkt at giøre Læseren en Fornøyelse med den heri at indrykke.

Register paa Herrer og Forster, som ligger begraven i Soer.

Konning Christopher, som var Konning Eriks Søn, og sidste Konning Waldemars Fader, ligger begraven under den Kaaber-Seng i Coret.

Dronning Euphemia, hans Hustrue som var en Forstinde af Estland, ligger under samme Kaaberseng begraven.

Hertug Erich, hans Søn, som var udvaldt til Koning, døde udi Kiiel og blev ført til Soer, og ligger begraven hos sin Faders Grav, Anno 1331.

Hertug Waldemor, som ogsaa var fornefnte Konning Christophers Søn, døde til Herredage til Rostoch, og blev førdt til Soer, og ligger der begraven hos dem.

Froken Agnete, fornefnte Konning Christophers Daatter, ligger og der hos begraven.

Hertug Albret, samme Konning Christophers Søn, ligger og der hos begraven.

Froken Helvig, samme Konning Christophers Daatter, liger og der hos begraven.

Konning Oluf, Dronning Margrettes Søn, som hun havde ved Konning Haagen af Norge, ligger neden for Konning Christophers Grav.

Konning Woldemor den Fierde, forbemelte Konning Christophers Søn, og Dronning Margretis Fader, ligger begraven mit i Coret, udi den Allebaster-Grav, og døde paa Gurre Anno 1375. og blev først Jordet paa Wordingborg

borg, og siden lod hans Dronning, Dronning Margrete ham føre til Soer, og der blev begraven.

Hertug Gerdt af Svarsborg, ligger udi det Capel neden for Coret begraven.

Froken Anne som var Konning Christophers Søster af Beyern, ligger og sammesteds begraven.

Hertuginde Kune Gundis, som var en Hertuginde i Sønder Judtland, døde i Morderop, og ligger begraven Sønden for Coret.

Frue Ingeborg Grefinde udaf Blanckenborg, ligger der i Coret begraven.

Register paa Adels Personner.

Hr. Skielum som var anden Christen Mand i sin Slegt, og den fornemste Ridder i Riget, udi sin Tid blev førdt fra Fiendsløv Lille-Kierkke, af hans Søn Bisp Absolon, og er der begraven.

Hr. Tygge til Fiendsløf Ridder, fornevnte Hr. Skielums Søn, som med tvende sine Brødre, Hr. Atzer og Hr. Ebbe først funderede Soer-Kloster, og er der begraven.

Hr. Atzer Ryg, som ogsaa var fornefnte Hr. Skielums Søn, og først gaf sin Bye Sorreby til et Kloster at bygge, og selv lod bygge Kirke der i Soer-Kloster, og stiftede Klosteret, hand døde den 20 Dag efter at Kirken var viet, og blev saa begravet i samme Kirke som hand lod opbygge.

Hr. Ebbe som var fornefnte Hr. Skielums

Søn, og var en besønderlig Mand i Riiget, er der og hos begravet med sin Hustrue, Frue Regnild.

Bisp Absolon, som var Hr. Atzer Rigs Søn, en Erkebisp i Lund og Bisp udi Roskilde, som besønderlig efter sin Faders Hr. Atzers død, tog sig Soer Kloster til at fuldkomme og forbedre, og gav til Klosteret af sit Arvegoeds 28. Landsbyer, ligger der oven i Coret begraven Sønden ved Konning Christophers Grav.

Hr. Esbern Snare, hans Broder var Hr. Atzer Rigs anden Søn, der med sin Broder, Bisp Asolon fuldkommede Soer Kloster efter deris Faders død, og gav Arvegods did 14 Landsbyer, ligger neden for sin Broder Bisp Absolons Grav.

Niels Mulle Hr. Esbern Snaris tredie Søn, ligger ved sin Faders venstre Side.

Absolon Bielke Hr. Esberns anden Søn, ligger ved Faderens høyre Side.

Bisp Skielum af Aarhuus, som var fød paa Pedersborg, ligger ved sin Frendis Bisp Absolons høyre Side.

Simun Esbernsen Hr. Ebbe Skielmus Søn, ligger begraven ved Konning Woldemors Grav.

Peder Kammersvend, Erkebisp Andersen Søster Søn af Lund, ligger der hos begraven.

Hr. Henning Podebusk en ypperlig Mand i Riget, ligger Vesten for Konning Woldemors Grav, med fleere af sin Slegt.

Hr. Hans Krog Bisp i Rodskilde, ligger begra-

graven Sønden ved Koret under en Marmor-Steen.

Hr. Friderich Bisp udi Slesvig, hvilken der blev druknet udi Beldt, liger hos Hans Krog begraven.

Fru Hillefred, og Fru Ingebore, Hr. Esben Snaris Hustruer, ligger hos fornemte Bisper begraven.

Fru Gunder, Fru Hillefreds Moder, ligger der neden fore begraven.

Hr. Niels Faster, Bisp Absolon Sydskinbarn, ligger begraven som mand gaar ind ad Koret.

Hr. Ebbe og Hr. Laurids som blev slagen i Konning Sverkis feide udi Sverrig, paa een Sted, kaldes Lene, blev henfort til det Kloster Soer, og der begraven.

Torben, disse tvende fornevnte deris Broder hvilke vare Snaris Sønner, og Bisp Absolon Fader Broder Sønner liger hos dennem begraven, Sune fornevnte Thorbens Søster Søn, og Peder Kammersvends Mosters Broder, ligger der hos begraven.

Hr. Hans Jacobsen, Hr. Anders Erkebispens Broder, ligger ved deris Fødder begraven.

Hr. Olluf Glug, Bisp Absolon Fader Broders Svoger, ligger ved Amsolle Døren begraven.

Hr. Aser, Hr. Niels og Gumme, med sin Daatter Margrette, og sin Søn Tulli, fornefnte Hr. Oluf Glugs Sønner ligger hos deris Fader begraven.

Hr. Henning, Hr. Nielsis Søn ligger i sin Faders Grav begraven.

Fru Margrette, Hr. Oluf Skenkis med sin Søn it lidet Barn, ligger begraven for Hr. Olufs Glugs Fodder.

Esbern Wese, Hr. Ingvors Søn, ligger ved Sofnhuse Trappen begraven.

Hr. Ebbe hans Søn, som ligger og der hos.

Hr. Tue Prouist i Roeskilde, ligger begraven ud for Kirkedørren.

Hr. Skiellum Skegge, ligger under Buen som staar paa de Pillere nest Koret.

En liden Jomfrue af Suserup Thuli Hofs Syster Daatter, og Hr. Hans Morseins Daatter ligger ved disse fornefnte Hoveder begraven.

Fru Else som var først Hr. Hans Esbern Snaris Søns Hustrue, og siden Hr. Ager Jullemessens Hustrue af Lund, ligger strax neden for Munkkenis Koer begraven.

Hr. Niels Raalam Fru Edle hindes Søn, ligger begraven ved hendis høyre Side.

Fru Julliana hindis Daatter, ligger i den samme Grav, med sin Modder Fru Else begraven.

Hr. Niels Kannike i Roskilde, som var Hr. Jurids Stigesens Søn, ligger ved fornefnte Fru Elsis høyre Side begraven.

Hr. Stig fornefnte Hr. Nielsis Fader udi Roskilde, ligger hos sin Søns høyre Side begraven.

Frue Kirstine fornefnte Hr. Stiigs Hustrue, er begraven ved hans venstre Side.

Hr. Wulf fornefnte Ingers Søn af Pedersborg

borg, og Hr. Skielum Bispis Broder i Aarhuus ligger hos fornefnte Kirstinis høyre Side begraven.

Fru Anne fornefnte Hr. Wulfs Hustrue, ligger ogsaa hos hannem begraven.

Fru Margrette Hr. Jurids Stiigsens Hustrue, ligger strax neden for Korsdørren begraven.

Fru Mette som var Friboren, ligger ved den Nørre Kirkedør begraven.

Aare Stafn hindis Hosbonde ligger ved hindis Side, Hr. Tue, Hr. Stiigs Søn, som ligger hos dennem begraven.

Hr. Axel Giertsen ligger i den samme Grav.

Hans Aagesen og Fru Marene hans Hustrue, ligger ved deris høyre Side under en Steen.

Hr. Finne Jacobsen af Fyen, ligger i samme Grav.

Frue Sidzele deris Daatter, ligger hos begraven.

Fru Sidzele af Pedersborrig, som var Hr. Skielums og Peders Moder, som begge vare Bisper i Aarhuus, den ene efter den anden, ligger i det nederste Koer begraven, og mange andre som ligger i Kirkegaarden begraven.

End ligger her begraven Lærde Mend, som have været Abbeder i Soer Kloster, en efter den anden, hen ved halffierdsindstiuge, som og i adskillige Landskaft have været føde.

Engelland.

Til Lustervorth i Grevskabet Lepcester har

mand ved at grave i Jorden, funden 60 Medailler af Sølv, og 8. a 10 stk. i Kaaber, de sidste saa store som en halv Rixdaler, og de andre som en Tolvskilling, hvad der stod paa dem af Kaaber er udlesket, men af dem møntede i sølv var kiende Julii Cæsaris Trajani og Vespasiani Navne.

Frankerige.

Continuatio af Voyage au Levant par Corneille de'Bruyn.

Tom. IV. p. 373. Abbed Bannier har her indrykt i henseende til hvis Herbelot siger om Byen Persepolis i hans Bibliotheque Orientale. Author til Lebsarik, siger hand skriver at Kischtasb Broder til Labarakt, den 5te Konge af Cejanidernes Stamme opslog sin Boepæl til Estekar, (det er Persepolis) at hand der lod opbygge, og mengde af de slags Templer indvie til Ilden som Grækerne kaldte Pyrées eller Pyraterées, og Perserne Atesch Khané. I Nærværelsen af samme Bye paa de Bierge som derpaa stode, lod hand i den hugge haarde Steenklippe for sig og sine Efterkommere Begravelser. Mand seer endnu rudera deraf med de overblevne Figurer og Columner, hvilke uagtet de ved Tidens lengde ere udslettede, give nok, som tilkiende at de gamle Konger have udvalde sig disse Stæder til deres Begravelse, dog maae mand ey confundere disse Grave med et pregtigt Pallais som Dronning Homaj Bachumans Daatter, lod bygge midt i Byen Estekar. Mand kand kalde dem nu omstunder paa Persisk Thilmi-

minar eller 40 Columner. Tyrkerne have der engang giort en Moſquee, men da Byen blev ruineret, haver mand betient ſig af diſſe Rudera for at opbygge Chiras, ſom ligger ikkuns 12 Mile derfra, og ſom er Hovedſtaden af den Provintz der gemeenligen kaldes Fars eller Perſien. Hvad Author ſkriver om ſamme Byes Storlighed ſynes Fabuleus, thi hand tillegger dend 12. Miil i Lengden og 10 udi Breden, ſaa at Byen Chiras deri paafølgelig maa have været indbegrebet. Dette er viſt, at alle Hiſtorici i Perſien derom tale ſom den ældſte og prægtigſte Bye udi hele Aſien. De ſkrive, at Giamſchid deraf var den førſte Stiftere, og nogle henregne dends Ælde til Houſchenk, ja til Cajumarath ſom førſt ſtiftede det Perſiſke Monarchie, dette er i det mindſte ſandt, at dends ſtørſte Herlighed tiltog under den 2 Konge Linie, ſom forflyttede deres Reſidents fra Balke til Eſtekar. Mand kand legge dette dertil at den prægtige Bygning ſom Dronning Homaj, der lod ſette, mueligt kand være en af de berømte Bygninger ſom tilſkrives Semiramis, hvis Navn ikke er ubekandt iblandt de Orientalſke, ſom i deres Hiſtorier tale om 2 Semiramis, hvor af den anden, der kand have været den ſamme ſom Homaj ikke er ubekiendt i Grækerland. Jeg ſlutter denne Article, continuerer Herbelot, ved at ſige, at Perſernes Fabelfulde Traditioner indeholde, at denne Bye er bygget af Peri, paa den Tiid Gian ben Gian beherſkede Verden, lige førend Adams Seculum, hvilket ey kand tilſkrives

no-

nogen anden Bye end Estekar og Baalbek, alt hvis mand af disse Persiske Historici deres Beretning kand slutte siger Abbed Bannier, er at denne Bye er meget gammel, og at dens første Oprindelse er at sige, paa de Tider da Cyrus blev kundbar ved sine Conquetter, at den af de følgende Konger er bleven udpynteet og forbedret, at Alexander den store den lod ødelegge og plyndre efter Darii Nederlag, og at Tiden har i bund og grund sleiset resten som var undgaaet Soldaternes Grumhed, og den siden der i Egnen af Tamerlans Folk foretagne skienden og brænden, thi mand har her meget vel agte, at paa den Tid denne Printz bekrigede Persien det er omtrent 1403. var der endnu i Estexar eller Persepolis et sterk Castel, og en Broe over Floden Rendemir, eller Araxes som seeis af Cheresledin Ali, som levede paa samme Tider, og har beskreven os samme Printzes Historie, ja hørte hiemme til Yezd i samme Provintz, saa at hand meget vel har kundet have Efterretning om, i hvad Tilstand denne gamle Bye var. Tom. 4. p. 382. paa den Maade Author her taler siger Abbed Bannier, at Byen Persepolis endnu udi Antiochi Tider var i stand, følger at de Authores som sige, at den under Alexander den store blev ødelagt, ey bør at staa til troende. Vis er det at denne Heldt ey lod brænde andet end Slottet, og at Machabæernes Bog tillige med Josepho taler om Byen Persepolis, hvor Veneris Tempel var, hvis Rigdom kom Antiochus til at drage derhen, og samme

me at plyndre, hvad Bochartus angaar, hvis Vidnesbyrd vores Author beraaber sig paa, kand mand finde at hand siger gandske contrarium udi den 2 Bogs 2 Cap. af hans Geographia Sacra, hvoraf Udfalden bliver denne, at Byen Elimais, hvor Veneris Tempel er, gandske differerer fra Persepolis. Mr. Bannier vil dog ey slutte deraf, at denne Bye endelig maa være ødelagt af Alexander, men hand holder for at Curtius gaar for viit, naar hand siger at Floden Araxes, som gik tet forbi Persepolis, er det eniste Merke hvoraf mand skulle kunne slutte at denne Bye har været nogensinde til. Imidlertid ihvorvel Slottet er ødelagt af Ild, seer mand dog adskillige Levninger af dends gamle Magnificence.

Svitzerland.

Udi Geneve har den berømte Kaaberstikker Dassier udgiven en nye Collection af Medailler, som haver til Titul Les hommes illustres, qui ont travaillé à la Reformation, de l'Eglise representez en Medailles, dediées à Sa Grandeur Mylord Archeveque de Canterbery Primas & Metropolitain de toute l'Angleterre. For nogle Aar siden udgav samme Kaaberstikker les Persones illustres dans les sciences & Arts, som havde levet i Frankerige, de fleste under Kong Ludvig den 14. Dette Verk blev meget vel optaget og sat udi de Curieuses Cabinetter. Den Engelske Nation var særdeles vel fornøyet dermed. Mange fornemme Personer af denne Nation

tion have forlangt at Author vilde tage dette nu udgivne Verk under Hænder, og til den Ende meddeelt ham Medailler og de beste Portraiter som fandtes i deres Cabinetter. 2. Dette Verk indeholder 24 Medailler, forestillende de Fornemste ved Religionens Reformation, og settes foran Mylord, Erkebispen af Cantebberg hans Portrait, i en Størelse af 18 Linier Diameter, de andre ere af 12 Linier, og ere af samme Størelse som hommes illustres de france. Paa Reversen af hver staar paa Latin dend Persons som forestilles hans Fødsel og Død saaledes som her er fordansket.

Reverlen af Erke-Biskopens til Cantelberg Medallie.

Sandferdig efterlignelse af de store Mænd, som have Arbeydet paa den sande Religions og Videnskabernes Opkomst i Europa, dediceret hans Høyhed Milord Wilhelm Ware, Erke-Biskop til Cantelberg, Primas for hele Engelland, med Johan Dassier af Geneve.

Følger nu Reversen paa de øvrige Medailler.

1) Johan Wichlef, en Engelsk Theologus, begyndte at giøre sig berømmelig 1360. og døde 1387. hans Beene bleve brændte til Oxford 1428.

2) Johan Huß, Bøhmisk Theologus, brendt levendes til Constanz imod den givne Leyde, 1415.

3) Hieronimus Pragensis, en Bøhmisk Theologus, brendt levendes til Constanz 1416.

4) Patritius Hamilton en Skotsk Theologus, blev Martyr 1527.

5) Hul-

5) Huldrich Zvingel, en Sveitzersk Theologus, Præst udi Zyrik, ihielslagen og brendt efter hans Død 1531. gammel 45 Aar.

6) Johannes Ecolampaduis en tydsk Theologus, død i Basel 1531. i sit 49 Aar.

7) Barthold Haller en Svitzer, den første Restaurator Ecclesiæ Bernensis, død til Bern 1536 gammel 44 Aar.

8) Simon Grinæus, en tydsk, Professor ved det Grædske Sprog og Theologien udi Basel, død i Basel 1541. gammel 48 Aar.

9) Morthen Luther en tydsk Theologus, Restaurator Religionis Christianæ in Germania, død til Eisleben, levede nesten sin hele Livstiid i Wittenberg, og døde i sit Fødeland 1546. gammel 63 Aar.

10) Paul Fage en tydsk Theologus, Præst i Straßborg, død i Cambridge 1550. gammel 46 Aar, hans Been bleve brendte 1556.

11) Martinus Bucerus en tydsk Theologus, død i Cambridge 1551. i sit 62 Aar, hans Been bleve brendte 1556.

12) Thomas Cranmerus, Erke-Biskop til Cantelberg i Engelland Primas Regni, brendt levendes i Oxford 1556.

13) Nicolaus Ridley, Biskop i Londen, brendt levendes til Oxford 1555.

14) Hugo Latimer, Biskop til Worcester i Engelland, over 80 Aar gammel, brendt levendes i Oxford 1555.

15) Philippus Melanchton en tydsk, Theol.

Do-

Doctor, døde i Vittemberg 1560 i sit 63 Aar.

16) Johannes à Lasco en Polak, Promotor Religionis Christianæ in Polonia, død 1560. gammel 59 Aar.

17) Petrus Martyr Theologus fra Florentz i Italien, Professor Theologiæ udi Zyrik, død sammesteds 1562. i sit 63 Aar.

18) Wolfgang Musculus en Lothringsk Theologus, Professor Theologiæ i Bern, død sammesteds 1563. gammel 66 Aar.

19) Johannes Calvinus, en Frandsk Theologus, Præst i Geneve Restaurator Religionis Christianæ in Gallia, død til Geneve 1564. gammel 55 Aar.

20) Vilhelm Farel, en Frandsk Theologus, Restaurator Religionis Christianæ i Geneve og anden steds, var Præst til Geneve og Neuchatel og døde 1565. gammel 76 Aar.

21) Petrus Wiret en Sveitsersk Theologus blev Præst til Geneve Lausan og Lion, døde til Bearn 1571. i sit 60 Aar.

22) Johan Knox Skotsk Theologus, Præst i Edenborg, døde sammesteds 1572. gammel 57. Aar.

23) Henricus Bullingerus Svitsersk Theologus, fornemste Præst i Zyrich, døde sammesteds 1575. i sit 71 Aar.

24) Theodorus Beza en Frandsk Theologus, Præst i Geneve død 1605. i sit 86 Aar.

Alle disse Portraiter ere slagne baade i Sølv og Metal, de selges stykviis til dem som ey maatte forlange dem alle complete.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 12.

Dend 21 Martii. 1726.

Dannemark.

Von Gabel.

Skioldet er inddeelt udi 4re Feldter, det første og fierde er blaat, og derudi et hvidt Vagt-Taarn eller Castel med sin Port, det andet og tredie Feldt er hvidt, og deri et sort Jægerhoan, hengende i et blaat baand. Middelskioldet er rødt, og sees derudi tvende i en Guld-Krone over hinanden opreiste Guld-Gafler, af Hielmen som er ziiret med en Guld-Krone opkommer 2 Vesselhorn, det første blaat og hvidt, det andet hvidt og blaat, imellem dem sidder en brun Løve med en Guld-Krone paa Hovedet og udrakt Tunge, holdende ved et blaat Baand, i

den høyere Forfod et lidet Skiold med samme Merke og Farver som Middel-Skioldet er betegnet. Skiold-Holderne ere 2 brune kronede Løver.

Den første af dette Vaaben her i Riget var Hr. Christopher von Gabel, som udi Salig og Høylovlig Ihukommelse Kong Friderich den Tredies Tiid, var Geheime Raad og Statholder i Kie-

Kiøbenhavn, hand efterloed sig ved sin Frue Ermegaard von Badenhaupt 2 Sønner, Friderich og Voldemar Christopher von Gabel, saa og 4re Døttre 1. Anne Margrete von Gabel, gift 1667 d. 21 Julii, med afg. Store Canceler Greve Conrad af Reventlov. 2. Ermegaard Sophia von Gabel, gift med afg. Geheime Raad og Stift-befalings Mand over Fyen, Didrich Schultz til Findstrup Gaard. 3. Marselle von Gabel, gift med afg. General Lieutnant Jørgen Rantzau til Bygholm. 4. Frøiken Lisbet von Gabel, som døde ugift. Den yngste af Sønnerne Hr. Voldemar Christopher von Gabel, Herre til Hvidkilde og Lindskov Ridder, Kongl. Majest. Geheime Raad og Cammer-Herre, døde i en høy Alder her i Kiøbenhavn i afvigte Aar ugift. Den ældste Broder Hr. Friderich von Gabel til Givenhagen og Bavelse, var extraordinaire Envoyé ved det Rußiske Hof blev siden 1695 d. 3. Dec. giort til Geheime-Raad og d. 19 Sept. 1699 af vores nu allernaadigst regierende Konge til Vice-Statholder i Norge, hvorpaa hand og d. 26 Jan. 1700 aflagde sin Troskabs Ed. Af hans og hans Frues Fr. Anna Cathrine Juul sammenavlede Sønner, leve nu Hr. Christian Carl von Gabel, til Gisegaard, Spanager og Ottestrup Ridder, Kongl. Majest. Cammer-Herre, Stift-Befalings-Mand over Riber Stift, og Amptmand over Riber-Huus Amt, denne Herre er den som den 26 April 1715 erholdt den store Seyer over den Svenske af Schoutbynacht Wagtmester

commanderte Escadre. Fridrich Vilhelm von Gabel, Kongl. Majest. Ober Berg-Hauptmand i Norge, samt Etatz-og Justitz-Raad, saa og Voldemar von Gabel, Oberst Lieutenant ved det Hollsteenske Regiment til Hest.

Nederlandene.

Udi den Hag har mand under Pressen en nye Edition af Chef d'Oeuvre de l'Inconnu med Matanasii Notis. Author til denne fornøyelige Bog opholder sig til Worcester og er M. Themisseuil. Saa trykkes udi 2 Vol. in folio sammesteds l'Architecture de Pallacho paa Fransk med 320 Kaaber-Plader af de beste Arbeydere, og hvoraf nogle ere af den berømmelige Picart stukne. Item udi Atlas Form de af Printz Eugenio givne Batailler med Hugtenbourgs Figurer.

Sammesteds er ferdig trykt udi Atlas Form in folio hiltoire des Insectes de Surinam paa Latin og Fransk, med Mad: Merians smukke Kaaberplader.

Engelland.

Udi Cambridge er udkommen det 5te Bind af Ciceronis Philosophiske Skrifter som Johan Davies, har paataget sig at udgive under den Titul M. Tullii Ciceronis Academica Recensuit, Variorum notis suas admiscuit & Had: Turneri Petrique Fabri Commentarios adjunxit Johannes Davisius Collegii Reg: Catab. Præses. Dette Verk er trykt in 8. og har Hr. Davies

vies der i saa vel som mand sig det havde ventet i age taget en god Critici Pligt. Hand har meget flittig consuleret MSS. confereret dem med hvis andre Critici deraf har anført, sagt sin Meening meget forsigtig om de befundne Variantes Lectiones, og beholdt deraf de beste, hand har igiendrevet dem som syntes ham urettelig at være anfort, men det dog paa en meget høflig Maade. Naar nogen af de gamles Lærdomme deri forekommer som behøver nogen Forklaring, har hand ey glemt at sige hvad deraf hos de Gamle er at finde. Det er kuns at beklage at ikkuns saa lidet er bleven til overs, og mand maae eftersøge de overblevne Levninger saa vidtløftig i alle Kroge, hos dem der ere i og mod hans Meening.

Udi Londen er trykt 1724. in 8. Origines Gentium antiquissimæ or attempts for discovering the Themes of the first planting of Nations in several tracts by the Right Reverend R. Cumberland. D. D. late Bisskop of Petersborough published from his Lordshaps Manuscript by S. Payne A. M. Rector of Barnack in Northamptonshire. Cumberland var en meget lærd Mand. Hand har iblandt andet skreven en Bog om Maal og Vegt, hvilken siden er oversat paa Fransk. Mand har og fra ham en Bog om den naturlige Religion og Sanchoniathonis fragmenta. Udi dette Skrift bemøver hand sig med at gaae til alle Nationers Oprindelse tilbage, og at forene de ældste Over-Asiatiske

ske, Phænisiske Ægyptiske og Grædske Historiers Tids Regninger med Hebræernis, saa got som det i de dunkelste Antiquiteter kand være mueligt. Hans Henseende er billigen at rose, og var det bleven vel udført, kunde det have tient til at stadfeste Historien og den Hellige Skrifts Tide Beregning. Men det slemmeste er, at hand har bygget den hele Sag paa alt for mange Gisninger, som giør de deraf dragne Følger tvilsommen. De som holde Sanchoniathon for gammel, troe, at hans Bog indbefatter hvis hos Hedningerne endnu var levnet om det Menniskelige Kiøns Historie siden Skabelsen, men det er at tvifle paa at mand med nogen Grund kand refutere Dodvels Dissertation, hvori hand søger at bevise at Sanchoniathon af Hedningerne ikke lenge for Porphyrii Tider er bleven undermenget. Imidlertiid har Cumberland betient sig af de overblevne Stykker af Sanchoniathone til at understøtte sine Gisninger, og saa mange Gisninger tiene ikke til at sette hans Systema i nogen større Vished. Denne Bog bestaaer udaf ni korte Afhandlinger, 1. en Dissertation om Horiterne eller de gamle Indbyggere af Edom, Gen. 36. 2 Om Avim og Caphtorim, Deut. 2, 23. 3. At Chanun Seir og Ægyptus, som haver først beboet det af ham kaldte Land have levet paa en Tiid. 4. Hvor det har været mueligt at Descendenterne af Noæ 3 Sønner have kundet oprette de tre ældste Riger, paa den Tid Moses dem opregner, saa og om Ninives Hoved-Stadens i

Sy-

Syrien Alder. 5. Om samme Materie og den Tid som er forløben fra Ninives Bygning til Sardanapali Død. 6. Hvorledes af den Hellige Skrift og de Hedenske Scribentere kand bevises at det Assyriske Rige har været til for Nabonassars Tid. 7. Hvorledes den Romerske og Grædske Historie henger sammen med de ældste Monarchier i Østerlande Asien, Ægypten, og paafølgelig Menniskenes Adspredelse ved det Babyloniske Taarn. Dette giver Authori Anledning til at undersøge, hvilke der have været de ældste Colonier, der ere komne fra Østerlandene til Grækerland, hand mener det har været de Pelasgier, og nest dem regner hand Tyrrheniterne, hvilke, som Author troer tillige med Ægypterne have opretted de ældste Riger i Grækerland og Italien. Det 8. Skrif er en Afhandling om Diis Cabiris og en Continuation af hvis Author har sagt om Pelasgierne. I den 9 anføres en Discours om de Love, som Patriarcherne efterlevede for og efter Syndfloden lige til Mosis Tider. De tvende sidste Skrifter ere paa Latin de andre paa Engelsk. Mand finder overalt mange Undersøgninger baade af de Grædske og Latinske Authores, saa og smukke Antiquiteter, hvorved Author har søgt at forenige Hedningernes og Hebræernes Tide-Regninger med hinanden, formedelst allehaande forudsatte Gisninger, der vel ingenlunde ere afgesmakte, dog derhos ey af saadan slags at de komme Sandheden nær. Her Payne som har udgivet disse

Dissertationer meener at have igiendrevet hvis Clerc som hand foregiver, udi sine Prolegomenis over Mosis Bog haver sagt om de Idumæiske Konger der have regieret førend Konger vare i Israel, og troer, at Clerc vil at mand skulle udslette 9 vers af det 36 Cap. som ey herrørende fra Mose. Men Mr. Clerc har ladet derimod indvende at hand ikke har sagt mand nogen Tid skulle udslette noget af Mosis Bøger, ja ey engang de Steder hvori noget synes at staae som Mosis ey har skrevet. Hand beraaber sig paa allene at have sagt at de Ord i det 31 Vers: Og disse ere de Konger som regierede i Edoms Land/ førend der regierede nogen Konge over Israels Børn/ ey synes at være skrevne af Mose.

Frankerige.

Continuatio af Voyage au Levant par Corneille de Bruyn.

Tom. V. p. 149. Om vores Author siger Mr. Bannier havde læst hvis Herbelot forteller om Salomon i hans Bibliotecha Orientali, om hvor vit de gamle Persiske Skribentere bør staae til troendes, er det ikke forunderligt at have fundet ved Chiras en Mosquee dedicceret til samme Printzes Moder. For at hielpe Læseren ud af deslige en Forundring, anføres i korthed hvad de Persiske Skribentere have tenkt om denne store Printz, hvis Historie er defigureret ved mengde Fabler. De skriver da at Salomon

Da-

Davids Søn besteg Thronen i sit 12 Aar, og at Gud lagde under hans Herskab ey alleene Menniskene, men endog de gode og onde Aander Fugle Vindene rc. At hand levede paa samme Tid som Caccaous I. Konge over Persien af Cajanidernes Stamme. At Gud havde givet ham en Ring, ved hvis Hielp hand kunde see alle Ting, og at en af Helvedes Aander en Dag, da hand toede sig, stal den fra ham og kastede den i Havet, denne Printz legge de dertil, da hand saae sig skildt ved sin Ring, holdt sig fra sin Throne udi 40 Dage, siden hand derved saae sig betaget rettelig at kunne dømme i Sagerne, men omsider fandt hand Ringen igien udi en Fisk, som blev lavet til hans Bord. Denne Printzes Throne sige de var meget pregtig, omkring den vara 12000 Stole af Guld for Patriarcherne, og 12000 andre af Sølv for de Viise og Lærde, om Thronen svævede idelig Engle for at tiene ham i Skygges Sted. Dievelene som bleve misundelige over denne Printzes Ære, lod udgaa Bøgger fulde af Superstitioner, og indbildte de Enfoldige og Vantroe at Salomon deraf fik ald sin Viisdom; Denne Misbrug gik saa viit, at hand maatte lade sligt undersøge, og giemte Bøgerne under sin Throne, at de sig ey siden deraf skulde betiene. Men efter Salomons død bemestrede sig Dievelene disse Bøger igien, og uddeelte dem iblant Jøderne, hvoraf siden kommer alle de Arabiske Drømme og alt hvis mand har sagt om den fameuse Clavicula, at hvilken

Au-

Authores til de Magiske Bøger have giort saa megen Væsen. Overalt hos dem og alle Orientaliske Folk, passerer Salomon for en Herre over heele Verden, saa at Salomon betyder en Universel Monarch. De have mange Historier om denne Printz, baade paa Solut Stül og Vers, som ey er andet end Romainer fulde med Fabler, mand maa dog derhos tilstaae, at de meest raisonable forklarer disse Fabler paa en artig Maade, som at ved den Ring, hvor igiennem Salomon kunde see alleting, betegnes hans store Visir Assaf, der saa tit nevnes i den Helligeskrift, og til hvilken David har skreven endeel Psalmer, hvilken Minister i sine unge Aar anførte Salomon til Vrisdom. Endelig findes i enden af det 5. Vol. p. 352. et Brev skreven til Cornelius Bruyn, i henseende til de Remarques hand anfører over de af Chardin og Kempfer begangne Forseelser udi deres Relationer om Ruinerne af det gamle Slot Persepolis. Author til dette Brev anfører Herodoti og Strabonis Autoritet for at bevise at de gamle Perser ey have havt noget Afguds Billede, at de hverken havde Templer eller Altere, og at de moquerte sig over dem, som sligt havde, da de alleene lode sig nøye med at ofre deres Løfter paa høye og lyse Stæder, hvorover Abbed Bannier over denne Post henviser de Curieuse til Hydes Verk om Persernes Religion, hvorudi denne lærde Author har samlet alt hvis der angaar denne Materie, og prætenderer at de Guebrer, som nu lever, i agt tage de samme Cere-

mo-

monier som dem ere foreskrevne i Zerdust Bog, eller Zoroastre hvilken de meget holde over. Hyde taler meget anderledes end Author til dette Brev, men mand maa derhos tilstaa, at denne Engellænder har kiendt Gueberner meget bedre end vores Anonimus. Den første taler og om en Tempel hvor i de gamle Perser conserverte deres hellige Ild, og mand seer endnu paa en af de Grave, som ere conserverte paa Bierget af Persepolis, et Altere hvor paa findes Ilden og en Konge derved som samme tilbeder, i Luften seeis en anden Figur, som Hyde tager for denne Printzes Siel der flyer op ad Himmelen, saaledes siger Mr. Bannier, er det klart at mand ey paa Strabonis og Herodoti Vidnisbyrd kand decidere, at de gamle Perser hverken havde Altere eller Templer, det giøres da fornoden at distingvere imellem Tiderne, og mand maa giøre den Skutning at disse 2 Authores ey tale om Persernes Religion anderledes end efter andres urigtige Beretninger. Generaliter at tale om disse Mr. Banniers Anmerkninger, da indeholde de meget nyttigt, og mand finder overalt en Author, der er vel forfaren i Geographien, og vel belæst udi Reysebeskrivelser.

Italien.

Udi Venedig har Almoro Aldrissi foretage sig at udgive en Collection af P. Lupi Opera, samme skal bestaae af 2 Tomer in Fol. denne Bra-

bandsk

bandsk Munk var en meget lærd Mand, men derhos meget Capricieux og Egensindig.

Ingermanland.

Udi Petersborg, har den 24 Jan. afvigt Professorerne ved det der oprettede Academie for Videnskaber begynt deres Lectioner for den Russiske Ungdom, hvormed de continuerer hver Mandag, Onsdag, Torsdag og Loverdag, udi den Orden, og om de Ting som efterfølgende Programma udviser. Formiddag

Hor. 7 8. Daniel Bernoulli, Physiologiæ Professor principia Matheseos ad Theoriam Medicam necessaria eorumque applicationem ad œconomiam docebit.

Theophilus Sigefrid Bayer, Antiquitatum Professor, Antiquitates Græcas, nummos rariores, & monumenta veteris Latii explicabit.

Hor. 8-9. Nicolaus Bernoulli, Matheseos Professor Mathesin applicatam pertractabit.

Christianus Martini, Professor Philosophiæ rationalis & Metaphysicæ, præcepta tradet secundum Institutiones Philosophiæ Wolfianæ, opera Thümmingiii in usus Academicos adornatas.

Jo. Christianus Buxbaum tempore æstivo Botanicam, hyemali historiam naturalem explicabit.

Hor. 11-12. Jacobus Hermannus, Academiæ Scientiarum & Regiarum Societatum

sum Londinensis & Berolinensis Sodalis. Matheseosque sublimioris Prof. Primarius, in tradendis Analyseos communis seu Algebræ præceptis, eorumque ad omnis generis solvenda problemata applicandi modo lectionum suarum initium faciet, progressurus deinde ad analyseos infinitorum expositionem ejusque usum.

Jo. Petr. Kohl. Prof. Eloquentiæ, industriam suam horasque & publicas & privatas in id impendet, ut, quo modo apte, pure & perspicue dicendum & scribendum sit, ad ductum Cl. Heineccii in suo de fundamentis styli cultioris libro auditoribus suis tradat. In Græcis inque Poesi vel Germanica vel Latina, si quis privatim manuductionem ipsius expetit, minime operam suam denegabit.

Eftermiddag

Hor. 1-2. Jo. Simon Beckenstein, J. U. D. & Prof. Jus publicum & historiam nostri temporis pertractabit, ad Institutiones etiam Justiniani, si auditores voluerint, commentabitur.

Mich. Burger. M. D. Chymiæ Prof. tempore æstivo Praxin medicam, hyemali Chymiam docebit.

Hor. 2-3. Jo. Georgius du Vernoy, Med. D. Anatomiæ & Chirurgiæ Professor, primo semestri Anatomiam humani corporis & præcepta Chirurgiæ explicabit: altero semestri institutiones Medicas, excepta Physiologia, quam en. Daniel Bernoulli tractabit, docebit: privata

vata etiam Collegia petentibus non denegabit.

Hor. 4-5. Georg. Bernh. Bülffinger, Physicæ experimentalis & Theoreticæ Prof. experimenta instituet Physica, subjunctis eorum explicatione & conclusionibus, secutus filum Cl. s'Gravesandii in Institutionibus Philosophiæ Newtonianæ ad usus Academicos an. 1723. editis.

Hor. 5-6. Chr. Fr. Gross, Philos. Moral. Prof. Extraord. Philosophiam moralem ad ductum III. Pufendorfii in libello de officio hominis & Civis tradet.

Frid. Christoph. Majer, Mathes. Prof. Extraord. universæ Matheseos elementa ad normam Cel. Christ. Wolffii in Germanis ejus operibus traditam explicabit.

Josephus Nicolaus de l'Isle, Consiliarius Regius, Academiæ Regiæ Paris. Londinensis & Berolinensis membrum, Astronomiam recentibus præcipue inventis excultam auditoribus suis exponet, syderumque observationibus operam dabit.

Herforuden bliver det Czariske Bibliotek, som er temmelig stort, og vel forsynet med Bøger, aabnet hver Tiisdag og Fredag fra Klokken 1 til 4. Udi Academiets Bygning ere tillige anlagte Kammere for høye Stands-Personers Sønner, som staae under Joh. Conr. Henningers Opsyn, og ey alleene anfores til Konster og Videnskaber, men endog til en god Opførsel; Saa at det ey alleene er et Universitet, men endog

et

et Academie for Videnskaberne, paa den Maade som indrettet er til Paris, London og Berlin. I hvilken henseende og Professorerne 2 gange om Ugen, nemlig hver Tisdag og Fredag komme tilsammen, og søger at øve Medicinen Physica Mathematica og Humaniora, alt meere og meere. Ved denne Samling plejer alle Tider een af Professorerne, eller de som ere dem tilsøyede at overlevere dette Selskab en lærd Anmerkning, og underkaste samme deres Dom, hvilke Skrifter Aarlig derpaa trykkes i en Samling, som den Engelske Philosophical-Transaction eller Miscellanea Berolinensia. At og de kand være tient, som ey ville legge sig efter høye Videnskaber, men dog ville vide noget, saa ere dertil 4 beqvemme Mænd bestillet, nemlig Carl Friderich Schesler, som om Morgenen fra Klokken 7 til 9, og om Eftermiddagen fra 2 til 3. forklarer Fundamenta i Arithmetica Geometrien Trigonometrien og Opticis, saa og lærer dem Fortificationen. Christopher Marsel, der om Formiddagen fra 10 til 11. og Eftermiddagen fra 3 til 4. foredrager sine Tilhørere den civile Bygnings Konst. Georg: Gesell der underviiser dem i Tegning og Malen fra 11 til 12, og om Eftermiddagen fra 4 til 5. og Conrad Osner der skal undervise dem i Bildhugger Konsten, for saa vit behøves til den civile Bygnings-Konst. Endelig er og et Gymnasium anlagt for yngere Børn af 5 Classer, ved hvilke 10 Personer ere antagne til Lærere, der efter deris Disciplers Alder skulle undervise dem i Tydsk Frandsk Latinsk og

Græsk, samt Arithmetiquen Geometrien Geographien, og andre Videnskaber alle Mandag, Onsdag, Torsdag og Løverdage, fra om Morgenen Klokken 9 til 11. og 2 til 4. om Eftermiddagen. I Petersborg er et Trykkerie som er overmaade vel forsynet med Rußiske Typis, men paa Tydske og Latinske har de Mangel, hvilket vel vil blive med første redresseret. Mr Schiada der har udgivet Fortegnelse paa de MSS. som findes i Bibliothechet udi Mulcau er bleven Didascalus i det Grædske Sprog ved et Kloster. hand har og for at udgive et Skrift om Derbent, Academiet har ellers Haab om, at paa deres Forlangende kand de erholde fra Mojcau de MSS. som de behøve, dog vil det vel holde hart at faae Tilladelse til at sende dem udaf Landet, thi Russerne agte deres Codices meget høyt, og pleyer at ophenge i en Snoer overst i Bygningen de ældste deraf, at de ey skal forderves af Muld. Efterdi den Rußiske Bibel er bleven saa rar at den neppe for 12 Rubel er at bekomme, haver Czarinden beordret Archimandriten Athanasio Condoidi, som er en Græker, og hvilken mand først havde opdraget at forferdige en Fortegnelse over MSS. udi det Muscoviske Bibliotech, som en lærd Mand der tillige vel forstaar det Rußiske Sprog, at hand tillige med en af Synodo, haver at holde den Rußiske Oversettelse og Græskiske Text meget nøye med hinanden, og samme at forbedre, hvorfore mand meener snart at erholde en accuratere Rußiske Bibel, end dend mand hidtil haver havt.

Nye Tidender
Om
Tærde og Curieuse Sager.

No. 13.

Dend 28 Martii. 1726.

Dannemark.

Gadendorf.

Er en Hollsteensk Familie, Skioldet er af Sølv, hvorudi er et Gitterverk, hvorigiennem stikker Hovedet og den ene Forfod af en brun Løve, paa Hielmen staar 3 hvide Plumadser. Dethlev og Godschalk Gadendorf levede 1307. Hr. Doso Gadendorf 1348. 1368 havde Ditlev Gadendorf Striid med Lybekerne, og i aabenbare Kamp nedlagde deres Capitain Hein Scharffenberg. 1387 var hand i den Sammenbindelse som nogle af den Holstenske Adel havde giort mod Lybekerne, at de vilde slaae Raadet ihiel og plyndre Byen, hvilket da blev aabenbaret, bleve de som vare Stiftere dertil, paagrebne

og Halshugne, hvoriblandt var Arnold Finninge, i hvis Huus dette var oplagt, saa og Johan Kaleselt og Hieronimus de Minda, af hvilke en førend hand døde robte alle de Sammensvorne og deres Medvidere. 1397 har Godrich Gadendorf underskrevet til Vitterlighed de Deelings Breve imellem Albert og Hendrich Græver til Hollsteen og Scauvenborg. Marquard Gadendorf var bekiendt udi Christiani Tiid 1469. Otto Gadendorf 1469. Clement Gadendorf levede 1600.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er nyligen ved Trykken udkommen en Beretning in 4to. om St. Knuds Kirkes Klosters, og de Latine Skoelers i Odense, første Begyndelse og Opkomst af et gammelt MSS. samlet, og med Anmerkninger forsynet af en, som elsker slige gamle Sagers Videnskab.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt de tvende Brødres som først indførdte den Evangeliske Lærdom udi Nordlandene den ældre Mag. Oluf Petri Phale første Evangeliske Sogne-Præst i Stokholm, og den M. Lars Petri Senior, første Evangeliske Erke-Biskop i Upsal, deres Liv og Levnet, beskreven af Johan Gustav Halman, alle Exemplarierne ere trykte paa got Skriv-Papir in 4to. Ligeledes ere der komne fra Pressen 32 Psalmer forsvenskede af Granatenflycht.

Tydskland.

Udi Hamborg er nyligen trykt Theatrum Pacis Europeæ seculi XVIII. samme indeholder alle de i det første 25 Aar af dette Seculo i Europa giorte Freds Instrumenter, Commerce-Tractater, Forbund og Fordrager.

Herforuden er sammesteds trykt, der von selbst gelehrte Weltweyse: det er en angenem og sindrig Opregning af de forunderlige Tilfelde, som Haj Ebn Yockdahn ere forekomne, hvori forestilles hvorledes hand ved Naturens Lys er bragt til at kiende de Naturlige, og Overnaturlige Ting,

særdeeles Gud Sielens Udødelighed og det andet Lif. Denne Bog er først skreven paa Arabisk af Abu Ebn Ja ufarn Topheil, siden er den af berømte Mænd oversat paa Latin og Engelsk, og nu omsider paa Tydsk ved J. G. P.

Udi Brunsvig venter mand at see en tydsk Oversættelse af Hr. Elbert Noordbeks før faae Aar siden, paa Hollandsk udgivne Forklaring over Propheten Malachia, der saa vel blev optaget. Præsten til St. Laurentii Kirke i Bodenberg, Hr. Lauritz Hageman er den som har paataget sig dette Arbeyde, hand agter i de derved føyede Anmerkninger at anføre alt hvis Marxius, van Til, Vitringa, Deylingius og andre berømte Commentatores have skrevet Merkverdigt over denne Prophet, hvorhos af ham anføris en Historisk Indlading.

Udi Wyrtzborg er nyligen trykt in 4. J. George von Echardt, gründliche Nachricht von der Keyserl. und Königl alten Saltzburg und dem Pallaste Saltz in Franken.

Udi Frankforth har J. K. D. Johan Maximilian Naumburger for at udgive den første Afhandling af hans Søeret om Skibsfart og Handelens Nytte og Frihed paa alle Deele og frie Stæder i Verden, samt deres Rettigheder og Brug tillige med et paa disse Freds-Tider indrettede sindrige Tynke-Speyl, den anden Afhandling skal bestaae udi en Forklaring over det berømte og fortreflige Venetianske Consulat om Havet. Den 3die et Asseurantz Kammer, dend

4de et Bodmerie Kammer, den 5te den aabne Søe-Havn, eller de jure Portus franci seu liberi. Den 6te den aabnede Verbeurings eller Confiscations-Kammer om Søe-Prisen, tillige med andre her og der indstrøede Materier og Søe-Tilfelde, og endelig deri en Commercialsk Betenkning til alle Søe-Kiøb- og andre Stæder.

Udi Breslau lader Med: D. G. M. Kortum, som i forige Aar giorte en Reyse til Ungern, for at undersøge Ertzen sammesteds, trykke Catalogum over sine Mineralske Collectionet, der skal indeholde Beskrivelse over samtlig de Ungerske Berg og Ertz Slag, saa og alle de værende Bergverkers Anbruch. Hans Collection bestaaer af 500 stykker udvaldte Stufverker, ved hvis Samling hand har giort adskillige nye og nyttige Anmerkninger, deruden er hand beskeftiget med at forferdige den berømte Machine i Ungern, der hæver Vandet af et Bergverk paa 180. Faune ved Ild eller Damp af kaaget Vand, hvorefter hand har havt stor Møye at komme. Maae denne lærde Mand leve har mand stor Nytte af hans Flid og Undersøgning at vente.

Udi Kønigsberg har General Major Winterfeld paa den unge Preusiske Printzes Fødsels-Fest ladet slaae en Medaille, paa hvis ene Side seeis 3 Columner hvorpaa en Krone hviler, paa den anden Side læses sic erit fermissima med Aarstallet.

Nederlandene.

Udi Utrecht er er trykt udi 2 Vol. in 8. Vetus testamentum ex Versione Septuaginta Interpretum secundum Exemplar Vaticanum Romæ editum denuo recognitum è præstantissimis Codicibus MSS. Biblioth. Leidensis præmisit David Millius.

Udi Mechlen er kommen fra Pressen in Folio, Historia Ecclesiæ Ultrajectinæ a tempore mutatæ religionis in fœderato Belgio in qua ostenditur ordinaria sedis Archiepiscopalis & Capituli jura intercidisse. Accedunt varia Monumenta huc spectantia cum Dissertationibus in quibus elucidantur occurrentes difficultates facti & juris. Auctore Cornelio Paulo Hoynk von Papendrecht Presbytero &c.

Udi den Hag falholdes P. Husson Etat du Christianisme en france eller Lettres addressees aux Catoliques Romains, aux Protestans Temporiseurs & aux Deistes in 8. dette er et Periodisk Verk, hvoraf 2 Stykker allereede ere udkomne som have været manges Crisin underkast, Author dertil er Jacob Saurin der nok kand være dette sit Foster bekiendt.

Udi Amsterdam er trykt Relation d'un Phenoméne arrivé à Marseille le 29 Jan: 1725. sammes Indhold er kortelig denne. Efter at Vinden samme Dag fra Vesten igiennem Synden havde vendt sig til Osten, og om Eftermiddagen stoed i Osten, havde mand om Aftenen

Klok-

Klokken 7. en Vindstille der om Aftenen Klokken 8. endnu vedholdt paa hvilken Tid Himmelen blev overtrokken med Skyer. Derpaa faldt Søen i Haunen dybere end sædvanligt, og traade efter et Quarteers forløb igien med saadan heftighed ind i Haunen, at mand i et Øyeblik saae 3 til 4 Skibe som laae i Haunen for Anker, hisset og herløbe Ankerløse ret ligesom de bleve drevne af sterk Vind: forend et halv Qvarteer var omme, steeg Søen 5 Fod høy, og traade paa somme Stæder over Bulverket i Haunen, hvorpaa den i hast vigede tilbage, og rev mange Skibe og Kaner fra deres Ankere, og Tougene giorde saa stor skade, at de ældste Søefolk ikke vide at besinde sig lige Exempler, at Søen ved en Vindstille var stegen med saadan heftighed. Mand kand derom ey andet slutte, end at en Underjordisk Vind, der strax ved Haunen er frembrudt, maae have faraarsaget denne Bevægelse i Søen, paa samme Maade, som den Underjordiske Ild frembryder af Weluvio og Ætna, hvilket og foraarsager Jordskielv, naar de ey finder nogen udgang. Mueligt er og ved den Underjordiske Harpixes og Svovls fortæring Søens Grund bleven dybere, der igien ved en Skelven er hævet i høyden, dog maa sligt være skeet ikke vit fra Haunen, og ey dybt under Jorden, thi ellers maatte mand paa Landet ligeledes have fornummet til et Jordskielv.

Sammesteds er trykt i Aar in 8. Thorn affligée ou Relation de ce qui s'est passé dans

cette ville depuis le 10 Juillet 1714. jusqu'à pretent &c. Traduite de l'Allemand de Mr. Jablonsky premier Predicateur du Roy de Prussepar M. C. L. de Beausabre. Da denne Byes Affaire giør saa megen bruit i Verden, har mand tenkt at giøre Læserne Fornøyelse med at meddele dem en udførlig Exstract af denne Bogs Indhold. Anl: Thorns Civile Tilstand, da merker mand deri disse Omstendigheder, Byen ligger udi Polsk Preussen, den er stiftet udaf Ridderne af den tydske Orden, der kaldtes ellers af St. Maria, og da dette Preussen lenge derefter blev foreniget med Polen blev Thorn regnet under Palatinatet Culm. Dends Handel giorte den strax blomstrende. Udi det 14 og 15 Seculo var dend ey alleene en af de meestagtede Hensestæder, men den drev endog stor Handel paa Østersøen, ja store Skibe kunde igiennem Veixelstrømmen oplobe lige til dens Muure. Da den 1454. kastede den Tydske Ordens Aag fra sig, og gav sig under Casimiri Magni Konge til Polen hans Skuld, blev dem givet store Privilegier. Denne Bye havde rangen for Dantzig og Elbingen, og i den henseende blev Provintzens felleds Archiv deri forvaret. Indbyggerne have og mengde Jord til Byen, herlig Fiskerie paa Weixelstrømmen, og ere fri for Skatter. Men Krigen, Pesten og Veixelstrommens udvidelse, saa at store Skibe ey kunne opgaa til Byen, have meget bragt den under, og Religionens forskiel har givet den omsider sit sidste Knek. Thi da Reformationen blev indført i Thoren mødte dend strax store Van-

skeligheder, ja fra Anno 1520. hindrede Sigismundus I. dens fremvext ved sine skarpe Forbudder, saa at den ikkuns blev hemmeligen bekient, men 1557. tillod Sigmundis Augustus dend offentlig at maatte bekiendes ved en Befalning hand udgav, der siden af de efterfølgende Konger ere stadfestet. Mand lod sig dog ey nøye med denne Forsikring, thi efter denne Kongis Død bleve de Evangeliskes Rettigheder giorte til fundamentale og uigenkaldelige Love for Riget, indlemmede de saa kaldede pacta conventa, som Kongerne af Polen, naar de Krones, Solenniter besvære at skulle blive holdne. Denne Samvittigheds Frihed grunder sig paa en Confœderation, ved hvilken Rigets Stænder sig nøye under hinanden have forbundet, og derudi iblandt andet vedtaget ey at tillade at nogen enten skal blive fornærmet eller fortrykket over de differente Meeninger de maatte have i Religions Sager. Denne Confœderation er fornyet ved hver Interregno, ja endog ved Kongernes Kroning, i hvad endog visse Geistlige derimod kand have havt at indvende. Imidlertid have dog disse Hellige Barrierer ey kunde forskaffe dem den forønskte Sikkerhed. Thi da Jesviterne bleve indførte i Polen af den bekandte Cardinal Hosius, og deres Methode til at lære paa Indtog det Polske Clerefie haver en Biskop i Culm indbraget dem 1595. i Thorn som Adjuncti til St. Hans Kirke. I de første 10 Aar derefter holdt de sig meget stille, men omsider bleve de kiede af saa forskillet et Væsen og udvirkede derfor af Sigismundo

3 Tilladelse til at læse offentlig, hvorpaa de imod Raadets Villie bemegtigede sig St. Hans Kirke og Collegium, og aabnede deres Skoler. Aaret efter 1606. begik de en oprørsk Procession, og nødte saa got som Magistraten til at forvise dem udaf Byen. Dog bleve de 1611 igien indtagne, og Kongen confirmerede dem et Privilegium som de foregav at have faaet af en Biskop i Culm, dette Privilegium tilloed dem at prædike i Thorn, anviste dem et Collegium til at undervise Ungdommen i, og anordnede dem iblandt andre Fonds til deres Underholdning St. Hans Kald og Sogn. Selv forbedrede de samme ved at tilegne sig Jurisdictionen over deres Discipler, og at tilstaae dem en og anden Frihed som idelig har foraarsaget Allarm. Under pretext at holde deres Processioner have de iblant andet kommet Oprør afsted, hvilket mand 1643. har søgt at afskaffe ved en Forening, hvorved de Romerske Catholske blev forund alleene paa en eniste Fest at gaae i Procession uden for deres Kirke, og det igiennem visse af Magistraten ansagte Stæder, der imidlertid paatog sig saavit mueligt at forbygge, at ey nogen Overlast dem skulle vederfares. Imidlertid Jesviterne fik saaledes Fremgang, som de andre Catoliquer ey heller, men Benedictinerne lod iblandt andre sig kort efter den Oliviske Fred tilkiende S. Jacobs Sogn. Saa at Protestanterne ey havde meere tilbage end S. Mariæ Kirke og Collegium, hvilket Jesviterne og har vidst at betage dem under Paa-

skud

skud af den sidste Tumult i Thorn, hvis Omstendigheder ere kortelig disse. 1724 den 15 Julii da Jesviterne holdt en Procession paa Kirkegaarden, som indslutter S. Jacobs Kirke, og en af Jesviternes Discipler blev nogle Borger Børn var, der langt fra tilsaae denne Ceremonie, begegnede hand dem meget ilde, fordi de ey vilde tage Hatten af eller falde paa Knæe. Hand lod det ey blive derved, men tillige med nogle af sine Camirader giordte nye Allarm i Byen, saa at hand 2 Timer derefter blev sat i Fengsel som en Freds Forstørrere. Det er let at slutte, at de oprørske Studentere, heldst de mueligen dertil under Haanden bleve opeggede, have søgt at hevne sig. Om Morgenen efter da det var en Helligdag i Thorn, samlede de sig i stor mengde, og med Sablen i Haanden øvede 1000 Insolentier, Vagten bebemestrede sig derpaa deres Opperhoved, paa samme Tid blev den anden sat paa frie Fod, som Dagen forhen var arresteret. Men denne Føylighed kunde ey stille dem tilfreds, de slæbede en Tydsk Discipel med dem lige hen til Jesviternes Collegium, og ilde medhandlede de af Borgerskabet, som saae derpaa. Da de nu af Vagten bleve drevne ind i deres Collegio, kastede de derfra Steen ud paa Borgerne, som derudover bleve saa forbittrede at Vagten neppe kunde styre dem, men da de paa nye bleve angreben, brød de Porterne paa Collegio op, og brændte samt brød i stykker den Boehave dem forekom, hvilket varede saa lenge indtil Borgerskabet og Soldatesqven

ad-

adspredte denne Pøbel. Nu kand vel ikke saadan Indbyggernes voldsom Adferd undskyldes, men dette er og vidst, at Skylden ey allene var paa deres Side, da mand paa en viß Maade havde nødt dem til at giøre det de giorde, de og ikke hevnede sig over andet, end nogle fattige Meubler. Thi at de skulle have brændt enten Helgenes Billeder eller noget andet Helligt, har mand ey kundet gotgiøre, saa er det og ustridigt, at Magistraten saa viit mueligt var, søgte at forekomme denne Tumult, ved at give den Arresterede løß, ved at lade dend paagribe, som paa nye giorte Allarm i Byen, ved 2 a 3 gange at stille Peuplen til freds, og at holde Portene om Morgenen lukte, at den ey skulde undkomme, som var Aarsag til Allarmen. Imidlertid besværgede Jesviterne sig høyligen herover allevegne i Polen og paa Rigsdagen udraabende at Kietterne havde begaaet forferdelige Ting, at de vare trøtzige baade imod dend Guddommelige og Menniskelige Majestet, at de havde fortørnet Himmelen og Jorden, At Raadet sik at afsettes. Protestanternes deres Kirke og Collegium fratages og de skilles ved deres Bogtrykkerie. Slutningen blev da denne, at en Commission skulle sendes til Thorn, hvilken Resolution Jablonsky høyligen taxerer som uretsindig, thi enten var den Tumult nogle particuliers Folks Forseelse, og saa burde jo ingen uden Magistraten kiende derover, eller og var hele Byen derfor straffeldig, og da burde den dømmis af den samme Provintz høye

Ret

Ret efter Preußens fundamentale Love. Men dette er ikkuns en Begyndelse til den sidste ovede Uretferdighed, da dem blev Retten negtet, vegret at høre de forestillede Vidner, og Løgn, ja hvis ubilligt var, imod dem sat i Verk, og ingen Frelse var, uden Vedkommende vilde fravære sig deres Religion, hvortil kom den Uretferdighed, at mand bebyrdede Byen med Omkostninger, og fordrede store Summer, end meere, mand betog Byen ald Leylighed til at retferdiggiøre sin Sag. Omsider blev Sagen forestillet paa Rigsdagen, og af dem henviist til Assessorial Retten, ligesom Jesviterne det ønskede, forvissede om, at alle de Deputerede, som de havde vundet, skulde kiende saaledes som de det forlangede. Denne Assessorial-Ret tørstede heftig efter Indbyggerne i Thorn deres blod, hvilke hos dem allerede vare fordømte forend de engang bleve hørte. Thorn fik neppe Tilladelse at didsende sine Deputerede til sit Forsvar, deres Klage bleve strax dempede ved deres Modstanderes Skriig, som have en stor Fordeel ved at faae de Anklagede ødelagt; saa at paa en Tiid af 6 Uger blev denne considerable Byes dends Regierings, dends Magistrats, dends Borgeres, dends Religions og dends Friheds Skiebne decideret ved en uigienkaldelig Dom.

Engelland.

Udi London er trykt efterfølgende nye Bøger, 1. Discription des Muscles de l'homme et du Quadrupede. Author dertil er D. Jacob Douglas

glas, og hand søger deri at vise Muslernes Oprindelse, Størelse, Brug, og dend derpaa forekommendd Forskiel ꝛc. hvorved findes en Tractat om de Muscler som i særdeeleshed findes hos det smukke Kiøn. 2. les Signes Prognostiques des Meladies Aigues, hvilke ere fast satte efter de gamles Observationer, og forklarede ved de nyes beste decouvertes, med Mr. W. Cochhurns Fortale. 3. la methode de faire l'Operation dè Pierre, som skeer ved at trekke dend ud over Os Pubis. Mand holder ved hver Maaned at lade udgaae et Volumen af M. Rapin Toyras Engelske Historie som er oversat paa Fransk, og zieret med smukke Notis der ere forferdiget af Mr. Tindal. Mand har og for at udgive med det første dend 3 Edition, merkelig forbedret af det Menniskelige Legems Anatomie, med 34 Kaaberplader som Mr. Vilhelm Cheseldon hos har beskreven.

Frankerige.

Udi Paris har Pater Ange for at udgive en nye Edition af det nokjom bekiendte Verk l'histoire genealogique de la Maison de france & des Grands Officiers de la Couronne, som først er forferdiget af Pater Anselme og continueret af Mr. Du Fourni, den 1. Edition deraf udkom 1673 udi 2 Vol. in 4to. og i hvorvel P. Anselme havde for at lade samme forbedret og formeeret udgaae, kom dog Døden imellem, og hans Arbeyde faldt udi Hr. Laille, Herre til

Fourni

Fourni hans Hænder. Denne besad en stor Kundskab i den Franske Historie, og udgav 1712 samme Bog i 2 Deele in folio, dog uden at sette sit Navn derved. Eftersom nu denne Edition ey er bortsolt er P. Ange faldet paa de Tanker at lade den 3die Edition komme for Dagen, merkeligen formeeret, hand nyder dertil ald Hielp af det Kongelige Bibliothech, og bliver ey allene Vaabene og Genealogierne som Anselme har lovet og Mr. De fourni beraabt sig paa vedføyet, men endog Verket saaledes forbedret, at det i stæder for 2 vil giøre 6 Vol. in folio, der skal koste ved Subscription 150 Livres paa stort, og 100 Livres paa smaat Papir.

Sammesteds befinder sig en Person, navnlig de Basteur, som besidder den Videnskab at hand forud kand sige, naar det skal være haart Veyer, Stormvinde og deslige, Prøve har hand derpaa aflagt ved at sige dend 6 Decembr. forud til adskillige fornemme Folk den store Storm, som den 18 Dec. paafuldte, ligeledes har hand givet dem Efterretning om en forskrekkelig Storm som den 4 Febr. skulde reyse sig i Sverrig, Rußland, Øster og Nordsøen, hvorhos hand har tillige meldet, at mand fra Vien til Londen, og fra Londen til Amsterdam den 9 Febr. vilde formerke til lige saadan en Storm, hvilket og er indtroffen i Amsterdam, da mand samme Dag har havt et hart Veyer. Nu finder sig vel mange der tvifle om at det er mueligt at kunde sige Veyrliget forud Men Sagen har sin Rigtighed, som Høy-Raad

Do-

Doctor Stahl i sin nye Metroscopie klarligen og tilstrekkeligen har viist. Det kommer ikkuns derpaa an, at de som forferdige Calendere, anvendte lit meere Umage, og ordentlig viiste ey allene hvorledes Planeterne i Aspecterne stødte imod hinanden, men endog flittig anmerkede de Huuse hvorudi Planeterne trædte. Hvilke evende Stykker med rette ikke burde saunes i en god Calender, thi uden dem, er en Calender ikke til anden Nytte end til at kiende Dagene i Ugerne, Maanens Forandring, Fest-Dagene og andre smaa Ting. Men da paa den ene side Hoved-Verket ved en Calender er Veyrlighedens Forandring, saa at mand kunde see deraf, om en Calender havde omtalte tvende Egenskaber, saa var det paa den anden side en Liebhaber af en ret indretet Calender, der forstaa Planeternes og Himmel-Tegnenes Natur, Planeternes Beblandelse og Gang, samt andre Omstendigheder, en let Sag alletider forhen at vide det stille og uroelige, paade og tørre, kolde og varme Veyrligt.

Italien.

Udi Rom er forferdiget, Dominici Georgii de Antiquis Italiæ Metropolibus Exercitatio Historica in 4. Denne Author har udi gamle Monumenter søgt alt hvis som har Rapport til hans Verk, fra begyndelsen af det Romerske Rige til dets Fald, hand vil iblandt andet udføre mod Marquis Scipio Maffei at Rom ey er den eniste Bye i Italien som i gamle Dage haf havt Jus Metropolitanum.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 14.

Dend 4 April. 1726.

Dannemark.

Gage.

Skioldet deeles paa langs ned i 2 lige Deele, udi den første Deel som er hvid staar et halv sort Mollehiul, og i den anden som er sort en hvid Husgavel eller Sparre. Paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første sort og hvidt, det andet hvidt og sort.

1677. var Niels Gage med udi det i Nyborg holdne Dannehof. Hr. Hans Gage begraven i Nysted Kirke. Fr. Kirsten Gage havde Doct. Christian Machabæus til ægte.

Galde.

Skioldet hvidt, og derudi en opreist blaae Sparre, samt 3 sexoddede røde Stierner, 2 ihver sin Hiørne for oven og en for neden, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første rødt og blaat, det andet blaat og rødt, og der imellem en rød Stierne. Dette

er

er en Norsk Familie 1389. var Niels Galde Norgens Riges Raad, Hr. Gaute Galde og Hr. Svend Galde, Norriges Riges Raad, og Lehnsmand paa Agerhuus, Hr. Oluf Galde, Christopher Galde, Thomes Otte Galde, Marcus Galde, Frue Lisbeth Galde Jørgen Frises.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er nyligen forferdiget en nye Edition af Claus Christophersøn Lyschanders Grønlandske Krønike, hvori kortelig beskrives hvorledes Landet i fordom Tid er først fundet, besiæt med Indbyggere, haver ligget til Kongernes Fadebur i Norge, annammet den Christelige Troe været under Erke-Biskoperne af Trundhiem, og havt sine egne særdeles Biskoper, med mange de Norske Kongers og alle Grønlandske Bispers klare og ordentlige Fortegnelse, og andre adskillige Norske, Islandske og Soderodiske Drifter under deres visse Tid og Aarstal, saa meget mand af Danske, Norske, Engelske, Skotske, Frislandske Islandske Mandodiske og andre omliggende Rigers og Landers gamle Antiquiteter og Documenter, haver at forfare med Kong Christian den 4de trende lyksalige Tog, de tvende første giorte paa den Sydveste Side af Landet Anno Christi 1605. og 1606. Den 3die stillet efter Erichs Fiord og den fordom Norske Seylads 1607. Hvorved er føyet Carmen dicolon Tristrophon, hvorudi Kongens Haun hos Kiøbmands Haun i Sieland funderit bygges, fuldendes og overantvordes Gud og Riget. Denne Chronica bestaar af halvtiende Ark in 8. med smaae Skrift.

Udi Sl. Johan Philip Bokkenhoffers Bogtrykkerie er nyligen kommen fra Trykken, endskiøndt Titulen viser Aaret 1724. et megen smuk og Aanderig Bog, kaldet Hellig Tidsfordriv, anvendt med Guds Aands Bistand i nogle hellige

Tan-

Tanker. Denne Bog er trykt in 8. og bestaar af 686 sider. Author dertil er afg. Jens Giessing, fordum Medtiener i Ordet til St. Bodilds Menighed i Aalborg, og siden Sogne-Præst til Tversted Bindslev og Uggerbye Meenigheder, dend indbefatter i sig 10 Meditationer, den 1. Tanke med Gud alting, uden Gud intet. Med. Tag Gud i Raad med dig, derpaa appliceret Skriftens Sprog, Joh. 22, v. 27, 28. Dend anden Tanke den Misundeliges Grav. Et ondt Øye kand intet got see, og den Misundelige seer tvert at Gud er god. Med. 2 et ondt Øye kand intet got see, derpaa appl. Psal. 112. v. 10. Den 3. Tanke Vekke-Klokke for den i Synden sikre og Sovende. Med. 3. Vaag op den som sover, appl. Hag 1. v. 2. Den 4. Tanke en høyre Haands Søn, en Smertes Søn, et Guds Barn, ikke uden Korset, Med. 4. Jo kierere Barn jo skarpere Riis. appl. Prov. 3. v. 11. Den 5. Tanke et Guds Barns Kaars ikke uden Nytte. Med. 5. Guds Refselse vor Rettelse, appl. Hebr. 12, v. 10 Den 6 Tanke Guds Forsyn er et Guds Barns Fornøyelighed, Med. fornøyet med Guds Forsyn, appl. Hebr. 13, v. 5. Den 7. Tanke den Ugudeliges og Voldmandens Mønster og Monument, eller onde Adfærd i hans Lif, og onde Amindelse efter hans Død. Med. Nøgtet følger mand til Dør. appl. Jobs 20. v. 12, 13 14, 15, 19. Den 8. Tanke om Verdens Falskhed, og en Christens Forsigtighed. Med. Tag dig vare, Appl. Ps. 55, v. 8. 9. Tanke, Afvexling paa

Sorrig og Glæde. Med. Ingen Dag foruden Skye, ingen Glæde uden Sorrig. appl. Eccl. 7, v. 15. 10. En Aften-Tanke, nu Natten kommer Dagen gaar. Seer hvordan for din Gud du staar. appl. Pl. 145. v. 2 Verket er overalt meget vel udarbeydet, og ey mindre opbyggeligt end fornøyeligt at læse, saa er og dicta scripturæ in Margine flittig annoterede, og neden under anført en og anden smukke Latinske Anmerkninger og Loca af adskillige Authores, hvilke Author med stor Flitid og Geist har paa de fleste Stæder fordansket paa Vers. Hvilket og ikke ere efterladt, her og der i Texten selv at indrykkes.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt den Aftensangs Prædiken som Præsten til St. Cathrine Kirke Mag. Herman Schrøder holdt sammesteds den 6 Søndag efter Trinitatis 1721. under den Titul: Jesu Christi vår Frälsares Døds og Upstandelses Kraft, Frucht og Delachtighet så til vor Rätferdighed for Gud, som til vår Helgelse i Gud.

Tydskland.

Udi Hannover er trykt i Aar in 8. Joh. Laur. Moshemii SS. Th. D. P. P. Cogitationum in novi fœderis locos selectiores liber I. Denne første Deel bestaar af 13 Exegetiske Betragtninger over visse Stæder i det nye Testamente, hvilke Author i de forige Aar har udgivet til Halmstæd som Academiske Dissertationes, og da deslige

smaa

smaa Skrifter letteig forkommer, har hand ladet dem trykke tilsammen, tenker og saaledes ved de øvrige at vedholde. Den gode Orden, skiønne Slutning, og nye samt gode Tanker i dette Verk findes kand ey andet end give Læseren Begierlighed, efter de andre Deele i Fortalen erindrer D. Moshein at hand vil udgive Originis Bøger mod Cellum med en nye Oversettelse og Anmerkninger, og at hand ifrig arbeyder paa det store Verk om de Christelige Antiquiteter.

Udi Leipsig har den Kongl. og Churfarisk Hofprædikant Mag. Carl Gotfried Engelschal, ladet ved trykken udgaae en opbyggelig Tractat til Cristendommens Opmuntring, under den Titul: Gott geheiligter Betrag zum wahren Christenthum, wohlmeinend zur Prüfung der Geister, ob sie aus Gott sind, wie auch zur erwechung guther Gedanchen in der bösen Zeit, und endlich zur heilsamen Enderung des unheiligen Lebens-Wandels. Author har tydelig heri viist saa vel de Midler som tiene til at befordre den sande Christendom, som og den hinder hvorved Menniskene derfra afdrages, og endelig dessen usorligelige Nytte.

Udi Tybingen er udkommen, Christ. Math. Pfaffii Introd: in Historiam Theol Literariam Pars tertia & ultima. Author har i dette Stykke med stor Flid recenseret de fornemste og beste Skribenter, som udfordres til Studium Historiæ Ecclesiasticæ & Theologiæ Pastoralis, saa har hand og heri indrykket den meget rare Edition,

af Marci Ant. Cappelli Diss. de Appellationi. bus Ecclesiæ Africanæ ad Romanam sedem, som for nogle Aar siden til Rom er udgiven ad Exemplar Bibliothecæ Albanæ, hvilket hand med vedføyede lærde Anmerkinger igiendriver. Ved Enden af denne Deel findes nogle vel udarbeydede af ham selv holdne Orationer, samt en fuldstendig og accurat Catalogus over alle hans udgivne Skrifter, med et dobbelt Index tam authorum quam rerum.

Nederlandene.

Continuatio af Thorn Affligée.

Mons. Jablonsky anfører derpaa denne i Assessorial-Retten opsatte Dom; til hvilken uden Ophold ai sette i Verk en Commission blev udnevnt, og Troupper til oends Understøtning opbudne. Neppe var denne Dom confirmeret paa Riigsdagen, førend Jesviterne fik Commissionen til at reyse til Thorn, saa at det var til ingen Nytte at Czaren, Kongen af Preussen, og Byen Dantzig intercederte hos Kong Augustum, for at faae Dommen formildet. Mand skreed derpaa til Dommens Execution. Jesviterne aflagde deres Ed imod de Anklagte, uagtet den Regul Ecclesia abhorret a sanguine, og ihvorvel Rector sagde at en Ordens-Broder ey burde besmitte sig med Menniske Blod, saa er det dog sandt, at denne Pater derimod fandt et got Expediens at accordere sine Desseint med Jure Canonico, da hand fik en Ley-Broder til at sværo

for

for sig. Paa samme Tid aflagde 6 af den sletteste Peupel samme Ed, og Commissarierne antog dem dertil, uagtet de Vidner, som burde gielde mod Rosner og Zernik, skulde være af lige Stand med dem. Det skeede den 5 Decembr. den 7 Dec blev de i Dommen nevnte Personer henrettede, undtagen Mr Zernik og Hegler. Vi forbigaae med Stiltienhed disse Thornske Martyrers Straf, de Barbariske Omstendigheder som dermed fuldte, de til Døde fordømtes Standhaftighed, Printz Lubomirsky voldsomme Adfærd som vilde lade Byen plyndre. En Ting maa dog antegnes, som noget særdeles der fortiener Læsernes Opmerksomhed. d. 27 Octobr. siges Mr. Geret Polsk Præst til Kirken i Thorn at have forud spaaet Byen sin Ulykke. Hand prædikede over den 10 Cap. 12 Vers i Hosea, og udbrød med de Ord: Hvo veed om ikke over vores Synder denne Dom er allerede assagt i hans Raadslue som seer over hele Verden. Endnu 40 Dage og Thorns Ninive skal være kastet over Ende. Regner mand nu fra samme Dag er der 40 Dage til Dommen blev sagt af, og springer mand den Dag over, var der 40 Dage til Executionen skeede. Hvortil kommer at i de Preusiske Polske Calendere stoed Ninive paa den 7 Decembr. Author slutter derpaa denne bedrøvede Scene ved at give en nye Idée af den Olwiske Tractat som er sluttet under Frankeriges Mediation i Klosteret Oliva den 23 April. 1660. Sluttelig finder mand i dette Skrift foruden

uden status Causæ over Thorn, adskillige Printzers Intercessions Breve for de Fordømte, deri forekommer og den Jesvitiske Avocats i Rettesettelse, og P. Wierussewski Tale, der er et impertinent Skrift og en rudis indigestaque moles.

Engelland.

Udi Londen vil med det første udkomme dend 10 Edition af Schrevelli Lexicon, hvorudi findes over 8000 Ord, og skal denne Edition være merkelig formeeret af Joseph Hall.

Sammesteds trykkes en Latinsk Oversettelse, af det Verk som i Engelland er meget agtet, og forhen tre gange paa Engelsk, og en gang paa Fransk trykt, forfærdiget af Mag. Whitelok Bulstrode, under den Titul Metemsychosis sive tentamen de Transmigratione in Phythagoræ defensionem. Endnu er sammesteds trykt Table des Mesures des Poids & des Monnoyes Greques Romaines & Juives reduites a la maniere de compter des anglois par S. Arbuthnot D. M. chez J. Clarke. er dette Verk vel udført, kand det ey andet end være behageligt. Her foruden er trykt en curieux Tractat, under den Titul Essai sur le douzieme Chapitre de Daniel, hvorudi Author har sat sig for at probere, at den første af de trende Perioder om hvilke tales paa dette Sted er expireret udi Aaret 1715. Endnu falholdes i London en ny Bog kaldet Memoires des Gverres de Cevennes sous le Colinel Cavalier.

Frank-

Frankerige.

Udi Paris er trykt, Institutions Oratoires de Qvintilien. Mr. Caperonier Professor Lingvæ Græ æ, har ladet sig være angelegen at eftersee de gamle Editioner, for at udgive en Edition saa correct som skee kunde. Udi sine vedsøvede Remarquer bestitter hand sig paa at legge rettelig for Dagen Qvintiliani Systema de Figuris, hvilket ey kand skee paa anden Maade, end ved at give en udførlig Efterretning om de Grædske Rhetores deres Sentimens, hvilke ere de det Kildeveld hvoraf denne Latinske Rhetor har øst alt hvis hand os i denne Materie har efterladt.

Sammesteds ere trykte følgende 2 Verker af den berømmelige Vaillan, og hver udi sit Vol. in 4to. dend første er Arsacidorum imperium sive Regium Parthorum Historia, Author begynder sin Historie med Arsaces 256 Aar for Christi Fødsel, og udi Roms 498 Aar, hand slutter med Artabano IV. 226 Aar efter Christi Fødsel. Ved Enden findes et Appendix over de Kongers Medailler som fuldte efter Artabanum IV. og en Svite af de Armeniske Konger. Det andet Verk indeholde i samme Orden Achomenides, eller Kongerne af Ponto Bosphoro Thraciæ og Bithinien deres Konger, hvilke tvende Stykker tillige med hans Ptolomæi og Seleucides merkeligen oplyse Antiquiteterne.

Endnu sammesteds venter mand med det første

at

at see fra Abbed Vayracs lærde Pen en nye Oversettelse af Julii Cæsaris Commentarier med Latin paa den ene side og vidtløftige Critiske og Genealogiske Notis, samme Verk skal bestaae af 2 Vol. in fol. hand critiserer meget sterk Abloncourts Version, og beskylder ham for at have sat aldt den Troeskab til side som en Oversettere er sin Original skyldig, allene af Attraa til at udpynte dend med alle de Zirater det Franske Sprog fører med sig.

Italien.

Udi Neapolis er trykt, Delle scuolo sacre, libri duc postumi, del Comte Palatino Domenico Aulisio Giure Consulto &c. publicati dal suo erede e Nipote Nicolo Ferrara Aulisio. Dette Verk sigter fornemmelig til den Theologiske Skoles opkomst og fremgang, saavel hos Hebræerne som de Christne. Den er fuld af mengde udvaldte observationer over de Jødiske Antiquiteter, og mand optager deri mengde Feyl ihenseende til Chronologien og andre Videnskaber, saa forklares og adskillige Skriftens Steder.

Sammesteds er trykt 1724. in 8. Istoria della Gita e Regne de Napoli, detto di Cicilia De D. Francesco Capicetro Napolitano Per Gio: Andrea Benevenuto: I hvorvel denne Historie ey gaar lengere end fra de Normaniske Konger udi Neapolis, og Sicilien til Kong Friderich den 2. saa er den dog fornøylig at læse, og fuld med smukke Bedrifter, som opregnes med

stor

stor Troeskab mand finder her i den heele Italienske Historie paa de Tider saa vel som den Græske, Krydstogerne og den Tydske under Friderich Barbarossa, Henrich den haarde, Ottho IV. og Friderich 2. Mand finder deri mange Originale Piecer, som fortiener at læses. Det er da at merke, at Roger som besad Apulien Calabrien, en stor Deel af Sicilien, og andre Provintzier vilde ey lade sig nøye med Greve Titul, men lod sig af Pave Honorius 2. 1128. give Titul af Hertug, denne Værdighed kunde ikke fornøye hans Ambition, den anden Pave Anacletus som søgte sig et Forsvar mod Pave Innocentius 2. fik Roger paa sin Side ved at declarere ham til Konge over Sicilien, kort Tid derefter fik hand Neapolis, og derpaa Brindes, Bari og andre Stæder, men hand giorde sig strax mange Uvenner ved sin Haardhed, saa at mange Printzer forbandt sig imod ham, hvis Opperhoved var Robertus Printz i Capua. Byen Beneventtog denne Ligves Partie, Roger tabte Slaget og miste alle sine Festninger og Lande, og beholdt alleene sit freydige Moed og Sicilien tilbage: Hand samlede sig af samme Provintz, og af Saracenerne en considerabel Armee, thi Saracenerne boede paa den Tid endnu i Neapolis og Sicilien, og de Normandiske og Tydske Konger brugte dem meget, saavel ved deres Hof som ved Armeen, Friderich den 2. gav dem Capitanate, de fleeste af dem vare Mahometaner, og iblant medhandledes af dem de Christne meget ilde, saa at Carolus

rolus af Anjou omsider maatte fordrive dem, med denne Armee saldt hand ind i Italien, og bragte sine Sager igien paa en god Fod; saa at hand ødelagde sine Fiender og forjagede Robertus af sit Land, der maatte søge sit Tilhold i Pisa, og da samme Printz paa nye bød ham Spitsen maatte Robertus igien give tabt, som derpaa fik Keyser Lotharius og Pave Innocentius 2. til at hielpe sig. Under hvilken Ligue hand haver i begyndelsen meget maatte liide, men det gik hastig over, hand vandt en Bye og Land efter en anden, og fangede Paven som derpaa maatte indgaae Fred med ham 1139. Da hand havde sat sine Lande i Roelighed, skibede hand over til Africam, tvang Sultanen til at begiere Fred, og giorde sig Kongen af Tunis Skatskyldig, da Keyser Alexander Commenius bedrog ham, plyndrede hand en stor Deel af Asien, og lod Keyseren insultere i sit eget Palais i Constantinopel. Hans Admiral giorte saadant Bytte udi dette Tog, at hand skiød Sølv Pile ind i Constantinopel, denne Konge døde 1152. hans Søn Vilhelm 1. succederede, men var ey sin Fader lig enten i Tapperhed eller Lykke, hans Amiral Majone var af ringe Byrd og Stand, men stort Moed, samme satte alletider de store i Mistanke hos ham, ja denne Majone tenkte selv til at være Konge, hvorover det kom til et Oplød, Folket forlangte denne Majones Hoved, men Kongen kunde ey troe det onde som ham om denne Favorit blev sagt: og da denne Majone siden i nye Conspiration om-

omkom, var Kongen neppe imod sin Villie ved det at denne Ulykke, forend hand forfaldt i en anden. Bonello tragtede over hans Uretferdighed efter at ville sette ham af, hand havde og bleven det hroniseret om Palermitanerne ey havde frelst ham, omsider døde hand 1166. hand lod sig bedrage idelig af sine Favoriter ja af sin Gemahl, hvis Galanterier hand var den eniste som ey afvidste. Hans Søn Vilhelm 2. kom efter ham under sin Moders Opsyn. I hendes Tider bleve af de oprørske Sicilianer alle Franske forjagede af dette Rige, denne Konge førte siden da hand blev ældere en priselig Regiering, og døde 1189. Tancredus Kong Rogers Sønne-Søn kom efter hans Død til Kronen, hand regierede lykkelig, indtil Henrich af Svaben var Kronet af Pave Celestino 3. til Keyser, og overfaldt hans Lande, men hvad hand mistede vandt hand snarlig igien, og efterlod sin Søn Vilhelm 3. Kronen. Men samme blev nød til at afstaa dette Rige til Henrich, og maatte lade sig nøye med Grevskabet Lecca, og Forstendommet Tarente, ved ham tabte Sicilianerne deris Frihed som de siden ey fik igien, Vilhelm imod den ham givne Troe og Love blev ført til Tydskland, hvor hand døde i Fengsel, alle de som vare af den Kongelige Familie, og de fornemste Herrer havde samme Skiebne, og de slap ey ud af deris Fengsel førend mange Aar efter, paa Pave Innocentii 3. Forbøn. Keyseren sendte 150 Muler ladte med dette Riges Skatter til Tydskland, og resten af

Nord-

Nordmændene bleve af ham ødelagte. De som havde hindret hans Kroning, lod hand nagle Kroner fast paa Hovedet, og saaledes dræbe, men Sicilianerne bleve saavel som og hans egen Dronning Constance, der var af det Sicilianske Kruge-Blod, kiede af saadan Haardhed, saa at hand maatte retirere sig ud af Landet, og døde 1197. Hans Dronning Constance levede ikkuns et Aar og 3 Maaneder efter hans Død, hun var den sidste Droning i Sicilien.

Ingermanland.

Udi Petersborg har den Svendske der værende Gesandte Baron Cedernhielm der givet et stor Festin den 26 Jan: afvigt, gl. st. til Erindring af Hendes Majest. Dronningen i Sverrig Fødsels-Fest. Ved hvilken Leylighed hele Huset overalt uden paa var illumineret med nogle 1000 dobbelte Lamper, som vare rangeerte midt for Vindverne Pyramide viis, og mellem Vindverne som Columner. Midt paa Huset vare følgende Sindbilleder som havde deres Bemerkning paa deres Majesteter i Sverrig, nemlig unito fulcitur amore; Perituris non immoreor. Poloque soloque illustris. Fama og Pietas, og derimellem Gloriam ferte & preces, noget lengere derfra vare paa hver side 2 Sindbilleder, som forestilte de Svenske Undersaatters ærbødige Lydighed, Fornøyelse og Troskab over sin Øvrigheds milde Regiering, den første sic Clementia movet, og den anden dulcem sequimur ductum.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 15.

Dend 11 April. 1726.

Dannemark.

Gallen.

Skioldet fordeelt i 3de Deele, den øverste blaae, mellemste hvid og nederste rød, paa Hielmen 2 hvide Vesselhorn. Jon Gallen eyede Harre-Sted, hand havde en Søn ved Naun Ingvor Gallen, som fik Birgitte Bing, Anders Bing til Smidstrup, og Edel Sparris Daater som siden fik Niels Nielsøn Rotfeld, de havde en Søn Oluf Gallen som døde Barn, og hans Moder arvede Harrested efter ham.

Galschiøth.

Skiøldet er fordeelt udi 2 Deele paa tverts, i den nederste er en rød Steen-Muur, den øverste Deel er guul, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første rødt og guult, det andet guult og rødt, dette er en meget gammelt Slegt 1462. levede af dette Vaaben Vilhelm og Peder Galschiøth, 1536. Peder Galskiøt. Jens Pedersøn Galschiøth af

af Boller, havde Maren Jensdaatter Munk, som kaldtes Roed, Jens Mathiesens Daatter af Visborg, der efter hans Død fik Jesper Lunov. Thomas Galschiøth til Hudsted Gaard var 2 gange gift, 1. med Mette Godou, 2. med Inger Brokkenhuus, de boede paa en stor Bondegaard kaldet Holm i Skierningballe, udi Øster-Skierninge Sogn i Fyen, de havde 2 Søner og 1 Daatter, Daatteren Ingeborg havde Mogens Juul, Mogens Juul til Udstrup og Dorthe Krabbes Søn, Sønnerne vare Vilhelm og Jens Galschiøth, Vilhelm Galschiøth fik Elsebeth Juul, Mogens Juul Palleson til Udstrup og Dorthe Krabbes Daatter, Peder Galschiøth til Sønderskov havde Bege Clausdaatter til ægte, deres Børn vare 1. Albert Galschiøth, som af sin Frue Anne Gierixdaatter, Erich Langes Enke, ey efterloed sig Børn. 2. Anne Galschiøth fik Mogens Juul til Heselager, og Vivike Langes Søn som tilforn havde havt Else Schougaard. 2. Johanne Galschiøth var 2 gange gift, 1 med Ludvig Nielsøn, Niels Ludvigsen til Hobroe, og Anne Breidis Søn, og 2 med Christopher Rosenkrantz, Bendix Rosenkrantz til Korbøl, og Anne Gribs Søn, Tyge Galschiøth til Syndergaard i Vensysel døde 1601. hand havde Ingeborg Brokkenhuus, Oluf Brokkenhuus til Sæbygaard, og Else Steens Daatter, hand siges at have været den sidste af Slegten, og Vaabenet med ham at være nedlagt, hvilket dog andre ville tilskrive Peder Galschiøth, som boede

paa Synderskov, og meenes at haver overlevet Tyge Galschiøth. Men efter en fornemme Persons observation, skal nogle af denne Slegt udi Aaret 1700. have levet i Norge, men fattige, saa skal og for faae Aar siden have levet i Jylland en Præst af denne Slegt ved Navn Hr. Thomas Galschiøt, hvis Moder som var en Galde eller Galle, døde i hans Huus i høy Alder.

Sver-

Sverrig.

Udi Upsal er en Tractat nyligen udkommen, under den Titul Runæ Medelpadicæ ab importuna Crisi vindicatæ authore O. C. alle Exemplarierne ere trykte paa got Skrivpapier.

Tydskland.

Udi Cassel har Professor Veith ladet trykke et Forsvars Skrift for det Dortrektiske Synodo mod D. Mosheim ungefehr 1½ Alphabeth. Hans henseende er derved at vise, at til Dordrekt ere de bekandte 5 Articler alleene fordømte i den Sensu som de Symboliske Bøger og Orthodoxi af den Lutherske Kirke erkiende for Pelagianisk, at den Dortreske Synodus er af lige Meening med de Lutherske Symboliske Bøger, og saaledes beskaffen, at da hin udgav den Lutherske Meening over den 5 Articul som compatible med Troens Broderskab, men disse erklærede samme for Pelagianisk, kunde de nu omstunder levende Lutheraner snarere ædelig underskrive dette Synodi Lære end deres egne Symboliske Bøger, hvad Doctor Mosheim erindrer mod Supralaplarios siger hand er og forekastet Apostelen Paulo, saa og Erasmo af Luthero. Dette Synodus siger Profess. Weith har ey talet ambigue i anden Henseende end at den ikke skulde udelade dend Lutherske Meening over den 5 Articul, udi et Anhang anfører hand nogle 100 Testimonia af Jo. Pardochæo hvor med hand vil bevise, at den Lutherske Kirke engang hestig har forsvaret det

Dortreske Modes Lære, heraf vil hand giøre den Slutning, at de som ville søge at vise en Dissensum fundamentalem imellem Lutheranerne og de Reformerte maa tilstaa, at Lutheranerne have afviget fra deres egne Symboliske Bøger mand kand lettelig forestille sig at dette Skrift ey lenge vil vorde ubesvaret.

Udi Lemgo er trykt i afvigte Aar Joh. Anton Strubbergs Harmonia Evangelica Manualis oder heilige Zusammenstimmung der 4 Evangelisten in 8. Herudi ere Evangelisterne efter den Orden som Author i sin Tabula nova H. E. allerede 1720 har udgivet aftrykte ordentlig udi 4. Columner, hvorved er sat en kort Andledning, og derhos Tabula nova. Mand finder deri nogle egne Tanker, hvoriblandt særdeles er denne, at Johannis Fengsel Luc. 3. v. 19 og 20. ey er at forstaae de Actu ipso, men de Conatu og i Indledningen meener Author, at mand kunde indrette Historien om Christi Død saaledes hos Evangelisterne. 1. Templens Forheng bekommer i midten en Rift. Luc. 23. v. 45. 2. Christus døer, Matt. 27, 50. Marc. 15, 37. Luc. 3, 46. Joh. 29, 30. 3. Templens Forheng revner efter Christi Død, fra det øverste til det nederste, af Matth. 27. 51, Marc. 15. 37. Hand tilsiger udi egne Anmerkninger at ville forsvare denne sin brugte Ordning, og at lade trykke en liden Bibel Concordants. Det er skade at dette Verk ey er corigeret accurat, thi det er ellers saa ordentlig indrettet, at det kand bruges med stor Nytte, og fortiener Fortrinnet fuem for andre deslige Skrifter.

Til Neuenwied ved Rheinstrømmen har den som er Præceptor ved Skolen sammesteds, Mr. Lupp udfundet et meget curieus Soel-Uhr, der tillige med de ordentlige Timer viser i Særdeleshed Minuterne paa følgende Maade. Machinen er rund, ungefehr halvanden Foed i sin Diameter bred, er dannet som en Stierne og har sine 12 udgaaende Triangler, der ere gandske skarpe til Enden, hver af dem er en Visere, og kaster alletider sine Radios eller Straaler imod dend lige forstaaende Triangel saavel Formiddag som Eftermiddag. Denne Machine bliver oprettet efter Æquinoctial Linien, og saaledes at den 12 Times Linie staar lige imod Middag. Under Æquinoctio er en Visere, som viser Timerne fra den 23 Septembr. til 23 Martii. Over Æquinoctio eller paa den skraae Horisontal Side er en Time-Visere, hvilken i Fald den saa lenge med Haanden fortrykkes indtil Soelens Straaler skinner igiennem det lille Hul i det paa Viseren fastgiorte stykke Blik paa et andet noget bag ved staaende Blik, og den paa samme perpendiculariter tegnede Linie, viser ey allene denne Time-Visere, saaledes Timen gandske rigtig, men endog formedelst omtalte igiennemskinnende Solens Straaler i hvilket Himmeltegn af Dyrkredsen Solen sig paa den Tid opholder, hvorved og særdeeles er at erindre, at neden under omtalte Time-Visere findes endnu en anden liden Visere, hvilken naar den anden paa omrørte Maade fortrykkis, dreyer sig af sig selv ligeledes gand-

ske her om, og giør tydelig Anmerkning, paa hvor mange Minuter allerede over Timen ere forløbne. Af ald dette kand da eragtes, at disse Soel-Uhrer kand settes i store Haver, og saavel Timerne paa 3 eller 4 Maader, som Minuterne accurat derpaa sees, hvilket foruden sin Raritet og Fornøyelse skaffer og dem en stor Fordeel, der ville indrette Minut Viseren paa deres Lomme-Uhrer efter Solens løb. Saa kunstig nu dette Soel-Uhr er, saa er det dog hos Inventor for en billig Priis at bekomme, nemlig for 30 til 40 Rdlr. og ere de saa durhaftige, at de kand vare et Menniskes heele Lifstid.

Udi Altenborg er trykt in 8. Historia Pennarum pennæ inclytissimi Polyhistoris & Consummatissimi Theologi Joh. Franc. Buddei S. hand har allerede skrevet en Dissertation om denne Materie da hand var i Rudolphstad, men nu har hand samme formeeret, og anfører nu 90 adskillige Tanker og Historier, saa vel om Skrive som andre Penne, hvilke hand haver fundet i adskillige Bøger.

Nederlandene.

Udi den Hag, har mand giort Prøve paa en meget curieux Hydraulisk Machine der er ny, men derhos meget slet og ret, samme giver mengde Vand fra sig med liden Arbeyde i henseende til de andre Pomper, og som kand tiene til i alle de Tilfelde hvor behøves at bringe Vandet op til saadan Høyde, og i saadan Mengde som forlan-

ges, enten det skal være ved Menniske, Hester eller Møller, og det saa let at intet Arbeyde, ja end ikke den ringeste Bevægelse derved vorder spildt, thi om mand bruger den Force, som udfordres paa en vis Høyde at hæve 100 Pund, giver Machinen ved samme Force 100 Pund Vand paa samme Høyde. Author har fundet derhos Methoden til at give denne Machine Præcise lige mengde Vand som maatte forlanges i Proportion af det Arbeyde mand derpaa vil anvende. Inventor dertil er udi Mazeyk.

Udi Utrecht er udkommen i Aar in 4. Hephæstionis Alexandrini Enchiridion de Metris & Poemate cum scholiis antiquis & animadversionibus Joh. Cornelii de Pauw. Iblandt Hephæstionis Skrifter som af Wida opreignes, er ingen undtagen dette blevet conserveret til vores Tider, og findes derudi mange Stæder af Poeter som vi nu ikke have. Aldus Manutius har først givet dem ud, men hans Edition er ikkun kommen saae for Øyene, Turnebii Edition der 1553 kom for Lyset i Paris, er bleven saa rar og kostbar at Clerkes Fader er bleven foraarsaget at afskrive den med sin egen Haand, og andre derfor har maat give mange Dalere, saa at Hr. Pauw har giort dem, som ere Liebhabere af saadan slags Lærdom, en god Tieniste at hand har ladet denne Bog trykke paa nye, hand har ikke forandret noget enten i Texten eller Skolierne undtagen de handgribelige Trykfeyl, men om de andre handles i de vedføyede Anmerkninger, og deri forbe-

dret mengde Stæder baade i Texten og Skoliis, hvori hand har været særdeeles ykkelig. Hand har deri fundet saa meget desto større Vanskeligheder som Hephæstion ikkum anfører saae Ord af Poeterne, der ey have nogen fuldkommen Meening. I hans Isagoge Metrica er og meget dunkelt, der forklares i Anmerkningerne, de som ey forstaae det Gredske Sprog tilfulde, skal vel ikke være saa aldeeles vel fornøyede med, at Hr. Paw ey har vedføyet nogen Latinsk Oversettelse, men de maa derhos vide at det har været umueligt over de mange Kunst Ord, og Versene ere ey af Hephæstione anførte for at betegne Ordene, men alleene for de Pedes skyld, af hvilke samme bestoed, hvilke Pedes ey kunde beholdes ved Oversettelsen. Herforuden har Hr. Paw forbedret meget udi Turnebi Register.

Sammesteds er trykt udi afvigte Aar Vetus Testamentum ex Versione LXX. Interpretum secundum Exemplar Vaticanum Romæ editum denuo recognitum Præfationem una cum variis lectionibus e præstantissimis MSS. Codicibus Bibliothecæ Leidensis descriptis præmisit David Millius. Dette Verk er trykt udi 2 Vol. in 8. og efterdi Exemplaria feyles in 8. af de 70 Fortolkeres Oversettelse, har mand fundet for got at lade en Edition efter den Rommerske komme for Lyset, der er trykt efter et meget gammelt MSS. udaf det Vatikanske Bibliotech, dog er herhos at agte, at samme holdes lige saa gammel som det Alexandriske, der befindes i det Kongl.

Bi-

Biblioteck til London. Nogle holde dette bedre end det andet, men skulde mand der i decidere, maatte mand vide hvorledes de som have udgivet den Romerske Edition have gaaet til Verks, og hvad for MSS de have brugt, saasom de have maat betiene sig af andre MSS. Udi dette nye Oplag findes da først en Fortale af Milli Arbeyde, hvori hand bevidner, at hand i det mindste er til deels forbunden at tiltræde en lærd Engellænders Meening, som vil at denne Oversættelse af denne Jødiske Sanhedrin udi Alexandrien, som bestoed af 70 Lemmer, er stadfestet, og derfor kaldet Versio Septuaginta viralis. hvilket siden har givet Andledning til den Fabel om de 70 Kamre, som for samme Fortolkere vare indrettede, imidlertid troer hand dog ikke, at samme er ræt, og endnu mindre at den af Gud er indgiven, Mr. Mill beviser dend Histories om Aristea Falskhed imod Hossium, og betyder hvad Vandskeligheder mand maatte finde, om mand vilde forbedre disse 70 Fortolkeris Oversættelse. Dets Aarsag forundrer hand sig billigen over, at nogle have understaaet sig at holde samme bovere end den Hebraiske Text, i sær udi de Poetiske og Propfetiske Bøger, hvori mand paa mange Stæder ey kand indbringe nogen beqvem Meening, endskiøndt det Hebræiske er skiønt og tydeligt. Dog findes deri mange Stæder som ere forderved af Copiisterne, hvilke dog let staar til at forbedre efter Bossii Erindring i hans Prolegomenis udaf sin Edition. Imidlertid fører den dog sin Nytte

med

med sig efterdi det er meget gammel, og det gamle Testamente i det nye ofte derefter vorder anført, saa kunde og Apostelernes Talemaader deraf vorde forklarede. Prof. Mill har for i Verket sat en Collection af et meget gammelt MSS. i det Leydenske Bibliothek, der alleene i sig indeholder de 5 Mosis Bøger, Josva og Dommernes Bøger, tillige med Collationer af et gammelt MSS. om de 5 Mosis Bøger Dommernes og Ruth Bog, hvilke Wollms havde skrevet paa breden af den Romerske Edition. Men om hand end havde havt Variantes lectiones af alle de i Bibliothekerne befindende MSS havde mand dog ikke kundet vente at denne Oversettelse kunde bringes iden Stand den af begyndelsen tegnede til, og om det end saaledes var, havde mand dog ikke til Dato kunde have havt en accurat Oversettese som seeis af de gamle Citationer, og hvis som befindes hos Philone, og i det nye Testamente.

Engelland.

Udi London er trykt 1724. in 8. XVII Sermons on several Occasions, eleventh of which, never before printed, particulary of the great dicty of universal Love and Charitis of the gouvernement of Passion, discourses upon occasion of plague; of St. Peter being the rock on which Christ huiltj his Church: of the fait of Abraham; of Christ being the bread of Life; of the Original of sin and Misery.

of

of election and reprobation, being Parafrase of Rom: IX. the present life a state of probation in order to a Futur life. that Christ's admonitions to his Apostles belong Universally to al Christians. By Sam. Clarke. D. D. Rector of S. Jame's Westminster. Disse ere Prædikener paa den Engelske Maade fulde af fornuftens Slutninger, hvilke forekomme dem, som samme læse meget grundig, endskiondt de ikke ere skrevne med Figurer af Talekonsten eller paa en levende Maade, om ikkuns ellers Læseren forstaar hvad en rigtig Slutning er. Den 13 og 14 af disse Prædikene handler de peccato originali, og er Hr. Clark ey at regne under de Prædikanter, hvilke søge med Figurer af Rhetorica at overtale Tilhørerne til hvis de ikke kand bevise med gode Fornuft Slutninger. Hand forestiller alting, som hand statuerer, paa saadan Maade, at det indtager indbildnings Kraften, men saaledes som det er nødig, naar Forstanden skal oplysis og overtydes om tingens Sandhed, imidlertid esterlader hand ikke at bevæge og røre dem, der beflitte sig paa rettelig at forstaae hans Fundamenter, hvilket de best kand prøve, der ville læse hans Prædikener med Opmerksomhed. Materien til begge disse Prædikener har særdeeles siden det 5 Seculi Begyndelse foranlediget mange Stridigheder som endnu vare. Osterlandene selv har ey derfor været frie, da lige saa heftig der er stridet med Manichæerne der omstøde Villiens Frihed som i Africa mod Pelagianerne, der tilskrive den

alt

alt for meget, om mand ikke behyrder dem med falske Beskyldninger. Det er Tid at lade de om denne Materie alt for yderlig drevne Meeninger fare, og mand maae til det afvigte Seculi Ære tilstaae, at mand i samme iblandt Protestanterne har talet med større Beskedenhed om denne Materie, end udi Reformationes Tide.

Italien.

Udi Rom er trykt 1720. udi 3. Vol. in 4. Tractatus de libertate ecclesiæ Gallicanæ Authore Antonio Charlas S. Th. Doctore. Editio tertia Ex Autographo Authoris locupletior & emendatior. Accedunt præterea ejusdem Opuscula quatuor antehac seorsim divulgata. Author der var Canonicus regularis til Hovedkirken udi Pamiers var hans Biskops Meening om Regale meget ivrig tilgedan, og da hand saae ald sin anvendte Møye at være til forgieves bestuttede hand paa sin egen Haand at antaste den Franske Kirkes Frihed. Da hand arbeydede paa dette Verk kom den 1682. forsamlede Geistligheds Declaration ud om Pavens Anseende og hans Myndigheds Brug, og at de høye Hoveder i Verdslige Ting ey vare nogen Geistlig Magt underkastede for lyset. P. Charlas anvente alle sine derom samlede Efterretninger derpaa at igiendrive Geistlighedens 4 Fundamenter, og hvad de Franske Biskoper i Begyndelsen og Indgangen havde sagt om den Franske Kirkes Friheder. Hand handlede alt saae i de 3 første Bøger om den Franske Kirkes

Fri

Friheds Oprindelse, Fremgang Rettighed og Alder som hand holder for gandske ugrundet, og tillige undersøger Dupuy Marla og Fevret deres derom handlede Bøger. Hand vil derudi ponere, at Paven i de Verdslige Ting har potestatem indirectam om end ikke Kongerne af ham have deres Lehn, at hand er over de almindelige Concilia. At hand kunde forandre alle Canonske Forordinger, om hand saaledes finder det for got, og at den Franske Kirke ey kand opponere ham sine gamle Skik for dermed at negte hans nye Love den behøvende Lydighed, og at Paven i alt hvis der henhører til Troen ikke kand feyle, og ey har den almindelige Kirkes Minde og Samtykke nødig til at forbinde alle Troende til at underkaste sig hans Domme. I ald dette maae mand dog tilstaae Authori, at hans Bog er skreven med stor Lærdom, at hand har samlet hvis som syntes meest rimeligt, og som hand anfører til at soutenere de Italienske Canonisters Meening, hand giver deres Handhævere meere Beviser i Hænde end der findes i alle de Tractater som Roccabert haver ladet trykke udi 21 Folianter om den Pavelige Stoels Anseelse, og udi 3 store Folianter de infallibilitate Papæ. Denne Bog udkom først 1684 til Lyttik, og da Exemplarerne inden en kort Tid bleve opkiøbte, vilde Forleggeren paa nye lade den trykke, men da Author var i Verk med at eftersee og forbedre den første Edition, lod en anden Bogfører den oplegge, og denne Tilgift og disse Forbe-

drin-

dringer ere de, som denne Romerske Edition have at beraabe sig paa frem for de andre, dog finder mand ikke at Author har forandret noget i sin Hovedmening, hand erklærer sig ikkuns paa visse Stæder med meere Eftertryk end i de forige Editioner over de Italienske Canonisters Meening. Det Romerske Hofs Prælater, som have tilladt at denne Bog maa trykkes, forsikrer, at Author ey i mindste Maader engang viser sig at være partisk, og at alle maae tilstaae, at hand alleene søger at fremføre hvis som sandt er, men de maae ventelig have meent de Italienske Canonister alleene. Iblandt de vedføyede Dissertationer fører den første til Titul Primatus jurisdictionis Romano Pontifici assertus. Den er først efter Authoris Død udkommen til Cøln 1690. og indeholder et Svar paa du Pins Dissertation de Primatu Papæ som er den 4. iblandt hans Dissertationer de Veteri Ecclesiæ disciplina. Denne Bog indeholdt nogle Theses som ey behagede vedkommende, thi maatte nogle Blade omtrykkes, men P. Charlas besvarer det, saaledes som Author først har beskreven dem. Den anden Dissertation handler de Concilio Oecumenico, og angaar fornemmelig det Baselske Concilium, samme er sat mod hvis som Author til svaret paa Hr. Steyvart Theses imod ham anfører. Den 3 indefatter Anmerkninger over Mr. di Choiseuls Brev til Mr. Steyart som udgik til Rysel 1688. den 4 er skrevet til Felix Deschamps. Author forsvarer i samme Skrift den Lære mand ellers finder i Bogen selv.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 16.

Dend 18 April. 1726.

Dannemark.

Galt.

Skioldet er blaat, og derudi 2 hvide eller sølv Bielker paa Skak. Paa Hielmen 2 Vesselhorn blaae og paa hver 2de hvide Skakbielker. 1377. var Iver Galt med paa dend i Nyborg samme Aar den 8. Dag efter S. Hans Dag af Kong Oluf holdte Herredag. Dend første mand veed at regne Slegte-Linien fra er Hr. Ebbe Galt, som var Navnkundig 1320. Hans Sønner vare Hr. Peder og Niels Ebbesøner, Niels Ebbeson siges at være ihielslagen ved Lundenes 1342. hvorom videre herefter. Hr. Peder Ebbesens Søn var Albret Pederson, hvis Søn

Hr. Waldemar Albretsøn efterlod sig af sin Frue Karen Erichsdaatter Ballebuk eller Urup, Ebbe Galt som giftede sig tvende gange, 1. med Frue Margrete Hak, med hende havde hand ingen Børn, og siden med Kirstine Laves Daatter Bille, som var Moder til en Daatter og en Søn Lave Ebbesøn, som igien avlede Mag. Niels Lavesøn

veson Canik. i Lund, og Ebbe Lavesen der med sin Frue Sophie Krumpen havde 3 Dottre og 3 Sønner. Sønnerne var Niels Anders og Mogens Ebbesønner. Niels Ebbeson var Landsdommer i Laaland, det er ubekiendt om hand nogen Tiid var gift, hand siges at have været den, der for at befrie sit Fæderneland fra Greve Geertes Tyrannie, som havde bemestred sig den største Deel af Jylland, i hielslog samme Greve 1340 udi Randers, og blev selv slagen i en Skiermysel 1342 ved Lundenes, som hand forsvarede imod Hollsteenerne, mand skulde snarere være af de Tanker, at hvis som i saa Maader tilskrives Niels Ebbeson, henhører til denne alige Navn, der var den første Ebbe Galtes Søn, som levede 1320. Den anden Ebbe Lavesøns og Sophie Krumpens Søn var Hr. Anders Ebbeson forleent med Aalholm, blev slagen i den Svenske Feyde. Den 3. Hr. Mogens Ebbeson til Rubierregaard levede 1430. hand var 1449. i det Fordrag imellem Danmark og Sverrig om Gulland, hand avlede med sin Frue Dorthe Erichsdaatter Rosenkrantz 2 Dottre og 2 Sønner Erich og Ebbe Mogensønner, begge Brødrene bleve slagne i den Dytmerske Feyde, den ældste Erich Mogenson efterlod sig ingen Børn, men den anden ved sin Frue Sophie Pedersdaatter Høgh en Daatter som døde ung, og 2 Sønner, Anders og Hr. Peder Ebbeson. Da nu disse Brødre bleve slagne paa en Dag, var Trette om Ebbe Mogensens Børn skulde arve Farbroderen Erich

Mogensøn, hvilken dem af Kongen og Raadet blev tilkiendt, da mand ey kunde vide hvilken af Brødrene først var død i Slaget. Dend ældste af Mogens Ebbesøns Sønner Hr. Anders Ebbesøn til Ruberregaard, var gift med Birgitte Mogens-daatter Giøe af Boller, hvis Børn en Søn og en Daatter døde ugift efter deres Fader, saa at deres Moder arvede dem, og Godset faldt til de Giøer. Den anden Søn Hr. Peder Ebbesøn til Tyrestrup var Danmarkes Riges Raad, hand efterlod sig med sin Frue Ingeborg Giords Daatter Drefeld 5 Døttre og 5 Sønner, navnlig Anders, Mogens, Peder, Niels, og Giord Pedersønner, Anders Pedersøn var gift med Anne Clausdaatter Brochenhuus, og havde med hende en Daatter og Sønnen Ebbe Andersøn, som nedsatte sig i Lybek. Mogens og Ebbe Pedersønner døde ugifte. Niels Pedersøn til Engelsted havde med Frue Elisabeth Christophersdaatter Hvitfeld af Berritzgaard den Navnkundige Peder Galt, en lærd Herre, der haver skrevet et og anden Skrift, og var Vice-Admiral paa den Danske Flode. hand blev for begangen Forseelse i sin Bestilling rettet i Kiøbenhavn den 31 Aug. 1644. og efterlod sig ingen Børn med sin Frue Birgitte Mogens Daatter Baad af Tisselholt. Den yngste Hr. Peder Ebbesøns Sønner, Giord Pedersøn, havde Frue Rigitze Folmersdaatter Rosenkrantz af Stensballe, de havde sammen 4re Døttre og 4re Sønner, Peder, Axel, Mogens og Knud Galter. Dend ældste døde en gl. Karl

ugift,

ugift, den 2. Axel Galt havde Frue Mette Bendix Daatter Rantzov, og med hende 3 Dottre. Den 3. Mogens Galt tiente Kong Christian den 4. for Hof-Junker, og døde i Tienisten. Den 4. Knud Galt til Wimgaard havde med sin Frue Birgitte Nielsdaatter Juul af Kongsted-Lund 2 Dottre og 2 Sønner Giord og Folmer Galt. Giord Galt var 3 gange gift, hans første Frue var Barbara Hendrichsdaatter Lunge, som døde i Barselseng. Den anden Maren Christophers Daatter Normand. Og den 3die Eva Hans Vulf Daatter Ungern, med hende havde hand Knud Hendrich Galt, der 1698. paa Ostergaard, i forige Tider kaldet Nærild, Mordersk viis blev skudt af en Bonde-Karl, og var dend sidste paa Sverdsiden af denne Familie.

Tydskland.

Fra Hannover har mand følgende troeværdig Efterretning om den vilde Dreng som er fundet ved Hammelen, og nu i Aar overbragt til England, samme er først 1724. in Julio seet af en Borgere, ikke vidt fra Hammelen, og antroffen i Kornet, siddende i en Fure, da hand blev denne Mand var, sprang hand op og løb paa Skoven. Hand havde dend Tid en Skiorte paa bunden med Traad, men kort derefter da andre saae ham, havde hand kuns nogle faae stykker deraf paa Livet. Vel mueligt har hand selv revet dem i synder, da hand ey forhen har været vandt til Klæder, og nogen af Medlidenhed har rage

ham denne Skiorte, saa at hand alt saa nøgen igien udkom iblandt de Folk, der arbeydede paa Marken, hvilke gave ham at drikke, men naar hand havde drukken, slog hand Krukken i sønder med en Steen. Imidlertiid tog Folkene ham med sig til Byen, da smaae Drengene annammede ham og kaldte ham Peter. Da nu Borgemester Severin derom fik Efterretning, lod hand ham bringe i et af de Fattiges Huuse. Mand kastede strax en Straasek til ham, at hand derpaa kunde sove, men hand vilde ey betiene sig deraf, men sad paa alle fire, og sov saaledes noget, men dog søgte hand først at komme udaf Kammeret, da hand var paaklædt, som hand meget nødig var at bringe ttl, var det hans største Lyst at kaste sin Hat eller Hue i Væseren, hvorhos hand meget fornøyet slog sig for Brystet. Hand frygtede meget for levende Fisk, dog gad hand gierne ædt dem, hand lader og merke til Tegn af Godhiertighed, thi naar nogen gav ham Penge eller noget andet, gav hand alletider det de Folk igien, hos hvilke hand var i Huse og spisede. I Begyndelsen merkede mand vel, at hand tykkede Barken og den unge Bast af Træe. Fra Hammelen er hand endelig bragt til Halle i Vevsenhuset, hvorfra Kongen af Store Brittannien 1725. lod ham føre til Hannover, hvor hand allevegne gik dristig omkring. Hand seer ellers ikke ilde ud, har sort kruset Haar, som er voxet ham vel ned i Ansigtet. Hans Stemme er noget vild og Bestisk, mand har begyndt at lære ham A. B. C. og af alle Bogstaver

staver kand hand ey sige noget saa reent ud som Bogstavet R. Om Natten skal hand iblandt give Lyd af sig som til en vild Sang. Naar hand kommer til nogen, kysser hand strax paa Hænderne og har overmaade glædet sig over den ham for sin Afreyse givne grønne og med Sølv besatte Klædning. Men hvorfra hand er kommen, og hvo der er hans Fader, derom har mand ikke ind til deñe Tiid kundet erholde nogen vis Underretning.

Engelland.

Udi Londen er kommen et Skrift for Dagen over Oens Jamaica Tilstand, særdeeles i Henseende til Handelen og til Spaniernes Forhold udi Vestindien. Author søger iblandt andet deri at vise, at den Avantage og Fordeel, som Engelland trekker af denne Colonie, kunde endnu være meget større, om ikke de Engelske Kiøbmænd i America, og særdeeles de af Jamaica maatte lide saa megen Trengsel og Uret af Spanierne, da de Spanske Skibe, som ere satte til at bevare Kysterne, bringe daglig under en og anden slet Undskylding og Paaskud de Engelske Skibe op, som de lader føre til de Spanske Havne, og derefter falske Anklager og Besværinger lade dømme dem Priis. Naar de Engelske Kiøbmænd derover besvergé sig hos de Spanske Gouverneurer, vorder de ey hørte, eller og henviiste med deres Klagemaale til Madrit, hvilket saaledes har afskrekket dem, at de heller miste gandske og aldeles deres Skibe, end vove store Omkostninger,

for at paatale den tilføyede Skade. Mand kand opregne 47 Skibe, som paa den Maade ere dem fratagne, siden den Utrektske Fred, hvoraf mand vedføyer en Liste med Capitainernes og Skippernes Navne, samt de Havnes hvorfra de ere udgangne, hvorhen de vare agtede, og hvor de ere opbragte, foruden at tegne de Priser, som Spanierne giorte 1718. og 1719. Herforuden har Spanierne i Freds-Tider tiid efter anden taget fra Jamaica 331 Slaver. Vil mand nu anslaae disse 47 Skibe efter en maadelig Taxt, nemlig 3000 pd. Sterling over Hovedet, beløber det sig til 141 tusinde pd. Sterling, naar nu dertil legges Slavernes Priis som er 15165 pd. Sterling, giør det in alles 156165 pd. Sterling Med faae Ord, aldt dette viser klarligen at Spanierne giøre de Engelske Colonier ey mindre Overlast i Freds- end i Krigs-Tider, og da ey anden Udveye er for at hemme sligt end at bruge Repressalier, var det at ønske, at Regieringen sig deraf vilde betiene.

Frankerige.

Udi Paris er trykt udi afvigte Aar in 12. Nouvelle Maniere d'eteindre les Incendies avec plusieurs Inventions utiles à la ville de Paris. Dette lille Verk er inddeelt udi 7 Capitler, udi det første foreslager Mr. Moitrel, som dertil er Author, et vis slags Pumper af en nye Invention, der kand bæres fra et Sted til et andet, for at slukke en Ildebrand strax i begyndelsen. De ere meget slet og rette, og bestaae af to Sprøyter

med

med tvende Aabninger, det ene noget større end dend anden, paa det at Vandet gesvindig kand gaae ind, og det andet mindre at det i en hast igien kand uddrives og kastes langt hen. Der ere derpaa toe Loge, som skiftes til at dekke de tvende Sprøyter. Omkring Skoen af Pompen gaar en sterk Lærhud saa at den stedse er i stand til at giøre Tieniste. Dexelen til Pompen har en Aabning, hvor igiennem nedgaar Pompestangen der er af Jern. Og er Pompen i øvrigt saaledes indrettet at den aldrig kand seyle for Vand. Udi det andet Capittel anfører hand en Invention af en Canon, der i hast kand kaste et antendt Huus over ende, og hindre, at de omkring staaende ey deraf vorde satte i brand. Udi det tredie anvises adskillige Midler, hvorledes brændende Skorsteene kand slukkes, Author foreslaar dertil først to Raquetter, som indrettes paa den Maade mand ellers pleyer at giøre Slagene derudi ved Fyrverkerier, dog med den Forskiel at i Steden for ved disse bruges Fiil Spaaner af Staal som giør en klar ild, mand da betiener sig af Skorpen udaf Regula Martiali der giver en Røg fra sig som er stridig med Ilden; kand mand ey have det, kand mand i dessen Sted betiene sig af Antimonio crudo, men det andet koster mindre og giør bedre effect, naar nu deslige Raquetter løslades i Storsteeuen, slukker det strax Ilden. Mr. Moitrel foreslaar endnu 2de andre Midler som giøre i saadan Skynding god nytte, den ene at antende 2 Knipper Riis paa Fyrstedet eller 2

Bundter Straa saa at mengde Røg i Skorsteenen kand stige op. Gaar Skorsteenen lige i Veyret skal Ilden strax derved høre op, og jo sterkere Røg mand giøver, jo vissere slukkes Iden. Andre stopper efter hans Raad Skorsteenen forneden til med vaadt Høe eller Mog, som og gaar an, saa forkaster og Author ikke det Raad at afskyde en ladt Flindt i Skorsteenen i Iden, men mand maa først komme i Flinten en Haandfuld grov Salt. Det fierde viser hvorledes en Fyrverker kand have alting hos sig uden at have nødig at sette sit Huus i fare, hvis hand behøver til et stort Fyrverk, saa lenge hand ey blander det stødte Kul Krovel og Salpeter iblandt hin anden. I det 5te undersøger hand dend Grylske Machine, hvormed 1723. blev giort en Prøve ved et lidet til den ende bygt og i brand stukne Huus. Hand vil herved sige at foruden den Vanskelighed den følger samme Machine at forvare den for Ild, før mand bruger den i Iden, skal samme kunde snarere giøre Branden endnu større end dend dempe, efterdi dend ikkun slukker dend udvortes Flamme, men lader de anstukne Brander endnu gloende, som igien begynde med Heftighed at brende saa snart Iden i et Øyeblik er presset tilhaabe. Ved Slutningen af Bogen anfører hand 2 Forslag hvorledes Lykter og Lys ere at forferdige, at de ey kand udleskes endog af den sterkeste Vind, hand veed og Middel til at Ureenlighed ey skal sette sig tilhaabe i Renderne, og forskaar en meget let Maade til at skrive og læse paa,

saa

saaog at kunde skrive saaledes som mand taler og forstaae fremmede Sprog, hvilket og kand give Andledning til at opfinde et konstigt Sprog, som baade var kortere og beqvemmere end alle de nu omstunder bruges, item en Maade at faae Klokkerne til at tale saaledes, at i stæden for Ringen og Kimen dermed er Folk til Besværlighed, mand ikuns sielden skulde ringe dermed, men lettelig kunde forstaa, hvad mand vilde dermed give tilkiende. Nok veed hand at forferdige Visere til Uhrverker paa Kirketaarne saaledes, at mand kunde kiende Timerne en Miil borte fra, saa og Stue-Uhrer paa den Foed, at mand i enden af en lang Gang kunde kiende og vide Timen over det heele Kammer.

Sammesteds skal trykkes ved subscription Histoire des Chevaliers Hospitaliers de saint Jean de Jerusalem appellez depuis les Chevalierts de Rhodes & Aujourdhui les Chevaliers de Malthe. Abbeden le Vertot er den, der er Author for dette Verk, og Ideen deraf er meget Fordeelhaftig udført i det udgivne Prospectu deraf, mand har deri indført stukken i Kaaber Ordens Mesternes Protraiter 68 i Tallet, saa og deres som have beklædet den største Verdighed af denne Orden, Mr. de Mesmes har fourneret de beste Originaler, og resten er samlet blandt de levende af Ordens Mesternes Familie, de ere tegnede alle ved en Habil Mester, og er mindre aiirlig udstukken, i dette Verk blive desuden udtrykkede mengde Karter og Planer. Ved Enden

af

af Pistorien vorder indrykket en Catalogus over alle Frandske Riddere af denne Orden med deres Vaaben, mand vil og deri indføre de Tydske Italienske Spanske Portugiske og Engelske Ridderes Naune, tillige med en foregaaende Dissertation om samme Ordens Regiering. Dette Verk skal bestaae af 4 Vol. in4. med smaa Skrift. Ved supscription selges et Exemplar af denne Bog for 60 Livres paa stort, og 40 Livres paa smaat Papir, hvoraf helsten betales forud, og den anden halvedeel ved Exemplariernes uddeeling.

Endnu sammesteds har den bekandte Uhrmager Antoine Thiout, som forhen har opfundet 2de differenter henge Uhrverker, for at tilkiende give den rette Tid, som og havde fundet Academiet for Videnskaberne deres Aprobation, paahittet endnu det tredie slags, som hand sammensetter paa en meget slet og ret Maade end hidtil er brugelig, dette marquerer paa en eniste quadran concentriquement Timerne Minuterne og Seconderne af den visse Tid og Tidens Middel, det er, at de spitser, som ere satte for at marquere den rette Tid, enten sammenstemming tilbage holder, eller fremskyder alle Dage i Aaret baade efter Secunderne og Soelen, hvorudi de følge præcise Æquationen, saa at den af stedse vises den nærværende Tids Time Minuter og Secunder, og ved en halv bevægelig Circul kiender mand Æquationens quantitet, uden at mand har nogig til at telle efter Spitsene, hvilket mand ey finder

der ved noget andet, dette Uhrverk er overmaade nyttig, og har nu det overalt i Frankerige Approbation. Sammesteds har mand vel giort Prøve af dend nye Engelske Pompe for at trekke Vandet op af Minerne, men den reuierte ikke efterdi Risten var alt for liden.

Italien.

Continuatio della Istoria della Cita e Regno di Napoli dello di Cicilia di D. Francesco Canecelatro.

Friderich Dronning Constantzes Søn succederede under Pave Innocentii 3. Formønderskab, samme Pave afferdigede strax mengde Prælater til Sicilien for at lade sig svære Troeskabs Ed, og paa samme Tid udsendte hand sine Trouper imod de Tydske, som vare forviste udaf Sicilien ved Dronning Constantze, og holdt ilde huus udi Neapolis, samt de Monti Cassino tilhørende Lande, hvilke Tydske anførtes af en vis Marcovald Gouverneur over Ancona. Denne Pavelige Arme havde ibegyndelsen ikkun slet Held, hvorudover Paven greb til at sette dem i band, og da lod det Lykken som vilde til at forlade deres Parthie, hvorudover deres General søgte ved sine Negotiationer at opholde Paven, ja vovede tilmed at forlange af ham Sicilien under det Paaskud, at Friderich, der af Pave Celestino IV. blev erkiendt for Konge over Sicilien, ey var Henrich den haardes, og Keyserinde Constantzes Søn. Men Paven forkaste-

de saadan hans Forslag, og ihenseende til Frederichs Fødsel svarede hand, at Constantze havde giort Paven den Ed, at dette Barn var hendes Søn, hvilket og var nok hvorved Author giør den Anmerkning at Crantzius har taget merkelig feyl, naar hand siger at Constantze for at undgaae ald Mistankke, offentlig giorte Barsel, da hun var saa gammel, og over sine 50 Aar, hvorimod Author vil at den Tid hun giorte Barsel som indfaldt 1195. eller efter Baronii Regning 1193. var hun kuns i sit 37 eller 39 Aar. Da nu Marcovald fik saadan Afslag, gik hand over til Sicilien, hvor hand af Saracerne som holdt paa hans Haand fik en stor Anhang, dog blev hand slagen af de Paveske, kort efter fik hand en nye Fiende paa Halsen, nemlig Gautier som havde en af Tancredi Døttre i Senge, der som Arving efter Vilhelmum 3. fordrede Grevskabet Lecce, og Førstendommet Tarente igien. Denne Herre indgik med en handfuld tapre Frandske i Neapolis understøttet af 500 Untzer Sølv, og mengde Breve til Prælaterne og de store i Riget, som udvirkede meget for ham, hand søyede sine Trouper til de fra Monte Cassino, slog Marcovals General, Græven af Diepold, som Aaret efter 1202 angreb ham igien, men maatte lade ham Seyren, ikke desto mindre kunde Paven dog ey søvend efter Marcovals død 1203 bringe det saa vit, at hand kunde blive erkiendt for Friderichs Værge. Efter denne Tid havde samme Friderich endnu meget at giøre med Rebellerne, men Innocen-

centius var ham stedse til Tieniste. 1209 fik hand samme Friderich gift med Constantze Infante af Arragonien, ja hand efterloed ikke sin Omhue for denne sin Mødling, førend hand saa ham declareret for Keyser, dog satte hand ikke, men Honorius 3. ham Keyser-Kronen paa 1220. Denne Keyser Friderich, hvis tapre og gode Idretter ey her er Sted at opregne, gorde en stor Forandring i Italien, hvori hand svekkede Baronernes Mødighed, kom dem til at nedbryde deres Festninger, dref Saracenerne udaf Sicilien. Hand lod i samme Rige publicere dend af den berømmelige Peter Vignes forferdigede Lov, hvortil hand 1233. lagde nogle nye Anordninger, hvor iblandt var denne, at ingen Sicilianer maatte gifte sig med nogen fremmed, endskiøndt den boede i Riget, hvilken Lov siden blev indsørt i Neapolis, 1246. var imod ham atter reyst et Oprør, som hand lykkelig dempede, og døde 4 Aar derefter, og var 6 gange gift. Hand funderede Academiet til Padua, og var en stor Elskere af Studeringer og lærde Folk, hand lod oversette af Grædsk og Arabisk mengde Bøger af Philosophien Medicinen og Astrologien, og ibland andre Aristotelis Algamestes, hand var vel verseret i Philosophien og Poesien, hand har og skreven en Bog om Jagten, hvilken siden af Manfredo merkelig er formeeret. Iblandt de Lærde hand omgikkis med var vel Peter Vignes den Habileste, som baade var hans Minister og Favorit, dog siges at samme Herre siden blev

ham

ham utroe, saa at Friderich lod ham begge Øyen udstikke, og domme til et ævigt Fengsel, hvorpaa hand selv giorde en Ende ved at slaae sit Hoved i tu imod Muuren, dog ere nogle som ville holde denne Favorit uskyldig, saa at Mathias Parisiensis siger, at Friderich ofte om ham har udladt sig med de Ord væ mihi contra quam sævire coactus, men dette var ey hans eniste Fortrædelighed, hans ældste Søn Henrich rebellerede mod ham og maatte døe i Fengsel, endeel af hans andre Sønners død gik ham og nær til Hierte, men til sidst blev hand forgivet af sin naturlige Søn Manfredo. Geistligheden var hand ey saa aldeeles til maade, men blev sat af dem adskillige gange i Band, og deres Had strekkede sig endog til ham i hans Grav.

Svitzerland.

Udi Basel er vel trykt i afvigte Aar in 4. XXXIV. Predigten über verschiedene Texten Hr. Sk. gehalten von Fr. A. Lampen SS. Th. Doct. & Prof. wie auch Predigern zu Utrekt, men mand maae undre sig over, at Editor ey har undseet sig for at lade disse Prædikener udgaae, medens Hr. Lampe endnu lever som ey vil vide deraf at sige, da hand vel kand have prædiket over deslige Texter, hvilke Prædikener maae være efterskrevet af Qvindfolk og uerfarne Personer. Hand modsiger offentligt saadan Foretagende, og ombeder alle, som Bogen maatte forekomme, ey at tilregne ham deri mindste Deel.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 17.

Dend 25 April. 1726.

Dannemark.

Galtung.

Førte et hvidt Sviin udi blaat Feldt, var en gammel Norsk Adel. Claus Galtung, hvis Moder var en Orning, var 2 gange gift 1. med Birte Most, Most Stensøn og Bente Gynges-Daatter. Siden med Barbara Grubbe, Jochum Grubbe og Maren Sanders-daatter, de efterloed sig en Daatter, nemlig Clara Maria Galtung.

Gammel.

Føre et sort Stub udi gult Feldt, og paa Hiemmel 2 Vesselhorne, fordeelte med guult og sort.

Denne Slegt siges at have været i forige Tider her i Riget stor og merkelig; saa at da de engang gik bort fra et Herremoede hvor ald Adelen var forsamlet, ginge de andre og bort. Til denne bortgang vil mand henregne det Ordsprog: Nu gaar de Gamle: Hvilket siges gemeenlig naar mand ikke kand styre det, som med rette burde styres. E-

skilt

skild Christensøn som var af Erkebisp Adjers Familie i Lund, og siden efter hans Død 1136. blev Erke-Biskop sammesteds, var af denne Slegt. Hr. Peder Gammel nevnes udi det Brev 1254. hvorudi Biskop Jacob Erlandsen giver Kiøbenhavns Bye Ret og Frihed. 1468. levede Peder Gammel til Hollumgaard. Frue Bente Gammel af Farenløsse ligger begraven i Ringsted Kirke, hvor dette Vaaben er antegnet, med den Forskiel at Stubben er blaae. Gode Gammel til Fride i Skaane, hvor Gaardsædet endnu sees, siges at have været den sidste af dette Vaaben.

Gantz.

Skioldet er rødt, og derudi en hvid kronet Gaas med udslagne Vinger og en Krone omkring Halsen, paa Hielmen, som er kroned, staar en halv hvid Gaas med Krone omkring Halsen imellem 2 rød klædte Arme der holde med Hænderne over Hovedet af Gaasen en Guldkrone. Dette er en gammel Friherlig Slegt til Potlitz, og gives Oprindelsen til Familiens Stamme-Navn denne, at da der engang stoed et blodigt Feltslag i Tydskland, skal en af de Gantzer havde fegtet paa Keyserens Side. Og da Keyseren tabte Slaget, og i Flugten mødte denne Gantz, som i Slaget havde holdt sig ret vel, og paa Spørsmaal, hvorledes det stoed til, svarede: jeg staar som en forflygen Gantz, skal Keyseren have givet ham til Vaaben-Tegen en kronet Gaas neden og en oven, og 2 blodige Arme til midt paa som hol-

der en Krone. Af Familien er mig ikke bekiendt at nogen har boet i disse Riger, men Hr. Jesper Gantz havde en Daatter ved Navn Margrete Gans, som blev gift herinde med Otto Holgersen Rosenkrantz, saa at dets Aarsag dette Vaaben og denne Slegt forekommer iblandt den Danske Adels Ahner.

Udi

Udi dette Kongl. Privilegerede Bogtrykkerie er ved trykken udkommen det 6 Bind af den Samling udaf Danske Vers, bestaaende af 6 Ark, og det derved forfattede dobbelt Register over den 4, 5, og 6 Bind, og indeholder i dette Bind. 1. Vreskrift til Dorothea Engelbrets-daatter af Th. Kinge. 2. til Kong Friderich den 4. Salving af Ch. Muus. 3. et Krigs Arriculeret Jubelskrig af Hans Nordrup. 4. Gratulation til Kong Friderich IV. af J. Steenson. 5. Fadder-Brev til I. D. B. af T. R. 6. Over Tønningens Steiling af C. Muus. 7. til Kong Christian V. Salving af M. Worm. 8. Tak af mig til Etats-Raad Scheel af Sorterup. 9. Frydeskrig over Kong Christian den V. Ankomst til Trundhiem af Hier. Bryghman. 10. Baadsmands Griller over Kong Friderich IV. Salving af O. Judiker: 11. Ønskers Regelse over Kong Friderich IV. Fødsels-Dag af A. W. Drejer.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt Mag. Possieths Meletemata sacra in textus Poenitentiales for dette Aar 1726.

Tydskland.

Udi Hannover har Nicolaus Zeelander atter udgivet Efterretning om Nummis bracteatis, som 1. en Afhandling over Møntesatten i de Midlere Tider, særdeles de Heßiske Bracteatis eller Blek Mønt. 2. Afhandling om det Fyrstlige

Abbedie Fulda dessen Bracteatis. 3. Om de Biskopelige Hildesheimiske Bracteatis som i Ordnings Følge af 12 derved værende Prælater, fra Aar Christi 1130 til 1310. ere udgivne til den Hildesheimiske Histories Nytte og Zirat. Hver af disse 3 Afhandlinger bestaar udaf 3 Ark in Folio og ½ Ark Kaaberstykke.

Udi Grypsvald er udkommen in 4. Fama Eruditorum in Svecia Virorum præsertim Jure Consultorum ac historicorum a contemtu Juris publici patrii & documentorum medii ac novissimi ævi, quem ipsis tribuit E. J. W. J. U. D. R. vindicata dissertatione Academica, quam in Regia Gryphisv: Acad: Publicæ exponunt disquisitioni Præses Mr. Nicolaus P. Osander Smal: Svecus & Respondens Olaus Wahlberg Zachrislön: S. Th. & Ph. St. Caroll-Chron. Svecus. Habebitur d. XIV. Dec. Anno MDCCXXV. in Auditorio minori.

Udi Giesen lader M. Wolfgang Gotlob Fortsch Præst til Neustadt trykke in 4. et Extraheret Bibelsk Lexicon, af Sl. Doct. Morten Luthers Skrifter in 4. hvilket hand har samlet og bragt under visse Titler af det store Verk, kaldet Lutherus vidivivus, for hvilket Kirken har at takke Erasmo Grubern, Joh. Caspar Finlau, Joh. Zellern og Joh. Conrad Zellern, hand har dertil føyet hvad som findes i de Altenborgske og Hallske Tomis, saa og udi Lutheri Tischreden. Dette Verk vil udgiøre nogle Alphabeter. Samme Mag. Fortsch har og ferdig liggendes et andet

Verk

Verk, hvori hand efter en Bibliſk Ordning legger for Øyene alle de af Sl. Luthero forklarte Skriſtens Sprog.

Nederlandene.

Udi den Hag er trykt in 8. Sermons ſur divers textes de l'Ecriture ſainte pour les jours des fetes par Jacques Saurin Paſteur à la haje. Dette Verk er forlangt udaf Authore til deres Opbyggelſe ſom leve paa ſaadanne Steder, at de ſielden kand komme til at høre Prædiken. Ligeledes er ſammeſteds trykt l'Etat du Chriſtianisme de france diviſé en trois parties, ou Lettres addreſſées aux Catholiques Romains aux Proteſtants temporiſeurs & aux Deiſtes par Saurin. Dette er ikkuns Begyndelſen paa et Verk ſom ſkal continueris i Særdeeleshed, om de Franſke ville ſvare paa de 3 ſlags ſom nevnes i Titulen. Mand har for hver Maaned at lade noget trykke om Catholicismo, og ſiden vende ſig til de andre.

Udi Amſterdam trykkes ved ſubſcription en Bog udi 2 Vol. in 4. kaldet Hiſtoire des Perſecutions excitées contre les Proteſtans dans toute l'Europe depius l'Onzieme Siecle jusqu' à cete anneé 1726. incluſivement traduite de l'Anglois & conſiderablement augmentée par Mr. Jean Bion Miniſtre de l'Egliſe Anglicane.

Engelland.

Udi Londen er trykt 1725. in 8. An inquiry into the Original of our Ideas of Beauty and

Virrues in two Treatises in Wich the principles of the late Earl of Skaftesbury, against the Author of the fable of the Bees, and the ideas of Moral Good and Evil established according to the sentements of the ancient Moralists. With an attempt to introduce a Mathematical Calculation in subjects of morality. Author til denne Bog har ey vildet giøre sit Naun bekiendt, endskiøndt hand deg intet anfører i sin Bog, som er imod Religionen og gode Sæder. Hans hoved Henseende er at vise, at vi ey alleene have Øyne til at føle alt hvis der falder i de udvortes Sandser, men at vi ogsaa besidde en Geistlig og Moralsk Følelse, hvorved vi kunde giøre forskiel imellem Dyder og Lyder. Den Øyne, som vi har til at kiende det som er skiønt og Regelmessigt, item dessen Ordning og Overensstemmelse kalder hand en udvortes Følelse. Denne Moralske Følelse har Greven af Skaftesburg statueret, og udført i et Verk som staar først udi den 2 Tome af hans Skrifter som ere udgivne in 8. og føre den Titul An Inquiry concerning Virtue. Nogle Moralister have forkastet denne Meening, efterdi de troe, at en Tings Forkastelse og en andens Antagelse, reyse sig alleene af en Henseende til en fornuftig Egennyttighed, som vi derved maatte have. Disse derimod ingeniunde tilstaar en medfødt Begreb, hvorpaa, som de troer, sig beraaber, hvis der siges om en udvortes og Moralsk Følelse. Bogen er inddeelt udi 3 Deele, hvoraf den første forklarer

Gre-

Grevens af Skaftesburg Fundamenter, den anden viser at Begrebet om det Moralske Gode eller Onde er saaledes beskaffen, at den kommer overeens med de gamle Moralisters Mening. Til sidst er et Forsøg anhengt om at betiene sig af en Mathematisk Udregning i Moralske Ting. Ved at forklare Skiønheden som Author søger i en lige Dannelse, og en Afvexling har hand adskilligt med det felleds, som Crouzaz i det 3 Capitel af hans Bog de beau der om siger. Det kand nu være at begge ere faldne paa een og den samme Tanke, eller den ene har betient sig af dend andens Skrift, som først haver maat skrive herom, endskiøndt hand ey melder derom. Nogle skulle falde paa de Tanker, at den ubekiendte Author har taget alt for lang en Omvey, til at sige os, at en vis reguleret Maadelighed og Afvexling maa være tilhaabe i en Ting der skal forekomme os, som Skiønt, ey alleene i vores Øyne, men endog i Øynen og Formuen, hvilket hand kalder den indvortes Følelse, og de andre en god Smag.

Frankerige.

Udi Paris er trykt 1725. en nye Edition af le Grand Dictionaire Historique ou le Melange curieux de l'Histoire sacrée & prophane etc par Messire Lovis Moreri Prêtre Docteur en Theologie, samme bestaar af 6 Vol. in folio. Det første af 896. 2. af 863. 3. af 968. 4. af 1260. 5. af 1143. 6. af 1158 Sider. Saa ofte

te denne Bog er udkommen har mand dertil søgt at føye nye Forbedringer. Og ved den Edition som deraf udkom 1718. har mand heri søgt at være betenkt paa at omdanne det, som angaar Chronologien efter et Systema, som Revisores sige sig at tilhøre, og hvortil Versio Vulgata udaf den hellige Skrift er grunden. I henseende til de Grædske Antiquiteter har mand anført Bedrifterne saaledes at dette Dictionaire accorderet med den berømmelige Chronographo Castor, fra hvilken Moderni iblandt ere nødte til at afvige, ihvorvel de anse hans Autoritet som et stykke af en Lov. I sær har mand beflittet sig paa at stifte en Uniformitet i Chronologien. Mand har ey anført Olympiades uden i de Historiske Articler af Grækerland og de meest Østelige Lande, som have ligget under Macedonien, saa bruges og ikke Tide-Regningen efter Roms Begyndelse uden i de Articler som angaae denne Bye. Bulgarien og Dalmatien ere udeladte af de forige Editioner, ret ligesom Kongerne over de Stæder ey giorde nogen Figur i Historierne, hvilket mand her har giort, og viist i hvad Tiid hver Konge har regieret, mand har og observeret hvor viit deres Rige har strekket sig paa adskillige Tider, hvilket ey alleene findes ved hver Particulier Article over hver Printz, men endog i de Generale Articler over Bulgarien Croatien Dalmatien Servien. Saa at denne Deel af Historien, som er udeladt i de forige Dictionairer, er en af dem som best her ere igiennem-

nemgaaet. Herforuden er og udeladt af den Edition 1718. mange berømmelige Geistlige Ordener, og endeel ere urettelig anførte. Mand har særdeeles formeret de Personers Tal, som have giordt sig bekiendt ved deres Lærdom, særdeles med at indrykke deri lærde Portugiser, som er bleven forsømt i de andre Editioner, hvilket er laant af et Portugisisk Bibliothek, som en lært Skribent har sadt sig for med det første at udgive. De Kongelige, Fyrsteligeog andre fornemme Europæiske Husers Genealogie er merkeligen herudi rettede og dertil lagt, hvis mand om Spanske, Portugisiske, Engelske, Italienske og Franske, end videre har kundet samle. Til til at betyde Læseren hvorledes mand har forbedret denne Edition, vil mand allene anføre nogle faae Exempler. Udi den Edition af 1718. under den Article Estienne Des Champs Jesuit siges at hand er Author til et Skrift kaldet Sentiments de saint Augustin sur la Grace opposez à ceux de Jansenius, men herudi berettes at samme er skrevet af P. Jean le Porcq. Udi ingen af de forige Editioner er meldet noget om dend Fest, kaldet Chevalet, thi er i denne nye Edition en vidtløftig Articul der om mand beretter at denne Fest, som celebreris hvert Aar af Ungdommen i Montpellier, er stiftet af Petro 2 Konge i Arragonien, som giftede sig med Vilhelmi Greve af Montpellier eniste Daatter. Thi da denne Prinz var forelsket i et Fruentimmer ved Naun Catharina Rhebuffia,

og hand stedse holdt sig til hende, saa at mand frygtede for at Riget skulde seyle ægte Prinzer; lagte Catharine Dronningen i sin Seng, over hvilken Omgang siden blev født Jacobus I Konge i Arragonien; Kongen afstog dog ikke desto mindre at elske denne sin Maitresse, og gik saa vit med denne sin Kierlighed, at hand offentlig holdt sit Indtog i Montpellier paa en hvid Ganger, havende sin Maitresse forved sig i Saddelen. Indbyggerne begierte af Kongen denne Gangere, de fik den, og drog Omsorg for dend saa at den siden levede nesten i 20 Aar, og kom aldrig ud undtagen paa den Dag Kongen havde holdt sit Indtog. Mand førte den omkring i Byen. Vevene vare overstrøde med Blomster, og ald Ungdommen gik omkring denne Ganger dandsendes og siungendes. Siden dends Død udstoppede mand dends Hud med Høe, og vedholdt samme Lystighed, og dertil henfører hand denne endnu i Montpellier Giengse Fest. Men den Article om Croatien fortiener i sær at læses, Croatien eller Chrobatien er det Naun som Grækerne give de Lande, der ligge ved Biergene, Crapak eller Chrabates, som skille Ungern fra Polen. Da en stor Mengde af Indbyggerne forlod samme Bierge 620, tillod Heraclius dem at sette sig ned i Liburnien, og den Deel af Dalmatien, som Avarerne sig havde bemestred. De bleve anførte af 5 Hofdinger, som vare Brødre, hvoraf den ene var Fader til Porga, som allene blev Herre over dette Folk, under den Titul af Ban

eller

eller Hertug, og bleve de Lande, som de besad, siden kaldet Croatien, og strekkede sig langs med Kysterne fra Istrien af indtil Rivieren Cettina. De tillod i Begyndelsen da de satte sig ned, at mand prædikede for dem den Christelige Religion, men Hedenskabet blev ey hos dem udryddet førend udi Basilii Macedoniensis Tider. Mand veed ey naar denne Provintz blev indlemmet Kongeriget Dalmatien, men under Charanemirs Regiering giorde de Frandske sig Mester derover, og omkom denne Printz i Slaget mod de Frandske. De Banner eller Hertuger af Croatien, som erkiendte de Orientalske Keyseres Herskab, ere Borna Hertug over Dalmatien og Liburnien 817. Laduslas hans Sønneson 821. Mislas, Terpimir 837. Det var under Crescimir eller hans Fader Terpimir at Crepimir Kongen i Dalmatien indtog Croatien, og forjog deraf de Frandske. Denne Konge indrømmede Croatien sine Hertuger igien. Crescimir havde en Søn ved Naun Mirothlas, som blev slagen af Pribuno. Denne revolterte imod Rodoslas Konge i Dalmatien, som plyndrede Croatien, og soldte endeel af dessen Indvaanere. Siden den Tid vare Hertugerne af Croatien nesten alletider under Kongerne af Dalmatien. Pave Johan VIII. som har skrevet til Sedesclas og Branimir, kalder dem Grever til Slavonien. Andreas Dandulo som kalder dem Printzer af Slavonien, anfører at de vare Herrer over Paganien eller Narenta. Siden giftede Cidomir Ban i Croatien sin

Daat-

Daatter med Tiescemir Konge i Dalmatien, der ikkuns besad saae Stæder der af paa den Syndere Kant, hun føde sin Herre 2 Sønner, Crescemer og Predemer, som besadde ald det Land deres Farfader havde eyet. Under disse Prinzer og deres Efterkommere vare mange Banner udi Croatien, hvoraf en kaldet Luinimir blev 1075 Konge i Dalmatien. Da Ungrerne efter hans Død tvang dette Rige, bleve de siden stedse Herrer over den Deel af Croatien som er Norden for Zermagna. Resten blev dem lenge disputeret af Venetianerne som samme nu besidde. Author til denne Articul pretenderer at Jean Lucius og Mr. Ducange har begaaet store Feyl i Historien og Chronologien, da de confunderer Kongerne med Hertugerne, og ey vide i hvor lang Tid Kongerne af Servien have været Herrer over Dalmatien.

Sammesteds har en viß Adelsmand fra Normandien udgivet en Tractat om den Menniskelige Urins sande Kundskab og Udforskning, hvorved hand vil vise at i Urinen ved et Microscopium eller forstørelses Glas, kand sees smaae levende Dyr eller Corpora og af deres Gestalt og Beskaffenhed et Menniskes Sygdoms sande Aarsag eller og hans Sundhed lettelig og ufeylbar:tg kand kiendes og erfares. Mand taler meget om denne Tractat, særdeeles da sig dermed har tildraget at en vis Dame lod vise denne Adelsmand sit Vand, og da hand saae deri et Dyr eller Corpus som havde i sig de i et Menniskelig Legeme af Skarp og Melancholiske Blod foraarsagede

Strumos eller Drieser som iblandt ere sluttede, men til den meeste Tid aabne og flydende, lod hand hende give til Svar, at hun havde saadan Svaghed paa Halsen. Men denne Dame som derover høyligen forundrede sig, kom selv til Adelsmanden og sagde ham at hun aldrig havde fornummet til sligt. Men hand forsikrede hende at om hun end udvortes var befriet for denne Svaghed, havde hun den dog indvortes, og snart vilde faae den at føle Hvilket og faae Dage efter virkeligen paafuldte, og samme Sygdom er dend de Franske kalde Ecrouilles, for hvilken de dermed behefstede paa visse Dage om Aaret røres af de Franske Konger.

Italien.

Udi Florentz ere følgende Skrifter udkomne, Catalogus Plantatum horti Pisani Authore Angelo Tilli in Folio med Figurer. Orlando Innamorato da Bojardo ed ora risatto da Francesco Berni in 4. Iliade e Odyslea d'Omero tradotta dal Greco in versi secolti 2 Vol. in 8.

Svitzerland.

Udi Geneve er trykt i afvigte Aar 1725. Traité des loix Civiles & Ecclesiastiques faites contre les heretiques par les Papes les Empereurs les Rois & par l'Eglise de Rome avec un discours contre la persecution. Traduits de l'Anglois, samme bestaaer af 402 Sider in 8. ved Enden af Caroli 2. Regiering, lod det sig ansee som den Engelske Krone vilde falde paa Hertugen

af

af York, som bekiendte sig til den Catholske Religion; hvorfore mand igien begyndte at skrive mod Catholicherne, og at vise hvad Fare mand løb, om Engeland bekom en Konge af denne Religion. Til den Ende skrev en Habil Mand, der er ubekiendt, denne Bog, for at forestille Protestanterne i Engelland, at det er en Maxime udi den Romerske Kirke, at udrydde Kietterne med Gevalt, hvorom de nokkom havde vtret deres Hiertens Meening i de mange Conciliis, og ved deres bestandige Vane, og at ingen Øvrighed kunde forholde sig anderledes ved denne Religion, om hand ikke ipso facto ville være sat i Band. Dette Verk blev paa den Tid udgivet uden Naun, men siden efter 1723. er det oplagt paa nye, med en skiøn Fortale af Erkebispen til Cantelberg som Editor. En paatog sig vel at sette dette Verk over paa Frandsk, men som mange foretage sig saadan Arbeyde uden at de forstaae Sproget eller vide Frandsk nok, til at forestille Tingen saa tydelig som den bør at være, saa befandtes at denne Oversettelse intet duede. Mand holdt altsaa for at den skulde forbedres, og sendte den derfor til Geneve, hvor mand paa ny gik Bogen igiennem, og oversatte en stor Deel af Bogen anderledes, førend dend kom under Pressen. Bogen i sig selv bestaaer af 3 Stykker, den første er Erkebiskopens af Cantelberg Fortale. Den anden Authoris Tractat om Forfølgelsen, og den tredie en Tractat om samme, hvorudi Historien af de Love fortelles, der i den Romerske Kirke ere udgiven mod Kiettere.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 18.

Dend 2 Maji. 1726.

Dannemark.

Geed.

Skioldet er blaat, og derudi 3 hvide Halve-Maaner, som vende Spitserne op ad, paa Hielmen 5 grønne Paafugle Fedre, og paa hver side en opretstaaende hvid Giedebuk. 1377. Erich Geed Vebner, Ebbe Geed slagen i Dytmersken 1500. Jacob Geed Prior til St. Michels Kirke i Odense, Hr. Oluf Geed Ridder havde Ellen Dotting til ægte, hand havde under Kong Christian 1. belagt Lilløe, men blev derfra afslagen udaf Hr. Iver Axelsøn, hans Søn var Jacob Geed til Jordberg og Rydelholm, som sk-

ges at have været den sidste af denne Slegt paa Sverdsiden, hand havde til ægte Bodeld Hollunge, Hr. Tage Hollunge til Jordberg, og Karen Tornekrantzes Daatter, og med hende en Daatter, Karen Geed, som var gift med Mogens Krabbe til Vegholm, og med ham avlede Niels Krabbe til Vegholm Tage Krabbe til Jordberg, og Jacob Krabbe til Nytzelholm.

Nederlandene.

Endelig er udi den Hag kommen fra Pressen dend 1 Tome i Folio af det 1724 begyndte Verk, kaldet Het allgemeen Historisch Geographisch en Genealogisch Wordenboeck, der egentlig er et almindeligt Historisk Geographisch og Genealogisk Dictionaire indeholdende 1. den Verdslige Historie, bestaaende af alle Keyseres Kongers Churførsters Princers Generalers og berømmelige Stats Ministres Lif og Lesnet, hvortil er føyet de Lærdes med en Fortegnelse paa deres Skrifter, store Kunstler, og hvoe en og anden Videnskab have opfundet 2. den Geistlige Historie indeholdende en Beskrivelse af alle Patriarkers Propheters Apostlers Kirkefædrenes Pavernes Cardinalernes Bispernes Prælaternes og berømte Theologorum Lif og Levnet, en Historisk Beskrivelse af Moderne og de Geistlige Forsamlinger, fra den første Dag til nærværende Tider, en Historie af alle Geistlige og Verdslige Ordener, deres Begyndelse, Indrettelse, Stifteres Lif og Levnet, de fornemste Kiettere samt deris Meeninger og Vilfarelse, for det 3. en Geographisk Beskrivelse af alle Riger Førstendømme Republiquer Lande Byer Klostre Revierer, adskillige Staters Oprindelse Forandringer, deres Regierings Form Religion Love Sæder ꝛc. Derforuden en vitløftig Genealogiske Fortegnelse over de meest berømmelige Familier, men i sær dem som have levet i de forenigede Nederlande,

hvortil hand har føyet Historisk og Moralsk Forklaring over de Hedenske Fabler, deres Guddomme, Skuespil, Lyststrider Ceremonier Skikke fornemste Love, og hver Lands Viis og Sædvane. Author til denne Samling er en Jurisconsultus ved Naun Æ. G. Luiscius. Der særdeeles har beslittet sig paa at dinstingvere denne sin Samling fra andres, thi da Moreri har arbeydet som en Historicus, Corneille som en Geographus, Herbelot som en vel erfaren Mand in literatura Orientali. Danet som en Antiquarius og Bajle som en Criticus, vil hand vindicere sig den Caracter af en Politicus og forbedrer de andres med endeel Artieler af sine egne, i sær, saa vit concernerer de Hollandske Provintzier Engelland Norden, og endeel Tydske Italienske og Spanske Familier, foruden mange andre Reelle Artikler. hvor ved et og andet merkverdig Indløber som ved den Articul Abbed, da hand beretter at i Begyndelsen vare Abbederne ikkuns simple Munke og stode under Biskopernes Befaling, men siden kastede de samme Aag fra sig, og da de fik Kongerne paa deres Side, tvang de Biskoperne til at fraside sig deres Ret og Høyhed. Af dette slags Abbeder, skal endnu findes endeel særdeeles i Tydskland, hvis Abbeder føre Titul af Printzer, disse Abbeder sadde paa de almindelige Moeder nest ved Biskoperne. Nogle af dem fik endog Tilladelse til at bære den Bispelige Hatte Kors Handsker og Ring, og Innocentius VIII. gik endnu dermed videre, saa at

Bi-

Bisperne besværgede sig derover, hvorudover Pave Clemens 8. giorte den Anstalt at de Forstelige Abbeder alleene maatte bære en Biskopelig Hette af Guld-Stof dog uden Perler uden Diamanter uden Guld og Sølv Plader, og at en anden Abbed skulde nøyes med en slet Mitra uden nogen Bordering af Sølv eller Guld. Da de fleeste Abbedier ere rige, saa gik adskillige Misbrug ved Vallet i svang særdeeles i Frankrige, indtil endelig Kong Franciscus I. og Pave Leo X. 1516. derom treffede en Forening som betog Capitlerne Mødighed til at udnevne Abbeder, og gav Paven Ret til at give dem bort til de Personer som Kongerne dertil udnevnte, hvoraf kom det ny slags Abbeder kaldet Commendatarii som ey have nogen Mødighed over Abbedierne, men hæve alleene Indkomsterne. Udi Caroli Magni og hans efterfølgeres Tider vare Abbedernes Indkomster alleene i de Verdslige Printzers Hænder, som ey kunde aflegge dem, de yndte vel, bedre end ved at give dem et Abbedie. Udi adskillige Abbedier i Tydskland udvelge Munkene selv deres Abbeder, hvilke ere Forster udi Riget, og have deres Stemme og Sæde udi Rigsforsamlinger, Grækerne havde General Abbeder kaldede Oecumenici, den som forestoed det Kongelige Franske Capel blev kaldet Abbed, Biskoperne i Catana og Montreal i Sicilien bar den Titul, fordi deres Stifter have forhen været Abbedier. Abbederne i Cluny bære den Titul af Abbed Cardinal, hvortil hand legger den Abbas

Abbatum som ham dog disputeris af Abbeden til Mons Cassinus, Abbeden til St. Morten i Ungern kalder sig Archiabbas. Dogen i Genua førde endnu 1307 den Titul af Abbas Populi, Handverkerne i Meyland kalde deres Oldermænd Abbeder. Endnu fortiener denne Articul at læses. Amsterdam kaldet Amstel, Amstelvesten Amstelredam Amsteldam ligger i Nord Holland i Amstelland, der forhen har tilhørt det af sin Magt og Rigdom siden 1000 bekandte Huus Amstel. Den ligger i en sie morad sig Egn og beqvem til Torv, saa at vel maa 50 Fod dybt maae graves inden mand kand finde fast Grund for deri at neddukke de Pæle eller Master paa hvilke heele Byen er bygt. Disse Pæle ere af Fyr 40 til 60 Foed lange og hentes fra Norge, hvilket har givet Erasmo Roteradamo Andledning til at skrive til en sin Ven udi Amsterdam, at hand befandt sig udi en Bye hvor Folkene boede paa Træerne. Mand meener at de første Indbyggere have været Fiskere, men fra 1260 af har det været en Bye som merkelig har tiltaget, og havde den paa den Tid 15875 Fodder i sin omkreds. 1380 lod dend Byser udgaae paa Sildefangst. 1395 hialp dend Albert af Beyern med 20 Skibe imod Friserne 1471 lod den gaae i Søen 50 Kiøbmandsskibe tillige under Convoy af 4 Spanske Orlogsskibe 1481 blev Byen endnu større og omgivet med en Muur: 1592 lagde mand et Bolverk og 12 Bastioner an til dends Beskyttelse, saaog giorde Grave om den. 1612 blev endnu

mere

meere Land til den indtaget, saa at den samme Tid havde 5 gange 30000 nie hundrede og 45 Skrid i sin Omkreds, 1658 blev dend til sidst udvidet. Den ligger paa breden af Yudi en halv Circul og har ingen Bastioner eller Volde ud til Vandet, men denne Side er alleene tilluke med en Rad Palissader giort af Master paa 70 Foed, den ene tet ved den anden, og indtager samme Palissader en Distantz af 50000 Fødder, midt igiennem hvilke Skibene indlades, og tillukkes Bommen hver Nat. Religionens Forandring og dend tilladte Samvittigheds Frihed, har didlokket mengde Kiøbmænd fra Flandren og andre Stæder. Denne har alletidet været benaadet med store Privilegier og Friheder. Keyser Maximilianus iblandt andre tillod den at føre over sit Vaaben en Keyserlig Crone, i henseende til den Handel Borgerne drev paa saa vit fraliggende Lande. Author beskriver den paa de i Byen værende Kirker, og deraf læres at endog adskillige Secter have deres Kirker, Byen regeres af 12 Borgemestere og 36 Raadmænd, af hvilke Borgemesterne ere Lemmer. I Criminel og Civil Sager dømmes af 9 Skøppen hvis Hoved er en Magistrats Person kaldet Schout der holder over deres Love og Forordninger. Under dette Raad ere andre Subalterne Jurisdictioner som føre Naun af Commissarier, fra hvis Kiendelsemand appellerer til Skøppene. Af de 12 Borgemestere ere 4 som hvert Aar regiere. De udvelges dertil af de andre Borgemestere, og

af Skapf ne eller Oldingerne som udnevne 3, og de 3 velge igien den 4 iblandt de 4 gamle Regientere. Denne sidste tar Æden af de forste, og hand præsiderer udi de 3 forste Maaneder, siden blive de andre Tour om Tour hver Præsident udi 3 Maaneder, i hvilken Tid de raader for alle i Byen ledig blivende Tienister. Disse regierende Borgemestere udnevne de Deputerede af Staten, og de fornemste Betienter som have Byens Indkomst under Hænder, og som gemeenligen tages udaf de 8 andre Borgemestere. Disse tillige med Skopferne udnevne og de omtalte Commissarier eller Underdommere. Ingen kand blive Borgemester uden hand er 40 Aar. Scouten sidder overst paa Benken hos Skoppene, hand har Haand saavel over under som ober Retten, de 9 Skoppen udtages af de 40 Personer som dertil af Raadet nevnes. Hvo forst kommer i Raadet bliver derved sin Lifstid. Disse 36 Raadmænd præsenterer Folket, og de forsamle sig efter Borgemesternes Tilsigelse hver Aar den 28 Janv: keyser de andre i de afgangnis Sted. Til en Prøve paa denne Byes Rigdom anfører hand, at dend fra 1672 til 1679 forskiod Staten 60 Millioner, uagtet den kort forhen havde udgivet 45 Millioner til Readhusets Bygning og sin Fortification. For resten har Byen udstaaet mange Farligheder, i sær 1696 ved det Oplob, da skeede over en udkommen Anordning om Ligbegiengelse, hvorved iblandt andet var paabuden, at de som ey havde raad til at lade sig bortføee af

Na-

Naboerne, skulde i Skriverstuen begiere en Seddel for de Fattige, og da samme Post blev ilde udtolket, kom et Oprør deraf som varede nogle Dage, og koste de mange deres Lif og Velførdt, da de Riges Huuse bleve plyndrede. Den efterfølgende Articul er meget egen og curieux. Dend bekandte Cromvels Frue havde indladt sig et ret fortroeligt Venskab med Akata Major Lamberths Frue, for derved at tilveye bringe en god Forstaaelse mellem begge deres Mænd. Det gik hende deri efter Ønske, men da hun mindst tenkte derpaa blev hendes Ven hendes Rival, og den alvorlige Cromvel aabnede sit Hierte for Akatæ Skiønhed, hans Frue satte sig ikke imod dette Gallanterie, nej hun som en anden Livia stilleoe sig an som hun ansaae denne Galanterie beforderlig for hendes Mands Interesse, saa et Cromvel desto mindre drog betenkning i at holde sig til denne Akata, der for sin Skiønheds skyld blev besøgt af mange Store, hvis Hierte hun havde saa at sige i sine Hænder, og aabenbarede alle deres hemmelige Anslag for Cromvel. Men Lamberth havde nær fordervet det heele Spil, da hand af Cromvel blev sendt til Skotland for der at commandere, og vilde have sin Akata med sig, thi fik Cromvel Parlamentet bragt til at forbyde Officererne at føre deres Fruer med sig i Feldten. Lamberth maatte alt saa ene drage af og Akata, da hun saae sig frie, lagte ey lenger Dølsmaal enten paa sit Galanterie eller Frugten deraf som hun gik med. Lamberth, da hand kom

tilbage, vilde besverge sig derover, men hun stoppede strax Munden paa ham, henskydende sig under den Engelske Lov, som forpligter Mændene til at erkiende de Børn for ægte, der fødes af deres Hustruer, naar de ikke have været uden Riget, i hvorlenge end Mændene vil paaskyde sig fra dem at have entholdet. Siden gav hand sig tilfreds, hand blev Cromvels beste Ven, ja bad ham til at staae Fadder da Akata kom i Barselseng med dette Foster som var en Daatter. Men Aaret var neppe om førend Akata satte Cromvel for Greven af Holland til side, og aabenbarede ham hvis hemmeligt Cromvel hende havde anfortroet. Nogle vil at Cromvel stillede sig an som hand ey vidste dette Bedragerie, men holdt sig idelig til Akata, bindende hende alletider en falsk Fortroelighed paa Ærmet, hvor ved Græven af Holland og Kongens Parthie bleve indviklede i en haaben Fortrædeligheder.

Frankerige.

Udi Paris er trykt udi 2 Vol. in 12. i Aaret, 1723. Histoire des trois ordres Reguliers & Militaires des Templiers Teutons Hospitaliers & Chevaliers de Malthe. Udi Fortalen exaggererer Author vidtløftig hvad Regler en god Historicus have at følge, og vil tilegne sig samme selv nøye at have efterkommet, hand grunder sit hele Verk paa Otthonis Frisingensis, Solii Jacobi Virri, Colcondilas og S. Antonini Beretninger, samt Bosii Reyse-Beskeivelse, og andre

flere

fleere. Verket er som sagt inddeelt udt 2 Vol. og hver Volumen i 2 Bøger. Naar nu Author skal fortelle os Oprindelsen til alle de i Østerlandene paafundte Ulyksaligheder, observerer hand at Religionens Tab og de fremmede Nationers Herskab ere de ordinaire Sviter af et Schisma og Vildfarelse. Under Constantino den Store, og Theodosio siger hand skielvede nesten alle Nationer ved Romernes Navn, men da disse hengav sig til Schisma og Vildfarelse blev de til et Rov for alle de Nationer, de forhen havde været en Skrek. Denne Ulyksalighed gik dem endnu mere over under Heraclii Regiering, thi Monotheliternes Vildfarelse, som denne Prinz var tilgedan, og Mahomets Sect, som blev født paa samme Tiid, giorte Resten klar. Vores Author tar heraf Andledning at tale om Mahometh, og siger at Mahometh var en Esel-driver udi det lyksalige Arabien. Eriben var hans Fødsels-Stad, hand reyste til Egypten, hvor hand fik Leylighed til at omgaaes med Christe og Jøder, og da hand havde ladet sig om deres Lære underviise, faldt hand paa de Tanker at vilde formere sin Stat, og opføre sig som en Lovgivere, hvormed hand og trengde igiennem ved Sergii Hielp, og hand opsandt først det Monstrum af Overtroe, der siden har forført saa mange andre i Verden. Romerne mistede derpaa strax Palæstinam. Heraclius for at tvinge det under sig igien, og faae Cosroes og Perserne til at indgaae en Fred, blev nød til at betiene sig mod dem af

Tyr-

Tyrkerne og Turcomannerne. Disse vil vores Auther at skulle være et slags Tartarer, som indfaldt i det Romerske Rige igiennem Jern-Porten ved det Caspiske Hav, undertvang sig Persien, og dethroniserte Hosmisdas. Men da de vare blevne Mester over samme Rige, bekiendte de sig til Mahomets Vildfarelse som da var giengse i Persien, Tyrkerne toge derpaa Mahomets descendenter til deres Høfdinger, hvorafden første opslog sin Residens til Babylonien, og lod sig kalde Calife, men disse miste ved en Faction deres Myndighed, og den Ottomanniske Familie fik overhaand, som og gandske odelagte det Græsse Rige. Vores Historicus anmerker at denne Calife hvorom her handles, var ey allene Herre over Ægypten, men endog over Jodeland og Jerusalem, hvilken Remarque bringer ham paa at tale om Ridderne af Jerusalem; Nogen Tiid for Petrus Eremita begyndte sine Prædikener for at opmuntre Folket i de Vester-Lande, til at bemestre sig igien det Hellige Land, regierede Bonnen for udi Ægypten. Denne Sultan var ey de Christne hadelig, hand lod dem frit handle med sine Undersaatter, og besøge dend hellige Grav. Amalphiterne giorde ham store Foræringer, og udbad sig Frihed til at bygge en Kirke i Jerusalem, tillige med et Hospital, for at imodtage de Syge og Fremmede, oa da de fik Tilladelse dertil, lod de bygge en Kirke, Mariæ til Ære, og et Kloster af St. Benedicti Orden, for der at øve deres Guds Tieniste. Omsider bygde de et Hospital,

kal-

kaldet Johannis den Døberer. Den første som forstoed dette Hospital, hede Gerhard, hand hørte hiemme i Provence i Frankerige, en Apotecher af Profession, og var meget god og omhyggelig mod de Syge.

Italien.

Udi Meyland have de bekandte Socii Palatini nu udgivet den 8. Tomum af deres Samling udaf de Italienske Historicis, hvilken og kand kaldes den 9de, siden den første bestaaer af 2 Bind. Dend 10 Tomus vil derpaa med det første komme for Dagen, som dog ey vil udgiøre den halve Deel af deres store Samling. I dette Verk indeholdes da alleene trykte Sager, der nesten alle før ere udgivne af Felice Osio, men derimod vil mand finde i den anden Deel af den 2. Tome desto fleere ey forhen trykte Sager, i sær det saalenge forlangte Poema Nigellii de rebus gestis a Ludovico Pio, som dette Societet har bekommet af det Keyserlige Bibliothec, udaf denne 8 Tomo have de udgivet følgende Fortegnelse paa de deri indeholdende Skribentere.

Elenchus Tomi Noni, sed in Ordine Octavi.

Gerardi Maurisii, Civis & Judicis Vicentini, Historia de rebus gestis Eccelini de Romano ab Anno MCLXXXIII. ad annum circiter MCCXXXVII. ex editione Felicis Osii.

Antonii Godi, nobilis Vicentini, Chronica, quæ extant ab anno MCXCIV. usque ad MCCLX.

MCCLX ejusdem fere methodi & atgument cum Gerardi Maurisii historia; Felix Osius, artis Oratoriæ interpres in Gymnasio Patavino primus hæc ipsa tribus e MSS. codicibus Vicentinis defœcavit, recensuit, evulgavit. In præsenti vero editione ope duorum Codicum MStorum Bibliothecæ Ambrosianæ Clariss. Viri Joseph Ant. Saxius, eidem Bibliothecæ præfectus, castigavit & auxit.

Nicolai Smeregi, Notarii Vicentini de Burgo Bericæ Chronicon Gerardi Maurisii & Antonii Godi monumentis affine ab anno MCC. usque ad annum MCCLXXIX. adjecto Scriptoris Anonymi Supplemento ab anno MCCLXXIX, usque ad annum MCCCXII. Felix Osius primus utrumque eruit & emendatum ad MSS. Codicum fidem publici juris fecit; Nunc vero e MSS. Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ auctum & castigatum prodit.

Riccardi, Comitis Sancti Bonifacii, vita, magnam rerum inter ipsum & Ecclinos gestarum partem accurate complectens, incerto Auctore conscripta, fide vero & opera Felicis Osii bono rei literariæ publico recensita.

Laurentii de Monacis, Veneti Senatus a Secretis ac Cretensis Regni Magni Cancellarii Ezerinus III. ex ejusdem Historiæ libro XIII. excerptus, adjectis animadversionibus Felicis Osii iterum editus.

Rolandini Patavini de factis in Marchia Tarvisina libri XII. antea editi a Felice Osio, Nunc ver

vero ope duorum codicum MStorum Ambrosianæ bibliothecæ & alterius Estensis castigatiores, Historiam complectuntur ab anno circiter MCLXXX. usque ad MCCLX.

Chronica parva Ferrariensis seu Chronicon parvum ab origine Ferrariæ ad annum circiter MCCLXIV. Auctore Anonymo, nunc primum edita ex MSto Codice Bibliothecæ Estensis.

Nicolai de Jamsilla Historia de Rebus Gestis Friderici M. Imp. ejusque filiorum Conradi & Manfredi Apuliæ & Siciliæ Regum, ab anno MCCX. usque ad MCCLVIII. Adnectitur anonymi Supplementum de rebus gestis ejusdem Manfredi, Caroli Andegavensis & Conradini Regum, ab anno MCCLVIII. usque ad MCCLXV. Omnia primum edita a Ferdinando Ughellio sub inscriptione Anonymi de rebus gestis Friderici II. Nunc autem a quampluribus mendis expurgata, & non modicum aucta ope MSti Codicis illustrissimi Viri D. Vincentii de Miro.

Chronicon Veronense ab ann. 117. ad annum usque 1278. auctore Parisio de Cereta, ab aliis vero continuatum ad annum usque 1375 nunc primum e MSto Codice Bibliothecæ Estensis eductum atque evulgatum.

Monachi Patavini Chronicon de rebus gestis in Lombardia præcipue & Marchia Tarvisina ab ann. 1207. usque ad annum 1270. ex editio-

ditione Felicis Otii Nunc vero ope MS. Codicis Bibliothecæ Ambrosianæ emendatum & auctum.

Anonymi Vaticani Historia Sicula ab ingressu Normannorum in Apuliam usque ad ann. 1282, antea a Viro Clarissimo Jo. Bapt. Carusio edita, nunc rursus emendatior in eruditorum commodum profertur.

Sallæ sive Sabæ Malaspinæ rerum Sicularum libri VI. ab anno Christi MCCL. ad annum MCCLXXVI. antea editi a Clarissimo Viro Stephano Baluzio.

Historia Florentina Auctore Ricordano Malespini, Patritio Florentino, ab ea urbe condita ad annum usque 1281, Italice scripta cum continuatione Jachetti, ex Francisco Fratre ejus nepotis protracta ad annum usque 1286: Nunc castigatior prodit.

Synodum Provincialis, anni MCCLXXXVII Mediolani habita ab Ottone Vicecomite Archiepiscopo Mediolanensi. Accedunt Constitutiones Gulfredi S. R. E. Cardinalis & Legati Apostolici. Omnia nunc primum prodeunt ex MSto Codice Bibliothecæ Ambrosianæ.

Memoriale Potestatum Regiensium, gestorumque iis temporibus ab anno videlicet 1154 usque ad annum 1290, Auctore Anonymo Regiensi; nunc primum editum ex MS. Codice Bibliothecæ Estensis.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 19.

Dend 9 Maji. 1726.

Dannemark.

De Gelder.

Skioldet er deelt udi 4 Quarterer. Det første Quarteer i dend øverste deel, som er rød, viser en hvidt kors, det andet Quarteer i dend øverste Deel er blaae og derudi en harnisket hvid Rytter med Kaarde i Haanden paa en brun Hest. I det første Quarteer i dend nederste Deel som er hvidt, er et over ende satte Time-Glas udi et rødt Futteral, udi den 4. eller sidste Deel i samme Quarteer som er sorte-brun, staar en forgyldt opreist Sparre, med 2de ved Siden, og en midt imellem satte hvide og med Spidserne op ad vend-

te Piile. Paa Hielmen sees en halv blaae Hav-Mand med en Fiskerumpe holdendes i dend hoyre Haand en Trefork. Dette Vaaben er 1670. den 19 Octobr. allernaadigst givet Hr. Michel Reuters Stif-Søn Johan Paul de Gelder.

Geliche.

Skioldet er rødt, og derudi en gul-klædet Jom-

frue udi en sort Fæderham. Paa Hielmen en rød Steenmuur med en Port og 2 opslagne forgyldte Dørre, imellem hvilke staar en guiklædt Jomfrue med udstragte Arme.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt en Svensk Oversettelse in 12. af D. Hend Müllers Aandelige Væderqvægelses Timer, eller 300 Huus og Bord Betragtelser, tillige med en Anvisning til Søn- og Høytids Dagenes Evangelier og Epistler, samt en Fortegnelse paa samme Betragtelser, og et Register over de fornemste Sager derudi findes. Sammesteds har mand for at lade udgaae in 4. en Oversettelse paa Svensk af Tydsk udaf D. Martini Lutheri Prædikener og Betragtelser over heele Jesu Christi Lidelses Historie, saa og hans Betenkning over Herrens Høyværdige Nadvere, hvilket Skrift vil komme til at bestaae af 38 til 40 Ark, og trykkes ved Supscription.

Tydskland.

Udi Hannover er i Aar udkommen in 8. Joh. Laur. Moshemii S. Th. D. & Pr. P. Cogitationum in Novi foederis locos selectiores liber primus. Dette af D. Mosheims Skrift roeses ey lidet af de Lærde. Det bestaar af lutter Exegetiske Betragtninger over visse Stæder udi det nye Testamente, hvilke Author udi forige Aar har udgivet til Helmstad som Academiske Dissertationer, og er dette Verk dend første Deel som er inddeelt udi 10 Dissertationer eller Capitler udi det første undersøger hand af Matt. 10. den Lignelse om Arbeyderne i Viingaarden. Hand holder for at Frelseren deri handler om den Hel-

lig

lige Aands extraordinaire Gaver som Apostlerne fik i denne Verden, saa og om deris Arbeydes Frugt. Efter at Petrus havde spurt: Hvad skal vi da have? see vi have forladt alleting og fulgt dig! svarer Christus Cap. 19. 28. Naar Menniskens Søn skal sidde paa sin Herligheds Stoel / skal i og sidde paa 12 Stoele og dømme de 12 Israels Slegter. Dette vil D. Mosheim ey forstaae om det ævige Liv, meenende at Petrus ey har spurt hvad Løn hand skulde have efter dette Lif, men i Livet. siden siger Christus, at de skulde faae alting hundredefold igien / og arve det ævige Lif. D. Mosheim adskiller disse Ord, og forstaar ved de første en Jordisk Belønning, og ved den anden en Himmelsk Vederleggelse. Bliver altsaa Vinberget den Christelige Kirke, Arbeyderne Apostlerne, som vare kaldede til Lærere derudi men Pengen en Belønning, som Apostlerne endnu havde at vente i dette Lif, til hvilken Meening hand siger sig at have 3 Aarsager. Engang meener hand for alle at Petrus har spurt efter en Jordisk Belønning. Dernest holder hand for at Christus siger efterdi de have for Evangelii skyld mist deres Jordiske Fordeel, saa skulde de og erholde Jordiske Belønninger. Og efterdi endelig siges at Arbeyderne have murret, saa finder D. Mosheim deri det sterkeste Argument til at forklare Pengen om andet end Saligheden,

efterdi det ey var at vente at de salige Siele skulde murre imod GUd, eller beskylde ham for nogen Ubillighed. Hand holder da for at denne Belønning har bestaaet i 2 Ting, 1. udi at Prædike udi den Hellige Aands extraordinaire Kraft og aiøre Miracler, og dernest i deres tales treflige Virkning som ytrede sig udi heele Folks omvendelse. Men efterdi Apostlerne ere kaldte paa diverse Tider, saa indbildede de sig noget, som lendere havde arbeydet i GUd Viingaard, og holdt for billig at GUd gav dem en større Maade af den Hellig Aand, end dem som vare komne sildigere i Ordets Tieniste. De Ord de sidste skulle blive de første, og de første de sidste, forklarer D. Mosheim derhen. Nogle af Apostlerne som først vare kaldte til Arbeyde, skulde udi Billighed og Fromhed ey andre kunde blive lige, som sildigere bleve kaldne, og derfor gelde mindre for GUd. Derimod skulde nogle af dem som GUd lenge efter de første havde sat for sin Hiord, overgaae nogle af de første udi Dyd, og derfor finde meere Naade hos Huusfaderen. Ved Slutningen af denne Afhandling søger D. Mosheim at svare paa de Indvendinger som kunde giøres mod denne hans Mening. Den tungeste iblandt dem alle synes ham den at være, at Pengen ey kunde forstaaes om den Hellig Aands Gaver, i det samme er givet dem som en Løn efter fuldbragte Arbeyde, da derimod den Hellig Aands Gaver ere givne dem ved deres Kalds Begyndelse, som et Middel til at øve samme med Eftertryk. Og svarer

Mos-

Mosheim dertil, at naar mand ikkuns veed Lignelsens Hensigt, maa mand ey saa omhygelig bekymre sig om all Omstendigheder. Det andet Capitel har til Fundament det Ord Joh. IV. 48 **uden i see Tegn og underlige Ting ville i ikke troe.** De fleeste Udtolkere forklare de Ord saaledes som Christus straffer Jøderne, at de fordrer Tegn og underlige Ting, da de dog burde uden Tegn erkiende og antage ham for Messiam. Men D. Mosheim forkaster denne Meening, efterdi Messias burde giøre Tegn og underlige Ting, da Jøderne kunde have Ret til det at fordre. Men hand meener, at dend Kongelige Mand saaledes har indrettet sin Bøn, at om Christus vilde giøre hans dødsyge Søn levende, vilde hand holde ham for en Sand Gud, og antage hans Lære. Derpaa har da JEsus svaret, jeg veed allerede eders slemme Vane. Dersom i ikke seer Tegn og underlige Ting saa troe i ikke. Hvilken Meening bestyrkes særdeeles med det følgende, da det udi det 13 Vers heeder. **Og hand troede selv og alt hans Huus.** Men at Johannes ey har anført den Kongelige Mands heele Bøn er efter hans sædvanlige Skrivermaade, saa at det heele Sprogs Eftertryk ligger i det Ord See / og Christus meener at endskiøndt Jøderne daglig hørte om Christi Vunder og Gierninger, saa vare de dog saa forstokkede, at de ikke vilde troe det førend deres egne Øyne overtydede dem derom. Det 3 Capitel forkla-

klarer det Sprog Matt 5. 3. **Salige ere de fattige i Aanden.** Nogle Fortolkere forstaae disse Ord i deres egentlige Forstaaelse om Armod, som bæres med et sagtmodigt og dydigt Gemyt. Andre tage disse Ord forblommet saaledes, at de fattige i Aanden ere saadanne Folk, som føle deres Armod, og derfor ydmyge sig for Gud. D. Mosheim siger at begge slags Meeninger haver sine Vanskeligheder, der hindrer ham i at tiltræde nogen af dem. Ved hvilken Andledning hand angriber Olearium der oversetter disse Ord saaledes Μακάριοι οἱ πτωχοὶ, τῷ πνεύματι. Salige er i udi Aanden i fattige. Og gaar hans fornemste Argument imod Olearium dervaa ud, at Christus ey alleene her har talt til Apostlerne, men endog til en stor mengde andre Folk. Og sigter D. Mosheims Meening derhen at Rigdom udi Christi Tider var hos Jøderne i stor Agt og Høytid, saa at de meente at de Rige stode hos Gud i særdeles Naade, saa at de ventelig havde imellem sig det Ordsprog, salige ere de Rige, hvorimod Christus satte de Ord: **Salige ere de Fattige i Aanden**/ og forstaas ved Fattige i Aanden saadanne Mennisker som foragte Rigdom, ey qvælle sig over dessen Mangel, og om de end besidde samme, ey henge dertil deres Hierte. Hvilken Forklaring klinger ret vel, om D. Mosheim af det nye Testament, eller en anden Grædsk Author havde tilstrekkelig gotgiort at πτωχοὶ τῷ πνεύματι nogen

gen Tiid har betegnet saa meget som αὐταρκεια eller αὐταρκεις, i hvilken Forstand Ordene her tages. Det 4. Capittel handler af Act. 17. 23. om Athenienserne ubekandte Gud, D. Mosheim refuterer derved en doppelt irrig Meening, først deres som holdt for at paa Alteret haver staaet ikke Θεῷ ἀγνώστῳ men Θεοῖς ἀγνώστοις, og siden deres som troe, at Athenienserne havde ved den ubekandte Gud forstaaet en anden Guddom end det allerhøveste Væsen, som Paulus forkyndte. Hand viser langt snarere af Pauli Tale selv at Athenienserne ved deres ubekiendte Gud ey have kundet meent andet end det høveste Væsen, som de Christne dyrkede, og gotgior af mange Testimoniis, at de Orientalske Folk ja Grækerne og Romerne haver kaldet dette Høveste Væsen en ubekandt, det er en ubegribelig, Gud. Det 5 Capittel oplyser de Ord Joh. 13. 34. Jeg giver eder en nye Befaling at I skulle elske hverandre. Doctor Mosheim opregner adskillige Forklaringer herover, og viiser hvorfore samme ey kand antages, endelig giør hand dend Slutning at dette Bud kaldes nyt, for den nye Rettesnoer, som Christus derved har givet, hvilken ligger i disse Ord καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, som jeg elskte eder. Jøderne havde forlengst havt den Befaling at de skulde elske alle Menniske, og fornemmelig deres Troes Bekiendere. Men ingensteds staar den Befalning: Elsker hinan-

den saaledes / som Messias engang vil elske jer og alle Mennisker. Men her setter Jesus sin Kierlighed, da hand har ladt sit Liv for Brødrene, til en Rettesnoer for vores Kierlighed. Derfore var det Bud, **elsker hverandre som jeg elskte eder / paa en viß Maade en nye Befaling.** D. Mosheim bestyrker sin Mening med adskillige Fundamenter, og i sær med 2de Skriftens Stæder. Dend første staar Joh. 15.12,13. Da Christus siger: **Denne er min Befaling at I skulle elske hverandre / liaesom jeg haver elsket eder /** hvor de Ord αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ heder saa meget som dette er min egen nye Befaling, det andet sted staar 1 Joh. 3. 16. **Derpaa have vi kiendt Guds Kierlighed at hand lod sit Liv for os / og vi ere skyldige at lade Liv for Brødrene.** Hvor da D. Mosheim forstaae de Ord ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, saaledes, deraf see vi, af hvad Art Natur og Beskaffenhed vores Kierlighed mod Brødrene skal være, men af denne Erklæring flyder dog ey som Papisterne og Arminianerne slutte, at Christus har været en nye Lovgivere, thi den gammel Lov bliver saa at sige ikke derved nye, naar mand dertil setter en nye Rettesnoer og Exempel, endskiondt det i en vis Henseende kaldes nyet. Vi sige og ikke at Christus har giort en heel ny Lov, men at den gamle er mere fuldkommen anført og oplyst. Endelig anfører D. Mosheim for sig

Kro-

Kromeyer, Bechman, Calovius og Cramer, som med ham have været af lige Meening. Udi det 6 Capittel undersøges den sande Beskaffenhed om Felledsskab med deres Gods, hvilken Lucas beskriver i Apostlernes Gierninger. De fleste Udtolkere forstaae disse Ord Cap. 2. og 4. saaledes, at de første Christne ey besad nogen Ting som deres Eyendom, men enhver soldte alting og bragte Pengene til Apostlerne for samme at forvalte. Men D. Mosheim troer at den berømte Felledsskab af deres Gods paa ingen Maade har ophævet deres Eyendom, men Lucas har allene vildet tilkiendegive, at der har været saadan en Kierlighed iblandt de første Christne, at de lod sig finde villig til at dele deres Gods med hinanden, naar Noden det udfordrede. Ja nogle, paa det at andre ey skulde feyle for deres Underholdning, have soldt Huus og Hiem, og bragt Pengene til Apostlene, men denne Skat har ey tilhort dem, som havde noget for sig selv, men allene de Fattige og Syge, som ey kunde hielpe sig selv. Af disse samlede Penge bleve de Nødlidende og Apostlerne underholdne. At mand kunne forstaae Lucæ Ord saaledes, see vi fornemmelig af det Ord κοινωνία dessen Bemerkelse, der ey allene betegner en Gemeenskab, men endog saadan Sindets Beskaffenhed, at mand er villig at meddeele andre det mand virkelig besidder, hvilket D. Mosheim viser af adskillige de Gamles Stæder. Lucas siger vel, at de som besad Huse og Gaarde have solde samme, og bragt Apostlerne Pengene. Men deraf

fø-

følger ey at alle som havde liggende Grunde, har giort det. Og lad være det var saaledes skeet, saa kunde de foruden deres Huse og Haver have havt reede Penge, som de har anvendt til deres Underholdning. Men deres faste Eyendomme soldte de desto heller, efterdi de vidste at Jerusalem snart skulde forstyrres. deraf er det klart at mand just ikke har nødig at tillegge Lucæ Ord den Forstaaelse mand dem gemeenligen giver, men kand udlegge alting om en egen og kierlig Rundhed. Men at sligt maatte skee, viser D. Mosheim med gode Fundamenter, og gotgiør af Barnabæ Luciani Tertulliani og Clementis Alexandrini Testimoniis, at de første Christne ikke haver havt saadan Felledsskab af deres Gods, at derved ald Eyendom er bleven ophævet.

Udi Halle vedholder Professor Lange at fortsette sine Stridigheder mod Hof-Raad Wolfen, og i sær har hand ladet udgaae mod Wolfens Oration de sapientia Sinarum Confuciana følgende Skrift, Nova Anatome seu Idea Analytica Systematis Metaphysici Volfiani qua illud in integra compage sua, secundum suam sic dicti Idealismi & materialismi genesin seu Compositionem biformem ob graves rationes denuo resolutum atque evisceratum exhibetur, cui e speciali consilio & consensu ordinis Theologorum Acad. Frider. præmittitur Oratio de sapientia Sinarum Confuciana quam systematis istius Auctor Halæ Sax. die 12 Juli 1721. in solenni Panegyri, cum fasces Prorecto-

rectorales successori traderet, recitavit, notis elencticis uberioribus instructa ac subjungitur epicrisis in notas istius orationis Wolfianas Auctore D. Joachimo Langio. S. Th. Pr. Ordin.

Nederlandene.

Udi Leiden er trykt l'histoire Chronologique des Tartares traduite du Manuscript Tartare d'abugasi Bajadur Chan & enrichie d'un grand nombre de Remarques authentiques & très curieuses sur le Veritable etat de l'Asie Septentrionale avec les cartes Geographiques necessaires par Mons. D. Dette Verk trykkes i en stor 12.

Udi Amsterdam er trykt 1725 in Folio 2 Alph. 2 Ark Materie, saa og 30 Ark Kaaberstykker Ludvig Ferdinand Greve af Marsilli hans Histore Physique de la Mer. Dette er virkelig en ny Bog, da de deri indeholdne Sager ey ere laante af andre Skrifter, men Author herudi meddeeler den lærde Verden hvis hand med stor Flid Omkostning og flittig Anmerkning selv har erfaret, dette er da en Prodomus af det store Verk, i hvilket hand har sig foretaget at deele alle Particuler af den gandske Jordens Kugler fra hinanden, og da hand har fornummen at en dygtig Kundskab om Vandet er tilstrekkelig til at give indsigt i de øvrige Deele af Jorden. Efterdi hand har merket at alle Deele udi Dyr Planeter Mennisker og saa fremdeeles nøye stemme overeens

med

med hinanden, og skikke sig tilhaabe, saa er hand falden paa de Tanker, om ikke og saa ordentlig en Sammenstemmelse er at finde under alle Dele af den hele Jord, hvilke Tanker hand har havt ved sine reiser god Leylighed til at prøve, dog det har kostet ham baade Tiid og Penge. Da nu nærværende Skrift udi 4 Afdeelinger handler om Havets Bund, Vandet, dessen adskillige Bevægelser og Planterne, saa har hand sparet det øvrige til den anden Deel, da deri forekommer de Dyr, som opholde sig i Havet, men som andre har handlet om Fiskene, saa vil hand handle om Udyrene. Dog finder mand ey i denne Deel en slet Fortegnelse paa Søeplanterne, men vel mange forhen ubekandte Anmerkninger, særdeles fortiener at læses hans Observation over eendeel Hav-Svamper, i hvilke mand iblandt finder lige de samme Bevegelser som i det Menniskelige Hierte, hvilket vi gemeenlig kalde Systolen eller Diastolen, og naar denne Svamp tages op af Havet, varer denne Bevægelse saa lenge indtil ald Vandet er udtørret, hvilket mand Øyensiunlig kand see af de smaae Huller i denne Plante. Author har særdeeles ladet sig være angelegen at undersøge Havets Bund, hvortil hand har udvaldt Kysterne af Provence og Langvedoq. Hvad hans Flid og Arbeyde ham haver lærdt, har hand inddeelt udi egne Land-Korter, og slutteet af Erfarenhed, at mand beqvemmelig kand deele Havets Bred i 3 Deele. I den allerhøyeste, hvilken Søen aldrig naae, i hvor høyt dend end opsveller, i den Midlere som iblandt be-

dekkes af Bølgerne, og i den Underste, over hvilken Vandet altiid staar. Den første bestaar gemeenlig udaf en Jord skal, som kand nære de der voxende Plante, den midlere er Steenagtig, og den underste sammenmenget af Sand leer og Muskler. Søebredens Steenagtige Skal gaar ey alleene allevegne igiennem Jorden, men end ogsamt den Leeragtige tillige igiennem Havets Bund, i hvilket allevegne er at finde lige saadanne Bierge som paa Jorden, hvoraf det kommer sig at Søen er dybere paa det ene Sted end det andet, og ere deres Foregivende urigtig, som vil sige at den kaldede Grund i Søen er ugrundelig. Det var at ønske at en stor Herre vilde giøre den Anstalt at lade det største Dyb undersøge i den Middellandske Søe som ey var umueligt, dog det ey var et Menniskes Arbeyde alleene: Greven holder for at saa vit den paa denne Side alt efter haanden bliver dybere, saa stiger den paa den anden Side trappeviis igien i høyden, og henger sig fast ved Kusterne af Africa. Og i at ligne Biergets Canigou høyde, hvilket Cassini har udregnet til 1400 Frantske Roder, med Havets Dybhed, saa slutter hand at det største Dyb kommer overeens med de ved Breden liggende Bierge. Imellem den Steenagtige Grund i Havet gaar mange Salt og Harpix Aarer, som foraarsager den salte og bittre Smag der er udi Søe-Vandet, hvorhos ey er at tvifle at jo derimellem findes mange Aarer af de ædelste Metaller, hvilket synes rimeligt af de skiønne Farver som mand finder paa eendeel Cor-

pora der bringes op af Havets Grund, fornemmelig paa de saa kaldede Steenplanter. Harpix-Aarene finder mand og sommesteder paa det faste Land, da de gaae fort som Saltsteene. Og Steenkullene som mand finder paa adskillige Stæder i sær ikke vit fra Havet ere ey andet end et vist slags deraf. Imellem Klipperne under Jorden udgyde sig og mange Floder sødt Vand i Søen. Hvoraf Greven heri anfører adskillige, der saa vel udi Smag som Farve ey lidet forandrer Søe-Vandet. Det er ey umuligt at de kand contribuere noget til sammes kuld og varme, hvilket Author med et Thermometro, som her i Kaaber forestilles, har søgt i adskillige dyb at afmaale, hand har giort samme fast ved en Linie, og med Forundring taget i agt, at samme udi dybet af 10. 20. 30. 120 Faune bestandig er falden til $10\frac{1}{2}$ eller $10\frac{3}{4}$ Grader. Udi Januario faldt det i dybet fra 120 Faune til $8\frac{1}{2}$ Grad, og viiste uden for Vandet $10\frac{1}{2}$ Grad, da det udi Martio paa 26 Faune dybt opnaade som sædvanligt $10\frac{1}{2}$ Grad, men uden for Vandet 12 Grader. Men da disse Experimenta ere skeedte i Januario Martio og April saa havde vores Illustre Author gierne erfaret om og Sommeren over Vandets varme i dybet bestandig blev en og den samme hvis hand ikke af en Søerovere, da hand var midt i sit Arbeyde deraf, var bleven hindret. Men det sidste kand og være, thi det er observeret at med Foraarets Begyndelse begynde Planterne i Søen ligesom paa Jorden igien at saae til live.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 20.

Dend 16 Maji. 1726.

Dannemark.

Giedde

Skioldet blaat, og derudi en hvid paa skal staaende Giedde, paa Hielmen 2 blaae Horn og derimellem en hvid Giedde. 1396. levede i Dronning Margretes Tid Niels Giedde, 1435. udi Kong Erici Pomerani Tiid Jon Giedde. 1504 Niels Giedde Vebner i Kong Hanses Tid. Hr. Egisel Giedde havde Birthe Oluffsdaatter paa Hammergaard, Hr. Oluf Axelsen Tott, og Berthe Falkes daatter de havde ingen Børn. Den første mand veed at regne Slegten fra til vores Tider er Lauritz Knudsen Giedde til Røgle

og Spannerup, hvis Frue var efter de Ahner som findes i Mag. Michael Hindrichsens Liigprædiken over Ove Giedde 1661. Maren Oxenstiern af Brunsvig i Sverrig, men efter Mads Jensøn Medelfarts Liigprædiken over Else Grubbe, Jochum Bek til Gladsax trykt 1632. Anne

March

Marchmand, deres Søn Knud Lauritzen Giedde til Spannerup, der med sin Frue Fr. Sidsel Brostrup, Hr. Jens Brostrup til Tommerup, og Maren Ovesdaatter Hvide af Rødkilde, (i hvorvel sidst meldte Liigprædiken setter Karen Rosengaard, som er urettelig) efterloed sig en Søn og en daatter. Denne sidste ved Navn Merete Giedde blev gift med Biørn Steensøn til Hofdal, Steen Steensøn og Merete Skialders Søn, og Sønnen Knud Giedde til Tommerup i Skaane, var Befalings-Mand paa Helsingborg Slot, hand havde i Senge Margrete Ulfeldt, Claus Eggertsen Ulfeldt til Kragerup Befalingsmand paa Roskilde Bispegaard, og Dorthe Lunges af Tiirsbek deres Daatter, hvis Søn Brostrup Giedde til Tommerup var Befalingsmand paa Visborg Slot og over Gulland. Hand var 2 gange gift, 1. med Anne Grubbe, Lauritz Grubbe til Alsløv, og Fr. Hilleborre Knuds-Daatter Bille af Lindved, deres Daatter, Erich Griis af Hellerup efterladte Enke-Frue, med hende havde hand ey Børn, hun døde for Alteret udi Kirken i Viborg, 1613. Hans anden Frue var Dorothea Ulfeld til Aggerup i Halland, Paul Ulfeld til Barsøe og Haldager i Skaane, og Margrete Jochimsdaatter Bek af Forslev, deres Daatter, de havde 2 Dottre, den ene Margrete Tønne Juuls, den anden Sidsel Jacob Gabrielsen Akelepes. Sønnerne vare 4. dend 1 Knud døde i den Svenske Krig voxen ugift, den 2. og 3. Friderich og Paul Giedde døde un-

ge, den 4 Hr. Ove Giedde til Tommerup var Ridder, Danmarks Riges Admiral, Raad, og Høvids-Mand paa Hald Slot, som var fød paa Tommerup 1594. d. 7. Dec. efterat at denne Hr. Ove Giedde havde beseet fremmede Stæder, og fuldt Krigen sammesteds, blev hand ved sin Hiemkomst 1615 antaget, og brugt udi adskillige Forretninger, særdeles hos de Kongl. Gesandter ved Hertug Friderichs Hylding til Slesvig, som vare Hr. Christian Friis og Hr. Jørgen Lunge, begge Rigens-Raad Canceler og Rigens Marskal. 1618. da det Ostindiske Compagnie blev opretteet i Kiøbenhavn blev hand Gesandtviis forsendt til Ostendien, for at tractere paa de Stæder om den Ostindiske Handel at befordre, efter dend med Kongens af Candea hans Gesandt, Printzen af Mingomne, hand blev medgiven en anseelig Følge og 6 Skibe, nemlig Elephanten, Patientia, David, Kiøbenhavn og Jagten, af hvilke Jagten under Ceylon blev taget af Portugiserne, og det andet Christian forgik sammesteds, de høveste Befalings-Mænd over Krigsfolket var Tyge Styge og Erich Grubbe, hand havde selv Ober-Commando over alt Folket i Skibene, med ham fuldte Niels og Hermand Rosenkrands, Hans Lindenov Otte Urne, Knud Urne, Jens Bilde, Jørgen Orning, Christopher Styge, Søren Harbo, og Johan Vensterman, af hvilke Herremænd hand allene hiemkom, da eendeel bleve i Indien, og endeel døde undervers, hand gik herfra d. 29 Nov. d. 27 May. Aaret derefter døde Tyge Styge og Otto Urne

ne, som bleve begraben paa Ceylon, der fik hand d. 4 Junii Brev fra Roland Crape, Directeuren ved det Ostindiske Compagnie, at Kongen til Tanjure paa Kusten af Coromandel havde foræret dem en Bye ved Søekandten, kaldet Trangabar, d. 12. drog hand op til Kongen af Candea, for at aflegge sit Gesandskab, men da samme Konge til deels dependerede af Portugiserne, til deels ey kunde eller vilde holde hvis Printzen af Mingomme her havde aftalt, begav hand sig til Coromandel, hvor hand kom i Accord med Kongen af Tanjure. 1621. strax in Januario efter at hand havde ladet bemelte Roland Crape aflegge sin Ed som Directeur af Compagniet, lod hand Festningen anlegge med sine Bolverker, og kaldte samme Danisborg, begav sig derpaa til Ceylon, og forblev der under Landet til 1 Junii, da hand med Skibet Elephanten allene begav sig paa Hiemreysen til Danmark, lod dog i Taffelbayen opreyse en Steen med den Paaskrift d. 12. Sept. Regna firmat Pietas Christianus IV. Danske Konges 4. Skibe komme udi Taffelbay Anno 1619. d. 9 Julii. under ærlig og velbyrdig Mand Ove Giedde til Tommerup, som hid igien fra Indien tilbage kom med Skibet Elephanten Anno 1621 d. 30 Augusti, den 4 Martii ankom hand til Kiøbenhavn. Hand blev derpaa forlehnt i Norge med Brunlag og Nummedal, derefter med Eger, siden med Tønsberg, saa Bratzberg, og omsider i Danmark med Herredsvads Kloster, og Jungshoved, Helsingborg og Hald,

medens hand var i Norge havde hand Inspection ved Sølf-Bergverket. 1622. d. 1 Sept. holdt hand Bryllup med Dorothea Urne Knud Urne til Aasmark, Befalings-Mand over Tryggeveide og Høystrup Lehne, og Fr. Merethe Grubbe til Becheskov deres Daatter, Moder til 6 Sønner og 6 Dottre, Alexander, Dorthe, Friderich Giersdorfs til Tobberøe, Oberst til Fods. Merethe Giedde, Niels Langes til Steenhuset. Rigitha Giedde, Ove Bielkes til Øster Raad, K. M. Raad Canceler i Norge, Befalingsmand over Bergenhuus. Sophia Giedde Matthies Buddes til Tilløse. J. Amalia Giedde. Alle disse sex vare døde 1661. men da levede Brostrup Giedde, Ober-Berg-Hauptmand i Norge. Knud Giedde, Oberst-Lieutnant til Hest. Christopher Giedde. Christian Giedde. Friderich Epler Giedde. Margrete Giedde Holgers Winds til Gundestrup, da Befl. over Brundlag Lehn i Norge. 1624. da Kong Christ. 4. begyndte det Tog mod det Østerrigske Huus, sine Naboer i Tydskland til Undsetning hvervede hand et Compagnie paa 200 Mand til Fods, fik Capitains Plads den 16 Junii. 1629. blev hand befalet at følge med Floden paa den Expedition Kongen havde sig foretaget paa Vismar, hand var paa Skibet Spes hos Kongen, da Freden i samme Aar var sluttet i Lybek, drog hand til sine Lehn i Norge igien. 1642. blev hand Oberst-Lieutenant i det Agerhusiske Regiment i Norge. 1645. blev hand kaldet fra Norge her ned, og bestilt til at være Ri-

gens

gens-Raad og Admiral d. 29 Martii. Samme Aar blev hand ud-commanderet med en anseelig Flode ad Vester-Søen, at holde Søen reen for Fiendtlig Skibe og Røverie. Den 13. April gik hand under Seyl, 26 Orlogs-Skibe sterk. 1657. blev hand med 2 andre af Rigens-Raad, nemlig Christen Scheel til Fusinggaard, Befalingsmand over Trygevelde, og Otte Krag til Voldberg, Befalingsmand over Nyborg Slot, forordnet at være Rigens Commissarius. 1658. ved Pintze Tider reyste hand til sit Gods i Skaane, men blev af de Svenske arresteret, og først til Helsingborg, siden i Malmøe til 1660. da mellem begge Konger blev samtykt, at Rigens-Raad paa begge Sider skulle løslades. Hand døde 1661. i sit 66 Aar den 19 Decembr. Af disse bemelte Hr. Ove Gieddes Død overlevede 5 Sønner, Brostrup, Knud, Christopher, Christian og Friderich Eyler Giedde, blev Brostrup siden Præsident ved Kongsberg Sølfverk, og Befalingsmand over Nummedals Amt. Knud Giedde, den Tiid Oberst-Lieutenant, besad Vadsker-Gaard, blev siden Cancelie-Raad, saa og Amptmand over Silkeborg og Mariagers Ampter, havde til ægte Fr. Lene Cathrine Kaas til Hastrup, Jørgen Kaas Befalingsmand over Lister Lehn i Norge, saa og Oberst-Vagtmester, og Fr. Karen Jørgens-daatter Grubbe deres Daatter, hvis Daatter Ide Sophie Giedde, fød paa Bugdøe Kongsgaard i Nordland, d. 9 Febr. 1675. er gift med Etatz-Raad Ole Krabbe til Bierre

Nandrup, Scaarup Heßelmed og Svevig i Jylland. Christian Giedde til Skivehuus, havde Magdalena Sibille Urne, Jørgen Urne og Margrete Marsvins Daatter til ægte. Hr. Friderich Cyler Giedde til Hindemad og Norskov, var først Ridder og Admiral, siden Geheime-Raad og Stiftbefalings Mand over Fyens Stift. hans endnu levende Børn ere Carl Vilhelm Giedde, Ritmester ved Cavalleriet, Fr. Anna Dorothea Giedde, gift med General Lieutnant von der Osten. Sophia Giedde gift med Baron Ulbrich Schak. Charlotte Amalia Giedde til Orum, Enke efter afgangne Justitz-Raad Klingenberg. Endnu lever af denne Familie Major Giedde ved Oberst Motsfeld Dragoner Regiment.

Tydskland.

Udi Leipsig har en lærd Mand under Hænder den afdøde Churførste af Beyerns Lif og Levnets Beskrivelse, under den Titul Leben und Thaten des berühmten Churfürstens Maximiliani Emanuelis von Bäyern, samme skal bestaae af 2 Deele in 8. hvoraf det første indeholder Historien indtil 1702, da Churførsten antog det Franske Parthie, og den anden hvis siden sig har tildraget. Mand vil derudi finde adskillige Omstendigheder der ikke ere enhver bekiendte, som om hans dobbelte Gistermaal, hvorledes hand har været Frandsk sindet, og søgt at erholde den Polske Krone med mange andre merkverdige Tilfeld indrykket af Actis publicis, og troeværdige Documenter. Som en Anhang skal og derved følge en accurat Ef-

terretning om den Churbæverske Hovstat, og andre det Chur-Førstlige Huus angaaende Ting.

Udi Helmstad er i Aar trykt in 4. Polycarpi Lesseri Jur. Med. & Ph. Doct. Pois. Pr. Ord. Commentario de Contrasigillis medii ævi justo operi de re diplomatica Germanorum præmissa.

Udi Vien har Ludvig Hø, som hand foregiver, endelig efter lang Søgning fundet en correct Machine, betreffende Øst og Vest, eller paa Longitudinem & Latitudinem Poli, som hand forhen har søgt at finde ved Ecclipses, quadraturam circuli, men først og fremmest ved det Magneriske Blomster der vender sig efter Soelen, ligesom Magneten efter sin Punct.

Udi Gandersheim har Rector sammesteds Johan Christoph Harenberg ferdig liggende til trykken, Itinera sacra Semidarum inde a diluvio Nachico ad ingressum sub Josva in Cananæam & observationibus Astronomicis tabulis & Chartis veterum ac recentiorum pro statua Mercuriali in Pentateuchum & supplementa in Relandi Palæstinam. Ved dette Verk ere 2 Landkorter. Afhandlingen er deelt i 3 Deele, dend 1. indbegriber Noæ Sæde og Boepæl efter Syndfloden som den første vagina gentium. Nimrods Byer, det dobbelte Ninive og dobbelte Babel, de 2 slags Chaldæer og viser klarlig at Haran har ligget paa denne side af Libano og Antilibano, at Melchisedechs og Jacobs Salim ey er Jerusalem men Salim ved Renon hos Jordan, at der er et dobbelt Haran til. At

Moria hvor Abraham vilde slagte sin Søn er at søge strax ved Sichem. At Abemelechs Gerar ikke er Gerar ved Bersabe men et andet ved Østronne og deslige. Den anden Deel viser Landet Gosen Byen Tanis eller Zoars Situation, og andre Omstendigheder hvoraf Israeliternes første Reyse lige indtil Sinai er at udfinde. Isærdeeleshed vises tydelig mod Hr. Reland hvor Petra og Elath har ligget, og at Israeliterne fra Kades ey videre ere dragne til det røde Hav. Den 3 Deel viser hver Stads Grund paa Charterne, deels af formørkelsernes Anmerkinger paa Himmelen, deels af de gamle Reysebeskrivelser og Landkorter, deels af Skribenternes Testimoniis. Fortalen viser, hvorledes at ved Syndfloden det gamle Paradiis er bleven saaledes tilredet, at den Beskrivelse Moses os derom har givet ey passer sig med Jordens nu værende Beskaffenhed, og altsaa ey vel kand bestemmes, da Flode Bierge og Jordens flade saa meget er forandret, i hvad deel af Verdens Paradiis har ligget. Ligeledes fortelles de Geographiske Feyler som ere i Korterne, og foreslages Middel til hvorledes mand igiennem Stiernerne Solens Skygge og gode Lommeuhrer kand komme til at giøre demonstrativiske Karter.

Nederlandene.

Continuatio af Ludvig Ferdinand G. af Marsilli Histiore Physique de la Mer.

Den anden Deel handler om Søe-Vandet, hvil-

hviket Author inddeeler i 3de slags, det øverste og underste, og tillige undersøger begges Salthed og Bitterhed samt Farver. Egentlig er alt Strandvand klart og meere skimrende end det klareste Bryndvand, endskiøndt det i Søen seer rort og fast ud som Askefarve. Hvilken Farve igiennemskinner fra Grunden, eller foraarsages af andre Vande, hvis Bekke her og der udgyder sig i samme. Deraf observerer mand, at jo dybere det tages, jo meere mister det den sædvanlige Askefarve, og Græven holder det for et vist Merke, at en Underjordisk Flod udgyder sig i Stranden, om Vandet i dybet er dunkelt og Askefarved. Er Grunden reen og Vandet klart synes det gandske blaaagtigt, ihvorvel og samme Farve ofte forandres af de omstaaende Skyer. Da Græven engang har iagt taget, at ved Soelens undergang har en klar Skye foraarsaget, at Vandet saae ud som det gandske var farved med Blod, hvoraf den gemeene Mand tog Anledning til at giøre adskillige Forklaringer over den da værende Krig. Havets fornemste Egenskab er dessen salte og bittre Smag, og saavel Aarsagen af det forske er bekiendt, saa lidet veed mand at udfinde den anden, thi har Greve Marsilli giort sig stor umage for ved Vandprøver og Chymiske Undersøgniger at erfare hvor meget Salt Søevandet holder, og om samme ey endnu kunde antage en Tilsetning. Efterdi mand i Ungern Østerrige og andre Stæder naar Salt skal kaasis leder Ferskvand igiennem Biergene, paa det

at

at samme formedelst de deri skiulte Miner kand til sig tage en salt Smag, slutter vores illustre Author at GUd saaledes i begyndelsen har skabt Søevandet uden Smag som det andet Vand er, der af os kaldes ferskeller sødt, hvorpaa det siden efterhaanden af det underjordiske Salt og Harpix, som samme stedse over sin Natur udvasker, har antaget den nu havende Smag, derover er og Strandvandet ey allevegne lige salt, ey heller saa tungt, og mange Aarsager, særdeeles ferske Søer Overgydelse i Havet kunde forandre dessen Natur. Hvor Rhonen udfalder i Havet, er Vandet $\frac{1}{303}$ lettere, og altsaa mindre salt. Hvilke de underjordiske Bekke tillige kand foraarsage, i hvilket Fald Author og observerer at Vandet har været mere let end sædvanlig, hvorudover og i Almindelighed Strandvandet midt i Havet er meere tungt og salt end det som er nær ved det faste Land, hvad Forsigtighed Author har brugt for at erfare hvor meget Salt egentlig Søevandet indeholder, er best at see af hans egen Beretning, saa at mand neppe kand tvifle paa hans Inventions Rigtighed, naar hand angiver at det øverste Strandvand, om ey dessen salte Væsen forandres af andre tilflydende Vande, og som Isærdeeleshed nærer Coral Planterne, giver $\frac{1}{32}$ Salt af sin heele tyngde, og $\frac{1}{20}$ Deel om samme paa det Sted bliver øst af Dybet. Angaaende den bittre Smag som Strandvand haver, vil hand at dend kommer af nogle flygtige Deele, hviket Vandet trekker til sig af den deri

svim-

svimmede Harpix, ja Steenkullene ere ey andet end et sammenflydt Beg eller Harpix. Ihvorvel i Havet findes adskillige Corpora, særdeeles Steene som ey bestaae af andet end Salt og deslige Harpix, saa er det dog riimeligt, at denne Tilvext meget langsom genereris, og at de igien af Tidens lengde fortæres, thi om af denne Aarsag Havets Bond idelig tiltog, maatte i saa mange 1000de Aar, som Verden har staaet, opkomme utallige Oversvemmelser og nye Aabninger i det faste Land. Og slutter Author af giorte Prøver, at Havets Bond i mange 1000de Aar ey kunde blive ved saadan Tilvext forhøyet over en Foed, hand viser derefter hvorledes mand kand betage Strandvandet sin uangenemme bittre Smag, naar mand først har renset det fra sin Salthed, og betiener hand sig iblandt andet dertil i sær af Fennikol. Dend 3 Deel handler om de Bevægelser, som ere i Havet, hvoraf hand særdeeles har observeret 3 slags, det første som reyser sig deraf, at Havet paa somme Stæder henger meere af end paa andre. Der andet som foraarsages af de mange slags Vinde og Luftens Kraft, og endelig Ebbe og Floed som tilskrives Maanens Virkning, foruden disse finder mand i Havet selv paa somme Stæder Floder, saavel paa de flakke Grunder som i Dybet, og saavel bestandige som de der ikkun vare paa visse Tider. Særdeeles er merkverdigt, hvad de meest forfarne Skibsfolk berette om det Middellandske Haf, at det stedse udi Sundet ved Gibral far paa Kusterne af Africa, flyder imod Østen,

men

men derimod vender sig i Egnen af Kongeriget Candia, og derfra gaar imod de lige forestaaende Europæiske Kyster fra Øster til Vester. Ved de Bevægelser i Havet som foraarsages af Vinden eller Bølgene, bliver fornemmelig undersøgt, hvor høyt den største Bølge kand stige ved en Storm? Det er bekandt at Robert Bajle har sluttet af adskillige Erfaringer, at den allerheftigste Vind aldrig fand trenge dybere end 6 Foed ned i Søen, men voris Author giør forskiel imellem Bølgernes naturlige Tilstand, og den som foraarsages af adskillige Tilfelde, nemlig naar Bølgene enten støde for til eller paa siden, eller og følge med stor Gesvindighed paa hinanden, ligeledes naar de velte sig herom paa en sandagtig Grund. Vil mand forstaae Bølgernes naturlige Tilstand, er Bojles Observation i sig selv temmelig rigtig, men hvorvit de Bølger som i Havet flyde sammen, og forenige sig med hinanden, derfra afgaar, har hand viist i et eget der over giorte Kaaberstykke.

Engelland.

Udi Londen har Hr. Durand der har udgivet en Oversettelse af Plinii 24 Bog de pictura med Notis in Fol. foretaget sig ved subscription at lade trykke Historia de sculptura extraheret af samme Authore, og betales for hver Exemplar ved subscription en Guinee.

Sammesteds er trykt 1725 et stort Verk af Mr. Johan Strypis paa Engelsk, under dend

Ti-

Titul Annales de la Reformation de l'Etablissement de la Religion & de divers autres Evenements arrivez dans l'Eglise d'Angleterre, samme er udgivet udi 2 Vol. in Fol. og er en Continuation af Burnets Historie om den Engelske Reformation, der ey gaar videre som mand veed end til begyndelsen af Dronning Elisabets Regiering, den Tome af Mr. Strypis indeholder de 12 forste Aar af samme Dronnings Regiering, og dend anden, som begynder med det 13 Aar af samme Rige, gaar til Aarets 1580 udgang. Det forste Volumen er vel trykt for nogle Aar siden, men nu forekommer det her merkelig forbedret. Mand har der ellers for at udgive udi 2 Vol. in Fol. Et af D. Spencers Skrifter kaldet de legibus Hebræorum ritualibus & eorum rationibus libri tres. Denne nye Edition vorder paa adskillige stæder forbedret efter Authoris MS. som er givet til Universitetet i Cambridge, som for Exempel til den forste og anden Bog bliver lagt heele Capitler, en Disputation om Loven som forbyder Aager, og en anden over det Sted udi Martiali, hvor hand taler om Anchialus: Men det, som giør denne Edition meere ypperlig, er den 4 Bog uddragen af Authoris MSS. der handler om Ebræerners Skikke og Sæder som de havde laant af Hedningerne, og som ey vare i Guds Love tillige med en vidtløftig Dissertation om de Jødiske Phylacteres deres Nafne og Oprindelse. Dette Verk trykkes ved subscrip-

scription og koster 2 Guineer paa smaat og 3 paa stort Papir.

Dend Author fra hvis lærde Pen haves les Memoires du Marquis de Clanricarde, har for at udgive en anden Dissertation over Skotternes første Ankomst til den Nordre Kant af Store Britannien, hvori tillige undersøges de Skotske Kongers Succession fra Fergus I. af til Eugenius I. og en Refutation af de Skotske Fabelfulde Antiquiteter, saaledes som Mr Fordun H. Boetius, og Resten af de Skotske Skribentere os dem have udgivet. Hertil føyes adskillige Remarquer, over de gamle Britiske Historici deres Caracteer og Skrivermaade, og de Tiders da værende Literatur.

Italien.

Udi Palermo har mand for ved Trykken at lade udgaae en udførlig Collection af alle de Siciliske Historicis, som have skrevet samme Riges Historie fra dend af Saracenerne skeedte Invasion lige indtil Kongerne af Arragonien, Mr. Jean Baptista Carusio har direction over dette Verk. 2 Vol. in Fol. ere allereede udkomne, men mengde rester endnu, Titulen af dette Verk kalder sig Bibliotheca Historica Regni Siciliæ sive historicorum qui de rebus Siculis a Saracenorum invasione usq; ad Arragonensium Principatum illustriora monumenta reliquerunt amplissima Collectio. Opera & studio brevibusq; annotationibis Je. Baptistæ Carusii.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 21.

Dend 23 Maji. 1726.

Dannemark.

Gienstie.

Fore udi Skioldet en rød Rose med 3 Blader udi hvid Feldt, paa Hielmen toe Arme som holde en Roese, af dette Vaaben er bekiendt Lorentz Gienstie til Biørnstrup, som var gift med Christentze Sartrup, og havde med hende en Daatter Anne Gienstie, som havde Niels Munk til Næsbye Gaard.

Giersting.

Skioldet er fordeelt udi 3 Deele den øverste 3de Deel er hvid, og derudi 2 halve sorte Pile som vende Spitserne op ad. De 2/3 Deele af Skiol-

det ere igien afdeelte udi 5 Rundeelinger, den første guul, den anden blaa, den 3. rød, 4 guul, 5 blaa. Paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første rødt og guult, det andet guult og rødt, og midt paa hvert Horn en hvid rund Bielke, i Hielmen stikker en med Spitsen deri staaende Piil, og paa hver Side deraf en anden Piil, som vender Spitsen op ad. 1428. forligte Dronningen Hr. Mogens Giøe, og Hr. Morten Giersting. 1439. var Hr. Morten Jenson med at undertegne den da skeedte Opsigelse, og var Høvedsmand paa Ravensbierg. I Ringsted Kirke findes dette Vaaben, og nevnes derhos Hr. Jens Giersting med sin Frue Karen, denne Hr. Jens Giersting var Landsdommer i Sielland, hand havde med sin Frue fornevnte Hr. Morten Jenson, som eyede Kragerup, og 1420. kiøbte af Biskop Christen i Ribe, Hastrup Gaard og Gods. Hand kiøbte 1429. Kaarsegaard og mere Gods, var 2 gange gift, sidst med Else Ovesdaatter Lunge, deres Søn Oluf Mortensen Giersting var i Raadet da Kong Christian den 2. blev hyldet, hand eyede Hastrup og havde Johanne Lykke, Niels Lykke til Lykbyegaard, og Giertrud Lunge deres Daatter, med hende efterlod hand sig 2 Døttre og 1 Søn, den ene Daatter Anne var gift med Peder Skram, og den 2den Birgitte med Hendrik Wind til Rysthave, Sønnen Folmer Olufsen døde ugift, og siden Slegten med ham uddøde blev Vaabenet nedlagt.

At Efterfølgende ey med Tiden skulde forgaae har mand tenkt at giøre Læseren en Fornøyelse med det herudi at indrykke. Om St. Knuds Kirkes, Klosters og de Latine Skoelers i Odense første Begyndelse og Opkomst, af et gammelt M.S. samlet, og med Anmerkninger forsynet af en, som elsker slige gamle Sagers Videnskab.

Udi Kong Nielses Tid circiter Anno 1107. blev St. Knuds Closter i Odense funderet af Biskop Hubaldo, som haver været Monachus Anglicanus ordinis S. Benedicti og confirmerede Papa Paschalis dem deris Privilegier.

N. B. Jeg setter circiter, thi det er vist nok, at denne Paschalis confirmerede deres Privilegier, men i hans Bulla settes ikke Aaret, hand blev Pave 1099. og sad i 18 Aar, sed ille sublatis annis Imperatoris, Pontificatus annos substituit.

Herom findes mere Efterretning i Arrild Hvitfelds Krønike pag. 95 og 598. sampt i hans Bispe Krønike pag. 37.

Anno 1117. paa de 10000 Martyrers Dag blev den første Grundvold lagt til St. Knuds Kirke, og det af forskrevne Hubaldo. Biskop Ricolf, som levede i Erici Emunds og Erich Lams Kongers Tid, forfærdigede Kirken saavidt, at Koret blev ferdigt, hvorudi holdtes Messe og Prædiken. Samme Biskop Ricolf havde een Søn heed Rudolphus, som var den første Præst til St. Knuds Kirke.

Denne Beretning om Kirkens første Grundvold accorderer icke med det / som findes hos Hvitfeld pag. 92. om Kong Knuds Begravelse / thi da skulde Fundamentet alt været begyndt 1096.

Arrild Hvitfeld melder pag. 103. om Erich Lam / at hand Closter gav sig i St. Knuds Closter / og dede i en Munke-Kappe. Saa taler hand og om Knuds Brødris Frihed selv at vælge Bisper / og videre om denne Ricolfo vid. Bispe Krøniken pag. 37.

Anno 1144. blev forskrevne Kirke, Closter og Odense Bye afbrendt og ødelagt af de Vender.

Det

Dette Aars-Tal accorderer ikke Hvitfeld pag. 78. taler om de Venders Indfald i Jylland, mens det var under Kong Magnus 1046. siden feldt de igien ind i Riget og brændte Rigets Lande og Øer / vid. pag. 543. mens det var i Kong Waldemars IV. Tiid Anno 1368. Ellers tales pag. 104 om de Vender, at de opbrændte Odense Bye / mens det var under Kong Svend Anno 1152. Vel melder Hvitfeldt i Bispe-Kroniken / at Biskop Ricolfus saae Odense Byes slemme og grumme Ødeleggelse af de Vender / og Byens ynkelige Ildebrand / mens hand setter derhos / at Ricolfus dede 1143. saa accorderer dog ikke overstrevne Aars Tal.

Anno 1287. blev St. Knuds Closter, som lenge havde været forstyrret, igien opbygt og giort videre af Bisp Gelico, som og forfærdigede Kirkens Muure, og samme Biskop er den første, der funderede nogen Skole i Odense, hand forordnede den første Skolemester, som hede Niels Trip, gav ham aarlig Løn en Mk. puurt Søiv, eller 12 Sldr. 2 par Skoe, 2 Skiorter: g 10 Alen Valmen, (mens da var Penge saa gieve, at alt dette kunde agtis ved 100 Daler) og skulde nyde hans Kaast tillige med 16 Peblinger, in atrio St. Benedicti, som var et Stæd uden for Brødrenis Refectorium, af de Levninger, der kom af Brødrenis Bord, men Bispen gav derforuden en Mk. Korn, eller 16 Tønder til deres Underholdning.

1287. er det samme Aar / som Gesicus eller Gesico blev Bisp / ellers er herom videre at læse hos Hvitfeld pag. 298. og 302. saa og i Bispe-Kroniken pag. 39.

1288. stadfestede Kong Erich Menved Knuds Brødre deres Privilegier. pag. 300.

Om Skolens Indrettelse i Odense findes anden Beretning

hos Hvitfeld pag. 841. med mindre det skal forstaaes om den almindelige Danske Skole paa St. Knuds Kirke-Gaard / thi hvor der tales om Latine Skoler / da kaldes de unge Børn / som der indkom / Peblinger eller Paage / mens her nævnis Børn 15 Aar gamle / som troeligt har været dem / der skulde lære at regne og skrive / saa haver og Borgermester i Odense med underskreven samme Fundats . hvoraf den Tanke bestyrkis / at det har været den Danske Skole / som er under den Verdslige Øvrigheds Opsigt / da de Latine Skoler har alle Tider været under den Geistlige.

Anno 1308. eller derved, blev det forandret med Skolen, thi Provsten til vor Frue Kirke bygte siden en Puge-Skole paa vor Frue Kirkegaard, som blev ferdig 1317. udi Erich Menvids Tiid, og blev sat en Skolemester ved Navn Jens Tyndskiæck, til hvis Aarlig Løn blev lagt Degne-Renten af Steenløse og Fraugde Kirke, kunde belobe sig tilsammen halvanden Mk. Korn / eller 24. Tonder, Peblinger i Skolen vare da 32. hvilke Biskop Peder Pagh gav Aarlig mens levede 10 Mk. Korn til Underholdning, var 160 Tonder Korn.

Om Puge Skolen paa vor Frue Kirke-Gaard melder Hvitfeld pag. 1086.

Denne Peder Pagh har giort St. Knuds Closter store Tienister / givet dem store Indkomster og Herligheder vid Bispe-Kroniken / pag. 40.

Anno 1343 bleve Odense Skoles Privilegier confirmerede af Biskop Niels, som og forbedrede Skolens Indkomster med 1537. Ndr., og samme Aar blev Greabrødre Closter i Odense indrettet.

Om Biskop Niels haus Forretning og Gavmildhed mod Sko-

Skolen findes i Bispe-Kroniken pag. 40. hans Efterkommere Bistop Erich stadfestede Brødrene alle deres Privilegier ibid. pag. 41.

Anno 1383. haver Kong Oluf og Græv Adolph af Hollsteen ladet see deres Gavmildhed imod Knuds Brødre/ Hvitfeld pag. 568.

Anno 1409. stadfæstede Kong Erich Knuds-Brødre deris Privilegier i Malmøe p. 633.

Fra denne Tiid finder jeg intet Merkværdigt enten om Kirken eller Skolen førend 1464. da blev Kirken meget forbedret med nye Bygning og et Capel, som nu Consistorium er, paa Bisp Mogens Krasis Bekostning, udi Christierni I. Tid, Mag. Niels Anderlen Ulfeld, Provst til vor Frue, gav til Skolen paa vor Frue Kirke-Gaard to Læster Korn, og satte til Skolemester Mag. Iver Lauridsen, en lærd Mand, som havde tilforn været en Caniche og lenge reyst med ham i Frankerig og Italien, hand var den første Magister, der var Rector i Odense Skole.

Anno 1469. blev Knuds Brødre angivne for Paven/ at de for meget secularisserede, og 1470. blere de under Pave Sixto udjagede af Clostere. Hvitfeld pag. 922 & 923. Anno 1588. androg Dronning Dorthe/ som var Kong Hansis Moder/ denne Sag anderledis for Innocentio VIII. og magede det saa/ at de første Munke skulde ind i Closteret igien. Hvitfeld pag. 994 til 998 inclusive, hvor denne Sag vidtløftig handles. 1489. bleve Munkene igien indsatte/ og 1491. blev Closteret igien indtaget af Bistop Claus Rennou/ vid. Bispe-Kroniken pag. 40. Om den nye Bygning ved St. Kirke findes ibid. pag 42.

Anno 1529. udi Christ. III. Tiid satte Mag. Jørgen Jensen, som var den første Lutherske Bi-

skop, en Reformeret Skolemester ind i den Skole paa vor Frue Kirke-Gaard, der heede Aage Lauridsen begge begravne i vor Frue Kirke, men Mag. Niels Jespersen Superintendent forordnede at de skulle sjunge Gradual hver Dag en Time i Skolen, og i det Sted, at Peblingerne i de Dage ginge med side Kiorteler anordnede hand, at de allene i Rectoris Classe skulde gaae in Talaribus.

Om denne Gradual, som blev udretted af Mag. Niels Jespersen/see Bispe Krøniken / paa 44.

Anno 1589. bleve deres Privilegier forbedrede af Friderico II. Fundatzen haves mange Stæder, er derfor uforneden derom at skrive.

Tydskland.

Continuatio af Moshemii Cog: in Novi foederis locos selectiores.

Det syvende Capittel er en Commentarius over Pauli Ord 2. Cor. IV. 3. 10. Paulus havde i denne Epistel viist, at Apostel Embedet var langt herligere end Mosis, derimod blev ham giort en dobbelt Indvending, engang at der blev ey alt for mange Mennisker omvendte ved deres Prædikener, og siden at Apostlerne levede i den største Gienvordighed og Foragt. Paa den første Indvending svarer Apostelen, at Mennisskens Ondskab og Dievelens Bedrag er skyld udi, at ey alle Folk antage deres Prædiken v. 3. 4. 5. 6. i det 4 Vers synes det Ord Τῶν ἀπίςων at være til overflod: Men det synes ikkuns saaledes efter-

di nogle meener at οἱ απολλυμένοι i det 3die, og ἄπιστοι i det 4 Vers ere og det samme. Men D. Mosheim giort forskiel derimellem, og forstaar ved ἀπολλυμένους de forkerte Lærere som vilde tillige beholde de Jødiske Ceremonier, og ved ἀπίστους de Jøder og Græker som ey endnu havde villet erkiende Sandheden, hvorhos hand oversetter dend Particul ἐν. Ved. Og saa er Meeningen tydelig, vores Evangelium er skiult for dem som blive fortabte (de falske Lærere) ved hvilken denne Verdens Gud haver forblindet de Vantroes (Jødernes og Hedningernes) Sind. Paa den anden Indvending at Apostlerne levedede i stor Gienvordighed og foragt, svarer Apostelen at det ey er deres Embede skadelig, men snarer eet Bevis paa den Christelige Religions Sandhed v. 7. 8. 9. 10. fornemmelig søger hand at forklare det 10 og 11 Vers. Hand holder for at begge ere af en og den samme Indhold, og det sidste en Forklaring over det foregaaende, hvoraf hand slutter at de Ord at ombære dend Herres JEsu Dødelse i Legemet, vil sige saa meget som altid for Christi skyld at være hengivne i Døden. De Ord vi ombære altid dend Herres JEsu Dødelse i Legemet paraphraserer hand saaledes. Vi bære Korset hvilket Christus har befalet, og have at kiempe med saa mange Gienvordigheder og Trengseler, at den som vil see et Exempel af vores ælendige Liv,

maae ansee de Misdædere, som skulle henrettes paa en forskrekkelig døds Maade, og opgive deres Aand under store Smerter. Men alt dette skeede derfor, at JEsu Liv maa blive aabenbaret i deres Legeme / i deres dødelige Kiød, det er som D. Mosheim os det forklarer, paa det at Menniskene maa erkiende at den JEsus til hvilken vi dem føre ingenlunde er forgaaet da hand døde paa Korset, men er opstanden og lever i Himmelen. Men hvorledes Christi opstandelses Sandhed er befestet igiennem Apostlernes Trængsel og Gienvordighed, søger Author vidløftig at viise. I den 8 Dissertation, kommer D. Mosheim paa de Ord 2. Tim. IV. 17. Jeg er udført af Løvens Mund / disse Ord tager Author ikke i en forblemmed, men en egentlig Meening, og holder for at Rommerne i Rom havde fordømt Paulum, efterdi hand havde prædiket Evangelium fri, at hand i et offentlig Skuespil skulde forekastes Løver. Men hans Venner havde bragt det saa viit til Nove, at hand maatte forsvare sig, hvilket hand havde giort med saadan Eftertryk, at Dommerne havde kiendt, at hand ey fortiente saa stoer en Straf, paa hvilken Maade hand da var udfriet af Løvens Mund. Denne Mening er saa meget mere rimelig, efterdi intet var mere giengse udi Neronis Tider end at kaste de Christne udi offentlig Skuespil for Løverne. Disse Ord kunde og overalt ey forstaaes om Lifsfare efterdi Paulus endnu var

i sam-

i samme og ikke forløst, da hand skrev dette Brev i Fengselet. Hand kunde nok derfor være bleven deri, endskiøndt hand var undgaaet den Fare at forekastes Løverne.

Nederlandene.

Continuatio af Histoire Physique de la Mer.

I den følgende 4 Deel af dette Verk handler Grøven af Marsilli om Søe-Planternes Vext og Næring, paa hvilke de Lærde hidtil have givet megen liden agt, da dog Hr. Greve og Malphigi har bragt Kiendskaben om de Planter, som voxer paa Landforden til dend største Fuldkommenhed. Ja Steen-Planternes Haarhed, som voxe i Havet, har vel bragt nogle paa de Tanker, at det ey var andet end en Samling af Tartari Saft, som paa Havets-bond, naar dend var flydt tilhaabe, antog sig adskillige Figurer. Forskiellen udaf Hav og Jordplanterne, bestaar iblandt andet fornemmelig derudi, at disse efterdi de trekke den nærende Fugtighed til sig af Jorden, og deres Deele ofte staae høyt over Jorden, ere forsynede med dybe Rødder, og alt saa maa bygges saaledes, at Safften kand lomløbe i alle deres Aarer som Blodet udi et Dyrs Lif, hvilket Malphighi uimodsigelig har viist og gotgiort. Men da Søe-Planterne ere bestandig omgivne med deres Nærings Saft, nemlig Vandet, saa er dem deslige Rødder ikke nødig, men mand kand sige med føye at den heele Plante er en Rod. Hav-

græsset

græsset undtagen, som har megen gemeenskab med Jordplanterne. Ihvorvel mand hidtil ikke har vist at Søe-Planterne ordentlig blomstre, saa har dog Græven fundet paa mange af dem deslige Blomster, item Frøe og nogle Frugter. Hand har dog ey, i hvorvel hand har kundet ladet det bringe sligt i Ordning, men overladt det andres Undersøgning, og imidlertid inddeelt Søe eller Havgevexterne i 3 slag nemlig de bløde, de saa kaldede Lithophyta, som have noget der kommer overeens med Træeplanterne paa Jorden, og de steenagtige. Herover overgiver hand mengde deslige Søe-Gevexter, som hand alle selv har seet og undersøgt deres Egenskaber, i det hand ey alleene beskriver os deres udvortes skal men endog deres gestalt, naar de opskieres i lengden og breden. Iblandt de Steen-Planter, der voxe ordentlig som de andre, og blive ernærede endskiøndt det forekommer dem meget underligt, som ere uerfarne udi de naturlige Videnskaber, efterdi mand paa Jorden ey veed af noget sligt, ere Corall-Træer som vores illustre Author flittig har undersøgt, og derfor beskreven deres begyndelse Vext og Næring bedre og vidtløftigere end nogen anden ting. Paa den steenagtige Bond udi Havet, setter sig iblandt en haab Jord tilsammen, som Coral-fiskerne kalde Mayertan, og foraarsager der nogle huule, iblandt hvilke Corallerne voxer. Nogle af disse huule ere blyrette, andre derimod løbe med Horisonten, de sidste holdes af de meest erfarne Coralfiskere, for de beqvemmeste til at ernære disse

Plan-

Planter, hvorudover de og opjøge samme omhygelig, saa vel midt i Søen som ved bræden, deraf, dog belønnes dem deres Arbeyde meget rigelig om det kand lykkes dem at finde saadan en Huule, thi de finder derved en nye Coral-Skov, hvormed det ey gaar anderledes end med en Skov paa Jorden, der efter at den nogen tid er udhugget igien voxer til efter en vis tids Forløb, og igien paa nye kand nyttes. At mand nu omstunder ey finder Coral-Greene af nogen særdeeles Storhed, derudi er Naturens Armod ikke skyld, men fordi mand ey i Havet som paa Jorden kand holde god Orden med at fælde Træerne, saa søge Coral-Fiskerne paa de Stæder hvor de engang have fundet Coraller idelig, og og forderve saaledes de smaae og umodne Planter. det Redskab de betiene sig af for at faae disse Planter op af Havet, hvor den iblandt er 50 Faune dyb, ere nogle kortsviis over hinanden fastgiorte lange Stenger, som er bundne imellem adskillige Garn af grove og fine Traader, for dermed at afrive Coral-Greenene og samme deri lat forvikle. Det er noget særdeeles ved dette slags Træe, at den strekker sine Greene imod Jordens Middelpunkt, da derimod Foeden vender op ad, saa at det skal være falsk hvad nogle ville foregive, at Corallerne, saa lenge de ere under Vandet, ere saa bløde som en Dey, og først i Luften antage deres Haardhed. Dog er denne Plante overdraget med en Skal ret lige som Træerne paa Jorden med deres Bark, som let lader sig afskabe saalenge dend endnu er frisk. Men denne skal

bedekkes af adskillige smaae Ror, som for oven have en eniste saa liden Aabning, at mand samme ey kand see uden ved hielp af et Forstørrelses-Glas. Om Planterne have deres visse Frøe, eller og om samme udi den Saft som ligner Melk, og findes indvendig, er indsluttet og forborgen, lader sig af de Erfaringer som Greven, dets Aarsage haver giort, ey endnu bestemme over dessen ringe Antal. Denne Melk er egentlig Corallernes Nærings Saft, som setter sig imellem Skallen og Grenene, anhenger sig, bliver haard, og for aarsager at Planten bestandig voxer. Hvilket og deraf bliver stadfestet efterdi en Coral Green ey meere kand voxe, naar dessen Skal er kommen til skade eller separeret. Thi der findes et slags Orme, som anbider Planterne og sær deres Skal, og deri søge deres Ophold, dog kand og Corallerne, som alle andre Træer med Tiden blive gamle og gaae ud. Jo lengere Corallerne ere uden for Søe-Vandet, jo meere miste de deres Balsamske Kraft, thi den harpixagtige Fugtighed, som findes derved, og den omtalte Melk som egentlig udgiorer denne Konst, udtorris, saa at de stykker som bruges ved Medicinen vilde være af større Virkning om de bleve forvarede i Søe-Vand, og saaledes forflyttede. Dette Verk sluttes med en Efterretning om Søe-Gevexternes Blomster Blade Frugt og Frøe, dog udjetter Author sit Beviis om Frugten og Frøen i de saa kaldede Lithophytis, og steenagtige Planter til nærmere Erfaring.

Fram

Frankerige.

Udi Paris har Mr. Deslandes communiceret Academiet for Videnskaberne 2 slags Midler, hvorved kand forekommes at Orme ey skal avle sig i det ferske Vand som mand indskiber, for sig deraf paa lange Reyser at betiene. Det er bekandt at saadan Vand, paa en Tid af 3 Maaneder baade kand forderves, og igien 3 til 4 gange blive got, dog indeholder det hver gang det forderves paa nye sine egne slags Orme. Disse Orme voxer ikke udi Træet af de Tønder, hvori Vandet giemmes, thi Orm findes og i det Vand, som hensettes i Leerkar, det er Varmen som avler deslige Insecter, hvis uformerkelige Eeg udgyde sig i det friske Vand, og da ved Kiølen i Skibet Heden er saa sterk, at Liqueuren i Thermometri der stiger langt høyere end i den allersterkeste Varme mand om Sommeren formerker til i den Haun hvor Skibet ligger, saa er det ikke forunderlig at i Vandet paa de Fade, som ligge ved Kiølen, avles flere Orme end det som forvares udi det mellem Dekkene udi Leer-Krukker er staaende. De tvende Maader ved hvilke Mr. Deslandes meener at denne Conservation af Vandet kand tilveye bringes, bestaaer 1. derudi, at mand brender et stykke Svovl i Fadet, efter at mand først har toet det vel ud med heedt Vand, siden kommer mand ferst Vand derpaa og samme kand conserveris udi 6 Maaneder. For det andet kaster mand i dette med Vand opfyldte

Fad

Fad en liden Quantitet af Vicktril Spiritus Men alle disse Præcautioner vare visselig til ingen Nytte, dersom mand besad den Videnskab at kunde giøre Strand-Vandet drikkelig. Efter Mr. Deslandes Meening bestaar denne Vanskelighed ikke i at betage Strand-Vandet sit Salt, men den beske Fedme som giør det usundt og ilde smagende. Denne Fedme mener hand dog ey kommer af nogen dissolveret Gummi, men af Mengde forraadnede Materier, Træer, Planter, døde Fiske, Menniske Kroppe, etc.

Til omtalte Academie er indkommen fra den berømte Chirurgo Alexander i Paris, Beretning om et slags Vox som findes i Lovisiana, og som kommer af Knopperne ud af et Træ, der er saa stor som vores Kisebærtræer, og har Smag og Lugten efter Myrrha. Dette slags Knopper kaages udi Vand, og naar mand skulper dem efter haanden omkring, kand mand samle Voxet som svømmer ovenpaa. Af 2 ℔ Knopper faar mand 2 Ontzer Vox, og et Menniske kand paa en Dag samle 15 ℔, i saadan Mengde er det at bekomme sammesteds. Paa Carolina brender mand ey andre Lys end de som ere støbte af dette slags Vox. Disse Knopper giver og fra sig paa en vis Aarets Tid en ligesaa frisk Farve som den Orientalske Lak, og naar det koges kand mand deraf tage en Extract som stiller det allerstrengeste Durchlob, og ey udi sin Virkning efter giver Ipecacuahna det ringeste.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 22.

Dend 30 Maji. 1726.

Dannemark.

Giersdorf.

Skioldet er deelt paa tverts i 2 lige Deele, den øverste Deel er rød, den anden halve nederste Deel er igien deelt udi 2 lige Dele, med sort og hvidt, Hielmen er kronet, og derpaa en hvid Hussar Hætte med rødt Slag, og paa Enden 6 grønne Plumadser. Familien er først kommen her ind udi Riget i salig og høylovlig Ihukommelse Kong Christ. 4. Tid, fra Oberlausnits, den første her var boesat, heder Christopher Giersdorph, hand fik Lynborg i Forlening, og døde 1630. efterladende sig med sin Frue Else Mænk til Togerup 2 Sønner og 1 Daatter. Daatteren Dorthe Giersdorf havde Johan Ran-

tau, Frantz Rantzau til Estvadgaard, og Anne Rosenkrandses Søn, Sønnerne vare Peder og Jochum Giersdorf. Peder Giersdorf levede 1649. hand evede Sæbvegaard, og var gift med Anne Jacobs Daatter Lykke, Hr. Jochum Giersdorf til Turybveholm var Rigensraad og Hovmemer, hand efterloed sig med sin Frue Olegaard Hvitfeld 5 Sønner og 5 Dottre, Sønnerne vare

Christian, Caspar, Christopher, Hendrich og Friderich Giersdorffer. Christian Giersdorf til Jisgaard var 1692 Amtmand over Calloe Amt, Hr. Friderich Giersdorf var Ceremonie Mester udi Kong Christian 5ti Tiid, hand dode 1691. hand havde med sin Frue Lisbeth Sophia Scheel, Hr. Christen Scheel til Rafnholt og Tollose, og Barbare Rosenkrantz deres Daatter. De havde samen 3 Sonner og 3 Dottre, Sonnerne Christen, Jochum og Hendrich Giersdorfer dode Børn, Dottrene vare Fr. Charlotta Amalia Giersdorf, gift med Hr. Christian Sehested til Rafnholt, Ridder af det Blaae baand, Geheime-Raad og Stiftbefalings-Mand i Fyen. Fr. Bigitta Giersdorf nu død, som var Hr. Iver Rosenkrantz Ridder, Geheime-Raad og Stiftbefalingsmand over Vibborg Stift hans forste Frue, og Fr. Olegaard Giersdorf, gift med H. H. G. E. Grev Christian Friis Ridder, Cammer-Herre og General-Major af Cavallieriet. End have levet her i Riget af de Giersdorfer Valdemar Giersdorf, der efterlod sig en Søn Caspar Giersdorf til Budstrup 1648. som havde Anne Ulfeld, Mogens Ulfeld og Anne Munk deres Daatter til ægte, og med hende 3 Dottre og 1 Søn. End er bekiendt Christopher Friderich Giersdorph, til Tobersøe Oberst til Fods, som var gift med Dorthe Giedde Hr. Ove Gieddes og Fr. Dorthe Urnes Daatter, Fader til Hr. Friderich Giersdorph til Brangstrup og Kiergaard, Ridder, Geheime-Raad og General-Lieutnant, der var 2 gange gift,

1. med Ide Sophie Juul, Baron Jens Juul og Wivike Skeels Daatter, og havde ey med hende Børn, og dernest med Edele Margrete Krag, Erich Krag og Wivike Rosenkrandses Daatter, Moder til 2 Sønner og 3 Dottre, Sønnernes Navn er Christian og Erich Giersdorf, hvilken sidste døde liden. Af dette Vaaben lever herforuden nu Hr. Rudolph Friherre af Giersdorf, Ridder, Conferentz- og Etatz-Raad, Stiftbefalingsmand over Siællands Stift, og Amtmand over Roskilde og Tryggevelde Amter. Nicolaus Baron von Gersdorf, Ridder, Amtmand over Husum Amt. Joachim Giersdorf til Roelsøe Gaard, Etatz og Justitz-Raad, saa og Amtmand over Calløe Amt.

Udi dette Kongl. priviligerede Bogtrykkerie, er ved Trykken udkommen in 8. Et af Hr. Laurits Beichs Sognepræst til Stixbierebye og Annekterede Meenighed her i Sieland, hans Skrifter der bestaar af 40 Aandelige Psalmer, og forer til Titul Himmerige paa Jorden, som bestaar i den Christne Kirkes aandelige Samfund og Enighed med Gud, eendeel derudi at de Troende have og eye Gud som boer i deres Hierter, eendeel derudi at de stadig troe Gud, inderlig elske Gud, ideligen lyde Gud, og med andægtige Læber flittigen paakalde prise og takke Gud, nu ved Bønner nu ved Sange. Dette Skrift bestaar af 7 Ark in 8.

Herforuden er sammesteds kommen fra Pressen det syvende Bind til Samlingen af Danske Vers, hvorudi indeholdes 1. Jørgens Sorterups

lystige dog alvorlige Paaminde se til Ridefogden paa Tryggevelde Clemend Christenson. 2. Amptmand P. G. Formaning til sin Daatter. 3. Samtale imellem en Siellands og Skaansk Bonde, giort af Anonymo. 4. Anonymi Berommelse over Landmilitiens Indretning. 5. M. J. Sorkerups Suplique til H. K. M. 6. T. Kingos Tanker over det paa Tøyhuset ophengte Anker. 7. Betenkning over sammie af Th. Kingo. 8. Den Cimbriske Nordens Taare over Kong Friderich den 3die Død, af A. Bording. 9. De Vers som 1694. bleve lagde i Spiret paa Taarnet af St. Knuds Kirke udi Odense, forferdiget af T. Kingo.

Tydskland.

Continuatio af Mosheimii Cogitationum in Novi fœderis locos selectiores lib. I.

Dend niende Diss. forklarer de Ord Rom. V. 7. Nu døer neppe nogen for en Retferdig. For det Godes skyld torde og maa skee nogen døe. D. M. meener at mand ved δίκαιον har at forstaae en retferdig from Mand, og ved ἀγαθὸν, en Ven hvilket klarligen er at see af Textens Sammenheng. Paulus vil bevise at de retferdiggiorte Christne kunde være forvisset om deres Salighed og Guds Naade. Thi siger hand Christus er død da vi endnu vare Syndere og hans Fiender. Dette er noget uordentligt, thi mand finder ikke at nogen er død for Retferdige og fromme Folk. Saa er det Exempel og meget rart at nogen har giort det for sin Vens skyld. Har Gud da elsket

os da vi vare Syndere, vil hand visselig være os mere naadig, da vi ere blevne hans Venner. Det sidste Capittel betragter Christi Fristelse paa Bierget Matth. VII. 8. Evangelisten siger: **Atter tager Dievelen Christum med sig paa et høyt Bierg / og viser ham alle Verdens Riger og deres Herlighed.** D. M. forstaar ved det Ord Verden, det Jødiske Land og ved dessen Riger, samme Lands Provintzier. Det er vist at Christus har seet noget paa Bierget, som hand ey kunde see paa Sletten. Ellers havde Dievelen ey havt nødig at føre ham først op paa Bierget. Her har noget Fortrefligt faldet Christo i Øyet, hvormed hand sig efter Satans Mening skulde lade bevæge til over dessen Besiddelse, som hand lovede, at falde ned for ham. Men hand har dog ey kundet see mere end et Rige, efterdi udi Palæstina ey var saa høyt Bierg, som kunde føre hans Øyne videre. Verdens Rige og dessen Herlighed ere adskillige Ting. Rigerne ere Landene, men Herligheden deres Skat, Majestet og Pragt som derover herskede. Christus har ikkuns seet Palæstinam, og naar Evangelisten siger alle Verdens Riger, maa mand forklare det paa en Oratorisk Maade, der tit setter genus, endskiøndt de ikkuns tale om et Specie deraf. Dette er desto mere antagelig, efterdi mand veed at det Ord alle i Skriften ofte betyder mange og nogle. Vil mand giøre D. Mosheim den Indvending at om Christus har beseet nogle Riger, hvor kand mand da henføre det til Jødeland

allene, men Mosheim svarer, naar nogle Ting ere hinanden liig, kand et Menniske sige, hand har seet dem alle, skiondt mand ikkuns har viist ham et deraf. Nogle Lærde synes denne Meening noget haard, thi mand kunde jo indgaae, at Satan kunde have ført Christum paa et Bierg der laae paa Grændserne af Jodeland, fra hvilket hand kunde betragte et eller flere paastødende Riger. D. Mosheim vil at der Bierg her omtales var det, paa hvilket Templen stoed, og hvorfra mand kunde see den heele Egn Romerne indehavde og udi Jerusalem Landsherrens Pragt samt at Sathan vil overtale Frelseren at Romerne havde af ham ald denne Magt, hvilken hand strax vilde betage dem og give den Christo om hand vilde falde ned og tilbede ham. Dette er saaledes Indholden kortelig af de 10 Dissertationer som forekomme i dette Bind, hvilke er saa vel udarbeydet og udført at den lærde Verden har stor Aarsag til at lenges efter Resten af dette Arbeyde. Vores Author forsikrer i Fortalen af dette Verk at hand vil udgive Originis Bøger imod Celsum med en nye Oversettelse og Anmerkninger, og at hand arbeyder med Nidkierhed paa det store Verk om de Christelige Antiquiteter.

Frankerige.

Mr. Deslandes har foruden omtalte sin Forestilling indberettet Academiet, for Videnskaberne en egen Omstendighed angaaende en District Land af 6 Frandske Miile i Nærværelse af S. Paul de Leon, paa Ku-

sterne af nedre Bretagne, som efter Haanden er saa at sige oversvømmet af Sandet siden 1666 da det forhen var bebygt. Sanden eller en Sanstøv har til denne Tid lagt sig over 20 Foed tyk over Jorden, hvorigiennem stikker nogle Spitser af Klokketaarne og det øverste af nogle Skorstene. Sandet som Aar efter Aar indtager alt mere og mere det omliggende Land ligger nu ikkuns en halv Miil fra S. Poul, som vel med Tiden der af vil vorde tilføyget. Stædet hvorfra ald dette Sand kommer, er lit over 4 Miile stort, ligger imellem Sanct Paul og Noues Sean, og af Havet bringes den derhen. Disse Stæder ere saaledes artede at denne Sand eller Støv ey løftes og hæves uden af Øst og Nord-Øst Vind, som driver dend alt videre og videre over Jorden, og naar denne Vind er sterk kaster den samme over en liden Arm af Havet lige ind til Rascof, og over 2 Foed høy opfylder dermed Gaderne. Denne Eiendighed mener mand ikke at kunne raade Boed paa saa lenge Havet opfører paa dette Land en nye Sand der er saa fiin, at den uden Vandskelighed kand løftes og adspredes af Vinden. Det er ikke uden 60 Aar siden denne Ulykksalighed begyndte enten fordi denne Sand, som nu skiuler Landet, da ey kunde komme over Havbreden, eller fordi Vandet da har gaaet over dette Sted, hvorfra det siden er udfaldet. Dette Phænomenon giør troeligt, og forestiller en for Øyene, hvis nogle Authores have skrevet om de Sand-Stor-

me

me der i Africa have oversvømmet, ødelagt og hentaget Byer og Armeer.

Mr. de Lisle har communiceret dette Fransske Academie for Videnskabet adskillige Omstendigheder om den nye Øe som 1720 imellem Aiores er opkommen fra Havsens Bund, før end kom frem var en sterk Jordskielv paa Øerne Tercera og S Michel, skiøndt de laae 28 Mile fra hinanden. Af denne nye Insul der nesten er rund, udgaaer idelig en Røg, Vandet som løb der omkring syntes saa got som at kaage, og paa Bonden af Havet var det saa heedt, at det Talg mand bandt paa Enden af Lodlinien bortsmeltede. Udi Martii Maaned 1722. var denne Øe igien merkelig formindsket, og var nesten lige med Vandet, saa at vel er troeligt at nu ikke deraf er mere til.

Udi Paris er trykt 1725. in 4. Histoire Romaine depuis la fondation de Rome avec des notes historiques Geographiques & Critiques des gravures en taille douce, des Cartes Geographiques & plusieurs Medailles authentiques par les R. P. Catrou & Rouille de la Compagnie de Jesus. Dette Verk er udi 4 Vol. og er den Romerske Histories Kundskab saa angenem og nyttig, at mand ey har aarsag til at forundre sig over den Mengde derom udkomne Skrifter. Hvad har mand ikke, at mand skal gaae de gamles Skrifter forbie, giort for Undersøgninger om Romernes Sæder og Skikke, Regiering, Stats Klogskab Love, Krigskunst, ja deres Klæder. De Romerske Antiquiteter kand jo skye en lærd Mand

nok i hans heele Lifstid at bestille, da hand iblandt bemøyer sig at være i alle andre Ting ukyndig. Derover have vi saa mange Conimentarier over de Latinske Historicos, saa mange Afhandlinger om Statuer, Brystbilleder, Bas reliefs Inscriptioner, Mønt og alt hvis der henhører udi Antiquiteterne. Mand kand vel sige at den Romerske Historie hidindtil er undersøgt af Grunden, og ikke desto mindre feyler det os paa en fuldstendig Romersk Historie. Dette kunde være nok til at sette dette Verk i Credit, hvoraf nu Begyndelsen er kommen for Dagen, og hvilket vi har at takke P. Catrou, der har antaget P. Roulle til sin Medhielper, hvor saa viit Anmerkningerne betresser. Mand havde, som begge Authores mener, en udi hinanden hengende og fuldstendig Romersk Historie fornoden fra Roms Begyndelse til dette Rigets Undergang. Livius, Dionysius Halicarn: Polybius, Dio Cassius, Plutarchus, Jul. Cæsar, Sallustius, Tacitus, Svetonius, Valerius, Maximus, Appianus, Spartianus, Capitolinus Lampridius, Vulcatius Gallicanus, Vopiscus Herodianus Zosimus Zomaras havde, om de bleve giorte i et, kunde giort det altsammen. Men hvad for Møye udfordres der ikke til at læse dem alle igiennem, og naar mand giør det, hvor ofte maae mand da ikke læse en og den samme Ting, og naar mand lader sig nøye med een af dem hvad Lacuner maae mand da ikke opfylde. Til at oplyse og forklare de deri forekommende Dubia er et talrig Bibliotech neppe tilstrekkelig, og det koster

ster baade Møye Penge og Tid at faae derudi en solid Videnskab. Men ved dette nye Verks Hielp kand alle Vandskeligheder hæves. Mand kand uden Møye blive heri lært, og dend Romerske Historie kand paa denne maade af os begribes som en anden Lyst eller Leeg, da begge Authores have tiltaget sig en ubegribelig stor Møye for at unde Læseren den Fornøyelse at kunne samle Frugten af deres Arbeyde. Dette Øyemeed havde de aldrig kundet opnaae om de ikke havde oprigtig behandlet Tingen, hvoudover de og erindre at de have smeltet de kostbareste Metal af Antiquiteterne tilhaabe, hvoraf saae vil fremkomme et nyt, som skiøndt det ey er af dend Godhed som det andet, dog kand være af storre Nytte og Brug. P. Catrou har anført i breden Historie-Skriverne som hand har suldt. Hand har ey vildet unde de Fabler og Vundertegn, hvoraf den Romerske Historie ellers er suldested i sit Verk, men derimod refuteret dem der holde den Romerske Histories Begyndelse for en Roman, hvori hand fornemmelig synes at besvare de af Pogilly anførte Grunde. Udi Tide-Regningen har hand foruden den Alexandrinske Chronike Cassiodorum og Caspinianum sat fastos Capitolinos til sit Fundament. De Anmerkninger som ere føyede ved Verket ere nyttige Forklaringer som mand ey har kundet indrykke, med mindre mand samme vilde forderve, da de dog vare nyttige til en fuldkommen Videnskab i den Romerske Historie. Til hvilken Ende og

ad-

adskillige gamle, men gemeene Mønt og Figurer, som ere laante af Antiquariorum deres Samling, saa og nogle Grundriß af Rom, ligesom Byen efter Haanden er bleven større hert findes. Disse 4re Bind gaae fra Æneæ Ankomst til Italien, indtil det 415 Aar efter Roms Bygning. Da L. Furius Camillus og C. Manius vare Borgemestere. Dette nyttigste i dette Verk ere de 12 Tavlers Love, hvorved ere føyede korte og tydelige Forklaringer tillige med fasti Consulares til samme Aar. Disse Authores tilsige i de følgende Deele at betiene sig af samme Methode, ved enden af hver Bog findes et Register.

Sammesteds er trykt i afvigte Aar in 12. Voyages de Jean Ovington faits à Surate & en d'autres lieux de l'Asie & de l'Afrique avec la Revolution du Royaume de Colconde & des observation sur les vers a soje traduit de l'Anglois. Author til denne Relation eller Reysebeskrivelse er en Engelsk Præste Mand, som særdeeles har beflittet sig paa at undgaae de Feyl mange andre Historici falde ud. Hans første Landing siden hand gik til Skibs er paa Madera som tilhører Portugiserne, hand beretter at Folk som gifter sig med hinanden, ey saae at see hinanden førend de ere viede tilhaabe, som er efter den Portugisiske Maade, hvoraf hand slutter at Forstaaelsen sammesteds imellem Ægtefolk ey er synderlig. Fra Madera ankom vores Author til St. Jago, og taler om den Fisk kaldet Requin, og hans Compagnie eller Følgeskab som nevnes

Pilo-

Piloten og Sucet. Ald Verden veed at hvor denne Fisk Requin gaar svømmer alletider for ved dend nogle smaae Fiske, og de kaldes dends Piloter eller Styrmænd. Sucet siger Author er en liden Fisk som henger sig fast saaledes ved den anden Fisk Requin at den aldrig forlader den, men lader sig med den fange og trekke op af Vandet, saa dend lever og døer med samme. Denne Fiskes Naun findes ey udi Dictionaire de Trevoux. Hand taler dernest om en anden Fisk kaldet Torpille, som giør Haanden paa Fiskerne slov og følesløs, naar en rører ved den samme Fisk, troer den gemeene Mand at den foraarsager samme Virkning naar mand rører ved den enten med Strikke Kiep eller Baand. Mr. Kempfer er af en langt anden Meening, og siger at hand har prøvet at Haanden ey deraf giøres Følelsløs med mindre mand rører ved dend, og anfører at een i hans Nærværelse har rørt derved uden at hand har fornummet til noget sligt, hvilket dog tilskrives at samme Person sterk holdt sin Aande; Men Stephano Laurenzinci i hans Tractat om Torpille deciderer at om Haanden af den skal tage skade faar den være blot, og dermed røres ved 2 visse Seener, udi hvilke denne Gift har sit Sæde. Vores Author indtreffede derpaa til Malemba udi Africa, hvad som meest herved er merkverdigt, er den Methode paa hvilken deres Konger den ene succederede den anden, da aldrig Kongens Børn men hans Søstre Børn efterfølge ham i Regieringen. Alle de som handle paa

In-

Indien vide, hvad Monsons ere, som ere nogle Orcaner der vare udi Indien i 3 eller 4 Maaneder om Aaret, da stormer det saa sterk, og Regnen er i saadan mengde, at Skibene ey kunde holde det ud. Paa deñe Tid og ellers ikke regner det udi Indien, og det indfalder gemeenligen fra sidst in Majo til sidst i Sept., saa at Solens Ankomst, der forviser Europæerne om got veyrligt, betyder Indianerne haardt Veyr. I denne Tiid avles paa Øen Bombay mengde forgiftige Insecter, skal mand troe Author, ere Ederkopperne paa den tid saa store som en Tome. Mr. Ovington lander omsider i den store Mogols Land under Aurengzebs Regiering 1696. hand forteller kortelig denne Printzes Historie, og anmerker adskillige egne Skikke i sámme Rige. Hver Aar den 5 Sept. bliver Keyseren veyet paa en Vegtskaal, er hand tungere end Aaret forhen, giør mand sig lystige og glade Dage, men er hand lettere, da er det en stor Bedrøvelse for Folket. Hvilket og har fine Aarsager, thi mand legger Penge paa Vegten med Keyseren, som imellem dem siden udbyttes, saa at det er deres Interesse og Fordeel at Keyseren er vel tung. Ved denne Keysers Hof regierer Flatterie meere end nogen andensteds i Verden. I Stæden for Chineserne ere ved en Lov forbunden at advare deres Keyser om de Feyl hand kand begaae, er Folket i Mogol pligtig at approbere hans Actioner, om de aldrig ere saa urimelige, saa at det er en Maxime, at naar Keyseren om høy lys Dag siger det er Nat,

bør

bør Hoffinderne svare at Maane og Stierner seeis alt; hvis Keyseren taler applauderis, hand lukker ikke snarere Munden op at mand jo raaber Karamat, Karamat, forunderlig, forunderlig. Folket bær og stor Ærbødighed for de store Herrer i Riget, og giøre dem nesten lige saa stor Høytid som Keyseren selv. Møder en til Hest en stor Herre, maae hand strax stige ned, og ey sidde op, forend Herren er forbi. I Mogol er en Diamant-Mine, hvori daglig arbeyde 6000 Mand. Mand føler og visiterer dem overalt naar de gaae fra deres Arbeyde at de ey skal stiæle noget, men mand maae giøre hvad mand vil, saa veed de dog at skuffe dem, som have Opsyn med dem, og paa denne Maade ere mange store Diamanter kommen til Byes, som siden ere soldte her i Europa. Deres Geistlige kaldes Faquirs, de føre et meget haardt Levnet, og giøre Profession af at leve i yderste Armoed, deres Dragt ere lutter Lumper, men under dem ere mange Diamanter og kostbare Steene skiulte. Auringzeb indbød en Dag alle Faquirs over sit hele Rige til et stort Giestebud, da de vare tracterede lod hand dem bære nye Klæder, for at vise endnu mere sin Rundhed. Disse Faquirs protesterede høyligen derimod, at denne gamle Habit anstoed dem bedre end den nye. Men deres Undskyldning maatte ey hielpe, de maatte tage de nye Klæder, i hvor nødig de vilde, og lade de gamle efter sig, hvor ved hand igien fik Betaling for sin Rundhed. Naar

Key-

Keyseren er syg bruger hand aldrig Medicamenter, som ere ham af Doctorne foreskrevne med mindre de selv først prøve den, og hand giør sin Regning af den Virkning samme har hos Doctorne. Alle de Orientalske Folk ere meget jaloux, hvorudi dog Indbyggerne paa de Malebarske Kuster fra de andre ere adskilte. De fornemste Personer overlade gierne deres Damer deres indbudne Giester, og forskryde paa om de vegre at imodtage saadan Høflighed. Surate er den fornemste Handelstad som Mogol har. Alting negotieres der, alle slags Silkestoffer Cattun Bomuld Guld Diamanter Ædelsteene Perler, og alle slags Specerier Nelliker og Muscater bringes dertil fra nogle Øer som ere ved Mallaga, hvor hen Hollænderne sender deres Misdædere for at være Slaver udi resten af deres Lifstid.

Svitzerland.

Udi Zurich har den berømte Mr. Scheutzer udgivet et stykke af Physica Sacra, hvori hand holder sig til Mr. Ludolphi Meening imod Bochartum, om Græshopperne. Hand har og nu paa nogen Tid arbeydet paa en Historia Universalis, saa vel Geistlig som Verdslig om Sveitz. Hvilken nesten skal være ferdig, og af ham er continueret til 1710. Hvilket Verk skal indeholde 28 Vol. in folio, foruden Tabellerne. Dette er et vigtig Verk, men de Lærde skal vel er saa hastig derom kunde tilstrekkelig sige deres Meening.

Nye Tidender

Om

Lærde og Curieuse Sager.

No. 23.

Dend 6 Junii. 1726.

Dannemark.

Giordsen.

Skioldet er deelt udi 4 Deele paa langs og tvert med rødt og hvidt, hvorigiennem gaar en sort Tverbielke, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første sort og det andet rødt. 1316. levede Lauritz Giordsen 1420 Matthias Giordsøn Den ældre hand vandt med Kong Erich, at Sønder Jylland af Arrilds Tid havde ligget under Kronen 1421. hans Frue var Anne Peder Erichsons Daatter af Solviig, hand havde med hende 1 Søn og 1 Daatter, ved Navn Alhed, som

fik Wulf Sture, Sønnen Eggert Giordsen gifte sig med Anne Erichsdaatter Fasti af Oritzgaard, og havde med hende, Claus Giordsen, 2. Mads Giordsen. 3. Eggert Giordsen. 4. Erich Giordsen, saa og 6 Dottre. Efter de tvende Sønner Eggert og Erich Giordsen findes ingen Afkom, ey heller efter den ældste Claus Giordsen, som siges at have været Tydsk Canceler udi Friderici 2. Tid, men den anden Søn Mads Giordsen til Solvig var den sidste af Slegten, og med ham blev Vaabenet nedlagt, hand havde med sin Frue Anne Niels Daatter Juul, som i første Ægteskab havde havt Johan Brochenhuus til Leerbek en Søn ved Navn Eggert Giordsen, som døde i Ungdommen, og en Daatter ved Navn Anna Giords Daatter. Hun blev i sin Ungdom forlovet med Wulf Povisk, og da hun blev ældre vilde hun ey have ham, hvorudover hendes Far-Broder Claus Giordsen, og hendes Mor-Broder Jover Juul til Stobergaard, som havde giort Povisk Løfte paa Jomfruens Vegne. bleve udmanede, først til Flensborg, og siden til Kiel, og før hun kunde slippe, maatte der betales en god Sum Penge. Siden der hun var 16 Aar blev hun trolovet til Axel Erichsen Banner, men hand døde, saa at de ey kom sammen. Omsider fik hun Erich Lange til Engelsholm, og efter hans Død Albret Pederson Galskiøt til Sønderskov.

Giod-

Giødsen.

Skioldet er paa langs, deelt i 2 lige Deele, den første sort og den anden rød, og over dem gaar i midten paa tverts en hvid Bolge, paa Hielmen staar en sort Ørn.

Søren Giødsen til Bierre havde Karen Rechals, hvis Daatter Karine Giødsen havde Niels Glambek til Rask.

Sverrig.

Udi Stokholm trykkes paa nye ved Prænumeration, nemlig en Ducat specie for hvert Exemplar

plar paa Skrifpapir, dend bekandte Svenske Lovbog, forhen udgivet af Herretz-Hofdingen Abrahamsøn, samme er meget forbedred siden forige Edition og forsynet med adskillige Anmerkinger, denne nye Edition udgaar en Quarto, og imodtages Prænumerationen ey lengere end til paa en Maaneds Tid.

Tydskland.

Udi Hamborg er nu udkommen den 13 Vol. af Fabritii Bibliotheca Græca under dend Titul Joh. Alberti Fabricii S. S. Th. D. Pr. P. & hoc anno Gymnasii Rectoris Bibliothecæ Græcæ Volumen tertium decimum, quo continetur. Elenchus Medicorum veterum, & notitia collectionum ac scriptorum Græcorum junctim editorum Liturgicorumque. Accedunt Anonymi Hoescheliani definitiones Latina versione donatæ. Sententiæ variorum & Secundi Philosophi, emendatæ ex MSS. Nuncupationes Ecclesiasticæ quibus utuntur in suo literarum Commercio Græci Recentiores. Theophili Corydalii expositio Rhetorices &c. 1726. 4. I denne Deel befinder sig ey allene den forhen tilbage blevne Recension af de Grædske, men end og Arabiske Medicis, efterdi disse have laant det meste af de andres, saa at Author derved har givet dem en god Manuduction, som vil udgive en fuldstændig Historiam Medicam, der feyler da ikkuns den 14 Volumen af dette Verk som skal indeholde Mantissam Indicum &

ſupplementorum tillige med en Diatribe de ſcriptoribus dubiis & ſuppoſititiis.

Der er ellers ferdig trykt M. Arnoldi Grevii Hamburgenſis animadverſiones in Viri Clar: Sam: Chriſtiani Holmanni Pr. Witt: Extr: Commentationem in qua de comparata ſcientiarum elegantiorum dignitate & juſto cuivis ſtatuendo pretio diſſeritur 1726. 14. hvorudi Author igiendriver den i Holmanni programnate anførte Meening ſom Sprog Critic og andre literæ humaniores, ey vare ſynderlig nyttig og nødvendige til Lærdom, og viſer hand derimod deres Nødvendighed og umiſtelige Nytte, hvorved hand giver at forſtaae at mand ſnarere ſkulde holde Studenterne dertil paa Univerſiteterne end holde dem derfra.

Nederlandene.

Continuation af het Algemeen Hiſtoriſch Geographiſch en Genealogiſch Woordenboek.

Følgende Articul er ey mindre værd at læſe end de forhen ere omſkrevne. Abbas den ſtore Konge i Perſien var Mahomed Chodabendi Søn, hand kom til Thronen igiennem ſin Hovmeſter Murſchidiuli ſom ihielſlog den ældſte Broder Ismael, og ſin egen Haardhed, da hand lod tage Livet af den anden Broder Emir Emſ. Snarere var hand ey kommen til Regieringen for hand ſelv hialp til at denne hans Hovmeſter blev myrdt paa ſin Seng, fordi hand i Raadets Forſamling hav-

havde bebreydet ham sin vankundighed. Men disse store Feyl bleve siden forglemte over denne Konges tapre Idretter, thi hand fordrev uden nogens Hielp Tyrkerne og Tartarne, udaf hvis de mere end for hundrede Aar siden havde taget fra Persien. Hand var saaledes vandt til at overvinde dem, at hand torde bie dem i Bagdad, skiøndt de beleyrede samme med 500 tusinde Mand. Denne Beleyring varede udi 6 Maaneder, og hans General Karte Schukay-Chan forsvarede Byen saa tapper, saa at Tyrkerne omsider maatte vige. Kong Abas lod see sin Erkientlighed mod denne brave Officerer paa en egen Maade. Hand lod denne General stille for Armeen, nødte ham til at stige til Hest, og gik selv med sine Ministrer til Fods efter ham. Denne iblandt de gamle Perser brugelig Ære var denne General og virkelig værd, i Henseende til hvis siden med ham passerede. Thi da Abas frygtede for at hans Søn Sephi skulde ville dethronisere ham, ihvorvel samme Printz have viist hvor lidet hand tenkte paa sligt, i det hand røbte nogle som havde sligt i Sinde, faldt hand paa de Tanker at lade denne sin Printz romme af Veyen, hvilken Commission hand opdrog Karte-Schukay-Chan, men denne brave Mand vegrede deri at efterfølge sin Konges Ordre, kastede sig ned til hans Fødder, rakte sin Bryst og en Dolk frem og sagde, jeg er min Konge saa høylig forbunden, at jeg tusinde gange heller ville døe end besmitte mine Hænder i det Kongelige Blod. Hvorledes kand jeg

dræbe Arvingen til Kronen, og adlyde de Ordres, som de fortryder saa snart de ere efterlevede. Bebut havde mindre Genereusitet men det Kartzschukay forud saae, fuldte strax derpaa, thi Folket begyndte ey allene at blive oprørsk over Sephis Mord, men Abbas fortrød end og denne Resolution sin hele Livstiid, og Bebut blev haardeligen straffet, thi Abas befoel ham at slaae Hovedet fra sin egen Søn, og da denne bedrøvede Fader, som badede sig i sine Taarer, kom og viste Kongen Hovedet, sagde Kongen, gak din Vey Bebut, nu føler du hvorledes jeg var tilmoede da du bar mig Tidende om min Søns Død. Abbas døde 1629. og for at erstatte paa nogen Maade den Uret hand havde giore Sephi, lod hand Riget til samme Printzes Søn, som og blev kaldet Sephi. Abbas var ellers en stor Printz, hand tog 20 Persiske Provintzer fra Tyrkerne, og Portugiserne, som nesten i 100 Aar besad den hele Indiske Handel, og vare Herrer af de Persiske og Arabiske Golfer, drev hand udaf Landet ved Engellændernes Hielp, og tog Ormus fra dem 1622. Hand giorde først Ispahan til Hovedstaden for hele Riget, Persien er ham endnu for meget andet forbunden. Curderne eller Turkomannerne vare de eniste som vare de Persiske Kongers Garder, siden Mahomatismus der blev indført, disse tilegnede sig saa got som Herredømme over deres egne Konger, og satte dem ind og af efter deres eget Tykke, men Abbas skildte sig af med denne farlige Garde, og tog 12000 Georgianer

gianer an i deres Sted. Hand tog og Braaden fra Geistligheden, førte mange Fremmede ind i Riget, hvilke da de beblandte sig med Perserne, satte dem uden stand til at kunne revoltere. Særdeles lod hand sig være angelegen at bringe Handel og Vandel i floer, til hvilken Ende hand satte Armeniske Colonier udi Ispahan, som paa en 30 Aars Tild forhvervede sig en utroelig Rigdom. Nogle Munke har vildet foregive at denne Konge havde nogen Inclination for Christendommen, men Author vil ey troe det, og mener at Abbas allene af Politiq tilloed de Christne at bygge og boe i sine Lande, for desto bedre at lokke Europæiske Kiøbmænd ind i sit Rige, for resten var hand saa ivrig en Mahometan, at hand giorte alt sit til at faae Jøderne dertil omvendte. Hvorudover hand gav hver Jøde 400 Gylden, og hver Jødinde 300 Gylden, der som vilde blive Mahometaner, i den Forhaabning at Penge skulde triumphere over deres Troe, & fore tutum iter & patens converso in pretium Deo. Hvorudi hand og ikke bedrog sig, thi hand fik mange nye Omvendte paa denne Maade, men de vare og bleve dog de forige, og stilte sig an som de vare Mahometaner. Det vilde ey faae ende, om mand vilde recensere alt hvis curieux der findes i dette Dictionarium, hvorudover vi ville slutte med følgende Articul. Aguilanneuf, eller An gui Druides l'an neuf var en egen curieux Ceremonie. Præsterne gik først i Procession, og havde efter sig Tyre som skulde ofres, hvorpaa

fuldte deres Barder og Discipler som sjunge visse Sange til deres Guders Ære. Druiderne som bare Brød og Viin, komme sidst, og Marsken blev sluttet ved deres ypperste Hoved, som havde sin Præstelige Dragt af fin Lærret, hvorefter Kongen og Folket kom. Saa snart mand kom til en Eeg sieeg den Ypperste af Druiderne derop, og nedskar med en Guldknif Agerne, som blev opsamlede paa en hvid Dug af Druiderne, denne Ceremonie skeedte in Decembri, hvorudover og samme Maaned var meget æret af de Gauler, og disse Agerne bleve omdeelte paa den første Dag in Januario, iblandt de Store, som en anseelig Foræring og en Helligdom, der kunde garandere dem for allehaande Tilfelde. Udi Burgundien og Picardien ere endnu Levninger af denne Ceremonie, hvor Børnene paa Nyt-Aars Dag synge deres Anguilanneuf saaledes, som mand mener at Druiderne har giort det. Bacheletterne af Angers som ere forbudne udi et Synodo. 1595. vare en anden Levning af denne Gauliske Superstition, da de unge Piger og Drenge efterabede de gamle Druiders, Ceremonie og gik paa den første Dag i Aaret om at samle Lyß for Kirkerne.

Udi Amsterdam trykkes Maniere d'enseigner & d'etudier les belles lettres par rapport a l'esprit & au Coeur 2. Vol. in 12. Mr. Rollin er Author til dette Verk som og trykkes i Paris, saa er og sammesteds under Pressen le Freholder oversat af Engelsk in 12. la description de la ville d'Amsterdan par Mr. Casparus Gammelin

in

in Folio med mange Kaaberstykker, fra Pressen havos allerede sammesteds Memoires pour servir à l'histoire des troubles arrivés en Ivisse à l'occasion du consensus in 8.

Engelland.

Udi London er trykt Prælectiones Ecclesiasticæ triginta novem, Author dertil er Johan Richardson.

Sammesteds er og udkommen Lettres to the Author of the discourse of the grounds and reasons of the Christian Religion. M. Green som er Author til dette Brev, vil deri beviise, at Christianismus i Gierningen er beviist, og at de Ord i Esaia, See en Jomfrue skal undfange og føde en Søn udi Sensu literali & unico er en Prophetie om Messiæ Undfangelse og Fødsel opfyldt udi Christi Person, og at Evangelii application paa adskillige andre Stæder i det gamle Testamente fuldkommen treffer ind.

Endnu sammesteds har M. Durand paataget sig at udgive Historia sexti decimi seculi per Jacob Perizonium af denne vel udarbeyde Historie udgives Maanedlig et Volumen, og har M. Durand dertil lagt adskillige curieuse Piecer og iblandt nogle Anecdota, og rare Ting som med Fornøyelse læses, mand veed den Historie over de Tvistigheder som regierte imellem Ludvig XII. og Pave Julium II. mand har i dette indrykket nogle Stykker af et Brev, som mand supponerer at være skrevet til Hector, af hvilken de

Frand-

Frandske prætendere at have deres Oprindese fra Kong Ludvig den 12. det synes som samme er giort 1511. den var dediceret til Ludvig Hertugen af Nevers, og beskrives Inventionen af Artillereit saaledes.

Si doibs sçavoir pour un cas enormal,
Que nous avons autre tonnoirre ou fouldre,
Faicte par art de merveilleuse pouldre,
Qui faict partir ung si soudain boulet,
Qu'autant resiste homme armé qu'ung poulet.
Ha! Prince Hector, pense y bien & juge,
Tu ne viz onc si estrange deluge.
Car de ton temps les guerres & victoires,
On les faisoit par brahs fulminatoires
Tant seullement, mais notre artillerie,
Sans point de faulte, est une diablerie:
Car posé or, que tu, plus corpulent
Beaucoup que nous, & de cueur excellent,
Pusses revivre, & reprendre les armes,
Quant ce viendroit à hanter telz alarmes,
Ja ne pourrois attendre le hutin
D'une bombarde, ou canon serpentin:
Car ton grand corps seroit plustost attainct
Qu'ung plus petit, qui s'assouplit ou fainct;
Si ne seroys d'un si hydeux coup seur,
Sous un harnoys de vingt piedz d'epesseur.
Lors je voyant de si rudes tonnoirres
De toutes parts croistre nuës si noires,
Par hault, par bas, & par mille parcelles
Lever fumée, & trèsluyre estincelles,
Abatre gens, testes, membres voler,
Mortz & navrez par tas amonceller.

Dressay les yeulx en hault, & dy ainsy:
O Dieu vivant, quell' tempeste est cecy!
Il peut sembler que les hommes mortelz
Par leurs engins redoutables sont telz
Comme tu es, o hault Altitonant.

Hand giver os Pave Julii Portrait paa følgende Maade.

Or à present en avons nous ung tel (Pape),
Qui se dit serf du grant Dieu immortel;
Mait il tient peu de son bon exemplaire,
Parquoy ne peut aux très vrays Chrestiens plaire:
Ainçoys complaict plustost aux Infideles,
Quant, par effors de ses armes cruelles,
Il ne faict riens sinon s'esvertuer
De sang espandre, & faire gent tuer....
Dieu! quelle erreur, & quelle frenesie!
Luy qui debvroit Europe, Africque, Asie,
Par bon exemple à tous bienz esmouvoir
N'ayme rien tant que de mal faire veoir:
Frauder aultruy de la juste possesse;
Peuple esmouvoir à rebeller sans cesse;
Rompre la foy, conspirer, machiner,
Et rien ne faire aultre qu'ymaginer
Comme il puist nuyre au Royaume de France,
Qui pour l'Eglise a eu mainte souffrance,
Faict maintz grans fraiz, gaigné maintes victoires,
Telles qu'on voyt par toutes les histoires!
Et maintenant ung Pape ingrat conspire
(Dont de douleur, non de crainte, soupire)
De remonter nos ennemys vaincuz,

A grant effort de lances & d'escuz,
Vaincuz, diz je, voyre pour sa querelle,
En exposant ma personne pour elle.
Et maintenant contre nous il s'anime,
Plus par faveur que de cœur magnanime:
Car pour gasteur, il se nomme Pasteur;
En lieu de Pere, il est désolateur.
O mon vray Dieu! quell' guerre monstrueuse;
Mal consonante, encor moins fructueuse!
Il fait beau veoyr un ancien Prestre en armes,
Crier l'assault, enhorter aux alarmes,
Souillié de sang, en lieu de sacrifice,
Contre l'estat de son divin office,
Former son camp en temps rude & divers,
Illec souffrir le plus dur des yvers,
Pour à chascun grans merveilles donner,
Puis à la fin ses gens abandonner,
Laisser là tout, bombardes & canons,
Meubles de guerre, enseignes, confanons,
Sans que mes gens daignassent le poursuivre:
Car de le vaincre, il ne s'en peut ensuivre
Loz, ne profit, trop moins que d'une feme. &c.

Frankerige.

Contiuuation af Vojages de Jean Ovengton.

Jhvorvel Surate beboes af mange adskillige Nationer, yppes der dog sielden Klammerier. Indierne som ere Afguds-Dyrkere kand snarere tabe end giore nogen uret, og begaae sielden nogen Forseelse mod den civile Samqvem, de ere hverken Mordere eller Røvere. Forseer de sig lidet straffes de med en Bastonade, og i 20 Aars

Tid siger Author veed mand ey at nogen er bleven der henrettet. Keyseren har allene ret til at felde dods Dom over nogen, saa at naar nogen er anklaget for en stor Forseelse, lader mand Printzen det vide som strax fordømmer ham. De indfødde i Landet ere Mahometaner eller Hedninger. De første ere meere agtede end de andre ihenseende til deres Religion. Af dem tages de der skal beklæde en eller anden høy Charge. Hedningerne legge sig ey efter andet end Negocien og differente Handverker. De ere foragtede af Mahometanerne, og iblandt ilde medhandlede. Men deres Oprigtighed og fromme Levemaade har forhvervet dem siden vndest. Disses Sprog ere gandske different fra de gamle Indbyggeres i Indien, men de have ey egne Caracterer at skrive med. De betiener sig dertil af de gamle eller Persernes iblandt, og en anden Nations Caracterer. Det Persiske Sprog er det mand taler tit Hove, og dette legger alle fornemme Personer sig med flid efter zirligen at forstaae og tale. De skriver og alle i dette Sprog, thi det er ordinaire at de Mahometanske Printzer forlade deres Moders Maal for at tale fremmede Sprog, saaledes taler mand ved Mogols Hov Persisk, ved det Persiske Hov Tyrkisk, og ved det Tyrkiske Arabisk, udi Europa naturaliserer mand ofte fremmede Ord for at berige et Sprog. Men ved Magols Hof afskierer mand alle fremmede Ord endskiøndt de ere meget tydelige, og mand vil heller end at giøre nogen forandring i Sproget betiene sig af vidtløftig Omsvøb i Talemaaden,

denne Delicatesse er stor, men det har og sin nytte. Maurerne eller Mahometanerne i Mogol ere store elskere af Jagten, og da de ikke have Hunde betiene de sig af unge tamme og dertil afrettede Leoparder, Mr. Ovington forteller vidløftig hvor skikkelig disse Hedninger i Mogols Land ere, de har saadan afskye for Mord, at det og regnes hos dem for synd at dræbe en Flue. Seer de en Europæer er fortørnet, gaar de strax bort og kommer ey igien førend de veed hand er igien god. Handverkerne iblandt dem er udi Familien arvelig, saa at Sønnen bør være af Faderens Profession og ey overgive den for en anden. Hand gifter sig og med en af lige Stand og Haandverk, hvilken Lov Author siger forhen at have været giengse udi Irland. Mand telle iblandt Banianerne 24 Secter, som ey maae gifte sig eller spise med hinanden. Alle følge de dog Pythagoræ Meening om Sielenes omvandring. De Lærde iblandt Chineserne holde denne Lærdom for meget gammel, og det er rimeligt at fra China og Indien hvor Viisdom i de ældre Tider har havt sit Sæde, er den overbragt til Grækernr og andre Folk, som visse Dogmata af Phænicernis og Ægypternes. Phythagoras Democritus Lycurgus have reyst om i Indien, ved deres tilbagekomst har den ene lært sine Landsmænd om Materiens Evighed, den anden om Metemplychosin som endnu er Indianernes Meening, og ihenseende til Moralen satte de fast, at Dyden bestoed i Sielens Roelighed og U-ansegtelse, som er disse Folks Caracter.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 24.

Dend 13 Junii, 1726.

Dannemark.

Giøe.

Skioldet er blaat og derudi 3 hvide Ib- eller Oster-skaller, paa Hielmen 2 Osterskaller hvide, af hver af dem udgaar paa skak 5 grønne Paafugle Feder, og midtimellem opstaar en grøn Paafugle Feder. Denne Familie skal for mere end 400 Aar have eyet og beboet Søn efter Fader, Kierstrup Gaard i Laaland. 1178 siges at Giøer have boet paa Gisselfeld Krenkerup og Kierstrup, og at have ført et Vaaben og et Navn. Mand finder og en Hr. Staverskov Giøe kaldet, som tilskrives 2 Sønner, Hr. Niels af Gallendorp, og Hr. Jens af Moltofte, hvilke have givet sig ind i

Halsted Kloster/ og dertil lagt alt deris Gods 1381. haver Hr. Hendrich Giøe kaldet Staverskov med Mogens Giøe af Krenkerup Peder Daae Mads Jensen af Belding, og Otte Jensen af Saltøre sat noget Gods ned hos Axel Andersøn Giøe af Kierstrup. Denne Hr. Henrich Giøe samt Mogens Giøe af Krenkerup, og Absolon

Giøe

Giøe skal have været Brødre. Hr. Absolon Giøe havde Fru Kirsten Ibso, baade hand og hans Frue gav sig ind i Nysted Kloster. Paa Kierstrup i Laaland findes herforuden at have boet Ole Giøe Hendriksøn som var Landsdommer, og hans Broder Anders Giøe, kaldet den lange, som havde 1. til ægte Ingeborg Erichs Daatter Bille, og med hende Ellen Giøe, som af sin Stifmoder blev Klostergiven, men kom ud igien, og fik Hr. Jørgen Qvitzov, Rigens Raad og Canceler. Hr. Anders Giøes anden Frue var Margrete Hemmings Daatter Rønnov. Med hende havde hand en Daatter og en Søn Knud Giøe, denne hans sidste Frue kiøbte en Part i Kierstrup, som var Axel Lavesen Brahe arvelig tilfalden med sin Frue som var en Giøe, Knud Giøe var efter sin Farbroder Landsdommer i Laaland, hand blev 1500 slagen udi Ditmarsken, hans Frue var Lene Hak, Niels Hak til Hakkeberg og Thale Brostrups Daatter, deres Søn var Anders Giøe til Kierstrup, hvis Frue var Karen Walkendorf af Høybygaard. De havde 3 Sønner Henning Absolon og Mogens Giøer, og 4 Døttre, nemlig 1 Lene Giøe, Jacob Hvides til Rødkilde, som var den sidste af den Slegt. 2 Ellen Laurs Ebbesøn til Thulstrup havde ey Børn. 3. Anne Giøe døde i Maribos Kloster, og 4. Mette Giøe, død 1564. Henning Giøe til Kierstrup havde ingen Børn med sin Frue Anne Pedersdaatter Skram af Urup. Absolon Giøe fik Else Andersdaatter Lindenov til ægte, og med hende Rørbek og Løgtved

de havde 2 Sønner og 1 Daatter, Sønnerne døde unge, Daatteren Karen Giøe var Brede Rantzous anden Frue, hun døde i Barselseng, Moder til Hendrich Rantzau. Mogens Giøe til Bremersvold var gift med Helvig Mogens Daatter Giøe af Krenkerup, Otte Gyldenstierns Enke, de havde ey Børn sammen, og saaledes uddøde med ham Hr. Anders Giøes Askom eller de Giøer af Kierstrup. Dog blev Slegten endnu ved lige holdt af de Giøer til Gisselfeld og Krenkerup, hvis Stamfader var Hr. Mogens Giøe, der 1428 af Droning Philippa blev forligt med sin Vederpart Morten Jensen Giersting. Hand haver boet paa Herrested i Skaane, som nu kaldes Øster-Herrested, hand fik Krenkerup i Pant, som siden blev hans Efterkommere til Eyendom. Med sin Frue, som var en Brok, efterloed hand sig en Søn Hr. Axel Giøe til Krenkerup, som levede 1434. og var 3 gange gift, 1. med Karen Ottesdaatter Kabel af Hørbyegaard, Moder til Hr. Mogens Giøe, og 2. med Olegaard Krumpen, med hende havde hand Inger Henning Walkendorfs, den 3 Frue var Mette Grubendal, med hende havde hand ey Børn. Sønden Hr. Mogens Giøe til Krenkerup nevnes 1446. i Kong Christophers Tiid at have været med at giøre den Laalandske Recess. Hand fik til ægte Ida Eschilds Daatter Falk til Gisselfeld, som gav Glassaxe til et Kloster, hun havde forhen været 2 gange gift 1 med Johan Snakenberg, og anden gang med Henning Serlin af Butrup, ved Hr. Mogens Giøe avlede

hun

hun Hr. Eischild Giøe til Krenkerup, som 1481. da Kong Christian 1. døde, sad i Rigens Raad, blev Rigens Marskalk 1488. og belagde Calmar 1497. Hand var 2 gange gift, 1. med Mette Erichsdaatter Rosenkrantz, Moder til Mogens og Hendrich Giøe, og Ide Henning Sehesteds. Mette Rosenkrands gav sig i Kloster i Hr. Eschild Giøes levende Live, hvorfor hand giftede sig imedens hun endnu levede med Sidsel Axelsdaatter Brahe, Hr. Eschild Giøes og Mette Rosenkrantzes ældste Søn Hr. Mogens Giøe til Balderup, levede 1518. hand var Rigens Hovmester og Drost 1520. og døde 1544. hand var forsendt til Keyseren udi Lins 1514 for at handle om Kong Christian den 2. Giftermaal, hand hendte og bemeldte Keyser Caroli 5. Søster, Dronning Elisabeth her ind fra Brysel, hand befordrede meget Religionens Forandring her i Riget, kaldes i Chrønikerne en høytberømt Ridder, og en af de rigeste og megtigste, hvis lige ikke i nogle 100de Aar havde været her eller i Tydskland. Hand var 2 gange gift, hans første Frue var Mette Bydelbach, Albret Bydelsbach til Torbenfeld og Pernille Brokkesdaatter, med hende havde hand 3 Sønner Axel Eschild og Albret Giøe, og 5 Dottre, Pernille 1 gift med Anders Ebbesen, og 2 med Hr. Børge Trolle. 2. Mette, Hr Johan Oxis til Nielstrup. 3. Sophia, Hr. Mogens Billes, efter hans Død blev hun Hovmesterinde hos Kong Friderich 1. Princes Dorthea, som fik Hertug Albret af Prydsen, og fuldte hende udaf Landet,

hvor hun døde paa sin Hiemreyse til Stettin 1526. 4. Ellen Giøe havde først Mouritz Olufsen Krognos, og siden Vincentz Juul. 5. Birgitte Giøe, Hr. Herluf Trollis. Hr. Mogens Giøes anden Frue var Margrete Thomas Daatter Sture af Gamelgaard med hende havde hand 3 Sønner, Christopher Falk og Erich Giøe, hvilken sidste døde ugift, og 6 Dottre, hvoraf 3 bleve gift. Mette Giøe med Just Høg til Wang. Ide Giøe med Otte Rosenkrantz til Næsbyeholm, og Helvig først med Otte Gyldenfiern, og siden med Mogens Giøe til Bremersvold. Hr. Mogens Giøe og Mette Bydelbakkes 1 Søn, Axel Giøe havde Dorthe Hans Daatter Lindenov af Fobisleth til ægte, men ingen Børn med hende. Eskild Giøe fik Sidsel Eylersdaatter Bryske af Dallund, havde ey Børn sammen. Albret Giøe eyede Torbenfeld, hand havde med sin Frue Anne Ottesdaatter Rosenkrantz 1 Søn, Otte Giøe som blev slagen i Sverrig, og 3 Dottre, 1 Jomfr. Dorthe Giøe til Torbenfeld, 2. Margrete, Peder Brahes til Krogholm, og 3. Vernille Hach Ulfstandt til Hekkebierg. Christopher Giøe eyede Gundersleyholm, hand efterloed sig af sin Frue Birgitte Erichsdaatter Bølle en eniste Søn, navnlig Mogens Giøe, som døde liden. Falk Giøe til Skiersøe var da den eniste af Hr. Mogens Giøes Sønner som fortplantede Slegten, hand eyede Skiersøe, og havde med sin Frue Ide Truidsdaatter Ulfstand 2 Sønner Mogens og Falk Giøe, og 2 Dottre Margrete Erich Lykkis, og Mette Axel

Bra-

Brahes til Elved. Mogens Giøe giftede sig med Hilleborg Eylersdaatter Krase af Egholm, med hende avlede hand 3 Sønner, Christopher, Jesper og Falk Giøe, og 2 Dottre Margrete Jørgen Hogs til Hammergaard, og Inger Giøe, som døde Jomfrue Christopher Giøe til Sæbnegaard, hvilken Gaard hans og hans Frue Karen Gundesdaatter Lange, blev af Kongen i deres Lifstiid forundt for et Jernverk i Norge, havde ey Biørn. Jesper Giøe havde Johanne Andersdaatter Sinclar, og lod ingen Børn efter sig, Falk Giøe havde Peder Madsen Laxmands Enke, Kirstine Hansdaatter Sparre til ægte, de lod og ingen Børn efter dem. Falk Falksen Giøe af Skiersøe giftede sig med Karen Iversdaatter Krabbe, og havde med hende 3 Børn, Iver Giøe, som døde uden Lands, Falk Giøe til Skiersøe, som havde Helvig Steensdaatter Brahe til Knudstrup, dog ey Børn med hende, og Helvig Eschild Billes til Wallen, hvormed endes ald den Afkom som er efter Hr. Mogens Eschildsen Giøe. Hans broder Hr. Hendrich Giøe til Gisselfeld, hand var Høvedsmand paa Abrahamstrup, hand hendte Christiani 2 Gemahl, Frøiken Elisabeth, med en pregtig Flode her ind fra Nederlandene, da bemeldte Konge drog udaf Landet fik hand Ordre 1523. som Statholder at blive tilbage i Kiøbenhavn, havde og Malmøe under sin befaling, hand holdt disse Festninger saa lenge hand kunde med største besværing og Omkostning, saa at hand derover satte meget til af sit eget Gods, men da

hand maatte overgive dem, drog hand udaf Riget og døde i Lybek 1533. hvorfra hans Liig blev ført til Vordingborg, hans Frue var Ellen Hendrichsdatter Godov af Skioring i Falster, der efter hans Død fik Grev Hans af Mandsfeld, men havde ey børn med ham. med Hendrik Giøe havde hun 2 Sønner, Hendrik Giøe, som døde ugift, og Eschild Giøe, saa og en Daatter, Mette Giøe gift med Jørgen Walchendorf, Eschild Giøe til Skioring giftede sig med Sibille Mogensdaatter Gyldenstiern af Stiernholm, de havde mange børn, men ingen kom til Alders, undtagen Hendrik Giøe til Skioring, som var død 1562. og døde 1611. hand fik Turrebyegaard til bytte af Kong Christian den 4de, hand giftede sig 1598. med Birgitte Axelsdaatter Brahe af Elved, og havde med hende 4 Sønner Eschild, Falk, Otte og Mogens Giøe, hvilken sidste døde uden Lands, saa og 6 Døttre, hvoraf 3 bleve gifte, Ellen med Mauritz Ascherleben til Jerstrup, Ide med Jens Juul til Lindberg, og Beate Hans Billes til Jungergaard. Eschild Giøe eyede Broholm, hans Frue var Emerentze Karsten Rosenkrantzesdaatter, Moder til Hendrik Giøe, som døde voxen og ugift, og 2 Døttre Birgitte og Sibille Giøer, den første gift med Henning Qvitzov, og den anden med en Hofel. Hans broder Falk Giøe til Hvidkilde fik til ægte Karen Marcusdaatter Bille af Nakkebølle, og havde med hende 4 Døttre, hvoraf Susanna Giøe havde Prædiørn Brahe til Hvedholm, og 5 Sønner,

hvoraf

hvoraf en ikkuns blev gift, nemlig Hr. Marcus Giøe, Ridder og Geheime Raad, som lenge var Kongelig Dansk Minister ved det Spanske Hov, blev siden Stift-befalingsmand over Laaland, og omsider Præses ved det Kongelige Ridderlige Academie udi Kiøbenhavn, hand var en meget vel studeret og veltalende Herre, hand var død paa Hvidkilde 1635. den 21 Novembr. og døde 1698. den 12 April. hand var først forlovet med Ingeborg Christine Juul, Hr. Ove Juelsdaatter til Willestrup, som døde førend de kom sammen, siden var hand 2 gange gift, 1 med en Engelsk Dame Elisabeth Marie de Tamson, med hende havde hand ey børn, og siden med Jytthe Dorthe Tott, Knud Tot til Knudstrup, og Sophia Brahe deres Daatter, med hende havde hand 2 Døttre, Sophia Giøe, som døde liden, og Charlotta Amalia Giøe, nu ved Døden afgangen, som havde i første Ægteskab Oberst Mandrup Due som døde i Bataillen ved Helsingborg 1710, og i andet H. H. G. E. Hr. Greve Christian Rantzau til Asdal Ridder Cammer-Herre Conferentz Raad &c. saa at Hr. Marcus Giøe var den sidste af denne Slegt paa Sverdsiden, og blev Vaabenet 1698 med ham nedlagt. Hand ligger begraven i Herlufsholms Kirke, hans Farbroder Otte Giøe til Turrebyegaard var gift med Birgitte Tott af Boltinggaard, men efterloed sig ingen Børn. Foruden disse benevnte forekommer og i Slegt-registerne andre af dette Vaaben og Naun som mand

ey til nogen af foregaaende Slegte-Linier veed at binde, som Herluf Giøe der med sin Frue Anne Steensdaatter Bielke efterlod sig en Søn ved Naun Hr. Peder Giøe, der med sin Frue Ellen Glob havde 2 Sønner, Herlov Pedersøn Giøe og Steen Pedersøn Giøe, nok findes Sigvard Pedersen Giøe som formenes at have været Broder til de andre. Herluf Pedersen havde Margrete Bille men ingen Børn med hende. Steen Pedersøn Giøe til Engelstad var 2 gange gift 1 med Karen Rud, og siden med Anne Pedersdaatter Bille af Lyngbyegaard. Med den sidste Frue havde hand Karen Giøe som i første Ægteskab havde Erich Andersøn Banner, og siden Hr. Niels Hak. Sigvard Pedersøn Giøe til Aanemark var gift med Anna Rechenberg Bisp Philippi Søster, de havde 1 Søn og 1 Daatter, Sønnen Niels Sigvardsen til Aanemark efterlod sig ey Børn, Daatteren Mette Siverts Daatter Giøe var 2 gange gift, 1. med Rige Hr. Niels Griim, og siden med Hr. Erich Waldemarsen Kong Valdemari IV. Søn af Froiken Tove fra Lanterygen. Paa Søllested haver og boet en Giøe ved Naun Ole Pedersøn, som havde en Daatter ved Naun Anne Giøe, der var Moder til Lauritz Jensøn Blaae af Overbye-gaard.

Mand seer her et Skrift ferdig til Trykken som kand udgiøre 14 a 16 Ark, og har til Titul Anonymi Betenkninger om det gamle Danske Guldhorn som blev funden i Jylland Ao. 1639. Author

for-

forklarer deudi 1. de 7 Ringe paa Hornet med deris Hieroglyphiske Figurer om de 7 Planeter og deris Historie, og det ikke saameget af de Ægypters Grækers og Romeres som fornemmelig af dend gamle Danske Philosophie af Odin indført i disse Nordiske Riger fra Østerlandene, hvoraf vi endnu har nogle Lefninger udi den Islandske Edda: Hvilken Philosophie vel i sig selv er dend samme som de Ægypters, men som dend i adskillige Lande er forestillet under adskilge Historier og foranderlige Guders Naune, saa er dend her i Norden bleven forestillet under Odins og hans Stalbrødres de andre Asianers Historier og Navne, hvilke ved deris Philosophiske Viisdom, stor Rigdom og adskillige Bedrifter bragte det saa viit at de bleve giorte til Danske Guder af Efterkommerne. 2. Viser hand hvad Brug dette Guldhorn med sine Figurer kand have haft hos de gamle Danske Philosophos: Deris Theologie Astronomie og Tidregning Astrologie og Medicin, men fornemmelig: deris Alchemie som deris høveste og hemmeligste Videnskaskab. Og beviser hand vitløftig, at denne hemmelige Naturens Videnskab har siden Odins Ankomst saa vel været bekandt her i Norden som i Ægypten, saa at nogle af de Danske Konger virkelig har besiddet dend, og i sær Frode Fridlefsen, der giorde Guldet saa overflødigt i Dannemark at det blev agtet som Skarn, som Sveno Agonis skriver om ham. Dernest viser hand at samme Videnskab er mesten forgaart med Kong Frode

da hand af Søeroveren Kong Mysting blev ihielslaget, hans Laboratorium og særdeelis hans Guldqvern, som heed Grota, blev bortført Edda fab. 60. Da formodentlig og hans Philosophiske Bygger ere forkomne og adspredde, hvoraf dend Islandske Edda er kun nogle uden Orden samlede Lesninger, hvilke om mand havde meere fuldkomne kunde mand saa meget bedre forklare Guldhornets Figurer som ere intet andet end Emblemata paa dend forborgene Videnskab; Hvorfor saadanne Horn med slige ringe Figurer bleve gemeenlig kaldede Gialler Horn, hvor af Philosophi drak sig Viisdom til ɔ: lærte den Naturlige Magie, som af gemeene Mand blev holt for Troldom. Edda fab. 14. Volulpå Stroph. 28. 29. 3. Endelig giør Author dend Slutning at Kong Mysting med sine Folk som havde bortrøvet alle Kong Frodes Klenodier, kand have kast dette Guldhorn fra sig i Skoven, da de bleve forfulgte af de Danske og i en hast maatte retirere sig til deris Skibe igien.

Nederlandene.

Udi Leyden er udkommen Histoire du Gouvernement des tartares Calmouks depuis le Granozingis Chan jusqu'au commencement de ce siecle, dette Verk er trykt in 12.

Engelland.

Udi London er udkommen en nye Edition af Ho-

Horatio in 8vo. som udgives af Mr. Wilhelm Bexter, der og har corrigeret Texten paa adskillige Stæder, og samme forklaret ved sine Notis, hvorudi hand criticerer de af Bentley og Cunigham. Mand finder i denne Edition de gamle Scholiastes Acron og Porphyrion oprigtig rettede saa og den 3 Satire af den 2 Bog sat i sin Naturlige Orden ved Mr. Aldrich og Mr. Wales Dissertation om Horatii Vers.

Frankerige.

Continuatio af Voyages de S. Ovington.

Der er ingen Land under Solen, hvori man har saa stor Affection for Besterne som i Mogols. Det er en Synd for en Banian at slaae en Loppe ihiel. De fortryde hørligen paa at Europæerne slagte Faar og Kalve, ved Surate er et stort Hospital for Kior, Heste, Gieder, Hunde og andre saadanne Dyr naar, de ere gamle syge og lemlestede. Nest ved det er stiftet et andet for Lopper som mand føder paa en egen Maade, nemlig: mand leyer efter haanden et fattigt Menniske til at legge sig i en Seng paa det Sted hvor de ere. Samme binder, at hand ikke naar de stikker ham skal slaae den ihiel, og paa det at de i Roelighed desto bedre kand mette sig. Engang om Aaret tillave de et Giestebud for de Fluer, som ere i deres Huse, som bestaar af et stort Fad Melk med Sukker. Mændene maae gifte sig anden gang, men Koenerne ikke, og som mand gifter sig tilig der, nemlig i

6te Aar, saa b iver disse unge Koener Jomfruer til deres død om Mændene døer forinden, ihvorvel vores Author derhos anmerker at de virkelig ere Koener naar de ere 7 eller 8 Aar. I Mogol var det vel i forige Tider en Skik, at Koenerne brændte sig med deres Mænd naar de døde. Denne Skik meener Author at være indført for visse Aarsager skyld, tht Koenerne bleve stundom kiede af deres Mænd, og skilde sig ved dem ved Forgift. Men efter at Mahometanerne have giort sig Mester over Mogol, er denne Methode nesten afskaffet, og ey bruges uden af nogle Koener som udbeder sig Tilladelse dertil af Gouverneurerne, hvilken de ikke uden igiemmen Penge og store Foræringer kand erholde. Foruden Maurerne og Banianerne som bygge og boe i Mogol findes der og en anden Sect som kalder sig Parsis. Den Vestalische Ild blev aldrig respecteret saa høyt hos Romerne, at disse Parser jo holde alle slags Ild i almindelighed udi lige Ære, de regne det for en Hovedsynd at lade denne Ild af forsemmelse gaae ud. Dersom der kommer Ild i deres Huus er det langt fra at de tenker paa at slukke den. De kand blive vrede paa dem som puste et Lys ud. Disse Parsis, naar mand undtager denne Superstition, synes at være et slags Deister. De erkiende og tilbede et høyeste Væsen hvilket de anseer som Oprindelsen til alle andre Ting. De ere ellers de beste Arbeydere som findes i Landet, og de fleeste og skiønneste Stoffer som forarbeydes i Surate kommer fra de-

res Haand. I det 8 og 9 Capitler forestilles os de Engelske Affaires Tilstand i Surate den Billighed og gode Orden som Compagniet observerer imellem sig, og de 1691. og 1692 udstandne Persecutioner. I det 10 Capittel forekommer Beskrivelsen over Byen Malate, hvis Indbyggere ere ivrige Mahometaner, saa at de endog negte sig selv Caffee, Thee og Tobak. Ellers ere de meget skikkelige belevne og stille Folk. Udi det 13 Capittel undersøger Author Aarsagen til Negernes Farve, hand forkaster den ordinaire Meening som tilregne det Solens hede. Under samme Pareelel Linie siger hand, findes Folk af en langt anden Farve som for Exempel, Hottentotterne eller Indbyggerne paa Cap de bonne Esperance som leve under den 34 og 35 Grad af breden, disse ere gandske sorte, i stæden for at Indbyggerne paa Øen Candia som ere under samme Grad ere hvide, og de Folk som boe omkring Hudsons Bay ere sorte, skiondt de ere under lige saa kolt og lige saa Nordlig et Clima. Og for resten forandre hverken Engellænderne som opholde sig ved Hudsons Baj, eller Hollænderne som leve paa Cap de bonne esperance deres Couleur, men blive stedse saa hvide som de vare i Europa, i hvorvel de andre Indbyggere ere sorte. Herved er at agte at Mr. Leeuvenhoch har observeret at Negernes Blod er af en gandske different Constructur frem for de andres; og Mr. Malpighi har fundet en liden mørk Hinde

imel-

imellem yderste og inderste Hud paa Negerne som er aarsagen til denne Sorthed. Hvorved deres Meening understøttes, som troe, at Negerne ere et slags Mennisker som Essentraliter difference fra de hvide, i sær saa vit huuden angaar. Det 15 Capittel indeholder Beretning om den sidste Revolution i Kongeriget Colconde. Dette Stykke af Bogen er fornøyeligt at læse og vel skrevet. Derpaa følger en Beskrivelse af Kongeriget Arracan med en Beretning om samme Folks Sæder og Skikke. Dette Land regieres af 12 Printzer, som alle bære Naun af Konger, og dog ligge under Kongen af Arracan, som er en af de megtigste Printzer i Østerlandene. Hver af disse 12 Printzer udvelger hver Aar 12 Piger som ere fødde samme Aar i deres Destrict, hvilke de lader opdrage til de bliver 12 Aar. Naar de opnaar samme Aar, føres de til Hove; iføres en Catuns Klædning og sættes ud imod Soelens Straaler indtil deres Klædinger ere igiennemsvedt. Disse Klædninger bæres til Kongen, den ene efter den anden, og beholder hand de af disse Jomfruer hos sig, hvis Sved ey er mishageligt. For resten bærer mand stor omhue for at conservere den Kongelige Linie, hvorudover og Kongen er forbunden at gifte sig med sin ældste Søster. Author taler dernest om Pegu, hvor Fruentimmeret siges at være meget uskikkelig, til Slutning følger en Observation over Silke-Ormene i Mogol, og den Maade paa hvilken de opfødes.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 25.

Dend 20 Junii. 1726.

Dannemark.

Glambech.

Skioldet er blaaet, og derudi en hvid Griffkloe som holder et rødt Hierte, paa Hielmen 2 hvide Griffkloer som fatter et Hierte imellem sig, af dette Vaaben levede 1307 i Kong Erich Mendveds Tid Ottho Glambech Ridder. Jost Glambech blev slagen i det Slag ved Oxenberg 1535. Niels og Thord Glambech vare med at underskrive Christiani 3. Recess. Claus Glambech til Rask havde Sidsel Banner, deres Søn Niels Glambech til Starup havde Karine Giødsen, og med hende Claus Glambek til Rask fød 1537. som døde 1591. og var Lænsmand paa Skanderborg,

hand efterlod sig af sin Frue Birgitte Folmersdaatter Rosenkrantz til Steensballe 2 Dottre, Sophia Glambech fød 1578, og Sidsel Glambech fød 1579. Af denne Familie haver og været til Peder Christensøn Glambech boende paa Stubberup som var gift med Gunde Olufsdaatter

Stay-

Stauerskov, og havde med hende Oluf Glambech som beholdt sit Fæderne Vaaben, men optog efter sin Morfader, som var dend sidste af sin Slegt, de Staverskovs Naun. Peder Glambech og Gunde Staverskov døde i et Aar nemlig 1554, og ligge begraven i Hoekirke i Koldinghuus Læn, Sønnen Oluf Staverskov fik Palle Bangs daatter og døde 1586, hand tilkiøbte sig af Kong Christian den 3. Hemgaard. Hand havde 2 Brødre Claus og Christen Glambech. Niels Glambech og Mette Glambek fløttede fra Stubderup de døde 1545, og ligger begravne i Nebbel Kirke. Peder Glambech den sidste af dette Vaaben er og jordet i samme Kirke hand døde 1595.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er atter udkommen et lille Skrift af Hr. Lauritz Beichs, Sogne-Præst for Stixbierebyes og annecterede Menigheder, heri Siæland forarbeydet under den Titul: Troens beste Gave Jesus Christus, udi eenfoldige Riim saaledes befattet, at et Guds Barn kiender Jesum Christum for sin allerkiereste Gave, saa og derhos forpligter sig selv at være Jesu Christi velvillige Gave med ald Lydighed.

Herforuden er en liden Piece trykt, kaldet Historie om den lykkelige Richard Whittington, 3 gange Lord Major i Londen, som levede under Kong Hendrich V. Regiering 1419. og ved en Katey allene forhvervede overflodig stor Rigdom, men endog kom til stor Ære og Værdighed. Dette er egentlig et Udtog af den Engelske

Beskrivelse her om, og synes at være et af de slags Skrifter, som meere ere skrevne til at forlyste Sindet, end at give en sand Historie om Tingen. I hvorom alting er troes denne Sagn om Whittington iblandt den gemene Mand i Engelland som en ustridig Sandhed.

Mand seer og ved Trykken at være udgiven in 8. bestaaende af 6 Ark, dend af Hans Kongl. Majest. det Kiøbenhavnske Asseurance Compagnie allernaadigst givne Octroy af 20 April indeværede Aar, sampt den imellem samme Compagnie indrettede og allernaadigst confirmerede Convention, hvilke forklarer paa hvad Foed dette Compagnie er indrettet, hvad for Vilkoer ved Asseureringen er at i agttage imellem de Asseurerede og Asseurance Compagniet, samt hvad ved Haverie Regninger er at efterleve.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt en Supplementum til en Lacuna som findes p. 517. udi den gamle og vidtløftige Riim-Krønike, udgivet fordum af den Kongl. Secreterer og Antiquario Hadorph.

Udi Borgo i Nyland er det Kongl. Gymnasium som forhen var i Viborg, og didhen er forflottet, den 5 May bleven Inaugureret.

Tydskland.

Udi Dresden har Hof-Prædicanten Engelschal efter at have i sit Skrift kaldet Gottgeheiligten Beytrag zum wahren Christenthum, den første Deel handlet 1 om de gamle og nye Theolo-

gorum klage over den fordervede Christendom, og hvorledes mand derover skal klage, ja om og hvorviit saadan Klage er grundet. 2. at Christendommen ey er saa slet og lunket et Verk som mange Mennisker sig indbilde, men udfordrer for Alvor en Kamp og Striid, da Christus selv har maat lade det sig være saa suurt. 3. om den sande og falske Christendoms Kiendetegn, og hvori den sande og falske Christendom bestaar. og 4. I hvilken Kirke det er at søge, saa vil hand nu i den anden Deel vise de Udvere og Midler som høre til en sand Christendom. Efter en general Indledning vil hand raade til, 1. at give Børn en god Optugtelse/ hvortil høre Informatores, som selv elske den sande Christendom, 2. omhygelig at læse, anhøre og betragte de guddommelige Ord. 3. Flittig saa vel i Kirken som i Huset, holde Catechisation. 4. At anstille en Huus-Kirke, eller den gudfrygtige Øvelse som en Christelig Huus-Fader alletider, og fornemmelig om Søndagen, med hans Børn og Tiuende bør forestille ved at igientage Prædiken siunge og bede, samt deslige lovlige Ting at forrette. 5. Stedse at erindre sig sin Daabs Pagt. 6. At lære Forskiellen imellem Naturen og Naaden. 7. At fornegte sig selv, hvori Forældre i Tide have at øve deres Børn, og Præceptores deres Discipler. 8. At betragte vores Gierningers Ufuldkommenhed, og at vi derved ey blive retferdiggiorte. 9. Den daglige Bødferdighed. 10. Den aandelige Opstandelse. 11. Den aandelige Præsteskabsnod-

vendigen at betragte og overveye. 12. At aflegge de syndige Vaner. 13. At fornye Guds Billede. 14. Ufortrydelig at kiempe i sin Christendom, og korsfeste sit Kiød. 15. Uafladelig at forestille sig Christi og hans Disciplers Exempel. 16. At giøre en andægtig Bøn. 17. Uophørlig at betragte de sidste Ting. 18. At befodre de i Engelland oprettede Societeter, og andensteds Christendommens Vligt. 19. At redde den Christelige Religions Stiftelser imod Atheisterne, hvilket hans Arbeyde endnu inden Mikkelsdag vil vorde ferdig.

Udi Jena er udkommen en nye Journal under der Titul Monahtliche Nachrichten von gelehrten Leuten und Schriften, besonders den gegenwärtigen Zustand der Universitet Jena.

Udi Saltzvedel er den forste Deel af det engang lovede Scriptura Oecumenica udkommen i Tydsk Fransk og Latinsk Sprog, der har den Tydske Titul Algemeine Schrift, daß ist eine Art durch Ziffern zu schreiben vermittelst deren alle Nationen, bey welchen nur einige Weyse zu schreiben im Gebrauch ist, ohne Wissenschaft der Sprachen von allen Dingen ihre Meinung einander mittheilen können. Der erste Theil zum lesen nebst nöthiger Einleitung Exemplen und Schlüssel vor die Teudsche Nation durch David Solbrig der Könial. Pr. Societet der Wissenschaften in Berlin Mitglied. Dette Verk er trykt in 8. og Author har til denne Skrivermaade udvaldt Ziffrer efterdi de ere nesten alle Nationer bekiendt,

og

og frie for mange Vandskeligheder, som vilde møde ved andre Caracterer, de og give Anledning til andre nyttige Paafindinger. Author har og virkelig paafunden et slags almindelig Sprog som blot lader sig herlede af Cifrerne, men ingen anden Caracterer. Da nu samme kand udtales, saa kunne formedelst dette almindelige Sprog og Skrift, Folk af adskillige Nationer uden Tolk og uden at bringe noget paa Papir tale med hinanden, endskiøndt den ene ey forstaar den andens Sprog, ja naar een taler i dette Sprog, kand hand tillige forstaaes i alle Nationers Sprog, af hvilken Nation Folk maatte være tilstæde som ikkuns forstaae deres Modersmaal. Det almindelig Sprog kand meget let læres, i det enhver, der ikkuns veed got at skrive og læse sin Modersmaal, og derhos ikkun indehaver Efterretningen om dette almindelige Sprog paa et par Timers Tid kand begribe hvis som haves nødig til det almindelige Sprog, men den som veed at declinere og conjungere kand endnu fatte det snarere.

Preussen.

Udi Kønigsberg har mand for at udgive det nye Testamente paa Litthauisk Sprog, thi om det end 1712. er trykt in 4. paa Litthauisk Sprog, saa haver dog Hans Kongl. Majest. siden den første Edition er bortsoldt, Oversettelsen og meere passede sig efter den Polske end Preußisk Lithauiske udtale, og paafølgelig af de i Preussen boende Litthauer paa mange Stæder ey tilfulde kunde forstaaes, givet Ordre til at samme paa nye i det

Litthauiske Sprog med Flid skulde oversettes. De som have forfordiget denne Version, ere Hr. Reinhold Rosenberg, Litthauisk Præst i den Kongelige Stad Tilse. Hr. Hiob Naynyn, Litthauisk Præst i Ragnit, Hr. Philip Ruhid Præst til Valterkehmen, og Christopher Rebentisch, Præst til Gumbinnen. Hvilken sidste kort efter Verket er hendød i Herren. Begyndelsen til denne Oversettelse er skeet 1723. den 23 Martii, og samme sluttet den 12 Junii 1724. Siden ere derover holdne 5 Conventer i Overværelse af adskillige dertil af alle Litthauiske Diœceser udnevnte, og i Sproget kyndige Præster og saaledes decideret i de foresaldende Stridigheder ved Versionen. Den sidste Version af denne Oversettelse haver Kongen af Preussen opdraget Erke-Præsten i Justerborg, Johan Behrendt, og Opsigten over det hele Verk D. Johan Quandten, som selv har været tilstæde ved de i Lithauen holdne Conventer. Oversettelsen er vel lykket, og har mand meget nøye i agt taget Sprogets baade Tydelighed og Zierlighed, og ikke desto mindre fuldt Grund-Texten, og saa viit mueligt Lutheri Version. Dette Verk trykkes nu i Tydsk og Litthauisk Sprog. Til sidst skulle og Davids Psalmer, som først ere oversatte paa Litthauisk af Jo. Bretkio, og siden 1625. befordrede til Trykken af Johan Rehsa paa nye vorde overseede og forøede til det nye Testamente, hvorefter skal foretages det gamle Testamente, hvorpaa arbeydes af eendeel lærde Litthauiske Præstemænd.

Ne-

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt i Aar in 8. Discours aux Grands de Pologne sur la necessité de faire sortir les Jesvites de ce Rogaume pour retablir l'union & la tranquillité Par un Seigneur Polonois: Traduit du Latin avec des notes qui confirment & eclaircissent les faits. Det er ingen Tvifl paa at jo Jesviterne og deres Anhang vil blive ilde tilfreds med dette Skrift, og udgive det for en Skandskrift. Det er vist at mand ey har ladet samme Societet derudi have Ære for 2 ß., og om mand end entholder sig fra anstødelige Talemaader, heftige Straffe-Prædikener og bidende Spottegloser, saa er dog ikke at negte at mand jo derudinden hesligen afskildrer Jesviterne. Det er ey vores fait at decidere derudi om Author har ret, men Jesviterne have stor Aarsag til at frygte at mange Folk vil troe det, hvortil de sterk ere perlvaderet af mengde om dem udbragte Historier, og til sidst den ulykkelige Thorniske Handel. Dette Skrift er ved Andledning af den Allarm hvorved Polen under Sigismundi 3. Regiering blev troubleret, skrevet paa Polsk, og Societetet har den Tid opsøgt alle Exemplarierne, for om mueligt at Supprimere Skriftet, men da de Tydske Bogtrykkere fik fat derpaa blev det oversat paa Latin, og 1609 trykt uden Authoris Stads og Forleggers Naun; Og efter samme Oversettelse er denne Edition giort. Den da giorte Fortale give den da værende

de Tilstand i Polen et stort Lys, og anfører et fortrestig Sted af Thuano som kand afgiøre en Exstract af denne Discours. De giorte Anmerkinger ere nødvendige nyttige og curieuse.

Udi Leyden er trykt Sigeberti Havercampi Dissertationes de Alexandri M. Numismate, quo quatuor summa orbis terrarum Imperia continentur, ut & de Nummis contorniatis. Dette Verk er 1 Alphabeth stort, og derfor 22 Kaaberpiader, saavel Skriftens egen Indhold, som dessen udvortes Skiønhed giør Bogen behageelig. Author som nu har en considerabel Løn af Universitetet sammesteds, har udgivet disse 2 Dissertationer til Merke paa sin Taknemmelighed. I den første forklarer hand Alexander den Stores Mønt, i den anden har hand bragt alle Contorniatos tilsammen som enten findes i Bøger eller og endnu ikke ere bekiendte og dem forklaret. Imod dette Verk af Haverkamps er udkommet et andet under den Titul, D. F. C. C. Annotata quædam ad easdem Cl. Havercampi Dissertationes ac de Numismate Alexandrino abstrusiore & de nummis quibusdam contorniatis aliis conjecturæ. Mand søger deri at vil gotgiøre at Haverkamps Erklæring i den første Dissertation er alt for viit sagt, og stridig med Romernes Mening, at tilkiendegive noget paa deres Mønt, særdeles naar det hentrekkes til Ting som vare Romerne ubekiendte, som de 4 Monarchier, og deres i Biblen forekommende Billeder ere, vel er det saa, at meget er os u-

bekiendt paa Monten og Inscriptionerne, af Aarsag at vi ey besidde nogen fuldkommen Videnskab af Antiquiteterne, da dog enhver forhen paa den Tiid det er forferdiget, har kundet forstaa det, men mand maae dog i deslige Gisninger have den Maade og Skik for Øyene, som Romerne har i Agt taget paa de offentlige Monumenter hvilke og paa det omhyggeligste conserverte de Billeder, Kiendetegn, Formularer og Overskrifter, som engang vare helligede deres ind og udvortes Guds Tienniste, Embede, Historie, Dyder, Konster, Forbund og andre Ting, men ey betiente sig af den Ægyptiske Maade særdeeles paa Mønt ved Hierogly-phiske Billeder, at forestille hvis som henhører til Sæderne, Konsterne eller Idretterne. Contorniati indfalde vel i de ældre Tider da Konsterne allerede vare bragte i decadence, og viste os adskillige ellers hos Romerne ubrugelige Billeder. Mand finder dog paa samme en Efterabelse af de gamles Maade, og de fleeste have ey noget laant eller forborgen, om det ikke med flid søges hos dem. Mand maae altsaae bruge megen Eftertanke og Forsigtighed ved de gamle Monumenter, og conferere Billederne og Overskrifterne med de allerede bekiendte Skikke som derved kunde give noget lyß forend mand forfalder paa usædvanlige Ting, og gietter til noget som mand siden skal have Vandskelighed at overtale Folk til at troe, at de gamle nogen Tid har havt isinde, men naar vi ey finde noget i Antiquiteterne som kunde give os lit lyß, er det bedre at un-

undertrykke saadanne Gisninger som ey have Grund i Historierne og Alderdommene, og bekiende sin Uformuenhed, som Patinus ey har skammet sig ved, heller end at giøre sig til Latter for Kienderne. Hr. Eggeling har ved Patins Forlangende allerede ladet sig opmuntre at forklare disse Alexanders Mønt, som Haverkamp kalder dem i et Brev og i et andet at handthæve sin Mening imod Patins Indvendinger, og udgivet samme, hvor hand mener at finde Neronis Billede og Sæder paa samme. Ihvorvel nu hans Erklæring er underkastet adskillige Vandskeligheder, og ey holder stik ved nøye Undersøgning, saa er den dog grundet paa den Romerske Historie, og ey at misbillige. Hr. Feller har derved in Actis Eruditorum giort lærde Gisninger, og da tilskreven denne Mønt Caracallæ eller Alexandro Severo, som de der have efterabet Alexander den Store, og ladet præge Mønt med hans Billede. Forfatteren af denne Opposition andrager altsaa og sin Gisning, at paa den ene Mønt ere de tvende Ansigter, med de store Munde, Comœdiant Larver, den første af en Mands, den anden af en Qvindes Person, thi saaledes beskrives os de Gamles Larvæ eller Ham hos Lucanum Juvenalem Martialem Nonium Pollucem, at de have viit opsperrede Munde og høye Pander, og de gamle Larver, som Frue Dacier har ladet afbilde i sin Terentio, komme overeens med Figurerne paa denne Mønt. Bort derfor med Havercamps Monarchieske Op-

slugere, bort med hans 4 Horn, bort med hans Orientalske Hat, her seer mand ey andet end Rommernes sædvanlige Comoediant-Larver med deres Udziringer. Paa Mønten finder mand vel ikke meget deraf, men paa en af Neronis bliver dog en Larve med et Skieg holdet af et Menniske i vøyret, hvilket Pedruli anseer for Afguden Pan, saa og forklarer det om de under Nerone holdne Lupercalia. Saadan en Sileni Larve seer mand paa Catinensernis Mønt hos Parata, og andre paa een af Paniæ Mønt hos Fulvium Ursinum og Beyerum. Da og Romerne ved deres Pragt og offentlig Skuespille har betient sig saa meget af Larver, saa er det ey under at mand antreffer dem paa Contorniatis og andre Mønt; Ja denne Mønt giver og dertil en særdeeles Aarsag ved haanden. Paa den anden Side kand enhver lettelig see at den mellemste Person er Gudinden Isis som har sin Modium paa Hovedet, paa Kroppen et langt Klædemon, og i den venstre Haand et Scepter ligesom den ellers forestilles paa den Smyrniske Mønt. De Sphinges, som er at see paa begge Sider, af hendes Spidser er ey noget besynderligt hos en Ægyptiske Gudinde, og findes og hos Boissardum p. 3. hos en siddende Isidem. Paa den venstre Side af Iside staaer et Fruentimmer Billede med en Krone, i Form af et Taarn, som holder i den venstre Haand et Speyl, og paasetter Isidi med den høyre en Laurbær Krands, den samme synes og at være Victoria, men Rom eller dessen Genius, som be-

stem-

stemmer Isidi denne Foræring. Paa den høyre Side staar en Mands Person, med en til begge sider skarp Øxe, som deres af Smyrna Sindbillede. De paa begge Sider befindende Altarer, betegne Isidis dyrkelse i Rom og Smyrna, og de i Afsnitten liggende Floder er Tyber og Meletes, ved Smyrna. Det er bekandt at Isis er dyrket i Rom og at saa vel de foregaaende Keysere, som Commodus, og i sær Caracalla, høyligen har holdet derover. Thi er det ey Under at Isidis Dyrkelse i Rom og Smirna ere forestillede paa en Mønt tilhaabe. De af Smyrna havde og iblandt andre dermed fortient saadan Ære, at de have været de første iblandt de Asiatiske Folk, som har opbygget en Tempel for Byen Rom. Isidi til Ære bleve holdne de berømte Megalensiske Spil, hvorved vare at see fleere Masquer og Forklædelser, end ved nogen anden Leylighed, som Apulejus i Særdeleshed Metam XI. beretter. Hvoraf er at see, at mand har havt Aarsag til at afbilde Larver paa denne Mønt, men hvorved samme forestilles er ey saa let at sige. Vil nogen derunder forstaae Alexander og Olympias, treties ham ey imod, i sær da denne Keyser har efterabet Alexander, og ladet ham i Spil forestille. De tilsammendragne Bogstaver paa Mønten ved Alexanders Hoved skulde uden Tvivl være de første Bogstaver af det Ord Restitutus. Thi at Mønten er af nyere Præg kand mand see af adskillige Kiendetegn og Contorniati, kaldes og derfor ikkuns Revocati. Da Hr. Haver-

kamp

kamp har fundet paa en af Trajani Mønt et skib, der efter hans Mening af Neptuno, som forestiller Trajanum, bliver stødt bort fra Klipperne, hvorfor de 3 Personer som findes paa Skibet, og forestiller Raadet Soldaterne, og Militien, begegner samme ærbødig som en Gud, observeris at det synes som de 3 Personer, der er udi Skibet sette sig imod dend som griber Skibet fat og vil trekke det til Klipperne, hvilket uden tvifl er Scylla, da den ene iblandt dem og støder efter hende med et Spyd. Den af Valentiniani Mønt, hvorpaa Haverkamp meener at finde et Vand Orgelverk med de Ord Placeas Petri, synes snarere at skulle kunne være en Brynd end et Orgelverk, med de Ord Platea S. Petri som og er at læse paa Omskriften af Dronning Christinæ Mønt. Derfore er denne Brønd og mueligt af Valentiniano oprevst i S. Peters Gade. Hvad Hr. Haverkamp har anseet for Orgelpiber er Gitterverket om Brynden, og det udløbende Vand viste snarere en Brynd end et Orgelverk. Paa Mønten, som meget urimelig forestiller Sallustium med et Skieg, mener Hr. Haverkamp sig at kunne see Petronium, som skienkte Keyseren et Orgelverk, og forklarer Omskriften Petroni placeas som et Svar fra Keyseren. Petroni du maa været en retskaffens brav Mand, at du beskienker mig saaledes. Dette er et slet Udstudering af Hr. Haverkamp. Meget meere var endnu at sige om Contorniatis, hvoraf mange uden Forklaring anføres i Patini

The-

Thesauro Numism: Marrocini, men lidet har anfort til dessen Erklæring, hvilken Bog Haverkamp ey maae have seet; Udi det Fyrstlige Cabinet til Saxen Gotha findes et skient Antal deraf, og Hr. Haverkamp kunde have sagt noget endnu meere udforligt end de gemeene Sager hand bringer paa Banen.

Frankerige.

Udi Nancy er trykt 1724. et lidet Skrift in 8. kaldet Relation de la mort du feu Pape & du Conclave assemblé pour l'election de Benoit XIII. son successeur, denne Bog, skiondt det er saa kort siden den udkom, er allerede temmelig rar, og den korte Levnets Beskrivelse af alle de Cardinaler, som have bivaanet det sidste Conclave, giør Bogen endnu mere curieux, Author synes at have havt en fuldkommen Kundskab om alt hvis hand forteller, og forebringer adskillige Ting som ellers vare slagne i Glembogen og forkomme, Authoris Navn er vel ikke bekiendt, men hans Stiil er flydendes og levendes, dog derhos ey correct, og mand seer heraf at hand ey har været en Ven af det Romerske Hof, ikke er Pave Clementi XI. tilgedan, men er en Fiende af Constitutionen og Jesuiterne, og deres Meening overalt imod. Hand har derforuden forbigaaet adskillige Omstendigheder om Benedicti XIII, Val, som vel havde fortient at meldes, efterdi denne Pave er saa hoyt anseet, at alt, hvis ham angaar, er af Betydenhed.

Nye Tidender
Om
Ucerde og Curieuse Sager.

No. 26.

Dend 27 Junii. 1726.

Dannemark.

Glob.

Skioldet deeles paa langs ned udi 2 Deele, den første er rød, den anden fordeelt eller Skaktavlet med 3 Rader sorte og hvide Astrag, den 3die Deel er blaae, paa Hielmen er en med sorte og hvide Astrag fordeelt Pyramide. 1446. levede under Kong Christopher Hr. Mogens Glob. 1512. var Anders Glob Kong Hansis Secreterer, hand blev siden Provst i Odense, Hr. Mogens Krabbe til Ostergaard havde en af denne Familie til ægte, hvis Fader Hr. Mogens Glob af Wesløsegaard var dend sidste af Slegten, og blev Vaabenet med ham nedlagt.

Glob.

Skioldet er rødt og derudi en sort kronet Ørn med udstrugte Vinger og Fødder. paa Hielmen 2 blaae klædde Arme, paa Hænderne af hvilke hviler en Raarde med forgylt Feste, af Klingen nedhenger i et forgyldt Baand en Vindrueklasse.

Hr.

Hr. Jens Glob Ridder boende udi Tye var af denne Slegt og Vaaben, hans Fader siges at have eyet heele Tye undtagen det Geistlige Gods, denne Jens Glob blev udi sine unge Aar da hand var 8 a 10 Aar gammel sendt udaf Landet, imidlertid døde hans Fader. Biskopen af Børlum

eller Aalborg forte derpaa hans Moder en stor Trette paa Halsen, hand forfuldte hende til Ting og Stevne og kunde dog intet udrette, thi hun rettede sig altid efter Loven. Paa det sidste angav Bispen hende for Paven, og forhvervede Bands-Breve over hende, og ald hendes Gods blev sat i Forbud, saa ingen Liig maatte begraves, ingen Born dobes, intet Sacramente uddeelis, og ald hendis Sleegt og Venner (saa mange som hende i hendis Sag vilde være behielpelige) at være Bandsat, hendis Tiennere bleve forbudne at de maatte ikke giore hende Egt eller Arbeide, hvorpaa hun i 7 Aar selv holt paa sin Plov, og hendis Pige kiorde for hende. Dermed lod Bispen sig endda ikke nøye, men hand forhvervede Pavens Stevning over hende at møde for Paven i Rette, i dend Meening at hand saa vilde faae ald hendis Gods under Stiftet, hvorfor hun maatte drage der ud, og havde ikkun 2 sorte Oxen for sin Vogn og en Pige som kiorde for hende, der hun reyste igiennem Frankenland, mødte hendis Søn hende 12 Mand sterk, da var hand slagen til Ridder, de kiende hver andre ikke, hand havde attraa at vide hvem hun var, og spurde hende derom, eftersom hun kom i saadan u sædvanlige Skikkelse, spurde hende ogsaa hvad Landskab hun var af, og hvor hun vilde hen, hun svarede: at hun havde hiemme i Danmark, kom derfra og vilde til Paven i Rom, var af Adels Stamme, og nævnte sin Salig Hosbonde og sig, hand spurde, om hun ikke havde

de Børn, Slegt eller Venner, som hende denne lange og møysomme ige Reise kunde aftage, hun sagde hendis Hosbond var død, en Søn havde hun, men vidste ikke enten hand var levende eller død, thi hand blev udskikket udi fremmede Land der hand var et Barn, og hun siden ikke havde spurdt eller hørt til ham, Slægt havde hun nok, men de turde ikke svare med hende for Pavens Forbuds skyld. Der hendes Søn hørde det, bevægedis hans Hierte og hand kunde ikke længer dølge sig, men sagde: Moder, jeg er eders Søn, om hvis Liv i tvifler eders Hosbond i nævnte er min Fader, og dog Lykken er omvendt for eder i eders Fæderneland, Slægt og Venner haver forlat eder i eders Bedrøvelse, saa haver dog jeg i fremmede Lande underligen opholdt mig. Saa beder jeg eder at i overgiver denne Reyse, og andvorder mig eders Brever og beretter mig Sagen, saa vil jeg møde mod Bispen i Rette. Saa drog hand tilbage, mødte den bestemte Tid for Paven, og erbød sig mod Bispen i Rette om den Geistlige Sag; men hvad den Verslige Sag angik, hans Moder havde mod Bispen for Uræt og Overlast hand havde giort hende i mange maader, derfor vilde hand en anden gang tale Bispen til før den Verslige Ret, og tilbørlige Dommere efter Lands-Lov. De kom for Paven sammen, hand fik sin Moder lost af Band, med dend Dom drog hand hiem, hand lod stevne Bispen strax hand var hiemkommen, men kunde dog ingen Ret faae, thi Bispen hav-

de en stor Anhang, og skiød sig ind for den Geistlige Ret og Paven, og vilde ikke møde, hvorover her Jens Glob kom i stor ubodelig Skade. Hand spurde derpaa at Bispen vilde visitere i Tye det Aar 1261. Her Jens skrev til Sallinge til sin Svoger Her Oluf Hase, at hand vilde om Natten møde ham ved Hvidbierg Kierke, og dersom hand ikke kom vilde hand giæste ham, at hand skulle takke ham lit got, saa drog Her Oluf Hase bort med 12 Svenne og Heste og kom til Nærsund, da det var saadan et Guds Vejerlig at hand ikke kunde faae Fergen over, da vende hand sig til sine Hofmænd og Svenne og sagde, det seer Gud for kiærr, at jeg ikke kand komme over formedelst Guds Vejerlig, det skal regnes mig for en Feyhed, at jeg ikke kand komme min Svoger til hielp som jeg pligtig er, dermed aftakkede hand alle sine Svenne, gav dem Heste og Harnisk, som enhver førde, bad dem sige hans Frue, hans Slægt og Venner god Nat, de svarede, at de tiente for Klæder og Penge, de havde sagt ham Tienniste, og vilde derfor opsette Lif og Blod med ham som tro Tiennere for deris Hosbond. Dermed sætte de ud i Sundet, og blev de 12 hans Karle druknede. Hand selv og hans Dreng kom over med stor Lifsfare, og reed den samme Nat til Hvidbierg Kirke 4 store Mile i Frost og Kuld. Der hand kom der og vilde gaae i Kirken, mødte Her Jens Glob ham i Vaabenhuset, takkede ham en god Dag, og sagde: nu seer jeg, at du lader Svogerskab nagle i hestet, havde du ikke

kom-

kommen, da skulde jeg have besøgt dig der som du var, Her Oluf Hase svarede: jeg er reden dig til Villie, og derover haver jeg mist mine Karle og Heste, og er selv neppe undkommen med mit Lif, men hvorleedis est du og Bispen kommen til rette? Her Jens svarede: vi ere forliigte. Dermed drog Her Oluf sit Sverd og sagde, haver du forligt dig med Bispen, da skal hverken hand eller du komme levendes fra denne Kirke, saa hug Her Oluf efter ham, Her Jens sprang ind ad Kirkedøren og bad ham holde inde, thi Bispen var død, saa gik de ind i Kirken sammen, der laae Bispen død og en hob af hans Tiennere med ham. Saaledis hevnede Her Jens Glob sig over Bispen Oluf Glob for den Uret, hand havde giort hans Moder. For dend Giernings skyld blev hand kaldet Her Jens den Haarde. Der har ellers været enaf dette Vaaben ved navn Mester Anders Glob, hand tiente i lang Tid i Keyserens Gaard, saa at Keyseren for hans lange tro Tiennifte, og af synderlig Bevaagenhed haver forbedret hans Vaaben med et forgylt St. Andreas Kaars tvert over Ørnen, og med 3 forgylte Nagler igiennem, og skulle hans Børn føre det efter ham Arving efter Arving paa Sverdsiden, men gik hand bort uden Børn, (som hand og giorde) da maatte der ingen af den Slegt føre det saaledis. Dend samme Mester Anders Glob, der hand kom ind i Riget blev hand Kongens Rentemester. Paa dette hans Vaaben er udgivet et Pergamentz-Brev forseglet, med hans Vaaben udi og med

Farve som det skulde være, hvilket Brev findtis hos Frue Mette Christen Friisis. Her Niels Glob var Biskop i Viborg, og døde 1496. Melchior Glob var den sidste af denne Slegt, og med ham blev Paabenet nedlagt.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er ved Trykken udkommen Hr. Erich Herlovs fordum Sognepræst til Olsted Menighed i Jylland udi Aarhuus Stift hans Version af Oveni Epigrammata, under den Titul: den berømte Engelske Poetis Johannis Oveni Latinske Overskrifters 3 første Bøger udsatte paa Danske Vers, og med nogle Anmerkninger forklarede, Verket er trykt udi 3½ Ark in 12. paa stort Papir, og behøver Oversettelsen ey at roeses da den taler for sig selv, naar Liebhaberne ville behage at conferere Originalen, og eftertenke hvor vanskeligt det er at beholde den Latinske Zirlighed udi en Version paa Dansk, hvor den særdeeles paa Vers vanskelig er at udføre. Mand har allerede af dette Verk udi de lærde Tidende for Aar 1725 udi No. 17 aflagt en Prøve og for dem som samme ey enten have læst, eller have kundet havt Leylighed til samme at eftersee, føyes et eller 2 Vers hvoraf resten kand sluttes: den 2 Bog Epigram. 18. til Venetianerne.

At Fiskene ey skal alleene boe i Havet,
Da har i Bøe og By i Vandet eder lavet.
Det er en By, som før af Havet var en part.
Og land formedelst konst, som vand (er/var) af sin art.

Det

Det Element, hvoraf mand ellers ey kand vente
Bestandighed, giør jer er varigt Regimente,
Hvad under! eders By ved Love kand bestaa?
Men I det rasend' Hav og legger klemme paa.
NB. Til denne Byes Ære giorde Sannazarius tre Egliaca, som hand fik 300 Croner for, hvilke lyder oversatte saaledes:
Neptunus (a) frydefuld den By Venedig saae
I Adriatisk Hav som Herskerinde staae
Og sagde: Jupiter giør dig nu til af Rom
Lad mig nu høre meer dit Capitolium (b)
Er Tyber Flod (c) et Hav, see begge Stæder an
Og sig: her var en Gud, der Mennisk Bygnings-mand.
(a) Gud for Havet. (b) Slottet til Rom bygt Jovi til Ære. (c) Rom ligger ved Tyber-Flod.

Ep. 101. Over det Engelske Ord Anger.

Paa Engelsk Tungemaal mand kalder Vrede Anger:
Vel sagt; thi det er og det, som mand af den fanger.

Dend 3 Bog Ep. 54. om Haab og Frygt.

Hos rige folk er frygt men haab hos de fortrygte,
Dog er at haabe født men vinkeligt at frygte,
En fattig haaber, men en rig sig frygter: paa
Den maade ønsker jeg mig frygt, dig ligesaa.

Med den fordamskede Patriot er saaviit avanceret at allerede 16 stk: deraf ved Trykken ere udkomne, mand havde forestilt sig at dette hos fremmede saa vel optagne Verk, her ligesaa vel skulde have fundet Liebhabere; om det beroer paa at

Stilen ey er efter Folkets Behag, eller og Debitens Mislighed reyser sig af anden Aarsag staar derhen, imidlertid har saadant været Aarsag at ey af større Nidkierhed dermed er avanceret, saa mand og saa snart de 26 stk. deraf ere trykte, ere sindede dermed at indeholde, med mindre Liebhaberne sig forinden ville lade for et vis Tal Aarlig indtegne, da mand hverken skal spare Moye eller Tid paa samme Regulierement hver Uge at udgive.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er det 8 Bind til Samlingen af de Danske Vers ferdig trykt, bestaaende af 4 Ark in 8. og indeholdes derudi. 1. Æreminde til Krigsraad og General Auditeur Tscherning paa hans Naunedag 1664. af A. Bording. 2. Invitatio til Biskop Gerner af T. R. 3. Disse Tiders onde Optugtelse hvilken som mand til Authoris Berommelse ey kand undlade at melde, haver fundet saa stor behag hos Publicum at over 6000 Exemplarier deraf ere i en Tid af 4 Aar distraherte. 4. Lykønskning til Kong Christian den 5. Fødselsfest 1690, af Th. Kingo. 5. De Svendskes Indgang, Fremgang og Udgang af Norge 1716. af Jörgen Friis fremstillet. 6. Under Friherrinde Holch fød Høg hendes Skilderie, af A. Bording. 7. Postbrev fra Parnasso til Etats Raad Rostgaards Bryllup 1703, af Th. Kingo. 8. Bremmerholms Postrytter paa Kong Christian 5. Fødselsfest 1696, af O. Judicher.

Herforuden er i samme Bogtrykkerie endnu for-

forferdiget et af Hr. Laurs Beichs Skrifter, bestaaende af Sange og Bøn over denne vedholdende store Tyrke, under den Titul Tørst efter Trøst udi langvarig Heede og Brynde, med paafølgende Glæde efter Væde in 8.

Tydskland.

Udi Køln er trykt 1725. in Folio, historia de Rebus Ecclesiæ Ultrajectensis a tempore mutatæ religionis in fœderato Belgio, monumentis authenticis roborata variisque dissertationibus illustrata. Det er alle bekiendt hvad Contestation der er udi Holland over dend Utrechtske Kirke.

Engelland.

Udi Londen vil med det første komme fra Pressen den Engelske Biskop D. Parkers Verk in 8. under den Titul Reverendi Admodum in Christo Patris Samuelis Parkeri Episcopi non ita pridem Oxoniensis de rebus sui temporis Commentariorum libri quatuor. Ecodice MSS. ipsius auctoris manu castigato nunc primum in lucem editi.

Mons. Welton har ladet komme til Trykken det bekandte Sriftkaldet les Caracteres de Theophraste med en vedføyet Translation paa Latinsk Vers, og nogle Noter til at explicere visse af de Gamles Skikke som nu ey vides, saa og adskillige obscure Passager. Dette Verk trykkes in 8. og til en Prøve af samme Edition anføres følgende:

De

De Famigeratione sive Rumorum confictione.

Qui solet ad libitum nova fingere, si sibi notus
Casu aliquis venit obvius, & consistitur, ore
Composito, unde venis; aliquis nuper tibi, sodes,
Detuleritne novi quidquam? nemo, Hercule nemo.
Atqui res læta huc modo fertur: disperam, ni
Mirer, scire nihil te, nil ais? ergo tibi jam,
Ni fallor, gratum referam: en, victoria felix!
O bone, Casslander, captus certamine tandem
Nos penes est, & inaniter increpat astra triumphos
Dum celebrant nostri.

Udi Londen er ellers trykt 1724. Origines gentium Antiquissimæ or Attempts for discovering the times of the first planting of Nations in several traits. By the recht reverend P. Cumberland D. D. late Biskop of Petersborough. Published from his Lordship's Manuscript by S. Payne A. M. Rector of Barnak in Northampsonshire. Dette Verk er udgivet in 8. og indeholder følgende Tractater, 1. en Discours over det 36 Capittel i Skabelsens Bog betreffende Esaus Families Indretning og Boepæl fra Bierget Seir til Eparan, som var Horiternes gamle Egn, hvorved findes curieuse Undersøgninger om dette Lands Gouvernement, baade efter og for den Tid, saa om de Tiders Epoquer. 2. En Discours over det 23 Vers

Vers i det 2 Capit. af Deut. hvor siges at de af Awim boede i Hazerim indtil Gaza, men de bleve ødelagte af Captorim, som vare komne af Capthor, og nedlod sig der i deres Sted. 3. Remarquer eller Synchronismi, det er Felleds Tids-Regninger imellem Cananæerne og Ægypterne. 4. Er en Discours hvori Author viser Mueligheden at af Noe 3 Sønner ere afslede en tilstrekkelig Afkom til at føde af sig alle de Folk hvor om tales i de gamle visse Historier, og det paa de antegnede Stæder for deres Boepæl efter Hebræernes Beregning, hvorved følger nogle Gissninger om Menniskenes Adspredelse over adskillige Stæder paa Jorden, særdeles angaaende det Assyriske Monarchies Hovedstads Niniwes Fundation. 5. En Tilgift til foregaaende Capittel, som viser hvorledes best kand determineris det Intervallum som finder sig imellem Niniwes Fundation og Sardanapali Fald, som fødede af det gamle Assyriske Rige 2 Monarchier. 1. I det Babyloniske som begyndte med Nabonassor, og 2, de Meders som tog sin Begyndelse med Dejoces, hvilket dog ey hindrede at jo det Assyriske Rige forblev hos Seglarh Phalassar og hans Efterkommere, som blev saa megtige at hand giorde sig Mester over Syrien, og førte de 6 Israels Stammer i Fængsel. 6. Igientagne Prøver af Skriften og de Verdslige Historicis, for at vise at der var et Assyrisk Rige til for Nabonassor. 7. En Discours hvori mand søger at binde de Grædske og Romerske Antiquiteter,

med

med de som angaae de gamle Orientalske Monarchier hvad heller det er i Asien eller Ægypten, og paafølgelig med Adspredelsen ved Babel, der gaar nesten lige op til Syndfloden. Denne Undersøgning er inddeelt udi 2 Capitler, i den første handles om Grækerland, og i sær om Pelasgerne, og i den anden om Italien, og i sær om Thyrrenierne eller Tyrsenierne som de bleve kaldede af de gamle Græker. Disse 2 Nationer vare foruden Grækerne af det Assyriske Riges Colonier, hvilke siden have givet det Grædske og Romerske Riges Colonier deres Opkomst. 8. En Tilgift, angaaende de Cabiriske Guder, for at føye samme til den Dissertation om Pelasgerne. 9. Endnu en Tilgift angaaende de Love som forbandt Patriarcherne saa vel for som efter Syndfloden, lige indtil Mosis Lov udkom. Hvilken og indbefatter de fornemste Love, efter hvilke det Jødiske Folk opførte sig efter deres Udgang af Ægypten. Det Udtog synes at give en almindelig Idée om Verkets Indhold. Ellers meener mand ey at bør forbigaae en egen Observation som denne lærde Biskop i dette Verk andrager, nemlig at Adam og Eva have været skabte uden Navle, hvilken ikke kunde være dem til Nytte, men snarere have underkastet dem de Sygdomme hvorunder deres Efterkommere siden have succumberet, dette siger vores lærde Prælat have de kundet vise uden Blusel og Undseelse deres Afkom, som have levet for Methusalem, ja til ham selv som en øyensynlig Prøve paa, at de vare skabte af Gud, og ey komme til Verden paa

samme Maader som andre Mennisker. Methusalem har kundet vidne for sine Tiders Mennisker heraf om Skabelsens Sandhed og Rigtighed, af ham kand Noe, og i Særdeleshed Sem have havt samme Kundskab, og da denne haver levet nesten 500 Aar efter Syndfloden, har hand vel ey feylet paa at betyde sine Descendenter sligt, lige indtil Abraham.

Udi afvigte Aar har mand begyndt i London hos Mr. Innys at lade Maanedlig en lærd Journal in 8. udgaae, hvori giøres regenskab for hvis lærde Bøger som trykkes i Engelland eller fremmede Lande, med Dissertationer over visse Materier, samme har til Titul Neuw Memoirs of Literature containing un Account of neuw books printed at home and abroad, With dissertations upon Several subjects Miscellaneous observations &c.

Frankerige.

Udi Paris er trykt in 4. Vetus disciplina Monastica seu Collectio Authorum Ordinis St. Benedicti Maximam partem ineditorum, qui ante sexcentos fere annos per Italiam Galliam atq; Germaniam de Monastica vita tractarunt. continentes non modo Manasticas sed etiam Ecclesiasticas ad historiam sacram pertinentes cum triplici indice 1 librorum & capitum 2 vocum Exoticarum 3 Rerum & verborum. prodit nunc primum cura & Studio P. XX. Presbyteri Monachi Benedictini e Congregatione S. Blasii in silva Nigra.

Sammesteds er trykt 1725. in 12. Traité des vertus Medicinales de l'eau commune par Mr. Smith avec le traité de l'eau du Docteur Haniok. Dette er atter en Oversettelse af D. Nynetz som hand har forsynet med en vidtløftig Fortale, alleene for at sige os at Vandet paa mangfoldige Maader forandrer sig alleene for at giøre Jorden frugtbar. At Vandet som damper opstiger i høyden, ansier hand for noget extraordinaire og forunderligt, men hvorledes kand hand vel forundre sig derover, naar hand selv troer at en draabe Vand i det mindste kand fordeeles udi 26 Millioner synlige Deele, men det er curieus at disse Vandets Particler lettelig lade sig fra hinanden separere.

Italien.

Udi Florentz har den lærde P. Antonius Franciscus Gori samlet alle gamle Inscriptioner som over heele Toscanien ere at finde, hvoraf den første Tome med det snarliste vil udkomme, samme trykkes med Antonii Mariæ Salvini Notis.

Svitzerland.

Udi Geneve arbeydes flittig paa en nye Edition af den beremmelige Gregorii Opera, og siges at samme endnu skal blive skiønnere end dend som udkom 1702. dediceret til den Kongl. Danske Printz Georg, mand har og der under Hænder en fuldkommen Collection af M. de Launoy hans Skrifter, hvorved føyes de behøvende Oplysninger til at kunne forstaae denne lærde Mands Skrifter.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 27.

Dend 4 Julii. 1726.

Dannemark.

Glob.

Skioldet er fordeelt paa langs ned i 2 lige Deele, den første er blaae, og derudi en rød Hane med opragt Kloe, den anden rød, og derudi en blaae Hane, begge Hanerne vender sig mod hinanden. Paa Hielmen findes 2 Vesselhorn, det første rødt og blaat, det andet blaat og rødt. Hendrich Glob til Klingstrup førde dette Vaaben, hans Daatter Birgitte Glob ligeledes, som havde Peder Brok til Barløse Gaard til ægte.

Glug.

Skioldet er blaat, og derudi 2 guule Hiorte-Takker, samlede forneden i en Krone, ved siden af hver Hiortetakke staar 5 guule Æble, og imellem Hornene 7 gule Æble. Paa Hielmen 2 gule Hiorte-Takker. Til dette Vaaben og denne Familie henregnes Hr. Oluf Glug, Hr. Thule

le og Hr. Peder Boesen, Hr. Ebbe Oluffen Glug, Hr. Guune Glug, Hr. Oluf Glug, Hr. Oluf Skenk Gibbes Søn, Hr. Jens Oluffen, Hr. Anders Skenk, Hr. Anders, Hr. Jens og Hr. Henning Andersønner Gluger, Hr. Anders Tagesøn af Vedbye, og Hr. Iver Henningsen Glug.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt in 8vo. 6 Ark stor, Mag. Petri G. Nordbergs Himmelske Naade-Speigl, eller korte og gudelige Betragtelse om et Guds Barns ævige Naadeval og Udkaarelse til det ævige Liv. Saa er og Sammesteds ved Trykken udkommen 2de af Secreterer Jacob Freies Verker det ene under den Titul af Aandelige og Verdslige Digter, som bestaar af 36½ Ark, og det andet under Titul af Sædelære, udaf 10 Ark. Author siges at have anvendt paa dette Verk stor Flitid, og høyligen ladet sig være angelegen at bringe den Svenske Poesie i sin tilbørlige Værdighed.

Til Norkiøbing udi Øster Gotland er i Aar oplagde og trykket følgende nye Bøger. Kort Forklaring over Ruths Bog, forestillende alle Christelige Huusholdere bedrøvede Enker, Fader- og Moderløse Børn, sampt Tieniste-Folk deres Christendoms Pligt, i Andledning af Guds rene Ord og dets rette Brug, forfattet af Sogne-Præsten for Egbye og Runna Forsamlinger i Øster Gotland Johan Zerl, samme Bog bestaar af 40½ Ark in 4. Dernest Forældres og Børns Siele-Frelse til en høy nødvendig Opdyggelse, paa tydsk udgiven for nogle Aar siden af D. Johan Baudewin, og nu paa det Svenske Tungemaal oversat af Stephan Olufsen Edom. Denne Oversetning er trykt in 8. og bestaar af 19½ Ark. 3. D. Martini Lutheri Fortale over Pauli Epistel til de Romere, bestaaende af 3 Ark in 4. Af den

Svene

Svenske Version udaf Skrivers Seelen Schatz er de 3 Deele allerede ferdige, og arbeides med Flitd paa den 4 Deels Forferdigelse.

Tydskland.

Fra Kiel har mand i forige Aar indberettet en egen Casus superfætationis, men da derved er foreloben et Bedragerie, har mand holdt det for en Skyldighed derom at underrette den lærde Verden. Thi Tingen henger saaledes sammen, at det første Barn af Koenen er supponeret. I begyndelsen har hun anstillet sine Sager saa listig og hemmelig at de forfarenste Mænd da ey kunde kiende nogen Bedrag, ja hendes egen Mand har ey vidst deraf, førend det paa en egen Maade er udkommen. Mand kand og ey faae af hende andre Aarsager frem end at hun trode hun var svanger, og da det befandt sig anderledes har hun antaget et letferdig Qvindmenniskes Barn, dog er dette merkverdigt, at Koenen ved dette Barns antagelse haver ladet sig oppatte, og virkelig givet Barnet Die, skiendt ey i saadan Mengde som det behøvede.

Udi Nyrnberg er trykt Volfgang Christoph Deslers Himlische Seelenlust, unter den Blumen Götlichen Wortes, oder andächtige Betrachtungen über unterschiedliche auserlessene Sprüche Heil: Schrift in 8. Disse Betragtninger ere 37 i Tallet, og meget vel indrettede til Opbyggelse; saa de destingverer sig fra de fleeste Skrifter af det slags, fornemmelig derudi at de ere fattede i

net og skarpsindig Skrivermaade. Mand seer at Author flittig har læst de meest veltalende Franske og Engellænders Skrifter, og lært at anbringe deres Skiønhed i sit Sprog. Denne Author har forhen giort sig bekandt ved sine skiønne Passions Betragtninger, som hand kalder Blut und Liebes-Rosen, hans Seelenlust er første Gang udkommen 1692, men er ved dette nye Oplag forbedret med 11 Betragtninger, og en Fortale hvorudi Authoris Levnet og Skrifter opregnes. Hand var kyndig i det Italienske, Spanske, Franske, Engelske og Hollandiske Sprog, saa og vel øvet in Theologia, Poesi & Botanicis, i sine unge Aar haver hand gaaet Erasmo Francisci tilhaande ved at forferdige hans Skrifter, ja selv forferdiget eendeel af dem; Hand døde af et Slag den 11 Martii 1722.

Udi Wien har en Person, kaldet Ludvig Holl, indfundet sig med en meget kunstig Machine, som skal taxeres paa 200000 Gylden, og siges at være af den utroelige Effect, at dend bringer et tung tilladt Coffardie Skib ja og Orlogs-Skibe af sig selv saa gesvindig frem som en Piil, uden Seigl og Aarer. Dette Verk skal og kunne deskytte Skibene mod de heftige Stormvinde, at det hverken kand andrives paa Klipper, Sandbakker etc. eller slaaes i stykker. Ved denne Machine skal et Skib i sterkiste Modvinde kunne løbe sin Vey hastig og gesvindig frem, og hvilket Skib der har saadan Machine kand ey skades af en Brander eller anden Ild, det kand holde en heel Flode sammen,

saa

saa de seyler lige og ey kunne splittes ad ved nogen Storm. Sluttelig kand denne Machine, som vender sig selv til den høyre og venstre Side frem og tilbage, og er saa kraftig, i et Øyeblik sagtes og stilles af eeniste Menniske.

Engelland.

Udi Londen har Hr. Crusius, som forhen har været et Membrum af Collegio St. Johannis udi Oxford, besluttet at udgive de Latinske Poeters Liv og Levnets Beskrivelse udi 2 Vol. in 4.

Frankerige.

Udi Paris er trykt 1725. in 12. et Skrift, kaldet Pensez y mieux, Abrege historique des Erreurs de tous les siecles sur les matieres du Pensez y bien des Scavans. Memoriale novissimorum ad usum sanctuarii. Authoris Hensigt med denne lille Bog som ey har noget Bisort uden Titulen og Fortalen, er at vise af Skriften og Kirkelærerne, de falske Mystici deres Vildfarelse, som prætendere at det vedkommer Menniskene ikke at bekymre sig om deres Salighed, men de have ikkuns uden at tenke engang derpaa at indstille sligt til deres Skabere.

Sammesteds er 1724. ved Trykken udgivet in 4to histoire de l'Academie Royale des sciences l'année 1722. avec les memoires de Mathematique & de Physique pour la même année tirez des Registres de cette Academie. Iblandt andre curieuse Articler, som derudi forekommer, ere særdeles værd at læse dend første de

Cornu Ammonis, udarbeydet af Mr. de Jussieu. Den anden om det opfundne Secreto til at slukke Ildebrand, som er en Extract af Mr. de Raumur og Geoffroy le Cadet deres Skrifter, hvad den første angaar, da er det bekiendt, at disse Cornua Ammonis ere figurerte dreyede Steene som et Væderhorn, med saae eller fleere Gienge, samme bestaae iblandt af en eniste Steen, iblandt synes den at være sammensat af fleere Particler som lettelig separere sig fra hinanden, naar mand seer disse Steene skulde mand snart falde paa de Tanker at de ey ere saaledes dannede af Naturen, men dreyede udi Snekken af den bekandte Fisk kaldet Nautile, efterdi naar den seyler paa Havet er dessen Snekke Skiber, hvorpaa den er Styrismand. De gamle have ey kiendt meere end et slags Nautiler som findes i Middelhavet, og hvoraf Snekken som bestaar af et eniste Stykke er saae liden og tynd, at den der af er kaldet Papyracea: Foruden dette slags have de nu levende Naturalister decouvrerit andre som ey forekommer uden i det Indiske Hav, af hvilke haves adskilige slags. Monf. Jussieu besidder deraf 3, hvor med accorderer saavel 3 stk. af hans Cornua Ammonis, at ham synes rimeligt at de derudi ere dreyede. Hvad som bestyrker ham i denne hans Meening, er at hand besidder et Cornu Ammonis som er fundet i Nedre-Normandien i hvilket endnu seeis endeel af Snekken, af dette og fleere Exempler giør de Jussieu den Slutning, at alle disse Steene ere figurerte udi disse Nautiler, enten ind-

por-

vortes eller udvortes, men paa den Maade skal der være lige saa mange slags Nautiler til som der er af disse Horne, og vi kiende ikkuns deraf 4 a 5 slags, hvoraf dog ikkuns een findes i de Europæiske Strømme, hvoraf følger at de andre ikkuns findes i langt fra liggende Vande, og dog findes i Frankerige Engelland Sveitz og Tyskland mengde Cornua Ammonis lige efter de Indianske Nautiler. Her af giør Juffieu den Slutning, at det Indianske Hav har i gamle Tider gaaet over Europa, og efterladt sig i vore Lande mengde Nautiler som have tient disse figurerte Steene for Mouler. Den 2. Observation over Middel til at slukke Ildebrand, er det bekandte fra Tydskland bragte Secretum. Det derom først var udbragt, at det alleene bestoed i at kaste noget vist Pulver udi Ildebranden som med en megtig Knald og Slag udslukte Ilden, bragte Mr. Geoffroy le Cadet til at undersøge hvad Beskaffenhed det kunde have med saadan et slags Pulver. Da hand havde adskillige slags Prøver paa at Saltet var megtig til at hindre og dempe Luens Fremgang, troede hand deri at finde dette Secretum, og da hand derhos indbildte sig at Slaget og Knaldet meget contribuerte dertil, ved at virke i Luften, og at fortynde den, søgte hand sin Tilflugt til Slag Krud, som hand meente meest bequemt til at virke sligt, og hand opfandt et nyt slags sammensat af Sal Akali Salpeter, Strand-Salt og Svovl, hvilket saa snart det af ham blev kastet paa et an-

tendt Træe, gav det strax et stort Slag fra sig, og slukte Ilden. Men det var langt fra at dette kunde fornøye Mr. Geoffroy, hand saa meget vel at dette Pulver eller en anden Materie, i hvad det og var for een, om det ellers skulde virke til Gavns, burde forvares i et Kar, hvis Resistence forøgede samme Materies Kraft, hvorover hand var betænkt paa at komme sin Sal Akali udi noget for der igiennem at see dessen rette Virkning. Midt i aldt dette ankom til Paris de fremmede, som virkeligen besad samme Secret, hvoraf de giorde Prøve. Mr. Reuamur har derom udstedt en udforlig Beskrivelse, hele Hemeligheden og Konsten bestoed af et Kar eller en Tønde med Vand, i hvis Centro var ophengt en Doese af Blik, eller poleret hvidt Jern, opfyldt med Byssse-Krudt, hvorpaa var en lang Hals, som gik igiennem et Hul udaf Bonden i Tønden. I denne Hals stak en Raqvet, udi hvilken mand stak Ild, derpaa roullede mand Fadet hen til det Sted hvor Ildebranden var. Doesen og Fadet smal i et Øyeblik i sønder, og Vandet udgydede sig overalt saa Ilden slukkedes. Vores Author giør denne Observation herved, at i hvor simpel end denne Invention synes, saa findes dog deri alle de Maader samlede, som udfordres til at slukke en Ild. Thi først er der en megtig Bevægelse af Luften, som giver Luen i en Ildebrand heftigere Slag og Rystninger. Udvidelsen af samme Luft producerer et vist slags Vacuum, hvori Luen ey kand holde det ud. Vandet som ved mengde kast i

rum-

runden udsprudes, er en slags Vanding midt udi Ilden som giør en ønskelig Virkning. Uden dets er alting fuld med en tyk og fugtig Damp som concurrerer til det samme. For retteligen at dømme om Nytten mand kand vente sig af dette Secret, bør mand ey ansee det som et kraftigt og vis Middel i alle slags Ildsvaader, ey heller som en abiolut unyttig Invention. Mand maae tilstaae at det exellerer i at slukke Luen, men den kand ey dempe Ilden, naar den har fattet i noget betydeligt Træeverk, og slukker den end Ilden er det ikkuns for en kort Tid. Mand kand ey benytte sig deraf uden paa nedrige Stæder, og i Kieldere, Baraquer &c. og at bringe denne Machine øverst op i Huus skulde vel være vanskelig om ikke umueligt. Tilmed skal og Stæden, hvor Ildebranden er, være vel tillukt, thi uden det var Luftens Fortynnelse ey til nogen Nytte. Men ihvorvel mand ey kand tilsige sig heraf stor Hielp i en overhaand tagende Ildebrand, er dend dog ey at forkaste, thi da den legger i hast Luen, giver den Leylighed at komme Ilden nærmere, og til at kunne desto lettere slukke dend.

Continuatio af Histoire des tres Ordres Reguliers & militaires des templiers &c.

Denne første Hospitals Forstander i Jerusalem Gerhard gik iblandt, da Byen var beleyret af de Christne op paa Volden, og kastede Brød ned til de Christne Soldater, som havde Mangel deraf. Hand blev en dag anholden, og da Tyrkerne vilde visitere hans Klæder, fandtes som vores Histo-

storicus beretter, Brødet forvandlet til Steen. De Christne bleve derefter Mester over Byen, og Godfrid af Bouillon Konge, da blev Gerard bragt udaf sit Fengsel, Hospitalet endnu videre beskienket, videre findes ey om denne Gerhard, dog er hans Orden approberet af Pave Palchalis den 2. Den anden Forstander over dette Hospital kaldte sig Rogert som sees af en Donations Act, som Aron Greve til Abrulsa oprettede i Faveur af samme Hospital. Hans Efterfølgere Raymond Richard af Dauphine giorde en stor Forandring i denne Orden. Tempel Herrerne vare da oprettede som Riddere, og den Ære som de forhvervede sig ved at stride mod Hedningerne, indplantede Richard den Æmulation, at hand resolverte til at gaae i Krigen, hvorhos hand dog ey efterloed at opvarte de Syge. For at trenge dermed igiennem, indeelte hand samme Orden udi 3 Classer, nemlig Riddernes, det er at sige deres som giøre Profession at øve sig i Vaaben. Deres som opvartede Gudstienisten, og de andre som vare Tienere bleve fordeelte igien til de andre 2de Classer. Author forteller derpaa hvorledes Ridderne bleve antagne, og anfører til den Ende adskillige Omstendigheder. Da nu denne Orden blev efter haanden meere talrig, maatte mand inddeele dend efter Stæderne, enhver havde sin egen Chef som vare 8 in allis. Ordens Mesterens ordentlige Residentz var af begyndelsen i Jerusalem, dernest i Acra, siden til Rhodes, og omsider til Malthe. Author forteller der-

dernest at Raymond Richard var den første Ordens-Mestere som med sine Riddere giorde deres Tog tillige med Kongens af Jerusalem andre Trouper. Vores Historicus fortteller derefter, hvorledes Baldevin, som beleyrede Crote udi det lyksalige Arabien, maatte ophæve Beleyringen derfor, men Ridderne af denne Orden vare meere lykkelig, og efter adskillige Tog slog Tyrkerne som havde nærmet sig Jerusalem. Efter adskillige Fataliteter, som denne Orden har udstaaet efter at de først vare uddrevne af Jerusalem, siden af Tripolis Acra og Rhodos, og den Schisma som opkom i Ordenen, og dend imellem Ridderne skeedte Forandring, forekommer i dette Skrift en egen Beretning, om et forskrekkelig Monstro som opholdt sig paa Rhodos ved Maupas i en Hule, af størelse som en Hest, med Hoved som en Hugorm, dog efter Proportion af Størelsen. Huden derpaa var haard tildekket med Skiel, og i Munden havde den 2 Rader overmaade skarpe Tænder, paa Rykken havde den 2 Vinger, den gik paa 4 Been, men havde meget skarpe Kloer. Overmaade hastig var den i sin Gang. Dends ordinaire Føde var de af Indbyggerne den kunde faae fat paa, og mangen ærlig Ridder som med den havde givet sig i Kamp, var derved kommen til skade, saa at Hærmesteren havde forbuddet Ridderne at give sig i Kamp med den. Men Deodat, en af Ridderne, havde lyst at skille Landet ved saa farligt et Monstrum, hand gav nøye agt paa dessen Skikkelse, lod sig giøre en Efterlignelse deraf udaf Tartun og

Træe, men de Stæder som skulde forestille de naturlige Deele deraf, lod hand opfylde med stykker Kiød. I denne Figur lod hand en af sine Tienere indkrybe, som giorde i den alle de Bevægelser som mand ellers saa dette Monstrum giore, hand vendte derpaa sine Hunde til at angribe denne Figur paa de Stæder hvor Kiødet, som sagt er, var indspet, da hans Hunde nu vare saa vel afrettede, at hand kunde lide paa dem, begav hand sig til Hulen med sine Hunde. Dragen gav sig strax imod ham, men Ridderen antastede den med sin Lantze, dog uden Nytte, eller at skade den, Hundene giorde derimod det beste, og angreb den paa det sted de vare afrettede til at antaste den, den ene af dem blev knuset under hans Fødder, men andre holdt ved indtil de fik Dragen over ende, Ridderen derpaa stak den i Bugen med sit Sverd, saa at den døde, men Ridderen daanede tillige over den forgiftige Damp den skiød fra sig, blev dog igien ved sine troe Tieneres Hielp bragt til rette, hvorpaa hans huk Hovedet af den, og derpaa drog hiem, nogle Dage efter kom mand efter at Dragen var dræbt. Hærmesteren sluttede at en af Ridderne havde giort denne drabelige Gierning, lod dem kalde sammen, og spurdte hvis Tapperhed hand derfor havde at takke. En anden vilde tilegne sig den Ære, men Deodatus som havde været saa forsigtig udi Salt at forvare Dragens Tunge, overtydede ham sin Uriatighed, Hærmesteren straffede den ene som en Bedragere, og Deodat som en Voghals der havde handlet mod Or-

dre med Fengsel, men nogle Dage efter blev hand givet løs, som siden viste sin Tapperhed i mange andre brave Actioner.

Til Troye i Champagne, har en Vingaardsmand, da hand den 22 Maii arbeydede i sin Viingaard, ongefehr ¾ alen dydt nedre i Jordet fundet en Krukke med meere end 200 gamle Mønt af fint Guld, og ugemeen Skiønhed, hvorpaa mengde Keysere og Keyserinder, og iblandt andre Nero Vespasianus Domitianus Trajanus Livia Faustina Lucilia &c. vare at see. Disse Penge som alle vare af en Størelse, og ongeferlig saa vegtige som en Lovis d'Or af 24 fr. ℔, har denne Viingaardsmand af uforstand overladt til en og anden, men da de sortiene at bringes i det Kongelige Cabinet, saa tviflis ikke paa at jo behørig Ordre vil vorde udstedt til at de igien kand blive samlede, og bragte i det Kongelige Cabinet.

Svitzerland.

Udi Geneve er trykt 1725. in 8. Lettres sur les Anglois & les Francois & sur les Voyages. En Author som tager sig for at afmale en Nations Caracter, skulle ikkuns blot anføre adskillige Egenskaber deraf. Det skeer sielden med mindre mand meget vel tager sig i agt, at præjudicia jo forlede os til at felde saadanne Domme, hvilke ere desto tungere at give, efterdi mand ey besidder den Dygtighed som udfordres til at kiende en Nations sande Genie. Intet er almindeligere end at afmaale den efter nogle Personer, hvis Dyder eller Feyl dog ikke findes hos den største

Deel af Nationen, hvoraf da tusende falske Slutninger herrører. Der hører Tid til at udforske et heelt Folkes Sind, og at opdage Aarsagerne til deres Skikke, og erfare mange Omstendigheder. Hvad for en Reysende giver sig vel denne Møye. De fleeste komme i et Land meere for at bestyrke sig i de fattede Præjudicia, end for at prøve om de og holde Stik, de søge allene at opdage Feyl, i sær om de ved Nationen finder et Fortrin, som er dem fortrydelig. Hr. Murals en Sveitzersk Herremand har foresat sig i disse Breve at beskrive os Engellændernes og de Franskes Sæder og Skikke. Verdens Forsengelighed er ham bekiendt thi har hand udvaldt at leve i Eenlighed. Den Misbrug som hand i sine Tanker fandt ved den udvortes Guds Tieniste, foranledigede ham til at unddrage sig derfra, og da denne hans Egensindighed mishagede hans Øvrighed, forviiste den ham udaf Landet. Da hand nu havde saaledes overgivet sig til Philosophien, samlede hand alle Copierne af disse Breve, og forbrendte dem tillige med Originalen. Men nogle af disse Skrifter bleve reddede fra Undergang. Efter at hans Venner ham derom over i 2 Aar havde overhengt, besluttede hand endelig at overseee dette Verk paa nye. Hand lever endnu i fremmede Lande som en Philosophus. Mand kand ey andet end give de fleeste af hans Tanker Bieefald, og ere disse Breve fulde af nye og originale Tanker, hvilke vare endnu meere angenemme at læse, om Author havde entholdet sig fra at igientage en Ting saa tit og ofte.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 28.

Dend 11 Julii. 1726.

Dannemark.

Godow eller Gode.

Skioldet er blaat, og derudi et hvidt Biørne-Hoved, paa Hielmen et Træe, hvorunder sidder paa hver Side et rødt Egerne. Af dette Vaaben levede Oluf Godow 1446 som var med samme Aar at forfatte Laalands Vilkoer. Hand havde 2 Sønner Peder og Henning Godov, den sidste eyede Skaftesløse Gaard, og havde til ægte Anne Andersdaatter Giøe af Kierstrup, og med hende en Daatter Ellen Godow. Den ældste Peder Oluffsen Godov var gift med Sophia Basse, Hr. Thyge Basse og Ellen Grubbes Daatter de-

res Søn var Hr. Oluf Pedersen Godov, kaldet Basse efter sin Moders Aff om, hand havde til ægte Elsebeth Henningsdaatter Grubendal, hvis Børn vare Henning Olufsøn Godov, og Regitze Olufsdaatter Godov, gift med Palle Ulfeld, Anders Erichsen Ulfeld, og Karen Sverins Søn.

Tydsk.

Tydskland.

Udi Frankfort er trykt i Aar in 8. Der von sich selbst gelehrte Weltweyse, daß ist eine angenehme und Sinreiche Erzehlung der wunderbahren Begebenheiten des Hay Ebn Yochdahn, darin vorgestellet wird, wie dieselbe durch das Licht der Natur zur Erkäntniß natürlichen und übernatürlichen Dingen, absonderlich Gottes der Unsterblichkeit der Seele und des andern Lebens gelanget sey anfänglich in Arabischen geschrieben von Abu Jakfar Ebn Tophail, hernach von berühmten Männern in das Lateinsche und Englische, nunmehro aber in das Hochteutsche übersetzet, und mit geschickten Kupffern, wie auch einen gedoppelten Anhang heraus gegeben von J. G. P. Dette Verk er skrevet i Spanien af den Araber Abu Jakfar Ebn Tophail, som levede i den berømte Arabiske Philosophi Averroes Tider, omtrent for 500 Aar siden, hvilken udi sine Bøger med Berømmelse taler om denne Bog, hvorpaa den siden af Rabbi Moses af Narbonne, er oversat paa Ebraisk, og i et vidtløftig Skrift forklaret. Men mand kand lettelig see at hvis derudi fortelles, ikke er en sand Historie. Men hele Verket indeholder en Fabel, hvoraf de Lærde iblandt Araberne have skrevet en utroelig Mengde. Authoris Forhavende gaar egentlig derhen, at vise hvorledes et Menniske alleene ved hans naturlige Forstands Begrib uden anden udvortes Hielp igieñem sin egen møye og stræ-

den kand komme til kundskab om de naturlige Ting, og fremdeeles trappevis til at kiende det høveste Væsen Siælenes Udødelighed, og et Menniskes Tilstand i den tilkommende Verden. Og herom har hand efter de Tiders Beskaffenhed skreven, og ligesom paa de Tider den Aristoteliske Philosophie var giengse hos Araberne, saa saa er ey heller under at dend har viist ham Veyen, men hvor vel eller ilde hans Mening treffer ind, overlades til andres skiønnende. Dend lærde Edvard Pocok var den første, som tog sig Møye paa at vertere denne Bog paa Latin, saa at den første gang udkom paa Arabisk og Latin 1671 udi Oxforth, og anden gang 1700. dend blev derpaa strax oversat i Engelsk, ja endog trykt i Hollandsk 1672. men da den Engelske Version ey var vel udfalden fordi den bandt sig for sterk til Latinen, saa har Sinion Okley 1711 udgivet i London en nye Edition deraf, og forandret forige Version, hvorefter denne Tydske er indrettet. Ved dette Verk er føyet et Anhang, kaldet: gute vernunftige und Christliche Gedanchen von der zukünftigen Glüchseeligkeit der Glaübigen nach dem Tode, auß dem Englischen übersetzet von J. G. P. samme er skreven af den berømte Ridder Richard Blachmore.

Udi Helmstad har Prof. Doct. Joh. And. Smid igien ladet oplegge in 8. hans Historiam Festorum & Dominicarum, og derudi ey forgiet noget som kand være en Theologo nødig at vide. Hand undersøger hvorfor een Dag er helligere end den anden, og hvorledes den Striid

de

de Festo Pascatos paa Historisk Maade er at bilegge.

Udi Halle er trykt i Aar in 8. Chr. Aug. Heumanni Poecile sive Epistolæ miscellaneæ Tom. 2. lib. 1. Author forklarer i denne Deel Titulen af 4 Grækiske Bøger anderledes end de hidtil ere oversatte, nemlig om Xenophontis Cyropædia, Aristotelis lib. de Interpretatione, Luciani Auctione Vitarum, og Keysers Antonini lib. ad se ipsum. Hernest giver hand en skarp og frie Censur om nogle Theologiske Bøger, opdager adskillige hidtil uanmerkede Fragmenta af gamle Poeter, saa og af Cicerone og Seneca, og forbedrer nogle Stæder udi Gellio & Seneca, indrykker Petri Apollonii Collatini Carmen de Duello Davidis & Goliathi forbedret og oplyst, anviser med mange Raisons, at det af Constantino Magno paa Himlen seete Kors er en Fabel, meddeler en Fortegnelse over de berømmelige Folk som have fort det Tilnaun bonus, gotgiorat Pedant og Pedantismus herrører fra en vis Italiensk Grammatico i det 15 Seculo, kaldet Pedan, og deraffkulde skrives Pedan og Pedanismus, igiendriver hand Papisternes Fundament, som foregiver at mand af en Geistlig Klogskab maatte forbyde Bibelen, og viser hvor slet den Mondighed er grundet Paven sig tilholder, til at kunne afgiøre i Troens Sager de forekomne stridigheder. forbedrer Poggii Bog de Varietate fortunæ af et treffelig MSS. beskriver den Romerske Edition af 1607. udaf Lactantii Symposio, hvilken Jol.

Castalio har udgivet, og dend der 1603 trykte Italienske Oversettelse af Jacobo Castalione. Aabner en nye Forklaring over Skriftens Sted om de vises Stierne, og lærer hvori Kongernes Helligbed bestaar.

Sammesteds er trykt Josephi Binghami Rectoris Ecclesiæ Havantinæ in agro Hontoniensi Angliæ Origines sive Antiquitates Ecclesiasticæ, ex lingva Anglicana in Latinam vertit Jo. Hen. Grischovius Halberstadiensis. Denne Bog bestaar af 2 Vol. in 4to. den 1. af 2 Alphab. 5 Ark, den 2. af 2 Alph. 13 Ark. Det var skade at denne Bog er udkommen i Engelland, hvor Bøger ere saa dyre, og i Engelsk Sprog, som ikkuns er saa faae bekiendt. Den Hollandske Oversettelse fandt ey fuldkommen Biefald, efterdi den ey var accurat. Endelig har Mr. Grischov givet sig i kast dermed, og gav de 2 første Bøger ud paa Latin i et Bind, og i hvorved D. Mosheim lod giøre bekiendt, at hand havde samme i Sinde, saa gav dog D. Grischov de 4 følgende Bøger i et andet Bind ud, og giorde tillige Forhaabning om at der 17 Bøger skulde paafølge. Om hans der paa anvendte Fliid giver hand Efterretning i Fortalen af det første Bind. Allegata Authoris fiver ham det meste at bestille, som deels ere mangelhaftige, og deels heel urigtige, hvorudover har maatt anvende herpaa baade utroelig Møye og Fliid.

Udi Brunsvig er udkommen Commentarius über den Propheten Jesaiam in Exegetisch Ho-

mi-

miletisch und Moralischen Betrachtungen dergestalt abgefasset, das die sämtlichen Weißagungen dieses Propheten in ihrem Zusammenhange accurat analysiret und zergliedert, jedes Capitel in besondere Betrachtungen abgetheilet und homiletice disponiret, sondern aber ein jedes Stück und Vers besonders abgetheilet, alle darin liegende Propositiones aus dem erklärten Stücken und Versen sodan erbauliche Lehren und Moralien gezogen, alles aber auf die Praxin Exegetico-Homileticam eingerichtet worden. Zu mehrerer Erläuterung der Erklährung sind verschiedene Anmerkungen aus der Philologie Profan und Kirchen Historie, Jüdischen und Römischen Antiquitet Geographie und andere in die Exegetich lauffenden Wissenschaften und Skribenten beygefüget von Mons. Johan George Leigh. Author som allerede fra nogen Tid af har giort sig bekiendt, i sær ved sine Homiletiske Skrifter og nogle Disputationer, som de Theologo Docente, de Origine & causis disputationum academicarum &c. legger hermed den første Deel af sin Exegetisk Homiletisk og Moralisk Commentario den lærde Verden for Øyne, thi da det feyler paa saadanne Commentarier hvori ey allene Texten forklares, men endog Forklaringen er saaledes indrettet, at de som have at prædike over Bibelske Texter sig deraf efter ønske kunde betiene uden at spilde Tiden med dessen iaiennemlæsning, eller med at affondre Kiernen fra det andet, saa haver Author besluttet paa saadan Maade og Metho-

de at skrive over de tungeste vigtigste og meest forekommende Bibelske Bøger saaledes, at først Analyseris hver Cappittel accurat og inddeeles, derpaa disponeris hver i hin anden hengende Stykke og enkelte Vers, et beqvem Thema vorder deraf udtaget og det inddeeles i nogle Hoveddeele, dog hver Deel kortelig forklaret efter de derudi liggende Lærdomme Ord fra Ord, siden appliceres per pios usus, og uddragen Porismata saavel totalia som partialia, men for alting indrettes det paa praxin Exegetico-homileticam, mand finder altsaa i dette Verk egentlig først en accurat Anatomie over alle Prophetierne i Elaia, hvis Indhold forestilles udi en Exegetisk Tabel. Derpaa følger en nyere Anatomie over det 12 Cap: som giør den første Deel af Elaiæ Prophetie. I hvilken Anatomie, og alle Versene i deres Materie skille sig fra hinanden i en skiøn Orden, som giver ved Erklæringen fuldkommen lyß fra sig, herpaa følger den Exegetiske Moralske Betragtning over alle i hinanden hengende Stykker og Vers i Særdelished, hvorved Author forfarer saaledes, at hand ved hver Capittel setter foran en Undersøgning om nogle Omstendigheder som ved Forklaringen for ud settes, hvilket skeer ved Application af de fornemste Hermeneutiske Midler og Omstendigheder. Ellers har Author i sin hoved Afhandling viist udi mueligste Korthed Ordenes sande og egentlige Forstand, og til dessen meere Stadfestelse og Forklaring vedføyet nyttige Anmerkninger af Philo-

lo-

logien, og den Verdslige Historie Geographien Antiquiteterne og andre Videnskaber, hvorved dem i Særdelished, som ville prædike over Prophetiske Texter, betages den fortrædelige Møye aparte, at eftersøge Kernen og Forklaringen over de Philologiske og Critiske Undersøgninger. Ved Forklaringen self har Author taget de beste Commentatores til Raad, dog derhos beholdet den Frihed snart at følge een, snart ingen, og snart sine egne Tanker som dog alletider grunder sig paa rigtige Principia. Hvorved hand ey har forgiet at prøve de berømte Commentatores deres fornemste Meeninger og ofte dem at igiendrive, hvilket i sær skeer med Cocceji og Camp. Vitringæ Forklaring, dog med stor Beskedenhed. Alletider har hand Kongernes Historie ved Haanden, og viist ved hver Prophetie dend Fuldbyrdelse, hvilket er en nødvendig Egenskab ved Prophetiske Bøgers Forklaring. Ved denne Andleding blive de som ansee mange Prophetier som ufyldbyrdede, og saadanne som henhøre til de sidste Verdens Tider, og de som allevegne finde beviiser om Jødernes almindelige Omvendese, her og der refuterte. Men derudi digstingverer sig dette Exegetiske Verk i sær fra alle andre, at der findes ved hver Stykke eller Verses Forklaring en opbyggelig Application, og ere saavel af Texten i sig selv som af de enkelte Enunciationer uddragne til deels Dogmatiske, til deels Moralske Porismata Til sidst følger en efter Prophetens Maade inrettet Paraphrasis over hver Capit,

pittel, hvori alt hvis som forhen omstendelig er forklarit, er tilsammentrokken i en grundig Kortheed, og foredraget med en levende Stiil. Author har overalt saavit det har kundet ladet sig giøre, deflittet sig paa en tydelig reen og levende Skrivermaade. Den anden Deel af dette Verk bliver med første ferdig, i Fortalen opregner Author de fornemste Commentatores over Elaiam, og viser at hans forehavende differerer fra alle de andres. Author har i sinde at lade trykke en omstendig Efterretning om dette Verkkes første Deel, som bestaar af 7 Alph. og 7 Ark

Endnu er sammesteds ferdig trykt Tim. Frid. Hahnii Collectio Monumentorum veterum & recentium ineditorum ad Codicum fidem restitutorum selectiorum & rariorum diplomatum nempe sigillorum, literarum Chronicorum, aliorumque insignium scriptorum antiquitates, Geographiam historiam omnem ac nobilioris juris partes haud mediocriter illustrantium. tom. 2. Da den berømmelige Raad Hahne allerede har meddeelt den lærde Verden allehaande gamle og rare Skrifter, saa følger nu her den 2 Tomus om deslige gamle og deels ey forhen, deels allerede trykte, men dog rare Tractater. Det første er et Scriptum Pontificium udgivet 1625. til Cracav af en Jesuit naunlig Georg Tyskievicius som i sær derfor her er indrykked, efterdi mand deri finder en omstendig Efterretning om Jesuiternes Collegio udi Thorn, af hvilket den bekandte Tumult i vores Tider er ud-

udkommen,) særdeles om sammes Oprindelse og Opretning. Ellers anmerker Mr. Hahne om dette Skrift, at hand ikke billiger de derudi brugte haarde Expressioner. Den anden rare Bog er en Beskrivelse over Sverrig og de dertil hørende Provintzer, som Prof. Jur. Mih Wexionius 1650 har udgivet. Det 3de er en Historisk Enarration om Stadens Magdeborgs Reformation, hvis Author kaldes Vult Cyclof. Den 4de er omtalte Vexionii Tractat, kaldet Rota fortunæ Den 5te er Caroli Magni Levnets Beskrivelse, som er trykt 2 gange forhen, og udgivet først af Canisio, og siden af Andrea Duchesnio, fra hvilket dog det MSS. som Hahne har brugt, og den berømte Obrecht har havt i sit Bibliothec, og er skreven paa Pergament, i mange Poster afviger. Den 6te er en gammel Ordinatio Judicii Vehmici S. Westphalici, som hidtil ey endnu er trykt. Mr. Hahne har faaet dette MSS. af Universitetets Bibliothech til Helmstad. Derpaa følger nogle Chroniker, og omsider Consultationes Politicæ af Camerario, eller som andre vil af Rusdorfio, hvorafden 30 Aars Krig her og der oplyses.

Sammesteds er ferdig trykt den anden Tomus af den berømmelige Reformerte Theologi Jo. Alphonsi Turretini Opuscula. Udi denne Tomo, savel som den 1 Tomo der udkom i Fior, indeholdes adskillige Lærde, og mestendeel rare Dissertationer skrevne af Turretino, 1. de Religione. 2. de Controversiis. Sensu Communi, traditionibus & superstitionibus. I begge han

Au-

Author maintineret korte, men eftertrykkelige, iblandt og curieuse og Satyriske Slutninger, og her og der lader indflyde sine egne Tanker. 3. de variis Theologiæ Capitibus, 4. de Christo audiendo. 5. Disputatio adversus eos, qui statuunt qvamq; religionem profitearis perinde esse, 6. de Revelationis Necessitate. 7. de Revel. Veritate, 8. de Veritate Religionis Judaicæ. 9. Examen Qvæstionis quomodo incitamenta e commodis temporalibus ducta populis Christianis proponenda sint. 10. Dissert. de Articulis fundamentalibus. 11. de contradictoriis an credi possint? ved hvilken er føyet Canceler Pfaffens Dissertation, hvorudi Turretini Meening refuteris. Den 3 Tomus bliver ferdig til forestaaende Michelsdag, hvorudi indlemmis hans tvende Dissertationer de necessaria secessione ab Ecclesia Romana & Labyrinthum Pontificium.

Udi Gotha er trykt Joh. Christiani Bachovii Tractatus Juridico publ. histor. de sepulcris Cæmeteriis aliisq; rebus sacris & religiosis illarumq; jure, og det in 8. Af Titulen skulde mand have ventet en curieux Tractat om Begravelser, Kirkegaarde og andre hellige Ting, og deres Rettigheder, men herudi er ey andet at finde, end en Samling af de Gravskrifter som findes paa Kirkegaardene, og Begravelserne i Gotha, i stæden for en Fortale, findes en Præliminair paa nogle Ark Papir, hvori Author giør een og anden Betragtning over dette sit Arbeyde.

En-

Engelland.

Udi London er trykt et eget heel curieux, men derhos drisitgt Skrift, som har til Titul: Memoires du S. Jean Ker, Ecossois, contenant les Anecdotes & Negociationes secretes en Ecosse & en Angleterre dans les Cours de Viene & de Hanover & ailleurs, avec une Relation de la naissance de l'Etablissement & du progres de la Compagnie d'Ostende dans les Pais bas Autrichiens. En egen Recommendation giver Author sig selv i dette Skrift, da hand paa den anden Side af Titulen anfører en Permission, hand hand har haft af Dronning Anne til at være Spion, som saaledes kunde lyde paa vores Sprog: Anna Dr: Esterdi vi ere fuldkommen forsikrede om Johan Ker af Kersland hans Troeskab, og dend Tieniste som hand os og vores Regiering haver beviist, have vi udi Betragning dertil tilstaaet ham Frihed og Tilladelse, at omgaaes og have sin Handel og Vandel, ja Fortroelighed med de Personer, som ere ilde sindede mod vores Person og Regiering, paa den Maade hand det for vores Tieniste nyttig eragter. Givet under vores Kongeltge Haand paa vores Slot Windsor den 7 Julii 1707. udi vores Regierings 6te Aar.

Sammesteds er trykt in 8. i afvigte Aar An Enquiry Whether a general Practice of Virtue tends to the Whealth or Poverty benefit or disadvantage of a People. Ved dette Verk har

Au-

Author fornemmelig hensigtet at refutere et Engelsk Poema udgiven af Mandeville, hvor Author forestiller en Biekube som en florerende Stat, skiøndt alle Laster derudi herske. Bierne siger hand vare engang saa enfoldige, at de bad Jupiter om Forandring i deres Skikke, og at dem maatte gives Visdom og Dyd. Jupiter blev fortrydelig derover, dog bønhørte hand dem. Men derpaa tog Mendighed og Forvirrelse overhaand hos dem. De skammede sig ved deres egen Dyd forlode deres Kube, og skiidtes fra hinanden. Vores Libertin har giort Noter under dette sit Verk, og har deri foresat sig at vise hvad Fordeel hver Last procurer et Societet, det er let at slutte at samme Poema er et farligt Verk, og det har vel andlediget Author til at skrive dette Verk. Mandeville pretenderer at Dyds almindelig Øvelse er skadelig for Handel og Vandel, men Author legger ham sit Systematis Urigtighed klarlig for Øyne. Thi Handel og Vandel er jo ikke indført i anden henseende, end for at forskaffe et Land de Ting, som samme fevler igiennem de Ting som det haver. Et Land er rigt som besidder alt hvis der er fornøden til Livets Ophold, og Simplement er nyttig, og ey andet end behagelig, eller og naar det har saa stor Overflødighed paa fornødne Ting, at den ved hvis den har tilovers kand forskaffe sig baade hvis er nyttig og fornøyeligt. Mand defierer Mandeville at kunne godgiøre at sligt strider mod Dyden, eller om mand ikke kand tillige legge sig efter Dyd og Handelen.

len. Men siger Mr. Mandeville iblandt andet, Overdaadighed agtes jo for en Lyde, og den contribuer til at giøre et Folk riigt, lykkeligt og megtigt. Author svarer herimod at jo mere et Folk har at handle med til de Fremede jo rigere er det. Enten mand nu ved Overdaadighed adspreder de Ting, som voxe eller giøres i eens Land, eller mand legger øde hvis mand indtrekker fra fremmede Lande, saa bliver det dog vist, at naar mand giver mere ud, og har mindre at tuske omkring, maae mand af Fornødenhed matte sig selv ud, og være foraarsaget at lade sit Sølv og Guld gaae ud som er stridig med alle Rigers Handels Regel, at hvad som indføres i et Rige, dets Værd maae aldrig overgaae dets Beløb som deraf igien udføres. For Resten er Overdaadighed skadelig for alle particuliere Folk, dend ruinerer og udmatter dem. Vel er det saa, at naar den hemmes, ville mange Handverks-Folk ey have noget at bestille, og mange Videnskaber vilde gaae under. Men førend de kom op, levede jo Menniskerne endda, og fandt og nok at bestille. Det er ved Sparsommelighed at Republiquen Holland tiltog og blev megtig, Chevalier Temple forteller os at i hans Tiid bød en Borgemester udaf Amsterdam 36 Magistrats Personer til Giest med deres Hustruer og Børn; Den første Anretning bestoed af Smør, Stokfisk og Sild, da mand dog Fadene ud lade en Seddel paa Dugen, med den Paaskrift, at ved saadan Spise og Tracte-

ment

ment vare deres Forfædre bleven rige. Den anden Anretning bestoed af grovt Haandfast Kiød, og da Dugen blev borttagen, læstes paa een Seddel, ved denne slags Føde have vore Forfædre vidst at conservere hvad de have forhvervet. Endelig blev 3die gang og det meget delicat anrettet, med Ragouer, Fugle, Harer, og Agger-Hons, men Seddelen, som laae under Fadene, var gandske different fra forige, der stoed skrevet paa dend, at ved denne nye indførte Leve og Spisemaade vilde inden kort Tid Folks Helbred og Lykke udi Republiquen vorde ruineret. Hvad er det vel andet som har foraarsaget Spanien sin Skiende og Undergang, og besudlet dends Ære og Berømmelse end Indiens finding. Spanierne dyrkede forhen med flid deres Jord, og samlede i Overflødighed deraf alt hvis de behøvede til deres Lifs Fornødenhed. Deres Ædruhed skaffede dem saadan Overflødighed at de end havde tilovers at overlade deraf til andre, og derfor tilhandle sig det, som var dem baade behageligt og nyttigt. Men siden de fandt Guldminerne i Perou bleve de dovne og ørkesløse. De forsømte at dyrke deres Jord og legge sig efter alle derudi fornødne Konster og Videnskaber. Og dog var det meget mere værd som de da lagde sig tilbeste end hvis de nu trekker af Minerne saa at Indiens Guld er aarsag i Spaniens Fattigdom, ev i henseende til sig selv med til den Overdaadigheds og hofferdigheds Aand, som hersker udi alle Spanier.

Nye Tidender
Om
Ærde og Curieuse Sager.

No. 29.

Dend 18 Julii 1726.

Dannemark.

Graabov / Grabov.

Skioldet er deelt over tvert i 2 lige Deele, den øverste hvid, og derudi en halv kronet rød Grib med udragt Tunge, den nederste Deel er skaktavlet med 3 Rader blaae og rød Astrag, paa Hielmen 3 Plumadser, den mellemste grøn, de 2 andre røde. 1534 var Morten Grabov Høvedsmand paa Oppensteen under Kong Erico Pomerano, 1618 levede Adolph Friderich von Grabov, 1648 var Kien Jochum Grabov Skibs-Capitain udi Kong Christian den 4 Tieniste, hand havde til Ægte Hans Steensøn til Stens Gaard, og Margrete Basse deres Datter Anne Stenssen, men ingen Børn med hende, hand var Lehnsmand paa Borebye i Skaane. Gabriel Grabovs Søn, Hans Grabov satte sig ned her i Riget, hand havde til Ægte Barbara Peders-

daatter Hvitfeld, og med hende 2 Sønner Jochum og Jørgen Grabov, Jochum Grabov til Pederstrup, sik Maren Steensøn, som var Hans Steensøn til Steensgaard paa Langeland, og Margrete Basse af Sørup Daatter, hand døde 1634 den 15 Nov. og hun 1645 den 3 Martii, deres Børn vare Hans Johan Grabov, Vincentz Grabo og Barbara Grabov. Af denne Familie haver levet i vore Tider Oberst Grabov ved Cavalleriet, hvis Enke-Frue nu er Ober-Hovmesterinde hos Hendes Majestet Dronningen.

Von Gæden.

Skioldet er fordeelt paa langs i 2 lige Deele, den forste er blaae og derudi et hvid Spyd med forgyldt Stang, og i den anden som er hvid en rød krummet Ørneklov, paa Hielmen en Fransk Bondehat, Pullen hvid og rød, og Slaget som er nedslaget blaat og hvid med ombunden guldt Baand og Guld Giord.

Dette er en tydsk Familie kaldet eller von Groben, og findes Vaabenet med den Forskiel, at Ørnekloven er forgyldt, og Hatten sort med et hvidt Baand omkring. Den forste her kom ind i Riget at boe var Christopher von Græben til Gunderslevholm, hand kom ind med Dronning Anna Cathrine fra Brandenborg, og var Marskalk hos Kong Christian den Fierde, hand fik Hendrich Gyldenstiernes til Aagaard, og Mette Rudsdaatter Jutte Gyldenstiern til Ægte, som efter hans død giftede sig med Cyler Knudsen Urne, hand havde ikkuns en Daatter nemlig Anne Lisbeth von Greben, som fik Hr. Flemming Ulfeld til Drebye-Gaard. Udi Kirken ved Gunderslevholm er Vaabenet saaledes, at Ørnelaaret i hvit Feldt er sort, og i det andet Feldt som er rødt en sort Hellebaard, Hatten er halv rød og halv hvid.

Tydskland.

Udi Rostoch er trykt Ern: Joachimi Westphalii Dr. de Conlvetudine ex sacco & Libro in Germania sigillatim in Megapoli. Tractatio historica etymologica & civilis qva singularia plura & selectiora Legum JuriumHistoriarum morum Præjudiciorum in vita plebeja civili & erudita Literarum vocum Numorum Antiquitatum Rerumque Germanicarum, Meklenburgensium præcipua argumenta exhibentur & expenduntur, in 8. Author har i denne Bog handlet meget omstendelig om den saa kaldede

Buch-

Buchsbeutels og Waschenbuchs Oprindelse Betyding Moralitet og Beskaffenhed, og fortiener den Roes at hand underholder sin Læser med en levende Skrivemaade og udvalde Anmerkninger in re historica Juridica, Literario & critica. Fortalen handler de studio historico in juris prudentia non otioso, og forteller Author, at Henseenden med denne Materies Afhandling sigter allene paa at vise hvad Nytte og Influentz Historien har i Videnskaberne. Af samme Authoris Arbeyde er nu tillige trykt specimen documentorum ineditorum Mecklenburgensium h. e. Recensus diplomatum, Literarum, nummorum, quibus Patria historiarum Juriumque sacri civilis & publici argumenta exponuntur. Author har i sine lærde Anmerkninger herved besynderlig undersøgt den Lybeske Rets Historie, Orbedernes Historie og Ret, Dotaria og Juris Consultorum dubia om legibus Wernorum: Ved Enden er anhenget Bibliotheca etymologica Selecta.

Udi Bremen er udkommen Classis Octavæ fasciculus qvartus af det bekandte Bibliotheca Historico-Philologico-Theologica. Hvori indeholdes 1. Ruardi Andala de Sabbatho quarti præcepti & diei Dominicæ observatione tempore N. T. Theses. 2. Jebringii de Ahasveri ejusque regno Medo-Persico Dissert. 3. J. B. Havenbergii Exegesis. Psal. 118. 4. Ejusdem ad illustranda loca 1 Paral. 29, 7. Esd. 2. 69. Neh. 7. 70. 72. Observatio. 5. Car. Frid. Krumhol-

tzii ad Marc. 5. 11. animadversio. 6. V. T. D. H. Itineris, quod annis 1721. & seqv circum terrarum orbem Pactum est, descriptio. 7. Jo. Jac. Huldrici de vita & morte Rud. Gualtheri oratio. 8. Jac. Tamnarii de Lebedon & Lebidon Hesychii observatio. 9. de God. Sopingio brevis narratio. 10. Theod. Hasæi veræ originis & significationis vocis astartes expositio.

Til Breslau er trykt 1725. in 8. Annotationes in Svetonium Doctissimi D. Jacobi Perizonii Professoris Lugd. Batav. celeberrimi exhibet M. Christianus Philippus Koelnerius. Dette Verk bestaaer af et Alph. 9 Ark, hvad der har bevæget Editor til at stille dette Verk for Lyset, er ikke let at slutte, men saa meget er vist at Perizonius om hand havde viidet betynge den lærde Verden med Skrifter, kunde hver uge have udgivet Anmerkninger over alle Authores, men hand var en større Elskere af sit gode Naun, end at hand skulde have besmittet det med deslige Overilelser. Thi disse Anmerkninger indeholde ey andet end en kort Forklaring over Ordene i nogle Antiquiteter og deslige, hvilke lettelig give tilkiende, at hele Bogen er samlet af Perizonii Lectiones. Mand har deslige Anmerkninger af Gronovii Cuperi Schultings og andres, over allehaande Authores, som aldrig ere opsatte i den Henseende at de skulde gaae ud, men allene for at Tilhørene sig deraf skulle benytte. Mange af deslige Anmerkninger ere dem af uværdige Folk

paa-

paadigtede, og hvo der vilde lade trykke deslige skulde beskiemme dem i deres Grav, og give Efterkommerne et ondt Exempel, thi hvilken lærd Mand kunde da være forsikret om sine Skrifter, eller hvem skulde vel skrive saaledes at det uden Efterlæsning af andre kunde udgaae. Hvad for Tak da Editor har fortient, at hand har udgivet en saa lærd Mands uudarbeidede Tanker for Dagen, maae hand selv see til. Thi det meeste er gemeene Ting, som Pitiscus lenge siden forhen har erindret. Det mindste af det var værd at trykkes, overalt er det meget skiødeslos forfattet, og fuld med store Feyl.

Nederlandene.

Udi Antverpen er trykt 1725. udi 4re Alphabether 9 Ark sterk, Tractatus historico Chronologicus de Patriarchis Antiochenis tam Græcis quam latinis imo & Jacobitis usque ad sedem à saracenis eversam Authore Petro Boschio Societatis Jesu Theologo. Mand finder her i Begyndelsen de nevnt, som Biskoperne ved de Morgenlandske Kirker have beskrevet, og falder at erindre at den Biskop ikke urettelig kand kaldes lærd, da hand ventelig kand have forferdiget de under Maximi Navn bekandte Skrifter om da svævende Stridigheder, da de 2 Navne lettelig lader sig med hinanden omvexle. At Serapion er født i Arcena eller Arca Cæsarea udi Phænicien, bliver her opdaget af Cl. Lampridii Alexandro Severo, om de 3 Paulinis som siges

at have været Biskoper i Antiochien, kunde være adskilligt mod Authorem at erindre, som vel kunde have nødig at læse den lærde Historiam Sabellianismi, og deraf lære at Paulinus Tyrius aldrig har været Biskop til Antiochien.

Udi den Hag er ferdig trykt i Aar, Danubius Panonico Mysicus observationibus perlustratus. Author til dette Skrift som er udgivet in Fol. udi 2 Vol. hvoraf den første Deel er 2 Alph. 11 Ark, 36 Kaaberplader, og den anden 3 Alph. 12 Ark, 67 Kaaberplader, er den berømmelige lærde Grev Aloysius Ferdinand af Marsili, denne Beskriveise over Donaustrømmen er accompagneret med mangfoldige Geographiske Astronomiske Hydrographiske Historiske og Physiske Anmerkninger. Dette Verk er af vores illustre Author forferdiget for 22 Aar siden, da hand stoed i Keyser Leopoldi Krigstienisse, heele Verket skal bestaae af 6 Tomer, hvoraf de første 2. nu ere udkomne, den 1. er inddeelt udi 3 Fordeelinger, som Author kalder Partem Geographicam Astronomicam & Hydrographicam. Ved den Geographiske Deel er at merke, at Author her ey beskriver den heele Donaustrøm fra dends Oprindelse indtil Pontum Euxinum men alleene et Stykke af den, hvorover hand har havt Leylighed at giøre sine Observationer. Hand begynder saadan sit Arbeyde i Nedre Østerrige, og ophører i Bulgarien ved Floden Jantra. Udi Carterne saa vel som Texten, har hand flittig antegnet alle vigtige og ringe Stæder, Flekker og Byers Situa-

tuation ved Donaustrommen, og sædeeles anfører de overblevne Rudera af de gamle Romeres Kriger, som hand har funden ved Breden af denne store Floed. At forferdige Anmerkningerne og Beskrivelserne med lige Accuratesse overalt har ey kundet lade sig giøre, da Author har maat betiene sig af Levligheden, ikke som hand vilde men som hand kunde. Fra Vien af indtil Theisse er hand ubehindret gaaet frem med den Keyserlige Armee. Ved hvilke Omstendigheder hand ey alleene har beopagtet alt hvis som var merkverdigt, men endog undersøgt ved Astronomiske Anmerkningers Hielp, hvorviit et Sted ligger fra det andet. Men da hand siden uden Armee kom dybere ind i Landet, har hand saa got som maat stiele sig iblandt de mistroiske Barbarer at astegne Situationen, og ey saa omhygelig kundet bekymre sig om alting. Begyndelsen til dette Verk giør et Kort, som forestiller Donaustrommen fra sin Udspring lige indtil Pontum Euxinum, og tillige astegner de Floder som sig i samme udgyder, derved meddeeler Author os en kort Beskrivelse af Kongeriget Ungern, som deeles i tvende Deele ved denne Flod, det Naun samme nu fører, har det først bekommet efter Attilæ Tider. Thi da det forhen kaldedes Pannonien, blev det til Erindring af Hunnerne nevnet Ungern. Efter hans Død blev dette Land deelt i adskillige Deele, og den første som herskede over det heele Rige var S. Stephanus. Dette Riges Grændser Provintzier og Deele, saa og

de høye Cron Betienter ere bekandte, dog findes de tillige her opregnede. Donaustrømmen selv kaldes i de gamle Inscriptioner Donacius, af de Tydske Tona, af Ungerne Donara, og af Tyrkerne Dona. Hos de gamle heed denne Floed ihenseende til de adskillige Egne hvor igiennem den flyder, snart Donau snart Ister. Vores Authori anstaar Strabonis Meening som siger, at saalenge Donaustrømmen gaar hestig med mange Vandfald heder den Donau, men naar den faar et stille Laab, faar dend det Naun Ister, som den særdeeles har ført i Bulgarien. Efter at Author har berettet dette, viiser hand os Ungerens Inddeeling, og anfører saavel de store som smaae Stæder som ligge ved denne Floed. Hvorved hand sig dog noget opholder, dog iblandt anfører en og anden Anmerkning, og ved de smaae Stæder giver tilkiende hvorvit de ligger fra hinanden. De Folk som boe ved Donaustrømmen, ere foruden de Tydske, Ungrer Rascianer og Wallacher. Ungerne have deres eget Sprog, Rascianerne som have faaet deres Naun af Floden Rasca i Servien, ere af Tyrkerne ført didhen, da de havde indtaget Ofen og Temesvar, og fandt Landet blottet for Folk. Det er en flygtig Nation, holder sig meest op ved Sumperne for Fiskeriets skyld, forandre ofte deres Boepæl, tale Illyrisk, og ere af den Grækiske Religion. Wallacherne ere komne af Romerne, og boer meest i Biergene. De Øer hvoraf findes mangfoldige i Donaustrømmen, i sær imellem Vien og Presborg

borg, har Author holdt en nøye Undersøgning og Beskrivelse værd, nogle iblandt dem er 8 a 10 Miile lange, hvilke Author kortelig beskriver, og tydelig i Kaaber forestiller. Den anden Afdeeling af den første Tome indeholder Astronomiske Anmerkninger. I den 3 er tracteret Hydrographica, hvori Author frembringer mange merkverdige Anmerkninger om Vandet og Donaufloden. Begyndelsen dertil giør en Tabell som viser alle Floder, som falde fra Monte Cætio i Østerrige, til Floden Jantra i Bulgaren udi Donaustrømmen efter deres Oprindelse Brede Størelse og Situation. Paa samme Maade undersøger hand Donaustrømmen selv, samme giør paa adskillige Steder store vidtløftige og utroelige Sumper og Siier, som indeholder mengde Vand, og Author meener deri at finde Aarsagen, at hand midt i Ungern naar mand fra Vien har skrevet, at Donaustrømmen der har oversvømmet Landet, ey har spurt til stort Vandløb, men siden først efter nogen Tid seet det komme. Hand holder for at den sterke Floed holder sig oppe ved tørre Sumper og dem Opfylder, da nu deraf er en stor Mengde, saa maae den sterke Strøm nødvendig forhindres, at den ey saa gesvindig kand gaae fort som ellers ordentlig maatte skee. Donaustrømmen flyder sterkest paa mange Stæder i den yderste Flade, paa andre i Midten, og i nogle paa Grunden. Til dette at udforske har Græven paa den ene Ende i Skibet sat en Quadrant i Vandet, af hvis Middelpunct

hand

hand har ladet i Floden nedfalde en Linie med Lod i adskillige Dyb, og derved erfaret om den Oven i Midten eller paa Grunden havde den sterkeste Bevægelse. Disse Sumper i denne Floed og ved Theisse, have ved under Jordiske Gange gemeenskab med hinanden, hvorpaa mand 1693 da Theisse oversvommede Landet har havt stor Prøve. Fra medio Junii til medium Julii pleyer Donaustrommen meget at tage til, hvilket formodentlig kommer deraf, at Sneen paa de Tider smelter paa Alpene, og siden i Overflødighed udgyde sig i denne Floed. Ved Neuhaulel findes en Egn, af hvilken udkomer saa sterk en Damp at Fugle og Kiver som komme derhen, doe, hvorudover mand holde dette Sted for giftig, men da Author der i Egnen har fundet skiønne varme og kaalde Bad, saa troer hand ikke at denne Damp er giftig, men holder for at disse Fugle og Kior ere døde efterdi den skarpe Damp af Svogel og Victriol forhindrer dem at drage deres Aande, og har qvælt dem som komme derhen. Hermed slutter Author den første Tomus af sit Verk. Den anden handler om Romernes Antiquiteter som ere fundne ved Donau. Den bestaar af 2 Afdeelinger, hvoraf den første udviser Antiquitates Militares, og denanden Antiquitates Miscellaneas. Den første Afhandling indeholder de Befestninger, Volde og Skandser &c. af hvilke de Romerske Armeer i Ungern har betient sig, saa at da hand først paa Maade af en Reysebeskrivelse forteller hvis hand har fundet paa Breden af Donau-

naustrommen, og siden medtager hvad som findes mod det Middellandiske Haf. De Skandser og Befestninger som Greven har fundet ved Donau blive forestillede udi 40 Figurer og forklarede, særdeeles er den 8 og 9 Figur merkverdig, der forestiller den store Befesting imellem Donau og Theisse, hvilken Ungerne gemeenligen kalder Romer-Skandsen. Author beklager at ingen af de gamle Scribentere have talt derom, saa at hand ey kand bestemme naar og af hvem dend er forferdiget, saa meget seer mand dog deraf, at den Brug at trekke Linier til at bedekke Land, er ikke nye, men har været opfunden af Romerne. I det 7 Kaaber forestilles det store Vandfald i Donaustrømmen, for hvilken Ungerne kalde Demyrcapi eller Jerndøren. Der finder mand den overblevne Rest af et Taarn, hvilken Romerne have bygt derhen for at holde Dacierne ude fra de Romerske Skibe. Den 33 Figur udkaster den bekandte Trajani Broe over Donaustrommen, hvorved Græven i Texten har foyet en vidtløftig Beskrivelse. Mand har hidtil ey vidst, hvor samme Broe haver staaet. Men da Græven efter at Tyrkerne 1689 er slagen, selv med Armeen er kommen derhen, saa kand hand og derom give omstendelig Efterretning. Keyser Trajanus har da dertil udvalgt et sted 5 Italienske Miile over det sagde Vandfald, hvor Donaustrommen ey er saa uregierlig og hestig i sit Løb, hans Meening var at angribe Kongen af Dacien paa tvende Sider i sin Residents, som havde sit Land der, hvor Servien nu ligger, Broen er gandske undtagen nog-

le faae Rudera forfalden, men ved hver Side af Floden finder mand endnu en Pille tillige med et stykke Muur. Efter Grevens Afmaaling har Broen bestaaet af 22 Piller og 23 Buer og været 443 Spand lang. Pillerne har Keyseren ventelig ladet giøre af Steen, men den derover lagte Broe af Træe. Alt dette udføres meget lærd af Authore, som viser adskillige af Dione Cassio begangne Feyl i at beskrive denne Broe, og anfører adskillige Mont, som af Keyseren ere slagne over denne Broe. Udi Constantinopel har Græven i Cypres Skoven ved Seraillet fundet en Marmorstytte som er sat Constantino Magno til Ære, ved hvis Fodder paa den ene Side har staaet et Kors, og paa den anden Fortunæ reduci ob devictos Gotos. Deraf slutter hand at Constantinus Magnus har forfuldt Goterne lige indtil de Polske Grændser. Og efterdi mand finder paa den ene Mont som er præget ham til Ære en Træe Broe, saa falder hand paa de Tanker at Constantinus Magnus har slaaet en Træe Broe over Donau. Rudera deraf har Græven lenge, men forgievis eftersøgt, dog endelig ved Floden Jantra, da hand over Freds-Tractaten sig der opholdt 1691. erfaret af Indbyggerne, at Folkene som der boe, have da i Donaustrømmen engang var meget lidt Vand, seet ungefehr 70 eller 80 Italienske Miile fra det sted hvor Trajani Broe stoed hen op ad Constantinopel mange overmaade store Stotter i Vandet, hvilke Poster Græven anseer som Levninger af Constantini Træebroe. De No-

merske Antiquiteter som ligge ved Donau hen ad Middelhavet blive forestillede i nogle og 36figurer, og deres Forklaring igien forklarer mange af Romernes Skandse og Festninger. Særdeles giver Author sig her stor Møye med at vise hvor Trajanus har opbygget den Bye Ulpiam Trajanam, og at gotgiøre at hand har antastet den Daciske Konge med 2 Armeer, hvoraf den ene særdeles skulde afskiere ham Flugten til Biergene, hvilken Undersøgning ey lidet oplyser den Daciske Krig. I Sumperne har Author her og der fundet Tænder og Been af Elephanter, efterdi nu deslige Dyr ey avles i Ungern, saa er at formode, at Romerne har bragt dem did hen med sig, og kast dem naar de døde, hen i Moradserne. Grøven har ladet nogle af disse Tænder og Been stikke i Kaaber, saa og nogle billeder af bevebnede Elephanter, saaledes som de af Romerne bleve brugte i Krig. Slutningen paa denne Afdeeling giører en god Afhandling om de gamle Romernes Veye, hvori hand taler om den store Omhyggelighed de havde for samme at anlegge og conservere, til hvilken Ende hand anfører de fornemste Veye i Rom, særdeles dem som ere anlagte i Ungern. Derpaa følger den anden Afhandling af denne Tome, som indeholder Antiquitates Miscellaneas, og forklarer Inscriptiones Monumenta Ornamenta Lateres Metas, scopos columnarum, Urnas &c. Author har særdeles i Siebenborgen fundet en stor Mengde af gammel Romersk Mønt. Men da hand ikke har havt Tiid nok til at indlade sig i dette vidtløftige Stu-

dium, saa har hand givet dem bort igien, men de Grækiske og Latinske Inscriptioner, som hand har fundet paa gamle Steene, blive her med Banchini Anmerkninger anførte. Nogle af dem staae allerede i Gruteri Samling, men nogle blive nu først her anførte. Author er sindet derover at giøre sine Anmerkninger, om ikke nogen anden ham i dette Arbeyde forekommer, og ville vi af de Inscriptioner allegere en eniste til Prøve, som findes i Servien paa en Klippe ved Donau:

TI. CÆSARE *** AV.*
AVGVSTO IMPERATC : : :
PONT. MAX. TR. POT. XXX,
LEG. IIII. SCYTEC. V. MACED.

Hvilket Græven læser saaledes: Tiberio Cæsare Divi Augusti F. Augusto Imperatore: Pont. Max. Tr. Pot. xxx. Leg. IIII. Scyth: et V. Maced. Den ene af disse Legioner, nemlig den 4 Skytiske, som ellers kaldes den Macedoniske, er oprettet, som Panvinius de Imp. Rom beviser, af Augusto i Syrien, og af Keyser Claudio overført til Øber-Tydskland. Men den 2. nemlig den Macedoniske 5. er først i Neder-Tydskland oprettet af Augusto. Begge ere i den Vitellianske Krig kaldede til Italien, og adsprede i Illirien, siden de stoed Vitellio bie mod Ottonem og Vespasianum, saa at dette er klart af denne Steen at disse 2 Legioner har staaet ved Donau i Tiberii fredelige Tider Aar Christi 38. da Tiberius havde Potestatem Tribunitiam.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 30.

Dend 25 Julii. 1726.

Dannemark.

Grib.

Fyrre 2 blaae Vielker i hvidt Feldt. Eschild Grib, Miles Danus tempore Erici Menved. 1318. Lydike Grib 1448. Otto Grib Prior til St. Michels Kirke i Odense 1513 hand drog udaf Riget 1523. med Kong Christiern den 2den.

Griff.

Skioldet hvid, og derudi et sort Ørnelaar som vender Kloen opad, Beenet og Kloerne ere forgyldte, paa Hielmen 2 forgyldte Horn, og imellem dem lige saadan et Ørne Laar, Ole Grif som boede i Skaane, meenes at have været den sidste Mand af denne Slegt. Morten Grif til Korboll,

bolle havde en Daatter Naunlig Anne Grif, som havde Bendix Rosenkrands. Hvis Vaaben findes paa Prædike-Stoelen i vor Frue Kirke i Svenborg.

Griis.

Skioldet er hvidt, og derudi en sort Griis, paa Hielmen 2de sorte Horn med en hvid Tver-Bielke over hver.

Den første af denne Slegt var Bagge Griis, som 1524 blev Nobiliteret. Niels Griis boede paa Hiermislevgaard. Bagge Griis til Tranderup havde Maren Krag hans Daatter, Berete Griis havde Lauritz Munk, Niels Munk og Anne Munks Søn Palle Griis til Tranderup Gaard levede 1657. Udi Lild Kirke i Hahnherred lig-

ger begraven Vogn Griis til Ro:sgaard, hans Frue var Maren Fredberg, med hende havde hand Anders, Vogn, Inger og Maren Griiser.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt en liden Tractat kaldet Methodus Conversandi cum Deo, det er kort dog grundig Anledning til en stadig Omgiengelse med Gud, hvorved er en Fortale om Forberedelsen dertil, samt hvor mange igiennem selv villende Forhindring udelukker sig derfra.

Nok er sammesteds trykt Johan Lockis uforgribelige Tanker om den verdslige Regierings rette Oprindelse Grendser og Øyemeed.

Liefland.

Udi Revel er trykt i Aar Lacrymæ Roxolanæ seu de Obitu Petri Magni totius Russiæ Imp. brevis narratio duæq; de laudibus ejusdem diviPrincipisOrationes Auctore Theophano Archiepiscopo Novogrodensi in 4. Dette Verk er ey alleene skreven i got og zirligt Latin, men fortiener endog over sine egne Omstendigheder som mand hidtil ey saa nøye har vidst, og hvilke Author i egen Person har bivaanet, at læses, da derudi heel nøye og bevegelig beskrives, hvad kort for og efter Czarens død sig har tildraget. Hvilket og oversettes paa Tydsk.

Tydskland.

Udi Hamborg er nylig udkommen, Historia Ecclesiæ Arminianæ a Venerabili Ern. Sal. Cypria-

priano Theologo Celeberrimo Auctario Compendii hist. Eccl. Gothani inserta adversus insulsas Joh. Clerici objectiones defensa a Jo. Jacobi in 8.

Udi Vittenberg er trykt i Aar in 8 Imperium Babylonis & Nini ex monumentis antiquis auctore Joh. Frid. Schroero Archidiacono Luccavienli, som bestaar af 1 Alph. 8 Ark. Endskiøndt mange Lærde have skrevet om denne Historie, haver Author dog i Tideregningen, i Forklaringen over de forderede Steder hos de gamle, i at conferere denne Historie med den Bibelske, og med at afgiøre Stridigheder som ere opspundne imellem de lærdeste Folk, endnu faaet meget at giøre, særdeeles har hand søgt at give de Bibelske Historier og det gamle Testaments Prophetiske Skrifter et Lys, da Coccejanerne saa ofte Propheterne tale om Babel Egypten, og Tyrus ville forstaae den paa en anden Maade.

Nederlandene.

Udi Dordrecht er udkommen paa Hollandsk in Folio, Francisci Valentins Beskrivelse over det gamle og nye Indien.

Engelland.

Udi London har Dod. Stukeley fuldferdiget et Skrift som hand vil udgive, nemlig en Historie om de gamle Celter, hvori hand fornemmelig holder sig til dem som have boet i Store Britannien. Dette Verk skal inddeeles udi 4 Vol. in folio, og er dertil anvendt 300 store Kaaberplader. Det før-

ste betreffer om Folks Oprindelse, deres Vandring fra Asien til de Vestre Deele af Europa deres Nedsettelse i Store Britannien, Sæder og Sprog. Den anden handler om deres Religion Afguder og Ceremonier, den 3die indeholder en Beskrivelse over det store Tempel som de havde bygget til Abury i Grevskabet Wilt. Og udi det 4re beskrives den Samling af de forferdelige store opreiste Steene, som kaldes Stonehenge.

Sammesteds er ferdig trykt Political History of the Devil. Author viser i den første Deel i hvad Stand Dievelen har været siden sit Fald til Adams Skabelse og de mangfoldige Tours hans Væsen har taget indtil Christus kom. Den anden indeholder en Beskrivelse over hans Conduite imod Menniskene fra Skabelsen indtil disse Tider. Mr. Beckers Principia regierer over alt i dette Verk, da Authors Forset er at vise, at Menniskene føre Dievelen en Haab til Regning, hvori hand er uskyldig.

Endnu er Sammesteds udgiven An Essay upon Literature or an Inquiry in to the Antiquity and Original of Lettres. Mand prætenderer heri at gotgiøre at de 2 Lovens Tavler ere den første Skrift som mand har seet i Verden, og at de andre Alphabeter ere indrettede efter den med Guds egen Finger skrevne Model.

Ved Subscription skal sammesteds trykkes The Britannik Constitution, Author vil iblant andet vise i dette Verk, at Wilhelmi 3. Ophøvelse paa Thronen er en naturlig Følge af Rigets Constitution og at den Protestantiske Linie fast-

satte Succession er grundet in jure, og paa Store Britanniens Fundamental Love.

Udi Oxford er trykt in 8. udi Aar, Sibylla Capitolina Publii Virgilii Maronis Poemation, interpretatione & notis illustratum a S. L. de som høre Titulen af denne Bog, og ey kiende den anderledes end af Naunet, ville udentvisl fatte store Tanker om dette Skrift, og velsigne dem som have bragt os en saa stor Skat af de gamle for Dagen. Vel er det saa at denne Sibylla Capitolina indeholder Vers, som ey ere uverdige til denne store Poet, men det er vist at Virgilius aldrig har tenkt paa at skrive dette Verk, ja skulde hand nu see op og høre sligt blev udgivet for hans som aldrig var kommen ham i sinde vilde hand vel sige som Socrates om Platone, ach? i Guder hvor kommer denne unge Mand mig til at sige de Ting, som jeg aldrig har tenkt paa, med et Ord dette Poema er ikkuns en ingenieux Digt og Fabel, saadanne som Ausonius Proba Falconia Lælius Capilupus, og Author til Psycomachien hos har efterladt. Author beskriver os Historien af den bekandte Constitutione Unigenitus, under det Naun af Sibilla Capitolina, og hevner hand derudi P. Qvesnels Skygge imod Jesvirerne eller de Sibyllinske Raune som hand dem kalder, som lader denne store Mand fordømme af Kong Latino eller Pave Clemente XI. saa at dette Poema som er inddeelt udi 4 Sange, afmaler os disse Ignatii Børns rette Caracter, den Ordre som blev sendt til Frankerige, for at

fordømme de 101 Propositioner, Cardinal de Noailles Appellation til det forestaaende Concilium. De Troubler som denne Action oprørte hos Ultramontanerne i Sorbonna og den Franske Kirke, Dommen som fordømmer samme Appel til Ilden, og Clementis XI. Død som i sit sidste Aandedrette recommenderte sin Bulles Antagelse. Nu vil det ankomme paa hvorledes dette Dessein er udført. Det er bekiendt at de der vil befatte sig med saadan Arbeyde maa ligne Medea, som huk den gamle Eson i stykker, og sankede Lemmerne siden saa vel, at deraf blev dannet et ungt hurtigt Menniske. Men det hender sig tit iblandt at om de end reussere i at samle her og der deres Verk af en Poet, de dog ikke oplive deres Verk med Poetens rette Geist. til en Prove hvorviit Author sig heri har distingueret, ville vi ikkuns anføre det Portrait som heri udkastes af Jesviterne.

Progenies auctura Italos, spes altera Romæ,
Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla
Parva metu primo, mox sese attollit in auras
Ingrediturq; solo & caput inter nubila condit,
Et gradiens ima verrit vestigia cauda
Qvin etiam promptum est buelis prædicere negram
Læta Deúm partu, centum complexa nepotes,
Omnes Cælicolas, omnes supera alta tenentes,
Omnia transformat sese in miracula rerum,

Mon-

Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt corpore plumæ
Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu,
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot subrigit aures.

— — — — —

In parteisq; rapit varias responsa Deorum.
Tam ficti praviq; tenax quàm nuncia veri.

Frankerige.

Udi Paris er trykt 1525. udi 2 Vol. in 4. histoire Romaine depuis la fundation de Rome avec des notes historiques Geographiques, & critiques des gravures en taille douce, des Cartes Geographiques & plusieurs medailles antiques par les K R. P. P. Catrou & Rouille de la Compagnie de Jesus. Udi Fortalen forestiller disse 2 Jesuiter os en kort Udtog af de fornemste Ydretter de vil fortelle, de giver en artig Raison til den Melange af den Haardhed og Strenghed der fuldte Romerne, og deres Ambitions og Dyders Oprindelse. Det første tilskriver de de første Indbyggeres Naturel, hvorat nogle vare haarde Voghalse og Banditer som blevet bidkaldede af Romulo, og de andre Sabiner bidførte af Tatio, som conterverte de Lacedemoniers Dyd, af hvilke de havde sin Oprindelse, saa at den Melange af Strenghed, Dyd og Vildhed siden er forplantet paa Efterkommerne. Derpaa følger en Articul som er nødvendig i disse Tider. Bochartus har negtet Æneæ Ankomst

komst til Italien, Gronovius har tracteret som en Fabel Romuli Genealogie, Fødsel og Eventyrer, før hand kom paa Thronen, nogle som Chaterinat have antastet allene visse Ting, som Horaciernes og Curiacernes Combat og Scevolæ Action, andre med Bayle giør ey synderlig af alt hvis er passeret for Pyrrhi Krig. Disse bygger deres Meening derpaa, at Rom i lang Tid ey forstoed Skriverkonsten, og var de første Borgerers Vanvittighed i den Tilfelde saa stoer, at de ey kunde telle deres Aar anderledes end ved Søm som de slog i Muren af deres Templer og Huser, de havde da ey Historie-skrivere, og om de end havde dem var dog deres Skrifter, som forvartes i Templerne, opbrendte ved den Brand Gallerne satte paa Rom, saa at de første Historici arbeyde-de af Hovedet og fuldte den ordinaire gienge Tradition, hvoraf de mange Fabler havde deres Oprindelse. Vore Historici, de tvende Jesviter, svarer paa disse Indvendinger, og siger iblandt andet at den Maade at merke Aarene ved som opsloges i Jovis Capitolini Tempel ey proberer noget af hvis mand deraf vil inferere, thi at den Maade continueredis i Rom var fordi der om stod en Lov paa en Stotte i samme Tempel som Livius Lib. 7. Dec. 1. observerer, saa at de have havt deres Historicos som vare de ypperste Præster, der af Numa havde Ordre at skrive deres Tiders Historie. Vopiscus siger os udi hans Beskrivelse af Keyser Tacito, og Cicero beretter at den Ordre endnu varede til da P. Mucius blev ypperste

Præst

Præst. Disse Annales skreve de da paa Tavler, som blev udhengte for Folkets Øyne. Titus Livius forsikrer det samme. Udi den Gauliske Ildebrand bleve vel endeel Monumenter ødelagte, men mange escaperede dog, thi Gaulerne respecterede og forskaanede Templerne, og mange af disse Archiver vare endnu til i Neronis Tider som ødelagte dem efter Taciti Beretning An. lib. 3. udi Branden som hand lod Rom overgaae, saa at det er falskt at Livius og Dionisius Halicarnalensis har feylet authentique Documenter angl. de fire første Secula fra Roms Begyndelse, de mange Prodigia som i den gamle Historie anføres, er en Prove paa, at den er skreven af de gamle Præster. Vores lærde Jesuiter give derpaa deres Meening tilkiende over de Historicos, som de have fuldt, erindre iblandt andet om Livio, at hand ey havde forstaaet Krigskonsten, de forteller dernest hvorafde har deres Chronologie og Geographie, den Omhygelighed de har brugt ved at lade hver Sted beholde sit gamle Naun, og udi Noterne at concilliere den gamle Geographie med den nye, den Aarsag hvorfor de ey fører heele harangver i deres Verk, og hvorledes de samme har udziret, hvad nu Materien i sig selv angaar, da er det vidst at Roms Tilvext altid er holdet for et Prodigium, men naar mand vil vel overlegge Tingen skulde det være forunderligt at dend ey meere er gesvindig tiltagen, dends fleeste Naboer vare mengde smaae Nationer som vare misundelige

over

over hinanden, for hvilken Aarsag de og lettelig vare at undertvinge. De Romerske Borgere feylede i begyndelsen alting, og derfor vare begierlige efter bytte. Misdædere Slaver og Overløber samlede sig for at forsvare hinanden, Republiquen bestoed af Folk, som ey saae deres Frelse i andet end i Seyer, som elskede deres Fæderneland, fordi den var deres egen Gierning, og som der nød en fuldkommen Frihed, der var i den Ærekiere Striidsmænd, som førte et haardt Levnet, og for Æres skyld ey agtede at vove Livet. Saadan en Nation kunde jo ey andet end giøre Conqueter, dog var det ey allene det som contribuerte til Roms Opkomst, Kongernes store Egenskaber hialp ey mindre dertil. For at begynde med Romulus, da var hand en klog og tapper Printz, efterat hand havde bygget Rom ved Albanernes Succurs, som fuldte med ham, og der var udvaldt til Konge, oprettede hand et Conseil af 100 Senateurer udvaldt ved Folket af de ypperste Familier som havde forladt Alba for at komme til Rom. Dette er Oprindelsen til den Romerske Adel, og deres Børn kaldedes Patricii stiftede de Patriciske Slegter, af hvilke Herrerne i Begyndelsen bleve udvaldte. Dette Raad var opdraget at skaffe Folk Ret, have Opsyn med Religionen, og hielpe Kongen i alle sine Raadslag, hand afdeelte Resten af Folket i Patroner og Clienter, de første vare rige og af Adel som holdt Middelveyen imellem Raadet og Pøblen, enhver paatog sig at forsvare et vist Antal fattige

Fa-

Familier, og at understette den med sit Gods og Credit, at forsvare dem mod de stores Fortrykkelser, at hielpe dem i deres Sager og Processer, og at gaae deres Vankundighed tilhaande. Clienterne paa deres Side burde hædre deris Patroner, skyde sammen til at udstyre hans Dottre, betale hans Ranzon om hand eller hans Sønner bleve fangne i Krigen, og erlegge de publique Paabudder ifald hand ey var i Stand til at udreede dem selv. Det var en Patron og Client forbudden at anklage hverandre eller at vidne imod hinanden, hvo som forsaae sig herudi mod hinanden, var det tilladt ustraffet at slaae den anden ihiel, saa at Peublen og Adelen vare hinanden tet forbunden, Adelen holdt sig for en Ære at have mange Clienter, og Clienterne levede roeligen under deres Patroners Vinger. Med lige Klogskab indrettede Romulus alt den Ting som angik Militien og Religionen rensede hand fra mange Fabler Oracler og Superstitioner, som vare indsnegne. Haard var vel den extraordinaire Mendighed som Mændene blev givet over deres Koener, og Forældrene over deres Børn, men ikke desto mindre er det en Ting som contribuerte til at conservere de gode Sæder udi Rom. Af Frygt, for at stille og siddende Handteringer ey skulde betage Indbyggerne deres Moed, overloed hand deslige Ting til Fremmede og Slaver, og dersom hand tillod Indbyggerne at dyrke Jorden, skeede det fordi hand ansaae samme som et streng og arbeydsom Øvelse, der giorde dem beqvem til alle Krigs-Actioner.

En stor Politique var det, hvilken og Rom maae tilregne sin hastige Storhed, at hand vidste saa behendig at didlokke de overvundne Folk ved at accordere den samme Privilegier som de gamle Indbyggere. Derved skaffede hand Byen Sikkerhed for de undertvungne Nationer, og formeerede Indbyggernes Tal som ellers ikke saa hastig havde tiltaget. Paa den Maade giorde hand det med Sabinerne, Tullius Hostilius overførte Albaner fra Rom, Ancus giorde saa med en Partie af Latinerne, og da de andre Konger efter ter ham fuldte samme Maade, contribuerte det merkelig til Byens Opkomst. Numa som var vandt op ved en stille og sagtmodig Philosophie tog en lang anden Vey end Romulus. I stæden for Romulus ikkun var betenkt paa at udvide sine Conqueter og formere en stribar Nation, lagde hand sig alleene efter at føre en retferdig og fredsomelig Regiering, og da hand fandt Rom inddeelt udi 2 slags Folk Romerne og Sabinerne som jevnlig foraarsagede Klammerie, afskaffede hand Factionerne imellem dem, og fordeelte Indbyggerne efter Handverkerne, saa at de tvende Nationer fandt sig uformerket beblandet med hinanden. Resten paa hans Levnet henvendte hand paa at opfinde Ceremonier indføre Ofringer, og at binde disse rebelliske Hoveder ved Superstition. Men de efterfølgende Printzer lod Romerne meere Tøglen, og tillod dem at hevne den ibragte Foragt over deres Roelighed, Rom tiltog saaledes efterhaanden under de paafølgende Konger, men til dends Storhed og Høyhed, lagde først

Servius Grundvolden Hand fik den gemeene Mand paa sin Side, ved at betale deres Gield og forsvare dem mod de riges Fortrykkelse; da hand saaledes havde giort sig elsket, og derhos var lykkelig med sine Vaaben, fik hand Folket til at udvelge sig til Konge forvidede Byen, lagde en Rode til de 3 gamle, inddeelte Byen i 15 Roder, og ved det hand indlemmede Indvaanerne de frigivne, giorde hand en overmaade nyttig Gierning for Byen.

Sammesteds er en particulier Person komen efter, hvorledes Blommer, Abelcoser, Perskener, Ribs og andre deslige Frugter, gandske frisk end- og midt om Vinteren kunne conserveris.

Endnu sammesteds er trykt in 12. Apologie du caractere des Anglois & des Francois avec la defense de la 6. satire de Mr. Despreaux & la justification du bel Esprit Francois. Author til dette Skrift er P. Brumoy en Jesvit, dog ville de fleeste tilskrive den Abbed Guiot des Fontaines som er bekiendt af saa mange brave Skrifter i Verden, hvoraf det fornemste ere Paradoxes literaires Lettres a Mr. l'Abbe Houteville, l'Eloge de la brochure, og en liden Roman kaldet Don Juan de Portugal, ikke desto mindre vil denne Abbed ey være dette Verk bekiendt. I hvorom alting er, saa ere Acteurerne i denne Apologie en Engels og en Frandsk Mand, som skrive til hinanden, og meddeeler hinanden deres Betenkninger over denne Sveitserske Herremands Bog. Engellænderen Soutenerer at Author ey har fre-

qven-

qventeret andre en Caffee Huusene i London, og at hand dømmer om alle Folk af nogle faae hand har seet, med et Ord at hand er meget ilde underrettet, men den Franske igiennemhegler denne Svitser langt sterkere, som har og verre handlet om Frankerige end om Engelland, hand beflitter sig paa at vise at Sr. Muralts arbeyde sigter alleene til at gotgiøre at alle Engellændernes Lyder kommer af deres Dyder, og de Frandskes Dyder af deres Lyder. For resten er Frantzmanden meget Satyrisk, og i det mindste ligesaa stikkelvurren som Svitseren. Mange af nu levende Skribentere medhandles paa en ridicul Maade uden at de nevnes, endog det Frandske Academiets Statuter attaqueres deri paa en heel delicat men derhos ond Maade.

Italien.

Udi Genua have Chirurgi bragt deres Kunst til Fuldkommenhed, i at heele den af Krebs udi Brysser foraarsagede Hævelse, saa at deres Patienter i 14 Dage igien cureris, dette er allerede af dem forsøgt paa Syv paa en Tid af 2 Maaneder, paa hvilke Euren er lykkelig udfalden, og særdeles er det forunderligt med en Dame, efterdi mand har maat opskiere det heele venstre Brøst paa hvilket var den største Hævelse, hvorved det ey er bleven, men mand har endog deraf maat udtage 2 andre mindre Hævelser som have henget ved Musen paa Brøstet hvoraf mand nødvendig har maat bortskiere endeel, hvilken Operation varede udi sex Minuter.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 31.

Dend 1 Augusti 1726.

Dannemark.

Graae.

I Skioldet gaar i Midten 5 Buer eller krumme Bielker, hver anden guul og hver anden blaae, øverst i Skioldet 2 rode 6 kantede Stierner, og neden i en ligedan tegnet Stierne, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første blaat og rødt, det andet guult og blaat. Af dette Vaaben have levet Hr. Jørgen Graae Lansdommer i Laaland, Hr. Oluf Graae boede paa Søllested. Hr. Michel Graae var Præst i Fugelse Herreds i Laaland, og af denne Adel.

Green.

Skioldet hvidt og derudi en rod Daa-Hiort, paa Hielmen saadan en halv Daa-Hiort. Dette Vaaben forde Ellen Green som havde Niels Munk.

Grime.

Skioldet er en Ihskal i blaat Feldt, og paa Hiel-

Hielmen en Krone, hvoraf opkommer en Plumads af Paafugle Fedre. Dette Vaaben forde Hr. Niels Grime den Rige, som fik Mette Sigvardsdaatter Rioe til Ægte, og havde med hende toe Sønner Sigvard og Jens Grime. Hun giftede sig siden med Valdemari 4 naturlige Søn Hr. Erich Valdemarsen, som led stor Fortred af sin

Stiffon Jens Grime udi 7 samfelde Aar for de bleve forligte, denne Hr. Jens Grim eyede Maribo forend det blev et Kloster, og kaldtes samme da Sliminge, den gamle Niels Grime havde en Broder Hr. Jens Grime til Borebye i Skaane, hand aflede Niels Grime som slog en af de Wisferter ihiel, og maatte derfor romme udaf Riget ind i Tyrkiet, hand efterloed sig 3 Dottre.

Tydskland.

Udi Hamborg har den berømte Mechanicus Johan Beyer for dem der ere elskere af Astronomien, og hverken kunne eller ville anvende store Bekostinger paa Instrumenter, forferdiget Astronomiske Quadranter udaf Træe, som holde en og en halv Foed in Radio, og ere nogle inddeelte udi Grader og Minuter, samt saa bestandige som de vare giordte af Meßing, hver Quadrant koster 5 Rixdaler, og forferdiger hand og Soe-Quadranter som med særdeeles Fordeel kunne bruges.

Udi Hildesheim er trykt 1725. en Historia Universalis om Atheismo, hvori mand imputerer denne ugudelige Lære mange berømmelige Folk, som mand aldrig derfor have mistenkte, og hvoraf nogle endnu lever under den Titul Jabobi Friderici Reimanni historia universalis Atheismi & Atheorum falsò & meritò suspectorum apud Judæos Ethnicos Christianos Mahumedanos, ordine Chronologico descripta & a suis initiis usque ad nostra tempora deducta.

Udi

Udi Ulm er den 4 Tome af Schelhorns amænitates literariæ udkommen, og indeholdes deri først Notitia rarissimi cujusdam primigeniæ Typographiæ Monumenti. Den her beskrevne Bog befinder sig i det Kraftiske Bibliothech til Ulm, og er en Prove paa den endnu den Tid ufuldkomne Bogtrykker Konst. Hr. Skelhorn har ladet den første Side deraf hossette, Bogen bestaar af 39 Blade in Folio som dog ikkuns ere trykte paa den ene Side, og 2 Blade alletider limede tilhaabe. Paa hver af dem seeis eendeel af Christi Historie, og paa begge Sider de dertilhørende Forbilleder af det gamle Testamente, men for oven og neden ere de Bibelske Skribenter, hvoraf de vedsøvede Skriftens Stæder ere tagne, afbildede. De Latinske Skriftens Stæder som staae oven og ved Siden af Billederne, og de ved Skribenternes Afbilding befindende Erklæringer, ere saa vel som Billederne selv skaarne i Træe, 2. de artis Typographiæ originibus. Hr. Skelhorn har havt ifinde her at lade indflyde hvis hand kand have samlet om de første Bogtrykkere, som ey er anmeldet af nogen anden, men da hand har erfaret at Professor Kohler udi Altorf har erholdet de første og ældste Tryk fra Mainz, og deraf vil i en egen Tractat bevise, at Guttenberg som og har bedt Gensfleisch von Sorgenloch har opfundet Bogtrykker-Konsten, og at hvis Thrithemius beretter om hans Dispute med Fausto er falsk, haver hand alleene anført nogle Vers som staa i Enden af de hos Schoffern 1473 trykte

te Decretalia, hvori Fausti og Schoffers første Medhie. pero nevnes. 3. Commentatio de Vita fatis meritis ac ſcriptis Franciſci Lamberti Avenlonenſis Theologiæ in Acad. Marpurgenſi Prof. olim Primarii. Ihvorvel denne Lamberti Lif og Lefnet er fortalt paa adſkillige andre Stæder, har dog Schelhorn ſamlet det meere udførlig af hans egne Skrifter, og indrykket mange af hans Breve udaf det Kraftiſke Bibliotech, saa og nogle Stæder af Spalatini ey endnu trykte Diario. 4. Excerpta quædam e Diario Georgii Spalatini MSS. Dette Manuale eller Diarium, som gaar fra 1515. til 1526. beſidder Raumund Kraft i hans Bibliothech, og har Hr. Schelhorn deraf uddraget adſkillige Reformationen vedkommende Ting. 5. Hiſtoire de la bible de Sixte Qvint avec des remarques pour connoitre la veritable Edition de 1559. par Proſper Marchand Libraire à Paris 1 04. Dette ey forhen trykte Skrift har Hr. Skelhorn ligeledes faaet af det Kraftiſke Bibliotheck, og ladet det her indrykke. Skade er det at saa mange Tryk-Feyl ſig have indſnegen. Author begynder denne Bibels Hiſtorie fra den i det Tridentinſke Mode 1546. giordte Forordning, ſiger hvorledes Pius IV. har ladet den forbedre, men Sixtus V. har ſelv paa nye gaaet den igiennem og befordret den til Trykken 1590. dog ey ſom andre foregiver ladet den igien forbrende og udelegge, men Clemens VIII. har allene 1592. ladet udgaae en nye forbedret Edition, ſom er nu ſaa rar, at den fielden mere

fore-

forekommer. Da nu Sixti og Clementis Bibler ofte med hinanden formenges, giver Author 7 Kiendetegn, hvorved mand kand skille den ene fra den anden. 1. At mand i Clementis Bibel finder paa den trykte Side tribus tomis distincta og Typogr. Apostol. Vaticana saa og paa Kaaber Titulen de Ord ad Concilii Tridentini præscriptum emendata, ligeledes findes der ey Sixti V. Bulle. 2. Sixti Bibel bestaar af 1141. Sider, foruden Titulen af den 2 og 3. Tome, men Clementis derimod af 1131. foruden de 24 Sider, som ved Enden ere trykte dertil. 3. I Sixti Edition er ikkuns en Latinsk Titul paa de Bibelske Bøger, men i den Clementinske ere de Hebraiske sadte dertil med Latinske Bogstaver. 4. Ere Versene gandske anderledes inddeelte i den ene end i den anden. 5. I Sixti Edition ere forbedringerne over de urigtige Ord paaliimet om hvilke Thomas James i hans bello Papali har givet en Fortegnelse, men gaaet mange Stæder forbi, hvorudover de her meere fulstendigen indrykkes. 6. Nogle Trykfeyl 7. nogle Bogstaver som seer serdeles ud, endelig kand mand tage Jamesii bellum Papale til Raad, hvori begge Editioner holdes imod hinanden, 6. Jasonis de Magno oratio de Vita Hieronimi Torti Jcti Ticinensis. Dette er indsort af et MSS. 7. Edvardi Regis Angliæ mandatorum epitome in causa religionis. 8. Epistola Pii IV. ad Danielem Archiepisc: & Elect. Mogunt. de usu calicis laicis quoq; nonnullis concedendo. 9. Epistola Johannis Philippi Archiep. & Elect.

Mogunt. ad summum Pontificem de eadem Re. 10. Epistolæ quædam ineditæ ex Bibliotheca Kraftiana. Disse Breve er af Dan. Heinsii Calp. Dornavii. Kirchmanni og Jani Gruteri til Picart af Joh. Frid. Gronovii til Johan Heinsium af Wagenseils til Cuperum og fra Boecler til Imm. Schorern. I den 4 Tomo af disse Amænitates literariæ indeholdes 1. Dissertatio de soloecismis literariis. Mr. Skelhorn har heri efter Hr. Lilienthals Exempel under den Titul handlet om adskillige grove Feyl som ere begangne in Historia literaria, i det nogle af Bøger og deres Titler have giort Mennisker, eller af gemeene Ord Naune, af Naune gemeene Ord, af Stæder Mennisker, og af Mennisker Stæder, eller og ved Uret forstaaet Titul paa Bøger, eller af Abbreviaturer ladet sig forlede til grove Vildfarelser, eller taget Feyl i hvad Tid Authores have levet. 2. Epistola ad Domin. Georgium Sigism. Eruherum de Johanne Fausto M. Johannis Conradi Durrii Prof. Altorf. Author beviser af de abgesmagte og med hinanden stridende Omstendigheder, at den Historie om den Hexemester Joh. Fausto er en af Munkene opdigtet Fabel, som mand til deels har slikket sammen af andre Historier om Hexer. Hand mener at hand er ingen anden end Joh. Faust, den første Bøgtrykker, som blev beskyldet for Hexerie, efterdi hand paa een Dag kunde trykke flere Bøger, end mange Munke kunde skrive i eet heelt Aar. Da hand nu giorde Munkene, som fortiente paa

Den

den Tid store Penge med at afskrive Bøger, derved stor Skade, havde de opvekket deres Anhang, og søgt ved deres Belvving at styrte Faustum i Ulykke, særdeeles da Faustus holdte sin Konst saa geheim, at hans Hielpere ØEdelig maatte forbinde sig ey at bringe den ud eller aabenbare den, men de urimelige Historier som fortelles om Fausto, ere digtede af de abgesmagte Billeder som mand den Tid satte for eller bag i Bøgerne. Da hand havde trykt Alexandri Doctrinalia vare nogle saa dumme, at de troede hand kunde frembringe Alexander den store ved Troldom. Hvad den Geist Mephistopheles sagde Fausto, at hand skulde holde den sorte Kunst geheim, tiltage sig en Tiener og forbinde ham til Taushed at hand skulde blive hemmelig rig, men misundet af Folk, og fortiene mange Penge med dend sorte Konst, lader sig altsammen udtyde paa Bogtrykker Konsten. 3. De Joh Aventini Annalium Epitome variisq; ac variantibus Editionibus. Denne Dissertation har Skelhorn erholdet af en lærd Mand, som anmerker af Aventinus som Beyersk Historiographus lige til sin Dødsdag, som paafuldte 1534. har arbeydet paa disse Annales, og i levende Live derafaldrig udgivet det ringeste undtagen en Epitome 1520 som ikke blev synderlig bekandt og nu er meget rar, den forer til Titul: Bayrischer Cronicon im Latein verfertigt und in sieben Puecher getheilt, ein kurtzer Aufzug ꝛc. zu Nürnberg bey Frid. Pejspus 1520. liden Fol. de derudi indehol-

dende Summarier og Genealogier ere nesten de samme som findes ved Annalibus, ved Slutningen findes 7 Diplomata, hvoraf ey et eniste staar in Annalibus. Det Latinske Verk havde Aventinus da allerede ferdig, men nogen Tid efter gav hand sig i kast med den tydske Oversettelse, hvorpaa hand arbeydede udi 10 Aar, og formeerede den saaledes at den kand anseeis for et nyt Verk. Den første Bog er saa sterk at det Latinske neppe synes lig en kort Begreb deraf, dog feyler noget deri, som staar i den Latinske. Det Latinske bestaar af 7, men den Tydske af 8 Bøger, dog gaar ingen af dem lengere end til 1508. begge have lenge ligget forborgen. Erasmus bemøyede sig 1535 for Hervagium at faae samme til Trykken, men døde det efterfølgende Aar, og Munkene maa nok have hindret at den ey endnu i 20 Aar udkom, indtil Hier. Ziegler 1554. bragte de Latinske Annales 1554. til Ingolstad in Fol. for Dagen, hvorpaa og Sim. Scardius udgav til Francf. 1566 in Fol. den tydske Krønike. Men Nic Cisner bekom Authoris fuldstendige egenhendige Exemplar af begge Verkerne, indrykkede de af Ziegler udeladte Stæder, indførte i den Tydske nesten en 3 Deel af den første Bog som Schardius ey havde faaet at see, og giorde mange Anmerkninger til den første og ottende Bog, som hand dog distingverte fra Texten, og udgav begge Verkerne 1580. den ene til Basel, det 2dit til Francforth. De 30 Tabeller hvoraf Cisner indtil hans Tid har forsat da 20 ere og føyede til

Slut-

Slutningen af den Tydske Krønike udaf Avenrini MSS. ihvorvel Aventinus har allerede ladet dem trykke saaledes i sit Epitome, og haver havt dend Henseende at indrykke hver i den Bog det henhørte. Den sidste Edition er trykt til Leipsig 1710 in Fol. med Geheime-Raad Gundlings Fortale samt Aventini Abaco og Franc. Guillimanni helvetia. Cisners Edition er confereret med den Tydske, og bragt heel correct og net for Dagen. Dog skulde mand ey have efterladt at sette Indholden i Breden, og ey udeladt Authores for hver Bog som Aventinus følger. I stedet for Aventini Levnet udgivet af Ziegler som findes i begge Editioner, er i dette sat et udarbeydet af Hier August Greschot, hvorudi anmerkes adskillige Omstendigheder af disse Annalibus, som denne Author synes ey at vil holde for rigtige, og anfører noget som er udeladt, i sær erindrer hand at disse Annales ikke ere et stykke af Aventini Germania Illustrata som mange har troet, i det hand først har lovet samme 1532. da hans Annales allerede vare ferdige, hand har og beraabt sig derpaa i den tydske Krønike. 1555. havde mand Forhaabning om at hans Germania skulde have udkommet i Augsborg, som Gesnerus in Appendice Bibliothecæ erindrer, men siden er ey noget blevet deraf. 4. Petri Lambecii Commentariorum de August. Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi libri IX. initium. Dette Stykke som er at finde i faae Exemplarer, har Skelhorn bekommet af det Uffenbakiske Bibliothech.

Det-

Dette handler allene om 7 Grækiske Historiske MSS. da ey videre er trykt af Verket. 5. Marci Willeri Monumentorum Augustanorum Supplementum ab Autore ipso collectum & nunc ex Codice Velseriano editum a M Jacobo Bruckero Rev. Minist. Kaufbar. adjunct. Dette Verk bestaar af nogle Anmerkninger, men meest af gamle Inscriptioner, som Welser har tilskrevet den 2 Edition af Monument. Aug Venet. 1594. fol. men Brucher her har udgivet at de ey skulde undergaae. 6. Analecta ad historiam Francisci Joh. Burrhi. Heri indbrages den ellers ikke trykte Pavelige Bulle hvorudi Burrhi Forseelse og Lære samt nogle Breve af Holstenii Kurkeri og andres anføres. 7. Tabulæ donationis quibus P. D. Huetius Episcopus quondam Abrincensis suam bibliothecam Jesvitarum domui professæ Parisiensi addixit. Dette Instrument er for 30 Aar siden trykt i 8. udi Paris, men ey meget bekiendt, hvorover Hr. Skelhorn det heri indrykker, hand forundrer sig storligen hvorledes Huetius har villet saa skarp forbyde at ingen Bog skulde vorde laant ud af Bibliotheket. 8. Epistolæ quædam ineditæ, Disse Breve er engang afskrevne til Altorf af Sr. Matth Königs Bibliothek, de ere skrevne af Jano Grutero. Bohuls Balbino, And. Chr. Eschenbachen og Theod. Jans. von Almeloven. 9 Electa Epistolica, disse Excerpta haver Mag Brucher giort af den Spitzeliske Correspondents, som i Ausborg nu er i Hr. Ruperti Hænder.

10. E-

10. Oratio in laudem Bartholomæi Bertiini, Ecclesiastæ Memmingensis conscripta 1563. Denne Oration er ey forhen trykt. 11. Dissertationis de libris rarioribus continuatio.

Nederlandene.

Udi Leyden i Holland er trykt en Tractat i Aar, under den Titul אבטיחים sive Melones Ægyptii ab Israelitis desiderati Num XI. 5 Autore Olavo Celsio Theol. Doct. & Lingv. Or. Pr. Upsl. Dette er et Stykke af det store Verk som den vidt berømte Doctor Celsius agter at udgive om Bibelske Planter, under følgende Titul. Paradisus sive de Plantarum apud Orientales Nominibus commentarius tripartitus continens 1. Hierobotanicum seu stirpes in S. Bibliis Memoratas. 2. Stirpes Talmudicas & Rabbinecas. 3. Plantarum nomina Arabica ab Interpretibus mala intellecta & Exposita.

Engelland.

Udi London har Mr. Jeeb som er bekiendt af dend udgifne Edition af den Grækiske Orator Aristide, udgivet en Samling af de Skrifter som er med og imod Dronning Marie af Skotland. For desto bedre at kunne forstaae hvis som er i denne Samling, er anført i begyndelsen et kort Udtog af samme Princesses Lif og Levnet. I Fortalen aabenbarer hand en stor Utroeskab udaf afg. Rapin Thoyras som i hans nye Engelske Historie beskylder for falsk Grævernes af Argyly og Huntlej Deposition som vandt paa Græven af

Mur-

Murraj, at hand havde indladt sig i det Forræderie, om at tage Dronning Marie Stuarts Gemahl Kong Hendrich af Skotland udaf Dage, hvorvel denne Declaration siger hand er produceret for Dronning Elisabets Commissairer i York, og er antaget af Græven udaf Marray, og de øvrige Skotske Deputerede. Mr. Jeeb forklarer at dette er ey den eniste Feyl som findes i Mr Rapins Verk, hvormed de Lærde iblandt Engellænderne ere lige saa lidet fornøyede som forhen med Larrejs Historie.

Sammesteds er trykt Tractatus de imputatione divina peccati Adami posteris ejus universis in reatum Authore Dan. Withby.

Endnu er Sammesteds trykt et Verk om Christendommens Propagation og Hedenskabets Fald, under den Titul, the histori of the propagation of Christianity and overthrow of Paganim. Author til dette Verk er Mag. Robert Millar, og Verket er trykt udi 2 Vol. in 8. Mand finder deri mange curieuse og nyttige stykker, baade i Henseende til Hedenskabets nu værende Tilstand, saa og til den Maade som behøves til Hedningernes Omvendelse.

Herforuden er Sammesteds udkommen en nye Edition af de Baleariske Øers gamle og nye Historie, oversat af Spansk paa Engelsk.

Ligeledes er der ferdig trykt, A new and full method. of setling the Canonical autority of the New Testament. Dette Verk er forferdiget af afg. Mag. Hieronymus Jonæson, mand

fin-

finder dert adskillige Apocryphiske Skrifter som nogle Skribentere have anseet for ægte, og canoniserde tillige med en Engelsk Oversettelse af disse Skrifter, som aldrig ere indtagne udi Canone Scripturæ.

Frankerige.

Udi Paris er trykt in 12. det gamle Testaments Historie paa Latin, udført paa en simpel Maade, og let at forstaae, til Ungdommens Nytte, som begynder at lære Latin, og vil Author heri gotgiøre at det er Ungdommen større Fordeel at oversette af Latinen paa Frandsk, end af Frandsken paa Latin, efter den gamle Læremaade, samme Author vil og udgive en Prophan Historie til Ungdommens Nytte.

Sammesteds har Abbed Vairac ladet trykke in folio, en Project til en Oversettelse af Julii Cæsaris Commentarier. Mand har stedse været i de Tanker, at den Oversettelse Ablancourt deraf har giort, ey var uden Feyl eller correct. Mr. Vairac viser det tydelig udi dette hans Project!, og har foretaget sig med større Flitid at besørge denne Oversettelse. Dette Verk, som hand tilsiger skal trykkes in folio, og forsynes med mengde Planer og Kaaberstykker, udarbeydet efter Mr. Folards Memoires, hvis Dissertationes over Polybium med det første skal komme for Dagen. Hand har anført tillige med Oversettelsen, Texten er af 9 Linier, og Oversettelsen af 12. og Remarquerne ere derunder, den er trykt i 2. Columner.

End-

Enhuu er sammesteds trykt in 8. Memoires pour Servir à l'instruction de l'histoire naturelle des plantes de Russie & à l'Etablissement d'un Jardin Botanique à saint Petersbourg.

Herforuden er og Sammesteds udkommen, Saillies de l'esprit ou choix curieux de traits utiles & agreables pour la Conversation melez d'histoires singulieres, d'anedotes interessantes, de reflections critiques morales, de jugement sur plusieurs Poetes Modernes & d'elite de leurs poesies in 12. Author til dette Skrift er den samme som har skrevet Bibliotheque des gens de Cour, som hidtil har havt saa god Afgang.

Ligeledes er der udkommen Continuation des Memoires de literature & d'Histoire de Mr. de Sallingré Tom 1. part. 1. Mand lover at denne Samling skal skee med bedre Val og Jugement end det Sallengre har udgivet, thi denne Samling skal regulierement udkomme hver 3de Maaned, og findes deri mange curieuse Stykker som ere værd at læses.

Italien.

Udi Rom er trykt 1724 in 4. Liber Pontificalis seu de Gestis Rom. Pontificum quem cum Codd. MSS. Vaticanis aliisq; summo studio & labore conlatum emendavit, supplevit Joh. Vignolius Bibl. Vat. Præfectus alter additis variantibus lectionibus notis & novo rerum verborumq; obscuriorum indice locupletissimo.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 32.

Dend 8 Augusti 1726.

Dannemark.

Griis.

Udi Skioldet, som er fordeelt paa tverts med hvidt og blaat er en rød 6 oddet Stierne, paa Hielmen 2 Vesselhorn, det første blaat og rødt, det andet hvidt og rødt. Denne første af dette Vaaben er nobiliteret af Kong Friderich den Første, og hans Adelige Frihed renoveret af Kong Christian 3. 1546. hans Søn Arild Griis til Strandegaard var 1536. med at underskrive Kong Christiani 3. Recess, hand havde Inger Boes Daatter til ægte. Med hende havde hand Erich Griis, som boede i Halland, og var gift først med Fr. Agnete Tott, Claus Tott og Vivike Krab-

bts Daatter, og siden med Anne Grubbe. Med den sidste Frue havde hand ey Børn, men med den første Arild Griis, Vivike Griis, Anne Griis, Inger Griis, Sonnen Arild Griis fik Karen Bruun, Romel Bruun og Boel Gages Daatter, eii ægte, men havde ey Børn. Jørgen Griis var Lehnsmand over Moske Skibs Rehde i Norge.

Grubbe

Grubbe.

Skioldet er hvidt, og derudi 3 røde Spitser eller Pyramider paa tverts, paa Hielmen de 2 Vesselhorn skiekkede med deslige røde Spitser i.

Udi Saxone Grammatico tales om en Norsk Adelsmand som heed Grubbe, hvorledes Kong Frode den Frodes Søn tog hans Daatter Jurithe, med

hvilken hand avlede en Søn kaldet Oluf Grube, hand gav hende dog siden en af sine Hofsinder som Skik var i de Tider, Sønnen kaldtes Ole Nidike, men om de førde dette Grube-Vaaben og Naun staar derhen. Udi Kong Erich den 7 Tid, var Folmar Grubbe med i det Forlig imellem Hertug Hendrik af Meklenborg og Greve Geert af Holsteen. Gunder Grube naunkundig. 1313. vare Iver Grubbe, Johannes Grubbe og Peder Grubbe med at forhøre og dømme over dem som giorde Oprør imod Kong Erich Mendved. 1314 Jacob Grubbe. 1328 og 1360 Peder Grubbe. 1391 var Jacob Gerritzøn Grubbe Erkebiskop i Lund. 1420 vandt Niels Grubbe til Terslø til Siellands far Lands-Ting, at Synder Jylland hører til Danmark. 1450 var Jacob Grubbe Canich i Roskild, hand blev 1455. udvaldt til Biskop i Bergen, men døde førend hand derpaa fik Confirmation. Den første mand veed at anføre Slegte-Linien fra, er Hr. Boe Grubbe til Aslev, hand havde en af de gamle Sandberger til ægte, og med hende Niels Grubbe, som af sin Frue Kirsten Butzendal efterloed sig en Søn Hr. Peder Grubbe, som var 2 gange gift, først med Frue Karen Jacobs Daatter Lunge, og siden med Anna Sivertsdaatter Blaae af Durbygaard, med den sidste havde hand 3 Børn, Eggert Niels og Eyler Grubbe, Eggert Grubbe sad i Rigens Raad 1482. da Kong Christian den 1ste døde, hand var Rigens Canceler, og havde Tryggevelde i Forlening, hand efterloed sig ey Børn med sin

Frue

Frue Giertrud Sandberg. Niels Grubbe var 2 gange gift, med hans første Frue Anne Ivers Daatter Hak havde hand en Søn Iver Grubbe, som døde ugift af Frost, da hand i Kongens Tieniste slap ned under Isen. Med den anden Frue Karen Erichsdaatter Bille havde hand 2 Sønner Sivert og Lauritz Grubbe, hvilken eyede Aslev, og blev slagen i Sverrig i Kong Hanses Tieniste, hand efterloed sig en Søn Lauritz Grubbe til Aslev, som havde med sin Frue Hilleborg Knudsdaatter Bille Knud Grubbe, der af sin Frue Mette Gregersdaatter Ulfstand ikkun havde en eniste Daatter Hilleborg Grubbe. Af Hr. Niels Grubbes og Karen Erichs Daatter Billes ældste Søn Sivert Grubbe er Stammen forplantet, hand eyede Lystrup, og efterloed sig af sin Frue Mette Palles Daatter Ulfeld 7 Sønner og 7 Døttre. Sønnerne vare Niels Grubbe, som døde ugift paa Gulland, Palle, Erich, Jacob, Eyler, Jørgen og Evert Grubber, hvilke tvende sidste fuldte Krigen mod Tyrken, og bleve der enten fangne eller slagne. Palle Grubbe eyede Høgested, hans Frue var Margrete Corfitzdaatter Hardenberg af Skioldemoese, Moder til Corfitz Grubbe, der af sin Frue Birgitte Povels Daatter Larmand ev efterloed sig Sønner, Erich Grubbe boede paa Oelstrup, hans Frue var Anne Lauritz Daatter Wadspved, Moder til 2 Sønner Peder og Lauritz Grubbe, Peder Erichsøn Grubbe til Olstrup efterloed sig af sin Frue Karen Jørgens Daatter Rud 3 Sønner, Jesper, Erich og Jørgen Grub-

de, Jesper Grubbe havde ingen Børn med sin Frue Anne Hans Daatter Wittrup. Erich Grubbe reyste herfra til Ostindien med den Kongelige Danske Flode 1618. hvor hand og omsider døde, Jørgen Grubbe havde Karen Vensermand, men ingen Børn med hende. Lauritz Erichsøn Grubbe til Gammelgaard var 2 gange gift, 1. med Dorthe Axels Daatter Urne, de havde ingen Børn sammen, siden med Anne Vilhelms Daatter Sparre, med hende havde Erich Grubbe til Tiele som havde med sin Frue Maren Ivers Daatter Juul 4 Sønner og 2 Døttre, Sønnerne døde i deres Ungdom, Døttrene bleve vel gifte, men med en underlig og ulykkelig Skiebne, herforuden havde hand avlet efter sin Frues Død en Daatter, navnlig Anne Grubbe, som blev Nobiliteret, og gik lige i Arv med hans andre Døttre. Jacob Sivertsen Grubbe havde med sin Frue Sidsel Knuds Daatter Giedde 3 Sønner Knud Erich og Lauritz Grubbe. Erich døde ugift, Knud fik Sidsel Hans Daatter Sparre, og havde med hende Jacob Grubbe til Regle, som giftede sig med Hilleborg Claus Daatter Daae, og havde med hende 6 Sønner og 3 Døttre, de 5 ældste Sønner døde voxne ugifte, den ytterste Gabriel Grubbe til Tvuitekloster var Oberst-Lieutnant, hans Frue var Anne Claus Daatter Dyre, med hende havde hand en Søn Jacob Grubbe Lauritz Grubbe til Regle, som var Jacob Grubbes og Sidsel Gieddes Søn, fik Agnete Erichs Daatter Tott til ægte, og avlede med hende Jacob Grubbe,

be, som ey efterlod sig Børn med sin Frue Ingeborg Endvoid Daatter Kruse, Sivert Grubbe og Mette Ulfelds femte Søn Hr. Eyler Grubbe til Lystrup var Rigens Canzlier, hand var 2 gange gift, 1 med Else Laxmand, Moder til Sivert Grubbe til Hofdal, som havde Hilleborg Knuds Daatter til ægte, men ingen Sønner med hende. Hr. Sivert Grubbes anden Frue var Kirsten Jørgens Daatter Lykke af Overgaard, som fødde ham 3 Sønner, Christian, Jørgen og Eyler Grubbe. Christian Grubbe til Lysstrup havde Jytte Præbensdaatter Gyldenstiern til ægte, og med hende Peder Grubbe til Lystrup, som giftede sig med Malene Tønnesdaatter Friis, og avlede med hende Christian og Tønnes Grubbe, Jørgen Eylertsen Grubbe var 2 gange gift, 1 med Mette Erichs-Daatter Lykke, og havde med hende 2 Døttre, 2. med Lene Knuds Daatter Rud, Moder til 11 Døttre og 6 Sønner, de 2 ældste Sønner Knud og Niels døde-begge unge, de øvrige hedde Christian, Alexander, Eyler, som døde voxen ugift, og Sivert Grubbe, Christian Grubbe giftede sig med Else Mogens Daatter Kaas, og havde ey Børn, Alexander Grubbe havde Ellen Hans Daatter Skram til ægte, og Eyler Grubbe blev iden Svenske Krig, var forlovet med Jfr. Anne Due til Aagsholm. Herforuden findes Vilhelm Grubbe, Hr. Jens Sparres Fader, som skal have optaget Grubbes Navne efter sin Moder Kirsten Grubbe, hvis Fader Oluf Grubbe mand ey veed at henregne under de andre Grubber.

Udi dette Kongl. priviligerede Bogtrykkerie, er ved Trykken udgangen det 9de Bind til Samlingen af danske Vers, som indeholder foruden en dobbelt Register over samme, og foregaaende tvende Deele, 1. Lykønskning til Kong Friderich den 4. Fødselsdag 11 Oct. 1703. af J. Karstens. 2. Stodskirkens Indvielse i Castellet Friderichshaun 1704. ved K. Tommerup. 3. Alle ærlige danske Hierters Afsky til det ugudelige og mordisk Anslag, som den blodtørstige Ulf imod sin egen Herre og Arve-Konning og Fæderneland foreharde 1663. synes at være af A. Bording. 4. Frydetanker over Jubelfesten ved N. Lucoppidan. 5. Til Mag. Vitus Berings Bryllup af B. Bording. 6. N. Stampii Parodie derover til Bording. 7. Til Generalindens Contrafey paa Taasinge, af J. Karstens. 8. Lykønskning til hendes Maj. Dronning Annæ Sophiæ Fødselsfest 1722. ved Ch. Dreyer.

Tydskland.

Udi Leipzig er trykt i afvigte Aar in 4. en for en Landmand nyttig Bog, under den Titul, der sorgfältige Haus-Wirthschaffts Verwalter, welcher gründlich zeiget was durchs gantze Jahr so wohl in Wirthschafts Rechnungen als im Hauß-Wesen und Acker-Bau in acht zu nehmen, daß ein guter Nutzen darauf erfolge, nebst wohl approbirten Vieh, Roß-Artzeneyen und dienlichen Hauß-Mitteln versehen. Dette Verk er indeelt udi tvende Deeler, den første indeholder 3 Bøger

ger, hvoraf den 1ste indeholder en Instruction for en Forvalter, Ridefoged og deslige. I den anden meddeeles allehaande Observationer, som ved Land-Godsets Forvaltning, Administration og Huusholdning kand være at i agt tage, som dog ved et Gods falder anderledes end ved eet andet. Det 3die betreffer et Urbarium eller en god Jordebog. Dend anden Deel indeholder 15 Bøger. Den første angaaer Ager-dyrkungen, hvorledes den heele Aaret igiennem er at tage i agt, og bør drives og beskrives hvorledes Arbeydet skal besørges den ene Tid efter den anden, og hvorledes Jorden til Sæden skal bereedes. I den anden Bog gives Underretning hvorledes Udsæden skal skee af alle slags Korn, og Hummelkuler anlegges og rygtes, særdeles er der en Efterretning om Tobaks plantning. I den 3die Bog vises hvorledes alle slags Korn skal indhøstes, og i den 4de hvorledes det skal udterskes. Den 5te Bog behandler hvorledes Engene bør medhandles. Den 6te siger hvorledes Fiske-Dammie bør være beskaffene, og hvorledes dermed skal omgaaes, baade ved Fiskens Besetning og Udløb, i det 7. anføres Læseren til ald den Videnskab ham er nødig ved at pynte, dyrke og opelske en Hauge, baade med alle slags Træer, Gevexter og Blomster, og hvad Arbeyde i en Hauge i hver Maaned kand forefalde. Den 8. Bog lærer, hvorledes med Bier skal omgaaes, om mand der af vil tenke til at have nogen Fordeel. Den 9 Bog viser hvorledes Qvæget og alle slags Creatur skal foeres,

skottes og vartes, den 10 Bog giver Underretning hvad hver Dag i hver Maaned udi en vel indrettet Oeconomie kand forefalde for et Arbeyde, og hvad fornemmelig bør giøres og bestilles. Den 11. behandler alle de Svagheder som Heste ere undergivne, og lærer hvorledes de skal cureris. Den 12 Bog angaar Lægedom for alle slags Qvæg stort og smaat, i de sædvanlige dem paakommende Svagheder. Den 13. indeholder allehaande Huusraad, som mand paa Landet i allehaande Svagheder og Tilfelde i nødsfald kand betiene sig af, saa og viser hvorledes allehaande Utøyg kand fordrives og ødelegges. Den 14. lærer hvorledes Viine, som ere komne i arbeyde, kand hielpes, og naar de enten ere blevne rørt eller skader noget andet, igien ere at bringe til rette, saa og hvorledes allehaande gode Viine skulle præpareris og tillaves. Den 15 Bog giver Underretning om at giøre Malt, brygge Øll, item tillave Viin og Øll-Edike, hvorpaa følger et fuldstendigt Register, og bestaar heele Verket af 3 Alph. 18 Ark.

Frankerige.

Udi Paris er udkommen 1725. in 4. Lettre d'un Professeur de l'Université de Paris à Mi*** sur le Pline du B. Hardouin. Author foregiver i dette Verk sig ey at ville undersøge, hvor vel eller ilde Hardovin har endret Ordene i Plinio, og opdaget deres rette Meening, hand vil forbigaae de Fauter som Hardvin kand have begaaet, i henseende til Materien i Astronomien

Mathematiquen og Physica, hand vil allene undersøge visse Noter af denne lærde Pater, i hensende til Historien og Antiqviteten, og ere de fornemste Articler som hand haver noget at sige paa, følgende: 1. confunderer Hardvin de tvende berømmelige Scipioner, da hand tillegger Scipioni Africano, det som angaar den første, nemlig at hand ey vilde antage en Borgerlig Crone af sin Fader, som hand havde frelst udaf en stor Fare i Slaget med Hannibal. 2. hand giør Scipio Africanus Secundus til Svoger af Paulo Æmilio, som overvandt Perseum, og at hand var en Sønneson af den første Africano, da det dog er bekiendt, at Scipio Secundus var Pauli Æmilii Søn, og hand var adopteret af Scipione Africano, og havde Sempronia Grachernes Søster til ægte. 3P. Hardvin avancerer at de frieladte søvede deres Patroners Naun til deres, da dog intet er vissere end at de toge deres Patrons Fornaun og Naun, hvortil de søvede som et Tilnaun deres eget Slavenaun. Paa den Maade kaldte Chrysogenus som blev frigivet af Sylla sig L. Cornelius Chrysogenus og Tyro Ciceronis frieladte M. Tullius Tyro. 4. Ald Verden veed at hos Romerne vare Tribuni Plebis 10 i tallet, imidlertid for at forklare en Passage i Plinio, hvor der siges at Minucius Augurinus var den 11 Tribunus plebis, hvilket ey bemerker anden Ting end at denne Minucius som Supernumerarius blev tilføyet de 10 andre og paafølgelig var den 11 Tribunus, vil B. Hardvin statuere at der ikkuns har været en Tribunus plebis af

Gangen, og at denne Minucius har været den II Tribunus siden denne Magistrats Tieniste blev indrettet, 5. P. Hardvin prætenderer at dend Titul Imperator førte en arvelig Ret med sig til at befale over Armeen, saa at Imperator skulde betegne saa meget som Generalissimus natus, at de Titler Parens Patriæ og Pater Patriæ ey maatte tages for hin anden, thi det første betegnede dend som Fædernelandet maa takke for sin Conservation, lige som Børn ere deres Fader Livet skyldige, og den anden var dend som paa visse anordnede Dage frembar Ofringerne for Fædernelandet, lige som en Fader frembærer den for sine Børn. 6. Alt hvis Hardvin siger om Augusti Svogerskab og Familie, er ey efter Autoris Sind andet en uvisse og fingerede Ting, hvor en Søster er tagen for en anden, og en dydig Princesse confunderet med en lastefuld, og en Mands Naun confunderet med en Kones. 7. Hardvin citerer Hannibals Lif og Levnet beskreven af Plutarcho som ikke er til, det er vist siger Author, at i Oversettelsen af Plutarcho som Amyot har udgivet, findes Hannibals Liv og Levnet beskrevet, med nogle andre oversatte af Cornelio Nepote, eller samlede af adskillige Authores, men skulde mand vel tenke om Harduin, at hand ey havde læst anden Plutarchum end denne oversatte? 8. Slutter Author sine Remarquer med at observere at Hardvin har sin egen Maade til at explicere hvis som er at læse paa Medaillerne af Literis initiales, skulde dette gaae an og være tilladt skulle mand ey finde syndelig stor Nytte af Medaillerne, thi da skul-

de det blive med de gamle Medailler, som med lyden af Klokkerne, hvilke Børn kommer til at sige hvad den synes. Paa den første af disse Medailler læses, Mr. Sergius Silus. Det er naturligt at troe at Silus er Tilnaunet af den Romere som Valerius Maximus, Titus Livius og andre gamle ham give, imidlertid vil Hardovin, at deri er nogen Hemmelighed forborgen, og bemerker Sergius Italiam liberavit Vicies Sexies. Men hvorpaa kand vel Hardvin grunde saadan Berømmelse, da dette Menniske ey er bekiendt i Historien af den anden Puniske Krig, har aldrig commanderet en Chef, blev først Prætor efter den Tid, og vel kand passere for en god Officerer, men ey for en Frelsere af Italien. Den anden Medaille er af Sylla, der staar paa den ene Side Faustus, og paa den anden Felix, mand skulde af forige Forklarings Maade slutte at herved betegnedes et klogt Ænigma, men det gaar ey an, alle Ord paa Medaillerne lader sig ikke paa lige maade forklare: Imellem Faustus og Felix har Hardvin foredraget den første, den anden og giort ham til et Symbolum, den anden staar i den ordinaire Rang, Faustus bemerker da Fecit Africam vegtigalem Senatus ter Victor Sylla. Det er ikke enhver medgivet at giøre saa admirable en Decouverte. Da Sylla dog aldrig har commanderet i Asien, og om hand havde giort Asien Skat skyldig, var det ventelig ey blevet for Raadet, men for det Romerske Folk, derimod vil hand at Reversen ey betegner andet, end at Sylla har ladet sig kalde Felix eller den Lykkelige. Dette er

da eendeel af de Feyl, som Author har fundet ved at igiennemløbe dette i hast, og slutter hand med at sige, at det vilde blive vidtløftig at undersøge alle de Feyl i dette Verk forekommer.

Italien.

Udi Padua er trykt, Jo. Polini ad Rev. Abbatem D. Guidonem Grandum Epistolæ duæ, in quorum altera proponuntur nonnulla de telluris forma, in altera vero quædam de causa motus musculorum. Da de lærde nu omstunder ere saa uenige om Jordkuglens Figur, i det nogle troer at den er fuldkommen rund, naar ey Berge og Dale tages i Betragtning, men andre at den er langagtig rund eller noget forlenget efter Polis, og endnu andre at den omkring Polis er indtrykt og afkortet, saa har Author i det første Brev deels beviist, at iblandt de Beviiser, som anføres for disse Meeninger, er ingen saa tilstrekkelig at de kand overtyde noget, deels hvorledes mand igiennem en nye Vey mueligt kunde komme Sandheden nærmere. Af Maanens Formørkelse kunde mand ey slutte at Jorden er fuldkommen rund, efterdi mand derved ikkuns faar at see saa liden endeel af den Maanens Storlighed overstigende Jordskygge, Maanen og er saa puklet, at mand neppe kunde bliive det var, om end Jordkuglens Runding ey var fuldkommen. Hvad som Childræus siger i hans Britannia Baconica, at ved begge Polis falder om Vinteren Snee i saadan Mengde, og fryser at det umueligen alt om Sommeren kand smeltes, saa at fra Verdens Begyndelse indtil nu

maae der have samlet sig mengde Jis, det er af ringe Betydenhed, noget vigtigere er det at mand af tyngselens Krefter og Erfarenheden, at Henge-Uhrer gaae under Zona Torrida noget meere langsom end til Paris, slutter at de tunge Ting maae under Æquatore være lettere, og altsaae videre fra Midelpunkten end under Polis, paafølgelig Jorden forestille en omkring Polis afkortet Kugle. Men da andre henregne Pendulorum Forandring ey fra de den derved hengende Vegts tyngsel, men af Jernstengernes lengde som ved heeden bliver større, saa maa mand og derudi ikke overile sig. Mand beraaber sig og derpaa, at Middagsliniens Grader alletider aftager paa Jordens Kugle jo nærmere den kommer imod Midnat/ men andere forsikrer lige contrarium, nemlig at Graderne ved Polis ere større end ved Æquatore, ja nogle erindrer meget vel, at denne lille Forskiel af Graderne, der ikke ere langt fra hinanden, neppe er at komme efter, da Instrumenternis Feyl udgiøre meere end som samme. Af Jordens daglige Bevægelse, og den deraf rørende Kraft og Bevægelse til at afsondre sig videre fra Middelpunkten, slutter mand, at jo videre mand kom̃er fra Polis hen til Æquatorem, jo større maa Kraften være over den hastige Bevægelse, og deraf bliver den øverste Flade af Søen, saa og de tette Deele af Jorden, som derudi komme overeens med Søen, høyere omkring Æquatorem og Jorden paafølgelig en Sphærois eller indtrykket Kugle. Derpaa svarer Author, at da de differente Strata i Jorden ere af ulige Tethed, saa

kand denne Tethed og den deraf kommende Kraft til at trekke til Middelpunkten, altid imod Kraften til at trekke sig fra Middelpunkten, overalt afpasses saaledes, at og ved den sidste omtalte Krafts Virkning, kand Jorden alligevel beholde sin fuldkommen runding, som hand Geometrisk søger at gotgiøre. De Midler som af Author foreslaaes bestaar deri, at mand i Graderne af Æquatoris parallel circul, finder en langt kiendeligere Forskiel end i Graderne af en Middags Linie, hvorfor hand udregner hvor stor en Parallel Zirkels Grad kand være, i den 48 Grad af Breden, om Jorden udgiorte en Figur som ved Omløbet paa dessen lengere Axel bragte en Ellipsis til veye, ligeledes hvor stor en af samme Cirkels Grad monne være, om Jordens Figur var den samme, som reyste sig af denne Ellepsis Bevegning om dends korte Axel. Som Cassini og Maraldi bestemmer det første i deres Verk om Jordens Størelse og Figur, og Hr. Gravelande det andet i sine Elementis Physicis. Vil mand nu nøye undersøge 2 Stæders Situation, som ere under en Parallel Zirkel, og ligge 5 til 6 Grader af denne Zirkel fra hinanden, saa vilde den udfundne Distantz lettelig viise, om den Zirkels Begrib er liden, som den første Meening forklarer, eller større som følger af det andet. Udi det andet Brev stadfester hand med Experimenter og Mechaniske Slutninger, hvad Joh. Bernoulli i hans Diss. de motu Musculorum, ved Calculi Analytici Hielp har sagt om Seenerenes Bevægelse.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 33.

Dend 15 Augusti 1726.

Dannemark.

Grubendal.

Skioldet guld, og derudi et medølv og sorte Astrag Skaktavlet Kors. Paa Hielmen saadant et skaktavlet Kors. 1477. levede Aage Grubendal til Fuglerdst. Paa Sprenge i Laaland boede Hr. Oluf Grubendal, hans Søn var Henning Grubendal, som levede 1584. Hendrik Grubendal havde Margrete Brahe til ægte, og med hende avlede Haagen Grubendal, hvis Børn vare Peder Grubendal, Hendrich Grubendal og Fr. Barbara Grubendal som fik Olufsen Lauritsen Blaae.

Gren.

Skioldet blaat og derudi en halv brun Ulf med frem Foderne, som opstiger af 2 hvide Bølger, paa Hielmen 2 over Kors satte grønne Gevexter med 2 Blade.

Bor-

Børge Grøn var en af dem, som indtoge Riberhuus efter at Kong Erich Glipping var slagen i Finderup 1286. Erich Grøn var udnevnt 1528 at følge Kong Friderich I. paa det Tog til Tydskland. 1546. levede Jens Grøn til Kokholm. Peder, Niels, Jens, Morten, Anders, Lauritz og Christen Grøn nevnes iblandt de Adelsmænd som ha-

ve underskrevet Christiani 3. Recess Lauritz Grøn blev paa Floden 1566. der den forulykkedes under Gulland. Erich Grøn havde Anne Ulfstand til ægte, og med hende en Daatter Ide Grøn som giftede sig med Philippus Hedenstrup, Iver Grøn til Hvidbierg Gaard paa Mors menes at have været dend sidste paa Sverdsiden af denne Slegt, hand døde 1591. og er begraven i Hvidbierg Kirke, hvor der henger en liden Messing Tavle paa Veggen i Choret, hvori staar hands Fæderne og Moderne Vaaben.

Tydskland.

Udi Leipsig er trykt i afvigte Aar in 8. 1 Alph. 8 Ark sterk, S. F. Lauterbachs Arcano-Socinianismus in Polonia, wenn er sich in diesen Landen eingeschlichen und ausgebreitet, welches ihre vornehmsten und bekantesten Lehrer gewesen, und wie er endlich völlig daraus vertilget worden. Author som er Evangelisk Luthersk Præst i Fraustadt har i denne med Flid og udi en megen god Orden sammenskreven Bog fortalt alting kortelig som er forefalden i Polen med Socinianerne. I sær har hand paa nye beskrevet os de mest berømte Socinianers Lif og Levnet, hvilket allene udgiør den største Deel af dette Verk. Udi Fortalen indrykkes et lidet Skrift som udkom 1725. hvorudi mand har vildet giøre alle Dissidenter i Polen til Arrianer, som herudi tilstrekkelig refuteris.

Sammesteds er trykt i Aar in 8. Christian Weid-

Weidners Deutscher Heyden-Lehrer Paulus. Author dertil har herudi Vers fra Vers igiennemgaaet begge Pauli Epistler til Corintherne, uddraget deraf korte Porismata og alletider derved sovet en Troens og en Leve-Lære, hvorudi mand kand finde mange smukke Tanker. Author har paa samme Maade gaaet i adskillige Aar de øvrige af Pauli Epistler igiennem.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt i afvigte Aar in 12. Memoires de regne de Pierre le grand; Empereur de Russie, Pere de la Patrie. Par le Baron Ivan Nestesuranoi. Vil mand dømme efter Stilen Ordenen, og de reflexioner som forekommer i dette Verk, om hvo dertil kand være Author, kand mand uden stor Møye dechifrere at hand har været en indfødt Frandsmand/ som alleene har været fornøyet med at skiule sit Naun, uden at legge Dølsmavl paa sin hurtige Geist eller Skrivemaade. Ihvorom alting er da angaar det første Volumen er dend sidst afdøde Czar, men indeholder alleene en kort Historie af alle Czarerne, da Author har holdet for, at for at vise den afdøde Czars Meriter, er det hørnødvendig at kiende alle hans Forfædre. Udi et Avertissement tilsiges to andre Volumina, som skal indbefatte en Exact og oprigtig Beskrivelse over sidste Czars Regiering, og en fuldstendig Underretning om Rußland, hvor af samme Lands Beskaffenhed bedre end hidtil er

bevidst kand kiendes, efterdi mand efter Authoris sigende har beflittet sig paa at udelukke de fleeste Reysendes latterlige Beretninger. Da mand holder for, at lang Tid i de Nordlige Lande har været en Barbarisk Ukyndighed, forundrer Author sig hvyligen over at i disse Lande da de saa sildig ere blevne bebygde, ey ere af Indbyggerne medbragte og indførte de da bekandte Konster, som Architecturen, Agerdyrkning, Skrifning &c., og dog ere de samme siger Author de sidste til hvilke disse Videnskabers Kundskab er kommen; Ja derudi ere endnu mange Nationer i Norden gandske ukyndige, fornemmelig Samojederne, Indbyggerne paa Zembla og Laplenderne. Author falder paa den Gisning, om dette ikke kunde være mueligt, at disse Folks første Fædre kunde have undgaaet Syndfloden, som da ey skulle have overgaaet de Nordiske Lande? Men Author supponerer uden Beviis, at Konster og Videnskaber vare allerede bekandte da Norden blev først beboet? For resten om nogle grove Bønder udi Europa qvitterede deres Land for at peublere et nylig decouvreret Land, skulde de da vel føre med sig Kundskab om Bygninger, Skriven og andre Konster? De Nordiske Folk har i de ældre Tide været bekiendt under det Naun af Sarmater og Schyther. Af de første have efter Authoris Meening Polakkerne, og eendeel af Russerne deres Oprindelse, og af de andre de Østlige Russer og Tartarer. Vi kiende saare lidet til den gamle Rußiske Historie, og

og hvad som os derom berettes synes saa uvist og fabelhaftig, at det er unyttig at søge derom nogen Kundskab førend Wolodomir, som af Grækerne blev omvendt til den Christelige Troe 988, ja de fleeste af hans efterfølgeres Naune ere os ubekiendte. Dog gaar vores Author langt høyere op. Men da hvis hand os om de første Rußiske Printzer forteller er baade lidet og uvist, finder Læseren ventelig derudi ey stor Fornøyelse. Hvad resten af Verket angaar, da kand een stoer Deel deraf læses i Petri Petræi de Erlesunda Chronicon Muscoviticum, saa og udi Michovii tractat de rebus Sarmaticis. Men da disse Bøger meget lidet læses, er mand Authori for hans Compendium forbunden, hvoraf det meest merkverdigste bestaar udi følgende. Omtrent 1300. lod Daniel Alexandrowits bygge Castelleti Moscov, og tiltog sig den Titul af Store Hertug, hans Fader Alexander havde før lagt sin Residents derhen, hvilket har givet de fremmede Anleding til at forandre Nationens Naun, og at kalde den som var Printz i Rußland Store Hertug over Muscau, og Russerne Muscoviter, et Naun som denne Nation ey selv behager, og som de aldrig give sig selv indbyrdes. Russerne have siden givet deres Printzer det Naun af Czar, hvilken Titul dog først fortes af Ivan Basilii Søn, Basilius som omtrent 1470. begyndte at lade Europa see disse Landes Magt og Storhed. Czar Ivan Bazilius som døde 1584. efter 42 Aars Regiering, har været en af de største Printzer som

nogen Tid har bestiget den Rußiske Throne. Mand finder heri et Udtog af hans ypperste Bedrifter, hand lagde Grundvolden til den Bygning, som af sidst døde Czar er fuldført, hand begyndte at civilisere Russerne, og at lære dem andre Folkes Skikke. Denne nye Forandring mishagede denne grove Nation som derfor giorde Stempling, da de der boende Folk ere imod alle Noviteter; som kand seeis af de Slaviske Lithauske Bønders Exempel, thi i denne Ivan Bazilii Tid da Kongen af Polen Stephanus Bathori som havde bemestret sig Lithauen, der indrettede nogen Forandring i Regieringen, og i sær vilde afskafse den der i Landet giengse Straf for Bønderne, at i stæden for de bleve pidskede med Riis indtil de blødte naar de forsaae sig imod deres Herrer, skulde de betale nogle taalige Straf-Bøder, bad Bønderne indstendig at ingen Forandring maatte skee, thi de havde befunden alle Noviteter at være dem skadelige. De 3 falske Demetriers Historie udgior en stor Deel af denne Bog, hvilken Historie er allerede noksom bekiendt, den første af disse tre som var meere lykkelig end alle de andre, og dethroniserte Boris, blev igien dethroniseret af en anden kaldet Zuski, som ikkuns regierede en føre Tid. Author lader sig forlyde med at de 3 Demetriers Impostiurer vare Polakkernes Verk og Spil, som ophidsede dem i deres Foretagende, alleene for at underholde en inderlig Krig i Rußland. Michel Federovitz Romanow regierede efter Zuski, hand

var

var allieret med dend gamle Czariske Familie, hand var en fredferdig Printz og ikkuns 17 Aar gammel da hand blev udvaldt til Czar i sin Faders Sted, hvilken Raadet havde tiltenkt Regieringen; Hand betiente sig i alle vanskelige Tilfelde af sin Faders Raad, der tillige var Patriarch, og denne Czar er Stamfader til nu levende Czariske Familie, hand døde 1645., og hans Søn Alexius Michaelovitz succederede ham i sit 16 Aar, aatte Dage efter hans Kroning døde hans Moder Czaritzen; hvilken Titul Author lærer os at være den rette og ikke Czarinden, thi Russerne selv skrive og udtale Czaritza. Denne Czar Alexius giorde alt sit til at conservere Freden inden sine Grændser, og at giøre adskillige tienlige Forandringer. Men en ærgierig Person vilde dertil ey lade ham stor Roelighed. Det er bekandt at der ere 2 slags Cosaquer til. Det ene slags boer paa Herne i Boristhene og kaldes Zaporoschi, og de andre langs Donaustrommen kaldede Donski. Disse have alletider været under det Rußiske Herredømme, og de første derimod under det Polske. Iblandt disse Donskiske Cosaquer var en af deres Høfdinger kaldet Stenko Razin, som opvagte en farlig Tumult imod Czaren. Aarsagen til hans Misfornøyelse var som hand foregav hans Broders haanlige død, hvilken Knes Dolgorouki havde ladet henge som een af Høfdingerne for disse Cosaquer, da de imod Dolgorouki som commanderende General imod Polen 1665. hans Villie drog bort fra

Armeen, hand fik alle Cosaquerne til at revoltere, de udplyndrede alle de Lande langs med Volgastrommen erobrede og plyndrede Astracan, hengde eller nedsablede alle de Rußiske Officerer, som forsvarede denne Festning, og forøvede mange græslige Ting. Men som alle Rebellere sielden faae en lykkelig Udgang, saa gik det og med denne. Cosakerne bleve slagne adskillige gange, og Stenko deres Høvding udleveret. Cornelius Jacolof arresterede ham i Saritsa, hvorfra hand førde ham til Moscau, der blev Stenko sadt paa en Vogn med en Galle over, hvorved hand var fastgiort med en Kiede, nogle Dage efter blev hand pinet og dømt til at afhugges Høved Arme og Been, og Stumpen at kastes for Hunde. Czar Alexius Michaelovitz tog siden Polens Parthie imod Tyrkerne, og søgte at bringe alle de Europæiske Puissancer mod ham i Harnisk, og bleve hans Gesandter allevegne vel imodtagne, men bragte ey andet end ledige Løfter tilbage, da Conjuncturerne vare saaledes beskaffede, at ingen af de Europæiske Puissancer havde Levlighed til at indlade sig med Czaren saaledes som hand det forlangede, hand skrev et eget Brev til den tyrkiske Keyser om at stifte Fred med Polen, men fik et meget rude Svar. hvorpaa Krigen blev Tyrken declareret, ald Verden veed hvor stor Seyer den Polske Krones store Feldtherre Johan Sobieski ved Kosim erholdt over Tyrkerne, som og bragte ham den Polske Krone til vege, da Kongen Michael Wiesnowischi var død Aftenen for Slaget, Czaren som denne Tid havde staaendes i Ukrai-

nen en Armee af 150000 Mand, prætenderte Kronen for sin Søn. Hans Ambassadeur i Rom søgte at faae Paven deri paa sin Side, ved at forestille ham den Fordeel Christendommen vilde havde, ved at Rußland og Polen blev samlet under en Regiering. Men hand trengde ey dermed igiennem. Johan Sobieski fik Kronen, og hand begyndte sin Regiering med at fralegge den Polske Krone den Haanhed af den aarlige Skat den Tyrkiske Sultan deraf prætenderede. Omsider døde Alexius Michaelovitz 1675 i sit 46 Aar Fædor hans Søn af første Ægteskab gammel 18 Aar succederede ham. Iden korte Tid hand regierede havde hand nok at bestille i Krig med Tyrken, og i publique Negotiationer med Polen, som ey tillod ham at udføre sine Dessens hand havde fattet til Rigets beste og opkomst, hand handthævede fremmede Officerer, som hand fra alle Kanter aftrekkede ind i sit Rige, og da hand vilde sette Handelen i Floer døde hand i sine beste Aar, hand efterloed sig ey Børn, men 2 Brødre Ivan og Peter, den ældste var hans heel Broder, og alle derfor søgte at formaae ham til at declarere denne sin Broder for sin Efterfølgere, men hand saae den Svaghed der var ved Ivan, og de store Egenskaber som sad i Peter, hvorfore hand declarerte denne sin halv Broder til sin Successor, som ved sin ypperlige Actioner og Bedrifter har forhvervet sig Tilnaun af Stoer, og ved den for Rußland udi dets Skikke og Brug lykkelige giorte Forandring, den Ære-Titul Pater Patriæ.

Udi

Engelland.

Udi Londen er trykt 1724. in 4. en Beskrivelse over de Engelske Insecter under den Titul: II Natural History of English Insects Illustrated With a hundred Copper plates curiously engraved from the life and (for those who desire it) exactly couleured by the Author Eleazar Albin Painter. To which are added large Notes, and many curious observations by W. Derham Fellow of the Royal Society. Malbin har meget nøye afteegnet alle Insecterne, og fornemmelig dem, som findes i dette Verk, som giør Skriftet saa meget desto meere behagelig. Alle Kaaberpladene ere vel udstukne. Mand seer der Insecterne siddende paa Blomster og Blade, hvoraf de tage deres Oprindelse og deres diverse Forandringer ere tillige afteegnede. Ved hver Kaaberplade er Forklaringen som er kort dog fornøyelig at læse. Mr. Derham har holdt for tienlig at udgive sine Observationer over dette Verk, hand siger at forend mand forkastede den Lære om de Æquivoque Generationer holdt mand Insecterne for de ringeste og foragteligste iblandt alle Creaturer, som noget der er havde sin Oprindelse at takke for andet end for Varmen og Forraadnelse. Men siger Derham, giver mand agt paa den Skiønhed og deylige Couleur hvoraf mange Insecter skinne, betragter mand ret hvorledes deres samptliges (ingen undtagen) Sammensettelse klogelig er proportioneret med deres Levemaade,

de, igiennemløber mand de differente Stæder, hvorigiennem gaar baade deres Dannelse og Vext, examinerer mand hvorledes Naturen er omhyggelig for at tillave alt hvis der behøves til deres Føde og Conservation, med et Ord betragter mand 1000de andre Omstendigheder, som ere forunderlige ved disse Creaturer, kand mand ey undgaae for derudi at kiende Skaberens overvettes Viisdom og Goddædighed. For at give en Prove af dette Mr. Derhams Arbeyde ville vi allene indrykke en curieus Observation om Oldenborren et slags Skarnbasser kaldet Scarabæus arboreus Major. Geodart prætenderer at Oldenborren er den Bruchus (βρῦχος) om hvilken Joel taler I. 4. og II. 25. Det har og været den ingenieuse Irlænders Doctor Molyneux Meening som kand sees af hans Transactions Philolophiques, hand siger at den Hebraiske Terminus er ilde given i den Engelske Version ved Canker Worm, som bemerker et slags krybende Orme, og virkelig læser mand i Propheten Nahum III. 16 & 17. at Bruchus Oldenborren flyver og haver Vinger. Naturen af denne Insect forfølger D. Molyneux er os meget vel beskreven udi de følgende Ord af Propheten, de udelegger alting og flyver bort, de lenre sig hos Gierdene i kolde Dage, men naar Solen gaae op, flyve de bort, saa at der ikke kiendes hvor een sted var af dem, men nogle vil at der ey handles paa dette Sted om Oldenborren men om Græshoppen. Mr. Derham observer-

ter at Brochus udi 70 interpr. Version svarer til visse Hebraiske Ord, som bemerke vores Oldenborre, og hand henviser Læseren derom til 3 Mosis Bog 11 cap. 22. vers. Disse Insecter flyve Flokkeviis og opæde Bladene paa Planter og Grexter, hvorpaa D. Molyneux anfører et merkelig Exempel. Kort efter siger hand, at mand fornam til dem i Irland, vare Bladene paa Træerne paa en Distants af nogle Miile rundt omkring saa ødelagte og opædte, saa at den hele Skov, i hvorvel det var midt om Sommeren, saae saa blot og skallet som det var i Vinters Hierte. Dend Allarm som denne utroelige store Sverm Insecter giorde da de aad Bladene, var ret ligesom naar mand sager brende. Mouset gotgiorer dernest at disse Oldenborrer tiene visse Fugle til en lekker Spise. D. Molyneux oblerverer at Sviin og Fugle søger dem op under Træerne, og æder dem naar de falde ned, og at de fædes af denne lekre Spise. Mand har forsikret mig for vist, siger hand, at fattige Folk i Irland udi dyr Tiid have en egen Maade at lave disse Inlecter til paa og at føde sig med dem. Mr. Derham har have Nysgierighed at smage dem, hand siger, de ere af en meget god behagelig Smag, og ved denne Leylighed anfører hand en Oblervation af D. Molyneux over den Lov som tillod Jøderne at æde Inlecter udi 3 Mosis 11 Cap. 22 vers. Jeg tilstaar siger hand, at det i lang Tiid kom mig meget fremmed for, at iblandt saa mange reene sunde og til Menniskenes Føde beqvemme Dyr have

og

og disse Oldenborrer og andre Insecter, uagtet deres naturlige Skidenhed deres Magerhed og den liden Fødesæt hos dem er, kundet finde sted da de andre dog tiene til at føde det Menniskelige Kiøn. men efter nogle faae giorte prøver af hvis der er passeret i vores Egn, kand jeg ey unddrage mig fra at forundre mig over Mosis klogeUndersøgning. Det er vist, at Jøderland Arabien Ægypten og de omliggende Lande vare meget underkastede dette slags Ormes Plage. som da Moses forud saae den dyre Tid, det Jødiske Folk en Dag kunde vorde sat udi ved disse Insecter, saa har hand givet dem Middel og Anslag paa hvad de skulde giøre naar deres Korn Enge, Olive og andre Frugt-Træer, Viin-Træer og Resten af Jordens Grøde var ødelagt af Græshopper og Oldenborrer, hvoraf Landet vrimlede, nemlig, at dem er tilladt i Mangel af andre Føde og heller end døe af Hunger at æde disse Insecter som havde lagt dem øde, og deraf at leve, uden at frygte for derover at blive ureene, saa at Irlænderne ved deres Opførsel i lige Tilfelde ere blevne paa en vis Maade Commentatores over dette sted i den hellige Skrift, og have opdaget Textens rette Meening. Det er og rimeligt at disse Oldenborrer ere et slags af de Skarnbasser som de gamle Ægypter holdte i saa stor Høytid, at de dyrkede dem og udgrov deres Figurer paa deres Obelisquer, som nu omstunder end ere at see, thi intet er meere naturligt end at troe at en Nation som var saa hengiven til Polytheismum, som Ægypterne vare heldst udi er

Land

Land som var saa plaget af disse utallige Insecter har fundet sig geneigen til at dyrke en saa synlig Aarsag til deres Fiendighed, i Haab til at formilde dem derved. Af samme bevægende Aarsag var det og, at denne Nation tilbad Crocadilerne i Niilstrømmen som var saa skadeligt et Dyr, og Romerne i hvor raffinerede de end vare i deres Afguderie, lod bygge adskillige Templer til Febren, hvori de giordte deres Løfter efter Valerii Maximi Beretning for at bringe den til Medlidenhed mod dem. Disse Observationer viser os tydeligt, at en fornuftig og lærd Mand kand iblant giøre en nyttig Brug af de Ting, som synes slette.

Frankerige.

Udi Paris er trykt udi 4 Vol. in 12. Histoire Ecclesiastique pour servir de continuation à celle de feu M. l'Abbe Fleury. Author dertil siges at være B. Favre, og tvivles paa at dette Verk fortiener den Roes forige Abbed Fleury sig med sit Skrift har indlagt.

Svitzerland.

Udi Geneve er trykt i 2 Vol. in Folio Histoire de Dauphin & des Princes, qui ont porté le nom de Dauphin, denne Historie angaar i sær de Dauphins af den 3de Race, som have deres Oprindelse af Baronerne de la Tour du Pin, da under den sidste af denne Stamme deres Land er indlemmet den Franske Krone. Ved denne Tractat ere mange observationer over deres gamle Skikke og Sæder og Familierne.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 34.

Dend 22 Augusti 1726.

Dannemark.

Guus.

Aslag Guus naunkundig i Norge 1565. udi Kong Haagen Haagensens Tid. Mogens Guus.

Gutzo.

Jens Gutzo, Jacob Michelsen Gutzo, Hr. Tilluf Michelsen Gutzo.

Gyldenax.

Skioldet er hvidt med en grøn Jord, hvoraf ere oprundne 3 gyldene Ax, og paa Hielmen 2 Vesselhorn, og derimellem den grønne Jord og 3 gyldene Korn-Ax.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie er indleveret til Pressen et meget nyttigt Verk, som fører til Titul den første Christendom, det er de gamle Christnes Religion eller Guds Tienniste udi de første Evangelii Tider, afdeelt udi tre Parter ved Villiam Cave D. D. paa Engelsk, men

men nu udi vores Danske Sprog til den Gudfrygtige Læseres Tieniste oversat af Jacob Müller, Guds Ords Tiener til Sveistrup, Dover og Wenge Meenigheder udi Schanderborg Amt. Verket er inddeelt udi 3 Deele. Den første angaar de gamle Christnes Skyldighed mod Gud, og hvorledes de derved har forsvaret sig mod deres Fienders skrekkelige Beskyldninger. Denne Part indeholder 11 Capitler, det første om de Poster som de første Christne i Henseende til deres Religion bleve forelagde. Det 2. om de nye optenkte Ting som Christendommen blev beskyldet for. Det 3. Om saadanne Ting som de Christne andgaaende deres udvortes Tilstand bleve bebreidede. Det 4. Om de Beskyldninger som dem i henseende deres Livs og Levnets Forhold bleve forelagde. 5. Om deres Religions egentlige stykker, og fornemmelig om deres Skyldighed mod Gud. Det 6. om deres Kirker og offentlig Guds Tienistis Huuse udi de allerførste Tider. Det 7. Om Søndagen og andre Hellige Dage hos de første Christne. Det 8. om de Personer af hvilke den gandske Menighed fordum bestoed, nemlig saa vel Tilhørere som Lærere. Det 9. om deres sædvaanlige saavel offentlig som hemmelig Guds Tieniste. Det 10. om den hellige Daab, og hvorledis den i den første Christen Kirkis Tider blev forrettet. Det 11. om Herrens Nadvere, og hvorledes den udi den gamle Kirke blev administreret og holdet. Den anden Part betreffer de Dyder som de første Christne har ladet

see hos sig selv, og bestaar af 7 Capitler. Det 1. om de forste Christines Ydmyghed. Det 2. om deres Himmelsindede Gempter og Verdens Foragt. Det 3. om deres Maadelighed udi Klæder og udvortes Dragt. Det 4. om deris store Maadelighed og Afhold i Mad og Drikke. Det 5 om deris besynderlig Afhold og Kydskhed. Det 6. om deris Villighed og Bestandighed udi Religionens Bekiendelse. Det 7. om deris Exemplariske Taalmodighed udi paakommende Lidelser. Den 3die Part angaaer deres Pligt og Skyldighed samt deres Forhold, hvorledes de har skikket og forholdt sig mod de andre Mennisker, det er afhandlet udi 5 Capitler. Det 1. om deres Ærlighed og Retfærdighed. Det 2. om deris umaneerlig Kierlighed og Godvillighed. Det 3. om deris Eenighed og Fredsommelighed. Det 4. om deres Lydighed og Ydmyghed mod deris Verdslig Øvrighed. Det 5. om deres Bodfærdighed og Kirke Disciplin. Hvorved er et dobbelt Register nemlig et Tide-Register over de Authoribus eller Skribentere, som findes antegnede i dette Skrift, og hvorudi sees hvad Tid de har levet, og dend Tid deres Skrifter ere udkomne. Saa og de Geistlige Forsamlinger, og naar de Romerske Keysere have begyndt at regiere, hvis Love og Forordninger i dette Skrift ere citerede. Det andet Register er over de fornemste Materier som forefalder i denne Bog.

Tydskland.

Udi Halle har D. Lange udgivet Anatomen

seu Ideam Analyticam Systematis Metaphysici Wolfiani med Hovraad Wolfs Tale de sapientia Sinarum Confuciana. I Fortalen viser hand Aarsagen hvorfor hand har forferdiget denne nye Tractat. Orationen er overalt igiennem forsynet med Notis elencticis, og særdeeles misbilliges derudi at Hovraad Wolf holder de ældgamle Sineser imod Philosophiens Historie tillige med den Sinestiske Viisdoms Instauratore Confucio for Atheister, og dog tilskriver dem saa hoy og fuldkommen en Grad af Dyd og Viisdom, at hand derudi roser dem som et Munster, hvilke alle øvrige Nationer havde at efterfølge. I denne Anatome viser Author, at Wolfs Systema ved den saa kaldede Harmoniam Præstabilitam er sammensat baade af Idealisternes og Materialisternes urigtigste Systematibus, og ey kand holde Stik enten in Morali eller Religionen. Hand opregner efter Ordenen hvilke Principia derudi ere tagne af Idealismo, og hvilke af Materialismo, og efter at hand har udsat 15 Stykker i samme Systemate, anfører hand nogle Anmerkinger over Bulfingers delucidationes, og beviser i Anhanget mod Hovraad Wolfen, at Atheismus ey først ved en ond Misbrug, men i sig selv er skadelig for gode Sæder og det Menniskelige Societet, og om Naturens Lov, at samme ingenlunde ved Naturen selv saaledes er befestiget, at det og kunde have Sted om ey en Gud var til.

Udi Jena er trykt i Aar in 8. 1 Alph. 19 Ark

sterk, et Skrift oversat af det Frandske under den Titul, Herren des Marets Mitglieds der Frantzöschen Academie in Paris, vergnügung des Gemüths oder Gedanchen von Gott, der Welt, und der Religion &c. Wegen seiner Vertrefligkeit von vernehmer Hand auß den Frantzöschen ins Deutsche übersetzt, nun aber mit einigen Anmerkungen erlautert, und nebst einem vorlauffigen Discours von dem wahren Grunde aller Glüchseligkeit in diesem Leben heraußgegeben. Dette Skrift indbefatter særdeles i Slutningen en god Deel af det samme som D. Lange har afhandlet i sin Bog, kaldet Causa Dei & Religionis Judæis revelatæ &c. Men det er dog forfattet paa en lettere og behageligere Maade, saa at det kand læses baade af Lærde og Ulærde. Det er indrettet saaledes som to talede med hinanden da Philedon og Renatus underholde hinanden udi en Discours over de udi Titlen nevnte Materier. Under den første forstaaes et vellystig og kiødelig sindet Menniske, og under den anden en som er igienfødt og from. Hin frembringer sine Tvivl og Vildfarelser, og iblandt meget frekke og liderlige Tanker, denne besvarer samme og søger at omvende ham, hvorved Bogen er bleven meget angenem at læse. Author har og tilføyet Verket adskillige Anmerkninger, hvori over Hovedet til deels nogle Ting forklares, deels og med stor Beskedenhed proves adskillige af Des Marets Meeninger. Hvo dertil er Author er ikke bekiendt, dog er det vidst at det ey er skreven af O-

ver-

versetterin. Mand siger at en fornemme Rigs-Greve er den som har paataget sig dette Arbeyde, endskiondt hand i Fortalen ikkuns udgiver sig for en Soldat, hand har som hand siger udvaldt sig vel en gammel men saadan en Fransk Bog til at oversette, i hvilken hand som i en kort Begreb i stor Forraad har forefundet hvis som kand synes opbyggelig, nyttigt og angenem, hvorover hand har været betenkt paa at give det ud. Det er ingen Tvifl paa at jo denne Bog vil føre sin Nytte med sig, særdeeles hos dem som ere verdslig sindede og gierne ville læse noget artigt og angenemt. Ja alle unge Menniskker kunde her anvende den Tiid med Nytte som de spilde paa Romaners Giennemlæsning. Bogen kaldes paa Fransk Delices de l'Esprit, og maae være rar siden Bayle ey har havt den, den er skreven i en bestandig Allegorie, hvilket maa tilskrives, om det synes at deri indrommes indbildings Kraften noget for meget. Men saa sindrig og andegtig denne Bog er saa stikler den dog sterk paa Jansenisterne, hvilke imod den have skrevet en Bog, kaldet les Visionaires par Mess. de Port Royal a Cologne 1683. hvori de søgte at vise adskillige Feyl imod ham, aabenbarede og at Mr. de Marest under Eulebii og Renati Naun havde skreven sin egen Historie, hand har ellers udgivet en Heldtesang kaldet Clovis, men er tilsidst bleven en aabenbare Svermer, som seeis af hans Bog Avis du saint Esprit au Roy, men ikke destomindre er dette Skrift frie for Svermerie og kand

læses med Nytte, da mand ey finder ringeste Aarsag til at holde denne Mand mistenkt.

Nederlandene.

Udi Amsterdam vil mand med forste udgive en Beskriveise over den Samling af Antiquiteter som Hr. Papenbrok besidder, under den Titul Marmora Papenburgica ex Sixianis, Wittianis, Reinesianis, Heidenianis, Græviania liisque conflata sive Collectio ac Descriptio Monumentorum veterum, Inscriptionum Græcarum Latinarumque Ararum Cipporum Urnarum Anaglyphorum Statuarum ac Bustorum quæ olim in Græcia variis Asiæ partibus Romæque ejusque in viciniis apud Batavos & huc devecta nunc conspiciuntur in hortis Papenburgianis Harlemum inter & Velsenam apud Virum Nobilissimum Gerardum Papenbrok Judicum Reipubl. Amstelædamensis non ita pridem Præsidem &c. cum figuris Curante D. Bedbero Ecclesiaste Amstelædamensi.

Sammesteds er trykt in 12. Formulaire du Consensement des Eglises Reformées, de Sville sur le doctrine de la Grace Universelle & des Matieres qui s'y rapportent, comme aussi sur quelques autres articles. En latin & in Francois avec des remarques. Oversetteren af denne bekandte formula Consensus har vedsøyet nogle Anmerkninger, hvori hand ey har taget i Betenkning at refutere de Feyl, hvorudi de som have forfattet denne Formulam, skal være

faldne saa vel i det de iide anfører deres Mening som de fordømme, saa og i det de urettelig anvende de Skriftens Stæder som ey giør til Sagen. Ja de have ofte sagt sig selv imod, hvoraf skulle kunde sluttes at de i hast maae have forfattet denne Formulam, i stæden for de burde have undersøgt den nøye, og overlagt det med dem, som det angaar. Dette har givet Oversetteren Anledning til at sette deres Decision imod i sine Anmerkninger tydelige Stæder af Skriften, som sige dem imod, og derhos mange af de anseeligste Theologis i Sveitz deres Testimonia, som have strax i Begyndelsen lært tvert imod, hvis i denne Formula antages pro rato. Om nogle Articler viiser hand ikkuns at de ere af ingen Betydenhed, hvilket hand, hvor hand har fundet det nødig, har bekræftet med gode Testimoniis. Ved andre Stæder har hand blot anført de Berners og deres Lære som de forkaste med mere bekandte Ord. Hand har og opregnet en og anden vigtig Omstendighed som betreffer nærværende Tiders Tilstand.

Saa er der og udkommen i Aar in 12. Memoires pour servir à l'histoire des troubles arrivez en Svisse à l'occasion du Consensus. Dette Verk giver Efterretning hvad med Formula Consensus fra 1695. af da den blev opsat til 1724. særdeles i det Land de Vaud, hvorover Canton Bern har oberherskabet, og derfor kand lade deri prædike hvad Lære det vil, er foregangen. Det er got at mand har deslige Historier, særdeeles naar

de ere skrevne med Beskedenhed og upartiske, efterdi de give Efterkommerne nyttige Lærdomme, hvorledes de sig i deslige Tilfelde skulle klogere opføre. Author til denne Historie har været dertil saa meget meere beqvem, efterdi hand siden denne Handel begyndte, har ladet sig være angelegen, om alt hvis som er foreløben at indhente Underretning, og at samle alle de Skrifter Efterretninger Ordrer Supliquer Erklæringer, og deslige som derved ere forferdigede. Hand har ført sig mange fornemme Folks Breve til nytte, hand tilsiger en oprigtig og usminket Historie uden at bekymre sig om at udforske Menniskenes Tanker, og det synes at hand har holdt sit Ord, de Ting som hand forteller skinner klarlig nok i Øyene, saa at mand kand see at de ere grundede paa sikkre Beviser. Hand har her og der refuteret de lette Fundamenter som det ene og det andet Partie anfører, tilstaar og at hand ofte har maat modsige Geistligheden i Bern. Men hand forsikrer at det er skeedt uden Partiskhed. Mand maa billigen forundre sig over, at de Berner have nødt deres Geistlige til at underskrive den Helvetiske Confession og Formulam Consensus, da dog Universalismus maintineris i den første, og Particularismus i den anden. Oversetteren af denne Formula, der er en anden Mand end den der har skrevet denne Historie, har tilsagt at udgive en Samling af alle de Skrifter som om denne Tvistighed fra dessen Begyndelse af ere udgangne.

Udi

Udi den Hag er udkommen i afvigte Aar in 8. udi 2 Vol. en Fransk Version af Cromvels Lif og Levnet paa Engelsk, under den Titul la Vie d'Olivier Cromvel Lord Protecteur de la Republique d'Angleterre, d'Ecosse & d'Irlande, recueillie des meilleurs Auteurs & de plusieurs excellens manuscrits. Iblandt de mange Historicos som hidtil have skrevet om Cromvel, er der kuns faae som jo har giort for meget af at roese ham. Author til denne Beskrivelse meener sig have troffen Middelveyen, hand anseer for Romaner de af fremmede udgivne Liv og Levnets Beskrivelser over Cromvel, og de som ere forferdigede af Engellænderne vil hand at findes Partiiske, saa at mange angelegen Ting enten ere udelukte eller forbigangen. Dette Verk mener hand at være frie for alle disse Fevl.

Sammesteds er under Pressen la Monarchie des Hebreux par feu Mr. le Marquis de St. Philippe traduite de l'Espagnol en François 2 Vol. in 12. samme Verk trykkes og baade paa Hollandsk og Spansk.

Endnu Sammesteds er trykt paa Latin og Frandsk, Description abregée des Planches, qui representent les Cabinets & quelques unes des curiositez Contenues dans le Theatre des Merveilles de la nature de L'Vincent Membre de la Societé Royale de Londres. Description du Pipa ou Crapeau aquatil de surinami qui engendre ses petits par le dos &c. saa og le Catalogue & description des animaux volu-

lutils, aquatils & Reptils, comme aussi des animaux à quatre piez & autres creatures tres rares conservez dans leur Naturel dans les liqueurs, og paa Hollandsk Wonder Toneel der Natuur geopend in ene korte Beschryving der Hoofdeelen van de bysondre Seldsaamheden daarin begrepen.

Udi Utrecht er trykt in 12. Joh. Cornelii de Paw Diatribe de alea Veterum ad Epigramma Agathiæ Scholastici. Mr. Pauw har udvaldt sig en temmelig dunkel Materie, hvoraf og Salmasius har forstaaet meget lit, omendskiøndt hand har vildet forklare dend, som Paw viiser, men hand har giort sig Materien saa flittig bekiendt at alting forekommer ham let og tydelig, dog vil der vel findes mange, som vil besvære sig over Materiens Dunkelhed. Mand maae læse Bogen oftere igiennem, om mand vil giøre sig et tydelig Begreb om dette Spil, og have de vedsatte Figurer for Øyne, som forestille Brettet hvor paa mand spilte, tillige med de derpaa findende Figurer. Agathiæ Epigramma er det 61 i den første Bog af hans Grækiske Anthologie, Salmasius har søgt at forklare samme i hans Commentario over Proculi Levnet i Vopisco, men mand forstaaer ey deraf, hvori dette Spil har bestaaet. Men af Paws Erklæring kand mand derom giøre sig et kort Begreb. Hand har tillige forklaret adskillige Stæder i de andre Grækiske Authores.

Udi Mechlen er trykt en Bog kaldet Mare libe-

berum ex jure Naturæ Gentium & Civili assertum, vindicatum redivivum, regnante feliciter Carolo VI. Cæsare, neq; minus feliciter Belgium guvernante Maria Elisabetha Archiducissa Austriæ, Author søger i denne Tractat at vise at Gud og Naturen har givet alle Mennisker som ville til Soes drive Handel og Vandel paa fremmede Stæder og Lande Frihed til det at giøre.

Engelland.

Udi London er trykt i Aar in 8. en nye Edition af Thomæ Mori, som var Canceler i Engelland under Kong Hendrich 8. Regiering, hans Lif og Lefnet skreven af een hans egne Descendenter. Dette synes af et Sted i denne Beskrivelse, som Hendrich 8. var den Pavelige Stoel meget tilgedan, førend hand fattede i sinde at forskyde Cathrine af Arragonien.

Sammesteds er den lærde Humphredus Wanley som har udgivet den anden Deel af Hikesii thesauro lingvarum Septentrionalium, d. 17 Julii ved Døden afgangen.

Frankerige.

Udi Paris er trykt udi 2 vol. in 12. Observations curieuses sur toutes sortes de sujets de Physique extraites & recueillies des meilleurs Memoires.

Sammesteds er under Pressen udi 5 vol. in 12. Nouvelle Relation des Côtes de l'Afrique

Par

Par Mr. le Labat Dominicain, dette Verk er forsynet med Korter og Kaaberstykker, og skal indeholde alle Frandske Compagniers, som derpaa indtil denne Tiid have handlet, deres Historie.

Saa trykkes og paa et Verk kaldet la Religion des Gaulois, tirée de plus pures sources de l'Antiquité Dette Verk er inddeelt udi 2 tomer in4to. 40 Kaaberstykker ere i denne Bog, foruden Mengde Medailler og Inscriptioner, som forestille de gamle Gaulers Afguder og Afguds Dyrkelse, Author dertil er en Benedictiner af Congregatione St. Mauri.

Endnu sammesteds har Mr. Bacquier udfundet et sikkert og ufeylbarligt Middel til at stille den Smerte Gigten foraarsager, paa hvad Sted paa Legemet det end maatte være, ja om det end flytter sig fra et Sted til det andet, og igien drives i høyden, dette forretter hand formedelst et Simplex Specificum som hand uddrager af Safterne og tillaver paa saadan Maade, at den Syge, paa Øyenblikket mand berører Stædet med Saften, bliver Pinen qvit, og har hand af samme Cur giort mangfoldige skiønne Prøver.

Herforuden er der trykt Opuscula S. Augustini, og indeholdes derudi de peccatorum meritis & remissione, & de baptismo parvulorum, ad Marcellinum, libri tres. De spiritu & littera ad eundem, liber unus. De natura & gratia ad Timasium & Jacobum contra Pelagium, liber unus. De perfectione justitiæ hominis ad Episcopos Eutropium & Paulum, Epi-

pistola sive liber. De gratia Christi & de peccato originali, contra Pelagium & Cælestium, libri duo. Liber primus pe gratia Christi; liber secundus de peccato originali. De gestis Pelagii ad Aurelium Episcopum, liber unus. Epistola 194 ad Sixtum. Epistola 217 ad Vitalem. Epistola Synodica Episcoporum Africanorum in Sardinia exulum, ad Johannem & Venerium & alios, de gratia Dei & humano arbitrio. Concilium Arausicanum secundum de gratia & libero arbitrio. De nuptiis & concupiscentia ad Valerium Comitem, libri duo. Contra duas Epistolas Pelagianorum liber ad Bonifacium. De gratia & libero arbitrio ad Valentinum & cum illo Monachos Adrumetinos, liber unus. De correptione & gratia ad eosdem, liber unus.

Svitzerland.

Udi Geneve er trykt 1724. Sa Religion de S. Paul. ou Idee que cet Apotre donne de la Religion qu'il croit & qu'il professe, expliquée & developée. par Mylord l'Archeveque de Tuam. Traduit de l'Anglois, denne Bog er trykt in 8. og er en Oversettelse af det Engelske, hvilket først var en Prædiken som Erkebispen af Tuam i Irland havde holdet over Act. XXIV. 13, 14. siden har hand formeeret samme, og giort en Tractat deraf. Ved Slutningen findes en kort Begreb paa de Stridigheder imellem Protestanterne og Papisterne, hvis Lige mand i Korthed og Nethed tillige ey nyligen haver havt.

Nye Bøger.

Dider. Jacobs dissertatio philologica de Adspersionibus Hebræorum, 4. Trajecti.

Camp Vitringæ de Synagoga vetere libri III. 4to. Leucopetræ.

Christ. Matth. Pfaffii introductionis in historiam Theologiæ Literariam pars IIItia 4to. Tubingæ.

Sebast. Schmidii commentarius in primam Johannis Epistolam. Accedit epistolæ S. Pauli Apostoli ad Romanos analysis paraphrastica, cum notis (Steph.) de Brais, 4to Lipsiæ.

Hugo Grotius de veritate Religionis Christianæ J. C. Koecherus ad fidem antiq. codicum recensuit & edidit, 8. Jen.

Christoph Wollii commentatio philologica de parenthesi sacra 4to Lips.

Joach. Langii caula Dei & Religionis Judæis revelat. adversus sic dictum Naturalismum, Halæ.

Jo. Godofr Pilarik meditationes poeticæ in in libros Biblicos, 8vo Francof.

Joh. Gvil. Jani verum Dei Verbum Ecclesiæ Evangel. assertum & adversus (Jo.) Milani S. J. objectiones vindicatum. 4to. Vitemb.

Campegii Vitringæ Theologia Symbolica, 8vo. Trajecti.

Jo. Hubneri CIV. Historiæ Sacræ, olim germanico sermone conscriptæ 8vo. Lipsiæ.

Jo. Andr. Schmidii historia Festorum & Dominicarum, 8vo, Helmstadii.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 35.

Dend 29 Augusti 1726.

Dannemark.

Gyldenløve.

Skioldet er fordeelt paa tverts i 2 tvende lige Deele, den øverste halve Deel er hvid og derudi en rød gaaendes guldkronet Løve med kryllet Hale, det nederste Feldt er fordeelt i røde og hvide Skaktavlede Ruder, paa Hielmen en ligeledes guldkronet Løve. Vaabenet forekommer og saaledes, at det øverste Feldt er gult, og Skaktavlene gule og røde, samt Løven paa Hielmen siddendes, og kalder Otth. Sperling i sin Vaabenbog samme Familie Gyldenhorn.

Familien har boet i Norge, og er uddøed under Kong Christiani Quarti Regiering, da den sidste af Slegten paa Sverdsiden var Hr. Niels Hendrichsøn til Østerraad som var den sidste Hovmester i Norge, og tillige Befalingsmand over Agerhuuslehn, hand havde til ægte Inger Rømmer. Deres Børn vare 1. Anna Gyldenløve til Semb, gift

gift med Erich Urup, Erich Urup og Margrethe Brahes Søn. 2. Lutzia Hr. Jens Tilossen Bielkes til Osterraad. 3. Margrete Vincents Lunges, som af Christopher Truidsen efter Erkebiskop Olufs Foranstalting og Tiskyndelse blev ihielslagen i Trundhiem, og 4. Ingeborg gift med Peder Hansøn til Foß.

Udi dette Kongl. privilegerede Bogtrykkerie, er ved Trykken bleven ferdig det 10 Bind til Samlingen udaf udvalde danske Vers og Miscellania, hvorudi indeholdes 1. Betenkninger over det gamle, og Velsignelse over det nye Aar 1679. til Kong Christian den 5te af Th. Kingo. 2. Lykønskning til Kong Friderich den Fierdes Fødselsfest 1705. af A. W. Drejer. 3. Til Griffenfeld af Th Kingo. 4. Nytaars-ønske 1681. til Kong Christian den 5te af T. Kingo. 5. Nytaars ønske 1719. til Kong Friderich den 4. af J. Friis. 6. Kort Begreb saavel af de gamle Danskes Blinhed i deres Afguds Dyrkelse under Hedenskabet som af deres Vildfarelse i deres Guds Dyrkelse under Pavedommet indtil Gud opvagte Luther, fremstillet ved Jubelfesten 1717. af J. Friis. 7. Suplique til Kong Christian den 5te 1677. af J. Worm. 8. Tobaks Berommelse imod nogle kræsene og svimmelhovede Foragtere, stiilet til alle ædrue Tobaksmogeres Forlostning, og til Trykken Nylig Lagt op. 9. Lykønskning til Kong Friderich den IV. ved den forehavende Reyse igiennem Danmark og Norge 1704. 10. Lacrimæ Crocodolinæ det er hiertebrekkende Taare over

Innocentium Pave i Rom 1699. 11. Coridons Forpligt til sin Galathe af A. Bording. 12. Daphnes Hiemkomst fra fremmede Lande, og hans Klage over Galathees Fraværelse af samme. 13. Daphnis Sorg til døden over sin skiønniste Phillis Ugunst af samme. 14. Coridons Klage over Galethæes Fraværelse, af samme. 15. Mag. Christian Falsters Brude-Vers til sit eget Bryllup, holdet med Rider Dom-Skoele ved sin Indtrædelse til Rectoratet in Aprili 1723.

Sverrig.

Udi Stokholm har den Kongelige Translateur ved Archivet, Erich Julius Biörner paa 5 Ark ladet trykke et Svar over D. Celsii, i Aar udkomne Skrift om Runerne udi Medelpad, under den Titul Erici Julii Biorneri Epistola Responsoria ad Virum Clar. Dominum Celsium SS. Theol. Doct. & Prof. Publ. Lingv. Orient. de ejusdem dubiis circa delineationem & Explicationem Runarum.

Tydskland.

Udi Berlin er nyligen kommen fra Pressen Thornische Denkwürdigkeiten, worinn die im Jahr Christi 1724. und vorhergehender Zeiten verunglückte Stadt Thorn, in Königl. Pohlnischen Hertzogthum Preussen von einer unpartheyschen Feder grundlich vorgestellet wird, und als eine Zusatz und mehrere Ausführung des betrübten Thorns dienen kann. Welchem noch der Oliwischen Frieden beygefügt. Dette Verk er

trykt

trykt in 4. og er som en Tilgift til det Skrift, kaldet daß betrübte Thorn. Alting er her meget grundig og upartisk udført, og bekreftet med Original Documenter, saa at dette Skrift saa vel nu som i fremtiden vil giøre god Tieniste i Verden. I Fortalen opregnes Titlerne af de i denne Handel udgivne Skrifter.

Udi Leipsig er nu ferdig trykt den 12 og sidste Deel af Khevenhyllers Annalibus Ferdinandeis, den indeholder de Aaringer fra 1632 til til 1637. eller til Ferdinandi 2. død, og er forsynet med skiønne Kaaberstykker. Dette Verk kand agtes for et af de kostbarste som er trykket i Tydskland, og haaber Author at erholde af Keyserens Archiv de til Ferdinandi 3. Historie tienlige Memoires og Acta, da hand deraf vil forferdige samme Keysers Lif og Levnets Beskrivelse paa lige Foed som disse Annales ere trykte.

Ligeledes er der udkommen en nye og forbedret Edition af M. Adam Erdman Miri Biblisches Antiquitæten Lexicon, hvorudi grundig undersøges de i den Hellige Skrift forekommende Naune, Personernes Egenskaber og Forretninger, Gudstienisten, Ofringerne og derved tillige det Hedenske Afguderie og Afguder, det Jødiske Politie-Væsen Oeconomie allehaande Ceremonier og Skikke, Lande, Stæder, Byer, Bygninger, merkverdige Stæder, Floder, Brynde, Søer, Bierge, Dale, Træer, Mennisker, Dyr, Meneralier, Stierner, Vundertegn paa Himmelen, allehaande Tideregninger, Maal, Vegt,

Slegteregister, egne Tilfelde, Miracler, Kunster, Handteringer og deslige. In Summa alt hvis er enten nødvendig eller nyttig at vide, saa vel for som under den Levitiske Gudstienisse af det gamle og nye Testamente, om den Israelitiske Regtering og hans Stand, samt hvis der kand tiene til Geographien, Chronologien, Genealogien og Historien, og forklare adskillige Skriftens Stæder.

Sammesteds er trykt i Aar in 8. Inscriptionum singularium maximam partem Novissimarum fasciculus, quas junctim edidit Joach. Christ. Nemeits. ser. Waldeciæ Principi a Consiliis aulicis, samme bestaaer af 1 Alph. Da Author for 4 Aar siden reysde igiennem Italien, har hand samlet de Inscriptioner som sloed ham meest an, og enten for Personernes eller Skrivemaadens skyld, vare merkverdige og dog ere af andre forbigangne. Mand kand deraf lære meget baade i den Borgerlige og Lærde Historie, da os ellers pleyer at blive lidet bekandt om de Lærdes Liv og Levnet i Italien. Ved Slutningen har hand anført sine egne Inscriptioner om Svenske Sager, som fortiene at vorde læst.

Udi Nyrnberg er trykt i afvigte Aar Mag. Frid. Gothilf. Freytagii progr. de Portis Inferorum, og udi Aar hans Programma de sudario Veronicæ in templo Portensi depicto. Udi det første Programmate anfører Author meget af de Hedenske Skrifter om Helvedes Porte, men viser derhos at samme ey passer sig paa Christi

Spro-

Sprog Matth. XVI. som langt snarere bør forklares af de Jødiske Antiquiteter. I det andet beskriver hand Veronicæ foregivne Svededug saaledes som den er afmalet i Kirken til Schull-Pforten, hand viser ey allene at den Sagn er Fabelhaftig, men giør endog adskillige lærde Anmerkninger derover.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt i afvigte Aar Recueil de Voyages au Nord contenant divers Memoires tres utiles au Commerce et à la Navigation tom. 7. De første tre Deele af denne Samling ere udkomne 1715. den 4. Aar 1718. og den 5 og 6 1720. Udi denne Tome er den Geographiske Ordning noget bedre i agt taget end i de foregaaende. Om mand ikke finder i alle disse Reyser den skiønne Skriver-maade og nye Sager hvilken mangen en nu omstunder forlanger allene, saa ere de i det mindste ikke skrevne for at bedrage Læseren som Dumonts Reyse til Italien og Levante, Drasle de Grandpierre Reyse til Africa og Asien, Gemelli Carari Reyse omkring Verden, som udskriver og tilegner sig hvad alle har sagt for ham og endnu bedre. Joh. Struys Reyse til Muscau, hvis Falskhed Chardin og andre har viist. Author til les illustres francoises hans 1691. til Ostindien giorte Reyse. De Mace hans Voyage, hvori Religionen bespottes paa en ubehøflet Maade. Voyage aux Cotes de Guinee & en Amerique som er en forder-

vet Copie af Rocheforth, hvilken en til Holland flytted Converius har formeeret med mange alt for frie Fabler, og Hr. Paul Lucas Reyse-Beskrivelse hvori ey faae Usandferdigheder forekommer. Denne Deel indeholder P. Orleans Historie om det Chinesiske Riges Erobring ved Tartarne. J. de Lucæ Efterretning om Tartarne Circassierne og Mingrælierne, P. Archangeli Lamberti Efterretning om Colchis og Mingrelien. P. Joh. Maria Beskrivelse over samme Lande. Det Kort over den Caspiske Søe som Czaren har ladet tegne tillige med Capitain Perry hans Beskrivelse, og Joh. de Plano Carpii Reyse til Tartariet.

Engelland.

Udi Engelland har en Adelsmand naunlig Henrich Saamarez opfundet en curieus og nyttig Machine, for nøye at maale den Vey som et Skib tager igiennem Vandene. Mand har dertil betient sig af adskillige Inventioner, i sær af Minut Linien, men denne Machine overgaar dem alle, i det samme ved det at den tillige retter den Seylende, naar hand tager feyl i sin Seylads, giver Middel og Leylighed til ey alleene at frelse Menniskenes Lif, men endog det indskibede Gods. Machinen som settes uden for Skibet, og med en Snoer er fastgiort ved Forstaunen, er dannet som det Bogstav Y. mand kand giøre samme af Tin eller Jern efter Stedets Dybhed, ved hvilket mand vil sig betiene. Ved enden af Linierne som formeere Kanterne, eller øverst paa Bogsta-

vet Yere 2 smaae Spader eller Skuffer, nesten giorte som den Figur er der forestiller Minut Linien, hvoraf den ene gir sig ned ligesom den anden gir sig op. Den nedgaaende Spade derimod naar den finder Vandet staaer imod efter proportion af Skibets eller Fartøyggeds Bevegning, foraarsager derved Machinen en circular Bevegning neden under Vandet, som er sterkere eller mindre efter proportion af Veyen som Skibet giør, og det uden at foraarsage det mindste hinder i sit Løb. Denne Bevegning communicerets et slags Uhrverker, som oprettes i Capitainens Cahyte eller et andet beleyligt Sted i Skibet, igiennem en Snor som gaar fra Enden af Machinen til Verket. Naar nu Bevegningen paa denne Maade er communiceret en liden Klokke som er i Verket, giver den Lyd fra sig eller slaar accurat de Geometriske Skrit eller Mile som Skibet har giort eller løbet, hvoraf da lettelig kand vides, hvorledes Skibet er løbet med Vinden eller Strømmen, saa og hvor stridig Strømmen gaar, som er til særdeeles Nytte naar mand skal seyle over farlige Stæder, som blinde Skier og Grunde.

Udi London har den berømte Mathematicus Mr. Neuton opfundet et Teloscopium for dem der betragte Himmelens Løb, samme er ikkuns 2 Foed lang, og har dog samme Virkning in Optica som de hidtil brugte, og 20 Foed lange Telescopia.

Sammesteds har Hr. Greene for at udgive et stort Verk in folio, hvorpaa Titulen allene kand

giøre Folk curieus, da det angaar Undersøgning af den nye Philosophies Fundamenter, og de fornemste Videnskaber som grunde sig paa Fornuftens Slutning. Samme Verk skal inddeles udi 7 Bøger. I den første skal handles om Galilæi, Hugenii, Neutons og Kells Mechaniske Philosophie. I den 2. om Fundamenterne til Kepleri, Neutons og D. Gregorii Astronomia Physica. I den 3. om Fundamenterne til Gibsons, Keils, Drakes, Taunty, Blancards, Alph. Borelli, Lemery, Bayles D. Freinds Wallis, Halleys og andre deres Anatomie Chymie Pneumatik og Hydrastatik. I den 4. om Fundamenterne til een Physica og Logica eller Lokens Forsøg om den Menniskelige Fornust. I den 6 om Fundamenterne til Moralen og den naturlige Religion i samme Forsøg, og Cartesii Clarkes og Wollathons Meditationer. Men i det 7. om Grunden i Mathematiquen, fluxionibus, seriebus infinitis og Algebra. Author lover at vise, at naar mand holder alle disse videnskaber mod den Christelige Religions Beviisligheder, skal den Guddommelige Aabenbarings Sandhed endnu klarere skinne i Øyene end Philosophorum Vished og deres Fornust-Slutninger.

Endnu Sammesteds har Johan Brindlay udgivet en prægtige Edition af en Latinsk Historie om den Krig som Carl 8. Konge i Frankerige ved Slutningen af det 15 Seculo førte i Italien, samme er trykt in 4. under den Titul Bernhardi Oricellarii de bello Italico Commentarius, ex

authentici Manuscripti apographo primum in lucem editus. Mand har dette Verk at tilskrive den Engelske Gesandt i Italien Davenant, som har ladet det udskrive af Store Hertugen i Florentz hans Bibliothech.

Herforuden har Sammesteds en lærd Person for i et Historisk Verk at undersøge hvorledes Skotterne først have fattet Foed i den Sydlige Deel af Store Brittannien, hvorved tillige skal følge adskillige Undersøgninger om de Skotske Kongers Succession lige fra Kong Fergus den 1. af indtil Eugenium 1. og en Refutation paa de Fabelfulde Beretninger om Skotlands Antiquiteter, som anføres af Jo. Fordun Hect. Boethio, og de øvrige Skottiske Skribentere, hand vil tillige undersøge de gamle Brittiske Historie-Skriveres Caracter, deres Skrivermaade og dette Landes Stiil.

Frankerige.

Udi Paris er trykt 1725. in 4. l'Existence de Dieu demontrée par les merveilles de la nature en trois parties, ou l'on traite de la structure du Corps de l'homme, des Elemens, des Astres & de leurs divers effets avec des figures en taille douce. Mand kand om denne Tractat som nu eftertrykkes i Amsterdam, sige, at dend afhandler udforlig hvad Cicero har sagt i Slutningen af den anden Bog de natura Deorum, og det i Korthed, men i en god og rigtig Orden. Mand seer alt saa her, at en Gud er til,

be-

beviist ved en vidtløftig Opregning af alt hvis der er det forunderligste i hele Verdens Skabning, saa vel hvad Menniskene som alt det andet Væsen angaar. Mr. Nieuwentyt en berømt Hollandsk Medicus er Author til denne Bog. Dette Exempel tillige med de af mange andre Medicis som have udgivet fortreflige Bøger om adskillige Geistlige Materier, viser, at de Lærde af denne Profession ey have saa liden Religion, som mange Folk i Almindelighed meget ubillig sig have indbildet. Jo mere mand kiender Naturen, jo mere er mand overtydet at der er en Skabere til. Vores Medicus undersøger ey det Menniskelige Legems Indrettelse efter den udvortes Anseelse som en blot Chirurgus, der ey har nogen Videnskab om Naturen, hand lader sig ey nøye med de udvortes Sandsers Testimoniis, hand tilsetter hvis hans Øyne og Hænder ham opdager, sine Betenkninger, og giører sine Fornufts Slutninger over, hvorledes disse Deele forholde sig imod hinanden, og deres Brug tilsammenhenger, da hand seer et forstandigt ugrundelig og uendeligt Væsen, om mand ellers vil give agt paa hvis mand seer med Øynene, og føler med Hænderne. Dette er Aarsagen hvorfore Galenus naar hand beskriver os adskillige deele af Legemet, udraaber hvert Øyeblik at der er en Gud til. Nærværende Verk er først skreven paa Hollandsk, og for 10 Aar siden trykt første gang til Amsterdam, siden er det oplagt adskillige gange paa Engelsk, og den 5 Editon der-

af

af for nylig udkommen, hvorefter denne Version er giort. Hr. Nieuwentit deeler sin Tractat i 3 Deele, i den første undersøger hand det Menniskelige Legems Bygning, og begynder med Cicerone fra Munden af, og beskriver hand dessen Brug paa det allernøyeste. I den anden igiennemgaar hand Elementerne med deres differente Virkninger, og betragter i den tredie Himelen. Af alle Verkets Deele bliver Slutningen den samme som Ciceronis, at Verden og alt hvis den er sammensat af, er skabt til et vist Endemaal, og mand paafølgelig ey kand negte, at det er en høyeste fornuftes Gierning. I begyndelsen af Bogen staar en almindelig Discours, hvori Author søger Kilden til ald Atheisteri, og viser at egen Kierlighed, Hofferdighed, Uvidenhed og Egensindighed ere de sædvanlige Aarsager dertil, hvilke giver Middel ved haanden som kunde være de kraftigste imod saa stort et Onde.

Sammesteds er forferdiget ved Trykken: Les vies de Saint Prudence Eveque de Troyes & de Sainte Maure Vierge. Mand vilde bedrage sig selv, om mand i denne Bog vilde søge S. Prudentii Lif og Levnet. Mand veed hart ad intet af ham undtagen at hand har haft stoer Deel i den Stridighed som var i det 9 Seculo de gratia & prædestinatione. Hand var een af hoved Personerne, og tog ingen Betenkning i at erklære sig for Godeschalcum. Mand har herom stridet med stor Heftighed, og Author søger at frietage herudi Prudentius fra ald Mistanke. Hand

igien-

igiendriver Labbeum Cellotium og andre som have angrebet Prudentium. Ved Slutningen er tilføyet Prudentii Prædiken om dend hellige Mauræ Lif og Levnet, tillige med nogle Anmerkninger derved, i hvilke mand finder mange curieuse Undersøgninger, som angaar Staden Trojes, Author har ey været sparsom paa sine Betragtninger. Nogle ville vel finde det paa ham at sige, at hand ey har beflittet sig paa en god Stiil, mindre paa en god Orden, men mand seer meget vel at hand har skrevet for lærde Folk.

Endnu er sammesteds trykt i afvigte Aar Geographie Universelle historique & Chronologique anicenne & moderne par Mr. Noblot udi VI. Bind in 12. Det har visselig sin Nytte at befrie visse Videnskaber fra deres naturlige Sterilitet, og at udpynte dem naar det skeer med en Zirat, som ikke er fremmed for Materien eller ey skikker sig, thi at ville skrive i Poetiske Sager med en galant, og om Theologien med en Epigrammatisk og Poetisk Stiil ville vel kloge Folk ey billige. Men naar mand laaner noget af angenemme Videnskaber for at lette Læren ved Sterile Videnskaber, og derved at styrke Ihukommelsen, er det en Konst som særdeeles giøres behov ved Geographien. Intet er tungere at beholde end de mange Naune, om mand ikke med egne Omstendigheder indprenter samme udi Ihukommelsen, mand maae derfor føye dertil visse Omstendigheder som ere merkverdige og henger ved. Det har været Mr. Nablots Henseende med denne

nye

nye Geographie, hand har derfor forbunden Geographien med Historien, og anført noget merkverdigt om hver Sted. Hand har ey alleene beskrevet Landene, men endog hver Stats Oprindelse, Forandring, Sæder, Brug, Religion, Regiering og Beskaffenhed, og anmerket det rariste hvad i samme er at finde. Hand melder og om mange Sagers Paafund, om berømmelige Folk, Soldater, Philosophi, Skribentere og Kunstnere, ved de Stæder hvor de ere fødte. Til desto større Fuldstendighed, har hand vedføyet en Geographiam Ecclesiasticam, eller kort Beskrivelse over alle Patriarchater, af Abbed de Comanville hans Bog, og rørt ved Stæderne tillige om de deri holdne Conciliis samt om nogle af de merkverdigste Canones. Ja hand giver en kort Begreb om alle Conciliis Generalibus, hvilket mand ey forhen har funden i nogen Geographie. Landkortene ere meget nyttig indrettede, i det mand paa Øyeblikket kand see hvad hver Provintz i de gamle Tider har indbegrebet, eller hvorledes de udi Romernes Tider har været indeelte, og hvad de nu indeholder. Mand seer hvad Forandring der er skeet in provinciis Ecclesiasticis, og at mand meest har rettet sig efter et Verdslig Lands Tilstand, derpaa følge de Chronologiske Tabeller, hvorpaa Erkebiskopdømmene og deres Suffraganei tillige med det Seculo i hvilket de ere oprettede og deres Indkomster ere at finde. Denne nye Geographie er forfattet med god Methode og tydelig, og Beskrivelsen er hverken for kort eller vidtløftig.

Nye Bøyer.

Epicrisis apologetica in partem aliqvam Historiæ ecclesiasticæ recentioris, in compendio Gothano novissimæ continuatæ, 8vo. Halæ.

Mart. Chladenii institutiones Theologiæ moralis regulis & observationibus instructæ, 8vo. Vitemb.

Stephani Viti apologia, in qva Synodus Dordracena & reformata Fides, adversus Jo. Laur. Moshemii consultationem, qvam epistolis Jo. Hallesi præmisit, vindicatur, 8vo. Cassellis.

Hartwici Bambami apparatus enthymematico-exegeticus, observationes comprehendens, 8vo. Hamb.

Jac. Frid. Reimanni diatribe anti-critica, qva ejusdem historia Atheismi universalis adversus (Jani) Camptonis diatriben, vindicatur, 8v. Hildesiæ.

Georgii Langemack Historia colloqvii inter (Jacobum) Colerum & (Matth.) Flacium Illiricum de peccato originis, 8vo Sundii.

Pauli Bergeri Nestorianismus Hæreseos convictus & P. E. Jablonsky oratione inaugurali oppositus, 4to. Vittembergæ.

Jo. Laur. Moshemii orationes de eo qvod nimium est in studiis criticis & de Christo unice Theologo imitando, 4to. Helmstadii

Franc. Wokenii textus V. T. originalis Ebræus ab Enallagis liberatus, 8vo. Lipsiæ.

Jo. Alph. Turretini opusculorum varii generis tomus II, 8vo. Brunsv.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 36.

Dend 5 Septembr. 1726.

Dannemark.

Gyldenstiern.

Skioldet er blaat, og derudi en Syvoddet forgyldt Stierne, paa Hielmen 2 Harniskede Arme som fatter med begge Hænder en forgyldt Federkost eller Viste med 7 grønne Paafugle Fedre. Nogle ville med Andrea Wellejo i hans udgivne Historia Ecclesiastica Adami Bremensis lib. 2. cap. 16 henføre denne Familie til Ottincar Hvide, som førde en hvid Stierne i Vaabenet og var af det Kongelige Danske Bloed, saa at samme hvide Stierne siden for visse Aarsagers skyld skal være forandret til Guld.

Men den første Mand fra hvilken Slegte-Registeret i lige Linie til vores Tider vides, var Hr. Niels Erichsen den Høye, hand efterloed sig en Søn Hr. Erich Nielsen, som var Danmarkes Riges Marsk, (Erich Eriksen Marsk nevnes i Kronikerne 1314. har mueliat været Far-Broder til ham,) hand og Hr. Niels Bugge havde Moder tilsmmen, men ikke Fader,

Erich Nielsøn efterloed sig en Søn ved Navn Hr. Niels Erichsøn, hand havde 3 Sønner, Hr. Knud Nielsøn, Hr. Peder Nielsøn, og Hr. Erich Nielsen, den ældste Hr. Knud Nielsøn Danmarkes Riges Raad var 2 gange gift, 1. med Anna Christensdaatter Wendelboe, og siden med en Aagesøn med den første Frue havde hand Hr. Hendrik Knudsøn kaldet den gamle, 1450 nevnes som i Chrønikerne, og sad i Danmarkes Riges Raad 1456. hand eyede Ivernes, hans Frue var Anna Munk af Hedvegaard, Hr. Mogens Munk og Kirsten Tottis Daatter. Disse 2 ligge begravne i S. Knuds Kirke i Odense, hvortil de skal have givet stort Gods, som Fundatzen 1397. udviser. De havde 3 Døttre og 1 Søn, navnlig Hr. Knud Hendrichsøn til Aagaard og Ivernes, hvis Frue var Hilleborg Mortens Daatter Skinkel, deres Søn Hr. Hendrich Knudsen den Yngre var en af de rigeste Ridder i sin Tiid, hand fik til ægte Karen Bentsdaatter Bille af Søeholm, og havde med hende 7 Sønner og 2 Døttre, Sønnerne vare Bent, Jørgen, Knud, Mogens, Otte, Gabriel og Christopher Gyldenstierner, den ældste Bent Gyldenstiern var ugift og blev slagen i den Svenske Feyde, den anden Jørgen Gyldenstiern var Mester i de Boglige Konster, og Canik i Odense, hand døde in Majo 1551. ugift, begraven i St. Knuds Kirke sammesteds. Gabriel Gyldenstiern til Restrup havde Jens Frises Daatter til Lungholm, Kirsten Friis, som var Holger Rosenkrantz til Boller, der blev slagen for Aalborg

af Skipper Clemens Parthie, hans Ente, men havde ey Børn med hende, hand døde 1559 d. 15 Febr. var 1550 Befalings-Mand over Aalborg Amt, Hr. Knud Gyldenstiern til Aagard blev i sin Ungdom udi Boglige Konster baade inden og uden Lands flitteligen undervilst, og giorde i dennem saa god Fremgang, at hand i det berømmelige Universitet til Colln an Rhein blev creerit Philosophiæ Magister, hvilken Academisk Ære-Titul de fornemste af Adel i de Dage ingenlunde skammede sig ved at imodtage. Efter sin Hiemkomst af fremmede Lande blev hand til adskillige Geistlige Præbender forfremmet, og omsider til et skiønt Prælatur nemlig Dom-Prousstet ved Viborg Capitel, det hand i nogle Aar betiente. 1529 blev hand Bisskop i Fyens Stift, udi Hr. Jens Andersens sted, som samme Episcopatum godvillig for ham resignerede og afstod, enddog hand ingen tid blev til det Biscopelig Embede consecreret og indviet, men skrev sig ikkun Electus ald den stund, hand var derved. 1532. blev hand af Kong Friderich den 1. opskikket til Norge med øverst Commando og Befalning over det Krigs-Folk, der skulde imodstaae Kong Christiern den 2. som da var kommen tilbage af sin Landflygtighed, og tragtede efter at bemegtige sig Riget. Hvad ved denne Expedition blev bestilt, og hvorledes Knud Gyldenstiern ved et Leyde-Brev, som siden blev brudt, besnærede dend ulyksalige Konge, saa at hand blev indtil sin dødedag en fanaen Herre, derom kand læses hos Arild Hvitfeld. Der Kong Friderich var nu 1533 død,

og

og Grevens Krig nogen tiid derefter paafuldte, blev Bisp Gyldenstiern trengt fra sit Stift af Grev Christopher, som havde indtaget Fyen, dog restitueret igien, der Fienden af Kong Christ. 3. Krigsfolk var forjaget. Dog varede denne Lykke for ham ikkun stakket. Thi 1536 d: 28 Aug. som var D. 20 post Trin. blev hand tillige med alle de andre Bisper efter samme Kong Christ. 3. Befalning paagreben og i Fengsel indsat, og maatte, førend hand kunde derfra igien udslippe, ligesom hine ved streng Revers frasige sig fra sin Geistlige Stands Dignitet, Indkomst, Myndighed og Vælde, hand blev og derefter aldeles Verdslig, og indlod sig i Ægteskab med Fr. Jytte Podebusch, Predbiørn Podebusch til Voßborg (Rigens-Raads) Daatter, og Niels Broks ogsaa Rigens Raad, som var slagen ved Aalborg i Skipper Clemends Oprør 1534. hans efterlatte Enke. Siden hand nu saaledes var bleven lecularisseret, boede hand i nogle Aar paa sin Gaard Estrup, hand fik Ø-Kloster af Kong Christian i Forlæning, og efterdi Kloster-Jomfruerne endda vare derinde og bleve fremdeles nogen Tid hen med Underholdning sammesteds forsørgede, saa holdte hand og hans Frue imidlertid ey meget Huus i bemelte Kloster, men vare mestendeel paa deres egne Gaarde Aagaard og Woßgaard, som dennem tilhørde. 1537 blev hand Lehnsmand paa Westerwig Kloster. Hand efterloed sig 2 Døttre og 2 Sønner Hendrik og Præben Gyldenstierner, den ældste Søn Hendrik Gyldenstiern var Befalings

Mand paa Bahuus, og 2 gange gift, 1. med Lisbeth Ottes Daatter Brahe af Knudstrup, og siden med Mette Ottes Daatter Rud af Møgelker, med den sidste Frue havde hand Knud Gyldenstiern, fød paa Aagaard i Han herred in Junio 1575. hand blev 1584 sat i Skoele paa Sorøe, men siden sendt 1590. ud af Riget med sin Præceptore Johanne Bakmeistero (postea Med. D. & Prof. Rostochiensi) reiste saa paa de fornemste Stæder in Germania, Helvetia, Scotia, & Anglia, kom fra Engeland til Skibs hiem til Danmark, og var i Kong Christ. 4. Hov paa 3 Aars Tid. Takkede af fra Hove 1598. og holdt siden Huus paa sin Gaard Aagaard, havde Brylup i Aalborg, 1605 d. 13 Octobr. med Jomfrue Sophia Hans Daatter Lindenov til Gavnøe, drog med Kongen paa det Krigstog ind i Sverrig 1609 seq. blev 1613 af Kongen forlehnt med Westervig Kloster, som hand beholdt i 6 Aar, siden 1619 med Bergenhuus Lehn i Norge, i hvilket præfectura hand døde 1627. den 7 Febr. begraven udi Korskirken i Bergen, nestfølgende 22 Febr. da Episcopus Loci D. Niels Paaske holdt over ham Liigprædiken, som er trykt. Hand efterloed sig ey Børn, hans Enke fik siden Hr. Hendrik Rantzov til Schøneveyde i Hollsteen.

Preussen.

Udi Bramsberg er trykt 1722. Joh. Leonis olim Ecclesiæ Collegiatæ Guldstadiensis Decani Canonici Historia Prussiæ, samme er trykt

in

in folio, og bestaaer af 6 Alph. 6 Ark. Dette Verk kunde virkelig været meget kortere om mand, som skee burde, havde vildet udelade ald den Snak Author har indrykket om de Miracler som ere giordte snart af Helgene selv, snart af deres Billeder. Mand har og paa Author at udsette, at hand viser sig meget partiisk, som er en stor Feyl paa en Historicus, Prisciano giver hand paa Polsk Maade et Oresigen, og følger i sin Historie meget nøye Cromeri Fodspor. I at beskrive samme Lands Naturalia, har hand givet sig meget blot, som at imellem Hornene paa de Preussiske Buffeler er saa stor Plads at der kand sidde en Rytter, og at Bernsteen, naar den opfiskes, er gandske blød, og bliver først tør og haard udi Lusten. Merkverdigere er det hand beretter om et 1497. opfiskede stykke Bernsteen, hvori var udgravet de Ord paa Latin: Jeg Broder Hermegast af Arfenberg, Opsyns Mand ved Agatsteens Fangsten i Lochstet, har for at erfare Tingen indgravet disse Ord paa en Klump Jord udaf det sandigte Bierg i Sambia, af hvilket mand troer at Strand-Vandet bereder Agatsteenen, og ladet det synke ned i Havet, i den Forhaabning at mand i sin Tid skal finde det igien. Paa den Tid var paa Biergene i Sambia mengde af Ege og Fyrre-Træe, af hvilke paa visse Tider flod en Materie som en Brød-dey, hvid, guul eller graaagtig, og mand troede i Almindelighed, at naar dend faldt i Havet blev deraf Agatsteen. Author forteller at Andledingen til det Vers

Qui bibit ex nœgis de frischibus incipit ille,
Cur sic? si quæras? sic lex Pruthenica anxit

reyser sig deraf, at de gamle Hedenske Preussere havde for Sædvane at tildrikke de Christne og Ordens-Brødrene, og naar de skienkte friskt ind igien, forgistede de Drikken, hvorudover den tydske Ordens-Mester befoel under Livs-Straf, at hvo der drak den sidste Drik, der var i Kanden, skulde paa nye drikke af det som frisk blev iskienket. I Begyndelsen forteller Author hvorledes det i de allerældste Tider har seet ud i Preußen, saa viit mand derom har Efterretning af Plinio Ptolomæo og andre gamle Skribentere, men hand vender sig strax derpaa til de nye, da nogle Nordiske Folk kaldet Borulci, omtrent Aar Christi 523. eller 550. have nedsat sig der, og indtaget den District imellem det Baltiske Hav Veixelen og Floden Ossa hvoraf det siden er kaldet Borussia eller Preussen. Deres Anfører eller Konge heed Prutenus, som med sin Broder Viduito drev de første Indvaanere de gamle Cymbrier i Klemme, og anlagte for at holde dem desto bedre i Tvang, efter de Tiders Beskaffenhed, adskillige Festninger, dog indførte hand under sine vilde Undersaatter den gamle Cimbriske Afguds Dyrkelse. Disse dyrkede Soel og Maane, og Kong Prutenus saae vel, at samme skikkede sig vel for hans Folk, jo nødvendigere det var ved noget synligt, som stedse faldt dem i Øyene at holde dem i deres Pligt, for at trenge dermed desto bedre igiennem, overgav hand sin Broder Viduito Regieringen

og

og giorde sig selv til yperste Præst, hvilken de gamle Preusser kaldede Crive Kirweito, det er den neste Herre efter Guderne eller Gudernes Mund, hand tog og adskillige Præster an under sig, som hand kaldede Crivas eller Weidelotos. Herpaa lod hand alt Folket sammentalde ved en stor Eeg, som ey var lidet forskrekket, da mand hele Natten forhen omkring denne Eeg havde hørt en forferdelig Torden og Lynen, og altsaa af sig selv var kommen paa de Tanker, at Guderne i sær Percunus maatte i dette Veyr have talt med deres store Præst, hvorudi de bleve endnu mere bestyrkede af Kong Viduitus, som begegnede sin Broder med den største Ærbødighed optenkes kunde. Saa snart det blev Dag, aabenbarede Præsterne Folket Gudernes Villie og Befaling, som bestoed derudi, at de skulde holde fast ved de nyligen antagne Skikke og Guds-Tieniste, og nøye i alting efterkomme hvis den store Præst dem befalede. Denne Eeg, som var destineret til Gudernes Dyrkelse, var overmaade stor, og havde i Runden 6 Alen til visse, samme holdt sig Vinter og Sommer over stedse grøn, og var saa tyk paa Grene og Blade, at ey en eniste Draabe Vand kunde regne der igiennem, dend var inddeelt i 3 Rom eller og Hopheder, i hvilke hver af dem var opreist Patolli, Protrimpi og Percuni deres Afguders Billeder. Patollus saae ud som en gammel ærverdig Mand med et blegt Ansigt langt og graat Skeg om Hovedet omgivet med et Bind, hand blev dyrket som den der var Herre for Dy-

den, og bleve ham til ære de døde Menniskers Heste og Øxens Hoveder ophævede. Protrimpo blev tilegnet Magten over Jorden og Vandet, hand blev i den henseende dyrket som den der havde at raade over Mark og Havefrugter, ja endog som en Krigs-Gud, ham til ære blev stedse opfødt med Melken Slange udi en med Korn-Ax tildekket Krukke, og ham opofret unge Drenge. Den 3de Afgud Percunus, der anmerker det samme, som Lynild, blev forestillet med et vredagtigt og gloende Ansigt samt et sort græslig Skieg, var og rundt omkring omgivet med Flammer. Ham til ære blev en ævig Ild af Præsterne underholdet af Eegetræe, og den som af Uagtsomhed lod Ilden udgaae maatte undgielde med Livet. Hans Bestilling var at skaffe got og frugtbarlig Veyrligt, og ey at skade Landet med Torden Lynild eller Regn. Det fornemste Sted paa denne Eeg besad Patollus, over hvilken Protrimpus og Percunus stode i lige høyde over Jorden, og bleve anseete af Patollo med et suurt Ansigt. Men alle 3 torde mand ey dyrke paa andet Sted end ved denne Eeg. Omkring Egen var i viden afg Foed et kostbar Forheng, hvorigiennem ingen torde gaae undtagen Præsterne, hvilke iblandt hævede samme op at Folket kunde see derind, saa var og Fyrsterne tilladt i vigtige Anslag og Forbund med deres Hænder at røre ved Egen. Heele Pladsen deromkring saa meget græsselig ud over den store Mengde Blod af Menniskene og Dyr som der daglig og i stor Mengde bleve ofrede. At nu Folket desto bedre kun-

kunde være overbevist om deres Afguders store Magt, forskrekkede Patollus dem ofte om Natten, særdeeles de fornemste iblandt dem i deres Huuse, naar de ey havde efterlevet deres Præsters Befaling, ikke saa hastig som skee burde betalt deres Løfter, eller bevist de Afdøde den sidste Ære. Iblandt anfegtede hand dem saa sterk, at de af Frygt vare dødsens, eller og faldt i store Sygdomme, og naar hand kom 3de Gang til dem, indbildte de sig at de ikke uden Menniskeblod kunde forsones, hvilket een af Præsterne udgydede ved at give sig for en god Batalning et Saaremaal i Kroppen, og mand holdt det for et vist Tegn, at Afguden var stillet tilfreds, naar mand imedens Blodet løb afsaaret, hørte at det brusede i Egen. Percunus lod ofte igiennem lynild og torden svare dem, som spurte ham tilraads eller anordnede hvad hand vilde have efterlevet: Vilde nogen sette Tvifl herpaa, i sær da den Tykkelse Træet gives, for mange synes utroelig, anfører Author, at mand i hans Tid har seet i Preussen en Eeg af den størrelse, at den var 27 Alen tyk, men da samme var saa gammel at den indvendig var gandske huul, haver en Rytter derinde udi mageligheed kunnet tumlet sin Hest, hvilket Hertug Albert i Preussen og hans Søn ofte have prøvet, indtil dend endelig forgik deels af ælde, deels af de mange ved sremmede derudi indgravne Naune. Kommer det nogen mistenkeligt for, at denne Eg baade Vinter og Sommer har været grøn, saa søger Author at vise en Prøve af sin Lærdom derudi, ved at

un-

undersøge om Egen virkelig har været grøn, eller Fanden har stillet det disse blinde Afgudsdyrker saaledes for, og slutter at det har været ham meget let, siden de oplyste Israeliter saa let vare at forføre ved Guldkalven. Men da Christendommen begyndte, blev ved samme Troe opbygget en ziirlig Capelle med mange Altar, og denne hellige Eeg derudi indlukket. De Catholske Geistlige havde derved Guld, grønne Skove og gode Dage, indtil den Lutherske Religion fordrev de feede Munke af saa kier og fordeelhaftig en Reede, da efter Authoris Meening til ald ulykke dette Bedehuus tillige med Rasteburg tilfaldt en blandt de fornemste af den Preußiske Adel, som samme Religion var tilgedan, hvilken Herre forstørrede Capellet, lod Egen afhugge og betiente sig af Steenene til Bygningen ved sit Slot Rasteburg. Men ihvor troe de gamle Preusser vare deres første og gamle Afguder, indrømmede de og andre Sted iblandt saadan Dyrkelse, af Mazovierne havde de antaget Gurdiw eller Gauche, som en Gud for deres kogte Spise, hvilken til Ære deligeledes underholdt en brændende Ild af Egetræ, og ofrede ham det første af alleslags Frugt, Meel, Hunning, Vox og Fiske, hvilket Offer blev antendt og forbrendt paa den første store Steen. Men disse Guder til ære underholdt de gamle Preusser visse Præster, som de kaldte Vejdelottos som vare temmelig gamle og maatte leve ugifte. Deres Pligt var at bede Guderne velsigne Folket og Qvæget, de sunde med de syge,

hvor-

hvortil de beteente sig af Asken udaf den ævige Ild, samme giorde og Anstalt hvorledes Mark og Jorderne til rette Tid skulde hoies og saaes, Børnene lære at læse og forud sagde tilkommende Ting; Disse Præster opvartede Mandspersonerne, Qvindekiønnet havde derimod sine Weidelottas, som giorde den samme Tieniste som Weidelotti hos Mandkiønnet. Da Prutenus og Viduitus saaledes havde indrettet deres Gudstieneste hos deres Folk, frigiort samme for Mazoviernes Slaverie, og deelt Landet under Viduiti 12 Sønner eller Dettre, vedtoge de at døe. De kaarede derpaa for alle en nye ypperste Præst, formanede samme tillige med den øvrige Deel af Almuen at adlyde og følge Gudernes Befaling, toge derpaa hinanden med mangfoldige glædskabs Tegn ved Haanden, og opstigede paa et Baal strax ved den helligede Eg, og forbrændte sig selv for Landets beste, som de foregav, til Aske, og havde Prutenus da opnaaet 132. og hans Broder 116 Aar. Toe af Præsterne forbrændte sig med dem, som og bleve optagne i Gudernes Tal, nemlig den ene Vurscheitus som en Afgud for Heste, Kiør, Svin, Faar og Bukke, og dend anden Sveibratus som en Gud for Fugle, Høns, Giæs, Duer ꝛc. Foruden disse dyrkede de og Slanger som Gudernes Budskab, hvilke ingen under Lifstraf torde understaae sig at dræbe, saaog Ugler og andre Dyr. Nogle Floder holdte de og for hellige, saa at de meente det var synd at æde den Fisk, som fandtes derudi, eller bruge Vandet.

Vier-

Bierget som de holdt for hellig kaldtes Rambis torde ingen komme paa, undtagen velpyntede Fruentimmer, da de af samme Kiøn, som uden deres sædvanlige pyntning, og med blotte Føder vovede at betræde dette Sted, bleve med stor Svaghed hiemsøgte. Det almindelige Syndoffor for Folket eller Landet var en Buk, efterdi de indbildte sig at de ved at ofre saa frugtbar et Dyr desto snarere kunde erlange deres Guders Bevaagenhed. Den ypperste Præst førte samme midt iblandt Folket, lagte Haanden paa dend, indbød i alle nærværendes Paasyn Guderne til saadan Offer. Naar nu Præsten derpaa havde skaaret Halsen af Bukken, og opsamlet Blodet i et Bekken, gik ald Almuen der omkring, giorde sin Bøn, og blev derpaa under en vis Talemaade besprenget med Blodet. Derpaa blev Skindet trokken af Bukken, Kiødet koeget og sortæret af dem som vare tilstæde, hvorhos Drikkekarrene ginge flittig om, og blev dantzet heele Natten over, hvad anden Dagen var til overs blev nedgravet, at Hundene samme ey skulde giøre ureen. Vare fleere end en Bye lodtagen i at giøre et Offer, blev i Stæden for Bukken slagtet og ofret en Oxse, dog blev nøye i agt taget, at ingen Christen indfandt sig ved dette Gilde. Naar nu Author har givet tilkiende allehaande andre Ting, bemøyer hand sig med at fortelle hvorledes Preusserne ere blevne Christne, og i sær at opregne adskillige Helgenes Lif og Levnet som dertil have været behielpelige, i sær Svisbertus af Engelland

som

som reyste omkring med adskillige fornemme Engellænder for at omvende Hedningerne, og i sin høye Alderdom kom til Preussen, da hand omvendte mange, dog har mand ey nogen fuldkommen Underretning førend om Erkebiskopen af Prag Adalberto, som forlod sit Stift, reyste allevegne omkring, og omsider ankom til Preussen hvor hand af Hedningerne blev myrdt, og kierte saa ingen sig om deres Omvendelse, indtil Bruno 1003. der hendte Martyrkronen. Da nu Preusserne ey med det gode vare at formaae til, at antage Troen og forlade Afguderi, var mand betenkt paa at tvinge dem dertil. Først bragte Casimirus Konge i Polen dem under aaget, men da de igien stræbede efter at sette sig i forige Friheds Stand, og Polen ey selv var megtig nok til at holde dem i tvang, bleve Korsherrerne indkaldede som da i det forjettede Land ey havde noget at bestille. Disse Riddere ængstiede Hedningerne idelig med Krig, og rovede fra de nye omvendte Christne hvad de behøvede til deres Underholdning, i hvormeget de end af Authore roeses. Disse Riddere, som over de da brugelig Kryds toge ey lidet bleve forsterkede, og derfor uden stedse paa Geistlighedens Tilskyndelse erholdt friske Hielpetroupper af de Tydske Forster, bemegtigede sig alle Preußiske Lande, bragte og Pommern under sig, og havde isinde at giøre det samme med Lithauen under Paaskud at omvende Hedningerne, og de bleve de meget megtige siden den Liflandske Orden, Sverdbrødrene, dem var indlemmed, saa at de førte mange blodige Krigr med

alle Naboerne, særdeeles med Polen, indtil Ordenen fik den store Knek, at de fornemste Stæder og Herrer i Preussen med Ordensmesterens Tilladelse oprettede mellem sig et Forbund og Forsamling, ved hvilken de betrengte Undersaater kunde anbringe deres Klage, om dem ey af Ridderne blev skaffet Ret. Thi da dette Forbund alleene var opkommen af Fortrydelse over den umennifkelige Haardhed, og de unødvendige Kriger, i hvilke Landet uophørlig af Ridderne blev forvikiet, de tydske Hielpetrouper udeblev, og de fleeste Riddere antog den i Landet sig udbredende Evangeliske Lære, det og stoed paa Nippet, at Polen med Herreskiold havde tvunget Ordenen, saa besluttede da endelig den sidste Ordens Mester Albertus paa hans Fetteres Marggrævernes af Brandenborg Raad, at tage heele Landet som et verslig Lehn af den Polske Krone.

Nye Bøger.

Jo. Laur. Moshemii cogitationum in Novi fœderis locos selectiores liber primus, 8vo. Hannoveræ.

Jo. Henr. Maji Theologiæ Evangelicæ. pars IV. & ultima. 4to Francof.

Aug. Pfeifferi thesaurus hermenev ticus, 8vo. Lipſ.

Hugo Grotius de Veritate Religionis Christianæ, cum annotationibus E. S. Cypriani, 8vo. Lipſ.

Henr. Schatbau parerga philologico-theologica V. pars 8vo. Lubecæ.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 37.

Dend 12 Septembr. 1726.

Dannemark.

Continuatio om Gyldenstiern.

Hr. Knud Gyldenstiernes og Jytte Podebuskes anden Søn Hr. Predbiørn Gyldenstiern til Vosborg, var Rigens Raad. fra 1585. til 1588. var hand Befalings Mand paa Aastrup, 1592. forærede hand nogle Bøger til det lidet Bibliothec ved St. Botulphi Kirke i Aalborg, nemlig Rod. Guialterum in Lucam og Plinium Gelenii. 1595. fik hand Malmøe Slot i Forlehning, samme Aar den 25 May udseylede hand fra Vendsyssel tillige med Ove Lunge til Odden, og Lars Kruse til Svenstrup, med fleere Hoffinder, og skulle

Gesandtviis omkring Norge ind ad Ryßland i Rigens Bestilling, hvorfra de ved Mikkelsdag samme Aar komme tilbage med usorrettet Sag, thi Russerne mødte ikke, hand døde 1616. d. 23 Julii paa Wosborg, hand var 2 gange gift, først 1580. den 28 Aug. med Birgitte Rosenspar, og siden 1588. med Mette Erichsdaatter Hardenberg, med den 1ste Frue havde hand 1 Daatter, og med den anden 2 Dottre og 3 Sønner, Knud, Eyler og Hendrik Gyldenstierner. Dend ældste Knud Gyldenstiern eyede Voßborg og Skovsboe, hand havde Christentze Hermans Daatter Juul, af Restrup Kield Krabbe til Brasgaard, hans Enke, til ægte, hun havde med ham 3 Dottre og 3 Sønner Prebiørn, Kield og Herman Gyldenstiern, hvilken sidste døde Barn, Prebiorn Gyldenstiern fik Hilleborg Hartvigs Daatter Bille, Moder til 2 Sønner, den ene Hartvig Gyldenstiern døde voxen ugift, og den anden Knud Gyldenstiern fik Lisbeth Rosenkrantz til Rosenholm, som efter hans Dod fødte en Daatter kaldet Hilleborg Gyldenstiern. Hr. Prædbiorn Gyldenstierns af Vosborg anden Søn, Eyler Gyldenstiern til Bistrup havde ey Børn med sin Frue Sophia Johans Daatter Bernekov, men den 3de Søn Hendrik Gyldenstiern, som eyede Svanholm i Skaane og Skovsboe i Fyen, havde med sin Frue 6 Dottre og 3 Sønner Prebiorn, Erich og Claus Gyldenstiern, den ældste døde udenlands, den yngste druknede 1652. imellem Assens og Hadersleben, Erich Gyldenstiern kal-

det Hardenberg efter sin Farmoders Fader, hand fik Birgitte Fridrichs Daatter Rets, og havde med hende 3 Dottre og 2 Sønner, Axel og Preddiørn Gyldenstiern. Hendrik Knudsen Gyldenstiern af Aagaard, og Frue Karen Billes 5 Søn, Hr. Mogens Gyldenstiern til Biersgaard og Stiernholm var Danmarkes Riges Raad og Posmester, hand havde til ægte Anna Mauritz Daatter Sparre, og med hende 7 Dottere og 5 Sønner, Hendrik, Mogens, Hannibal, Christian og Frands Gyldenstiern, hvilken sidste døde voxen ugift, den ældste Søn Hendrik Gyldenstiern til Fuldtofte, var gift med Frue Bodel Ottes datter Jernskieg, og havde med hende en eniste Daatter, som fik Holger Ulfstand af Vosborg. Mogens Gyldenstiern til Biersgaard var Kongens Gesandt til Skotland, hand havde Frue Hille Ebbesdatter Ulfeld, og med hende 5 dottre og 3 søner Mogens, Larmand og Ebbe Gyldenstiern, hvilken sidste døde ugift. Den ældste Mogens Gyldenstiern til Søeholm var gift med Sophia Frans, daatter Rantzou, som fødde ham 2 Dottre og 4 Sønner, Frants, Erich, Hannibal og Mogens Gyldenstierne, de 3 første døde unge, og Mogens Gyldenstiern døde ugift, var Festemand, og skulde have havt Merthe Sivertsdaatter Urne, som siden fik Christopher Sehested. Mogens Gyldenstierns og Helle Ulfelds anden Søn Larmand Gyldenstiern til Biersgaard giftede sig med Margrete Albretsdaatter Fris af Harredskier, de havde sammen 4 Dottre og 3 Sønner, de 2 ældste

Albert og Mogens døde begge ugifte. Den 3 Søn Ebbe Gyldenstiern fik Ellen Olufsdaatter Parsberg, som først var forlovet med Mogens Jacobs-Søn Ulfeld, og da hand døde Udenlands kom i Ægteskab med Ebbe Gyldenstiern, og havde med ham 4 Dottre, 1. Jytte Balzer von Hoblitz. 2. Karen døde liden. 3. Margrete Sophie Obrist Niels Hesteskoes, og 4. Karen Starkhusiouds. Saa og 6 Sønner, Mogens Gyldenstiern. Oluf, Laxmand og Christopher Gyldenstiern, som alle 3 døde unge. Lauritz Ulfeld Gyldenstiern og Arild Gyldenstiern. Hr. Mogens Gyldenstiern og Anne Sparris 3 Søn var Hannibal Gyldenstiern til Restrup, hans Frue var Helvig Biørnsdaatter Kaas af Starupgaard, de havde ey Børn sammen. Bemelte Hr. Mogens Gyldenstierns 4 Søn var Christian Gyldenstiern til Stiernholm i Skaane, hand havde først i Senge Abel Mogensdaatter Kaas af Oredrup, og siden Dorthe Jørgensdaatter Rud. Her Hendrik Knudsøn og Karen Billes 6 Søn Otte Gyldenstiern var gift med Helvig Mogensdaatter Giøe af Krenkerup, de havde en Daatter ved Naun Karen Jørgen Marsvins til Dybek. Hr. Henrich Knudsens svvende Søn Christopher Gyldenstiern til Iverslnes havde Anne Tønnesdaatter Parsberg til ægte, med hende havde hand 6 Dottre og 4 Sønner, Gabriel Gyldenstiern og Niels Gyldenstiern som begge døde gamle dog ugifte, Niels Gyldenstiern og Hendrik Gyldenstiern. Niels Gyldenstiern efterloed sig ingen Børn ved sin Frue Kirsten,

sten Hr. Jørgen Lykkes Daatter, men Hendrik Gyldenstiern var 2 gange gift, 1. med Karen Erichs Daatter Bille, som døde i Barselseng og Barnet med, og siden med Berte Niels Daatter Trolle, som fødde ham 4 Døttre og 4 Sønner, Christopher Gyldenstiern, som døde i Rom 1642 Niels Gyldenstiern, Jesper Gyldenstiern døde uden Børn, og Arild Gyldenstiern, af hvilken Niels Gyldenstiern til Ivernes efterloed sig af sin Frue Margrete Lauritz Daatter Straale en Daatter og en Søn, nemlig Hendrik Gyldenstiern, til Boltinggaard, som giftede sig først med Margrete Helvig Jochims Daatter Buchvalde, som fødde ham en Søn Friderich Gyldenstiern, der døde liden. 2. med Anne Helvig Arntsdaatter von der Kula, de havde ey Børn sammen, hvormed sluttes Hr. Niels Erichsøns 1. Søns Knud Nielsøn Gyldenstiernes Afkom.

Sverrig.

Udi Stokholm er til at befordre til den nyttige Videnskab om Land og Agerbrugen den berømmelige Engelske Hausholderes Mortimers Skrifter oversat af Engelsk paa Svensk, samme Verk indeholder en anseenlig Samling af de lykkelige og kloge Huusholdere i Engelland deres giorde virkelige Experimenter udi Forbedringen af Aver, Eng, Skov, Mark Frugt og Hummel-Haver, samt Forbedringen af Giødning og Fæ Avel, som tid efter anden af det Kongl. Societet sammesteds i Trykken ere udgivne, og til Land-

sens store Forbedring fort i den almindelige praxi. Oversetterens Intention ee at udgive den første Deel strax i Trykken. De som have Lyst dertil betale forud 3 Daler Kaaber Mønt.

Sammesteds og andre Stæder i Sverrig samles Subscriptioner for Ecloga Biographica de Antiquariis Sveciæ hvorudi Bures, Stierhielms og Peringskiolds Meriter beskrives, saa og deres Portraiter i Kaaberstik anføres, Prisen bliver 2 Caroliner for Ptænumeranterne.

Endnu sammesteds er trykt 1724. Dissertationis Academicæ pars prior de Stokholmia Auctore Adolpho Johanne Grundel. Denne Tractat har Author inddeelt i 2 Capitler, hvoraf det første beskriver Øens Agnefits Naun Situation og Antiquiteter, sampt Byens tilvext. §. observerer Author Betreffende Øen Agnefit, at hvis af Messenio i hans Sveopent: fortelles om Biskopen af Strengnes, og hans Fiskere som for tyverie didflygtede er fabel. Og at Agnefit bemerker Agnes Sletter, saa kaldet af Agnes Kong Dagers Søn som der blev hengt af sin Gemahl Schialva førend der blev lagt Grundvold til nogen Bye. §. 2. siger at Stokholm har sit Naun af Stok sc. en Bielke, og Holm en liden Øe, da af Historierne er bekiendt, at det Nordre Sund eller Nørrestrøm har været for at afholde fiendtlig Overfald tillukt med Bielker, sammenbundne med Jern Lenker, hvorafhand giør den Slutning at som Sundet er kaldet Stoksund, er Øen derved kaldet Stokholm, som paafølgelig har givet

Byen

Byen Naun. §. 3. Author priser denne Byes Anleggelse meget lykkelig for det Svenske Rige, saasom derved Østlænderne Russerne og Tavasterne som igiennem Melleren som oftest indseglede og plyndrede midt i Riget, bleve udelukte. §. 4. Hand forestiller denne Bye først at være stiftet og bygget af den berømmelige Børge Jarl, og det ongefehrlig 1252. og 1253. som sluttes af de i det Kongelige Archiv forefundne Breve daterte Stoiholm 1252. saa og af de Byen ved Børge Jarl 1255. givne Privilegier, ikke destomindre vil hand, at Byens Oprindelse bør regnes fra Ole Skatkonge. §. 5. Efterdi Indbyggernes Tal daglig tiltog, kunde det Jordsmond som var inden Byens Muure ey tage mod saa mange Indvaanere, thi byggede de Huuse paa Pæle der uden for, saa at Byen alt meere og meere tiltog af de derunder indtagne Holme og Forstæder, saa at deri opregnis Gramunke-Holm af Franciscaner Klosteret, som nu kaldes Ridderholmen af Ridderhuset. Kongsholmen i gamle Dage Arnøn, øvre og nedre Munkeliderne eller Munke Leyren, fordi denne Øe var forundt Franciscan Munkerne og Nunnerne af S. Claræ Orden. Skiebsholm den saavel gamle da kaldet Kieplingen, men nu Blasiiholm, som den nye, ved hvilken den Kongelige Flode forhen laae, Valdemars Øe eller Valmuns Øe hvor den Kongelige Øvrehauge er. Hellig Aands Holmen saa kaldet af det der bygte Hospital, Langholmen til hvilken formedelst en Broe ved den Østre Ende var bygget Lilliehol-

men. Og endelig Ladegaardslandet saa kaldet af de Kongl. Proviantthuuse. Forstæder nu kaldet Malmer, opregner Author tvende, den ene Normalm som ligger i det andet District af Upland Atthundria i Sollandahudari og Solni Sogn, det andet er Sodermaln som ligger paa Peninsulen Sörn, hvilken District i forige Tider er kaldet Asøn. I det andet Capitel handler hand om Kirkerne i Stokholm, deres Præste, og hvad videre Kirken kand vedkomme. §. 1. Betrefter Dom-Kirken, da vil hand at den 1264. af Borge Jarl er stiftet og funderet og S. Nicolao, S. Erich og S. Oie til Ære indviet, i sær S. Nicolao i Erindring af Erke-Biskop Niels Hvide, i Begyndelsen af det 15 Seculo blev denne Kirke giort videre, men Kong Gustavus I. lod 1548. tage noget bort deraf ved den Nordre Side, og ved den Anledning blev det første Chor renoveret og giort større, saa at Kirken nu er 166 Fod lang, og 104 Foed bred, det største Taarn, (thi neden omkring gaar 25 smaae Taarne eller Spitser, belagde med Kaaber, er 154 Alen hoy. Altar Tavlen er meget pregtig giort af Guld, Solv, og Ibenholt, saa at den skal have kostet 13333 Rixdaler. Orgelverket har 46 Stemmer, men i sær vises der en konstig udhuggen Coloß, som forestiller S. Jørgen, og er udhugget 1489. af en Konstner fra Antverpen paa Steen Stures Bekostning, ved denne Coloß staar en Tavle som forestiller 6 Circler af adskillige Farver, hvorved er tegnet at 1525 den 20 April, blev seet i Stokholm

holm saadan et Tegn paa Himmelen fra Klokken 7 om Morgenen til Klokken 9. I denne Kirke siger hand var saa mange Chor som Vindver, og til hver 2 eller 3 Altere, ved hvilke deres Messer og Aarlige Begiengelser bleve holdne. Hvoraf hand opregner 25. Siden Reformationen har ved samme Kirke været 25 Præster. Den anden Kirke i Stokholm skal 1282 være indviet en Adelig Italiensk Jomfrue, nemlig S. Claræ til Ære, og opbygget til Franciscaner Munkenes Nytte, som besad den til 1527. da Kong Gustav lod den nedbryde. Men 1576. lod Kong Johan den 3. den igien opbygge meget kostbar, og blev sat derpaa et Taarn, takt med Kaaber, det høveste i Sverrig findes paa 166 Alne. Ved denne Kirke er bygget 1674. et Sacristi, indviet til St. Ole hvo meere om samme Kirke maatte forlange at vide, henviser hand til Mag. Georg Nordbergs under Pressen værende Skrift de monasterio & templo Clarensi. Den 3 Kirke i Stokholm indhelliget S. Jacob var omtrent 1343. i floer, i Kong Gustavi I. Krigstider blev den nedbrudt, men af Kong Johan 3. igien opbygt 1580. saa at den 1643. ved Dronning Christinæ Gavmildhed igien kom til sin forige Glands og Herlighed. I forige Tider laae til denne Kirke Nordre Forstaden, Ladegaardslandet, som derfra blev affondret 1672. Dog hører dertil St. Johannis Sacristie som 1636. blev opbygt paa Brunkebierget.

Tydskland.

Udi Hamborg er i Aar trykt in 8. atten Alphabeter sterk, Mag. Hartvici Bambini Apparatus Enthymematico Exegeticus, Bogen er inddeelt udi visse Sectioner. I den almindelige Section forekommer Præliminaria, hvori Author udi 2 Capitler anfører saa vel visse exegetiske Regler, som og Anmerkninger, hvilke hand ey føyelig har kundet bringe i Verket selv, derpaa følger speciale Sectioner, og først Sectio Mosaica, som oplyser Moses Skrivermaade, og bestaar af 100 Positioner, hvoraf den anden statuerer at Moses har været den allerførste Skribent. I den 7 Canone anfører Author at de Hedenske Skribentere har laant meget af Mosis Skrifter, og holder med Huetio for, at dette er det sterkeste Argument som Fornuften gir ved Haanden, til at maintinere den hellige Skriftes Værdighed. I det 76 Position anfører hand af Espagne Skrifter smukke Anmerkninger, som: endskiøndt Mosis har giort saa mange forunderlige Ting og Miracler, som findes dog ey at hand har opvekket en Død, og det kommer vel overeens med den Mosaiske Loves Egenskaber, som døder, thi Moses har ey faaet Magt til at opvekke de Døde, for at vise at mand ey skulde søge Livet i hans Love, men paa et andet Sted. I den 86 Position bemerker hand, og beviser at det Ord נפש snart betyder Sielen, snart den hele substants Legeme og Aand, snart Appetiten og Forlangende. Den an-

anden Section betragter de Historiske Bøger i det gamle og nye Testamente, og bestaar af 240 Posit. Den 7 Posit. giør den Observation at Kongernes Navne fortelles langt anderledes i Bibelen end udi de Profan Scribentere, som for Exempel, Cyrus i Bibelen Cores, Belochus Pful, Artaxerxes Longimannus Artachserta, Xerxes Ahasverus, Labinetus Beltazar. I den 73 Regel observerer Author af Luthero, at Gud ey bruger uordentlige Midler saa lenge ordentlige ere til, som for Exempel, at underholde Noah med sin Familie et Aar uden Spise, at regiere sin Kirke ved den Hellig Aand uden Prædikanter, at kunne lettelig skiule Jesum for Herodis Øyene. Men hand gav Noah Spise med i Arken, anordnede Prædikantere, og lod JEsum med sin Moder flye til Ægypten. Den 89. Posit. erindrer at de fleeste Miracler i Skriften findes at være skeedte 2de gange, som det bittre Vand, er engang giort sødt af Mose, og en anden gang af Elisæo Exod. XV. 2 Reg. 2. Solens Løb er tvende gang hemmet 1. i Josvæ og siden i Hesekiæ Tid. Jos. X. 2. Reg. 20. tvende gange er der fordret Ild af Himmelen ved Elias 2. Reg. 1. toe gange er af Christo med lidet Brod mettet mengde Folk Math XV. Joh. VI. I den 90 Pas: anmerkes at de paa en forunderlige Maade have fastet, have og forunderligen mættet andre, som Moses Elias og Christus have fastet udi 40 Dage og Nætter, og Moses har erlanget Manna af Himmelen, Elias formeeret i Sarepta Enkens

Olie

Olie og Mehl, og Christus mættet saa mange tusende Mænd i Orken. Den 97 Pos: bemerker at Gud 8 gange har straffet det Onde ved ufornustige Dyr. Saa er Pharao hiemsøgt af Padder Lues og Græshopper, Israeliterne af gloende Slanger, og Cananiterne ved dem fordrevne. De 42 Børn som bespottede Elisæum, sønderrevne af Biørne, den Prophete som ey adlydede Gud I. Reg. XIII. en anden ulydig Israelit I. Reg. XX. de Indbyggere som Kongen af Assyrien sendte i Landet i de 10 bortførte Stammers sted 2. Reg. XVII. og endelig Daniels Contraparter ihielrevne af Løver Dan. VI. den 148. Th. vises at Hedningerne og i gamle Testamente ey have været udelukte fra Guds Naade, efterdi Gud har ladet dem komme til Omskiærelsen Gen. XVII. til Paaskelammet Exod. XII. efterdi Salomon har bygget dem ved Tempelen en Forgaard, efterdi Jeremias cap. I. kalder Hedningerne Elaias cap. 13. 21. Babylonierne Ægypterne Moabiterne og Assyrerne og Jonas cap. 2. Niniverterne til Bod og Bedring. Ja efterdi i det gamle Testamente mange Hedingerne for E. Jethro Urias Rachab Ruth Naeman virkelig ere omvendte. Den 181. Th. anfører den artige Tanke af Burmanni Bibliske Verk, at vi i den Hellige Skrift ikkuns finder fem Menniskeer som har havt den Gave at opvekke Døde, tvende i det Gamle Testamente Elias og Elisæus, toe i det nye Petrus og Paulus, men Christus i midten, som Solen iblandt Planeterne, der har viist sin levende giørende Kraft, saa vel i det gamle

le som det nye Testamente. Det Ord at opstaae, bemerker efter den 234 Them. Munter, og med Gesvindighed at foretage noget som kand sluttes af Ebr. III. 2. Neh. XXI. 20. Jonæ. I. Cant. III. Luc. I. 39. Joh. XIV. 31. Act. I. 15. v. 6. Men Vinden er meest et Tegn til den guddommelige naadige Nærværelse, efter den 239 Thes. Den 3die Section fører til Titul Compendium Theologiæ Hiobiticæ, og indeholder 6 Capitler, der i adskillige Thesibus af Jobs Skrifter oplyser og forklarer nesten alle Troens Articler. I det første Cap. Alph. 7. bejaer Author at Jobs Bogey er et Drama eller Poetisk Figmentum, men en sandferdig Historie, hvilket hand søger at bevise først deraf at Begyndelsen af denne er indrettet paa samme Maade som andre Bibelske Bøger. Jud. XIII. 2. XVII. 2, 1. Sam. I. 1. Der var en Mand i Utz Land, hand heed Job. 2. Efterdi de Historiske Omstendigheder af Naunet Huuset Værdighed Familien Svogerskabet er tegn til en sand Historie. 3. Fordi Gud Elech. XIV. 14. tillige med Noah og Daniel og nevner Job. 4. Fordi Apostelen Jacobus cap. IV. 11. roser Jobs Taalmodighed. 5. Den 4 Section af Can. er dragen af Psalmernes Læsning, hvor Author iblandt andet erindrer ved den 47 Th. at David har taget meget af Mosis Skrifter, og at udi Psalmen 33. og 147. havis hensigt til Gen. 1. i Psal. 51. paa de Levitiske Ofringer Ps. 67. paa Num. 6. Ps. 69. paa Exod. 32. Ps. 103. paa Exod. 34. Ps. 110. paa Gen. 22. Den 54 Th. anfører de Kiendetegn

af

hvoraf kand seeis hvad for Psalmer der handle om Christo, som ere 1. naar i det N. T. anføres en Psalme om Christo. 2. Naar deslige Prædicata fremkomme, som ey kand bruges om noget blot Menniske. 3. Naar Parallelismus Phrasium anviser, at den Hellig Aand bruger samme Talemaade paa et andet Sted om Messia. 4. Naar de gamle Jødiske Lærere forklare noget Sted om Messia. Den 96 Theses anmerker visse Authoris Tanker om det Ord Zela, at det er sat for at erindre Læseren vel og med Eftertanke at overlegge det Sted af den hellige Psalme hvorved det staar. Den følgende Section bekymrer sig særdeeles om Psalmernes Emphasis. Den 6 Section er opfyldt med Anmerkninger over Kong Salomons Bøger / og bestaar af 16 Theses, hvori det vigtigste anmerkes som Exegetes over hovedet erindrer om disse Bøger. I den 7 Section findes 270 Enthymemata Prophetica, hvoraf særdeeles den 9. 10. og 18. er at merke at Propheterne ey alletider haver havt den Gave at profetere, desligeste at Aabenbaringen ey alletider er kommen af sig selv, samt at Propheternes Prædikener ey ere afskrevne i den Orden, i hvilken de af disse hellige Mænd ere holdne. Saaledes seer den første Deel af dette Verk ud. Mand kand let merke at Author flittig har læst de tydske Geistliges Exegetiske Bøger, men hans Forraad havde bleven merkelig større, om hand havde igiennembladet andre Utolkere tillige. Af hans egne Tanker findes ey meget her, det Beste bestaar af

af hans Collectaneis som hand har bragt i Orden.

Frankerige.

Udi Paris er trykt efterfølgende Bog, hvis Indhold udi Titulen paa følgende Maade venteres. Triplex expolitio in sacro-sancta D. N. Jesu Christi Evangelia; Analysi, qua textûs Evangelistæ ordo & connexio declaratur: Paraphrasi, qua mens Evangelistæ breviter exponitur & clarè; Commentario, ubi litterales notæ, variæ lectiones, sensusque textui conformiores afferuntur. Accedunt & observationes dogmaticæ, piæ, morales, & ascreticæ; nec non variæ praxes Christianæ per totum Commentarium dispersæ, & in Corollario pietatis post singula capita collectæ: Liber itaque utilissimus, non modo divini verbi concionatoribus ad sui & aliorum salutem, sed & omnibus quibusque ad divinam mentis & cordis vitam. Opus posthumum; in fol. unico vel duobus voluminibus complexum. Autore R. admodum Patre Bernardino a Piconio, Minorita Capucino, Sacræ Theologiæ emerito Professore, & antiquo Provinciæ Parisiensis Definitore.

Nye Boger.

Gualth. v. Bashuysen de usu Philologiæ in omnibus disciplinis, 4to. Servestæ.

Geo. Aug. Pachomii synopsis Logomachiarum

rum Pietisticarum, acced. Förstneri de dissidiis Theologorum epistolæ, 8vo. Francof.

Jo. Leusdenii compendium græcum N. Testamenti Indice græco omnium vocum N. T. auctum à Jo. Simone, 8vo. Halæ.

Aug. Herm. Franckens Evangel. Sonn- Fest- und Apostel- Tags- Predigten, 4to. Halle.

Fried. Andr. Hallbauers Unterricht zur Klugheit erbaulich zu predigen, zu Catechisiren und andere geistliche Reden zu halten, 8vo. Jena.

Joh. Hermanns Labores sacri, oder geistliche Kirchen-Arbeit über die Sonn- und Fest Evangelia, nebst desselben Eilf Paßions-Predigten, fol. Leipz.

Valerii Herbergers Evangelische Hertz-Postilla oder Auslegung der Sonn und Fest-Evangelia, fol. Leipzig

Humphrey Prideaux Alt- u. Neues Test. in eine Connextion mit der Jüden u. andere benachbarten Völker Historie gebracht, aus dem Englisch. übesetzt v. Aug. Titteln, zweite edition, 4to. Dresden.

Henr. Bernh. Mayers verborgener Schatz der Warheit und Gottseligkeit, geoffenbahret in dem Evangelio JEsu Christi, oder Erklärung der Sonn- und Fest-Evangelien, 4. Theile, 4to. Bremen.

Fried. Ad. Lampens herliches Ende der Leyden Christi und seines Volcks in 8 Predigten über den 41 Psalm, 8vo. Bremen.

Frantz Julii Lutkens 81 auserlesene Buß-Predigten 4to. Leipzig.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 38.

Dend 19 Septembr. 1726.

Dannemark.

Continuatio om de Gyldenstierner.

Herr Niels Erichsøn Gyldenstiernes anden Søn var Hr. Peder Nielsøn til Aagaard, hand havde med sin Frue Anne Lange 2 Døttre og 1 Søn, Sønnen Hr. Niels Pedersøn til Aagaard var gift med Pernille Mogens Daatter Munk, de havde 1 Søn sammen, nemlig Hr. Mouritz Nielsøn til Aagaard, som efterloed sig af sin Frue Margrete Tures Daatter Bielke en eniste Daatter nemlig Anna Gyldenstiern, som først fik Hr. Oluf Stiesøn Krognos til ægte, og efter hans Død Hr. Predbiørn Podebusk. Hr. Niels E-

richsons 3 Søn, Hr. Erich Nielsøn var 1419 Befalingsmand paa Riber Huus, hand havde med sin Frue Giørild Lunge 3 Sønner Hr. Niels Erichsøn, Hr. Peder Erichsøn, Hr. Erich Erichsøn, Hr. Niels Erichsøn havde først Frue Karen Erichs Daatter Banner, efter hendes Død fik hand Frue Sidsel Ulfstand, i hvis Tid den bekandte Pibe og Horn kom til Lungbye Gaard i Skaane 1490. med hans første Frue havde hand en Daatter naunlig Inger gift med Niels Temmesen Rosenkrantz, og Hr. Peder Nielsen Gyldenstiern til Tim, som giftede sig med Rigitse Torbens Daatter Bille, Moder til 2 Døttre og 4 Sønner Torben, Knud Hildebrand og Axel Gyldenstiern, i denne Peder Nielsens umyndige Aar besad Hr. Jens Holgersen Ulfstand som hans Formyndere Lyngbyegaard og Gods, hvis beste Herligheder Abbeden i Bekkeskov Kloster søgte sig at tilegne, saa at deraf kom stor Fortred, omsider efter lang Trette kom det til et Forlig imellem dem, hvor udi Hr. Jens Holgersøn paa sin Mødlings vegne fandt sig fornærmet, og derfor tenkte paa at o: h ve Venskabet igien. Nu hændte det sig at Abbeden tager sig for at besøge Hr. Jens Holgersen for at viise sin Fortroelighed, og som hand blev træt ved at stige op ad Trapperne paa Liungbye Gaard, fordi hand var en meget feed og fyldig tung Mand klagede hand sig for Hr. Jens Holgersen, at hand sig frygtede meget for den Tunghed og overflødige Fedme, hvorpaa Hr. Jens Holgersen svarede sig at viide gode Raad derfor, og

og uden nogen indvortes Medicamenter, som snart kunde forminske Hilsen og Kræfter, at ville skaffe Raad derfor. Abbeden som ikke glædte sig lidet herover, fordrede paa dette gode Raads Meddeeling, Hr. Jens Holgersen lod og stillede sig an som det var en stoer Hemmelighed, der ikke burde nogen aabenbares, men endelig for Abbedens skyld sig selv at vilde tillade, hvad til slig Cuur udfordredes, dog med de Vilkaar, at Abbeden skulde holde det hannem blev foreskrevet geduld, og betale dend derpaa anvendte Bekostning. Der nu Abbeden dette gierne samtykte, blev herpaa en skriftlig Contract oprettet paa denne Maade. Abbeden skulle give Hr. Jens Holgersen 100 Mark, og forholde sig efter de Regler som Hr. Jens Holgersen hannem forreskrev, derimod skulle Hr. Jens Holgersen paa 10 Ugers Tid forskaffe hañem fri fra den umaadelige Fædme hand var beladt med. Som Abbeden nu efter nogle Dages forløb tænkte alleting var reede, kom hand igien til Liungbye Gaard for at begive sig under forsagte Cuur, hvorpaa Hr. Jens Holgersen fører hannem omkring allevegne paa sin Gaard, og omsider ind udi sin Snudde, hvor hand lod tage Klæderne af Abbeden, befalede ydermeere at legge Fiedre om hans Been, og at slaae hannem fast med Kiæder ved Ambolten, givendes hannem en Slaghammer i Haanden med disse Ord; lad ham staae der i 10 Ugers Tid paa Vand og Brød; Abbeden protesterede imod denne haarde Tractament, og u-tilvaante Cuur, men Hr.

Jens Holgersen vilde ingenlunde slippe hannem, paastaaende dend Contract, som dennem imellem var oprettet, hvorfor Abbeden maatte omsider klage for Biskopen og Kongen, som lode hannem omsider tage los, og maatte Hr. Jens Holgersen give til Mulet og Straf et hundrede Mark til Abbeden, fordi hand saaledes havde forgrebet sig imod ham. Samme Hr. Peder Nielsens Sønne efterloed ey Børn, undtagen Hr. Knud Pedersøn til Tim og Liungbye Gaard, hvilken hans Gaard blev afbrendt 1525 af Søren Norbyes Lieutnant Otthe Stilsen, Knud Gyldenstiernes Frue var Sidsel Jens Daatter Ulfstand, med hende havde hand 4 Dottre og 3 Sønner, Peder, Hildebrand og Axel Gyldenstiern, den ældste Peder Gyldenstierne eyede Tim, hand sad i Danmarks Rigens Raad, var tillige Rigens Marsk, og døde ugift. Hildebrand døde og ugift, men Axel Gyldenstiern besad Lungbye Gaard, hand var Danmarkes Riges Raad og Stadtholder i Norge, hans Frue var Karen Knuds Daatter Gyldenstiern, hand levede 1587. og efterlod sig en eeniste Søn Hr. Knud Gyldenstiern til Tim og Liungbye Gaard, som var Ridder og Befalingsmand over Haldslot, hand havde Olegaard Jacobs Daatter Hvitfeld til ægte, og med hende 4 Dottre og 4 Sønner, Axel, Jacob, Peder og Arild Gyldenstiern, Axel Gyldenstietn til Liungbye Gaard havde Christentze Hans Daatter Lindenov til ægte, og havde med hende en eeniste Daatter Olegaard Gyldenstiern, som

forst var gift med Hr. Christian Friis, og siden med Key Lykke til Gisselfeld, Jacob Gyldenstiern døde ung. Peder Gyldenstiern var Festemand, og skulde havt Sophia Ottes Daatter Skiel, men hand døde i Spanien. Arild Gyldenstiern den fierde Søn, eyede Bistrup, og døde ugift. Hr. Erich Nielsøns anden Søn Hr. Peder Erichsøn til Palsgaard, var Danmarks Riges Marsk, hand havde med sin Frue Anne Rosenkrantz en Søn Hr. Oluf Pedersøn til Estvadgaard, hvis Frue var Lisbeth Ludvigsdaatter Hach, de havde sammen 2 Døttre og 5 Sønner, Lodvig Olufsen, Hr. Peder Olufsøn, Erich Olufsøn, M. Anders Olufsøn og Jørgen Olufsen. Den ældste Ludvig Olufsøn Gyldenstiern til Palsgaard efterlod sig af sin Frue Lisbeth Nielsdaatte Arnfeld, 2 Døttre og 4 Sønner, Niels, Oluf, Erich og Otte Ludvig Gyldenstierne. Hr. Peder Olufsen efterlod sig en Søn Erich Pedersøn, hvis Frue var Oliva Tyggesdaatter Krabbe. Erich Olufsen efterlod sig ey Børn, men M. Anders Olufsøn kaldet Hach var i Hundslunds Kloster.

Sverrig.

Udi Upsal har Laurentius Roberg Med. D. Upsl. Acad. Professor & Reg. Collegii Med. Socius, adskillige Collectanea ferdig liggende til Trykken, til at udgiøre en Historiam Medicam af Sverrig, hvoraf allerede en liden Deel er ud-

kommen, under den Titul Miracula sc. s. tæ Crucis Stochholmiæ seculo XV. per Fratrem Gregorium annotata e Codice Membranacco. Dette Verk er ellers inddeelt udi 3 Deele. Den 1 Deel indbefatter hvad Spor enten af den rette Medicin eller Overtroe Hexerie og Troldom af de Hedenske Tiders Monumenter forekommer, og ellers indbefatter de naturlige Videnskaber. Den anden Deel indbefatter den Periodum af Christianismo i hvilken de Geistlige forestoed og raade i Sverrig over alle Videnskaber, hvoriblandt opregnes de Catholske Helgenes Miracler, som hand ey holder for at være alle fingeret, men meener endeel kand henføres til naturlige Aarsager. I den 3 skal forestilles hvorledes tillige med Religionen de Boglige Konster, og i sær det Medicinske Studium deri Riget haver tiltaget, hvor da tillige andrages de til den ende giorte Anordninger, det Kongelige Medicinske Collegii Begyndelse og Fremgang, saaog de meest berømmelige Medicorum Lif og Levnet.

Saa mesteds er udkommen paa Svensk 1725. in 4to Caroli Gustavi Frediani templorum Uplandiæ memorabilia. Saa ligger ligeledes sammesteds ferdig til Trykken Mag. Andreæ Hesselii Beretning om den Svenske-Kirkes nu værende Tilstand udi America.

Ved Universitet Aboe i Finland, er siden samme Academie paanye blev indrettet holdne udi de Aar 1723 og 1724. følgende Disputationer. In Facultate Theologica. M. Andreæ Bergi The-

Thesium Theologicarum Pentas. 4 Johannis Haartman Prof. Reg. & Ord. Expositio quorundam locorum Hafenrefferi, in quibus jam ortis novis controversiis in suo Compendio Theologico vel a se vel ab aliis Theologis Evangelico-Lutheranis dissentire videatur. 8. Danielis Juslenii Professi. Reg. & Ord. Theses Theologicæ, ob quas H. S. P. ingentem in Russia passus est persecutionem, ad Verbi Divini canonem examinatæ. 8. In Facultate Medica. Laurentius Brodin de trifolio aquatico. 8. In Facultate Philosophica. Johannes Nylander de מגדל עץ ex Nehem. 8: 4. 8. Carolus Arosius de usu Symbolorum circa Geometrica Theoremata ac Problemata demonstranda. 4. Gregorius Stenman de הים מוצק sive de mari æneo. 8. Isacus Rothovius de Veritate, quatenus est finis Logices. 8. Carolus Stålbos de מלכי יהודה. 8. Johannis Wallenii Historia adulteræ ex Joh. VII. 3. seq. descripta. 8. Henricus Helsingius de ficu arefacta. Ved Academiet udi Lund i Skaane ere udi Aaret 1724. holdne følgende Disputatzer. In Facultate Philosophica. Jonas Virgander de dissimilitudine propensionum humanarum. Henricus Benzelius Prof. Extraord. & Convict regii Præpos. de quatuor orbis monarchiis, pars prior. Magnus Rydelius Hist. & Poës. Prof. Ord. de Inclinationibus Juvenilibus. Henricus Benzelius Prof. Ext. & Convict. reg. Præp. de quatuor orbis monarchiis, pars

posterior. Johanns Rolelius de Anima Brutorum. M. Johannes Engeſtrom de ſenſu literali verſus 16. c. XX. Geneſeos. Henricus Benzelius Prof. Extr. & Conv. reg. Præp. de Peregrinationibus Religioſis. Iſaac Termander de Majeſtate, pars prior. Laurentius Granbeck de Adoptionibus Veterum Romanorum & Græcorum.

Tydſkland.

Udi Saltzwedel har Hr. Solbrig allerede, ſom er bekiendt, udgivet den forſte Deel af hans Scriptura Oecumenica, hvorfor hand og nu har ladet trykke et Specimen til at ove dem, ſom ville lære denne almindelige Skrift. Hand udbeder ſig af Læſeren den Godhed at mand vilde giøre ham bekiendt, den Mangel eller Feyl, ſom mand maatte opdage ved hans Invention, og lover at ſvare paa alle giørende Indvendinger. Mand maae tilſtaae at denne Skrift er overmaade let at lære, og at det haver en Fordeel frem for alle andre Sprog, thi Tallene og deſſen Bemerkelſe er let at opſlaae i Nøglen til de 3 Sprog, hvorved de og endelig forvares i Ihukommelſen. Men de Grammatiſke Tegn af Caſus tempora og perſonæ ere at lære paa faae Timer, efterdi de fleeſte have Lighed med Tingen, og denne nye Skrift derhos er frie fra alle Anomalier, ſom pleyer at giøre de ſtørſte Vanſkeligheder udi Sprogene. Syntaxen holder ligeledes Ordenes naturlige

Or-

Orden uden nogen Anamolie, hvorudover de, hvis Sprog afviger fra denne Orden, alleene have at anmerke nogle faae Erindringer. Overalt er det vist at om mand paa mange Stæder vilde betiene sig af denne Skrift, kunde den føre stor Nytte og Beqvemmelighed med sig.

Geheime Raad Gotfried Wilhelm von Leibnits hans Theodicæa eller Forsøg og Afhandling hvorledes Guds Godhed og Retferdighed i henseende til den Menniskelige Frihed og det ondes Oprindelse er at forsvare, som samme Geheime Raad Princessen af Wallis til behag har skrevet paa Fransk, og siden er bleven sat over paa Tydsk, haver Prof. Georg Friderich Richtern meget forbedret sat over paa tydsk, og formeret dend med adskillige Anmerkninger og et Register tillige med Authoris Liv og Levnet. Paa Titlen staar vel at den er oplagt i Amsterdam, men det er troeligere at den er trykt udi Leiptzig, derudi indeholdes 1. Discours over Troens og Fornuftens Overensstemmelse. 2. Theodicæa selv i tre Deele. 3. Hans Tanker over Hobesii Skrift om Friheden og Nødvendigheden. 4. Anmerkninger over en Engellænders Bog om det ondes Oprindelse. 5. Causa Dei eller den Guddommelige Sags Forsvar. 6. Pr. Richters Anmerkninger over nogle egne Stæder i Theodicæa. 7. Hr. Leibnitzes Liv og Levnets Beskrivelse skrevet paa Fransk af Fontanelle, men oversat paa Tydsk af Geheimeraad Echard, og endelig af en anden der synes ey at være Echard i

Ven, formeeret med nye Anmerkinger. 8. 2 Skrifter som viser at Hr. Leibnits er Inventor calculi differentialis. 9. Sammes Regning med Nul og Et, tillige med de deraf flydende Erklæring over de Chinesische gamle Caracteres af Fohi. 10. Beskrivelse over Leibnitzes Regnings Machine, og et eget Arithmetisk Instrument. 10 fuldstendig Fortegnelse paa alle Leibnitzes Skrifter, og 12 Registeret.

Italien.

Udi Rom er trykt 1724. in Fol. Lexici Militaris Authore Carolo de Aquino Societatis Jesu Pars I. P. Daniel Bartoli har i den 5 Edition af hans Skrift kaldet il Torto e Diretto tilsagt et Verk, hvori hand for at berige det Italienske Sprog har samlet alle Ord og Talemaader udaf alle Kunster og Professioner, Affecter, alle Tings Inddeelinger Virkninger ꝛc. Hvilket de som samme have i Hænder giorde vel at ville udforlig udarbeyde og udgive, imidlertid giøre de ey ilde, som udgive Lexica over adskillige Konster og Videnskaber, hvoraf Philippus Baldinucci har viist en stor Prøve i sit Lexcio om Tegnekonsten. Deslige Bøger ere og paa andre Sprog særdeeles det Latinske nyttige, naar Ordene og Talemaaderne ere samlede baade af de gamles Skrifter, saa og Inscriptionibus og andre Monumenter. Saa at dette Verk fortiener sin Roes, hvoraf den første Deel allerede er udkommen,

men, og den anden under Pressen. Author tilsiger tydelig at forklare alle Ord om Krigskonsten, og at bekrefte sin Forklaring med de beste Skribenteres Testimoniis. Hvorhos tillige i dette Verk indflyder adskillige Ord om Bygningskonsten Skibsbyggerie, Skibsfarth, Klæder, straf rc. Og ved samme Levlighed adskillige Stæder i de gamle Skribentere forbedres og forklares. Author har meere ladet sig være angelegen at samle de af Authoribus brugte Ord, som have levet i de midlere end udi de ældre Tider, og tillige undersøgt deres Oprindelse, da de fleeste kommer af Italiensk, Fransk og Tydsk.

Sammesteds har Cardinal Hannibal Albani paataget sig et stort Verk, som baade vil geraade hans Føde-Bye Urbino og ham selv til Ære, samme skal bestaae af 4 Bind, hvoraf det første indeholder hvad som henhører til den almindelige Kiendelse i sær Byens Urbino Situation og Indrettelse. I den anden skal indføres de Printzers Lif og Levnet som har havt deris Sæde i denne Bye. I den 3. meddeeles Efterretning om Indvaanerne, som have giort sig berømmelige, enten igiennem deres Hellighed eller Krigs og Freds Sager, samt Lærdom. I den 4. skal beskrives de merkverdigste Skrifter af dem som ere fødte udi Urbino eller der have boet. Af dette Verk som Cardinalen har paataget sig efter sin Fetter Pave Clementis XI. Befaling, er allerede den første Deel trykt i Rom 1724. in stor Folio med 146

Kaa-

Kaaberplader, foruden de som i Mengde til Verkets Sirat ere indforte, og fører til Titul Memorie concernenti la Città di Urbino dedicate alla sacra Real Maestà di Giacomo III. Re della Gran brettagna. Dette første Bind har igien 4 Deele. Den 1. bestaar af Bernardini Baldi Panegyricus over Urbino som hand har holdt for den sidste Hertug sammesteds, og først er trykt 1706. Den anden Deel beskriver det Fyrstlige Slot udi Urbino forferdiget af samme Baldo, hvilket udi Vendig er indtrykket 1590 i hans Versi e prose. Den 3. forklarer det Bilthugger Arbeyde som er at see i Slottet til Urbino, halv ophøyet paa 72 Marmor-Tafler, og forestiller Machiner og andre Krigs Redskaber. Dette har Franc. Bianchini forhen beskrevet paa Latin, men nu oversat selv paa Italiensk. Den 4 Deel er forferdiget af samme Bianchini, og indeholder Efterretninger og Beviser om Hertugdommets Urbino Choragraphie, Stadens Geographiske lengde og brede tillige med de omliggende Stæder, som tiene til at sette lengden og breden af heele Italien udi meere Vished.

Udi Venedig er trykt Lettera Intorno à Brindesi dal P. D. Stanislao Santinelli somasco a S. E. il Sig. Francesco Giorgio Baron de Firmian Signor de Cronmez & Meygl &c. &c. Cameriere di S. M. C. C. Andledningen til dette Skrift er taget at da mand i et stort Compagnie hos Baron Firmian giekkedes med den Vane at drikke Sundheder, og derhos blev sagt at samme Skik havde

sin

sin Oprindelse af de Nordiske Folk, hvilke siden de boede under saa kolt et Clima gierne fordrog Viin. P. Santinelli sagde at Sundheds-Drikken virkelig var mere brugelig under disse Folk end i andre Lande, Salviati tilskriver udi sine Vers Inventionen de Tydske; Ferrari udleder det Italienske Ord Brindisi fra de Tydske, hvormed og Rhedi kommer overeens i sine Anmerkninger over hans Dithyrambus og J. Casa i sin Galateo. Men Casa tilstaar tillige at nogle henfører denne Sædvane fra Grækerne, hvorfore hand og troede at Grækerne havde paafundet at drikke Sundheds Skaaler, fra hvilke det var kommen til Romerne, der siden havde indført det over alt saa vitt deres Herredomme sig strakte. Dette er det hvis Author i dette Brev meere udførlig har udført. Cicero in Verr. siger mand har drukket Græco More hvilket Asconius hentyder paa Sundheds Drikken. Author anfører adskillige Exempler af Plauto Tibullo og Ovidio, da mand ved Sundheds-Drikken betiente sig af de Ord bene vos, bene nos, benè te, benè me, &c. sc. valere precor. Men Grækerne og Romerne vare heri klogere end vi, da deslige Formularia hos os ey sige nogen Ting, og i det Høveste ey betegne andet end Godhed og Venskab, eller en blot Høflighed, hvilket dog ikkuns slet passer sig paa at drikke. Men hos Hedningerne var det en Bøn til Guderne, for dessen Velgaaende, hvis Sundhed blev drukken, thi de troede at Guderne alletider vare nærværende ved Bordet, hvorfore

de

de og giorde dem deres Libationes. Dog maa mand giøre Forskiel imellem deres Propinationes og Libationes, hvilke begge vare brugelige ved deres Giestebuder, hin bestoed derudi, at en blev rekket et Bægere, af hvilket dend der bragte ham det allerede havde drukket. Dog brugte Grækerne deri langt anden Maade end Romerne. Paa det tydeligste finder mand sligt beskrevet hos Virgilium Æneid. I. v. 741. hvor Dido tildrikker Trojanerne. Grækerne plevede og at drikke omkring i en Kreds, hvilket formodentlig og er skeedt ved Didonis Giestebud. Denne Tildrikken var og under og iblandt forelskede Personer Tegn til deres Bevaagenhed som Author viser udaf adskillige Stæder i Plauto Juvenali og Martiali, mand var dermed ey bundet til nogen vis Tiid, men den ene bragte det den anden til, ligesom ham behagede, undtagen at Grækerne vare nødte at bringe hinanden en Afskeeds-Drik til ved Slutningen af deres Giestebuder, hvilke de kaldede Philotesiam. Men Libationen med Viinen skeedte paa den Maade at mand til den Afguds Ære som derved blev nevnet lod falde nogle Draaber paa Bordet eller Jorden. Author anfører herpaa af de Gamle adskillige slags Maader til at drikke Sundheder paa, som de elskte, fraværende Venners Velynderes og Avinds-Mænds Kevsernes, Krigshærens etc. Samme Sundheder bleve ofte drukne uden at mand bragte dem nogen til, ihvorvel mand og finder Stæder hvor begge Maader samles, ja Dido setter og hos Virgilium det tre-

tredie slags dertil, nemlig Libationen. I sær sortiener herom at læses det Giestebud Lipsius i hans Antiquis Lectionibus l. 3. beskriver efter de gamles Maade. Hersoruden pleyede man ey ved hver Drik at nevne nogen Sundhed, og i Almindelighed drak mand saa mange Begere som der findes Bogstaver i Personens Navn, som er at see af Martiali lib. I. Ep. 32. Author beviser dernest at de Ord bene nos bene te, ey hav været andet end en overtroisk Bøn til Guderne, og at de Kirke Latinske Ord Benedictio & Benedicere deraf have deres Oprindelse. De gamle Christne have ventelig giort sig stor Umage for at afskaffe disse Hedniske Skikke, og derfor over Borde indført det sædvanlige Benedicite, men de som ansaae det allene som et Ønske, Venskabs og Høytids Tegn, og som noget der var afsondret fra alt Overtroe, have dog ikke vildet afskaffe det gandske og aldeles. Author giør endnu nogle Anmerkninger over, hvorledes samme Brug af de Geistlige mueligt kand være afskaffet i Italien, og siden igien der indført fra Tydskland, ihvorvel det tydske Ord Bringen ey bemerker det samme som det Italienske Brindisi, at drikke paa eens Sundhed. Nu omstunder giøre deslige Omstendigheder og Ceremonier ey nødig, da dend derfore er fritagen og de allerfornemste Personer ey skamme sig derved. Author har viist det udaf mange de Gamles Sæder, og tillige dertladet fremskinne ey liden Prøve af hans Lærdom.

Nye

Nye Boger.

Abraham Hermanns praxis heraldico mystica oder geistlicher Wappen-Brauch, worinnen Anlaß zu Tauff- Trau- und Leichen-Reden gegeben wird, 3 Theile, 4. Budißin.

Joh. Sam. Adami Fürbild heilsamer Lehre, oder Hauß- und Frage-Postill über alle Sonn- und Festtage Evangelia, 4to Dresden.

Frantz Julii Lutkens geistreiche Epistel-Predigten, 2 Theile 4to. Leipz.

Christ. Gerbers unerkandte Wohlthaten Gottes nach der Fürschrift des göttlichen Wortes und geistreicher Lehrer Anleitung, 8vo. Dresden.

Ejusdem Historia der Wiedergebohrnen in Sachsen, 8vo. ibid.

Joh. George Leigh commentarius über den Propheten Jesaiam, in Exegetisch-Homiletisch- und Moralischen Betrachtungen abgefasset, 4to. Braunschw.

Joh. Andr. Gramlichs Betrachtungen auf alle Tage des gantzen Jahres, 2te Auflage, 8vo. Stutgard.

Frantz Jul. Lütkens Collegium Biblicum, d. i. die fürnehmsten Glaubens-Lehren aus denen bündigsten Sprüchen Hl. Schrifft gründlich und deutlich erklähret 3te Editio 4to. Copenh.

Christ. Försters des expediten Predigers 4ter Theil 4to. Rostock

Jo. Georg. Heinsii kurtze Fragen aus der Kirchen Historie des neuen Testaments 4ter und 5ter Thei, 12 Jena

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 39.

Dend 26 Septembr. 1726.

Dannemark.

Continuatio om de Gyldenstierner.

Hr. Erich Nielsøn og Fr. Giørild Lungis 3de Søn Hr. Erich Erichsøn Gyldenstiern til Damsboe i Fyen, var Sverriges Riges-Raad og Hovmester, samt Laugmand over tie Herreder i Sverrig, hand havde til ægte Frøken Kirsten, Kong Carl Knudsens Daatter, de havde 14 Børn sammen, hvoraf de 4 ikkuns levede, og bleve giste, nemlig 2 Sønner, Hr. Niels Erichsen, og Hr. Erich Erichsen, og 2 Døttre Kirsten, Hr. Hans Aagesen Tottes til Biurum og Giorild, Hr. Knud Alfsøns i Norge. Hr. Niels Erich-

søn Gyldenstiern til Fuglevig, giftede sig med Fr. Sigrid Eskilds Daatter Banner, Hr. Mogens Carlsøns Enke, de havde sammen 4 Sønner og 1 Daatter, Sønnerne vare Hr. Carl Gyldenstiern, Hr. Niels Gyldenstiern, Hr. Eschild Gyldenstiern og Hr. Erich Gyldenstiern, Daatteren Christina Gyldenstiern, havde først Steen Svantesen Sture den Yngre, Sverriges Riges Forstandere, og dernest Hr. Johan Turesen, Hr. Erich Erichsen Gyldenstiern til Fuglevig, Sverriges Riges Raad, Ridder, samt Befalingsmand over Elsborg og Orebroe, havde i Senge Anne Carls-Daatter Pose, af Vinstrup, med ham havde hun 3 Sønner Hr. Carl, Hr. Jørgen og Abraham Erichsønner Gyldenstiern, samt 3 Dottre, Karen, Hr. Erich Trolles til Lagnøe, Magdalena, Hr. Thure Trollis, og Kirsten, 1 gift med Hr. Knud Bentsøn Sparre til Engsøe, og siden med Laurids Thuresøn Roos til Penningbye. Den ældste af Sønnerne Hr. Carl Erichsøn var Sverriges Riges Raad, hans Frue var Maren Niels Daatter Grib af Vines, de havde tilsammen 3 Sønner, Erich Niels og Carl Gyldenstiern, og 2 Dottre Ingeborg Gyldenstiern, Hr. Claus Agesøn Tottes til Bysted, og Jomfrue Anne Gyldenstiern, Sønnen Hr. Erich Carlsen Gyldenstiern havde med sin Frue Karen Nielsdaatter Bielke 3 Dottre og 1 Søn, Dottrene vare Anna Svend Ribbings, Marine Boe Ribbings, og Emerentze Erich Ribbings, Sønnens Carl Erichsøns Frue heed Anna Ribbing, de havde tilsammen

men 3 Døttre og 3 Sønner Hr. Erich, Carl og Christian Gyldenstiern, Døttrene vare Birthe Georg Flitvuds, Christina Johan Flemmings, og Cathrine Herman Vrangels, den ældste Søn Hr. Erich Gyldenstierne, Friherre til Uslaborg, havde Beate Conrads Daatter Uxhul til ægte, og med hende 4 Sønner, Hr. Carl, Hr. Christopher, Hr. Conrad og Hr. Gustav Gyldenstiern, og 2 Døttre, Elisabeth Gyldenstiern gift med Hr. Claus Nolamb, Kongl. Svensk Raad og Præsident i Jenekiøbings Hoff-Rett, og J. Christina Gyldenstiern, Hr. Carl Gyldenstiern var Græve og Kongl. Svensk Raad, Hr. Christopher Gyldenstiern var ligeledes Greve. Kongl. Svensk Raad og Statholder paa Stokholms Slot, hans 1 Frue var Grevinde Gustaviana Oxenstierne, den 2 Pfalz-Grevinde Catharina af Zweybrukken-Cleburg, hans Daatter var Grevinde Maria Gyldenstierne, gift med Greve Carl Bonde, Kongl. Svensk Raad og Præsident i Dorpts Hov-Rett, Hr. Conrad Gyldenstiern var gift 1. med Fru Merthe Ulfsparre, siden med en Grevinde Løvenhoved, hand efterlod sig 2 Sonner, Hr Erich og Hr Carl Gyldenstierne. Hr. Erich Gyldenstierne og Frue Anne Poses yngste Søn Hr. Abraham Erichson Gyldenstierne til Demstrup havde Else Povelsdaatter Laxmand til ægte, og med hende 2 Sønner Erich og Paul Gyldenstierne, Erich Gyldenstierne kaldet Laxmand blev forgivet med Jørgen Trolle, hand lod ey Børn efter sig, Povl Gyldenstiern var 2 gan-

ge gift, 1. med Anna Hr. Niels Bosens Daatter af Vines, med hende havde hand ey Børn, 2. med Anna Nielsdaatter Grib, Moder til Giørild Gyldenstiern, 1. gift med Gert Jenson Ulfstand, og siden med Hr. Lauge Trudson Ulfstand. Hr. Erich Gyldenstierne og Fr. Anne Poses 2 Søn Hr. Jørgen Erichson til Fuglevig Sverriges Riges Raad, giftede sig med Fr. Kirsten Nielsdaatter Grib, de havde sammen 2 Sønner Erich og Niels Gyldenstierne, saa og 3 Døttre, Anne Hr. Mogens Iversons til Stromsta, Margrete Hr. Oluf Oluffsons til Gotervik, og Karen gift 1. med Hr. Niels Mogensøn Nat og Dag, og siden med Hr. Iver Iversøn Sverriges Riges Raad. Hr. Erich Jørgenson Gyldenstiernes Frue var Anna Hr. Mogens Johansons Daatter paa Brokin. Hr. Niels Jørgensøn Gyldenstierne Frieherre til Lundholm og Fuglevig var Sverriges Riges Canceler, og Drost, hans Frue var Ebba Axelsdaatter Bielke til Haresetter, hand havde med hende 4 Sønner, Hr. Johan, Hr. Niels, Hr. Axel og Hr. Jørgen Gyldenstierne, samt 5 Døttre, Kirstina Hr. Peder Ribnings, Gunnild, 1. gift med Johan af de 3 Roser, siden med Hr. Niels Clausøn Bielkenstiern, Lisbet Hr. Hans Clausøn Bielkenstiernes, Anna Mathias Svops, Else Grev Abraham Brahes. Hr. Johan Gyldenstierne Frieherre til Lundholm, var gift med Grevinde Sigred Pedersdaatter Brahe af Wissingborg og havde med hende 3 Sønner, Sigismundus, Johan og Casimir Gyldenstiern, den første var

Cam-

Cammerjunker hos Kongen af Polen, og siden Castellan til Dantzig, hand giftede sig i Polen, og efterlod sig en Søn ved naun Johan Raphael Gyldenstiern, som igien aflede Uladislaus Casimirus Gyldenstiern, Johan Gyldenstiern havde Frue Anne Gyldenhorn til ægte, og med hende Sigird, 1. gift med Hr. Jørgen Flemming Sverriges Riges Raad, og 2. med Grev Haffer Feldmarskalk og General Gouverneur i Lifland, Hr. Niels Jørgenson Gyldenstiernes 2 Søn Hr. Niels Gyldenstiern Friherre til Lundholm, havde Giorild Jon Ulfsson Baads Daatter til ægte, og med hende 3 Sønner, Carl, Johan og Niels Gyldenstiern, samt 5 Dottre, Jomfru Ebba Christine, Else, Karen og Agnete Gyldenstierner, dend yngste Søn Hr. Niels Gyldenstiern havde med sin Frue Anne Jesperdaatter Kruse en Daatter ved naun Giorild Gyldenstiern, Hr. Carl Gyldenstiern fik Sidonia Nielsdaatter Mannerskiold Moder til Giorild Gyldenstiern Hr. Leonhard Schulmans og Hr. Niels Gyldenstiern, som med sin Frue Anne Jørgensdaatter Gyldenstiern, aflede Jomfr. Margrete, Sidonia og Else Maria Gyldenstierner. Hr. Johan Gyldenstiern, den anden Søn Friherre til Lundholm og Sverriges Riges Raad, var 1. gift med Anna Possek, 2. med en Durel, og 3 med Anna Løvenhoved hans Børn vare Hr. Niels Erich Gyldenstierne, Maria Axel Løvenhoveds, og Johanne Hr. Carl Lilliehöchs. Hr. Niels Jørgenson Gyldenstiernes 3 Søn, Hr. Jørgen Gyldenstiern Friherre

til Lundholm Sverriges Riges Raad og Admiral, havde til ægte Ingeborg Clausdaatter Bielkenstierne, hand havde med hende 4 Sønner, Niels, Claus, Gustav og Hr. Jørgen Gyldenstiern, samt 2 Dottre, Ebba Gyldenstiern gift med Mads Ulf, og Christine Hr. Christen Zelovs den ældste Søn Hr. Jørgen Gyldenstierne Frieherre til Lundholm, giftede sig med Anna Schytte Friherinde af Duderhof, hand efterlod sig 4 Sønner, Niels, Claus, Hr. Johan og Hr. Jørgen Gyldenstiern, og 2 Dottre, Marie Hr. Mouritz Poses, og Jomfrue Ingeborg Gyldenstierne, Hr. Johan Gyldenstiern var Sverriges Riges Raad General Gouverneur i Skaane, og Ambassadeur til det Kongelige Danske Hof for at afhente Dronning Ulrica Eleonora. Hr. Jørgen Gyldenstiern Sverriges Riges Raad og øverst Statholder udi Stokholm, saa og Præsident i Reductionen, hans Frue var Barbara Axelsdaatter Banner, med hvilken hand havde 3 Sønner, Hr. Axel, Hr. Jørgen og Hr. Niels Gyldenstierner, samt 4 Dottre, Anna gift med Hr. Niels Gyldenstierne, og Jomfr. Else, Christine og Marie Gyldenstierner.

Udi Flensborg skal den 21 Octobr. forkommende selges et Bibliothech, bestaaende af mange curieuse og til deels meget rare og udvalde Philologiske Mathematiske Medicinske Botaniske Anatomiske og Chymiske, saa og nogle Historiske Bøger, Catalogi ere at bekomme i Kiøbenhaun hos Boghandler Mr. Joh. Nicolaj Lolsius,

sius, i Odense hos Mr. Johan Baarman, i Haderslev hos Mr. Paul Schertner, og i Flensborg udi Bogladen.

Tydskland.

Udi Leipsig har mand begyndt at trykke paa et Verk som skal udgiøre 12 Vol. in Fol. samme fører til Titul Monasticon Germanicum sive historia omnium Monasteriorum ac Cænobiorum Germaniæ, de 3 første Tomer ere allerede ferdig trykte, samme indeholder Klosternes Historie, som findes i Saxen, Meissen og Dyringen, uddragen af adskillige endnu utrykte Diplomata, og forekommer derudi mengde Portraiter og andre Kaaberstykker.

Sammesteds er under Pressen Frider. Sim. Loesleri Specimen exegeseos sacræ in explanatione Parabolæ de Patre-familias & operariis in vinea atq; Gnomes: Primi erunt extremi &c. Math. 19. 30. 20. 1. 16. i hvilke først foredrages vidtløftig Ordenes Forstand efter Bogstaven, siden Grunden til den Mystiske med Undersøgning, hvorledes begge sammenhenger med foregaaende, hvad Himmerig i det nye Testamente egentlig heder, og hvad det med Lignelsen har for en Sammenheng, siden vises den Mystiske Forstand selv efter alle Omstendigheder, og det saaledes efter Authoris Meening, at alle Vanskeligheder af sig selv bortfalder.

Engelland.

Udi London er trykt 1725. det 2 Vol. in Folio

af Sloane Skrift kaldet A Voyage to the Islands of Madera Barbados Nieves S. Christopher's & Jamaica with the natural history of the herbs & Trees, fourfootee Beasts, Fishes, Birds, Insects, Reptiles &c. of the last of those Islands. To wich is prefixed an Introduction Wehrein is an Account of the inhabitants, Air, Waters, discases Trade &c. of that Place, with Same Relations concerning the NeighbouringContinent et Islands of America. Illustrated with the figures of the Thing: bescribed, wich have not heretofore been engraved in large Cooper-Platos as big as the life. By hans Sloane M. D. Fellou of the College of Physicians, Secretary of the Royal Society. Det første Volumen af dette Verk udkom 1707. og indeholdt 159 Kaaberstykker, dette bestaar af 517 Sider in Folio, og 281 Kaaberplader. Hr. Sloane er en af de Lærde som ey ringe agtes, hvor den naturlige Historie, Lægekonsten og Humaniora finder Liebhabere. De fremmede, som ere curieuse, mangle ikke at bese hans Cabinet, eller rettere at sige hans Huus, thi alle Kamrene derudi ere opfyldte med Curieuseteter af alleslags. Fortegnelsen derover bestoed 1724. af 30 Folianter, uagtet mange Sager endnu ey vare optegnede. 1687. fuldte hand som Lif-Medicus til Jamaica med Hertugen af Albemarle, som da var beskikket til Gouverneur over samme Øe, og de Engelske Colonier i America. Paa denne Reyse samlede hand mengde Planter,

som

som hand holdt for at være nye, og udgav deraf en Fortegnelse 1697. Men disse tvende Bind ere meere almindelige, og indeholder alle de Anmerkninger som en Reysende, der med iver undersøger Naturen, kand giøre. Det andet Bind var ferdig da det første udkom, men Authoris paxis medica tillod ham ikke strax at legge den sidste Haand derpaa. Den korte Indledning som Author har sat for Verket viiser, at det er samlet af mengde slags Jord, Salt, Harpix, Svovel, Metaller og Mineralier, Christaller og allehaande Steene, Ædelstene, Coraller, Søeplanter, Rødder, Træer, Frugt, Frøe, tørre Planter, Insecter, Muskler, Fiske, Fugle, Dyr, Slanger &c. allehaande Antiquiteter, som Urnis Instrumenter, Segl, Skilderier, Mathematiske Instrumenter, Begere, Skaale og andre Ting af Agat Jalpis &c. gammel og nye Mønt, Miniatur Skilderier, Raaberstykker, og af 2666 skrevne, og 7671 trykte Grædske og Latinske Bøger om den naturlige Historie, Chymien, Anatomien, foruden mengde andre af de Europæiske Sprog, hvilket forklarer os, at Fortegnelsen paa de Medicinske Bøger, som von der Linden har udgivet, er heel ufuldkommen. Thi da udi Editionen af 1686. ikkuns befindes 3937. Authores besidder Mr. Sloane fast dobbelt saa mange. Udi dette Verk har nogle villet forekaste Authori, at nogle af Figurerne ikke ere accurate nok, og ihvorvel Feylen ikkuns reyser sig deraf, at Planterne enten ere afteegnede efter at de vare tørrede,

eller fordi Kaaberstikkeren har forseet sig, saa tilstaar dog Author, at mand derved burde have brugt større Omhygelighed, i sær da nogle skadelige og giftige Planter ere de nyttige saa lige, at mand let kand tage feyl, og dermed giøre skade. Men da mand tillige udsetter, at hand ved at anføre Testimonia om Planternes Virkning i Lægekonsten, ey alletider har giort forskiel imellem de falske og rette, svarer hand at hand ey har forbuden nogen selv at undersøge Sandheden. Nok er det hand rigtig har anført hvad hand har enhver at takke for. Giorde hver saaledes havde mand ey nødig at besverge sig saa meget over Plagiarios, under hvilke den berømte Thomas Burnet henhører, dertil største Deel har laant, hvad nyt og rimeligt hand i sin Theoria Telluris forebringer af en Abessynisk Philosopho, som nevnes af Francisco Patricio i hans første Bog om Talekonsten. Nogle have og vildet beskylde Hr. Sloane for at hand ikkuns af andre har erholdet Tegningen af dem, af hvilke mand ellers har accurate Beskrivninger og Afbildelser, men Mr. Sloane forsikrer at de mand heri forekaster ham har erholdet det, de giøre sig stor med, af ham. Hr. Plukenet har for at skiule sit Plagium ladet paa sin Bog kaldet Phytographia sette det Aarstal 1692. de dog Bogen først er trykt 1696. siden har hand hand foregivet i sit Supplemento, at Sloane har laant meget af ham, da hand dog selv maae takke Sloane for meget deraf. Men det er ikke nyt for Mr. Sloane at degegnes saaledes. Hr.

Tour-

Tournefort skikte Gundelsheimer til ham fra Paris for at see hvad hand havde bragt med sig fra America. Sloane giorde sig en Fornøyelse i at viise ham hvad hand besad, skikkede og Hr. Tournefort 60 rare slags af en Urt, som hand besad dobbelt. Da mand saae denne Fortegnelse og disse Planter i Paris, vilde mand ey unde Engellænderne Æren, men sendte P. Plumier til Vestindien for at opdage fleere, og deraf tilvende Frankerige Æren, som Labat ved sin Reyse 1697 antegner. Mand seer af dette Exempel at en Nations Misundelse imod den anden ey er saa skadelig som nogle sig indbilde, men der tit deraf kommer meget got, og sligt har givet Anledning til mange gode Bøger. Casaubonus selv i hans Breve erindrer, at Engellænderne, da hand overgav Kongen et Project til at refutere Baronium ophidsede Montacurium til at hand ey skulde lade en fremmed løbe af med den Ære, der og indrettede sin Refutation paa samme Foed som Casaubonus det havde udkastet. I dette Verk ere tvende Reyser som Sloane har giort, dend ene til Jamaica, den anden til Engelland, hvoraf den ene staar først den anden sidst i Bogen, det øvrige er indrettet til at udføre disse Americanske Øers naturlige Historie.

Sammesteds er i Aar trykt in 4. et Skrift som fører til Titul Churches no Charnel-houses: being an Enquiry in to the profaneness, indecency, and pernicious consequences to the Living, of burying the Dead in Churches, and

Church

Church gards. by a Clergyman. Denne Bog hvortil Author vil passere for en Geistlig Mand, er destineret til at probere at dend Skik at begrave sine Afdøde i Kirkerne, er stridig med hvis i de første Christne Tider er vedtaget, og at det ey allene er skadeligt for de Levendes Sundhed, men endog reyst af visse Personers enten Forsengelighed, Overtroe eller Gierighed. Den første Articul skal vel ikke falde Authori vanskelig at probere. Hand gaar da først løs paa at vise at Patriarcherne lode sig begrave paa Mark'n, at Israeliterne langt fra at kunne jordes pa.. helligede Stæder, besmittede sig ved at nærme sig et Liig, ja at ingen, Kongerne undtagen, bleve begravne inden Jerusalems Muure, og var Kongernes Grav paa Sinai Bierg, hvilken Lov aldrig blev overtrædet førend i Faveur af Prophetissen Olda. Solon forbød ved en udtrykkelig Lov at ingen maatte jordes i Athenen. Syconierne observerte lige saadan et Reglement, med den alvorlighed, at i Stæden for at Athenienserne giorde i Henseende til store Personer Dispensation i saadan Lov, torde de ey inden deres Stads Muure jorde Aratum, som havde giort dem saa stor Tieniste, forinden de havde spurt det Delphiske Oracul til Raads. Til Delos var det endnu nøyere efterkommet. Apollo, hvilken samme Ø var helliget, kunde ikke taale, at nogen der enten fødes eller blev død, hvorfore deres Fruentimmer, naar deres Tiid kom, drog til en nest liggende Rheneia, hvor de fødde deres Foster, samme-

mesteds bleve og deres Døde begravne, hvilket gav Cleombroto Anledning til at spørge nogle Delier ad, hvorledes kand I kalde Delos eders Fæderneland, efterdi ingen af eder der enten er født eller nogensinde vorder jordet? Romerne efterfuldte i den Post Grækerne, som kand sees af de 12 Tavler Hominem mortuum in urbe ne sepelito neve urito. Vestalierne Keyserne, og Tid efter anden berømmelige Mænd, blev allene denne Ære og Høytiid forundt, lige det samme gotgiører Author om Tyrkerne, Perserne og Chineserne. Vel er det saa, at Author har adskillige Nationer paa sin Side, dog har det sine Exceptioner, hvorom hand ey har meldet det ringeste. Thi det er ustridigt, at i de første Tider, bleve de Døde ey allene begravne i Byerne, men endog udi Husene, som Servius og andragen over dette Vers i den 6 Bog Æneidum Sedibus hunc refer ante suis. Af samme Væld udspringer Nissernes og Huus Gudernes Dyrkelse hos Ciceronem og Apulejum. Lycurgus vilde at Lacedæmonierne havde deres Kirke-Gaard inde i Lacedæmon. De første Romere bleve jordede i Rom, Templerne selv bleve ey altid holdt derfor i Høytiid, og Arnobius har samlet Mengde Exempler af Personer, som deri blevne begravne. Cecrops og Erichtonius bleve jordede i Minervæ Tempel til Athenen, Hyperacha og Laodiceus i Apollinis til Delphos, Celei Døttre udi Cereris Eleusinæ, Cinyras udi Veneris paa Paphos. Hvad Author siger om de

for-

ſørſte Chriſtne lader ſig mindre imodſige, og mand var dermed virkelig fornøyet, i ſær naar mand ſaae til det Efterfølgende. Efterdi Romernes Love forbød at jorde noget Liig inden Stads-Muurene, og Keyſer Hadrianus havde confirmeret ſamme Lov, torde de Troende ey opirre Romerne, ſom uden dets vare nok forbittrede paa dem, ved at tee ſig ulydige mod ſamme Lov, de havde derfor i Begyndelſen deres Kirkegaarde felleds med Hedningerne, men da deres Tal daglig tiltog, tillagde de ſig deres egne Kirkegaarde, dog alletider uden for Byerne. Vel er det viſt, at de holdt deres Gluds Tieniſte paa diſſe til de Dødes Jordefærd berammede Stæder men deraf kand mand dog ey giøre nogen vis Slutning, Fornødenheden allene var det, ſom drev dem til at legge Dølsmaal paa deſlige deres Sammenkomſt, og ſom kom dem til at confundere deres Kirkegaarder med Kirkerne i ſig ſelv. Men vil mand efterſee de Geiſtlige Love, da var i Concilio eller til Modet i Bracara 563. til det i Nantes 658 til det i Tribus 895. og af den Antiochiſke Patriarch Theodoro Balſomon 1180 decideret at det var at beſudle de hellige Stæder, om mand begrov de Døde i Kirken. Men dette Forbud kunde ey hindre, at mand jo begrov de Døde i Kirkerne. Da Conſtantinus og Theodoſus vilde begraves udi Vaabenhuuſet af Kirken i Conſtantinopel, vilde de Store nyde ſamme Ære, Prælaterne holdt ſig ſamme Ære værdige, ſiden efter forlangte de dend ſom var ſtørre, og dem ſynes billigt, at de der tiente for Alteret og nød deres Hvile-Sted

ved Alteret, saa at Præster, Bisper og Munke bieve begravet i Kirkerne. De Verdslige vare allene udelukte fra at have Begravelse i de hellige Stæder, men siden kom det og til dem, og det synes af et Mode holdet til Vaison midt i det 5 Seculo, at de Franske da allerede have havt sligt et Privilegium. Efter Authoris Meening har den overtroiske Attraae, som particuliere Folk havde for at være nær ved Helgenes Been, eller de Altere hvor mand læste Messer, contribueret merkelig til den Mißbrug, og Geistligheden tog en deel af deres beste Revenüer deraf. Hvilken Position for Authore kand proberis af efterfølgende, uddraget af Mr. Henry Souval histoire & Recherches des Antiquites de Paris, hvori anføres at lige indtil 1552. soutenerte Prælaterne i Frankerige, at de som døde uden at betenke Kirken med noget, ey burde komme i viet Jord, hvilken Prætension saaledes troublerte Samvittighederne, at Arvingerne af dem, som døde uden at giøre Testamente, anholdt om Frihed til at give noget i den Dødes Navn for at frelse hans Reputation, hvilken Misbrug af Parlamentet blev redresseret, da General Advocat Olivier klagede derover. Author tracterer dernest hvor uanstaaeligt det er, og applicerer derpaa disse Arnobii Ord contra Gentes: nonne patet inexpiabilem Numinibus fieri injuriam, quorum delubra & templa mortuorum super lata sunt bustis? hand taler dernest om de Consequencer slig Begravelse i Kirkerne kunde føre med sig.

Hand

Hand observerer først, at da Folk i levende Live ved Transpirationen kand befenge hinanden, hvor meget meere Døde, da der er mere Forgift ved et dødt Legeme, hvorudover mand i Pest-Tider haster med at faae dem i Jorden, hand legger dette til, at de Deele, som udgaar af et dødt Legeme, af Naturen søger at foraarsage Døden. Hand vil at Menniskene trekker sig derover i Kirkerne en Sygdom paa Halsen, da Liigsteenen ey kand hindre den opstigende Damp, heldst de fleeste Legemer, naar de jordes, og ved Indbærelsen allerede begynde at raadne, befenge den i Kirkerne staaende Lufft, og naar en Grav aabnes faae de onde Dunster frie Magt at opstige, hvor af hand giør den Conclusion, at det er farligt for Menniskenes Helbred, at jorde de Døde udi Kirkerne.

Nye Bøger.

Des Marest Vergnügung des Gemüths, oder Gedancken von GOtt, der Welt und der Religion ꝛc. mit Anmerckungen erläutert, 8vo. Jena

Carl Christ. Woogs erbauliche Betrachtungen über unterschiedliche Paßions-Texte, nebst denen Abschieds und Antrits-Predigten, 4to. Dresden.

Geo. Mich. Laurentii kurtze Erklährung des Evangelii Lucä, 4to. Halle

Christ. Lehmanns erbauliche Leichen-Predigten, 4to. Dresden

Joh. George Palm die Fallstricke der Sünde, in gottseeligen Betrachtungen fürgestellet, 8vo. Brauschw.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 40.

Dend 3 Octobr. 1726.

Dannemark.

Gyldensparre.

Skioldet er deelt udi 4 Quarteerer. I det første Quarteer, i dend øverste, og sidste i det nederste Deel, som ere rode, sees 3de over hinanden satte gule Sparrer. I det andet quarteer, i dend øverste og udi den første nederste Deel er en med Bagbeenene udi Bølger staaende opret hvid Løve, som holder i dend høyre Foed et hvidt Anker udi blaae Feldt. Oven paa Hiemen sidder en hvid croned Løve, der med begge Forfodder holder et lidet Skiold med 3de over hinanden satte Guldsparrer udi rodt Feldt.

1674. d. 1 May blev med dette Navn og Vaaben Albert Schumacher, da værende Admiralitets-Raad, Commissarius over Søe-Etaten, Præsident i Under-Admiralitets Retten, og General Postmester i Norge benaadet, hand efterlod sig en Søn Christian Gyldensparre, som døde ugift

ugift i Krigen i Italien 1702. af hans Dottre som vare 5. nemlig Christiana, Karen, Maria Elisabeth, Charlotte Amalia og Edele Elisabeth Gyldensparrer, lever endnu Christiana Gyldensparre, gift med Oberst-Lieutnant von Buchvaldt.

Tydskland.

Udi Leipsig er tryt for kort Tid siden D. Morten Luthers Extraherte Bibliske Lexicon, som af Lutheri samptlige Skrifter, og nogle hans Autographis indeholder korte Forklaringer over nogle enkelte Ord og Talemaader i den Hellige Skrift, hvortil er føyet fuldstendig Registere, hvoraf det andet over Dicta Biblica kand kaldes Biblia minima Lutheri. Ved dette Verk findes Doct. Val. Ernst Læscheri Fortale, som indbefatter tillige Lutheri Dialectica MSS. Verket er sammendraget af Mag. Wolfg. Gotlieb Förtschen Prest til Neustadt i Meissen, og er trykt in 4.

Frankerige.

Udi Paris er trykt 1725. in 12. Epitre à Diognete, dans laquelle l'Auteur sur les ruines d'Idolatrie & du Judaisme établit les plus solides fondemens de la Religion Chretienne Ouvrage da premier siecle traduit de l'Original Grec. Dette Sende-Brev som findes i adskillige Editioner af S. Justini Opera findes ikke udi Roberti Stephani Edition af 1551. Hendrich Stephanus udgav den for sig selv 1592. oversat

paa Latin med den Grædske Original og nogle Notis. Da nu hverken Photius eller Eusebius som har opregnet os Justini Skrifter har talet om dette Sende-Brev, og de gamle Patres ey heller melde der om et Ord, ville de lærdeste Critici ey til at troe at den er skrevet af St. Justino, og Author til denne nye Oversettelse er af deres Mening. I det mindste troer mand, at den er skreven af en gammel Author, og Tillemont gaar saa viit, at hand siger den er skreven for Jerusalems Ødeleggelse. Men de Raisons derfor allegeris, ere ikke alt for gyldige. Mand siger, Author taler om Jødernes Ofringer, og efter Adspredelsen havde Jøderne ey Ofringer eller Ceremonier. Mand kand svare, at der i denne Epistel ey handles om Jødernes virkelige Ofringer, men de som vare foreskrevne i deres Love. Overalt have adskillige Patres i de yngere Tider talt om den Jødiske Gluds Dyrkelse nesten paa samme Maade som Author til denne Epistel. De første Kirke-Fædre ansaae Moses Lov som et Aag og Paafølgelig som en Straf Gud havde paalagt dette grove og kiødelige Folk, og paa dette Principio er det at Author til denne Epistel S. Justinus og mange andre Fædre have ladet kiende en egen Tanke for Mosis Lov. Hvorudover og Oversetteren af denne Epistel siger at Glud i denne gamle Lov ey har krævet blodige Offer, men allene regleret Brugen for et Folk som af Naturen var hengivet til Afguds Dyrkelse og elskede Spectacler ved deres Religions Øvelse. Ved denne Epistel er ellers at merke, at

Au-

Author sig i adskillige Ting mere tvde ig har udladt over Divinitate verbi, end de fleeste af de Patres som levede for Concilio Niceno. Hendrich Stephanus i sin Oversettelse har givet de Ord δικαιοσύνη δε ἑνος πολλοὶς ἀνόμοις δικαιωσῆ siden hand var en Calvinist saaledes Justitia autem unius faciat, ut multi injusti pro justis habeantur, hvilket Author giver saaledes paa Fransk; Nous qui nous sommes abandonnez à l'impieté & l'injustice, comment pouvons nous devenir justes que par les seuls merites du fils de Dieu?

Sammesteds er trykt 1725. l'Ecole de Mars ou Memoires instructifs sur toutes les parties qui composent le Corps Militaite en france avec leurs origines & les differentes Manoeuvres ausquelles elles sont employées. par Mr. de Guignard Chevalier de l'Ordre Militaire du Saint Lovïs, & Lieutenant Colonel. Dette Verk bestaar af 2 Vol. in 4. Mr. Gvignard begynder sit Verk med en Discours over det Franske Monarchies Oprettelse. Efter adskillige derom giorte Undersøgninger, falder hand paa at undersøge det Franske Sprog; de af Kongerne i Frankerige brugelige Kroner, Lilierne som ere strøde i Skioldet, dette sædvanlige Vaabenskrig Mont Joye Saint Denis og den Hane som de Franske bruge i deres Symbolo. Hand siger at de Franskes første Sprog var Nedertydsk saaledes som mand nu taler det i den Hollandske Flandern, hvor de første Franske Konger ordinaire

Reliderte; At det Latinske Sprog er bragt til Gaulerne fra Romerne, at Gaulerne saaledes som den gemeene Mand talede, blandede Latinen og Nedertyken med hinanden, og formerte deraf det Franske Sprog. Hvad de Franske Kongers Kroner angaar, da observerer Mr. Gvignard at Kongerne af den første Linie have brugt 4 differente Sorter Kongelige Bonnetter eller Diademata, det første slags var et Baand tildekket med Perler, den anden en Cirkel hvoraf opløftede sig i Form af Straaler visse Spidser, den 3de slags var en Bonnet eller Hat fuld med Diamanter, hvoraf Kanten var besadt med Perler, der 4. en Hue saaledes som Prælidenterne i de Franske Parlamenter nu omstunder bruger. Dette slags Diadema var ibrug lige indtil den 2 og 3 Kongelige Linie, som kand seeis paa gamle Skilderier af Carolo Magno og S. Ludvig. Vores Author glemmer ikke at berette det nogle andre Historici have sagt i denne Tilfelde, nemlig at Kongerne af Frankerige, da de forloed deres Palais i Paris for deraf at indrette det Sted, hvor Justitien pleyes, efterlod paa samme Tid dem deres Kongelige Prydelse, som under den Kongelige Mondighed skulde deele de andre Retten til. Mand har og brugt differente Kongelige Hovedprydelser lige indtil Carl den 7. som lod Kronen indrette paa den Foed samme nu omstunder bruges, nemlig at den skulde forhøyes med Lilier, og sluttes øverst som en Keyserlig Krone med en Lilie, Ludvig den 12. brugte saadan en ved sit Indtog

udi

udi Paris 1498. Mr. Guignard anmerker herved, at hvad som er virkelig at holde om denne Post bestaar derudi, at Ludvig kaldet den unge 1146. da hand havde ladet sig tegne til det hellige Tog en Bannere overstrøet med Lilier, enten udi Allusion til sit Naun Lovis, eller det af hans Fader Ludvig den store, ham givne Tilnaun af Florus eller Fleuri. Men hand siger derhos ey hvorledes de Lilier vare dannede, hvor med Kongens Bannere og Skiold vare overstrøede. Nogle ville at det var saadanne Lillier som voxer i Haverne, andre som de der voxe paa sumpige stæder, og kaldes Lischblomster. Nogle Historici ville at disse Vaaben ere meget ældre, og sige at de Franske udvalde disse Lischblomster til Erindring af deres første Boepæl, som var i en sumpig og moradsig Egn, saa at lige som denne Iris eller Lischenblomster voxede udi Vandet, hvis Farve udfalder paa blaat, saa har mand af deñe Aarsag fat Lilierne paa en blaa Bond. Andre skrive at Clovis Soldater kronede sig med Krandser af Lilier efter den erholdne Seyer til Tolbiah, hvilket gav Andleding til at sette Lilierne udi deres Bannere og paa deres Skiolde. Nogle statuere, at de samme Aftegninger, som mand i det Franske Vaaben kalde Lilier, ey betegner andet end Jernet af et gammelt Krigs Instrument kaldet Ancon eller Francisque, som var et stykke af en Bartisan eller Lanze, som de gamle Frandske brugte. Figuren af dette Jern som meget lignede de Lilier som sees i det Frandske Vaaben, synes at bekræfte denne Meening. Dette

Jern bestoed af 3 Stykker, hvoraf det ene baade var lengere og bredere end de andre, og spitz ud til Enden, sampt Egget paa begge sider, de andre derimod som sad paa begge sider krummede sig ud ad, og vare sammenbundne i Midten, hvilket formerer det som mand i de Franske Vaaben kalder Lilier, og om nogle have vildet kaldet det 3 Frøer er det af Forseelse, og allene skeedt over den Lignelse, samme Creaturer har med dette Krigs Instrumente. Imidlertid har det Franske Vaaben saaledes været overstrøet med Lilier, indtil Kong Carl den 6. som reducerte Tallet deraf til 3. Vores Author forestiller dernest det Franske Vaaben saaledes som det nu føres og giver derover en vidtløftig Beskrivelse, saa bestaar det Franske Vaaben af 3 forgyldte Lilier paa en blaa Grund, somme Tider er det Navarriske Vaaben dertil føyet, over begge disse Vaaben staar en Krone, og omkring dem gaar begge Ordener af S. Michael og den Hell. Aand. Skioldet holdes af to Engler i Levite Dragt, som hver holder i haanden en Bannere med det Franske Vaaben, alt under en blaa Pavillon overstrødt med forgyldte Lilier, og foret med Hermelin med videre som dend deraf i Skriftet forestillede Tegning udviser, særdeles er derved 2 Banderoller med deres Feldtskrig, Montjoye Saint Denis, og dend gamle Rigets Bannere med den Divise. Lilia non laborant neqi nent. Mr. Guignard giver dernest Aarsagen tilkiende, hvorfore Guld Kiederne som ere i det Navarriske Vaaben ere lagte i Kaars og andre

Fi-

Figurer, nemlig at Sanchus Kongen af Navarra engang var stiget ned af de Pyreneiske Bierge, med en liden dog tapper Armee, for at bestride de af Smaragdo anførte Maurer. Denne Hedning som frygtede for de Christne, skiondt hans Armee var sex gange saa sterk som deres lod med en Jern Lenke tillukke de Veye hvorigiennem de Christne skulde drage. Men da de Christne brød samme Lenker, og slog dem som derved havde Opsyn, attaqverte Sanchus Resten af Maurerne med saadan Lykke og Tapperhed, at de bleve slagne, Smaragdus nedlagt ved hans egen Haand, og 25 Konger desuden omkom af de 30. som fuldte med bemelte Smaragdus. Da mand af Byttet for Sanchus havde udsøgt disse overvundne Kongers rige Telter, med hvis derudi var, vilde hand deraf ey beholde for sig det Ringeste, men overgav det til sine Soldater, forbeholdendes sig allene en Smaragd, som Maurernes Chef havde baaret paa sine Fingre da hand blev slagen, og disse brudte Jern-Lenker, hvoraf hand siden formeerte sit Vaaben-Tegn, som hand vilde hans Efterkommere, og skulde føre til en Erindring af denne Seyer, hvilke de giøre dend Dag i Dag er. Hvad sig det Feltskrig Mont Joye Saint Denis anbelanger, da beretter Author at samme efter nogle Historiskriverers Beretning tager sin Oprindelse af det at Kong Clovis efter sin Omvendelse, i stæden for at paakalde Jupiter, som hand giorde forhen kaldende ham Mon Jove, siden alleene paakaldede S. Dionisius eller Denis

som sin Patron med de Ord Mon Jove saint Denis, der vilde sige saa meget som min Jupiter S. Dionisius, eller efter Mr. de Gvignards Explication, Mon Dieu & S. Denis. Author meener at den gemeene Mand siden ved corruption har sagt. Mont Joie Saint Denis, hvoraf de gamle Franske betiente sig under hinanden til Opmuntring holdende for at deres Helgen Dionisius havde Evne til at sette Mod og Mands Hierte i deres Soldater. Dette Feldtskrig brugte de og i Provincerne for at opmuntre Folk til at gribe til Værie. I den Tilfælde lagte de paa Fransk de Ord dertil, samler jer under S. Dionisii Banuere, som bemerker at begive sig omkring Kongen for hvilken denne Fane blev baaren, naar hand udi egen Person commanderte Armeen. Mr. Guignard beretter her at Hanen er et gammelt Attributum for Frankerige, af den Aarsag at Frankerige kalder sig Gallia. Hand legger dette dertil at andre Riger, ja Rebubliquerne have andre Dyr til deres Attribut, og en vis Author har deraf taget Andledning til at sige, at lige som Hanens Galen forskrekker en Løve og driver den paa Flugten, saa har de Franskes Vaaben Tegn, nemlig Hanen havt samme Effect i en stor Deel af Europa, i sær over den Spanske Løve, de Engelske Leoparder, dend Lombardiske Slange, og Romerske Ørn. Author explicerer dernest hvad det der at være Regent af Kongen og Riget, hand opregner hvor mange Konger der haver regieret i Frankerige siden Rigets Stiftelse, hand forteller

hvor-

hvorledes det gaaer til med de Franske Kongers Salving, og forteller iblandt andet at den Skiorte og de Handsker Kongen har paa i Salvingen, bliver givet til hans Hof-Prædikant, som med Ceremonier lader dem opbrende. Hand taler dernest om den Maade og Cur, som bruges i Frankerige at Kongen rører ved dem, der have svolne Halse og dermed curere dem. Hand observerer, at ihvorvel skrives at Kong Clovis efter sin Daab har havt den Kraft til at curere denne Sygdom, ved at anrøre de Syge, saa veed mand dog ey at opregne nogen Prøve giort af nogen Fransk Konge, førend i det II. Seculo. Nogle vil at Robertus den Andegtige har været den første som haver giort denne Cur. I det mindste beretter Gibert, som levede 1104. at Ludvig den Feede rørte ved deslige Svage. Men hvad vil dette vel giøre til et Skrift som har sin egen Titul, maatte mand snart spørge? Author svarer strax dertil, at hand har holdt det nødvendig til Underviisning for de unge Officerer, at de i det mindste kunde være kyndige i deres Fædernelands Historie, og hvad meere der kand opmuntre dem til at vove Liv og Blod for deres Konge og Fødeland. Mand finder herforuden en Liste over alle de Ducs og Pairs som levede 1722. tillige med deres Vaaben, samt en Beskrivelse hvorledes samme nu føres, og hvordan de ere førte i forige Tider, hand beretter hvori enhver af disse Herrers Bestilling og Forretning bestaar, som i Kongernes Salving falder det Erkebiskopen, som tillige er Hertug

af

af Rheims, til at salve Kongen, Biskopen som er Første til Laon, at bære den Lampe hvori Olien er forvart, Biskopen at Langres Sceptret, Biskopen som er Græve af Beauvais den Kongelige Kaabe, Biskopen Græven af Nayon Gehenget. Hertugen af Burgundien den Kongelige Krone. Hertugen af Guyenne den første firkantet Fane. Hertugen af Normandien den anden Fane. Græven af Toulouze Sporerne, Græven af Champagne Krigs-Standarten, og Græven af Flandren Kongens Kaarde, derpaa beskrives Ridderordene, og alle de andre høye Civile Betieninger, hvilket er kortelig Indholden af den første Bog udaf dette Verk.

Endnu sammesteds er trykt i Aar Histoire des Juifs & des peuples voisines, depuis la decadence des Royaumes d'Israel & de Juda jusqu'à la Mort de Jesus Christ. par M. Prideaux Dojen de Norvik, Traduit de l'Anglois. Nouvelle Edition, revue, corrigeé & augmentée avec des cartes & des figures en taille douce. Verket er trykt udi 7 Vol. in 12. i stæden for de Karter i den Hollandske Edition som ikkuns ere Copier af Cellarii, ere de, heri findes, nyligen stukne efter den af Delisle giorte Plan. Mand har beflittet sig paa præcise at viise hvor de fornemste Stæder har ligget om hvilke Prideaux taler, men mand har derhos søgt at undgaae alt hvis der kunde giøre Læseren confus. Mr. Delisle har selv tegnet det kort over Syrien, efter nye Astronomiske Observationer, og nogle udi fulde 20

Aars-

Aarstid over samme Land giorte undersøgninger. Øyesynet selv viser Læseren, at dette er meget differente fra de ordinaire Korter over samme Lande i sær ihenseende til Jordans Løb og de Revierer som derudt indskyde sine Vande, saa og den Distantz fra Euphrates til Middelhavet. Hvad Verket i sig selv angaar, da har mand conserveret den i Holland trykte Franske Version, dog har mand udeladt nogle Expressioner imod den Catholske Religion, og hvis som kunne synes at fordunkle Ludvig XVI. Berømmelse. Dend som har udarbeydet denne Version, har tillige føyet nogle Noter neden under paa hver Side. Men hvad som giør denne Edition meere behagelig end dend Hollandske, ere tvende af P. Tournemines Dissertationer som findes foran i det første Volumine, og en Exstract af Neutons Chronologie med nogle observationer derover. Den første Edition som Tournemine kalder en Eclaircissement betreffer Ninives Undergang, og hvorlenge det Assyriske Rige har varet, Mr. Prideaux supponerer i begyndelsen af sin Historie, at det Assyriske Rige har varet udi 1300 Aar, og at efter Ninive den første gang var erobret formeerte sig 2 Riger af det Assyriskes Undergang, det ene stiftet af Beleso Gouverneur over Babilonien, og det andet af Arbaces Gouverneur over Meden, denne Arbaces siger Mr. Prideaux er Tiglari Pileser som nevnes i den Hellige Skrift Thilgamius hos Ælianum og Ninus den yngre hos Castor. Pater Tournemine, siger derimod

at

at det Assyriske Rige ikkuns har varet 500 Aar, og hand vil ey vide af at Ninive meere end engang har været ruineret af Mederne og Babylonerne i den Tid Josias regierede over Juda. For at loutenere denne Thesin, maa hand bestyrke Herodoti og svekke Ctesias hans Credis, hvorudover Author anfører Aristotelem Antigonun Carystium, Plutarchum Lucianum, Arrianun og Photium som beskylte Ctesias for at være en stor Løgnere og Fabelmager, hvor hos hand med P. Montfaucon andrager at udi den lange Liste over de Assyriske Kongere som Ctesias opregner, findes mange baade Grædske og Persiske Naune, og deri ey forekommer en eniste af de Assyriske Konger som nevnes i den Hellige Skrift, langt mindre noget Navn som dermed kunde have nogen Ligning, og vil mand ikkuns kaste Øyet paa hvis Photius os har levnet af denne Ctesia, kand det alleene overtyde os at Auctor meget har været hengiven til Fabler. Men hvad Herodotus betrefter, da observerer P. Tournemine at Plutarchus som ellers temmelig skarp har censureret ham, ey har havt noget at udsette paa, hvis denne Historicus har sagt om det Assyriske Rige. At Polihistor, Dionisius Halicarnalensis og Appianus have talt som Herodotus om Assyrierne, og at hvad samme Author siger, kommer overeens med den hellige Skrift. P. Tournemine legger dette dertil med Montfaucon at Castor som begynder sin Chronologie af de Assyriske Konger med Ninus, og ender samme med en anden Ninus,

ey

ey taler om dend sidste som en Restaurateur af det Assyriske Rige. Endelig beretter hand, at de som forlange at læse den Assyriske Historie rigtig, uddraget af de sikkerste gamle Monumenter, concilierede med den hellige Skrift, kunde finde samme i hans Chronologiske Dissertationer, som hand har føyet ved den nye Edition af Menochii Commentariis over den hele hellige Skrift. For Resten, i hvorvel P. Tournemine i sine tvende Dissertationer paa adskillige Stæder siger Prideaux imod, maa hand tilstaae at hand dog bærer Ære for ham som en lærd Mand, og at dette Skrift er et af det beste som nogensinde i denne Materie er udkommen. Den som har havt Ombue for denne nye Edition af dette Verk har tenkt at giøre Publico en Tieniste med at føye dertil en kort Chronique over de meest gamle Ting i Europa, som hand har oversat af Engelsken efter et MSS.

Ingermanland.

Udi Petersborg er det ved det der holdne Forsamling af Lemmerne udi det oprettede Academie for Videnskaberne af Pr. Herman holdet en Tale om Geometriens Opfindelse og Tilvext, hvor da tillige af ham blev ventileret den Quæstion, om det vel var venteligt, at mand efter Cartesii Principium kunde forfatte et Glas, hvorigiennem mand kunde saae de Creaturer at see, som ere i Maanen. Hand holdt for at det var mueligt, og Hov-Raad Goldbach faldt hans Meening bie.

Nye

Nye Bøger.

Bibliotheca homiletico-realis miscellanea pastoralis, in welcher kürtzl. disponirte und elaborite Fest-Buß-An- und Abzugs-Einweih-Hochzeit-Leichen- und Miscellan-Predigten zu finden 1. und 2ter Theil, 8vo. Leipz.

Historie derer heydnischen Opffer-Mähler zum Beiß der wahren Gegenwart des Leibes und Blutes Christi im H. Abendmahl, 4. Magdeb.

Aug. Herm. Franckens lectiones paræneticæ, oder öffentliche Ansprache an die Studiosos Theologiæ auf der Universitet zu Halle, 8. Halle.

Ej. Catechismus-Predigten über die fünf Hauptstücke des Catechismi, 8. Halle.

Caspar Anders Evangelische Hertzens-Lust, oder geistliche Reden über alle Sonn- und Fest-Evangelia, 8vo. Breslau.

H. G. Masii Bericht von dem Unterscheid der Evangelischen und Reformiten Lehre, 12mo. Frf.

Conrad Mel Salems Wächter-Stimme, oder Schriftmässige Erklährung der Evangelien, 2ter Theil, 4. Cassel.

Christ. Wagners Gedancken über das Leyden Sterben rc. JEsu Christi, nach der Harmonie der 4 Evangelisten zusammen getragen, 8vo. Leipzig.

Joh. Balth. Ritter aus führlicher Bericht v. der Stadt Franckfurth am Mayn im 16 Jahr Hundert ergangenen Kirchen-Reformation, 4to. Frf.

Wolfg. Christoph Dreßlers Himmlische Seelen-Lust, oder Betrachtungen über unterschiedliche Sprüche Hl. Schrift, 8vo. Nürnb.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 41.

Dend 10 Octobr. 1726.

Dannemark.

Glud.

Skioldet er deelt udi tvende lige Deele. I dend øverste Part en hviid Due med udstrakte Vinger i blaat Feld. I dend nederste Part 3de blaae Klokker udi guul Feld, med Knedel, dog saa at dend mellemste henger sidere ned end de tvende. Oven paa Hielmen er en Bispe-Hue forgyldt med sine Perler, og 2 vedhengende Guld-Baand.

Doctor Søren Glud, Superintendent over Viborg Stift i Jylland, blev med dette Vaaben aflagt d. 20 Martii 1689.

Tydskland.

Udi Halle er nu udgiven den 20 Continuation af

af de Kongl. Danske Missionairii til Ostindien deres Beretning, det er et heelt Alphabet sterk, og samlet udaf Prof. Gothilf August Franken. Samme bestaar deels af adskillige Breve, deels af et Dage-Register fra 1719 til 1724. og giver tillige Efterretning om de udi forige Aar didsendte 3 Missionariis, og deres Reyse til hin Side af Capo. I Fortalen udføres hvor ugrundet det udstrødde Rygte har været, at Missions-Verket efter Provst Ziegenbalks og Mag. Grundlers død var gaaet over styre ja gar ophørt, hvorved anføris hvormange Hedninger ved Missionarii Schultsens Flid ere omvendte til Christendom, hvorledes hand har giort sig det Portugisiske og Malabariske Sprog megtig, indrettet sin Meenigheds Underviisning, og paa adskillige Steder ja ved et Kongelige Hof i Indien fundet Venner, særdeeles har hand fortsat det gamle Testaments Oversettelse saaledes, at det med de Canoniske Bøger undtagen Propheterne Esechiel og Zacharias er kommen til Endskab, hand har og allerede ladet trykke Davids Psalmer, saa at det er at haabe at den heele Bibel inden kort Tid vil vorde trykt i det Malabariske Sprog. Hand meddeeler tillige Efterretning om de fra 1720 til 1724. udi Tranquebar ved Missionen udi Dansk Tydsk Portugisiske og Malabariske Sprog trykte Bøger.

I Frankforth er nylig ferdig trykt in 8. en Tydsk Oversettelse af Albari Alonsi Barba som har været en Spansk Præst og derhos en høy-

erfaren Naturkyndigers Berg-Bog, hvorthandles om Metallerne og Mineraliernis Generation og Oprindelse, saa og om sammes Natur og Egenskabers Mangfoldighed; Smeltning og Fingiorelse, ligeledes om allehaande Edelsteene og deres Generation.

Udi Hamborg er under Trykken det første Stykke af det saa kaldede Svenske Bibliotech, Author dertil er en ubenevnt Ictus som har forferdiget Thesaurum rerum Sveo Gothicarum, hvoraf dette er som en Prodromus, hver Stykke skal bestaae af 15 eller 16 Ark in 4. I dette første Stykke har Author fornemmelig søgt at omstøde Speners slette Domme i hans Notitia Germaniæ antiquæ, om den Svenske Nations Oprindelse.

Engelland.

Udi Londen er trykt 1725. Lilium Sarniense or a Description of the Guernesey lilly, tho wich is added the Botanical dissection of the Coffée Berry. With figures. By D. James Douglas. Dette Verk er trykt in folio, og Fortalen viser at dette slags ikke er hidindtil beskreven uden meget ufuldkommen, og aldrig forhen af nogen Engelsk Skribent. Imidlertid siger hand meriterer ingen iblandt Blomsterne mere omhyggelig at beskrives. Mr. Douglas har derfor paataget sig at beskrive denne Plante, eftersom hand dend ved sine Observationer har befundet, og

alle

alle de deraf givne Raaberstykker ere tegnede efter Naturen. Cornuti i hans Historie over de paa Canada voxende Planter Capit. 58. er dend første, som har beskrevet os dette slags Lilier, under det Navn af Narcissus Japonicus rutilo flore. Hand forsikrer, at det er en Plante som hiemme hører i Japon, og hand lærer sin Læsere paa hvad Maade den hand har først seet i Frankerige er didført, hand siger Jean Morin den berømmelige Botanicus drog derfor omsorg, som paa deslige Curieusiteter er sparede Penge. Kempfer har seet denne Plante voxe i Japon, hvor hand opholdt sig i 2 Aar, og af de adskillige Navne, som de Indfødde i Landet tillegger dend, er det klart at den er dem tilfulde bekiendt. I sær er det merkværdig som Author beretter, nemlig at intet meere kand bestyrke, at denne Urt har hiemme i Japon, end Maaden paa hvilken den første er ankommen til Engelland, som skeede ved en sær og bedrøvet Tilfelde, efter som D. Morison har berettet efter nogle Personers Mund fra den Øe Guernisey paa følgende Maade. Et Engelsk eller Hollandsk Skib kommende fra Japan, og som indehavde nogle af disse Urter strandede paa Kusterne af Guernisey Rødderne af samme Urt var ved samme Ti felde strød her og der paa Sanden, som siden dybere bleve nedskylledeog laae i Sanden nogle Aarstid. Efter hvilken Tid Blomsterne deraf til alles store Forundring fremskiød af Sanden i ald sin Stads og Herlighed, Lord Hatton var dend Tid Gouverneur over denne

De, og hans Søn var en Elskere af deslige Urter, saa at hand ey alleene lod føre Planten derfra og tage dend i agt, men endog sendte Rødder deraf til de fornemste Botanicis i Engelland. Couleuren af denne Lille er saa smuk, at Mr. Douglas tvifler paa at hand den kand beskrive saaledes som den fortiener, hand observerer især at hver nye Blomster seer ud som Guldbordering paa en Rosenfarved Bond, men naar den begynder at visne er det som en Sølv-vevning. Seer mand til dette Blomster, naar det staar under Solen, synes hver Blad at være bestrøed med Mengde smaae Diamanter, hvis Skin giver baade noget fornøyeligt og forunderligt fra sig, men naar mand beseer Blomsteret ved Lys, lader disse smaae Tipper som fiint Guldstøv. Denne udførlige Beskrivelse D. Douglas giør, er noget som kand fornøye Liebhaberne. Hvad nu den anden Deel af dette Verk betreffer, som er en Botanisk Dissertation over Caffe-Træet, da er samme læst og approberet i Academiet for Videnskaberne udi Paris. Dette Caffee-Træ hand her forestiller, er bragt ved Hollændernes store Fliid og Omhyggelighed udi Urtehaven til Amsterdam, og derfra til andre Stæder i Europa. Udi Engelland skal samme voxe med god Fremgang. Den første som har meldet om Caffe, er Rauwolf, som reyste paa Levante 1573. Det første Caffe, som blev indført i Europa, blev sendt fra Ciusius ved Alphonsum Pancium en Italiensk Medicum

for

for 1613. Denne Frugt var dend Tiid imellem Hænderne af de fleeste berømte Botanicis i Europa, thi J. B. som døde samme Aar, vidner, at mand sendte ham dend fra alle Kandter. Mr. Douglas forundrer sig dernest storligen over, at Tournefort ey har meldet et Ord om Caffe i alle sine Skrifter, ja end ikke efter den Reyse hand havde giort paa Levante. Vel er det saa, at den nevnes i det efter Tourneforts Død udgivne Skrift, angaaende den Medicinske Materie, men mand kunde mueligt deraf slutte, at samme Tractat ey er skrevet af ham. Mr. Douglas beskriver derpaa en General alt hvis som angaaer Caffeen, hand forteller hvorledes dette Træe elskes og dyrkis i det lyksalige Arabien, og negter hvis mand gemeenligen foregiver, at Araberne skulle hindre, at samme Træe ey kand voxe udi andre Lande, ved dette Verk er et Avertissement som viser at hans Store Britanniske Majestet har havt den Naade for D. Douglas at accordere ham en Pension af 500 ℔ Sterling, for at opmuntre ham til at arbeyde, og sette ham istand til at communicere sine Observationer i Anatomien og andere Svagheder, til hvilken Ende hand og med første vil udgive den første Part af hans Osteographie ancienne & Moderne, som indeholder alle Been, som findes i det Menniskelige Legeme aftegnede efter deres naturlige Størrelse, og er derved føyet korte Forklaringer.

Frankerige.

Continuatio af Histoire des Juifs par Prideaux.

Hvad sig dend ved denne nye Edition føyede Chroniche angaar, da forsikrer Oversetteren, at denne Chroniche er en Extract, som dend berømmelige Neuton selv har giort for en stor Princesse, af et considerable Verk over den gamle Historie, paa hvilket hand har arbeydet i mange Aar, og hvis Trykning publicum lenge har forlengtes efter. Efter at denne Kronike var trykt, har Forleggeren tilskrevet Neuton for at indhente hans Minde til sammes Trykning, og at forhøre, om hand havde noget at forandre derudi, men Neuton efter lang Ophold har endelig svaret, at hand vel har skrevet et Index Chronologicus for en Ven, paa de Vilkoer, at det ey skulde udkomme, hand vidste ikke, om dette MSS. som mand udgav for hans, var det samme dog var det vidst, at hand aldrig havde havt i sinde at give det ud. Ihvorom alting er, saa prætenderer dog dend, der er Author dertil i Fortalen, at mand ikkuns meget lidet kand bygge paa de Grædske Chronologier endog de allerældste, og for at authorisere hvad hand avancerer anfører hand 2de Passager af Lycurgi Lif og Lesnet og Solonis. Hand anmerker nogle af hans Regler for Chronologien, den fornemste ihensende til de gamle Authores, som talte deres Tid ved Generationer, det er at regne 5 Generationer

i det

i det mindste paa et Seculum, tilæden for at de gav 36½ Aar paa hver Generation, hvilket giør, at hand ey har næ saa megen Tid at opfylde i sit Systema som der behøves hos de andre Historicos. Hand tillegger og hver af Kongerne udi Sparta 18 Aars Regiering, efter hvis Regieringstider Eratosthenes og Apollodorus regne deres Tider. Hand setter fast at Heraclidis retour er at regne ved Aar for Christi Fødsel 820. Trojæ Erobring 80 Aar før samme Retour, Argonauternes Expedition en Generation forend denne Krig, Sesostris Krig imod Tracerne og Ino Cadmi Daatters Død en Generation for Agonauterne, hand prætenderer, at ved dette Middel har hand giort sin Chronologie conform med Naturens Orden, Astronomien og den Hellige Skrift. Hvad sig Fonds af Historierne angaar, da forkaster Author alt hvis Ægypterne siger, endog ihenseende til Ægypten, og hand anfører deraf en som nesten synes samlet af de Græskiske Poeter Fabler over de Grædske og Ægyptiske Afguders Eventyrer: Oversætteren anfører at mand ingenlunde maa declarere sig imod dette nye Chronologiske Systima, i hvor extraordinaire det end synes, thi mand bør examinere allene Authoris Raisons, forend mand bør tage Parthi udi hvis hand anfører, saalenge hand sig ey derover explicerer. Hand kand dog deri ey følge Author, at allene 18 Aar regnes paa en Generation, og tager et contrarium Exempel udi de Fransk Konger af den 3 Linie, som hand inddeeler i adskilli-

ge Epocher, og viser at Generationen i somme er at regne paa 40. i andre paa 36. og en paa 31. Aar. Oversetteren er desuden af den Tanke, at i de gamle Calendere, som allene vare giorte for Bondens Tieniste, har mand ey lagt sig efter nogen Astronomisk Exactitude, hand anfører derfor Columellam, og slutter, at ey stor Fond er at giøre, for at fastsette Chronologien, allerheldst af hvis mand finder hos Cretonem og Metonem, om den Stierne Væderens Situation i blandt Himmel-Tegnene. Oversetteren legger dette til, at om de Raisons Author har sig forbeholden, ere saa sterke, som hans Venner foregiver, vil hand giøre sig en Ære af at følge saa brav en Mands som Neutons Meening. Skulde denne Chronike være af Neuton, og dersom hand gotgiør i sit store Verk, hvis hand i denne Extract andrager, da vil hand ey indlegge sig mindre Ære med sin Decouverte i Chronologien, end hand sig forhen i Mathematiquen har forhvervet.

Til Paris udi Forstaden St. Germain, bliver paa det Sted hvor Linedantzerne og Comœdianterne før havde deres Skuepladser, indrettet et stort Torv med en stor og pregtig Portal, hvorpaa følgende Inscription i sort Marmor med forgyldte Bogstaver bliver at læse.

Qvam bene Mercurius merces nunc vendit opimas,
Momus ubi fatuos vendidit ante sales.

Sam-

Sammesteds er trykt i afvigte Aar udi 5 Vol. in 4. Histoire generale d'Espagne du P. Jean de Mariana traduite en francois avec des notes & des Cartes par le P. Joseph Nicolas Charenton. Dette er den første Franske Oversettelse af dette Verk, som først af Authore er skreven paa Latin, hvoraf haves 3 Editioner, en trykt udi Spanien, og 2 udi Tydskland, Author har selv siden sat den over paa Spansk, da udi hans Tider meget faae udi Spanien forstoed Latin, dog er den Spanske paa adskillige Stæder differet fra den Latinske. Oversetteren P. Charenton giør i Fortalen Regnskab for alle Marianæ Skrifter og de diverse Meeninger de Lærde have havt om hans Spanske Historie. Baronius kalder ham Veritatis Amator, qui erudito stilo postremam manum apposuit rerum hispanicarum historiæ, hand har til denne Edition føyet adskillige Noter, og findes i dette Verk 4 Kort over de adskillige Tilstand, i hvilke Spanien sig har befunden under de differente Herskaber. 1. under Carthaginensernes og Romermes. 2. under Gotherne og de andre Barbarer. 3. under Maurerne og de Christne, som have kast Maurernes Aag af Halsen. 4. under de Christne siden Maurernes endelig Forjagelse udaf Spanien. Mariana søger sine Spaniers Herkomst fra Japhets 5 Søn Tubal, hand anfører som en ustridig Sandhed, at denne Tubal er kommen til Spanien, hans største Embarras er derved at sige i hvad Haun hand

forst er stegen i Land og det tør hand ey decidere, og de Spanier troe det at forholde sig saaledes; hand forkaster alt hvis den falske Berosus har anført om de første Spanske Kongers Succession, og de fleeste Byers fabelfulde Oprindelse. Efter Marianæ Beretning skal dog Geryon være den første Konge i Spanien, om hvilken de Grædske og Latinske Skribentere have talet, hand regerede nogle Aar efter Syndfloden, men det var at ønske, at Mariana havde kundet opvist os nogen tilforladelig Efterretning om denne og fleere Konger, at mand ey skulde blive i den sædvanlige Tanke, at det er Fabel. 3de Brødre alle kaldet Geryon siger hand succederede deres Fader Geryon, og bleve overvundne af Hercule, som satte i deres Sted Hispalus til Regent over Spanien, af ham prætenderis at Spanien har sit Naun, Seville som hand bygte, siger de, har siden givet heele Riget Naun, Helperus og Atlas fulgte efter Hispalum i Regieringen, denne Atlas skal have havt en Daatter kaldet Roma, som regierede ved Tibren paa det Sted nu kaldes Albulo. Denne Roma skal siden paa Monto Palatino have lagt Grundvolden til Byen Rom, lenge førend Romulus blev fød. Mariana troer ey denne Beretning selv, hand siger det er ikkuns skreven for at flattere denne Nations sotte Vanitet, som endelig vil have Ære for at have stiftet Rom, Mariana forteller derpaa, at Atlas da hand reyste fra Spanien, satte sin Søn Siculus til at regie-

gie-

giere i sin Fraværelse, der og siden blev Konge, og lod Den Trinacria kalde efter sig, hand fortæller dernest Jasonis og Argonauternis Foretagende, Teleucers Telamonis Søns Ankomst til Spanien, samt Diomedis, Gargoris historie og hans Conduite, i henseende til hans Sønneson Hebides, som regierede efter ham nesten paa samme Tid David regierede over Israeliterne. Pygmalions, Sichei og Didonis Historie. Phænicernes Handel og Vandel med Spanien, de Stæder som samme have bygget paa Kysterne, og i sær Mallaga og Abdera, de lille Øe Yvicæ Erobring af Carthaginenserne, Nabuchodonosers Landing i Spanien, denne Reyse siger Author er nesten bekiendt hos alle Jødiske Historicos, de pretenderer endog, at denne Prinz som kom for at ødelegge Judæ Kongerige, havde i sin Armee Mengde Jøder, og deraf siger hand ere de mange Jøder indkommen i Andalousien og Castillien, hand taler dernest om Phocenservnes Reyse til Spanien medens Argenton der regierede, og disse Folk skal være de samme som have bygget Marseille. Phænicerne, som tillige med Carthaginenserne havde bemestret sig den lille Øe ved Cadix, søgte derfra under Maharbal at tvinge Spanien. Mand læser her i en kort Extract-Historie om den Cartaginensiske Konges Hannonis Reyse, hvorom haves en Grædsk Relation, trykt til Basel 1513. Deslige Ting indeholdes i den første Bog af Mariana, hvilke, endskiøndt

skiøndt de ere noget Fabelhaftige, dog ere fornøyelige at læse. Udi den anden Bog læses pag. 109. at Aar 324. efter Roms Stiftelse overgik en sterk Pest nesten heele Verden, den kom siger Mariana fra Æthiopien ved forgiftige Vinde, andre siger, den reyste sig af en sterk Tyrke og dyr Tiid, og endtes ey førend Hippocrates, som da levede i Thessalien, hemmede dends Laab, ved at stikke Ild i Skovene. Det 2, 3 og 4 Bog af Mariana indbefatter de Carthaginensiske og Romerske, saa og de Borgerlige Kriger i Spanien, Julii Cæsaris og Pompeji Herskab sammesteds, den Krig som disse to store Generaler førte, og endnu derpaa det Slag ved Munda, hvor Cæsar slog den unge Pompejum. De indeholder dernest alt hvis merkverdigt i Spanien er forløben, fra de første Keyseres Tider til Arcadii og Honorii Regimente, som er just den Tiid, paa hvilken Gotherne indfaldt i Spanien. Ihvorvel disse Ting er alle dem bekiendt, som veed noget af den Romerske Historie, saa ere de dog heri saa vel udførte, at de med Fornøyelse læses, i sær da Mariana aldrig viger fra den Materie hand har under Hænder, og ey indgaar i den Romerske Historie, uden for saa vitt deraf nødvendig behøves til den Spanske Historie. Tom. I. p. 340. giver Author tydelig tilkiende at hand ey troer, at Jacobus Major nogen Tiid er kommen til Spanien, da det er vist, at da hand kom tilbage til Jerusalem lod Herodes Agrippa ham ihielslaae.

p. 413.

p. 413. synes hand ey at sette stor Lid til den ordinaire Sagn i Rom, at Keyser Constantinus blev helbredet fra sin Spedalskhed ved den Daab hand fik i Rom Tom. 2. p. 733. taler hand om de 3 Geistlige Ordeners, Dominicanernes Merci og Franciscanernis Stiftelse efter hvilke den første ey blev approberet førend 1230. men de andre tvende under Innocentio 3. 1212. Tom. 3. p. 142. hvor tales om denne Spanske Infants Don Sanchi Erkebiskopens af Toledo Nederlag af Maurerne, som hug Hovedet af ham og den venstre Haand hvorpaa sad hans Præstelige Ring observerer Oversetteren, at førend Biskoperne bleve aflagte med Forlehninger, vidste de lidet af hvad det var at følge med Kongerne i Krigen, men da fik et og andet Lehn maatte de følge med og didsende deres Vasaller. som da siden fuldte de saa kaldede hellige Tog mod Hedningerne, og Maurerne, toge Prælaterne ingen Betenkning udi at tage sig commando paa over Trouperne. p. 272. observerer Oversetteren at Biskoperne under den første og anden Linie af Kongerne tiltog sig den Titul af Majestet og Høyhed, og at i det 13, 14 og 15 Seculo førte de fleeste Konger i Europa ey anden Titul end Eders Høyhed, at Carolus Quintus førend hand blev udvaldt til Keyser ey havde anden Titul, og at Kongerne af Frankerige ey førend Franciscum 1. lod sig kalde Majestet, da den Titul forhen var reserveret Keyseren.

Nye

Nye Bøger.

J. F. Osterwald Catechismus oder Unterricht in der Christlichen Religion, 8vo. Basel.

Gottgeheiligter Sabbath, oder Schriftmäßige Erklährung aller Sonn- und Festtags-Evangelien, 4to. Freyberg.

Joh. Hermans Paßions-Betrachtungen, 4to Braunschweig.

Daniel Schönemanns, wehmuths-volle Klage dem betrübten Thorn gewidmet, nach Anleitung des 79 Psalms, in gebundener Rede, 8vo. Berlin.

Joh. Jacob Rambachs Betrachtungen über die 7 Worte Christi am Creutz, 8. Halle.

Fried. Eberh. Collin, Schrifftmässige Vorstellungen von denen privat-Versammlungen, 8. Franckfurt.

Joh. Wilh. von der Lith Erkenntnis der Warheit zur Gottseeligkeit, in deutlicher Erklährung der Sonn- und Fest-Evangelien, 4. Nürnb.

Joh. Christ. Rost 21 Predigten über die 7 Worte Christi am Creutz, 8. Breßlau.

Gottf. Christ. Lentners geistliche Evangelien-Früchte, d. i. alle Sonn- und Fest-Evangelia in Tabellen mit Moralien, lehrreichen Exempeln und Gleichnissen erläutert, 8. Breßlau.

Jacobi Saal'opffs geendigte zufällige Gedancken über verschiedene Oerter Hl. Schrift, 8vo Lübeck.

Christ. Scrivers Seelenschatzes Kern und Stern, oder dessen Register, aufs neue vermehret, fol. Magdeb.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager,

No. 42.

Dend 17 Octobr. 1726.

Dannemark.

Gyntersberg.

Skioldet er blaat, derover gaaer en hvid Bielke paa Skak, hvorpaa staar tre afskaarne sorte Svinehoveder, paa Hielmen et halv sort Svinehoved.

Af dette Vaaben levede 1565. Axel Gyntersberg som var Befalings-Mand over Steenvigsholm i Norge.

Gylt.

Niels Gylt levede 1318. og fik ved Transaction sit Gods igien, som ham af Hertugen i Sønder Jylland var fratagen. Bent Gylt var gift med Ingeborg Krumme.

Gyn-

Gynge.

Skioldet blaat, og derudi en overende staaende Flint eller Snaphane med en Rose og 3 hvide Kugler, paa Hielmen en Karl med en Bøsse. Michel Pedersen Gynge Lehnsherre paa Biernstrup, født i Glimminge Sogn i Gynge Herredt, holdt sig meget vel i den 7 Aars Feyde udi Kong Friderich den Andens Tider, i sær udi det merkværdige store Slag, hvor 4000 Danske tilsegtede sig den blodige Seyer over 25000 Svenske, hvorudover hand af høystbemeldte Hans Majest. udi Roeskilde, den 2 May 1571. blev Nobilteret og gav Kongen ham Biernstrup Gaard i Giedeslefs Sogn hos Hekkebierg, og 7 Bønder dertil, hand var baade den første og sidste af dette Vaaben paa Sverdsiden, hand havde til ægte Bente Jens Daatter Myre, som efter hans Død fik Jens Clausen Falk, hand efterloed sig 2 Døttre Birgitte Gynge og Bente Gynge, gift med Mosi Hanson Hans Mostes og Sophia Falkes Søn.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt 1725. Histoire du Royaume d'Alger avec l'etat present de son Gouvernement par Mons. Langier de Tassy Commissaire de la Marine pour S. M. t. C. en Hollande. samme Bog er trykt in 12. Hidindtil har vi ey havt nogen udførlig Relation, som har

forestillet Kongerigets og Byens Algier nu værende Tilstand, Gouvernement og Stat, dends Styrke til Lands og Vands, Indbyggernes Handel og Sæder. Dapper som har sanket hvis hand har kundet af de beste Historier og de gamle Descriptioner over Africa, giver os ikkun en maadelig Underretning om Republiquen Algier, og den Articul derom findes i Moreri Dictionaire er meget slet. Ikke destomindre kommer Algiererne tit paa tale, og Hollænderne have havt merkelig Prove paa deres Magt, og dog ere de lige saa lidet bekiendte som de lengst fraliggende Folk. Dette Verk som ey andet kand end blive læst med Fornøyelse, er inddeelt udi 2 Bøger. I den første handles om Kongeriget Algier, og i den anden om Byen Algier udi Almindelighed. Author forestiller kortelig de adskillige Forandringer som ere forefløbne i dette Rige, og udlader sig allene vidtløftig over den sidste, som tildrog sig ved den berømmelige Aruch Barbarossa, en Mahometansk Corsar, der da hand blev kaldet til at undsette Algiererne som af Ferdinando V. Konge i Arragonien vare giort skatskyldige, bemegtigede sig Byen, og lod sig udraabe for Konge, efter at hand havde ladet Zelim Eutemi Printz af Arabien som, derover havde at befale, dræbe. Mand seer heri udført Barberossæ Kierlighed til Eutemi Gemahl Printzeß Zaphira, alt hvis Author derom anfører, kand passere for en Roman, hvis hand ikke saa høyt forsikrede os at denne Historie er oversat efter et gammelt MSS. som nu om-

stun-

stunder findes i Cidi Achmed ben haraams Hænder, som er af Eutemi Familie. Imidlertid vil dog Author ey indstaae for Sandheden. Efter at Barbarossa med sine Trouper 8 Mile fra Tremacan var nedsablet af den Spanske General Marquis de Comarez, under Caroli V. Regiering, udvaldte de Tyrkiske Soldater og Skibs Capitainerne Cheredin Barbarossa hans Broder til Konge over Algier, og General til Søes. Denne Cheredin var den, som overdrog til den Tyrkiske Keyser Selim den første Souverainiteten over Algier. Selim sendte didhen 2000 Janitscharer, og drog Omsorg for at recrutere dem hvert Aar, fra end Tiid af ere Tyrkerne, i hvorvel deres Antal ey er stor, Herrer over Algier, og ansee paa en vis Maade Maurerne og Araberne som Slaver. Indbyggerne udi Algier, ere først og fremmest Tyrkerne. Dernest Maurerne, Araberne, Jøderne og de Christne. Der ere 2 slags Maurer, de som boer i Byerne og paa Landet. De første drive Kiøbmandskab, holde Handverker, besidde visse Eyendoms Jorder, under Byens eller Kongens udi Algier Mondighed, de have deres egen Magistrat, som dømmer udi hvis deres Nation betreffer. Disse Maurer ere til den største Deel Descendenter af dem som bleve uddrevne udaf Spanien ved Ferdinand. Maurerne som boe paa Landet, ere omsvævende Familier, uden nogen Arvelod, inddelte i visse Noder, hvoraf hver giør en omflyttende Flek, kaldet adouar, der bestaaer af Telter som en Leyer.

Deres Dragt bestaar udi et stykke hvidt Lærret, 4 eller 5 Alen lang, som de indsvøber sig udi. Qvindfolkene tildekke sig dermed fra Skuldrene til Knæerne. De ligge paa Jorden. En Matte af Palmeblader er deres Seng, deres Børn gaae nøgne til de ere 7 a 8 Aar gamle, og kand gaae saa snart de ere 5 eller 6 Maaneder gamle. Deres Modre give dem at die ved at kaste Brysterne bag paa Skuldrene, til hvilken Ende de bære dem paa Ryggene udi et slags Kurve. Disse Maurers ordinaire Snak gaar ud paa deres Koners Frugtbarhed, deres Døttere, Bester, Fæe, Kiøer, Gieder og Høns. Mange Ting ere her at forbigaae, angaaende deres Lyst, Skikke Brug ꝛc. Disse kaldes gemeenlig Bereberes, de foragte gemeenligen de andre Maurer, som boe i Byerne. Der findes mange Rige iblandt dem, som drive stor Handel baade med alleslags Vahre og Slaver. Araberne i dette Rige have deris Oprindelse af de gamle Mahometanske Araber, som undertvang Africam, de deele sig og i 2de slags, de som boe paa Landet og i Byerne. De første agtes for Adle, og holde sig for en Vanære at gifte sig med andre Folk. De foragte dem som boe i Stæderne og holde dem for Maurer siden de iblandt dem søge deres Giftermaal. Author observerer herved, at mange confunderer disse 3 Nationer. De Araber som boe paa Landet have nedsat sig paa Bierget Atlas og der omkring, de som flakke omkring i Ørkenen ned Tunis ere temmelige rige ihenseende til

den

den Handel som de drive, de have gode Telter smuk Dragt og skiønne Heste. De legge sig efter Astronomien og Poesin. Deres Vers og Sang udfører enten deres Elskov eller Kamp, og Poeter ere iblandt dem høyt ærede. De ere Polis og meget for Høflighed. Men derimod stolte i henseende til fremmede, hvilke af dem foragtes. De legge sig meget efter gode Heste, de have og de beste, som nogensteds kand findes baade i henseende til Raskhed og Skiønhed. Araberne og Maurerne exellere i at ride en Hest retskaffen til, udi Africa findes baade vilde Heste og Asen. Araberne æde Hestekiød og holde det af en lekker Smag. Jøderne ere foragtede og medhandles ilde udi Algier, de have i hver Bye deris Dommere af deres egen Nation, som kiender dem imellem udi civile Sager. Jøderne naar de have fortient at døe, straffes med Ild, til hvilken de fordømmes naar mindste Suspicion paa dem kastes, at de have forseet sig mod Rigets Interesse, og især naar dem overbevises at have giort en falsk Banqueroute. De ere forbundne til at gaae sort klædte for at kiendes fra Tyrkerne, som foragte dem, dets Aarsag bruger de en sort Kiortel og en Turban af samme Couleur: I forige Tider blev ey nogen Jøde tilladt at antage den Tyrkiske Religion med mindre hand forhen lod sig Christne, men siden har mand efterladt den Formalitet. Jøderne til Livorno pleyer i Compagnie med dem til Alger at forpagte Rigets almindelige Indkomster, thi Mahometanerne vil-

le ey indlade sig derudi, da de ansee alle Forpagtere som infame Folk, og holde dem ligesaa foragtelige som Jøderne fordum giorde Tolderne. De fremmede Jøder give sig ved deres Ankomst under den Frandske Consuls Forsvar som ere deres Dommere i alle med de Franske foresaldne Tvistigheder. Samme Consul er og alle de fremmedes Nationers Forsvar, som ey have der nogen Consul, hvilke dog kunde directe addressere sig til Dejen, men hand viser dem gemeenlig til den Franske Consul. Tyrkerne ere nu Herrer over Algier under et Hoved som de kalder Dejen, de holde der idelig en Arme af 12000 Mand, og udi samme bestaar denne Regiering eller Statocratie. Hver af disse have Forhaabning om at kunne succedere Dejen. De Christelige Renegarder have samme Privilegium som Tyrkerne, og lige Adgang til alle Æresæder. Men hverken kand en Tyrk ey heller en Renegard komme til nogen Tieniste med mindre de have gift sig med en Maurisk eller Arabisk Kone, og kaldes deres Børn Causolis. Da nu alle de Tyrker, som forlade deres Fæderneland for at lade sig enrollere og gaae til Algier, enten ere fattige eller i Landflygtighed drevne Folk, og de derhos giare Profession af som Søerøvere at flakke omkring paa Søen, saa have de andre i Levante boende Tyrker afskye for dem, og ansee dem for ugudelige Vovhalse og Skielmere. Author beretter at 2 Tyrkiske Damer da de paa deres Reyse fra Marseille til Levant bleve nødte til at gaae

i Land

i Land udi Algier, begave de sig strax i den Franske Consuls Huus, og vilde ey omgaaes med Tyrkerne udi Algier. Saa at ey et eniste Tyrkisk Fruentimmer findes i samme heele Rige, og er Tyrkerne derfor nødte til at gifte sig med Christne Slavinder, som giøre sig til Mahometaner. Udi Algier ere meget faa Christne, Slaverne undtagen, som ere der saa mange, at de lettelig kunde giøre sig Mester over Algier, ja alle Stæderne udi samme Rige, dersom de ville eller torde stille sligt i verk, mange troer siger Author at mand nøder de Christne Slaver til at blive Mahometaner eller i det mindste anmoder dem derom, ved Caresser, Trudseler eller haard Medfart, men det er langt derfra, at de som eye Slaverne enten ønske eller søge sligt, thi de miste deres Fordeel derved naar der komme de, som ville indløse Slaver, og i den henseend er det alleene, at de fleeste Algierer kiøbe Christne Slaver, de Slaver som ere under 12 Aar ere alleene de, som Tyrkerne stræbe efter at faae til at blive gode Musel Mænd. De som ere meest rige pleye at kiøbe dem, og spare intet paa deres Opdragelse; de ældste Indbyggere af dette Rige det er Maurerne, vare fordum Hedninger og tilbade Solen samt Ilden, men da nogle Herrer fra Aonlien og Sicilien udi det 4 Seculo giorte sig Mester over Kongerigerne Tunis og Tripolis, toge Barbarerne efter Authoris sigende den Christelige Religion an, hvilket er aabenbare urigtig, thi ind-

til Augustini tider var det en lang tid at en stor deel af Africa og især heele Barbariet var Christen, ja Augustinus selv forsikrer, at det blev omvendt til Troen omtrent 100 Aar efter Christi død. Mand veed eller, at Donatisternes Schisma begyndte 311. Author legger dette til at adskillige Christne Printzer af Arii Sect abandonerte Italien for at undgaae Gothernes fureur og satte sig ned i Barbariet, hvor de Christne bleve mangfoldige og giorde store progresser udi heele Mauritanien langs med Middelhavet. Hand siger ikke hvo de Arrianske Printzer have været som bleve forfuldt af Gotherne, der selv vare Arrianer. Da Mahometismus oprandt med begyndelsen af det 7 Sec. indførte Araberne, som overalt saa langt de kunde føre deres Vaaben indbragte denne Religion, samme udi heele Mauritanien, og nødte de fleeste af de Christne til at flye over til Spanien og Italien. Men Hedningerne nødte mand til efter Mahomets Maxime, som vil at mand i slig tilfælde skal bruge gevalt, til at antage Mahometismum. Af 72 Secter som nu findes i Africa, ere 2 de fornemste som differerer i mange Articler hvoraf den meest considerable angaar den absolute Prædestination enten det er til det onde eller gode. Det ene slags troer at Gud determinerer os til begge Deele ved en Physisch Premotion, og det andet Partie er af den Meening, at Gud alleene i os fremskaffer det gode men ey det onde. Denne

sidste

sidste Meening er deris som ere af Haly Sect og den første deres af Mahomet. Begger Secter leve temmelig frie i Algier, hvor efter Authoris Beretning er meget liden Religion, men de fleeste Indbyggere ere Folk uden Samvittighed. Imidlertid findes der dog Præster som kaldes Samoner og Munke som kaldes Marabouter, begge deele ere lidet agtede. De fremmede have Religions Frihed og deres Kirker efter deres Skikke. Alle Tyrkerne eller Renegarder, som udgiøre Armeen lade sig kalde Effendi, det er efter det Fransk Sprog Seigneur, i den sted at Maurerne og Araberne ihvor rige og ædle de end ere, kaldes ikkun Cid eller Cidi det er efter Fransk Sieur, Soldaterne og de fremmede Consuls give Dejen den Titul af Effendi, men Maurerne og Araberne ere obligerede at kalde ham Sultan eller den store Herre. Algiererne, om vi skal troe Author, elske meere de Slaver, som ere af den Romersk Catholske Religion end de andre, ihenseende til deres Confession som giør dem meere troe, saa at deres Herskab ønskede at de confiterte hver Maaned, mange gaae selv hen til de Catholske Patres, og underrette dem om deres Slavers onde Conduite, og naar de have ført dem til Kirken paa de hoye Fester, sporge de flittig efter om de have den Dag skriftet. Dersom en fremmed i en particulier Tilfelde byder en Tyrk eller Maur en Foræring, er hand forbunden at giøre ham samme Præsent naar lige Leylighed forefalder, som

for

for Exempel, dersom en Skibs-Capitain, som pleyer at seyle paa Algier engang har giort en Foræring til en eller anden Tyrk, hvis Tienisse hand har havt nødig, kræver samme Tyrker lige Foræring af ham hvergang hand kommer igien som en Skyldighed, medmindre hand for den forstegang reent ud siger, at samme Foræring er engang for alle. Author forteller, til at bestyrke denne sin Beretning, at da en Græksk Kiøbmand havde givet Almisse hver Dag en heel-Maaned igiennem til en Fattig, og samme var reyst bort paa en 6 Maaneders Tid, belangede den Fattige ham efter hans Tilbagekomst med Retten, og tvang ham at hand paa samme Foed som i den første Maamed maatte betalte ham Almisse for de 6 Maaneder. Naar Algiererne besøge hinanden og have ladet sig anmelde ved en Slave, tale de ikke et Ord. Huusherren gaar derpaa ned og lader sig bringe Tobak og Caffee. Holder hand for propos at lade sin Giest gaae op, lader hand sine Koner og Døttre advare, at ingen finder sig i Kammeret. Ere der Fruentimmer som ville besøge Konen i Huset, lader mand Manden det vide, paa det at hand ikke skal komme frem. Saadanne Visiter give efter Authoris Beretning, Andledning til stor debauche med de Christne Slaver, der i saadan Tilfelde agtes ey for Menniske, men som nogle Huusdyr, thi Manden tør ey komme i sin Kones Kammer, saa lenge fremmede Fruentimmer ere i Huset. Alle slags Spil ere forbudne hos Algiererne,

ne, undtagen Skak, Dam og deslige Spil, dog maa de ikke spille om Penge, men allene om Caffe, Tobak og deslige Ting. Deres nye Maane Ramadan eller Fasten holdes som en Carnaval for Ungdommen. Udi den Tiid æder og drikker de ikke hele dagen igiennem, førend Solen er gaaet ned, de unge Libertiner løbe da omkring med Guitarrer og Trommer, syngendes og dandsendes og giøre sig til gode, derimod de som ere andegtige, holde sig meget indgetogen, og Dagen igiennem tildekker deres Ansigt, at de ikke skulle lukte Kiød eller Fisk. Udi Algier giør mand sig en Religion af ey at bruge nogen Præcaution mod Pesten, de holder for at handle imod den Guddommelige Prædestination om de søge at sette sig i Sikkerhed mod slig Sygdom. 1718. beretter Author, saae hand selv en Engelsk Skib ankommen til Algier, som var tilladt udi Alexandria, hvor da en sterk Pest regierede. Capitainen og mange Kiøbmænd vare døde underveys, og uagtet de Forestillinger som de fremmede Consuls giorde Deyen, bleve Vahrene udlossede samme Dag Skibet var ankommen, og til ald Lykke kom ey nogen Svaghed deraf. Dog siger Author, kom den sterke Pest som 1720 var i Provence, dem til at forandre deres Mening, saa at Deyen ey allene viiste de Skibe tilbage som kom fra Marseille, men hand vilde endog ikke antage de Breve som vare bragte med disse Skibe. Algiererne gaae end videre, de ville i deres Svaghed ey bruge Medicamenter, dets Aarsag holder de ey heller Medi-

cos,

cos. Naar en Dey skal udvelges, hvis Værdighed varer udi hans Livs Tiid, da skeer Vallet ved Soldaterne, dog løber det sielden af uden Allarm og blodige Pander. Iblandt er Deyen neppe sadt paa Thronen, for hand vorder dræbt af en anden, og den er snart samme Skiebne underkast, mand har seet siger Author, paa en Dag 6 Deyer massacrerte, og 7 udvaldte; Mand seer endnu deres Graver, for Resten drager mand ey stor Betenkning udi at være den Dey, som ved Magt trenger sig paa Thronen, lige saa vel lydige som den der enstemmig dertil udvelges. Søe-Magten er megtig og heel considerabel udi Algier, og i hvorvel Søe-Capitainerne ey kunne melere sig i Regieringen, dog regleris efter deris Tykke og Beretning alt hvis, som angaar Søe-Etaten, der profiterer Regieringen saa meget. Det eniste Skib som fores af Admiralen, hører Republiquen til, alle de andre Skibe tilhøre particuliere Folk. Naar et Skib enten forgaar eller erobres ere Corsarerne forbunden enten at kiøbe eller lade bygge et andet af lige Storrelse og Styrke, hvilket meget nøye bliver efterkommet. Republiquen tilhører den 8 Deel af alle Priser, saa vel af Slaverne, af hvilke Deyen har Vallet, som af Vahrene og Redskabet. Findes der Passagerer paa et Algierisk Skib, paa den Tiid de giør een Priis, have de deres Deel derudi, i hvad for Nation eller Religion de ere af, fordi sige de dend Lykke kand være dem tilslagen, for Passagerernes skyld. Naar en Caper hiemkommer,

kien-

kiender mand langt borte fra om hand har giort Priis, hand sleber den efter sig, om veyrliget tillader det, og løsner sine Canoner, indtil hand kommer ind i Haunen, er Priisen riig, giør hand Skud i Skud. Naar Capitainen derpaa er gaaet til Ankers i haunen, og har bragt de nye Slaver til Deyens Slot, henkaldes der de fremmede Consuls og spørge i Deyens Nærværelse om nogen af deres Nation findes iblandt Slaverne. Ere det Passagerer, overleveres de til Consulen, men ere de fangne med Kaarden i Haanden, blive de sat i Slaverie. naar Deyen finder at hand ey med Fordeel kand selge den 8 Deel af Vahrene Regieringen tilkommer, noder hand de rige Kiøbmænd iblandt Maurerne, eller Jøderne, at kiøbe den for den Priis hand derpaa setter. Af Slaverne udvelger Deyen de sterkeste og bestiskabte, hvilke sidste tiene ham for Slaver, de blive vel klædt og født, nyde iblandt Foræringer af dem, som have hos Deyen noget at bestille. De andre ere indlogerte enten i Cazernerne for at opvarte de Tyrkiske soldater som handle vel med dem, eller og i de store Slave-Huuse hvor de alleene indelukkes om Natten, og hvor de have deres Capeller til deres Religions Øvelse.

Nye Bøger.

Gottlieb Cobers beweglicher Paßions-Prediger im Cabinet, 8vo. Leipzig.

Bernh. Walter Marpergers heilsame Seelen

len-Weide an JEsu Leyden aus dem 14 Capittel Marci gesammlet, 8vo. Dresden.

Aug: Pfeiffers betrübtes und getröstetes Kind Gottes nach Anleitung derer jährlichen hohen Fest-Tage in 16 Andachten vorgestellet 8vo. Lübek.

Wolfg. Gottlob Förtschens D. M. Lutheri extrahirtes biblisches Lexicon, darinnen kurtze Erklährungen einzeller Worten und Redens-Arten der Hl Schrifft, aus desselben Schrifften, auch etlichen Autographis, enthalten, 4to. Dresden.

Geo. Mich. Laurentii Erklährung des Briefes Pauli an Titum, 4to. Gotha.

Gottlieb Wernsdorfs Gedancken von dem Zustande der abgeschiedenen Seelen, 8vo. Wittenb.

Benjamin Schmolckens Mara und Manna oder Klag- und Freuden-Lieder, 12mo. Breßlau.

Gottfried Olearii collegium pastorale, neue edition Teutsch, 4to. Leipzig.

Richard Baxters 3 Bücher von der wahren Selbst-Erkäntniß, 8vo. Hamb.

Dieterich Reinkings allerbeste Lebens- und Sterbens-Kunst, 12mo. Frfurt.

Joh. Heinrich Feustkings Miscellan-Predigten, 4to. Gotha.

Erdmann Neumeisters fortgesetzte 6 fache Kirchen-Andachten, in 3 neuen Jahrgängen auf alle Sonn-Fest- und Apostel-Tage, 8vo. Hamb.

Conr. Mel der Heiligen au Jehova oder Gebet-Buch, 8vo. Cassel.

Mart. Lutheri Erklährung der 7 Buß-Psalm. von J. J. Rambachen ediret, 8vo. Jena.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 43.

Dend 24 Octobr. 1726.

Dannemark.

Hoch.

Skioldet er fordeelt udi 4 paa hinanden sløende sorte og hvide Pyramider eller Spitser, hvoraf de tvende øverste og nederste ere hvide, og de paa Siderne ere sorte, paa Hielmen en sort opstaaende Fane, og paa hver Side 4 Standarter sorte og hvide, een om den anden. Denne Familie har i de ældre Tider vildet regne sig alliered med de gamle Svenske Konger, dend første mand veed at regne Slegten fra, er Hakkil, som var en fod Greve af Rusland, kom til Sverrig, hvor hand gifstede sig, og efterlod af samme Ægteskab Sverke Hak, som 1138. blev Konge i Sverrig, gift i med

Ulvilde Kongens Daatter af Norge, og siden med Kong Magni af Sverrig Enke, Dronning Helvig. Med sin første Gemahl havde hand Hans Sverkeson slagen i den Danske Feyde og Ingrette. Med den anden Hertug Carl Sverkeson, og Frøiken Sophia, gift med Kong Waldemar den Store i Dannemark, denne Hertug Carl Sverk-

søn blev siden efter sin Fader Konge i Sverrig, hans Gemahl var Hertug Knud Folkunges Daatter, og unge Hertug Folkes Syster.

Udi Kiøbenhavn er nylig trykt udi Boghandler Johan Nicolaj Lossii Forlag en fornøyelig Bog som fører til Titul Stats-Roman, hvilken under det eftertenkelige Levnets-Beskrivelse om Telemacho Ulyssis Søn Kongelige Prinz af Ithaca, forestiller hvorledes Kongelige og Fyrstelige Prindser paa den artigste Maade til den retskafne Stats Lærdom ere at anføre og ledsage, først beskrevne i det Frandske Sprog af Erkebiskopen i Cambray Francisco de Salignac de la Mothe de Fenelon, og nu i det Danske med Flid oversat af Sören Dumetius Sognepræst til Vester-Møland, og dets Annex i Christianhands-Stift i Norge I Deel: Samme bestaar af 17½ Ark in 8. og indbefatter denne Prindses Idretter og Eventyr fra hans Udreyse fra Ithaca til Afreyse fra Calypsos Øe.

I Mr. Joh. Georg. Höpffners Officina er ved Trykken forferdiget en Dansk Paraphrase over Jobs-Bog, udarbeydet ved Mag. Georg. Ursins Sognepræst i Nakskov i Laalland hans lærde pen, da hand var Præst i Engelland til den Danske og Norske Meenighed i London. I dette Verk findis I. En kort og zirlig Dedication til Deris Kongl. Majest. II. Lærde og fuldstendige, dog med mueligste Korthed forfattede Prolegomena, hvori afhandlis de fleeste vandskelige Spørsmaal om Job. (1) Hvem og af hvad Herkomst hand har

været? (2) Af hvad Stand, om hand har været Geheime-Raad, Chymist, Præst, Konge? (3) Hvad Tid hand har levet, i Dommernis, Davids, Salomons, det Babvloniske Fengsels Tider? Eller, som Author slutter, før Israels Udgang af Ægypten. (4) Om Jobs Lidelser, og hvorvidt hand forsaae sig derunder. (5) Hvorlenge de varede, om 20.7. eller, som Author meener 3. eller 1. Aar. (6) Om Jobs Alder. (7) Om Jobs Hustru om hun kand undskyldes? hvorfor Satan sparede hende, meere end Jobs Børn? om hun forlod Job i hands Sygdom? hvorfor Job ikke fik dobbelt af Børn som af Qvæg? Om de bleve fødde af samme eller af en anden Hustru. (8) Om det Land Uz. (9) Om Jobs Venner. (10) Hvem der har skrevet Jobs Bog: og naar den plevede læsis af de gamle: (11) En kort Sammenheng af Jobs Bog Capitel efter Capitel. III. Jobs Bog anført mestendeel efter Svaningii Danske Version, uden paa faa Steder, hvor det udfordredis fornødentlig har Author nermere fuldt den Ebraiske Text. IV. Er til hver Vers i Bogen lagt en tydelig og forstaaelig Paraphrase, hvilken saa lykkelig i et fuldkommen Sammenheng er udført, og derhos med saa behagelig en Skrivemaade, at alle, der overveyer, hvor vandskelig, Concis og paa visse Stæder uforstaaelig Jobs Bog er frem for andre Skriftens Bøger, maa finde sig Authori høylig forbunden. V. Antegnis til hvert Vers de beste og fornemste Loca Parallela, som paa visse Stæder synderlig oplyser Texten, hvor den Paral-

rallelismus af faa har været observeret. VI. Besluttis Bogen med en devot Bøn, som kand brugis efter Jobs Bog er læst. Titelen er denne: Jobs Bog med korte og klare Udtydninger over den, Vers efter Vers, efter Meeningen og Fynden af det Hebraiske Sprog: Saa at Sammenheng i det eene med det andet, efter vor Danske Maade at tale paa, kand fattis af de meest Eenfoldige, (naar alt læsis med Fliid og Andagt,) og den heele Bog uden vitløftig Umage disbedre forstaais og brugis til Opbyggelse. Tillige med en Fortale om adskilligt, som hører hen til Oplysning om Jobs Historie, saa vidt mand har kundet udfinde. Indrettet og opsat af G. Ursin, Guds Ords Tienere tilforne i London ved den Danske og Norske Kirkke paa 12 Aar, nu i Nakskov i Laalland. Stor 28 Ark in Fol: Det var at ønske, at de andre Authoris Skrifter paa lige Maade forferdigede over de andre Bøger i den Hl. Skrift snart maatte komme for Lyset.

Fra Kiøbstaden Grenaae i Jylland er at berette, hvorledes sidst afvigte 1 Martii døde en Pige paa 36 Aar, som med en særdeles Svaghed har nogle Aar været beladt; At Maven fra Mellemgulvet over Navlen indtil Isbeenet var 1¾ All. og 1 Tomme, og fra osse innominato paa den eene Side over Navlen indtil den anden Side 1½ All. og ½ Tomme hvid og tyk: Og da samme Pige efter sin Død af Herr Doct. Beck blev opskaaren fantes i Maven en Vext, som en Pose, imellem Huden og Peritonæum, og var groet fast fra

Mave-Munden til begge Sider indtil Navlen; hvorudi var 50 Potter brunagtigt Vand med nogle stykker Ister. Substantia af Vexten var overalt tyk og stærk, og inden udi nest ved Leveren og Milten 2 Hydatides, af hvilke den ved Leveren var en Finger lang, sampt en Tomme bred og tyk, dend anden trind og proportioneret som en liden Valdnød. Leveren var gandske liden, og udi Maven fantes ingen Omentum. Ellers vare intestina friske, endog foruden Flatus. Aarsagen som gives til denne Svaghed, er at hun for 14 Aar siden har veltet med en Vogn, da hun straxen fornam til Pinen i Maven, blev opsvollen Tiid efter Tiid alt meere og meere; dog imidlertiid kunde gaae hvor hun vilde indtil det sidste Aar, da Maven hende ned paa Knærne var hengendes.

Tydskland.

Udi Hamborg er nyligen trykt in 8. der nach Engelland reysende curieuse Passagier, oder kurtze Beschreibung der Stadt Londen, und derer umliegenden Oerter denenjenigen so dahin zu reysen gedenchen zum besten ans Licht gegeben von J. B. Kuchelbechern. Saa kort denne Titul er affattet, og saa liden samme Tractat i sig selv er da den ikke udgiør over 22 Ark, saa vigtig er Indholden deraf ey alleene for alle Reysende i Almindeligheed, men og i Særdelished for dem som ville besee Engelland og især Londen med Nytte, hine kunne deraf best bekomme Underretning hvor-

ledes

ledes de sig paa deres Reyser have at forholde, og hvorledes det med dem bør være beskaffen, om de med Fordeel agte at see fremmede Lande. Og disse finde alt hvis udi og omkring Londen er merkverdig beskreven paa en angenem Maade. Dog indslutter denne Tractats Indhold sig ikke inden Grændserne af Geographien alleene, men den strekker sig ogsaa til det Britanniske Riges Stats og Kirkehistorie, hvorfore de med Nytte kunne betienne sig af denne Bog, som ville have en ret Begreb paa de i Nouvellerne idelig forekommende Efterretninger om Engelland. Tracktaten bestaar af 22 Capitler, i det 1. anføres hvorledes unge Folk have at anstille deres Reyser, og hvad de derpaa have at giøre og lade, i det 2. handles om Engelland i Almindelighed, og hvorledes mand dert med Magelighed kand reyse. 3. Om Londens Oprindelse, Tilstand og Beskaffenhed. 4. Om de Merkverdigheder som forekomne i London og samme Byes Extremiteter. 5. Om de Merkverdigheder som findes midt i Londen. 6. Om de øvrige Merkverdigheder i samme Bye, saaog Porterne og Inscriptionerne 7. Om Staden Vestmonster og de Kongelige Pallaster. 8. Om Haverne og Promenaderne i Londen. 9. Om den Tidsfordriv mand kand have i London. 10. Om visse Solenniteter og Festdage som celebreris i London. 11. Om de Engelske Bibliothecher. 12. Om de Stæder der ligge omkring Londen. 13. Om de Engelske Universiteter Oxford og Cambridge. 14. Om adskillige curieuse Inscriptio-

ner. 15. Om de Geistliges Tilstand i Engelland. 16. Om adskillige Collegier Hospitaler Skoeler og Haller som findes i London. 17. Om Regierings Maaden i London og Vestmønster. 18. Om den Engelske Adel Kongens og Printzens af Wally Hofstat. 19. Om Misdædernes sædvanlige Straf i Engelland og den Geistlige Band. 20. Om de Engelske Empletter og Markederne i London. 21. Om Posterne og Pengene i Engelland, saaog nogle andre Efterretninger. 22. Om Kongens Ret og Prærogativer, Rigets Magt og Forfatning, og den Engelske Stats Interesse, hver Capittel har derforuden adskillige nyttige og lærde Anmerkninger.

Nederlandene.

Continuation af Histoire du Royaume d'Algier.

Deyen lader altid endeel af sine Slaver udgaae paa Corsarernes Skibe som har Part i Byttet, hvoraf Deyen tager de 2 Deele og lader Slaverne ⅓ Mand bebyrder dem ikke med Arbeyde over deres Krefter, mand haver stor Omsorg for deres Helbred, og nogle iblandt dem blive særdeeles forskaanede, da ere lykkelige eller ulykkelige lige som de finde Herskab til. Der ere de som ere Rige og søge sig en Ære i at klæde deres Slaver net. Mange have i Huuset nesten lige saa stor Myndighed som deres Herrer, ligge i deres Kamre, spise med dem og anseeis af dem som deres egne Børn. De meest Ulykkaligste

ere

ere de som mand troer at have Midler, og af hvilke mand kand vente sig en god Løsning. De kiøbes gemeenlig af Tagarinerne en Mauriſk Nation kommen fra Spanien, som legge sig ey efter andet end Slavehandelen, og nøde dem til ved deres onde Medfart jo før jo heller at see sig løste for en høy Priis. Hver Particulier kand efter sit eget Tykke sende sine Slaver ud til Søes og participere udi hvis deraf Byttet falder paa deres Andeel, de Fruentimmer af Condition, som blive opbragte paa Fartøygene, sendes til den, som er øverste Dommere i Byen i hans Huus, for der at forvares og vel underholdes, indtil deres Løsnings-Penge ankommer. Men hvad Fruentimmer af ringe Exſtraction angear, blive de solt til particuliere Folk. I Almindelighed siger hand er de Christne Slaver høyere agtede i Algier end de frie Christne, og tør ingen underſtaae sig at inſultere nogen, thi Herren tager sig ham strax an. For resten siger hand er det rart at finde en Christen Slave, som jo er hengiven til alleſlags Laster. Slavernes Løsning skeer enten ved de dertil udsendte Geiſtlige eller ved particuliere Folks Flid. Saasnart Almisserne ere indsamlede til at kunne giøre en public Løsning, advarer mand derom den Pater, som foreſtaar det Spanſke Hoſpital der er udi Algier. Hand forlanger derpaa et Pas af Deyen for disse sine Ordensbrødre, saa snart de ankomme forføye de sig til Deyen og giøre ham en Foræring. Deyen tilspør dem hvad de har medbragt i Penge og Vahre, derpaa sendes en

Cyabachi om bord for at verificere det. Alting udskibes i hans Overværelse, og bæres det til Deyens Slot som trekker 3 Procento af Pengene, og 12½ Procento af Vahrenes Værdie, hand tager endnu fleere Rettigheder. Disse Patres Inlogeres i et smukt Huus hvor de besøges af Herrerne, og med Supliquer af Slaverne, naar de nu have indkiøbt alle de Slaver som findes af deres Nation, og de har Penge til overs ere de forbundne at løse de af andre Nationer, hvis de ikke vil at Pengene uden Nytte skal blive tilbage.

Engelland.

Udi Engelland har mand opfunden en nye Machine for Duggerne af den Nytte, at de derved om behov giøres kand opholde sig heele Dage i Vandet, og drage deres Aande ligesaa frit som de var i Luften.

Udi London er trykt i Aar in 12. Cap. Schilvoche hans Reyse udi Aarene 1719, 1720, 1721 & 1722. hvori samme Capitain var saa ulykkelig at miste et sit Skib paa Kysterne af en øde Øe, hvor hand maatte tilbringe nogle Maaneder, i hvilken Tid hans medhafte Følge maatte føde sig med Kiødet af Vildkatte og Søe-Ulve, som der findes i mengde, hvad denne Capitain har døvet paa denne Reyse er hart ad utroeligt, omsider slap hand dog med stor Besverlighed derfra, hvad hand siger om Californiernis Skikkelighed og Goddædighed fortiener at læses.

Frankerige.

Udi Paris lader P. Labat trykke udi 4 Vol. in

12. Relation des Cotes Occidentales de l'Afrique avec la description du Pais environ 300 lieues dans les terres.

Italien.

Udi Venedig er trykt Alcune Osservazioni intorno all'origine del K appresso degl'Italiani di Tuberone Guntolibei Cittadino Massettano. Author siger, ihvorvel det er uanstaaeligt at giøre om smaa Ting møysomme Undersøgninger, saa lider dog denne Regul en Exception naar samme tiener til at oplyse de Ting, som ere vigtigere, paa den Maade skal de Undersøgninger om det Bogstav K dessen Oprindelse Brug og Afskaffelse ey være unyttige, naar mand først har seet at det har sin Oprindelse af pronunciatione gutturali, og alleene er afskaffet fordi pronunciatio labialis siden er indført hos Italiænerne. Author undersøger da først, hvad for Folk først er kommen til Italien, og hvad for Bogstaver der først have været brugelige, hand troer, at et af de Folk fra de Lande, som ligge under Midnat, først have boet udi Italien og billiger hvad Leibnitz derom i sine Collectaneis Etym: p: 72. har sagt, men naar samme henter Grækerlands og Italiens første Beboere fra de Celter og Tydske meener Author at hand deri modsiger de ældste Skribentere, som førte dem fra Grækerland og de paagrændsende Lande, samt at hand aldrig kunde bevise at Celterne før Bollevesø vare komne til Italien, hvilken gik derhen 1192 Aar for Christi

sti Fødsel, hvorimod Evander ankom der 1230. for Christi Fødsel, og da allerede fandt et andet Folk for sig som er at see af Pl: l: 3. som dog uretelig giør Umbros og Pelasgos til 2 diverse Nationer. Dionisius Halicarn. kommer Sandheden nærmere, men Romerne have selv ey vidst deres ældste Historier paa anden Maade end efter Beretning af andre som Dodvel de Cyclis p. 555 bemerker. Dionisius vidner, at Lydierne og Thyrrenerne, som oprettede det Toscaniske Rige, have forjaget Pelasgerne omtrent 80 Aar fra den Trojanske Krig, hvilken efter Hardvins Beregning indfalder i det Aar 1294. saa at Lydiernes Rige er at sette i Aaret 1374. samme er og klart af Historiis Tuscis, som af Censorino anføres, hvilken ere skrevne 590 Aar for Christi Fødsel, og altsaa ventelig er den ældste blande alle Folks Verdslige Historier. For Lydierne bode Pelasgerne udi Italien, som efter Petavii Regning nedlod sig der 1614. Aar for Christi Fødsel, paa hvilken Tid uden ald tvifl Italien har faaet sine første Indvaanere. Bochart og Huetius troe at Italien af Noæ Sønner allerede er bleven peupleret. Men den Hellige Skift taler ey noget derom, og vare vel deres Skibe dannede til saadan en Fart, eller hvor fik de Folk nok fra til slig foretagende? om Bogstaverne er den meest almindelige Meening, at Evander har bragt dem til Italien, men da hand, som Dionisius vidner, ey kom derhen førend 60 Aar for den Trojanske Krig, kand sligt ey forstaaes om

an-

andet end de Etruſciſke Bogſtaver, hvorfor og Demaratus ſom kom 750 Aar derefter til Italien ey har fundet der andet end det Etruſciſke Sprog. Hand lod ſom Dioniſius ſiger ſine Sønner undervise i det Grækiſke, ſom hand ſelv havde ført med ſig til Italien, og det Etruſciſke Sprog, og ſamme er talt i nogle Provintzer endog paa nogen Tid efter at det Latinſke var opkommen, thi Faſtus ſiger at Ennius har kaldet Brutios Bilingves, efterdi de i hans Tider talede Oſce & Græce, hvoraf det første udentvifl var en Dialect af det Etruciſke. Men at ſige naar det Latinſke Sprog ſom udentvifl er ſammenſat af det Etruſiſke og Grækiſkes Fordervelſe, er opkommen, er vanſkeligt. I det mindſte er det ikke ſaa gammel ſom det Grækiſke, ikke heller opfundet ved Byens Alba Opbyggelſe ſom nogle ville troe. Qvintilianus har anmerket at de ældſte Latiner have endet Ordene geimeenligen paa de Bogſtaver D. og G. hand meener formodentlig det Sprog, ſom blev talt udi den første Puniſke Krig, om hvilket og Polybius vidner, at de meeſt Forfarne i hans Tider neppe deraf kunde forſtaae det ringeſte, ja de endnu overblevne Inſcriptioner af Columna Roſtrata udviſer det tydelig. Det Latinſke Sprogs Oprindelſe kand alt ſaa ey høyere udſettes end til 600 Aar for Chriſti Fødſel, hvortil Demaratus med ſine Folk, ſom hand bragte over til Italien, har givet Andledning. Bogſtaverne ſaae den Tid anderledes ud end udi Keyſernes Tider ſom Qvintilianus anfører, og Plinius ſiger at de vare de gamle

Græ-

Grækiske nesten lige. Dionysius slutter deraf, at Rom er bygget af Grækerne. Men Romerne vidste ikke, at ligesom Cadmus havde ført Bogstaverne fra Phænicien til Grækenland, saa havde andre Phænicier bragt dem til Italien. Latinerne have vel forandret mange Bogstaver, og med Tiden sat adskillige nye dertil, men mand finder dog megen Lighed mellem det Latinske og Etrulciske Alphabeth, saaledes som Della Rena, det anføres i sin Serie de Marchesi di Toscana. Visselig er det meget rimeligt at Indbyggerne udi Italien om deres Bogstaver haver været differente fra de Grækiske, og havde omtusket deres med de Grækiske efter Grækernes Ankomst, ligesom Longobaderne ved deres Ankomst til Italien vel have fordervet det Latinske Sprog, og givet Anledning til det nu værende Italienske, dog ey kundet bringe det derhen, at mand har antaget deres Bogstaver, men langt heller betient sig af de Latinske Bogstaver ved deres Gravskrifter. Den eniste Bogstav K synes de at have indført ved deres Pronunciationem Gutturalem, der siden af Pronunciatione labiali er bleven forstødt. De som giøre det Latinske Sprog ældre, have enten ladet sig forføre af Isidoro, eller beraabet sig paa Romuli Leges, da dog deres Love hverken saaledes vare forandrede enten af ham eller af andre, at det ey vare sig selv lig, og mand ey kunde see om de af begyndelsen ere skrevne i det Latinske eller Etrulciske Sprog. Det er ellers med Love paa visse Stæder gaaet saaledes til, at mand har ladet mange un-

bergaae, somme Stæder satt andre nye dertil og forandret dem i de diverse Sprog. At Romuli Love meget ere forandrede seeis iblandt andet deraf, efterdi de ey ere skrevne efter den gamle Maade som Duillii Inscription udviser, som levede 196 Aar efter Romulun, ihvorvel og samme ihenseende til Bogstaverne er forandret, mand finder og i Romuli Love Bogstaver, som ey ere brugte udi Romuli Tider som P og R, i hvis Sted de gamle brugte D og S, saa Alena for Arena, Labos Vapos. Hvilken Forandring og er giort in fragmentis versuum saliarium. Men hvad Romuli Love betreffer saa vidner Dion. Halic. lib. 10. at under Kongernes Regiering i Rom ey er givet nogen skreven Lov, men Kongernes gode Tykke har tient Undersaatterne i Stæden for en Lov. Om det ældste Latinske Alphabeth kand mand ey sige moget vist. Author til Dis. de priscis Latinorum & Græcorum literis som Montfaucon har indlemmet sin Palæographiæ sammensat, hand har opfundet samme og regner dertil ikkuns 16 Bogstaver, men mand kand ey sikker troe derpaa, i det mindste regner hand P derunder, hvilken de gamle efter Dionis. Hali. lib. 1. Beretning ey have havt, men saa lidet som er bekiendt af det gamle Alphabeth, saa veed mand dog at sige af eendeel Bogstaver om hvis ælde ey bør tvisles, hvorunder og bør regnes Bogstaven K som Isidorus vel ikke holder for gammelt, men Author til Dissertationen erklærer at være heel nødvendig, da C i gamle Tider er udtalt som G.

Nye Bøger.

Mart. Lutheri ernstliche Vermahnung zum Hl. Abendmahl, von J. J. Rambachen ediret, 8vo. Halle.

Joh. Theist. Schrödters continuatæ accerræ Biblicæ Mullerianae 12tes und 13tes Hundert, 8vo. Rostock.

Jacob Ziegmeyer der entdeckte und zu einem in GOtt fröhlichen Christenthum angeleitete Welt-Mensch in 6 Gesprächen. 8vo. Frf.

Carl Gottfr. Engelschall Gottgeheiligter Beytrag zum wahren Christenthum, 8vo. Leipzig.

Joh: Gräfens Fasten-Arbeit über die Paßions-Historie nach allen 4 Evangelisten, 8vo. Lepzig.

Unpartheyische Gedancken von der Religion, Kirche und Glückseeligkeit der Engeländische Nation unter gegenwärtiger Regierung, 8vo. Leipz.

Der Christliche Seneca, oder Richtschnur eines tugendhaften Lebens, 24. Leipz.

Gottfr. Wilhelm v. Leibnitz Theodicæa, oder Abhandlung wie die Güte und Gerechtigkeit GOttes in Ansehung der menschlichen Freyheit und des Ursprungs des Bösen zu vertheidigen, 8vo. Amsterdam.

Gottlieb Coders Sonn- und Festtägliche Früh-Glocke, 8vo. Leipzig.

Nathan. Senedelii Electrologiæ missus secundus 4to. Elbingæ.

Jo. Melch. Verdries de æqvilibrio mentis & corporis, S. physiologia & pathologia, 4to. Giessæ.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 44.

Dend 31 Octobr. 1726.

Dannemark.

Hach.

Hertug Carl Sverkeson, som blev Konge i Sverrig efter sin Fader, efterloed sig en Søn Sverke Hak, kaldet unge Sverke, der ikkuns var 3 Aar gammel den Tid hans Fader blev slagen og overvunden af Kong Knud, som var St. Erichs Konges Søn, men da hand kom til Mands Alder begyndte hand at tragte efter den Svenske Krone, som hand og erholdt efter Kong Knuds Død, hand loed i sin Regierings Tid Kong Knuds Børn ihielslaae saa nær, som den yngste ved Navn Erich, der undgik hans Hænder og flyede til Norge, omsider blev denne Kong

Sverke dræbt af sine egne Undersaatter i et Oprør 1210. Hand var 2 gange gift, 1. før hand fik Kronen med Børge Jarl Brasiges Daatter, om hand havde Børn med hende vides ey, hans anden Gemahl var Benedicta Ebbesdaatter af Danmark, hand havde med hende Hans Sverkeson, som efter Kong Erich den 10. Død 1219. blev Konge i Sverrig, kaldet Kong Hans den milde for sin store Fromheds skyld, hand regierede ikkun 4 Aar/ hans Broder var Turre Sverkeson der efterlod sig 2 Sønner, Jon Turreson og Ebbe Turreson, den ældste var Fader til Hakkel Jonsen, af hvilken de Hakker i Sverrig have deres Oprindelse, den yngste Ebbe Turreson drog til Dannemark giftede sig der med en Enke, og havde med hende en Søn og en Daatter, Sønnen Joen Ebbeson var Fader til Frue Kirstine af Lund for Lund, og Hr. Iver Jonson som igien afiede en Daatter og Søn, og var Morfader til den berømte Hr. Iver Lykke. Sønnen Hr. Skialm Iverson fik til ægte rige Hr. Iver Nielsøns Daatter Ingeborg Roe, som fødde ham 4 Sønner, Hr. David, Hr. Iver, Hr. Niels og Hr. Anders Hach, Hr. David Hach kaldet den ældre, nevnes i Krønikerne i Kong Erich Mendvids Tid, hand var Rigens Drost og døde 1302. Den anden Søn Hr. Iver Hach fik til ægte Ellen Iversdaatter Lange, og med hende en Daatter Ingeborg Hach, gift med Hr. Axel Pederson Tott til Lilløe, den 4 Søn Hr. Anders Hach til Hekkeberg, giftede sig med Giertrud Mogensdaatter

Munk

Munk, Hr. Claus Jonsen Langes Enke, hand sad 1439. i Rigens Raad. Med sin Frue havde hand 2 Sønner, Hr. Mogens og David Hach, og 3 Dottre, Kirsten Hr. Ludvig Rosenkrantzes. Karen Hr. Hartvig Krummedigis og Ingeborg Hr. Knud Gioes, den ældste Søn, Hr. Mogens Hach til Hekkebierg sad 1465. i Danmarks Riges Raad, hand havde til ægte Lene Henningsdaatter Rønnov til Skadborg som fødde ham 2 Sønner, Hr. Eyler og Hr. Niels Hach, denne Hr. Eyler Hach havde med sin Frue Anna Nielsdaatter Present 2 Sønner, Hr. Niels Hach og Christovher Hach, Hr. Niels Hak til Hekkebierg var Danmark Riges Raad. 1471. havde hand stor Trette med Erkebiskop Børge af Lund. 1501 dømte hand Biørn Andersøn frie for det paa Povel Laxmand begangne Drab. Hand holdt siden Malmøe den fordrevne Kong Christian den 2. til haande blev fangen og rettet i Kiøbenhaun 1524. hans Broder Christopher Hach var 1535. Admiral for den Flode som de Norske sendte Kong Christian til Hielp, hand havde Dorthe Jacobsdaatter Biørn af Tyberg Gaard til ægte, men ingen Børn med hende. Hr. Mogens Hach og Lene Rønnovs anden Søn Hr. Niels Hach sad 1487. i Rigens Raad, hand havde Tale Hansdaatter Brostrup til ægte, og med hende 2 Dottre, Lene Knud Gioes og Helle Holger Ulfstands, hand synes at have været dend sidste af de Hakker paa Sverdsiden, thi hans Daatter Helle Holger Ulfstands lod en sine Sønner

kalde Hach Holgerson Ulfstand. Hr. Anders Hach og Frue Giertrud Munks Søn, Hr. David Hach sad 1465. i Rigens Raad, hand havde en Søn kaldet unge Niels Hach, herforuden forekommer af de Hakker i Kronikerne, som mand ey veed at føre til Slegte-Linien. 1307 Erich Hach. 1309. Svend Hach Naunkundig i Norge. 1313. Thomas Hach 1314. Jacob Hach. 1327. og 1333. Hr. Niels Hach til Lyngbye. 1515. Arild Hach. 1534. Mag. Anders Hach, slagen for Aalborg udi Skipper Clemends Opløb.

Hadelen.

Lorentz von Hadelen boede i Norge, og havde Begge Rønnehuus til ægte, og med hende Christian von Hadelen som giftede sig med Else Urne Knud Urne og Merte Grubbes Daatter, der fødde ham en Søn, hun fik siden Preben von Ahnen Befaling Mand over Nordlandene.

Sverrig.

Udi Norkiøbing er i Aar trykt Grammatista Philosophans seu Colloquia & Sermones, quorum argumento brevis primum & adolescenti ingenio accommodata Naturæ historia traditur tum latinæ quoque Oratioois genuina constructio, cujus exempla in ipso sermonis contextu quasi vivunt exemplisqve in margine respondent Regulæ Syntacticæ meliorem partem Cellerianæ &c. Auctore Andrea Rydelio in Acad. Goth. Car. Philos. Theor. Professore. Dette Verk er meget nyttig for Ungdommen.

Ili-

Iligemaade er sammesteds trykt en Christelig Memorial eller Mindebog, til at befordre et nyt begyndt Levnet. Hvad som findes vidtløftig anført i andre aandelige Bøger, er i denne lille Bog behageligen og med særdeles Flid sammendragen, og overgaaer denne Edition der for mange Aar siden i Abo og Gothenborg ere udkomne.

Mand har ellers i Nordkiøbing giort begyndelse med at trykke de Svenske Symboliske Bøger, og betales for Exemplaret ved prænumeration 12 Daler Kaabermønt, saa er og sammesteds kommen fra Pressen den fierde Deel af Mag. Christian Schrives forsvenskede Sieleskat, og er mand i Verk med at trykke den 5 Deel ferdig.

Tydskland.

Udi Tubingen er trykt i Aar C. M. Pfaffii Introductio in historiam Theologiæ Literariam notis amplissimis, quæ novum opus conficiunt illustratæ pars 3. & ultima. Denne Deel bestaaer af 3 Alphabeter 2 Ark, og beslutter Author dermed den nye og formerede Edition deraf, da hand her meddeler den 4. og 5. Bog af sin Indledning. Hin handler om Kirke-Historien og de dertil hørige Skribentere, og denne om den Pastoral Theologie, hvorunder tillige begribes den Casual Catechetiske, Homiletiske og Mystiske Theologie. Author har tillige indrykket Mag. Ant. Cappellii Diss. de appellationibus Ecclesiæ Africanæ, saaledes som Abbed Bontoni har ladet dend trykke til Rom 1722. og tillige

skarp igiendrevet den i Anmerkningerne, deslige ste D. Ittigs Schediasma de Collectionibus Conciliorum, tillige med adskillige Tilgister, hvorom dog mere er at finde i Salmons Bog, Acta om den Striid, angaaende Hardvin Concilier og dessen Prospect. Acta om du Pins Bibliotheque og hans Tilbagekaldelse i den Quesnelliske Sag. Slutningen af Whistons Bog, kaldet The Christians Rules of Faith etc, her bliver meddeelt en Fortegnelse paa Baron Metternisch Mystiske Bøger, som under Navn af Theophilo har udgivet den sande Theologiam Mysticam, mod Hr. Schein, og andre uden Navn. Denne nye Edition kand ey være dem, som elske dend Theologiske Literatur, enten uangenem eller unyttig. Om Author endnu er sindet at udgive et Systema historiæ Theologiæ Literariæ, som hand forhen har lovet, er ikke bekandt, efterdi ey derom er meldet udi denne sidste Deel, af denne Deel anføres herved en vidtløftig Fortegnelse paa Canceler Pfafs Skrifter, hvoraf er at see, hvad mand endnu fra ham kand have at vente.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt, Flavii Josephi Opera omnia Græce & Latine cum notis & nova Versione Hudsoni. Accedunt nunc primum Notæ integræ ad Græca Josephi & varios ejusdem libros D. Ed. Bemarch Jac. Grodnovii Franc. Combefisii, Jo. Sibrandæ. Hend. Aldrichii ut & ineditæ in universa Fl. Josephi ope-

opera. Jo. Cocceji Esech. Spanhemii, Hadr. Relandi & selectæ aliorum ex recensione Sigeb. Havercampii, lingvæ Græcæ Historiarum & Eloquentiæ Professoris in Academia Lugduna Batavo qui notas passim & quinque in fine indices adjecit. Samme Verk bestaar af 2 Vol. in Fol: og kommer til at koste 33 Hollandske Gylden.

Engelland.

Udi Cambridge er udgivet in 8. i Aar udi 2 Volum: en skiøn nye Edition af Euripidis 3 første Tragoedier under den Titul Euripidis Hecuba, Orestes Poenissæ collatis decem MSS. Textum & scholia emendavit scholiis ineditis versione elegantiore notis perpetius ac dissertatiunculis de metro tragico auxit & illustravit Joan King.

Sammesteds har Mr. Bentley publiceret i et Vol. in 4. en nye Edition af Terentii Phœdri og Public Syri Sententzer, hvilke nu eftertrykkes i Amsterdam, hand siger at hand har giort 1000 Correctioner i Texten af Terentio. Foran i dette Vol: staar en lærd Dissertation om hvorledes denne Poetes Vers bør læses efter sin Cadence.

Frankerige.

Udi Paris er trykt udi 6 Vol. in 12. Svite des avantures de Don Quichot, saa at det heele Verk nu bestaar af 12 Tomer in 12. De 4 første Dele ere som bekiendt af Michael de Cervantes y Savedra, og de øvrige twende har en Anonymus

føyet dertil som en Continuation, men disse 6 nye Deele, ere oversatte af Cid hameds Benegyly Spanske MSS. hvorudi den Spanske Adel ey mindre end udi de foregaaende hegles igiennem. Herforuden skal endnu med det første 2 Deele udkomme, som Mr. Sage har oversat af Avellaneda paa Spansk, saa at dette Verk vil bestaae in alles af 14 Tomer.

Italien.

Continuatio af Alcuni Observazioni Intorno all'Origine del K.

P. Montfaucon siger, at det Grækiske K er taget af det Phæniciske, og udi det Etrusciske Alphabeth finder mand og samme. Hvoraf de Romere udentvisl har taget det. Udi Qvintiliani tider var det noget meere udi brug i det hand lib. 1. cap. 7. skriver derom, Nam K quidem in nullis verbis utendum puto, nisi quæ significat, etiam ut sola ponatur. Author meener at Latinerne har strax i begyndelsen brugt K meget sterk, efterdi deres Sprog meget er talt igiennem Struben, da de havde deres Oprindelse af Etrurien, men siden da samme bley meere udpyntet og labialia, har mand ikkuns beholdet K i de 3 Ord Kaput i Nettergang, Kalumnia og Kalendæ, paa hvilke Ausonius sigter i hans Vers. Men Qvintiliani Ord udlærer Author om de Ord, i hvilke paa K følger et a, hvilket ofte udelades, da Kallerede bemerker den heele Stavelse Ka som Kput Klendæ for Kaput Kalendæ. Italierne have altsaa ey erholdet K af Romerne, men af Gotherne, som

havde det i deres Alphabath, i det mindste, de som boede i Tydskland og siden kom til Italien. Italien brugte siden disse Bogstaver meget sterk saalenge det havde Pronuntiationem Gutturalem, hvilket mand seer af de brugelige Skrifter, og om mand finder det anderledes i de udi Vocabulario della Crusca a-farte Stæder, maae det reyse sig enten af urigtige MSS. eller Forfatternes egen Forandring. Mr. Salvini har anmerket, at K, hvor det findes i Italienske Skrifter, er et Merke paa MSS. ælde. Efter Aar 1300. brugte mand i dessen Sted Ch, og skrev Chamera, Chamelo, Chamino. Men efter 1400. forfaldt mand igien lidet paa K. Nu vil nogle til Forskiel af Udtalen beholde det i nogle Ord, men saadanne smaa Ting hindrer meere end de nytter, hvorudover og Trissino ey har fundet Biefald med sine nye Bogstaver, ihvorvel Author snarere tilskriver dem Accademiet af Siena eller Claudio Tolomei. Endelig siger hand, at det Italienske Sprog har indtil 1300. været Gutturalis, da det giorde sig frie fra den Longobardiske Udtale, og ved lingva Provenzale, og de mange Oversettelser som af samme blev giort udi det Italienske, aflagde sin Nordiske Haardhed, og blev angenemere uden at tabe det ringeste af sin Majestet, da K maatte bort efterdi det ey meere ville behage de lekre Toscaniske Øren. Udi de ved denne Dissertation foyede Anmerkninger meldes, at Ubertinus Benvoglienti af Siena er forborgen under det Maun Tuberone Guntolibe, og hans Orthographie,

desuden røber ham at hand har hiemme til Siena. I de vidløftige Anmerkninger som visse lærde udi det kaldede Supplementi del Giornale de letterati d'Italia haver indrykket, og giøre over Benvoglienti Afhandling, siger de, at det er vanskeligt at treffe noget vist over, naar og af hvem Italien er først bleven beboet eller og hvo der først har indbragt Bogstaver, og hvad for nogle. Endskiøndt mand hverken vil give Bochart og Huetio ey heller den Bedrager Alph. Ceccarelli, der haver efterladt en af Attatio de libris apocryphis nevnt, men ey trykt Bog om de fornemste Familier udi Italien, som af Fanusio Tanusio eller Franc: Campano, er skreven paa Latin, og oversat i det Italienske af Marco Sertimanni Bietald, saa er det dog rimeligt, at Italien ey lenge efter Syndfloden er bleven bebygt, efterdi Jordens Inddeeling iblandt Noæ Sønner er skeet derfor, at de skulde peublere Jorden, og ikke besidde øde Stæder. Om de første Indbyggere udi Italien giver Camillus Palegrino i hans lærde Apparato alla Antichita di Capua disc. 4 Dionisio Halic. Ret, at først ere ankomne Sicilianerne, siden Aborigines, eller Enutrii, og dernest Pelasgi, derpaa Etrusci, paafølgelig de didkomne Græker under Erandro og Hercule, og endelig Trojanerne. Vossius Casella og andre havde ladet sig forføre af Annio Viterbing, men Autores for disse Anmerkningerne holde det med den lærde Cardinal Corradini, som i hans veteri latio profano & sacro følger Dionisium, og confererer ham med de gamle Skribentere, dog er-

indrer derhos, at hand ofte formenger det gamle og nye Latium, samt Indbyggerne i det ene og det andet med hinanden. Denne Meening er derfor og den riimeligste, efterdi de første Indbyggere i Verden, ey vare kyndige i Seyladsen, og mueligt paa ilde udhulede Træe Knubbe ere komne fra dend ene Øe paa den nestliggende, da de kand have søgt de Philippinske Øer fra Mesopotamien til Syrien, derfra til Phœnicien og Tyrus, og omsider være reyste til Italien. At de Latinske Bogstaver have været de gamle Grækiske lige, vidner og Tacitus Annal. 2. men hvo der har bragt dem først til Italien, derom anfører Dausquius adskillige Meninger. saa meget er vidst, at de ey alle tillige paa en tid ere indførte, og at Evander rimelig frem for alle andre har giort sig meest fortient om det Latinske Alphabeth, som og Livius foruden Victorinus vidner. Om K. er bruge for det Etruliske, kand ey decideris af det Etruciske Alphabeth som er opfunden i de nyere Tider. Hvorfor Erythræus ey er at sette Lid til naar hand roser udi Berhardino Baldo, at hand har forstaaet det gamle Etruscische Svrog. Om Evander eller først lenge efter Salvius her indført det Bogstav K, som Petrus Diaconus og Isidorus foregiver, vil mand ey her afgiøre. Men hos Isidorum læser mand jevnlig Salustium for Salvium, ihvorvel det sidste har sin Rigtighed efter Diaconi Beretning, saaog den ældste Edition af Isidori Erymologicis som med Gotisk Skrift in Folio uden Tid Sted og Bogtrykkers Naun er fremkommen. Guil. Pastregius i sin saa ube-

kiendte som rare og lærde Bog de originibus rerum som 1541. in 8. er trykt heel ufuldkommen, og en lærd Mand har forbedret efter det MSS. som er i det Ottobonske Bibliothech igien vil opplegge, setter Silvius for Salvius. Om K er kommen af brugen, efterdt pronunciatio gutturalis er forandret til Labialem, det kand ey afgiøres med mindre mand fuldkommen vidste de gamle Latiners Udtale. Authores til disse Anmerkninger holde for, at det er bleven forhadt, fordi lege Remnia var bestemmet at det skulde settes Æreskienderne for Panden som Cicero erindrer pro Roscio c 20., hvortil og kom at Romerne befandt det de ey havde dette Bogstav nødig, men kunde derfor bruge C. som Varro Priscianus Terentianus og andre vidne. Imidlertid blev dog samme conservered paa Monten og Inscriptionerne, hvorpaa mand finder Klassis, Kohors, Kondemnati og deslige, og Papinianus plevede at skrive Krus Knus &c. i stæden for Carus Canus, velmueligt i den Tanke at K allene udtrykte Stavelsen ca, hvilken Meening dog igiendrives ved den Sædvane at mand aldrig lod a borte efter K, og de Ord Kœlius, Kondemnatio. Terentianus nevner vel de 3 Ord i hvilke mand alleene har brugt K, men setter derhos Annotamus og Notabunt, som viser at deslige Ord ey gandske ere udførte, men alleene betegnede ved de første Bogstaver. Hvoraf og de Stæder i Qvintiliano paa en bedre Maade end Bentvoglienti anfører kand forklares hvor det heder, quod significat etiam ut sola ponatur, hvilke Ord he-

tyder Kom det end settes alleene. Men de 3 Ord hos Ausonium og Terentianum Cæso Caput Calendæ, ved hvilke alleene, naar de bleve skrevne ved abbreviaturer K, endnu var brugelig at tilsøye det fierde Calumnia. Ved det første var denne Aarsag, at mand kunde giøre forskiel paa Fornaunet Cajus. Ved det 2. og 3. efterdi det saaledes ved Retterne og i Calenderne var indført, men ved det 4 lex Remnia. Angelus Rocca i sit Skrift om dem, der have opsundet Bogstaverne setter, at mand bruger K ved de Grædske Ord, hvorunder hand og regner Kalendæ, men det er egentlig ey noget Grædsk Ord, og Pitiscus forundrer sig over, hvorfore mand ved samme har beholdt den Bogstav K. overalt falde de snarere paa de Tanker, at Italienerne have laant Bogstaven K af det Latinske end udlendiske Folkes Sprog. Men med tiden er det saa reent forgaaet, at Trissinus selv ey kunde erholde saa meget at mand vilde taale det for udi Kiome, Kiamo, Kiaro, hvor dog de har en langt anden Lyd. Men at Trissinus er Inventor af de nye Bogstaver sees derudaf at ingen af hans hestige Vederparter har kundet disputere ham det, men endeel af dem selv maa tilstaae ham den Ære. Tolomei Alphabeth, som kommer overeens med Academiets i Sienna, har ey nogen Lighed med hans Invention, og hand kunde lettelig have laant sit af Trissino. Udi dette Seculo har K. fundet et sterk Forsvar udi Aug. Paradisi, som betiener sig af det Spanske oversatte Scuola degli Croci, men alleniste i de ord Kavalieri og de som derfra har deres Oprindelse.

Sammesteds er ellers trykt 1723. Del Nascimento de funghi secondo l'Ipotesi del Signor Antonio Valisnieri. Dissertazione del Signor Mart: Abertino landi, recitata en Piacenza nell' Academia Fisico-Medico-Matematica: de Gamle have skrevet meget lidet, og derhos mestendeel Fabel om Svompe, men de yngre have nøyere undersøgt samme. Menzel Boccone Dodoy Sherart, og for dem Clusius og Porta have fundet et slags som fremvoxer af sit Frøe, og deraf have de taget den Slutning, at de alle havde deres Frøe. Ray og Malpighi have aldrig endog igiennem de beste Forstørelses Glas i de store Svampe kundet finde nogen Tegn til Frøe, hvorfore de troede, at de allene fortplantedes af visse afrevne Stykker, som her og der af Vinden bleve omstrøede. Men de fleeste iblandt de nye ere af den Mening, at de have deres Oprindelse af visse Corpora, deres Forraadnelse eller en formodret Fugtighed, hvilken Meening Greven af Marsigli synes at billige. Den første er ey synderlig at agte, den anden falder bort af sig selv, og den tredie kommer i endeel overeens med Authoris Meening. De nye have aldrig kundet finde Frøe i en ret Svamp, og de smaae Kugler, som derfor udgives, ere indvendig ey af nogen kunstig Structur, have og aldrig frembragt andre Svampe, endskiøndt Mlr. Amadei og Valisnieri paa adskillige Maader have saaet dem i adskillige slags Jord. Saa at de ey ere andet end udvoxte stykker af Svampen eller Æg og Excremen-

menta som Utøyg har lagt derudi. Vel findes der Svampe, som fortplantes ved deres Frøe, men det er egentlig ingen Svamp men Planter, som ere dem lige. Author setter altsaa med den lærde Trionsetti forud at den Regel er falsk, at alting genereris ex ovo, og paafølgelig, at og Planter uden Frøe kunde frembringes, i det Trionsetti opregner mange slags Planter, som fortplantes af Rødder, Stammer, Grene eller Safter, til hvilke Hr. Landi og regner den Fortplantning, som skeer ved Frugt og Blomster. For det andet setter hand forud, at i alle Deele af Dyr og Vexter, naar de ere affondrede fra deres Copora, og giort søge eller døde, er der indsluttet endeel af den forige Nærings Saft, som ligger stille. Naar nu et fugtigt eller varmt veverligt regierer, blive deslige Safter ligesom giort levende, og bragt i Bevægelse, da de brekker igiennem deres Fengsel, hvor det er svagest. Disse Safter gaar den Vey, hvor til de i deres Corpora ere beredte, og stige som Traader i Høyden, men bliver sterk af Luften nødet tilbage, hvorpaa de trykker og paa hinanden, og udbrede sig i runden, da de endelig fortørres til den Gestalt, som vi see Svampe have. Udi Slutningen anføres den vedhengte Anmerkning at Marggrev Landi billiger denne Vallisnieris Meening, ihvorvel den dog har sine Modstandere, thi Hertugens af Florens Botanicus Micheli har iblandt mange andre Botaniske Decouverter funden Frøet udi Svampen, og Botanici i Paris skal have oppaget deslige i et slags Svampe.

Nye

Ny. Bøger.

Mich. Rup. Besleri gazophylacium rerum naturalium e Regno Vegetabili, Animali & Minerali, cum figuris æneis incisis, fol. Lipsiæ.

Joh. Ern. Brauns Amœnitates subterraneæ agentes de Metallifodinarum Hartziarum origine, progressu atqve præstentia, 4. Goslariæ.

Fr. Fr. Bruckman de lapide violaceo Sylvæ Hercyniæ, 4to Guelpherbyti.

Jo. Christ. Lunig Codex Italiæ diplomaticus, qvo multif. Investit. Literæ ab Rom. Imperatoribus, Italiæ Principibus & Proceribus, continentur, II Tomi fol. Lipsiæ.

Rerum Germanicarum scriptores aliqvot insignes, olim a Jo. Pistorio collecti, nunc vero recogniti atque notis locupletati, cura (Burc. Gotth,) Struvii, editio 3tia 3 tomi, fol. Ratisbonæ.

Veterum Scriptorum, qvi Cæsarum & Imperatorum Germanicorum res per aliqvot secula gestas literis mandarunt. tomus unus, a (Justo) Reubero olim editus, nunc vero recognitus a (Geo. Christ.) Joannis, fol. Francof.

Jo. Alb. Fabricii Bibliothecæ græcæ volumen XIII. 4. Hamb.

Jo. Jac. de Maldinii mirabilia mundi, sive de scinntiarum artiumqve omnium origine & progressu, tractatus, 8. Brunsvigæ.

Sim. Fried. Hahnii collectionis monumentorum veterum & recentium ineditorum, tomus II. 8. Brunsvigæ.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 45.

Dend 7 Novembr. 1726.

Dannemark.

Hahne.

Som er en ældgammel fornemme Adelig og frie Familie, og i mange Aar haver boet i Meklenborg Pommern Saxsen og Churland, er bragt ind udi Meklenburg fra Frankenland ved Hertug Henricum Leonem i det 12 Seculo. Dend første Boepæl de ved denne deres Forflytning til omrørte Hertugdom have bekommet, er det der bekandte ved dend Malchinske Søe liggende Lasedau, hvilket Ridder-Sæde de Hahner have opbygt af adskillige ved dem erobrede Steen-Taarne, som i de ældre Tider have været de Venders Røver-Nester. Familien besidder foruden disse Ridder-

Sæder i Meklenborg adskillige andre Stæder, som i de Ampter Stavenhagen, Pansdorp, Remplin, Liepen, Hendrichshagen. I det Gystrauiske Kukelmes og Dichhof, og i det Stargardiske, hvor de ere Arve-Marsker, Pletzr og Rammelau, sampt i Amptet Vredenhagen, Arentzberg, Sulsau og

Dammerau, hvilke tvende sidste Gaarde dog nu tilhører de Knuther og von Holsteiner. Iblandt mange brave Riddermænds-Mænd, som ere født af denne Familie, nevnes Tesse Hahne at have været meget afholden af Hertug Bugislao IV. og Lydike, Jochum og Ludvig Hahner af Hertug Georgio I. Claus Hahne var i det 14 Seculo en berømt General for de af Hertug Albret i Meklenborg 1351. imod Hertug Barnim af Pommeren udsendte Trouper. Naunet, som Familien bærer, synes at være tagen af Vaabenet, som forestiller udi hvidt Feldt en rød Hane og paa Hielmen det er cronet, en med lige Farve tegnet Hane, hvilket Tegn hos de gamle haver været et Hieroglyphicon af Aarvaagenhed, Kiekhed og Tapperhed; Af samme Naun findes og en Slegt kaldes Hahne von Klitzing udi Meissen, hvis Vaaben er afdeelt lige ned udi 2de Deele; Dend første er hvid med en halv sort cronet Ørn, dend anden er rød med en hvid croned Hane staaende paa en Green med 3de grønne Blade, paa den cronede Hielm staar en hvid croned Hane mellem 2 sorte Vinger, paa hvilke er tegnet i midten af enhver en rød Rose. Til Frankfurth er og en Familie af lige Naun, hvis Vaaben er en hvid Hane med rød Kam udi blaat Feldt, og paa Hielmen en lige saadan tegnet Hane imellem 2 blaae Vinger. Udi Thyringen lever endnu et andet slags Hahner, hvis Skiold er hvid, og viiser en rød Sparre, med 3de udi en Triangel oven og neden Sparren satte røde Roser, og paa Hielmen en rød Rose, omgivet med en Laur-

bær Krantz. Af denne Familie er herforuden i Dannemark bekiendte: 1318. nævnes Johannes Hahne iblandt andre Liflandske Herremænd, at være til Kolding bleven forleenet af Kong Erich Mendved med sit Arvegods. 1346. var Niels Hahne Høvidsmand paa Ravnsborg Slot i Laaland i Waldemari 3 Tiid. 1329. har Claus Hahne undertegnet det til Tingsted i Falster, imellem Kong Christopher dend 2. og hans Broder Greve Hans oprettede Fordrag. Joachim von Hahne til Bosedov var Fader til Joachim von Hahne til Hinrikshagen og Remplin, hvis Søn var Otto von Hahne til Hinrikshagen og Remplin, Fader til Christopher von Hahne til Hinrikshagen og Remplin død 1635. hvis Søn var Hr. Vincents Joachim von Hahne, Herre til Hiortespring og Seekampf rc. Ridder af Elephanten, Geheime Raad og Ober-Jægermester, som kom her ind 1657 fød 1632. den 22 Dec. død 1680. den 25 Januar. Hand var 2 gange gift, 1. med Fr. Sidsel Raas til Sparrisholm, som døde 1667. den 1 Sept. med hende havde hand Friderich von Hahne, som døde i Frankerige, og 2 Døttre, nemlig Fr. Sophia Amalia von Hahne, fød 1664. gift 1681. d. 1 May med Hr. Conrad Greve af Reventlau, Herre til Clausholm, Calloe, Friesenvold og Lopstrup, Ridder af Elephanten, Store Canceller, Geheime og Land-Raad, sampt Ober-Jægermester, blev Enke 1708. den 31 Jul. døde 1722. den 28 Martii. Moder til vores nu regierende allernaadigste Dronning Anna Sophia, og hendes Høy-Græ-

velige

velige Naade Ulrica Eleonora, formählte Grevinde af Danneschiold Laurvigen og Fr. Catharina Susanne von Hahne, afg. Geheime Raad og Stift-Befalings Mand Hr. Otto Krabbes til Holmegaard. Anden gang fik Hr. Vincentz Jochum von Hahne til ægte Ide Hedevig Rumor, og havde med hende 4 Sønner, af hvilke ikkuns en kom til Alder, nemlig Alexander von Hahne.

Udi Kiøbenhavn er nyligeu trykt et lidet, men nyttigt Skrift in 8vo., under den Titul: Lingva Germanica in ore danico, das ist: Unvorgreiffliche Anweisung, wie ein teutschredender Däne uuterschiedliche Danismos in einer teutschen Rede zu vermeiden habe, wobey von dem Genere der teutschen Substantivorum gründlich und ausführlich gehandelt wird, verfasset und zum Druck befodert von La Forêt. Mand kand med Billighed sige, at det som Titelen lover, er i Verket fuldkommen præsterer. Udi de fire første Capiteler findes meer end 180 danske Talemaader, som sig her i det Tydske har indsneget, hvorover ere giorte korte men udførlige Anmerkninger. I det 5te og sidste Capitel, som ere inddeelte i 3 Sect:, hvoraf den sidste atter bestaaer af 3 Paragraph:, afhandles Genus Substantivorum udførlig. Man finder derudi ey alleene Regler for de Tydske, men endog for de i det tydske Sprog brugelige fremmed Ord, hvorhos Exceptionerne med tilbørlig Accuratesse ere anførte. De tre sidste Paragrapher handler om de Ord, som enten har meer end et Genus, eller hvis Genus er tvi-

velagtig. Som nu disse tvende Poster ere just de som meest lider anstød, og den første ikke før af nogen er tracteret, og den anden ikke med saa stor Præcision, saa tviles ikke paa, at jo dette Skrift vel bliver optaget, hvilket om skeer, lover Author i Slutningen, udi det danske Sprog at udgive tilstrekkelige Anmerkninger om det Franske.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt den af den bekandte Runio af Fransk paa Svensk oversat Historie, som kaldes den Genueiske Prineesse Peppa.

Ligeledes er Sammesteds oplagt Mag. Johan Possieth holdte Prædiken ved Rigsdagens Begyndelse 1723.

Endnu sammesteds skal roullere en eftertenkelig Piece, angaaende Successionen til den Svenske Krone. I Begyndelsen examinerer Author alle dette gamle Svenske Riges Regierings Former, indtil Kong Johan og Gustav Adolph, og vil dermed gotgiøre, hvorledes vel enhver af disse Konger har vildet forbeholde sig ret til at foreslaae Stænderne en Efterfølgere udi Regieringen, men hele Væsenet havde ankommet paa deres Samtykke, som var at see af Kong Sigismundi Chronike, og Kong Augusti til Sverrig og Polen deres tider, men da fra Kong Gustav Adolphi Tider paafuldte nogen Forandring in puncto successionis hos hans Efterkommere, maatte mand tilskrive de snart lykkeligen udfaldne Kriger da Conjunctu-

rer-

rernis Leylighed efterdi Kongerne alletider stillede sig i Spidsen af deres Armee, udfordrede at de med sine Stænders Samtykke ad interim saae sig om en Efterfølgere. Men da den Mandlige Stamme-Linie af Gustavo Adolpho allerede expirerede udi hans Tider, hvilket og skeede med Kong Carl den XII. og Kongeriget efter saa mange blodige Kriger hvorved Undersaatterne vare i Bund og Grund ruinerede, det behøvede, havde Senatet fundet for tienligt, som og var billiget af Rigets Stænder, at dene ledige Throne igien skulde bestiges af en tapper Printz, dog allelider derhos i agt taget den Ærbødighed mand var dend Kongelige Families Erindring skyldig.

Tydskland.

Udi Itzehoe have for et Aars Tid siden nogle Literati og Musici forenet sig med hinanden 2de gange om Maaneden eller hver 14 Dag at komme sammen om en Onsdag, for at øve sig saa vel i Musiquen og Poesien, som andre nyttige Videnskaber og Kunster, til hvilken Ende de have opretted et ordentlig Collegium Musicum, som bestaar af 25 Membris, og haver sin Præsidem og Directores og Hans Exellentz Hr. Otto von Blomen Ridder af Dannebrog, saa og Hans Kongl. Majest. Conferentz-Raad og Ober-Hof-Marskalk, Arve-Herre til Nien og Kalkhof er af samme Collegio udvaldt til dessen Patron og Directeur. Ved hver Sammenkomst proponeres et Thema eller Problema ad Musicam aliquatenus spectans, som tages enten af Arte Musica selv, Poesien

sien Physica eller og af Mechaniquen, hvorover vorder raisoneret, de Skriftligen overgivne Elaborationes eller Specimina blive publice oplæste, henlagt og colligeret, men Versene, enten de angaae Kirke eller andre Sager, vorder altid tider trykt og bragt i Musiqven. Samme Collegium har nylig, nemlig den 11 Octobr. afvigt, celebreret paa Raadhuset i Itzehoe, Hans Kongl. Maj. Fødsels-Fest, efter af sligt Dagen forhen ved et offentlig opslaget Latinsk Programma var bleven intimeret, hvor da in laudem Serenissimi Doct. Christopher Wachtler som Præses for samme Collegio, har holdet en Latinsk Oration de Puerperio Maritorum, og er saa vel for som efter Oration det til den Ende af ham forferdigede Oratorium Musicalisk bleven opført. Hvilken Actui dend i Itzehoe sig opholdende Noblesse, tillige med alle øvrige Fornemme, og Magistraten i Byen have bivaanet.

Udi Nyrnberg er trykt, Methode der Pocken zu Inoculiren deren man sich in Anspach bißhero bedienet. Herudi indrykkes den Fyrstlige Onolsbakkiske Hov-Medici D. Christian Ludvig Kosla giorte Forsøg efter Hoffets Befaling med at indproppe Kopperne udi 12 Børn i Anspach, saa anføres og den heele Cur. Af disse 12 Børn hvoraf den ældste var 18, og den yngste 13die Aar, have ikkuns 6 bekommet Kopperne, hos de øvrige ere de ude blevne; af mangel paa den indproppede Materies Godhed. Methoden Author har betient sig af, er ey different fra den udi Engelland brugelig er. Hand har derhos merket, at

lidet af dend tagne Materie er lige saa kraftigt som meget, og at mand henseende til Alderen imellem Personen, af hvilken Materien tages, og til hvilkem dem skal bruges, ey har at giøre sig nogen Betenkning, men derpaa beroer den vigtigste Post af Curen, at de Pokker som mand ville bruge ere toppede og assondrede, og tages af en Patient, som er af en sund og god Constitution, udsee gule og ere klævagtige som en Liim, disse Børn have den 6 eller 7 Dag en taalelig Hovedpine eller Næsebloed, hvorpaa Kopperne neste Dagen fremkomme uden at de deraf føler ringeste Besværing. Ja det ene Barn har derved mist en Svaghed det havde i Øyet. Et Tegn paa at Kopperne vist vil fremkomme er det, at Incisionen paa den 5 Dag omgives med en hvid Circul, som tiltager Dag fra Dag indtil heele Saaret sprekker, og bliver ureen og bekommer en Huud som mand ellers seer ved Fistlerne. Ja denne Materie æder saa vit omkring sig, at Saaret bliver 4 eller 5 gange større end det er giort. Men de renser sig af sig selv, saa snart Kopperne tøres og læges efter haanden til, uden at efterlade sig nogen synderlig Ar, i det mindste bliver faae Pokarrede. Hvor Ureenligheden ey viser sig i Saaret, kand mand vist troe, at Operationen er tilforgieves, og at den inoculerte Person ey bekommer Pokkerne. At disse ved Kunst tilveye bragte Kopper ere virkeligen Kopper, er deraf klart, at mand har taget Materie af et inoculeret Barn til inoculation hos et andet, som Dagen efter har bekommet Kop-

perne, saaog at 3 af de inoculerte Børn have anstukket deres i Kammeret værendende Sydskende, hvoraf 3 har faaet Kopperne af et got slags, og derfra lykkeligen ere komne, og det 4 død af variolis confluentibus.

Udi Nyrnberg er ellers trykt: Mag. Doderleins Sentiment von gewissen Caracteribus zu Cadolsburg. Mand finder til Cadolsborg nogle i Steen hukne ubekandte Caracterer, om hvilke det er at Author her tilkiende giver sine Tanker. En vis Author har sagt, at ingensteds i Tydskland findes saa mange tydske Antiquiteter samlede som ved Haynenkam og Altmühle, hvor mueligt haver været de Tydskes ældste Vaaning, Fæderneland, Helligdom, og indviede Begravelser. Derhen har mand og vildet regne nogle i de gamle Slotte og Taarne til Cadolsburg og Stauf befindlige Caracterer, og holde dem for en Runisk eller Gothisk Skrift, efterdt de seer samme saa liig. Gotherne ere ved Enden af det 5te Seculo komne til Tydskland, og have angrebet Sveverne, Hermandurerne, og Allemanerne og de Gothiske, eller Toletanske Bogstaver, ere fra den Tiid af komne i Brug, til i Midten af det 6te Seculo da de Longobardiske ere indforte. De aamle Frankiske, saa og de gamle Saxiske Bogstaver og Thilperiske komme dem meget nær, det samme giorde og de Romerske og Gothiske, hvorfore det og ikke var urimeligt at sige i Egnen ved Nordgau Romerske eller Gothiske Inscriptioner og Skrifter. Men det er neppe troeligt at mand har givet Gotherne

saa megen Tid at de har kundet bygge Taarne og Slotte i den Egn, eller at samme Inscriptioner kundet vare i saa lang Tid. At mand ikke skal tale om at de som forstaae sig paa Bygningskonsten, forsikre at den sterke Bygning som er til Stauf ey er over 4 eller 500 Aar gamle. Her Doderlein har altsaa ladet disse Caracterer paa det omhygeligste aftegne, og fundet at de meget lidet ligner de Runiske Gothiske og Longobardiske Bogstaver, men ere visse Tegn af Steenhuggere og Murmestere, hvorved deslige Folk i de gamle og nye Tider lige som fornemme Personer ved Vaaben har vildet distingvere deres Arbeyde, og søge at conservere deres Naun og Minde. Hvortil og kommer at iblandt alle disse Caracterer ingen har nogen Lighed med den anden. Da dog undtagen det Chinesiske ey lettelig i et Sprog følge 3 a 4 Ord paa hin anden, i hvilke 10 et slags Bogstaver skulde forekomme som dog ey indtrefser ved disse Caracterer i Cadolsborg, om hand end har confereret 47. mod hinanden.

Udi Leipsig er trykt et Skrift in 8. af 22 Ark, under den Titul, die Erkentnis Gottes aus seinen Wercken, und wie dieselbe den Menschen veranlasse, keine anderweitige Göttliche Offenbahrung zu suchen / wieder die Atheisten, Deisten und Natularisten erwiesen, durch M. Johan David Kutnern, Catech. Prediger zu St. Petri. Author har undersøgt denne Materie ey alleene ved flittig Læsning af gode Bøger, men endog nøye Overleggelse og flittig Samtale med lærde og forstandige Folk, og beflittet sig paa at giøre sig saa

tydelig og forstaaeligt at dend end og kand forstaaes af Ulærde. Hand viser af Naturen og Verdens Beskaffenhed, at der er en Gud og Guddommelig Forsorg til, i det at Verden ey har af sig selv, ey heller bestaar ved egne Krefter, da og Menniskene, som det fornemste og fuldkomneste Væsen, ey kand rose noget sligt om sig. Men denne Kundskab fremkommer hos et Menniske af sig selv, uden hans Efterforskning, og uden derom at blive underviist af andre, af hans egne Ufuldkommenheds og Afmagts Betragtning, og af dend Erfarenhed, at alting har sine visse Aarsage, og ey noget kommer af sig selv. Hvoraf da følger at alle Folk i Sandheden stemmer overeens med hinanden. Den af sig selv uden Efterforskning og Undervisning erlangte Kundskab er det, samme ældste Skribentere Seneca Cicero Julianus Jamblichius forstaae, naar de tale om en i Hiertet skrevne eller medfødte Kundskab om Gud, og som ellers Potentia Proxima af mange ikkuns kaldes Notitia, saa kand og deo af sig selv opkomne Kundskab kaldes Notitia innata, men den som erholdes ved egen Efterforskning og Undersøgning eller Underviisning Acquisita. Om den Guddommelige Forsorg viser hand det Spørsmaal (om Gud strax i Skabelsen har indrettet alting saaledes, at det formedelst den meddeelte Kraft kand bestaae, og maae frembringe alle de Virkninger, eller og Naturen iblandt lenker sig anderledes, end den efter den første Indretning skulde virke) som forgieves. Effterdi mand ey kand udgrunde dend Guddom-

melige Virknings egentlige Beskaffenhed, og deraf ey kand sluttes, at meget skeer paa en bestandig og sædvanlig Maade, iblandt dog noget u-ordentligt og u-sædvanligt. Men at denne Kundskab giver Anledning til at søge en meere fuldkommen, beviiser hand deraf, efterdi dend ey er saa formaaende, at den kand lære os, hvorfore Menniskene ikkuns leve saa kort og saa møysommelig, og omsider maae døe, men lader i henseende til til Døden og Tilstanden derefter os i en stor Frygt og Uvished. Som det nu er at ønske, at enhver maae være overtydet om saa vigtig en Sandhed ved solide og dygtige Raisons, saa vilde det og ustridigt være af stor nytte, om en Bog hvori samme er forestillet paa saa tydelig og forstaelig en Maade kunde læses af enhver.

Frankerige.

Udi Paris er trykt en Fransk Edition af Gracions el Heroe under den Titul: Le heros traduit, de l'Espagnol de Balth. Gracian. Da Author 1723 udgav den Edition af l'homme Universel spurdte alle, som ey forstoed Spansk, om Discreto betegnede et almindelig Menniske, men ved denne nye Oversettelse har mand deslige Spørsmaal ey nødig. Da samme Oversettere er bleven ved det Spanske Ord El Heroe, Gracian er over sin Uforstaaelighed meget udraabt i den lærde Verden, og Spanierne selv maae bekiende at de ey forstaae ham. Ja det er rimeligt at hand ey har forstaaet sig selv, som Pedanten hos Qvintilianum, lib. 8. cap. 2. der lærde sine

Skolarer at være uforstaaelige. P. Bourhours siger, at mand finder i Gracians Skrifter noget fortrædeligt og stridigt imod de Gamles Caracter, at det ey var mueligt at finde nogen Smag derudi. Hans Oraculo Manual som Amelot har kaldet i sin Franske Edition l'homme de Cour, er en Samling af Maximer uden Sammenheng, og uden Henseende dunkel og chimærisk, hans Criticon uforstaaelig. Hans Discreto af seldsomme Indfald, og hans El heroe en fuldkommen Praler. Saaledes dømme M. P. Bouhours derom, men endnu langt anderledes hans Collega, der efter adskillige Oversettelser, hvorunder og er en Engelsk Bog, har paataget sig at forbedre Gracians Verk, eller snarere dem at formere. Thi de som have læst Gracian i sit Sprog, holde de nye Oversettelser af Discreto og Heroe ikkun for Paraphrases eller kunstlende Amplificationer, efter hvilke det var ubilligt at dømme om Gracian. Vil mand gaae Gracians Verk igiennem finder mand derudi mange Galimathias, en abgesmagt Skribent, og en heel latterlig Logicum. Nogle have faldet paa de Tanker at Gracian ey har været vel forvaret i Hovedet. Aldrig har nogen Spanier saaledes skrevet og tenkt som hand, og mand maae forundre sig over at samme Skrift er bleven oversat. Mand kunde tilregne deslige Arbeyde et meget ledigt og ørkesløs Mennisches Foretagende, og saaledes fandt det sin Undskylding. Den Maxime at en stor Mand iblandt skulle begaae nogen liden Faute for at flye Misundelse noget at bestille, er en sandelig unyttig Regel i en saa kal-

det Heros skiøndt samme har anstaaet Fontenelle saa vel, at hand har forevendet samme Aarsag hvorfra hand i den sidste Edition af sin Skrifter og har ladet slette Verker staae. I det sidste Capitel findes neppe en Skygge af Sensu communi. De vidtløftige Anmerkninger som Oversetteren have føyet dertil ere langt høyere at skatte end Texten. De fører hans gode Jugement ære hiem, og beviser at hand haver læst gode Bøger, i det hand anfører deri meget lidet af sit eget, men meest taler af andres Aande. Hand understaaer sig at sige i Fortalen at de beste Franske Skribentere, og i sær St. Euremont have laant heele Capitler af Gracians heroe. Men det er ligesaa urigtigt som Oversetteren er indtaget for sin Heroem. Det vilde befinde sig i Anmerkningerne hvor hand meget ofte anfører disse Skribentere, og dog finder mand ey deslige Ting. Men det vilde blive abgesmagt, om mand vilde kalde det et Tyverie at en fornuftig Tanke som findes indført hos en Author, vilde falde en anden ind. I det øvrige kand mand ikke see hvorfor hand har ladet sig være saa høyligen angelegen at laste Duc de Rochefaucault hans reflexions morales. Det vil ey synderlig lykkis ham, særdeles naar hand p. 11. foredrager hans Meening om Gemytternes Forskiel P. Bouhaurs Forklaring. Hand besværger sig og i Fortalen over den i Journal des savans af Homne Universel givne Exstract. Men mand holder overalt for at denne Journal opfører sig meget varsom, i sær over de Franske Skribentere ved deres Critique.

Nye Bøger.

Marci Annæi Lucani pharsalia, sive de bello civili Libri X. ex recensione (Gottlieb) Cortii, 8vo. Lips.

Everh. Feithii antiqvitatum Homericarum libri IV. 8vo. Amst.

Christ. Mart. Burchardi meditationes de Anima humana, 8vo Rostochi

Basilii Fabri thesaurus Eruditionis Scholasticæ, ex emendatione & adnotationibns variorum, editio locupletior novissima, a Jo. Matt. Gesnero edita, fol. Lips.

H. C. L. Stochausen de cultu ac usu luminum antiqvo, 12mo Trajecti.

Jo. Fr. Schrœeri Imperium Babylonis & Nini ex monumentis antiquis, 8vo. Franc.

Jo. Dav. Kœleri Historia genealogica Comitum de Wolfsstein, 4to Franc.

Joach. Langii nova anatome seu idea analytica Systematis metaphysici Wolffiani, 4to. Francf.

Eutropii breviarium Historiæ Romanæ, cum metaphrasi græca Pæanii, ex emendatione ac notis Christoph. Cellarii 8 Jenæ.

Nic. Hieron. Gundlingii Logica sive ars cogitandi, 8vo Halæ.

Brand. Andr. Hugonis prodromus Dictionarii græci in universam Scripturam Sacram, 8. Hamb.

Achill. Dan. Leopoldi commentatio de Coccis ita natis, 4to Lubecæ.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 46.

Dend 14 Novembr. 1726.

Dannemark.

Von Halle.

Skioldet er blaat med en hvid Skakbielke, hvorpaa ere tegnede 3 røde Roser, paa Hielmen en opstaaende Busk af 7 Heyre-Fedre, imellem 2 hvide Vesselhorn, og over Federbusken gaar en hvid Skakbielke med 3 røde Roser, Familien er oprunden i Hertugdommet Slesvig eller Sønder-Jylland, siden har den nedsat sig i Grevskabet Hoyen, hvor Frantz Halle til Drakenborg og Rinklim har ført mange Kriger med Greverne. Herman von Halle levede 1395. i Dronning Margretis Tid. Diderich von Halle havde Lisbeth von Bughen, og med hende 3 Sønner

ner Thomas, Hans og Hendrich von Halle. Thomas von Halle var Provst til Minden, og Domherre Munster. Hans von Halle til Drakenborg døde 1553 den 28 Septembr. udi Antverpen hvos hans Epitaphium i St: Mariækirke endnu findes, hans Frue var Catrine Lorentzdaatter Ra-

mel

mel som døde 1533. den 11 Dec. udi Barselseng efter at hun havde født Kirsten von Halle, som fik Statholderen i Holsteen Hr. Hendrich Rantzov af Bredenborg til ægte. Hendrich von Halle efterlod sig 3 Sønner, Didrich, Hendrich og Levin von Halle. Didrich Halle blev slaget for Siqvetshusen, Hendrich von Halle var 2 gange gift 1. med Cathrine von Salderen som døde 1574. den 19 Aug: i Barselseng, siden med Margrete Didrichsdaatter Qvitzov, med hende aflede hand 5 Sønner Hendrich, Levin, Diderich, Jørgen, og Christopher von Halle.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt i en langagtig 12. alle Christelige Ungekarles og Jomfruers Kydskheds Speyl, hvorudi den ædle Dyd Tugt og Kydskhed udi Josephs Exempel beskrives, og igiennem Lignelse med en hvid Lilie herligen vorder afmaled, oversat af Erico Schrödero.

Sammesteds har Fr: Sophia Elisabeth Brenner forferdiget et Poetisk Skrift under den Titul, vor Herres og Frelseres Jesu Christi allerhelligste Lidelses Historie Riimviis betragtet, dette Verk bliver trykt paa got Franskpapir, og vil bedrage sig til 17 Ark.

Tydskland.

Udi Frankfurt am Mayn er udkommen i Aar Johan Friderich Müllers wahres Mittel alle Punkten, worüber zwischen Hr. Hofrath und

Pr. Wolfen und seinen Gegnern bisher gestritten worden leicht einzusehen, und ohne Muhe zu beurtheilen vor diejenigen, welche die Streitschriften nicht alle lesen wollen, verfasset und in vier Abfertigungen eingetheilet. Dette Verk bestaar af 1 Alph: 18 Ark in 4.

Udi Leipsig har Professor Clodius for at udgive en Theologiam Mohammidicam som skal bestaae af følgende Capitler. Cap. 1. de scriptoribus Theologiæ Mohammedicæ Orientalibus & Europæis, horum nævis & defectibus. II. de religione Mohamedica in genere ejusqve variis nominibus. III. de Authore illus Mahummede & Arabum religione ante illum. IV. de Mohammedismi propagatotibus. V. de Alcorano & Sunna. utriusqve historia & Capitum recensio. VI. de ejus interpretibus Masorethis seu Theologia Exegetica & Masorethica deq; versionibus maxime Persica & Turcica, hvorti særdeeles skal gives en Extract om den i Osterlandene selv rare Tyrkiske og Persiske Oversettelse, som findes i Leipsiger Magistrats Bibliothech. VII. De Theologia Cabbalistica, seu usu Corani magico & divinatorio, ex Persico Falnameh rarissimo. VIII. De Théologia Mohammedica Thetica, sive dogmatibus vere ac falso ipsis tributis. IX. De Theologia Polemica, & variis inter Mohammedanos sectis. X. De Theologia Morali ac Mystica. XI. De Theologia Liturgica, ubi de sacerdotibus, templis, ritibus, &c. agetur. XII. De harmonia Theo-

logiæ

ogiæ Judaicæ & Mohammedicæ. XIII. De hodierno ſtatu religionis Mohammedicæ in diverſis Orientis regionibus. XIV. De optima methodo convertendi Mohammedanos. XV. De Evangelio Mohammedico, contra Tolandum. Hand vil og udgive en Hiſtorie om det Arabiſke Sprog, ſom ſkal indeholde følgende: I. De linguæ Arabicæ nominibus ac variis dialectis, literis antiquis, recentioribus, vocalibus &c. II: De ortu & progreſſu usque ad tempora Mohammedis. III. De ejus ſtatu poſt Mohammedem. IV. De linguæ Arabicæ ſtudio in Europa. V. De Grammaticis Arabicis eorumque defectibus. VI. de Lexicographis Arabicis. VII. De uſu hujus linguæ ac indole. VIII. De optimis hac lingua conſcriptis libris. IX. De verſionibus nonnullorum, eorumque brevis. X. De ſtylo Aſiatico & in primis Arabico.

Sammeſteds er i Aar trykt in 8. Textus V. T. Originalis Ebræus ab Enallagis liberatus, ita ut 172 V. T. loca, in quibus Enallage regnare dicitur ope pietatis criticæ, ſimplicitati Deo ſigna reſtituatur & ſine Enallagis Exponantur a Franc: Wakenio. P. P. in Academia ipſenſi. Author har allerede 1718. befriet den Bibelſke Text fra Hypallagis, og 1720. fra Synchysibus. Hvilket hand nu har giort med Enallagis. Hand har til en bequemmere Tid udſat de af det N. T., og derimod med deſto ſtorre Omhygelighed undersøgt de af det gamle Teſtamente, hvorhos

hand tillige har anført toe slags Forklaringer for at lade Læseren Vallet, endskiøndt hand selv ikkuns holder den ene for rigtig. Læseren finder meget i dette Skrift oplyst af Accenterne, og det Hebraiske Sprogs indvortes Kiendelse.

Udi Vyrtzborg er trykt i Aar in 4. Joh. Georg von Echart, gründliche Nachricht von der Käyserlichen und Königl. alten Salsburg und dem Pallaste Saltz im Franken. Da Biskopen af Vyrtzborg til Nystad ved Salen blev hyldet, har Author taget Anledning at forferdige dette nette Skrift om det derved liggende Slot Saltz. Udi Chrønikerne tales om Slottet Sale og Saltzborg, efterdi der af S. Bonifaico er holdet en Kirke-Forsamling, og Kongerne og Keyserne sig der ofte have opholdet, men de nye forklare sligt meest om Slottet Saltzborg i Thyringen, hvilket dog her af Authore refuteris, og viser med megen Historisk og Geographisk Lærdom at mand langt snarere faar at søge sligt i Franken. Hvad hand her kortelig har foredraget vil hand udførligere forestille i hans Antiquitatibus Ducatus Franciæ Orientalis, hvoraf dend første Deel med det første skal komme under Pressen. Hand vil og forklare alting med Skribentere, som have skrevet deres Tiders Historier, saa og med gamle Breve udaf Franskiske Kongers Monumenter, indsegle Mønt og Ædelstener, hvilket Verk den lærde Verden lenge har lengtes efter, da det kand see af denne Prøve, hvad Nytte mand sig af Verket selv har at tilsige.

En

Engelland.

Udi London er trykt 1725. in folio Annals of the Reformation & establishement of Religion, & others various occurrences in the Church of Engeland. commencing at the thirteenth year of Queen Elisabeth's. reign & ending at the conclusion of the year of our Lord 1580. &c. by John Strype M. A. Vol: 2. som bestaar af 785 Sider, og Anhanget af 160. Dette er den anden Deel den første Udkom 1709. og indeholder de første 12 Aar af Dronning Elisabets Regiering. Efterdi Strype har i tide begyndt at undersøge Reformationens Historie under Dronning Elisabeths, saa har hans Samling givet ham rigelig Materie til mange Folianter, som hand efter Haanden har udgivet, hvorunder ere tillige at regne de for sig selv trykte Levnets-Beskrivelser af nogle Erkebiskyper. Fuller Heylin og Burnet have ladet sig noye med at fortsette deris Historie til de første Tider som paafuldte Dronning Maries blodige Regiering, og holdt for nok at de havde beskreven den Engelske Reformations Oprindelse, og Aarsagen dertil, men de ere blevne staaende paa den halve Vey. Dette store Verk har endelig under Dronning Elisabeths Regiering erholdee sin Indretning og Fastsettelse, hvilken den siden har conserveret. Curieusiteten kand derfor ey fuldkommen fornoyes, om ikke denne vigtige Deel af den Engelske Historie er derved. Samme er det, mand med Fornoyelse kand læse i disse Annalibus. Dette Verk skulde opvekke store Behag hos Læseren, om det var skrevet bedre, mand

seer der Mengde samlet uden nogen anden Orden end efter Tiden, Men dette betager samme ey den Roes at det er en nyttig Bog. Det er ikke en Samling af gemeene og bekandte Breve, men Author har igiennemsøgt Rigets Archiv samt de offentlige og private Bibliothecher, og giort sig alle de skrevne Efterretninger, som hand har kundet overkomme, til Nytte. Da hand har havt Sandhed og Oprigtighed for Øyene, har hand bundet sig ved at afskrive alt hvis hand har forefunden, og det saaledes, at hand ey har endret den slette Stiil eller den slette Sammenheng, som derover findes i Verket. Med saae Ord Materialerne ere fortreflige, og vil mand conferere disse tvende Vol. med Parker og Grindals Lif og Levnets Beskrivelse, kand mand ey ønske noget videre om Reformationens Tider i Engelland. Det første Bind indeholder en Inddeeling af 51 Capitler, og begynder med Dronning Mariæ Død, d. 17 Nov. 1558, og slutte med Aaret 1570 Den anden som udkom først 16 Aar derefter, gaar ey videre end til 1580.

Sammesteds er trykt i Aar udi 2 Tom. in fol. 4 Alph. og 4 Ark sterk med 67 Kaaberstykker. Itinerarium Septentrionale, eller Journal af en Reyse langs med Kysterne af Skotland, og Norden for Engeland. Dette Verk er forferdiget af Alexander Gardon, i dend første undersøges Romernes Forretninger i Skotland, saa og allehaande Romerske Monumenter. I den anden forestilles de Danskes Indfald i Skotland,

og

og de derfor opretteede Seyers Tegn, hvorved tillige forklares adskillige merkverdige Antiquiteter.

Endnu sammesteds har mand for at trykke les Generalitez de la France avec les Memoires Historiques sur son Ancien Gouvernement par le Comte de Boulinviliers, foran i dette Verk skal setteset Kort over Frankerige, ligesom det er inddeelt udi sine Provintzer eller Generaliteter, meere correct og fuldkommen end nogensinde forhen er udkommen. Author dertil er en Kongl. Fransk Geographus, og Kortet stikkes i Paris under hans Direction.

Udi London har mand nyligen meldet om en nye commode Machine for Dukkere at være opfunden, siden har mand derom faaet den Underretning at denne Machine er saa stor at adskillige Personer deri kand have Rum, og derved op og ned bringes i Vandet, og lader den sig stedse af de Personer derudi ere under Vandet, forflyttes fra et sted til et andet, ligesom de vil. Mand kand og komme Luft derind giere den tyngere, og bringe dend i Bevegning, saa at en Person derudi en heel Dag lige saa frit som i Luften kand drage sin Aande. Derved er og den Magelighed, at mand deri kand lukke en Dør op, for at arbeyde ved nedsiunkne Ting, og opfiske igien alt hvis Kostbar som kand befinde sig paa Havsens Bond.

Svitzerland.

Udi Genf har Mess. Perathon og Cramer for

at udgive et Verk af 2 Folianter, som skal føre følgende Titul: Johannis Jacobi Mangeti, Med. Doct. & Ser. ac Potentiſi. Regis Pruſſici Archiatri, Bibliotheca Scriptorum Medicorum veterum & recentiorum, in qua ſub eorum omnium, qui a mundi primordiis ad usque Æræ Chriſtianæ XVIII. Seculi initia vixerunt, nominibus ordine alphabetico adſcriptis, vitæ compendio enarrantur, opiniones, & ſcripta, modeſta ſubinde adjecta ἐπικρίσει recenſentur, ac Sectæ præcipue, ſub quarumque propria appellatione explicantur; ſicque Hiſtoria Medica vere univerſalis exhibetur. Opus doctis omnibus, maximeque Medicis utile ac perjucundum. Pro quo concinnando neceſſaria undique, ſive ex ipſis Scriptoribus Medicis antiquis, quorum opera ad noſtra usque tempora pervenerunt, aut aliis, tum iisdem contemporaneis, tum etiam ſubſequentibus, qui de illis verba fecerunt, ſive variis Dictionariorum compilatoribus & Scriptorum Medicorum Catalogis; Miſcellaneis præterea Germanorum curioſis; Actis Bartholinianis, Actis Lipſienſibus; Ephemeridibus per totam Europam jam a multis annis variis linguis emiſſis &c. non modico labore & cura ſunt exquiſita. Bemeldte Forleggere anmode derfor alle Medicos og deres Paarørende, at de til dem ville indſende en kort Begreb paa deres Liv og Levnet, ſaa og udforlig Efterretning om deres udarbeydede Skrifter.

Fran-

Frankerige.

Extract de l'Histoire d'Espagne de Mariana traduite par le P. Charenton.

Tom. 3. p. 268. berettes at Hendrich Infanten presserede Dronningen af Castillien, som da forestoed Riget at gifte sig igien med Infanten D. Pedro af Arragonien, for at have en Tilstoed med Statens Fiender. Men Dronningen forkastede samme Proposition ved en meget syndig Tale sluttende. Jeg skal aldrig besmitte mit Navn, ey heller min Søns Majestet ved saa uværdig et Forsæt. Mr. Charenton giør herved den Anmerkning. Endskiøndt siger hand ey findes nogen særdeles Lov i Spanien, som forbyder Enke-Dronninger at gifte sig, seer vi ikke desto mindre, at det er en indført Skik og Viis udi alle de Lande, som udgiøre det Spanske Rige. Saa læser vi ikke i nogen Spansk Historie, i sær siden Riget formeerte sig af differente Monarchier, et eniste Exempel, paa at nogen Enke-Dronning har giftet sig enten med Konger og Printzer, eller andre particuliere Personer. I dend Sted, at mand i andre Riger, ja i Frankerige selv finder mange Enke-Dronninger, som ey alleene have giftet sig med andre Konger og Printzer, men endog med slet og rette Herremænd. Thi Maria af Engelland Kong Ludvig XII. Gemahl, at mand ey skal gaae lengere tilbage, giftede jo sig efter samme Printzes død med Hertugen af Suffolk. Ædele af Savoyen

Kong

Kong Henrich af Frankerig Enkedronnig ægtede Mathias I. Herre til Montmorenci. p. 317. observerer vores Historicus hvorledes Nagoret og Colonna i hast bemegtede sig Pave Bonifacius VIII. da hand stoed og vilde ifore sig sin Pavelige Dragt, og paa hvad maade Paven af Nagoret blev begegnet. Et eniste Ord af Paven sigede hand dempede ald deres Fierté, hand glemmer hvis de fleste Skribentere ellers erindre, nemlig at Nagoret i denne Skynding gav Paven et Orefigen. p: 425. begynder Petri Crudelis Konge af Arragonien, og Henrici af Trastamare deres Historie som virkelig er en af remarquabelste i det Spanske Monarchie. Et Stykke deraf er trykt 1724. udi l'Histoire de Don Iuan de Portugal, den er udfort vidtløftigere hos Mariana. Hand tillige med en Engelsk Skribent har avanceret at Bertram af Gueslin havde Deel udi D. Pedros M[illegible]d. Da dette er en skammelig Action, ere de Franske Skribentere ey derom enige, og siger at samme Mord ingenlunde skeede udi Gueslins Telt, men at det var hos de Villaines hvor Henrich af Trastamare stak sin Broder D. Pedro ihiel. Men Author til Histoire d'Juan har derudi holdt for at hand burde følge Mariana langt snarere end de andre Skribentere, i sær da Mezeray forteller at Mordet skeede udi Gueslins Telt. Henrich af Trastamere besteg derpaa den Castilianske Throne, det er hand som gemeenlig kaldes Henrich Batard, og hvis mandlige Linie udgik udi Henrico Impotenti

Ila-

Isabellæ Broder som giftede sig med Ferdinando af Arragonien. Henrich Batard som regierede med megen Berømmelse var Fader til D. Juan, hvilken succederede Henrich 2. hans Søn som havde til Efterfølgere Juan 2. var en Printz der høyligen elskede Bogligekonster. Efter ham regierede hans Søn Henrich 3. kaldet Impotens, med hvilken det Castilliske Huus uddøde. Mariana remarquerer tom. IV. p 280. at denne Printz var saa maver at det ey giordes nødig at balsamere ham efter sin død, hand efterloed sig en Daatter kaldet Princes Johanne, dend hand declarerede for sin Arving, men Stænderne skyttede ey derom, hans Syster Isabella besteg efter hans død Thronen. Tom. IV. de Navarriske Troubler omtrent 1450. ere ey mindre merkverdige udi den Spanske Historie. Carolus af Arragonien Printz til Viane Caroli Konge i Navarra Daatter-Søn prætenderte i hans Faders Ivan af Arragonien levende Live at tilegne sig en Krone, som hand sagde sig tilkomme paa hans Moders vegne. Navarra deelte sig derpaa i 2 Factioner, den af Beaumont og Grammont, skadelige Naune for samme Rige: Disse tvende Familier, som havde deres Oprindelse fra Frankerige, havde nedladt sig deri Riget, giftede sig med de Kongelige Familier, ja med det Kongelige Huus selv. Græverne af Lerin og Marquis af Cortes vare Høfdingerne, for disse 2 megtige Factioner. De af Grammont holdt paa Kongens af Navarre Hand, ey saa meget for hans retferdige Sags skyld, som for at contra-

car-

carrere de af Beaumont deres Fiende, som havde declareret sig for Printzen af Viane, denne Printz var en lærd Herre, og har mand af ham en Spansk Oversettelse af Aristotelis Moralia, og en kort Krønike om de Navarriske Konger, hand var 21 Aar gammel, da hans Moder døde. Hand optog Vaaben imod sin Her Fader, og leverte ham et Feldtslag, som hand tabte, og da hans Trouper nesten alle bleve nedsablede, gav hand sin Broder Alphonso af Arragonien sin Kaarde og Handske, til et Tegn paa, at hand var hans Fange. D. Juan Konge af Arragonien og Navarre lod bringe denne sin Søn til Tafalla. og siden til Mon Roy for vel at forvares. I denne Tilstand siges, at hand aldrig spiste noget slykke Kiød, med mindre hans Broder, D. Alphonsus havde først spist deraf. Nogen Tiid derefter slap hand dog løs igien, og drog til Neapolis, hvor hand lod sig proclamere til Konge af Navarra, men da hand vilde reyse til sin Fader udi Lerida, blev hand der arresteret, Catalonierne antog sig hans Parthie, hvorpaa hand igien kom paa frie Foed, og hans Fader afstoed til ham Catalonien. Men da Kongen af Castillien siden antog sig denne Printz, syntes Krigen for alvor at gaae an, men i ald dette døde hand til Barcelone 1459. og foregav hans Faction, at hand var forgiven. Tom. V. den berømte Granadiske Krig, og samme Riges Erobring ved Ferdinand og Isabella, optager den største Deel af dette Vol. Dette er en af de merkverdigste Hændelser udi det 5 Seculo, og

mand

mand kand ikke uden Forundring see Boabdil den sidste Konge af Granade skrive til Ferdinandum, for at overgive ham som sin Overvindere sit Rige 1491. Da Aaret efter det hele Mauriske Rige i Spanien undergik. En Ting mand meest bebreyder Ferdinando, er at hand bemegtigede sig sin Forvantes Dronningens af Navarre Rige. Nogle ville undskylde det med Prætext af Religionen og Pavernes Ordre, hvorover Mr. Charenton giør den Anmerkning at Kongerne af Aragonien havde Prætension paa Navarre og de Spanske Juris Consulti understyttede samme ev lidet, og nok var det dem at saadan et Huus som det Albretske deraf var i Possession, dog i hvormeget Paven melerte sig forhen derudi, saa ophørte dog saadan hans Nidkierhed saa snart Henrich IV. changerte Religion. Sidst udi den anden Deel af den 5 Tome er en Supplement som er en Exstract af hvis er skeet fra 1515. til 1621. To Ting ere meest remarquable i dette Supplement 1. hvad som læses om det Cartel som Kong Franciscus I. sendte til Carolus V. Author prætenderer at Keyseren antog samme Cartel, men Franciscus I. betenkte sig siden, og tog sit Ord igien; hvilken de Frandske Skribentere fortelle langt anderledes. 2. Hvis som anføres om Thuani Historie, og i sær over hans Had til Jesuiterne, samt at hand var det Guisiske Husets Fiende, hans Historie blev 1610. forboden i Rom og i Spanien giorde mand Anstalt til at skrive derimod, ja en Frandsk Mand som kaldte sig Jean B. Galois, foretog

retog sig at skrive imod ham; som hand og giorde, dog er Naunet fingeret, siden ingen da torde vove offentlig at sette sig imod Præsidenten udi Parlamentet.

Nye Bøger.

Dan. Fried. Jani notitia vocum Latinæ Lingvæ olim honestarum nunc inhonnestarum, 8vo. Dresdæ.

Fried: Gentzkenii Philosophia civilis sive Politica, 8vo. Hamb.

Jo. Leonis Historia Prussiæ, fol. Amst.

Christ Aug. Heumanni conspectus Reipublicæ Literariæ, editio secunda locupletior, 8. Hanov.

Geo. Beyeri delineatio Juris Divini, naturalis & positivi universalis 4. Lipsiæ

Casp. a Rheden introductio in Philosophiam moralem universam, 8vo. Bremæ.

Ludov. Phil. Thummigii institutionum Philosophiæ Wolfianæ tomus posterior, 8vo. Francof.

Car. Christ. Schramm Saxonia monumentis viarum illustrata, h. e. de Statuis mercurialibus, columnis brachiatis ac milliaribus, tractatio hist. jurid. politica, 4to. Vitemb.

Jo. Henr. Ackeri historia pennarum, 8vo. Altenb.

Jo. Mich. Langii tractatus de nuptiis & divortiis, 4to. Berolini.

Jo. Casp. Carsted Philosophia moralis Buddeana in tabulas redacta. 8vo. Magdeb.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 47.

Dend 21 Novembr. 1726.

Dannemark.

Haard.

Her Niels Haard levede 1320. Michel Haard 1462. Hr. Peder Haard under Kong Hans 1488. Jørgen Haard 1523.

Haagenskiold / Hogenskild.

Skioldet er hvidt og derudi en rød Bielke paa skak, paa Hielmen staar en stor rød Faand midt op, og paa hver Side 3 smaae Faner, den mellemste hvid de andre røde. Men efter Venusini Observation skal der ey være meere end 5 Faner paa Hielmen. Denne Slegt meenes at være den samme som de Hvitfelder, og en ældgammel Familie

milie, forandringen paa Navnet siges at være kommen deraf, at da det store Slag stoed ved Immervad 1420, skal een af de Haagenskiolder ey have viist den Tapperhed som hans Pligt udfordrede, og hans Paarørende holdt deres Byrd og Bloed anstendig, hvorudover de ey lengere vilde

bære

bære det Naun men lode sig kalde Hvitfelder, dog meener Bertillus Canutus i sin Beskrivelse over de Danske adelige Familier, at de Haagenskilder og Hvitfelder ere 2 diverse Slegter. 1405 levede Hr. Claus Haagenskiold 1411. var Johan Haagenskildt Erkedegn i Sleßvig, Hr. Palle Haagenskiold Rigens Marsk boede paa Ostrupgaard 1420. Peder Haagenskild blev slagen i det Slag med Holstenerne ved Immersvad 1420, Peder Haagenskild var overværende, da Kong Erich af Pommern blev forligt med Sverriges Stænder, hand sad og i Rigens Raad. Men hvad som skulde synes at til intet gjøre den sagn om de Haagenskiolders Nauns Forandring til Hvitfelder, er dette. Peder Hvitfeld var naunkundig for det omtalte Slag stoed ved Immersvad, hand evede 1332. det Huus i Saxkiobing som Kong Christopher 2. blev fangen udi, og efter Slaget i Kong Christiani 1. Tid levede Hr. Peder Haagenskiold Ridder, og Jens Haagenskiold levede 1465, hand var i særdeeles Naade hos høystbemelte Konge.

Hankekande.

Skioldet hvidt og derudi en blaae Kande med Hank, paa Hielmen 2 nøgne Arme som holder saadan en Kande, iblandt Jørgen Winds ahner findes et Vaaben med en Kande udi, og lige saadan en paa Hielmen, doa uden Naun. Iblandt Lave Munkes og Niels Munkes af Hundstrup, deres Ahner findes i Viborg Domkirke en Vand-

kande i et Vaaben udhuggen paa en Ligsteen, udi Kiempeviserne anfores i den saa kaldede Marsk Stigs Verse om den Dantz paa Ribergade blandt andre af Adel en Hankekande.

Udi Kiøbenhavn er nylig trykt et fornøyeligt Skrift, stoer 8 Ark, in 8. som fører til Titul: Metamorphosis eller Forvandlinger ved hans Mi-

chelsen, Borger og Indvaaner i Callundborg, med nogle Ortographiske Anmerkninger. Dette Poema er accompagneret med en Fortale fra Hans M. hvor iden gode Mand i PS. giør denne uventende Declaration, da mand fra hans Pen endnu fleere fornøyelige Poetiske Skrifter sig ønsker. Dette Skrift bliver uden Tvil mit sidste Poetiske Skrift; thi jeg bliver nu meget alvorlig, iligemaade noget magelig, vil derfore overlade unge sterke Mennesker et Handværk, som jeg selv ikke er meere voxen. Det er med lystige Poeter, (sans comparaison) ligesom med Katte, hvilke fra den overmaade Kaadhed, som Naturen har indplantet i dem udi Opvæxten henfalder til en overmaade Alvorlighed. Mit Blod, efter min Barbers Sigelse, begynder nu at blive temmelig flegmarisk, og seer nu ikke saa levende ud i Aar som i Fior, hvorudover jeg har resolveret at slutte en ævig Fred med Jordens Klode, saaledes, at vi lade hinanden herefter være uskaarne paa begge sider; thi Jorden bliver gammel, saa der bider ingen Tugt meer paa hende, jeg bliver ogsaa gammel, og derfor gierne planter Gevær. Hvad Personer i sær angaaer, da giør jeg ingen Fred med dem, som jeg aldrig har ført Krig med; thi jeg har aldrig syndet mod de Regler, som det sunde Morale foreskriver, og allermindst udi dette Verk, hvilket er saa almindeligt, at en Europæer lige saa lidt kand formalisere sig derover som en Chineser. Thi de Ting, som skiemtes med, ere udi alle Lande, og have været udi alle Seculis. Just Justesons Betenkning over dette Heroiske

Poema synes at kunne betage os Imagen med at critilere over dette Verk, og overlade Critiquen til den retsindede Læsere, hvorudover den heel og holden herudi indfores. To Ting, som recommendere et Poetisk Verk, ere Invention og Ziirlighed. Den første er den vanskeligste; thi den gamle Alder allene har saaledes udtømmet alle slags Materier, at os intet rester tilbage uden at pynte paa, og forbedre hvad de Græker og Romere have opfundet. Om dette Autoris Poema er af en nye Invention, skal jeg ikke sige; Vist nok er det, at hand selv holder den for at være ny; thi, hvorvel denne sidste Alder er temmelig frugtbar paa Parodier, og de første Poeter, som Homerus, Virgilius og andre, meer end engang ere parodierede, saa holder hand for, at endskiøndt det er gemeent at parodiere, dog blant Parodier denne udi sin Espece kand passere for ugemeen, undtagen noget saadant er skreved, som ham er ubekiendt; thi hvo har læset og seet alle Bøger? Hvad Ziirligheden er angaaende, da flyder den endeel af Poëtens Capacitet, endeel af Sprogets Fuldkommenhed. Begge Parter savnes her i henseende til den store Romer, som Author har taget sig for at imitere: Thi her fattes Ovidii Geist, her fattes ogsaa det Latinske Sprogs Righed: thi vi, saa vel som vore Naboer maa pukke med vort Sprog saa meget som vi ville, saa finde vi dog en Fattigdom; naar vi enten imitere eller oversette Grædske eller Latinske Poeter, hvilke Sproget giver den Fordeel, at de af en halv snees Epithetis kand udvelge det beqvemmeste; Thi

Author har ikke understaaet sig med endeel af vore Poeter at bruge enten opdigtede eller af Brug komne Ord, hvorved et Skrift giøres uforstaaeligt Ja, saasom den, i hvis Fodspor hand stræber at træde, berømmes ikke mindre af letflydende end af søde og ziirlige Vers, som mand kand læse med Magelighed uden Commentarier, og dog med Forundring, saa har Author, saa meget som muelig er, rettet sig derefter, og søgt at treffe en Middelvey mellem Bordings Simplicitet og Philedors Høytravenhed, begge store Poeter, men endda større, hvis den ene havde giort sig meer og den anden mindre Umag. Den første kand undskyldes derved, at hand har mestendeels skrevet lystige Materier, hvortil ikke udfordres saadan høy Geist som til Heroiske Vers. Den sidste, maa skee, deraf, at saasom Heros poematis er en Spansk Herremand, har hand holdt fornøden at gaae frem med Spanske Trin; Thi naar jeg tager ud af Verket Solens Op- og Nedgang, skiøndt altid udi ny Klædedragt, item Morgenrødens tappisserede Cabinetter og Safran Sengegardiner, saa gaaer udaf sex Dele den siette bort. Konsten; er at treffe saadan Middelvey, hvorudi, om vor Author ingen Lykke har haft, har hand dog stræbet at forsøge, hvor nær hand kunde komme den store Romerske Poet, hvilket ikke kand udlegges ham til Hovmod; thi ingen, som vil øve sig udi at giøre et Skilderie, lastes derudaf, at hand udcopierer det beste. For Resten har den under Hans M. Naun skiul-

f: Author udi de vedhengte Anmerkninger ey været ulykkelig i at forsvare sin brugte Ortographie.

Sverrig.

Udi Stokholm er nyligen udi den Kongl. Antiq: Arch. Bogtrykkers Joh. L. Horn Forlag trykt Andreæ Antonii Stiernman Registratoris in Archivo Sacræ Regiæ Majestatis Regniq; Sveciæ Centuria Secunda Anominorum, nec non Decas Prima Pseudonymorum ex scriptoribus Gentis Sveo Gothicæ in qua hæresis Friderici Menii de sacrosancta Trinitate &c. exhibetur. Denne Centuria er trykt in 8.

Nederlandene.

Udi Arnheim har Professor Hendrich Cannegieter for at udgive saa vel Festum Pompejum eller Verrium Flacium, som og Festum Avienum med nye Anmerkninger og Collationer, hvorfore hand anmoder dem, som besidde deraf rare Codices, om dessen Communication, hand har og for i en egen Dissertation at igienstrive Haverkamps Meening de numis contorniatis, i sær om hans første Nummo, som hand forklarer om de 4 Monarchier, og i en anden udforlig at handle om nogle Guld-Mønt, hvorunder vare 5 Maximi Moduli, som tillige med en Guldkiede for nogle Aar siden bleve opgravne uden for Arnheim.

Ungern

Udi Kesmarch i Ungern har samme Stads-

Phy-

Physicus D. Daniel Fischer for hver Fierding Aar at udgive sin Trigam Dissertationum de historia civili, numismatica & Naturali regni Hungariæ.

Engelland.

Udi London har Hr. Stone som er et Membrum af det Kongl. Societet nyligen udstedt for Lyset et Mathematisk Lexicon, hvori hand ey alleene forklarer Kunst-Ordene i Mathematiquen og Physica, men endog beskriver dessen Oprindelse Fortgang og nu værende Tilstand.

Mand har og i Engelland oversat den bekandte Spanske Skribent Antonia de Herrara hans Annales, og udgivet dem i 6 Bind under følgende Titul, The General history of the vast continent and Islands of America.

Engellenderne giere sig endnu meget til gode med den der fra Hannover overbragte vilde Dreng, de have nyligen i London udgivet et Skrift kaldet Mere nature delineated, som indeholder adskillige Anmerkninger over ham, derved er foyed en Dissertation der i det mindste paa vit Titlen angaar passer sig vel derpaa, da samme tilsiger en Afhandling om den Nytte og Nødvendighed Narre i Politiquen og Naturen tilsiger.

Herforuden er udi Londen udkommen en nye Edition af Samuel Parkers i Engelsk Sprog forfattede korte Begreb af Eusebii Socratis Sozomeni og Theodoreti Kirke-Historie, om Kirke-Historiens Anseende og Nytte, hvorhos er foyet

disse 4 Authorum Liv og Levnet og Parkers Brev til Bolden, om det samme Legems Opstandelse.

En vis Medicus har ladet sammesteds trykke Novæ breves in dissertationem de Medicorum apus Romanos degentium conditione a C. Medleton contra Jo. Spon & Rich. Mend: nuper editam: auctore P. W. M. D.

En Mand som foregiver udi 28 Aar at have lagt sig efter Fiskerie, har udgivet en Bog under denj Titul The Gentlemans Angler, hvori hand meddeeler allehaande Regler, igiennem hvilke mand af denne Tidsfordriv kand trekke samme Nytte som hand deraf haver erholdet, og inden kort Tiid blive til en god Fiskere.

Mand har sammesteds for at giøre et nyt Oplag af Svindens Skrift om det Sted hvor Helvede befinder sig, hvorved er føyet et Authoris Brev som Hr. Wall har skrevet, af hvilken vi har den Historie om Børnedaab.

Anton Hammond har ladet trykke i et Bind in 8. tilsammen Walther Moyles Skrifter som hand forhen har stykviis udgivet. Mand finder derudi Xenophontis Tractat om Middel til at formere de Anthenienfers Indkomster, med Historiske Anmerkninger. En Discours mod den Sædvane i Freds Tider at holde en Armee paa Benene, adskillige af ham skrevne Breve til fornemme Venner om hans egne Sager, lærde Ting og Parlementets Underhandlinger, de Grædske Historici deres Caracterer, og hvorledes et Bibliotheck er at anlegge. Nogle af Luciani Samta-

ler

ler, oversatte paa Engelsk, og et Forsøg om de Lacedæmoniers Regierings Maade.

Udi Nærværelsen af Kilsyth i Skotland, har mand paa det Bolverk kaldet Antonius eller Piets-Wall, da mand grov i Jorden, fundet nogle Rudera af de Rommerske Antiquiteter, nemlig Steene med Inscriptioner som nu undersøges af Hr. Gordon, og andre Lærde af det Engelske Societet. En af disse Steene er meget skion, og staar derpaa Augusta, som var det Navn den anden Legion af den Romerske Krigsmagt førte. Men de 2 andre ere Gravskrifter Diis Manibus. Paa den 4. seeis en Rommersk Ridder i sin fulde Rustning.

Frankerige.

Udi Paris er trykt i Aar udi 12. Histoire secrete de Neron ou le Festin de Trimalcion traduit du latin de Petrone en francois, Oversettelsen er giort af Mr. Lavaux, som har forsynet den med Mengde Historiske Anmerkninger. Paa hver Side staar den Franske Oversettelse lige ud for den Latinske Original.

Italien.

Udi Venedig er trykt i Aar udi 2 Tom. in Folio 8 Alph: sterk. Nicolai Commeni Papadopoli historia Gymnasii Patavini post ea, quæ hactenus de illo scripta sunt, ad hæc nostra tempora plenius & emendatius deducta. cum Auctario de claris tum Professoribus tum alumnis

nis ejusdem. Efter at Forstanderne ved Universitetet udi Padua have aabnet Papadopoli, deres Archiv har hand siden April 1721. derudi arbeydet med saadan Nidkierhed at mand ey kunde ønske et meere fuldstendigt Verk. I sær er [illegible] stor Flid udarbeydet de Lærde, som enten have lært udi Padua, eller der lagt Grundvold til deres Studeringer, deris Lif og Levnet.

Sammesteds er trykt Lettere di Francisco Redi a Niccolo Stenone, in cui si racconta la scoprimento d'innumerabile quantita di Gallozolette o bolle d'aria ritrovate nel sangue delli Tartarughe Marine: Redi erindrer sin ven, at de oste med hinanden havde viist Hertug Leopoldo, at Dyrene døe strax saa snart mand aabner dem en Aare, og ved en med Luft opfyldt Spøre Luften med magt igiennem Aabningen inddriver i Aarerne. Dette havde de forsøgt med Hunde Hare Kalve og Ræve. Og hand har alletider derved foregivet, at det stoed fast, at umuelig kunde i en levende Dyrs Liv mengde af Luft være indsluttet, ja at Pulsens stillestaaende meestendeel reysede sig af en lille Luftblære, naar den tillige med Blodet gik igiennem Hiertet. Men for nogen Tid siden havde en Fisker fra Porto Ferraio bragt Store-Hertugen en levende Skielpade som veyede 90 ℔, som Store-Hertugen havde igien foræret til Author, at hand dermed kunde fornøye sin curieusitet i den naturlige Historie, denne havde hand levendes aabnet og opdaget mange egne Ting, men det særdeleste var,

at

at Vasa Sangvinea vare alle fulde af gandske koldt Bloed, og smaa Luftblærer, hvorved hand kom efter, at hand havde taget feyl i sin Mening, at Vasa sangvinea hos Dyrene ey kunde holde mange Luftblærer i sig, hand troede og i begyndelsen at dette ikkuns forholdt sig saaledes ved denne, men ey andre Skilpader, men Store Hertugen havde dets Aarsage ladet bringe andre Skilpader fra Porto Ferrajo didhen, hos hvilke hand fandt lige Beskaffenhed. I een paa dette Brev følgende Anmerkning, blive de paa begge Sider anførte Argumenter i den Quæstion, om Luften gaar ind i Menniskes Blod eller ikke, anført, hvilket D. Diego Zerilli Professor til Padua har negtet, men Hr. Albizzi og Joseph Zambeceari stadfestet tillige med den af Vallisniari giorte dicision. Hvilken sidste og har forsøgt at sprøyte Luft ind i levende Dyrs Aarer, og befunden at Hundene døe deraf meget snarere end Faar, Æseler rc. efterdi de ere af en koldere Natur, og luften alt saa ey gesvindig i deres Blod kunde fremtrenge; samt at Naturen hos Skilpaderne har lagt mange Luftblærer i deres Blod, paa det at samme, da det er overmaade koldt, kand erholdes i idelig Bevægelse og Flygtighed.

Portugall.

Udi Lissabon ere paa nogen Tiid trykt efterfølgende Bøger i Portugisisk Sprog, som ere meget lidet eller intet bekandte paa andre Steder:

Emanuel de Lima en Dominicaners Hagio-

io-

logium Dominicanum, hvorudi ved alle Dage i Aaret beskrives Helgenes og Martyrnes samt andre velsortiente Personers af samme Orden, deres Lif og Levnet, den 1 Tomus udkom 1703. den 2. og 3. 1710. og den 4. 1712.

Johannis Antonii Beskrivelse om Brasiliens Bygning og Rigdom. 1711. 4.

Franc. de S. Maria Annus historicus eller en Portugisisk Dagbog, med korte Efterretninger om de fornemste Personer og merkverdigste Ting i Portugal 1714. f.

Antonii Franco alle Dyders Afbilding 1714. samme Bog er oplagt i Coimbria 1714. og til Evora 1719. fol. udi 2 Tomis. Hvorudi bliver handlet om de berømmeligste Jesuiter.

Johannis de Sacramento en Carmeliter-Barfods Chronike over sin Orden, betreffende Provintzen St. Philip i Portugal, den 2 Deel. 1721. f.

Dominici Texeyræ Augustiner-Barfoed Beskrivelse om D. Nimes Alvarez Perenii Liv og Levnet, 1723. fol.

Didau Bernardi de Saa Politiske Mønster som forestilles udi D. Pedro Konge i Portugal hans Bedrifter til Efterfølgelse af hans 8. Sønneson 1723. udi 16.

Augustini de S. Maria en Augustiner Barfoed tredobbelt Historie 1724. udi 4. Author handler derudi 1. Om Martyrindernes Verissimæ Maximæ Juliæ og deres Medsøstres Levnet. 2. Om S. Jacob Apostel Amt, og Ankomst til Spanien samt hans Ordens Indrettelse. 3. Om det

Kongl.

Kongl. Fruentimmer-Kloster dos Santos Stiftelse, og dessen fornemme Commenthurer fra 1712. til nærværende Tid.

Damiani Goes Chronike om Johan 2 Konge i Portugal, er atter oplagt 1724. in 8.

Aloysii de Abreu en Franciscaners i Nedgangen opgaaende, og i Opgangen nedgaaende Soel, eller en kort Begreb af S. Antonii af Lissabon Historie 1725. inf:

Af det Kongl. Academiets Historie er den første Tom: allerede udkommen.

Udi Latinsk Sprog er trykt Petri de Almeydas, in Caii Svetonii Tranquili Julium Octavium & Tres Flavios Commentarius, 1715.

Under Pressen er Sammesteds Josephi Barbosæ Clerici regularis & Academici Critiske Historiske og Chronologiske Fortegnelse over Dronningerne i Portugal.

Emanuelis Azevedo de Fortis Cursus Mathematicus til Underviisning in Architectura Militari hvorudi anvises 1. Elementa qvantitatis generalia. 2. Elementa Euclidis, 3. Afhandling om Sphærica og Geographien. 4 Trigonometrien. 5. Geometria speculativa & practica, og 6 Krigs-Bygnings Konsten i sig selv. Dend 8 Tomus om Monarchia Lusitanica.

Saa har og Franciscus de Cruce en Jesvit med stor Møye samlet Bibliothecam Lusitanorum, til det Aar 1706. da hand døde over sit Arbeyde, en lærd Mand er i Verk med at continue-

re

re samme Arbeyde, saa at det med det forste vil udkomme.

Nye Bøger.

Sermones in primo solenni Academiæ scientiarum Petropoli conventu publicè recitati, 4to. Petropoli.

Amoenitates Literariæ, qvibus variæ observationes & rariora opuscula exhibentur, tom. V. 8vo. Francof.

Joach. Negelein Ulysses Literarius, additur (I. Casp.) Dornavii, Ulysses Scholasticus, 8vo. Norib.

M. Minucii Felicis Octavius, & Cæcil. Cypriani de vanitate Idolorum, liber. ex recensione Christ. Cellarii, 8vo. Halæ

Jacob Leupolds Theatri statici universalis partes IV. oder Schauplatz der Gewicht-Kunst und Wagen, fol. Leipz.

Caspar des Spaten oder Stieler Teutsche Secretariat-Kunst, durch (Joach. Friedrich) Fellern vermehret und nach der heutigen Schreib-Art eingerichtet, fol. Frf.

Joseph Stöcklein Lehr- und Trost-reiche Brief, Schriften und Reis-Beschreibungen, welche von denen Missionariis der Gesellschafft JEsu aus beyden Indien seit 1642 bis 1726 in Europa angelangaet sind, 8 Theile mit Kupfern, fol. Augspurg.

Der Europäische Raphael, welcher denen Reysenden die richtigsten Wegen durch gantz Europam weiset, nebst der eröfneten Kaufmanns-Borse, &c. mit K. 12mo. Leipzig.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 48.

Dend 28 Novembr. 1726.

Dannemark.

Harboe.

Skioldet er blaat, forneden med 3 hvide Bølger, og oven en hvid fem-oddet Stierne. Paa Hielmen 2 blaae klædte Arme, som holder en hvid fem-oddet Stierne mellem Hænderne. Knud Nielsøn var den første Mand af dette Vaaben, hand blev dermed 1440. af Kong Christopher Bayaro benaadet. Mogens Harboe efterlod sig en Søn Jens Mogensen Harboe til Tiisbech som var Landsdommer i Nørre Jylland, hand faldt i Unaade hos Kong Christian den 2. hvorudover hand miste det meeste af sit Gods, hand bygde det Huus, som stoed tvert over for Graabrødre Kirke

i St. Mogens-gade i Viborg, og døde 1522. Christian Harboe levede 1536, samme Aar levede Peder Harboe i Jylland. Clemend Harboe havde en Søn hed Niels Clemendsøn Harboe, som sad i Rigens Raad, og 1554. var Landsdommer i Nørre Jylland, Otte Harboe eyede Restrup,

hand

hand var gift med Ingeborg Skade, hans Søn Niels Harboe havde Anne Lauritz Daatter Lunov til ægte, Kirsten Harboe var gift med Søren Mund til Harslev Gaard, end findes en Harboe som havde Anne Peders Daatter Bille til ægte. Niels Harboe var gift med Mette Munk, og havde med hende Christen Harboe til Holvitz, som var 2 gange gift, 1 med Margrete Isaaks Daatter, og havde ey Børn sammen, og siden med Margrete Vincentz Daatter Steensøn, Thyge Kruses Efterleverske. Paa Langeland haver og boet en Niels Harboe, som var 3 gange gift, 1. med Bente Galt. 2. med Karen Hans Daatter Urne af Dreybyegaard, Isaac Pedersøns Enke, og 3. med Lisbeth Ottesdaatter Ternov.

Tydskland.

Udi Augsborg har mand for at udgive en Chronologie af Freisingin, hvortil P. Machelbourg en Benedictiner er Author, saa har og P. Duelli som continuerer sine Miscellanea, nyligen udgivet Excerpta Genealogico Historica, som hand har uddraget af de til ham indkomne skrifter.

Udi Ulm er udgivet den første Tome af Joh. Schulters Antiquitates Teutonicæ, som ere trykte efter Authoris eget MSS. den anden Tome er nu ligeledes ferdig, og den 3de skal distribueris til førstkommende Paaske-Messe.

Preussen.

Udi Konigsberg har Mr. Johan Christopher Volprecht udgivet et Skrift om den Preusiske

Adels Genealogie. Det er et complet Verk, i dette slags, hvorved er føyet en Tractat om den Preussiske Nations Oprindelse, hvori Mr. Beyer som dertil er Author har givet stoer Oplysning om de gamle Scythers Vandring og forandrede Boepæl.

Nederlandene.

Udi den Hag har mand for ved Subscription at lade trykke paa Hollandsk, Beskrivelse over de meest merkverdige og berømmeligste Reyser, saavel til Lands som til Vands, som Portugiser Spanske Franske Engelske Danske Tydske Italiener og Hollandske have nogen sinde giort fornemmelig for at opdage Øst- og Vestindien, og andre langt fra liggende Stæder i Verden, hvilket Verk kand udgiøre 8 Vol. in Folio, og skal rigelig vorde forsynet med Kaaberstykker og gode Land og Søe-Korter.

Udi Amsterdam er trykt in Folio Adriani a Kattenborg S. S. Theologiæ inter Remonstrantes Professoris speciligium Theologiæ Christianæ Philippi a Limborch S. S. Theologiæ inter Remonstrantes Prof. celeberrimi variis dissertationibus historico-Ecclesiasticis, multisq; ad praxin promovendam pertinentibus refertum.

Mand har og sammesteds for at trykke udi 2 Vol. in Fol. paa Hollandsk Pet. Kolbens Beskrivelse over Cap de bonne Esperance, der iblandt andre curieuse Materier, skal indeholde sammes Regiering og Stat, sammes Sæder og Skikke, Anmerkninger over de forekommende Dyr baade til Lands

og Vands, Fugle og Planter samt Hotentotternes Oprindelse.

Udi Leyden er udkommen i Acr histoire Genealogique des Tartars, traduite du Manuscrit Tartare d'Abulgasi-Bagadur-Chan & enrichie d'un grand nombre de remarques Authentiqnes & tres curieuses sur le veritable etat present de l'Asie septentrionale avec les Cartes Geographiques necessaires par D. - - - Udi Fortalen vil mand forsikre, at denne Tartariske Historie er skrevet af Abulgasi-Bagadur, som i lige Linie descenderer fra Zingis Chan, og Chan af Charalsm. At MSS. deraf er soldt ved en Kiøbmand af Buchar til en Svensk Officeer udi Siberien. Hvad heller nu saa er eller ikke, da accorderer denne Historie med de andre mand haver fra Tartarne. Den er inddeelt udi 9 Deele, den første gaar fra Adam til Mogul eller Mung'l, vil mand borttage endeel Fabler og en different Regne-Maade, thi smaae Forandringer paa Navnene maae mand ikke regne, accorderer den fuldkommen med Genesin lige indtil Japhet. Efter Abulgasi Beretning skal den ældste af denne Patriarchi Sønner Turk være Fader til alle Tartarer, hvilke hand gav sit Navn, som de endnu bærer, og da de holder for, at hand var Enevolds Hoved over sin Familie, baade efter sin Fødsels Ret og hans Faders Villie, indbilde de sig at være af saadan Adel / at ingen Nation mod dem kand lignes. Den anden Deel gaar fra Mung'l lige til Zingis Cham, som ey descenderer i lige Linie

fra Mung'l Efterkommere. Den 3die indeholder Zingis Cham Lif og Levnet, samt Regiering. I de 4re efterfølgende Deele anføres 4re differente Printzers, som vare hans Sønner, deres Lif og Levnet, og de af dem oprettede Riger. Dend 8. indeholder Scheybani Chan Zingis Chans Sønnesøns Historie og den Linie, som regner sig fra ham, og siden regierede over Ma-Urenner i Crimea og Turan. Den sidste og 9. forestiller en anden Linies Historie som descenderer af samme Scheybani, og herskede over Charass'm, og den slutter med Abulgasi Bayadur Chan, som derfra regnede sin Herkomst, hans Regiering. De Notæ som ere giorte ved dette Skrift, giøre nesten helsten af dette Verk, mand finder derudi Mengde curieuse Ting, som angaar de differente Horder iblandt Tartarerne deres Situation, Sæder, Religion og Skikke. Hvoraf sees at den Tyrkiske eller Tartariske Nation, som vi kalder det, har sit Navn af Tatar, som descendeerte i den siette Generation fra Turk, og ey af Floeden Tata, som ingensteds er at finde. Den indtager den hele Nordlige Deel af Asien, og er nu inddeelt udi 3 Nationer. Tartarerne som egentlig saa kaldes, Calmukerne og Mongalernes. De egentlige kaldede Tartarer ere Mahometaner, og afdeelte i adskillige Grene, hvoraf de considerableste ere Usbekerne, Nogaiterne; de af Crimea og Circasserne, de ere gemeenligen af en maadelig Taille, men undersatte har en brunagtig Farve, store sorte og levende Øyne, men et plat og bredt

An-

Ansigt og en stor kroget Næse. I Almindelighed lever de ey af andet end det Bytte, som de kand faae hos deres Naboer, enten det nu er i Fred eller Feyde. Af denne Horde er det, at de Fremmede have laant det Navn af Tartarer, som de have tillagt den Tyrkiske Nation, og det kand vel være at de Nestorianske Missionarii, som udi det 9. og 10. Seculo udbredede sig over de af denne horde beboede Lande, derom have indprentet andre store Ideer, enten for at giøre den Fordeel desto større som der var at vente ved deres Conversion, eller fordi de ikke kiendte Mongulerne som boede Norden for Tartarne, hvoraf mand kom i Vane med at kalde alle de Folk Tartare, som bygge og boe i Nordre Asien. Cosaqverner ere en Green af disse Tartare, thi de beboede samme Grendser som de Orientalske Skribentere enstemmigen tilegne den Horde af Kaksak, overalt bærer denne Nation en egen Godhed for Tarterne, som de kalde deres Brødre og Allierede. Mongalerne have deres Oprindelse af Mung'l eller Tvilling Broder til Tatar, og ere Descendenter af de Mogols, som efter at have været i et heelt Seculum Herrer over China bleve deraf fordrevne, omtrent 1368. De ere saaviit Skabningen angaar temmelige lige de andre Tartarer. Deres Vaaben bestaar af en Pique, en Bue, Pile og Sabel. De drage aldrig i Krig uden til Hest. Mand deeler dem i de Østre og Vestre Mongaler. De sidste have til deels deres Oprindelse af den Horde Tartarer som Zingis Cham undertvang og som antog det

Navn af Mogol, som var saa berømt over denne Printzes Seyervindinger, disse beskandede sig siden med de af China flygtige Mongoler, og giøre nu omstunder et Folk med dem. De boe under Telte, og leve af deres Cameler, Hesk Kiør og Faar. Deres Chan kand lettelig stille 50. eller 60000 Heste i Marken, saa at dersom hand giver sig under Chinesisk Protection, skeer det allene for at være desto bedre i stand til at byde Calmukerne Spidsen. Derfor er det, at hand lang fra at betale nogen Skat til Keyseren af China, nyder af ham store Foræringer, og det Pekinske Hof, som ellers meget haardt pleyer at tractere sine Skatskyldige, viser igiennem mangfoldige Veldædigheder, hvor meget det frygter for dends Magt, som virkeligen vil blive China en haard Fiende, om hand forenigede sig med Calmukerne. Disse Mongoler dyrke deres Lamas. De som boe for Østen, ere af de gamle Mongoler, som bemegtigede sig China, deres Stamme. De fleeste har deres faste Boepel, Byer og Stæder, de leve af Agerdyrkningen, deres Religion synes meleret af Chinesisk og Lamas, og bestaar af nogle Ceremonier, hvilke forrettis om Natten, og kommer mere overeens med Hexerie end nogen Religion. Deres Tungemaal er en melange af Chinesisk og Mogolsk, af dem ere de Tartarer udsprungne, som for 100 Aar siden droge igien ind i China. Nu omstunder ligger de under Chinesernes Herskab, og haver deres Printzer, som kaldes Chans, der ey haver andet end Titulen, thi i sig selv ere de Slaver.

Cal-

Calmukerne ere Hedniske Tartarer, og udgjøre den fornemste Greene af den Tyrkiske Nation. De ere de eniske Tartarer, som tale endnu det gamle Mogolske eller Tyrkiske Sprog i sin Reenhed, og da de desuden have beholdt de samme Skikke, den samme Dragt og Dykkelse, som Historieskriverne tillegge Mongolerne, som bemegtigede sig Asien, de og besidde de Lande som Zingis Cham, efter denne Erobring paa en vis Maade indrettede som et Arve-Gods for sine Efterfølgere, synes det rimeligt, at de ere de rette Descendenter af Mogolerne og deres Chans rette Efterfølgere af Zingis Chan, saa at Calmukkerne er et Øyenavn som dem er tillagt af de Mahometanske Tartarer, i henseende til at de vare Hedninger. Imidlertiid beboer de den beste Egn af hele Tartariet, og deres Fæderneland er 510 tydske Miile i Lengde og 300 Miile i Breden, under en god Clima. De ere nu inddeelte i 3 Grene, deres Store Chan kand bringe over 100000 Mand i Feldten. I hvorvel hand besidder det lille Bucharien, hvor der findes Byer, boer hand dog ikke desto mindre idelig under Telter, efter hans Forfædres Vahne. Calmukerne ere allene af en maadelig Vext, sterke og firskaarne, de have store brede Hoveder, et plat Ansigt, og ere Olivenbrune, de have sorte smaae tindrende Øyne, dog er vidt imellem dem, og de ere overmaade lange, deres Næse er indbukket, deres Ørene ere lange og plat, Skiegget tyndt og Haaret sort og sterk som Heste Haar, hvoraf de ikkun lader en liden Lok voxe overst paa Ho-

vedet, som henger den ned paa Ryggen. For Resten have de en net og lille Mund, smaae Tender, som ere saa hvide som Elphenbeen og gode Been, deres Vaaben bestaar i en Lange korte Sabler, store Buer, Pile giorte derefter som de skyder saa vist og med saadan Styrke, at de gaar tvert igiennem Menniskeet, de bruge og lange og vide Lunte-Bysser, hvormed de skyde meget vist paa 300 Skridt. De drager aldrig i Krig uden til Hest, og bruge nesten alle Pantzer og Jernhatter. De gaar Hordeviis udi Slag, dog deres Tapperhed er utroelig, da intet andet feyler dem end at de skulde være disciplineret som Europæerne, for Resten ere de stille, fredsommelige, oprigtige Folk, og ey vandt til alle de Skielmstykker som de Mahometanske Tartarer øve, de føde sig med nogle af deres Creaturer, og tuske Resten bort for behøvende Vahre hos deres Naboer. De boe under deres Telter, ere inddeelte i visse Slegter, og flytter Tiid efter Tiid, ligesom Aaret og deres Qvægs Nodsyn det udfordrer.

Engelland.

Udi London er trykt 1724. in folio Itinerarium Curiosum: Or An Account of the Antiquities und remarkable curiosit es in Nature or Art observed in travels thro Great Britain. Illustrated with copper Prints. Centuria 1. By William Stakeley M.D. C. M. L. and S. R. S. de som reyse i Engeland pleye gemeenligen at stile deres Cours og Curieusitet alleene til London,

ret

ret lige som ey noget i Engelland uden for London meriterede deres Opmerksomhed, og de øvrige Provincer var en Udørk eller ubekant barbaries mera, rus merum. Men denne Reysebeskrivelse kand betage den slig slette Meening om Engeland, og viise dem, at der er ligesaa meget merkverdigt at see som i Italien. Hvad D. Stakely forteller om Piston at Grøven af Ponfrey tilhørende Slot kand ey andet end sornøye dem som ere elskere af Antiquiteterne, denne Herre besidder en stor deel af de Antiquiteter, som Greven af Arundel samlede fra alle Kanter af, og som tilveye bragte ham et udødelig Minde. Af dette slags er en Marmor Columne af 2 Stykker fundet iblandt Rudera af Apollinis Tempel paa Delos, og som hviler paa en Piedestal. Hovedstykket deraf svarer fuldkommen til hvis Vitruvius beretter om de Corintiske Capitaler, nemlig at Callimachus, da hand engang havde lagt en 4kantet Tagsteen over en Kurv, og sat samme ved Roeden af en vedbende, snoede samme Vext sig derom med sine Blade, som gav saa angenem et Syn, at Callimachus deraf tog Moddellen til Hovedstykkerne paa sine Columner. Oven paa denne Colomne staar en Statua, som er nogen lige indtil Beltesteder. Nok vises et curieux Hovedstykke om noget kand saa kaldes, som bestaar af Hovedet af en Hest, af hvis Mund udkommer en Green og 2 Hoveder af en Hund og en Løve som danner Angulos derpaa, og kommer dette Capital det meget nær som Bruyn remarquerer iblandt Rudera til

Per-

Persepolis. Det skulde blive for vidtløftige at opregne alle de Marmora og Antiquiteter som findes paa dette Slot, og som alle synes at være giorte, da Grækerland stoed i sin Floer. Udi Haven omkring Springvandet staae 4 Grædske Statuir større end efter Naturen, og som forestiller Fruentimmer. Dragten er overmaade fiin udarbeydet, saa at mand derunder kand see Lemmerne og alle Folderne i Underdragten, ret lige som Marmoret var igiennemskinnende. Her foruden seeis en gammel Statua af en Cicero ret lige som hand stoed og talede og en Demosthenes, mand finder og der 2 Exellente statuer af Fabius Cunctator og Archimedes. Foruden mangfoldige andre. Den Collection, som forevises hos Grøven af Pembroch til Vilton er ey mindre værd at see, samme bestaar af 133 Buster 36 Statuer. 15 Basrelifs og 10 andre Antique Stykker, resten af Bogen indeholder mange Particulariteter som fortiener Liebhabers Opmerksomhed, og i sær deres, som elske dend nye og finde behag i den naturlige Historie. Til Woodstook udi det angenemme Slot hvor den skionne Rosemunda i forige Tider boede er et Echo, som repeterer et Hexametrum, hvilken mand dog ikke nu forstaar, siden mand har nedbrudt visse Huuse: En anden merkverdig Ting i Engelland er den huule til Pool, som strekker sig under et store Bierg i Grevskabet Derby. Indgangen dertil er baade lav og snever, mand maae krybe der ind, men inden Porten udvider Hulen sig, og

mand

mand finder sig strax i en vitløftig Huule som er nesten en Fierdingvey i begreb, gamle Koner præsenterer sig med Lys i Haanden for at vise en Veyen i dette Mørke, mand seer der overst fra Gevelsten nedfalde Vanddraaber, som strax bliver haarde og forestiller mange bisarre Figurer udi Christal. Efter at disse tienstagtige Visere have ladet see allehaande rare Ting, som de kalder snart en Løve snart en Løgte, et Orgelverk og deslige viser de tilsidst en høy og tyk Columne som de kalder Dronningen af Skotland, og over hvilken alle Folk sig med Billighed forundrer. Langs med denne Hule løber en Bek ned igiennem de Steene, som falde oven ned af Gevelsten, og samme Bek giver en forferdelig Susen fra sig. Udi denne Huule levede en naunkundig Røvere ved Naun Pool efter Folkets snak. Samme Sagn indeholder og at da en Hyrde engang vovede sig i denne Bek med en liden Baad, og efter at hand var bragt igiennem mange snevre og lave Stæder saa hand løb Fare for at blive sønderknuset, kom hand omsider til en meget deylig og yndig Eng. Ey mindre forunderlig er den Historie om den Eeg, udi hvilken Kong Carl den anden skiulte sig, det er bekiendt at efter det Slag som stoed ved Worcester, ihvilket Kong Carl blev overvundet af sine Undersaatter, begav hand sig hen til Pendrils i Boscobel hvor hand nogen Tid var i skiul. Da hand omsider troede sig ey der lengere at være i Sikkerhed, krøb hand op i en stor Eeg som laae noget fra Huuset, hvorfra mand

hem-

hemelig forspnede ham med hvis hand behøvede til sit Livs Ophold. Men Kongen havde nær kommet til kort ved dette Tilhold, thi da hand engang saae sine Fiender under Egen, faldt en Skovdue ned af Egen, som de søgte at tage fat, og derover ey tenkte paa det andet søgende kostbarere Bytte; hvorover hand begav sig der fra. Egen blev siden herover naunkundig, og har nogen Lighed med Romulifico Ruminali, saa at Engellænderne deraf skare sig store Stykker til erindring af slig kostbare Reliquier, Kongen selv da hand igien kom paa Tronen, forplantede den i Dyrehaven til S. James, og vandede dend med sin egen Haand. Siden er den omgivet med en Steenmuur beklædt uden til med Laurbærtræer, og udi Marmor ziret med denne Inscription. Felicissimam arborem quam in azylum potentissimi Regis Caroli II. Deus O. M. per quem Reges regnant, hic crescere voluit, tam in perpetuam rei tantæ memoriam quam specimen firmæ in Reges fidei muro cinctam posteris commendant Basilius & Jana Fitzherbert.

Quercus amica Jovi

Herhos bør ey forgiettes at Kongen gav Pendrils for deres Troeskab 200 stykker aarlig Indkomst D. Stakeley forteller paa et anden Sted, at hand har paa Vidverne i en Kirke seet en Præst aftegnet med 2 Krykker, en Kande ved Siden af ham, og et Glas i Haanden, hvorhos stoed skrevet følgende Vers paa gammel Normandisk.

G. su Peris apele Dikere de set Eglise.
Sur ma potente su apue tot en tele gyse.

Mon

Mon hanap ay en pogne, e beverey sans feintise
Mon pot a mon derer misse la novele gyise.
De mon pot e mon hanap ferey justice.
Ke nul ni beyve sans ne y ay m atente mise.

Resten af Bogen er opfyldt med ingenieuse og lærde Observationer over Romernes Hovedveye Forteresser og Legionernes Leyer i Engelland.

Frankerige.

Udi Paris er under Pressen et Skrift in 12. som udi seeniste Forsamling af Academiet for Videnskaberne oprettet til Bourdeaux bekom Prisen, udarbeydet af P. Dom. Alexander en Benedictiner af Congregatione S. Mauri under den Titul Traite du flux & du reflux de la mer ou on expliqne d'une maniere nouvelle & simple la nature & les particularitez de cet admirable Phænomene.

End ventes sammesteds at udkomme, Histoire de Jacques II. Roi de la Grande-bretagne, hvor ved ere føyede de dertil hørende Acta, samme skal trykkes in 12.

Svitzerland.

Udi S. Gal udi Zwidserland har mand for hver tredie Maaned at udgive Novellæ literariæ S. Gallenses varia eruditorum electa exhibentes. Dette Verk skal indeholde adskillige Observationes angaaende Jurisprudentiam, Philosophiam, Historiam, og mange rare Piecer og Anecdoter, som de der ville contribuere til dette Verk have at addressere til Licenciatum juris Johan Burchard Schobinger.

Nye Bøger.

Compendieuses Gelehrten-Lexicon, darinnen die Gelehrten aller Stände, über 20000 nach ihrer Geburth/ Absterben/ vornehmsten Schriften, Leben und merkwürdigsten Geschichten nach den Alphabeth beschrieben werden, nebst (Joh. Burckh.) Menckens Vorrede, 2 Aufflage mit etlichen 100 Artickeln vermehret durch (Christ. Gottl.) Jöchern, 8. Leipzig.

C. F. Weichmanns Poesie der Nieder-Sachsen, 3ter Theil in 8vo. Hamb.

Der unter dem Titul der vornehmsten jetztlebenden Häupter Teutschländ und Franckreichs herausgegebener politisch-genealogisch-und Historischen Vorstellung, andere Fortsetzung und Zugabe, 8vo. Zürich.

Martin Schmeitzels Einleitung zur allerneuesten Historie der Welt, 32 Stücke, 8vo. Jena.

Liebes-Geschichte, der getreuen Cleone 12. Frf.

Die vor einigen Zeiten verübte politische Welt-Liebe, 8vo. Frf.

Lucæ Geigers Lateinische Blumen-Lese, oder auserlesene Redens-Arten, aus denen Auctoribus Classicis gezogen, 8vo. Halle.

Andr. Rüdigers Anweisung zu der Zufriedenheit der Menschlichen Seele, 8vo. Leipzig.

Christian Wolffens ausführliche Nachricht von seinen eigenen Schriften, die er in Teutscher Sprache von den verschiedenen Theilen der Welt-weißheit herausgegeben, 8vo. Frfurt.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 49.

Dend 5 Decembr. 1726.

Dannemark.

Hardenberg.

Skioldet er blaat, og derudi Hovedet og Halsen af en hvid Ulf, rød hvor den er afskaaren. paa Hielmen Hovedet og Halsen af en hvid Ulf, Slegten er i Dannmark meget gammel, og nu uddød. 1426. levede Hr. Thue Hardenberg, Jacob Hardenberg til Løvesmose havde Mette Erichsdaatter Tinhuus til ægte, hvis Søn Erich Hardenberg til Hvedholm fik 1499 Anne Corfitzdaatter Rønnov til Faareveyle som døde 1533. deres Børn vare 2 Dottre og 3 Sønner, Corfitz, Jacob og Eyler Hardenberg, Corfitz Hardenberg til Skioldemose levede 1528. hans Frue Mette

Christensdaatter Skram til Urup aflede med ham 2 Døttre og 4 Sønner, Erich, Christen, Knud og Jacob Hardenberg. Denne ældste af disse Corfitz Hardenbergs Sønner Erich Hardenberg havde med sin Frue Rigitze Christophersdaatters Ulfeld 3 døttre, og en Søn Corfitz Hardenberg som

døde voxen ugift, den 3 af Corfitz Hardenbergs Sønner, Knud Hardenberg til Skioldemose havde med sin Frue Mette Jørgensdaatter Urne ikkun en Daatter Mette Hardenberg gift med Canceller Hr. Christen Friis. Den 4 Corfitz Hardenbergsøn, Jacob Hardenberg fik Helvig Vincentzdaatter Lunge, men havde ey Børn. Erich Hardenberg og Anne Rønnovs 2. Søn Jacob Hardenberg til Arreskov var 1520. Høvedsmand paa Nyborg, hand døde 1541. udi hans Epitaphio udi St. Hans Kirke i Odense kaldes hand Johan Hardenberg, hand var 2 gange gift 1 med Edel Tordensdaatter Bille, og 2 med Sophia Pedersdaatter Lykke, med hvilken hand havde 3 Døttre dend 3 Erich Hardenbergs Søn, Hr. Eyler Hardenberg til Matrup som døde 1565. hand levede 1505 og blev siden Rigens Hovmester, hans Frue var Karen Erich Stygesdaatter Rosenkantz til Hiorings holm, hvis Børn vare 2 Døttre og 5 Sønner, hvoraf de fleeste døde ugift, dog bleve Jacob og Erich Hardenberg gift. Erich Hardenberg til Mattrup Danmarks Riges Raad som døde paa Gaarden Skousboe 1604 i Fyen, var Befalingsmand paa Hagenskov, og havde til ægte Anne Eylersdaatter Rønnov af Hvidkild, og med hende 5 Døttre og 3 Sønner, Eyler, Christen og Jacob Hardenberg, de tvende Sønner døde ugifte, Christen Hardenberg var Cammerjunkker udi Kong C. 4. Tieniste, Døttrene vare 1. Anne gift med Johan Ottesøn Rud af Mogelkier. 2. Mette Preben Gyldenstiernes som døde

1629. 3. Kirsten Axel Broches. 4. Beata, og 5 Riborre døde smaae ugiste, dend yngste Søn Jacob Hardenberg var gift med Anne Lauritzdaatter Skram, de havde ey Børn sammen. Hand døde 1637. og var den sidste af Slegten. Nogle sige at den sidste af Slegten heed Corfitz Erichsøn Hardenberg. Der findes de, som optegne at den Ulf som findes i Vaabenet, bør være et Svinehoved, og at det er eene og den samme Familie med dend i Sverrig som nu kaldes Svinehoved.

Udi dette Kongelige privilegerede Bogtrykkerie er ved Trækken bleven forferdiget et af Sogne-Præstens udi Stixbierebye Hr. Lauritz Beichs Skrifter, som er trykt in 8. og udgior halvottende Ark, samme Verk er dediceret af ham til Indvaanerne baade i Kiøbenhavn og Christianshavn med en vedføyet fyndig Erindring til de helliges Andagt, hvad dette Skrift indeholder forklarer Titulen, som lyder saaledes: Daglig Samtale med Gud, bestaaende udi endeel Sange og Bønner, med hvilke de Helliges Andagt dagligen kand omgaaes vor HErre, og aarle og silde holde en gudelig Samtale med den Allerhøyeste.

End er herforuden Sammesteds trykt en liden Pamflette eller Badinage, under den Titul Historie om den ubestandige Alcimedes Konge i Mauritanien, og den fromme Doucereuse, Herskerinde over Silphiderne sammesteds. Dette fordanskede Skrift synes af Authore at være forfattet for at skemte med den udi hans Tider i hans

Fæ-

Fæderneland giengse Skindsyge, og det smukke Rions Ubestandighed, som kunde udgiøre en fuldkommen Satire om det bedre var bleven udsøgt, men Oversetteren har ey vovet at vige fra sin Original.

Fra en ubekiendt Pen er indsendt følgende Tragico Heroic: Dialog: imellem Printz Philamal og en Philosoph som var hans Fortroelige, om Frøiken Mirande og hendes Ubestandighed, oversat af den Abissynske Historie om samme Printz, hvilken herudi at indføre mand en har kundet dispenlere sig fra, og lyder samme Ord til andet som følger:

Philamal.

Kand jeg da Philosoph! dig aabenhiertig sige
Hvad hiert og sæle Angst mig vil i Graven snige:
Den, som jeg meente, var mit Liv og Glæde-fød,
Har født mig Qvale. Ja befordre vil min Død.
Hvor kand i Himle dog slig Stolthed lade raade?
Ey deeler hende til sin Falskheds knuged Maade?
Hvi tøver i? lar ey jer Torden splitte ad
Den falskheds Lem, og det opblæste stoltheds Rad?
Hvad er her nu for Raad? skal jeg mit Liv forkorte?
Hvad? eller skal det paa Fornuft og Sandser skorte?
Nej! jeg udbryde vil. I Hevn vil søge Bod;
Og svale ald min Nød i hendes lunkne Blod.
Jeg skal . . . .

Philosoph.

Giv agt min Printz paa eders egne Lader!
Seer til, at i forviti hevnens Dyb ey vader;

Philamal.

Forvit! jeg hevne skal den Stoltheds Overmod,
Og toe mig med plaisir i hendes Hierte-Blod.
Hvad er min Tilstand slet! i hendes blod mig væde,
For hvis Liv jeg har vilt i tusind Døder træde;
Jeg grusom hevne skal den, jeg forsvare vil;
Og ævig hade det, min Elskov har lagt til.

Philosoph.

Oh! selsomt!

Philamal.

Veedst du ey Mirande har omfavnet
En anden Printz, maa skee! fordi hun mig har savnet

Philosoph.

Hvad u-naturlig Færd! jeg fik jo nys det Brev
Fra hende, hvori hun ald Huid-og Venskab skrev.

Philamal.

Ald Huld hun skrev. Hun skrev! ja Edder-Galdet stilet,
Et prævenire. Hun med Bryllupet har ikke.

Philosoph.

Vær mildere min Printz! og dømmer ikke saa:
For onde Menniskker sligt hende digter paa.

Philamal.

Hun, som Naturens var og Dydernis Miracel,
Er Kunstens Skyde-prik, og Lasternis Spectackel.
Hun alt er viet til den Printz Secun Drubricq.
Hun i Haar-knuden ham, og Barme-strikken fik,

Philosoph.

Forundrings-fulde Verk! hvad vil Cornel vel sige?
Hand Moderlos vil sig til døde døde skrige:

Phi-

Philamal.

Hvad (sige! skrige! hand veed ikke, hvo hun er.

Philosoph.

Ulykkelig est du Miranda! og din Fær'!
Den Printz Secun Drubricq hvad tør hand da vel vove?
Naar hand hør sligt om den, udi hans Arm mon' sove.

Philamal.

Betenkke gir jeg ham, hvordan hand hår det fat;
Slig Printz mand hår sêet sør at bære breden Hat.

Philosoph.

Tilgiver hende det min Printz . . .

Philamal.

Ey hvad! tilgive.
Jeg hende skal til Løn en blodig Gravskrift skrive.

Philosoph.

Nej! higer ikke dog saa graadig efter Blod,
Giør hende heller Tort, og køler saa jêr Mod.

Philamal.

At giøre hende Tort, mit Sind dermed at køle?
Jeg kand revenge ey i dette Stykke føle:
For kiekke Hierter det ey nogen Mode er
Tortere Folk, saa mand om Byen dennem bær.
Til døden hende jeg forfølge vil, og dræbe;
Ved hendes død igien faae Liv jeg da vil stræbe;
Jeg ære vil det Støv i hendes Jorde-færd,
Som levendes af mig var ingen Ære værd.

Philosoph.

Lad dog Blodgierighed jêr ikke saa betage,
I derfor ilde hør i alle eders Dage;

Mens stiller eder, som til bedre Verden bar,
Min Printz . . .

Philamal.

Jeg hevne vil. forgaae! naar hun er klar.

Philosoph.

Seer heller til, i kand paa anden Udvey finde,
I taber Æren, som i her udi vil vinde:
Den Printz Secundrubricq, hand skiuler jo jêr Skam,
Fra eder Aaget er; paa Halsen lagt af ham.
Miranda var saa herst, at hun dog havde lige,
Hvad vil mand stime saa for en formummet Pige?
I er jo lykkelig, at i blev hende qvit;
Den, hende nyder nu, vil sin Tid føle sit.

Philamal.

Det verste! hendes Færd hår efterlat den Tankke:
At jeg seer immerfort, hvor Qvinders Troe mon' vankke
Paa en u-stadig Grund og slibrig Fliise-plan,
At giøre Fielde-skred', for mand det merkke kand.
Saa at i hvad ieg giør, vil vaage eller sove,
Ald deris Kierlighed, ald deris Troe og Love
Mig forekommer, som en underminet Bye,
Og deris Løfter, som en vandløs Sommer-skye.
Vel an! jeg skal i det mig saa Heroisk skikke:
Mand skal ey af min Haand et enist Bogstav vrikke,
Mand skal til hendes Tort ved Himmel og ved Jord,
Ja alt det, nevnis kand, ey faae af mig et Ord.
Miranda jeg forvist af grund mit Hierte hader,
Just derfor ogsaa jeg min Elskov overlader

Til

Til den, som bedre er; Jeg vil dog hende see/
Og i mit Hierte-Rood af ham og hende lee.

Norge.

Fra Christiania har mand igiennem en god Ven erholdet følgende Extract af den bekandte Mathematici Johan Heitmans Physiske Betenkninger om Solens Varme, som herved communiceris. Solen, det allerdeyligste Cretur, meddeler alle sit yndige Lys og liflige Varme; dog den meste deel ikke mere derpaa agter end de der ved Træerne æder de nedfaldne Nødder uden Bekenksomhed hvorfra de kommer. Vel findes der nogle Naturkyndige, der haver bemøyet sig ved at udgrunde rette Aarsage, og hvordan tilgaar med Solens Varme, der fornemmis paa Jorden, men saa vitt M. Heitman seer i deres Skrifter, der ham er forekommen, lader det sig ansee, at de haver arbeydet forgieves, saasom Fundamentet ey duede at bygge paa. Thi vil mand her fremviise hans Mening, hvilken formodes efter sindig Betragtninger nermere skal følge Sandhed. Erfarenhed lærer at Morgenrøden begynder, og Tusmørket aflader, naar Solen er 18 Grader under Horizonten, heraf meener Mathematici at have udfunden Luftens Høyde, at dend ikke strekker sig over de 10½ Miile over Jorden. Samme Lufft meenes at bestaae udaf saadan Materie og smaa Particler der ere beqvemme at oplyses af Solens Klarhed, og ligesom Blommen i Egget er omgivet med det

hvide, saa er Jorden med Lufften paa alle sider omgiven, og giør de tilsammen en Elementariske Klodde. Saasom dette alt tragter at hvile paa Jordens Centrum, hvert søgende Plads efter sin Tyngis Proportion. Den Himmelske Materie, hvormed denne Elementariske Klodde er omgiven, er det letteste, reniste og allersubtilste Væsen, adskilt fra alt Elementariske Grovhed, saa Solens Klarhed finder derudi slet ingen Particler, at fæste sig til, endskiøndt Solens Glands trenger sig der igiennem, saa forbliver den dog et reent igiennemskinnende Mørke; hvor Soel og Stierner igiennem lader sig klar tilsiune. Lufften siunes vel klar og reen, men imod denne subtile Materie er den ikke saa meget at ligne, som Vands Klarhed imod Lufften. Thi udi Vandet kand sees nogle Fafner, da der imod kand ey i Lufften seeis nogle Miile, forend et Bierg siunes blaa-agtig, dog ihvorvel Himmelen ikkun siunes blaa formedelst Lufftens Dunkelhed, saa bestaar dog Lufften ikkun af en kort Distantze at ligne imod den ubeskrivelige Distantze der er fra Jorden op til Stiernerne. Thi kand Luftens 11 Miile giøre Himmelen blaa-agtig, hvad ville da blive, om Lufften skulle sig strekke op til Stiernene, imod hvilken Distantze Luftens Høyde ikke er at ligne som en Alen imod mange tusinde Miile, visselig skulle da Lufftens Tykhed fordunkle alle Himmelens Lys, og stille Jorden udi en hæsselig Formørkelse. Af denne subtile Materie fornemmes da, at det gandske Systema er opfyldt, undtagen hvad Begreben er af Stiernerne

og

og Planeternes Corporibus. Thi udi Naturen kand intet være ledig, og at samme Materie er i del Mørke, kand bevises deraf, at naar Solens Straaler forlader den fugtige Lufft, hvilket skeer, da Solen kommer dybere end 18 Grader under Horizonten, da skinner den vel igiennem denne subtile Materie, men kand der ingen Effect giøre til samme at opvyse, efter som Solens Straaler finder der ingen Particler af feste sig til, uden Planeterne som deraf opvyses. Saa er nu den glatte og kugletrinde Lufft med denne subtile Himmelske Materie paa alle Sider omgiven som et rundt indhulet Speyl eller Befestning. Naar dette som saaledes udi Sandhed er statueris og sindeligen betragtis; da kand letteligen merkes, hvorledes tilgaar med Solens Varme, thi kand Solens Billede, der hverken haver Væsen eller Varme udaf klart indhulet Metal Speyl, give fra sig saadan Reflection, og skyder sine Straaler saaledes at de løber sammen til en Brandpunct Ild at antende. Hvor meget mere kand Solen selv udaf det store indhulede og klare Himmel Speyl, (Befestningen) hvormed Lufften er omgiven, skyde sine Straaler saaledes igiennem Lufften, at de kand samles til en Brand-Punct. Saa fremt det yderste og grove af Jorden det ikke hindrede, og skulle (efter Brand-Speilets Anviisning) samme Punct falde omtrent midden imellem Befestningen og Jordens Centro, hvor Heden skulle falde saa sterk at Jorden inden kort Tiid skulle forsmelte og opbrende. Og ligesom med et Brandspeil

naar

naar mand holder sin Haand saa nær dertil, at Straalerne ikkun haver en Spasie at sammentrekke sig udi, da fornemmis der ikkun en tempereret Varme, men bekommer Straalerne meere Rom at sammenløbe udi, da bliver Heden sterkere, og jo nermere Brandpuncten, io ulideligere Heden bliver. Samme fornemmis og at skee ved Solens egne Straaler, der falder fra den runde Befestning eller store Himmel Speyl, og igiennem Lufften haver ikkun en kort Spasie til Jorden at samle sig udi, saasom 10¾ imod 430 Mile som er fra bemeldte Speyl og til det stæd sammes Brand burde falde) da kand samme ikkun virke en temperente Varme paa Jorden, beqvem for Creaturer at leve udi, og Jorden til Frugtbarhed at opvekke, Saa merkes heraf den alviise Guds underlige Forsiun, der til Menniskens Nytte haver udi Skabningen retted alting efter Maade Tael og Vegt, thi var Jordkloden mindre og Lusten høyere da fik Solens Straaler meere at sammenløbe udi, af hvilket der blev foraarsaget en sterkere Hede, ulideligere for Creatur, og ubeqvem for Jordens Grøde. Thi det er umodsigelig vist, at jo høyere i Lufften og nermere Befestningen, jo koldere det er, hvilket og de høyeste Klipper udviser, der alletider ligger betekt med Snee paa de øverste Tepper, alt ligger deudi den hedeste Zona, hvor Folket som nedensore boer, maa forsmegte af Varme og Jorden fortørris, saa fornemmis og, at de samme Skyer som giver Snee paa Biergenes Toppe, de giver Regn paa det lave Land

ne-

neden fore, ligesom af en indhulet Brandspeyl, kand Straalerne af Solens Billede ikke virke saa sterk Varme, naar Speylet holdes skraa som naar det holder ret imod Solen, saa skeer det og ved Solen selv, dersra dette indhulede Himmelspeyl (Befestningen) thi naar Solen gaar laugt, da falder Straalerne skraa af den runde Befestning ligesom af et skakhellende Brandspeyls Kant, og virker derover ikke saa sterk Varme som naar Solen gaar høyt og kaster Straalerne mere retdalende til Jorden, hvilket af hosføyede Figur letteligen merkes kand.

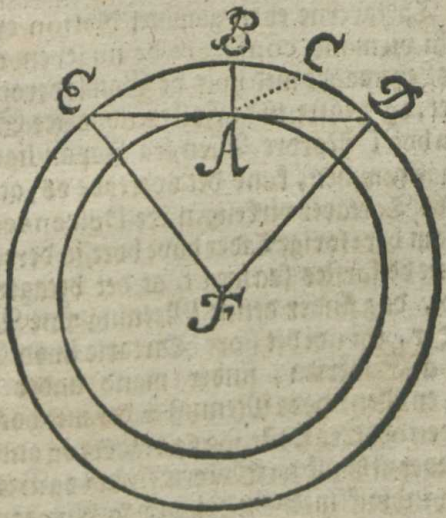

Lad dend inderste Circul betyde Jord Kloden, og dend yderste Befestningen, der omsvøber Luften, saa er AD og AE Horizonten for dend som

staar udi A hvis Top-Punct er B hvor dend Deel af Befestningen EBD falder over Horizonten ED som et hvelved Speyl, saa falder da de varmeste Straaler fra Midden B, ret dalende udi A, men jo mere Solen daler, jo mere heldende og skraa falder det Speyl Befestningen og kaster Straalerne som fra C til A, og giver mindre Varme, og det efter Grader, efter som Solen gaar høyt eller laugt til.

Nederlandene.

Continuatio af Histoire Genealogique des Tartares.

At Tartarerne er en gammel Nation er ustridig, thi vil mand conferere de nu levende Tartarers Levemaade med hvis de Gamle derom have skrevet, og henste til de Folkes udvortes Skikkelse som boe i Nordre Asien fra Japan lige indtil Volgastrommen, kand det overtyde os, at de nu levende Tartarer virkeligen ere Descendenter af dem som der i forige Tider have boet, ja deres Skikke ligne de førstes saa meget, at det betager en ald Tvivl, dog finder denne Meening sine Vanskeligheder, thi udi det store Tartarie imod Grendserne af Siberien, finder mand under mange høye ey allene døde Mennisker, der med hosliggende Been af deres Heste, saa og Raarde og andre kostbarheder af Guld og Sølv, men end og Beenrader af Qvindfolk med Guldringe paa Fingerne, som ey kommer overeens med nu levende Tartarer. De Svenske Fanger i Siberien, ja Rußerne

selv

selv, have med stor Begierlighed opsøgt deslige Grave, indtil Calmukerne slog endeel af dem i hiel. Herforuden har en af Czaaren 1721. udsendte Medicus fundet i Siberien en Obeliscum af hvid Steen, ohngefehr 16 Foed høyt, hvorom stoed nesten 100 mindre, og hvorpaa var at læse en Inscription med ubekandte Caracterer, som ey har nogen Lighed med de brugelige Caracterer ved Sprogene i Nordre Asien. Denne sidste Omstendighed og Tartarnes Grovhed, som aldrig tenker paa deslige Ting / samt og at denne Obeliscus er fundet paa et Sted, hvor der paa 100 Miile rundt omkring ey gives deslige Steene, synes at give en tilskrekkeligt Vidne paa, at dette Land maae endelig i forige Tider have været beboet af en polit og meere pregtig Nation end som Tartarne. Men til det første kand svares, at de fundne døde Kropper ere af de Mogols, som fuldte Zingis Cham da hand erobrede Syndre Asien, og da samme vare berigede med det hiembragte Bytte fra Persien Bucharien, Tangut, en Parthie af Indien og China, kunde de let være forsvenderske, og var det ey Under, at de nedgrov i Jorden med deres Døde Guld og Sølv, thi Tartarerne lade so med sig begrave deres beste Hest og kostbareste Meubler, for at betiene sig deraf som de meener, i den anden Verden. Ey mindre fornøyelig er den Observation, at da Physici har giort sig saa stor Umage for at udgrunde, hvorledes det Caspiske Hav, da det tager imod Vand af saa mange deri løbende Floder, og ey har nogen Communication med de andre Haf eller Aflød

alletider bliver ved samme hoyde og lige bredde, uden at Vandet Øyensynlig formeeres. Author da giør den Slutning at intet hindrer at disse Vande som kommer ind oven til i Havet jo kand gaae ud igien paa Bonden af Havet, thi da Jorden er igiennemskaaret af Vand-Aarer, som paa alle Kanter har Communication med dessen superficies ender disse Aarer sig efter ald Rimelighed paa Havets Bond for at modtage det Vand, som ideraf paa den faste Jord udkaster igien mange tusende Væld. Dersom denne idelig Circulation af Vandet ikke var, og dersom Floderne, som kaste sig i Havet, ey havde deres Vand fra andre Steder, end samme Hav, var det jo umueligt andet, end at jo Jorden maatte undergaae, og slunke inden et Aar gik forbie. Thi hvad sig det svelgende Dyb angaar, som siges at være udi den store Søe Carabliga hvor det Caspiske Hav indfalder, da er ubeviist at samme Svelg er til, dernest er det uafgiort om samme kunde modtage saadan mengde Vand, som af saa mange Floder indløber i dette Hav.

Nye Bøger.

Warhafte Geschichte des Herrn Joseph Pignata, und dessen wunderbahre Flucht aus der Inqvisition zu Rom, 8vo.

Christian Peschecks Arithmetische und Geometrische Erqvick-stunden, 8vo. Budißin.

Joh. Bernh. Müllers Leben und Gewohnheiten der Ostiaken, 8vo. Berlin.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 50.

Dend 12 Decembr. 1726.

Dannemark.

Hartvigs eller Hartvigson.

Skioldet er fordeelt over tvertz i 2 lige Deele, den nederste er skaktavlet med blaae og røde Astrag, den øverste hvid, og derudi en blaae Husar Hette med røde Opslag. Paa Hielmen 2de Vesselhorn, det første rødt og blaat; det andet blaat og rødt. Denne Familie haver i fordum Tider lenge boet paa Als, hvorfra de siden haver forflyttet sig til andre Stæder i dette Rige. 1307 i Kong Erich Mendveds Tiid levede Niels Hartvigs. 1318. Eschild Hartvigs. Den første mand finder Slegte-Linien udført fra, er Jørgen Hartvigs, som med sin Frue Anne Sehested havde

en Daatter Magdalena Morten Skinkels, og en Søn Bendix Hartvigs til Klingstrup, som gifte de sig med Susanne Peders Daatter Lykke, og havde med ham 1 Daatter og 1 Søn, Sønnen Jørgen Hartvigsøn til Kiersgaard, fik Birte Ovesdaatter Bille, med hende havde hand 3 Døttre og

5 Søn,

5 Sønner, Bendix, Ove, Jacob, Key og Jørgen Hartvigs. Jacob og Key døde ugifte. Bendix Hartvigs fik Dorothea Jørgens Daatter Navel og havde med hende 3 Døttre og 2 Sønner Otte og Jørgen Hartvigs. Ove Hartvig giftede sig med Margrete Erichs Daatter Urne af Sorgaard, efterloed sig ey Børn. Jørgen Hartvigs til Skoubygaard havde Kirsten Ventzels Daatter Rotkirch, som siden fik Erich Stensøn til ægte, med hendes første Mand efterlod hun sig ey Børn, og var denne Jørgen Hartvigs dend sidste af samme Slegt paa Sverdsiden.

Norge.

Continuatio af Mr. Heitmans Physiske Betenkninger.

Hvorvel denne Befestning giør en fuld Circul om Jordkloden, saa kand dog ingensteds, i hvor mand er paa Jordens Flakke, see mere deraf end den Bue af 18 Grader, som EBD som den Huk EFD. udi Jordens Centrum beklemmer, thi Horizonten ED. Resten afskierer, og bliver fra Zenit B, og til Horizonten overalt ikkun 9 Grader, dog kand mand igiennem dend see den halve Deel af den gandske stiernede Himmel, det er 180 Grader eller 90 Grader fra Zenith, saasom Jord-Kloden er kuns at ligne som en Prikke imod den store Himmelens Circel, hvis Jorden efter de Gamles Meening var en plat Superficies, da kunde Solens

lens Varme ikke komme til Jorden, thi da maatte baade Lusten og Befestningen ligge flak derover, og da kunde Solens Straaler ikke samle sig til at virke nogen Varme paa Jorden, meere end som Solens Billede udaf et plat gemeen Speyl, hvorudi lige saavel prælenteres Solens Billede, som udi et Brand-Speyl, mens kand dog ingen Varme virke, saasom Straalerne derfra kastis Parallel, men ikke som Brand-Speylet samler dem til et Brand-Punct. Solens Varme kommer ikke saa lige deraf, at Solen skulde bestaae af et brendende Corpus, (som endeel meene.) Thi som den staar saa mange tusinde gange tusinde Miile fra Jorden, at dend derudover viser saa liden, da kand dens Varme og Hede umueligen trenge sig saa langt igiennem den Himmelske Materie, til at give Jorden nogen temperered Varme. Og skulle det saa være, da maatte Solens Varme fornemmis størst udi Januario, saasom da er den nogle tusinde Miile nærmere Jorden, og haver saa meget kortere at igiennemtrenge sin Varme end som i Junio, da Solen er lengst fra Jorden, og maatte derudover Verdens Søndre Part meddeelis sterkere Varme end den Nordre Part, men det befindes contra, hvorfore det falder u-imodsigelig vist, at Solens reene og ubeskrivelige Klarhed kand virke samme Varme paa den Maade før er meldet, skiont Solens Corpus ikke bestaar af en brendende Ild, (ligesom Aristoteles foregiver) naar dend ikkun haver Klarheden, thi af en Ild

saa

saa og af Maanens Skin, kand vel Straalerne nogenledes samles igiennem et Brendglas, saa det ligner til et Brandpunct, men som det fattis dend allerreniste og subtilste Klarhed kand det ingen Varme udvirke, og ihvorvel Solens Straaler igiennem Brænd-Glasset samles til et Brand-Punct, og antender Ild, saa er dog Klarheden Aarsage dertil, og ikke Solens Heede: som og kand merkes af et rundt indhulet Metal Speyl, at hvorvel Solens Billede derudi ikke mere haver Solens eget Væsen, end som udi et plat Speyl, saa virker dog sammes Klarhed at Straalerne deraf samles en Brandpunct Ild at antende, ligesom af Solen selv, dog hverken Solens Billede eller Speylet kand tilregnis at have nogen Forborgenhed. End meere, lad Soelens Billede udaf et plat Speyl skyde sine Straaler igiennem et Brendglas, da skal de lige saavel som af Solen selv samle sig til et Brandpunct Ild at antende. Ydermeere! holt et stort Brendglas saaledes, at baade Solen og Solens Billede af det platte Speyl falder imod hinanden derigiennem da skal Straalerne paa begge sider anstikke Ild, saa vel den der kommer fra Solens Billede, som den fra Soelen. End ydermere holdt Brand-Speylet imod det platte Speyl, at Solens Billede skinner i Brandspeylet, da skal Solens Billedes Billede udaf Brandspeylet skyde Straalerne til Ild at antende, thi kand da fornuffteligen begribes at Solens rene og subtile Klarhed, der udgaar af

den runde Befestning, og samle Straalerne igiennem Lufften foraarsager dend Naturlige Varme, der Solen virker paa Jorden.

Om Luftens Høyde at udfinde!

Lufftens Høyde over Jorden, formener Nicolaus Hartsocher kunsteligen at have udfunden, strekker sig 10¾ Miil, som er at see udi hans Deux Zicht Kunde, det 15 Leed. Men som summe Beviis falder de Ensoldige for dybsindigt at begribe. Beskriver Mr. Heitman det her paa en lettere og ensoldigere Maade, saa den der ikkun nogenledes forstaar de Netlinske Treangler, kand det begribe og fatte. Hand haver paa sine Reyser til Siøs giort adskillige Observationer til at udfinde Solens Dybe i det Moment hand saae at Dagens Randt gik under Horizonten med Bereigning efter bekiendt Poli-Høyde, Solens Declination og Klokke slet, samt og ved bekiendt Poli Høyde og Declination, de Tider hand saae en liden Rand af Dag-Lyset at gaae ved Horizonten i Norden, og altid derved befunden Solens Dybde at være omtrent 18 Grader. Hand haver ligesaa befunden, og det er enhver bekiendt som boer under Circulo Arctico, at paa de Tider vor Frue Nat udi Faste, som indfa der efter gl. Stiil den 25 Martii, som er dend 3 April efter dend Gregorianske Stiil, paa denne Tiid er det første mand faar at see det Dagens Rand lader sig tilsiune at gaae udi Horizonten, hvilket og bekrefter at Solen

len paa 18 Graders Dybde kaster Straalerne til Horizonten. Hand haver og med klar Lufft observeret at deraf Natten viises en blaa Rand ved Horizonten i Vester, indtil Solens Middel-Punct oprinder i Oster, samt og saa snart Solens Middel-Punct kommer til Horizonten i Vester, saa opstiger en blaa Rand af Natten i Oster. Her af kand retteligen sluttes, at naar Solen kommer til 9 Graders Dybde om Morgenen, da kommer det yderste af Morgenrødens Randt til hans Zenith, og igien naar Solen kommer til 9 Grader dybte om Aftenen, da forlader Solens straaler dend Lufft som er udi hans Zenith, eller og det samme, da er Nattens Randt kommen udi Zenith. Som Jorden udi sin storste Omcircel er 5400 Miile, da er dends halve Diameter $859\frac{1}{10}$ Miile. Lad da udi hosstaaende Figur Circulen betegne Jordkloden, hvor Solen med de 9 Graders Dybde Solens Straaler anstøder udi B, og slipper Luften udi Zenith C, og som dend bue BD. er 9 Grader, da er Hukken BAC det samme. BA. og AD, ere halve Diametere, hver $859\frac{1}{10}$ Miile, og dend Huk ABC er Vinkel-Ret, ved disse bekiendte Ting findes AC, saaledes.

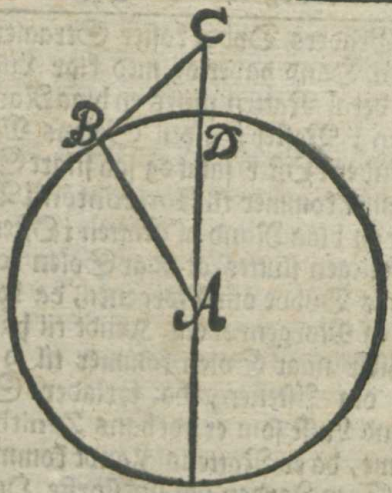

AB, $859\frac{1}{10}$ Miile Nom. Logarith. 2.9340437
BAC. -9 Grader Secans Logarith. 10.0051801

AC. $869\frac{8}{10}$ Mile Nom. Logav. - - 2.9394238

DC - $10\frac{7}{10}$ Miile for Luftens Høyde, som kommer nær nok ud med Nicolai Hartlockers befindendende om denne Materie.

Frankerige.

Udi Paris har en Engellænder viist Prøve af en nyligen udfundet Machine, hvorved hand har viist at med samme kand spindes saa megen Uld udi en Time, at dend beste Uldspindere ey skal kunde spinde saa meget udi 6 Dage.

Endnu sammesteds har et Compagnie slaget sig tilsammen for at giøre Salpeter, og at levere det

det til det Kongelige Tøyghuus 20 pro Cento ringere end det hidindtil har kostet, dend som forretaar dette Verk prætenderer af alle slags Jord at kunne præparere lige saa megen Salpeter som af dend Jord dertil ellers bruges, og har hand for Academiet af Videnskaberne deraf giort Prøve.

Dend Kongl. Ingenieur M. Thomas har paafundet en Machine til at faae Skibene til at gaae frem paa Havet udi en stille Veyr, saa at de skal kunde seyle udi en Time en Fransk Miil, og bruges til denne Machine 20 Mennisker ved et Skib paa 60 Canoner, og ved de øvrige efter proportion, ved denne Machine kand et Skib i hvor stille Veyr det er løbe ud af en Haun, og undgaae de imod det Armeerte Fartøyger ved at lade sin Machine raade som gaar op og ned i en Tid af en halv Time. Samme Ingenieur har og paafundet en anden Machine til at lette de svære Ankere allene ved 4 Mand, som skal løfte saadan Ankere snarere op end med Spillet dertil ordinairement bruges. Denne Machine udfordrer ey større Plads end 4 Foed udi en firkant, og er meere solide end Spillet.

Udi Paris er trykt 1725. in 12. Nouveaux Memoires des Missions de la Compagnie de Jesus dans le Levante. Disse Memoires ere indbefattede udi 5 Breve. Det første, som er ikkuns en Fortale er fra P. Fromage General Superieur for Jesvieernes Mission udi Syrien og Ægypten. Det andet er af P. Neret en Jesvit Missionarius

udi Syrien, hvilken indeholder en udførlig Beskrivelse over de Hellige Stæder, og mange curieuse Anmerkninger derover. Særdeeles fortiener at læses hvad hand anfører om det sorte Hav. Vi saae siger hand langt borte det sorte Hav, som nu staar, hvor forhen stoede de skiendige Byer, som ved dend fra Himlen nedfaldende Ildregn bleve ødelagte, ald dend Egn som disse Byer forhen stoede paa, blev efter at den var ved Ilden udhulet, oversvømmet af Jordans Vande som gik derover, og formerede dette Hav som er ungefehr 24 Mile lang, og paa visse Stæder 3 til 4 Mile bred. Dette Hav eller rettere at sige denne Søe kaldes paa Arabisk Bahhit Louth, det er at sige Loths Søe, men den er meere bekiendt under det Naun af det sorte eller døde Hav, som det gemeenligen kaldes, mueligen fordi at samme Hav ey har anden Bevægelse end den det faar af Luftens Bevegning. Dog maae mand ey tenke til derudi at finde Fiske, thi ingen slags Fisk kand leve derudi, saaledes er Vandet derudi fordervet. Men hvad som er meest forunderligt er at snarere kommer de sunde og søde Jordans Vande ey derudi forend Vandet bliver salt og bitter, ja af saa ulidelig en Smag og Lugt at ingen kand drikke deraf, af dette Hav opkastes paa Breeden gandske sorte Steene, som ere saa gloende, at mand ey kand røre derved med mindre mand skal brænde sig paa dem. Udi det nye Testamente læses at S. Johannes den Døberes Mad i Ørken var Græshopper og vild Honning. Neret som beskriver

os

os den Egn i hvilken S. Johannes levede. udlader sig saaledes over denne Articul: Mand maae ikke forundre sig over siger hand at S. Johannes som ikke gik vit om hvis hand behøvede til sin Føde, lod sig nøye med Græshopper, thi de findes der i stor mengde, tilmed har hand og spist af det yderste udaf visse Træer, og hvoraf Bønderne der i Egnen gemeenligen spiser som bærer samme Naun. Hvad P. Neret herved observerer at ved disse Græshopper kand forstaaes det yderste af de omtalte Træer, erindrer os om en vis Medici Gisning som pretenderer at de Græshopper, som vare S. Johannis den Døberes Spise, mueligt haver været af det slags Hummer eller Søekrebs som paa visse Stæder kaldes Græshopper. Men deñe Gißning saavel som P. Nerets er lettelig at refutere, thi Hummer som hos visse Folk kaldes en Græshoppe, kaldes paa Grædsk κάραβος som er et slags Søe-Krebs. Da nu paa de Stæder i det nye Testamente hvor der tales om S. Johannis Mad var Græshopper, ey udi den Grædske Text findes κάραβος men vel ἀκρίδες som virkelig betegner saadanne Græshopper som mand seer paa Marken. ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες siger Mathæus og hans Mad var Græshopper / og Marcus καὶ ἐσθίων ἀκρίδας, og aad Græshopper. Denne Quæstion er er vidtløftig udført i et Skrift i Paris under den Titul le traitté des aliments du Careme, saa at om det skal holde stik, at disse Græshopper Johannes aad skal have været det yderste af Træer

faar

saar mand tillige at see efter om i Johannis Tider vare saadanne Træer til som bleve kaldte ἀκρίδες. Hvad sig den vilde Honning angaar, da forteller M. Neret os, at udi Biergene paa Judæa findes overflødig deraf udi hule Træer. Hvad Olie-Bierget i sær angaar, da forteller Pr. Neret os at det ligger Østen fra Jerusalem, og er det høyeste af alle dem som ligge om Jerusalem, og har mand derfra et meget smuk Prospect, da mand seer Jerusalem neden for Bierget, og lidet lengere fra Jordan Floden, samt det døde Hav, og de omliggende Bierge. Paa dette Bierg siges har været fordum det Sted at see hvor Frelseren lærde Apostelerne Herrens Bøn, og hvor hand talede til dem om Jerusalems, ja heele Verdens ødeleggelse. Men nu sees deraf ey ringeste Spor, øverst paa Bierget har i forige Steder staaet en Kirke til erindring af Christi derfra giorde Himmelfart, som nu er gandske ødelagt, og staar der en liden Tyrkisk Mosquee. Tyrkerne giemme paa dette Sted med stor omhue den Steen hvori P. Nevet siger at seeis Sporet af Frelserens venstre Foed. S. Hieronimus siger Author skriver i sine Tider sig at have seet Fodsporet af begge Frelserens Fødder, men de Christne der boe foregive at Tyrkerne have borttaget det høyre Fodspoer, og forflyttet Steenen dermed til deres store Mosquée udi Jerusalem, hvor de viser det som et Spor af Mahomeds Foed. Det 3die Brev er skrevet af P. Sicard en Jesuit Missionarius udi Ægypten. Samme indeholder en Beskrivelse over nedre Thebaden

en

en naunkundig Orken, hvoraf dog faae til dato have en egentlig Kundskab. Da P. Sicard har været selv paa dette Sted, og har givet sig Tid og umage til for alvor at besee den, hand giver hand deraf en udforlig Beskrivelse, ey alleene om de derudi forekommende Klostere, men endog Bierge, Dale og Saltminer, Træer, Urter, Dyr og Generaliter, alt hvis merkverdigt udi denne store vide Orken forekommer. Det første Kloster Author taler om er S. Antonii, samme og heele Egnen deromkring seer ubehagelig ud, mand seer mengge smaae Huler adspredde udi Biergene Cobzim, Keleil og Askan, og det er lettelig at slutte at de ere giorde med Menniskey Hænder. Neppe kand Solens Straaler trenge derigiennem. Imellem disse høye Bierge seeis en stor vid Plan, men lige saa ode og ufrugtbar. Udi denne Slette er det ved Foeden af Bierget Colzim, hvor dette S. Antonii Kloster er bygget som beboes af Coptiske Munke, vores Jelvit og en Maronit fra Bierget Libanon, naunlig Joleph Assimanni som førde ham an, søgte at komme ind i dette Kloster, de søgte efter Porten, men deres Veyvisere berettede dem at ingen Port der paa var, af aarsag at de idelig maae frygte sig for at blive plyndret og overfaldet af Araberne, hvilket og er giort ved mange andre Klostre, og især det paa Sinai-Bierg. Veyviserne som vidste hvad de i denne Tilfelde skulde giøre, kastede Steenene af ald magt ned i Munkenes Hauge, og raabte høyt. Strax derpaa kom nogle Munke for dagen øverst

paa

paa en høy Muur, som ved Miner og Gebærder gave tilkiende at be vare velkomne, og loed en Krukke Vand gaae ned til disse ankommende Pillegrime. Omsider lod de til dem gaae en Kurv ned hvori de satte sig, og blev Kurven derpaa optridset til et vist Vindue, af hvilket de steg ned i Klosteret. Saa snart Prioren blev advaret om deres Ankomst, gik hand dem i møde førte dem udi Kirken, og siden i et slet Kammer hvor tvende Munke udbrede paa et Bord, som stoed strax ved Jorden, en Lederdug, hvorpaa de lagde 5 eller 6 Tallerkener med et og det samme slags Mad, nemlig en Kage kaaget udi Olie og Vand, hvorpaa de slog noget lidet Hunning. Derpaa satte de sig efter Landets viis med Føderne over kors paa Jorden, ved Bordet, og bleve for dem iskienkte 2 Tasser, den ene med Vand og den anden med Coffee, begge deele blev iskienket for Distinctions og Magnificences skyld. Det er ellers forunderligt hvor haardt et Levnet de gode Coptiske Munke maae føre, som sig derudi opholder. Udi det 4 Brev giver P. Sicard en Plan af et Verk hand har under Hænder om det gamle og nye Ægypten som skal inddeeles udi 30 Capitler og forsynes med Landkorter og adskillige Figurer betreffende Antiquiteterne, hand vil i dette Verk tale om deres differente Dynastier, og de Printzer som have regiert i Ægypten om de 31 gamle Nomes, om Provincerne efter Ptolomæorum og Romernes Inddeeling, om de 39 Cachestichs eller Gouverneurer under Tyrkerne, deres 24 Beyer, de 7 di-

diverse Corpora hvoraf deres Milice bestaar, de gamle Biskoper som nevnes i de holdne Moder, de 10 Biskoper som Copterne endnu have, de gamle Klostere som findes i Orken af det over og nedre Thebaide, de nu beboede Klostere, de gamle Byer hvoraf findes nogle Rudera, de nye Byer især dem som ligge langs med Nilstrømmen, de Templer som enten nu ere tilbage eller halv ødelagte, Inscriptioner enten de ere paa Grædsk, Latin, Coptisk eller Arabisk, de fornemste Hieroglyphica, Nilstrømmens Canaler, dends gamle og nye Udløb, Øerne, Søerne i Ægypten. Bekker eller Floder som kand vades over, Kilder, Brønde, Bierge, Begravelse-Grotter, og andre Pyramider Obelisquer, Dyr, Fugle, Fiske, de egne producta som forekomme i det rode Hav Planter ꝛc. Det femte Brev er fra en Anonimo, og indeholder en udførlig og curieus Beskrivelse om Maltha, og en anden om Smyrna som er ey mindre fornøyelig at læse.

Italien.

Udi Palermo er trykt i Aar, De Principe Templo Panormitano lib. XIII. authore C. J. Maria Amato Panormitano e societate Jesu.

Udi Neapolis er trykt 1725. in 12. Principii d'una scientia intamo alla natura delle nazoni, per il quale si ritrovano i principii d'altro sistema del diretto naturale delle penti: al eminentissimo Principi Lorenzo Corsini amplissimo Cardinale dedicati, Author til dette Verk

er

er Mr. J. B. de Vice Lector ved samme Universitet. Nok er der i Aar trykt il vivere e morir contento in 8.

Nye Bøger.

Thornische Denkwürdigkeiten, welche sich in dem 724sten Jahre und vorhergehenden Zeiten daselbst zugetragen, als ein Zusatz des betrübten Thorns, 4to. Berlin.

Joh. Bernh. Wiedeburg Einleitung zu der Höhern Mathesi, 8vo. Jena.

Samlung der neuesten Europäischen Friedens-Schluße, wie dieselben unter Regierung Caroli VI von den Utrechtischen an biß auf das Jahr 1726 zum Vorschein gekommen, 4to. Coburg.

Lebensbeschreibung Joris Pines eines Irrländers und dessen 70jähriger Auffenthalt auf einer wüsten Insul Südlands, 8vo.

Franc. Hutchinsons historischer Versuch von der Hexerey, nebst einer Vorrede (Chr.) Thomasii, 4to. Leipzig.

Joh. Christof. Beckmanns Beschreib. des ritterl. Johanniter-Ordens, mit nöthigen Anmerck. erläutert von (Just. Christo.) Dithmar, 4to. Frf.

Corn. Lindner gründl. Anleitung zum rechten Gebrauche der Erd- und Himmels-Kugeln, 8vo. Nürnb.

George Heinr. Riebow Erläuterung der Gedancken Chr: Wolffens von GOtt, der Welt, &c. worinnen J. Lange wiederleget wird, 8vo. Frfurt.

Joh. Heinr. Zahnens verbesserte Welsche practica oder Rechnungs-Kunst, 8vo. Gotha.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 51.

Dend 19 Decembr. 1726.

Dannemark.

Hase.

Skioldet er blaat, og derudi en guul springende Hare, opreyst paa Bagbenene, paa Hielmen et Kornstraae eller Busk med 7 gule Korn Ax, og paa hver side en guul Hare, som staar opret paa Bagbenene. 1261. levede Hr. Oluf Hase i Saling. 1300. udi Kong Erich Mendveds Tiid, Hr. Niels Hase. 1329 Truid Hase. 1328 Aage Hase. 1359 Hr. Svante eller Svend Hase, Danmarkes Riges Marskalk, 1366 Hr. Niels Hase Ridder og Valdemart 4. Raad. 1327 Peder Hase. 1396 Hr. Truid Hase var med da Kong Albret

blev losgiven. 1426 Hr. Ove Hase af Harredsted Gaard, Hr. Knud Hase til Grisholm.

Hase.

Skioldet blaat, og derudi en lebende graae Hare med sorte og hvide Been, paa Hielmen toe blaae Vesselhorn med en hvid Tverbielke

Truid

Truid Hase af Ortofte levede 1419. hand var med ved det Forbund som skeede imellem Kong Ericum Pomeranum og Uladislaum Konge i Polen. 1432 var hand Statholder paa Gulland 1496 levede Hr. Knud Truidsen Hase af Ortofte, som var 2 gange gift, den sidste gang med Frue Margrete Werners Daatter Parsberg, og sad hand dend Tid i Rigens Raad.

Sverrig.

Udi Stokholm er trykt en liden Tractat in 8. under den Titul forneine Standspersoners sande Politica bestaaende udi 79 sande Grundregler i særdeleshed for dem, som ere fødde af høy Herkomst, og med Tiden ville see sig befordrede ved Hove eller andre Stats-Forretninger udsat af Fransk paa Svensk og forbedred paa adskillige Stæder.

Endnu er sammesteds trykt udi en langagtig 12. en nyttig Tractat, kaldet Aandelige Perlesmykke, eller det Dyd og Gudelskende Fruentimmers allerædelste Legems og Siels Zirat udi en sand og nødvendig Gudfrygts Øvelse igiennem gudelige og aanderige Bøger, Bibelske Trøstesprog skiønne Riim og andegtige Viiser, udi adskillige Perlebaand sammensatted af Johanne Cundisio, men nu af Tydsk oversat paa Svensk ved Johannem Petræum. Saa er og der trykt en liden dog nyttig Samling af allehaande approberede Legedomme for Fæe og Creaturer.

Herforuden har mand udi Stokholm vedtaget at

og lade stikke i Kaaber et Musicalisk Verk af 12 Sonater, under den Titul Sonate a flauto Traverso solo col Violone e Cembalo da Roman Svedese. Hvilke ere saaledes indrettede at de tillige beqvemmeligen kand tracteris paa Violin, Violo di Gamba, Hautbois, Fleute Douce og Claver. At denne Edition bliver tydelig og exact, herom har mand ved erholdet Prøve giort sig forsikret. Prænumerationen for hvert Exemplar paa stort Real Papier og vel conditioneret er en Ducat in Specie. Som Forleggeren ey har noget egennyttig Henseende herved, saa er hand fornøyet naar hand allene faar saadan Prænumeration som til Verkets Forlag udfordres.

Tydskland.

Udi Kiel er under Pressen Henrici Jacobi Sivers Lubecensis Theologia Veterum Germanorum, som indeholder en udførlig Efterretning om de gamle Tydskes Guder, samlet af lærde Mænds Skrifter og Antiqviteter; Verket trykkes in 8. og vil Author forestille de Nordiske og Preußiske Guder, som hidindtil have været skiult.

Udi Halle har D. Lange givet den 3de Tomus af sit Skrift kaldet Causa Dei under Pressen, som vil blive meget sterkere end de andre, og da de forske Tomi allerede ere opkiøbte bliver de og paa nye oplagte. Denne 3. og sidste Deel handthæver efter den første Deels Methode, den Christelige og Evangeliske Religions Sandhed, især imod Jøderne og Socinianerne. Udi det øvrige ar-

arbeyder hand for alvor paa et Exegetisk Verk over sampliige Epistlerne i det nye Testament, og tillige over Johannis Aabenbaring.

Nederlandene.

Udi Amsterdam er trykt Succincta Historia Ecclesiastica Novi Testamenti à Christo nato usqve ad Philippum Melanchtonem, in qua agitur de Patribus, Maityribus hæreticis Conciliis &c.

Sammesteds er trykt le passe par tout de l'Eglise Romaine, eller Historie om de Spanske Præsters og Munkes Bedragerie, samme Verk er forferdiget af Antonio Gavin som forhen har været Pastor Secularis Ecclesiæ Romanæ udi Saragossa, og nu siges oversat af Engelsken paa Frandsk ved Mr. Janicon, vil mand troe hvad Author herudi forestiller er Christendommen udi Spanien nu paa en slet Foed, da Munke Præste og de meest andegtige bruge deres Religion til at skiule derunder deres Gierighed Hevn og Debauche. Men det er let at slutte, at hand gaar for vit, særdeeles er det, at hand anforer en Passage som en Ting der nylig skal være passeret udi Spanien, da Fontaine i sin Tid dermed har drevet sin Latter i en af sine Fabler under den Titul la Confidente sans le Scavoir.

Udi den Hag er under Pressen in 4 Catalecta Pithæi & Scaligeri indeholdende en Samling af allehaande Pœmata, nemlig af Gratii, Nemesiani Calpurnii, hvis Verker forhen er trykte af Elze-

virerne 1651. med Jani Ulitii Commentarier. Ved samme Edition vorder nu føyet nogle andre Authores med nogle hidtil utrykte Epigrammata samlede af Salmasio Nicolao Heinsio og andre rigeligen forseet med Notis Variorum saa vel trykte som MSS. og især med Burmanni.

Engelland.

Udi London er under Pressen en curieus Bog, som kand være meget nyttig, om den vel vorder udført, som er en Historisk Dissertation over alt den Engelske Mønt, fra Vilhelmo Conquæstore indtil vores Tider. Titlen er Nummi Britannici Historia.

Frankerige.

Udi Paris er trykt in 12. le songe de Scipion, la lettre Politique à Qvintus & le, Paradoxes de Ciceron. Traduction nouvelle avec des remarques. le latin à coté sur l'edition de Grævius par Mr. Geoffray. Oversættelsen er meget accurat og zirlig, de vedføyede Anmerkninger ere af en sund Hierne udarbeydede. Mand ønsker at Hr. Goffroy vilde udgive fleere deslige Oversættelser.

Italien.

Udi Venedig er trykt 1721. in 4. De Corpi marini, che su'monti si trovano, della loro origine, e dello stato del mondo avanti il Diluvio, nel diluvio, e dopo il diluvio, Lettere critiche di Antonio Vallisnieri, publico

Pri-

Primario Professore di medicina teorica nell' Università di Padova, con le Annotazeoni, alle quali s: agguingono tre altre lettere criche contra le opere del sig. Andry Francese, e suoi Giornali A. S. E la sig: Co. D. Clelia Grillo Borromea. De Lærde ere ihenseende til de Ting, som avles i Havet, og dog findes i Jorden under Biergene som Muschler, Snekker, Søefisk, Planter af adskillige Meeninger, og haver derfor opfyldt mange Bøger med Fabler, Drømme og forunderlige Indfald. Men den sindrige Vallisnieri, som er hengiven til en nye overlagt og frie Naturens Videnskab, og uden Præjudiciis nøye har igiennembladet Naturens Bog har vidst at opdage, hvorvit alle have taget feyl, i det hand ved hver Meening har fundet større Vanskeligheder. Og efter at have nøye prøvet den ene Vildfarelse efter den anden, har hand vovet sig til at forkaste dem alle, at vi ey blindlings skulde indløbe i deslige Feyl. Hand har dermed vildet opmuntre sindrige Hoveder. Anledningen til at skrive denne Bog har hand taget deraf at Sebastian Rotari har foræret ham i hans Cabinet adskillige Søefiske og Muskler, som ere fundne i et Bierg udi det Veroniske, og derved føyet et Brev hvori hand beskriver samme Bierg med dessen Situation, og de fundne Tings Beskaffenhed. Hvorunder findes et Cornu Ammonis af saa uordentlig Storhed at en Traad naar samme bindes omkring den Cirkul som er ved Middelpunkten udgiør den i lengden 13 Spand. Vallisnieri anfører de Fran-

skes Meening som indbilde sig at af Søevandet under Jorden kand tillige med Dunsterne optrekke Søefiskenes og Musklernes Æg lige indtil høyden af Biergene. Men efter at Ungerne deraf vare udkrøbne, og da ved et Tilfald forladt af Vandet, pleyede de at blive haarde og omsider til Steen. Men at mand ikke skal tale om, at mand herved setter en falsk Meening om Bryndenes Oprindelse til Fundament. Hvo kunde vel de Æg med Søevandet blive ført igiennem Sand og Jord under Biergene. At de ikke skulle henge ved Sandet og saaledes blive tilbage? Hvorledes kunde vel disse Dyr i saa eng et Rum leve og fortplante deres Art? Hvorledes kunde de fra deres Seye Slim løsgiorte Æg blive bragte i høyden? hvorledes kunne disse Æg komme igiennem Poros, hvor igiennem Dunsterne gaae uden at blive hengendes eller igien at falde paa Grunden Men Biergenes Beskaffenhed, da de ere sammensatte af adskillige Strata, forhindrer saa vel Dunsterne som Egene at stige i høyden, og da disse Dunster blive til sødt Vand, skulde Søefiske ey meere deri kunne afles eller leve. Mand finder og paa de Veroniske Bierge, Coralletræer, Tænder af Søehunde og andre Søedyr, som bringe deres Unger levende frem, hvilke af Dunsterne maatte have allerede være didbragte større og levende. En andens Meening at alt sligt ikkuns var Naturens Spil, fortiener kuns at udleeis, og deres at sligt kand være skeet af en Hændelse, som at iblandt udi Marmora og Rødder, samt andre deslige

Ting

Ting, findes visse Figurer, haver ikkuns liden Rimelighed. Deres Opinion at sligt ved Syndfloeden var didbragt er af større Vigtighed. Men Author er af den Tanke, at Syndfloden til den største Deel er kommen af ferske Vande, og paa den Maade skulle deslige Ting findes allevegne paa alle Bierge, da mand dog ikkuns finder dem paa de Stæder, som ligger ved Søen. Mr. Wallisnieri holder for at Søevandet har ey været tilstrekkelig til at bedekke heele Jordens Klode 15 Alne over de høyeste Bierge, saaledes som de vare for Syndfloden. Hvad heller nu Jorden er kugelrund eller dannet som et Eeg, saa er det engang vist, at Indbyggerne deraf vender Fødderne mod hinanden, saa at til dessen Oversvømmelse er udfordret en ubeskrivelig mengde Vand. Mand behielper sig ikkuns slet derimed, at Søevandet er vorden til Dunster, og at samme da det igien nedfaldt paa Jorden har oversvemmet den gandske, thi da var en langt anden Søe bleven udfordret, som igien skulde opfylde det ledige Rum, og maatte fremkomme af alle de dybeste Jordens Gienge, hvilke igien havde maat opfyldes af anden Materie. Endnu mindre kand mand sige, at ald Vandet er bleven tyndere eller til Skum, og derfor haver indeeget en større Plads, thi da havde det ey kunde bæret Noæ Ark, eller giøre de Virkninger som Syndfloden haver havt. Denne Udflugt er forgieves, at Luften er forvandlet til Vand, da slig Elementernis Forvandling ey haver sted ved en fornuftig Phi-

losophie, at mand ikke skal tale om at Verden skulde have været uden Luft, og Noah med sin gandske Familie og alle Dyr ey have kundet blive i Live. Vilde mand tage Vandet over Firmamentet derhos til Hielp, som dog er tungt at gotgiøre, saa kand mand ey see, hvor saa meget Vand igien efter Syndfloden maatte være henkommen, og hvorledes det siden kunde være bragt i Høyden, fortørret eller forsvundet. Author, som med alle Nettroende troer, at Syndfloden har været til, tilstaar med Cypriano at da hand ey kand begribe hvorledes dermed er tilgaaen, holder hand det for et Miracul, dets Aarsag forstaaer hand og ikke, hvorledes Søe-Planterne Muskler og andre tunge Corpora ved Syndflodens Uroelighed kunde være bragte op fra Havets Bond til de øverste Spitse af Biergene, mand desligeste ey kand merke ved de allerhestigste Stormvinde, da alting paa Grunden er meget stille som Søe-Duggerne bevidne, og gamle Fiskere have i Agt taget, at deslige Dyr da begive sig ned til Dybet og holde sig der fast. Valisnieri undersøger derpaa Woodwards Meening, at Syndfloden har giort mange Virvler, som har drevet Havets Vand i Høyden, og kastet de i Havet forefundne Muskler og Planter op i høyden, hvorved tillige finder sig de Vanskeligheder at Vandet havde maat været bragt paa den høyde, og at mand overalt ey maatte finde Søedyrene og Planterne i Jorden, men alleene langs med Søe-Kusterne. Men paa hvad Tid skulde

vel

vei sligt være skeet? Ey udi begyndelsen af Syndfloden, thi da begyndte efter Wordwards Meening alle Materialier at blive forrykkede, og beredte sig til en almindelig Oplosning. Ey udi Midten: efterdi Muskierne og Snekkerne da besandt sig midt under Biergene, ey udi Enden deraf, thi Biergene bleve da jevne og alting kom i uorden. Vil mand sige, at Fiskene havde sat sig selv paa Biergene, og vare i svimmen der bleven starende, saa er det deres Natur imod, som ey kand taale ferst Vand. At de ved Vindens Kraft skulle være diddrevne er og vanskeligt at troe, efterdi mand ikke seer hvorfra Vandene ved en saa stor Oversvommelse kunde komme, efterdi Biergene vare bedekte, Og hvordan en saa stor Last Vand med saadan Magt her og der af Vandene kunde omkastes. Langt mindre kand mand troe at Fiskene ved en naturlig Frygt ere uddrevne af deres Element. Endelig hvorfor ere ikke Fiskene ved Vandets Fald gangen tilbage til deres sædvanlige Løb og fuldt Vandets Gang, om det og skulde være sandt, at de af Syndfloden vare kastede udi Jordens-Huler? Mere rimelig er det at Havet engang har gaaet der, hvo disse Sø-Corpora sig befinde, da disse Bierge net ind bestaae af saadanne Stratis saaledes, som de efter Græve Marsigli Anmerkning findes ved breden af Havet og Floderne. Af denne Meening have Strabo Cisalpinus, og iblandt andre den lærde Fracastorius været, som endelig falder paa denne, efterat have forkastet den om Syndfloden og Søedyrernes

nes Generation under Biergene. Stigt have og andre troet, hvilke tilskrive Aarsagen deels hvorfore mand finder deslige Ting i Jorden, og deels særdeeles og egne Oversvømmelser, som Plato statuerer om Verdens Alder, og beraabe sig til dend Ende paa et Sted udi Ovidii Metamorphosi. Valisnieri har udi sine Reiser paa de Toscaniske Pisciniske Levantiske og Genuesiske, og de ved Søesiden liggende Bierge observeret mengde af Søe-Muskler som ere afdeelte i deres ordentlige Stratis, hvilke som mand troer, i forige Tider, der ere tilbage ladte af Søen. Ja alle disse Bierge ere med Søesager besat som en Muur med Steene. Særdeeles er det merkverdig, at mand finder alleene disse Ting udi de Deele af Biergene, som ligger ud mod Havet, derimod forekommer ey det ringeste hen imod Siena og Florentz. Saaledes er det og beskaffen udi andre Deele af Italien. Vallisnieri beraaber sig paa Ægypten og andre Lande, der som de gamle Historier derom formelde, forhen have været bedekt af Søen, og meener at mand og kand slutte sligt om den Streg loed imellem Apenninum Alperne, og de Venetianske Sumper der forhen have strakt sig langt videre hen. Men som det er let at troe at Havet har hevet sig saa vit tilbage, saa kunde mand neppe indbilde sig hvorledes det kand være falden saa dybt at regne ihenseende til Biergets høyde. Af disse og andre Anmerkninger slutter hand med Galileo at større Forandringer ere foregangne paa vores Jordkugle, at Øer ere fremkomne midt i Havet, at i Italien

og

og Holland ere mange Stæder og Byer opsluge-
de af Vandet, og andre bedekkede og giort ubruge-
lige, og mand deraf kunde forklare hvorledes Søe-
dyrene og Vexterne ere komne paa Biergene
uden at fordybe sig i Syndfloden, som dog
er over ald Menniskelige Forstand. Wodvard
kand ey gotgiøre at siden Syndfloden ey nogen
synderlig Forandring Jordens Klode skulde væ-
re overgangen, i det mand finder i Italien og an-
dre Stæder alt for kiendelige Kiendetegn, paa
at Søen har været paa de Stæder, som nu be-
boes, og da mand veed, at i vores Tider ere udi
Archipelago den Øe Santorini fremkommen.
Verden er nu gammel, og mand veed ey hvad
for Forandringer den har maatt lide. Det er
fornuftig at slutte med Hr. Leibnitz, at mand ey
for Syndfloden har havt Bierge, som have væ-
ret inddeelte i deres Strata udi Jorden, og dends
udvortes Flade ey derved synderlig er bleven for-
dervet, iligemaade at de 4 Deele af Verden u-
forandret have beholdet deres Fortriin til allene
at frembringe visse Planter og andre Gevexter.
Det er latterlig om mand siger, at alting er efter
Syndfloden igien kommet paa sit forige Sted, om
mand med Voodward end troer at Syndfloden
har giort en saa forskrekkelig Ødeleggelse af Ver-
den: at mand ey skal melde om at det er tungt at
forklare, hvorledes dermed er tilgaaet, at ey Frøet
af alle modne og frugtbare Planter tillige ere for-
strøede udi denne Forvirring. Det Beviis at
Træerne ere funden under Jorden duer aldeles
iin-

intet, efterdi mand kand forklare sligt af de Egne Oversvømmelser og Jordskielv uden at beraabe sig paa Syndfloden. Naar Woodvard meener sig at have gotgiort, at hele Verdens Gestalt er gangen udaf hinanden, og er bleven ruineret ved Syndfloden, hvo have da disse Søe-Muskler saa lykkelig kunde vaaret conserveret? Hvorledes er det Olietræe, hvoraf Duen brød Greenen, eller hvorledes Bierget Ararath, hvorpaa Noæ Ark hvilede, blevet frie for denne almindelige Undergang. Biergets Beskaffenhed giør en nye Vanskelighed, fordi det har været sammensat af adskillige Stratis, som mere er at tilskrive mange paa hinanden fuldte Oversvømmelser end en almindelig Forvirring. Overalt skulde ved Syndflodens Ende de tunge Materier som Metaller og Mineralier først gaae til Grunde, og siden de lettere efter deres Orden, og dog finder mand i Biergenes Stratis ey denne Orden, og endnu mindre paa det slette Land. Sligt seer mand i Bergverkene og andre Aabninger, hvor strax under Metallerne ligge andre lette Materier, endskiøndt nu omstunder Strata see langt anderledes ud end i forige Tider efterdi med Tidens Lengde meget er forandret til Steen. Vil mand sige at Biergene først ere opkomne efter Syndfloden da er det et Paradoxon efterdi Syndfloden ey kunde have giort dem, thi den havde ey ladet Materierne saa ulige nedsiunke, at mand ey skal melde om, at den hellige Skrift lærer, at Biergene allerede har været til i Syndfloden af hvilken formodentlig

lig sammes Klyfter igien er bleven opfyldte med nye Jord og andre Materialier som mand endnu seer i visse Daler og Flakker, som blive forbedrede af Flodernes idelige Løb. Havde for Syndfloden ey været Bierge til, hvorfra ere da vel siden Floder og Bryndene komme? hvorledes og hvorhen har siden Syndfloden Vandet kunde igien bortflyde og tabe sig? Andre søge at hielpe sig frem ved Jordskielv og underjordisk Ild, som have igiennemrevet Jordkuglen, hvorudi de 2 stridige Ting-Vand og Ild have hiulpet hinanden uden at være hinanden imod. Author anfører herhos tillige Burnets Philosophiske Roman, og den Habesynste Philosophum hos Franc. Patritium, hvoraf er at see, at mand allerede paa de Tider har digtet det, som nu af nogle nye saa ivrig foredrages. Hand slutter deraf at Verden har alletider været saaledes beskaffen som vi nu see dend med sine Bierge, Dale, Floder Brønder og sletter, det hindrer ikke at Strata udi Biergene ere inddeelte paa saa differente Maader og følge uden nogen ret Orden paa hinanden. Thi denne Uorden tiener og til at frembringe saa differente Virkninger som den alvise Skabere har til sit Øyemed. Hernest viser hand, at Jordens Frugtbarhed ey er bleven saa aldeles af Syndfloden fordervet, at dend jo il vor Tid findes i samme Stand hvori dend var for Syndfloden, thi Vandet betager ey Jorden noget af sin Fedme, men langt snarer formerer den, som er at see af Bachigliano i det Paduanske og Nilstrømmen i Ægypten

ten, hvorti Mengden af de druknede Creaturer have kundet contribuere en Hob.

Nye Bøger.

William Temple Untersuchung des Ursprungs und der Eigenschaft des weltlichen Regiments, 4to. Halle.

Joh. Geo. Liebnechts Grund-sätze aller mathematischen Wissenschafften u. Lehren, 8vo. Giessen.

Der von sich selbst gelehrte Weltweise, oder sinnreiche Erzehlung der Begebenheiten Hai Ebn Yockdahn, 8vo. Frfurt.

Martin Musig Licht der Weißheit in denen nöthigsten Stücken der wahren Gelehrsamkeit &c. 3 edition, Frf.

Kluger Hauß-Vater, oder Anweisung wie eine gute Wirschafft getrieben werden soll, und was davon zu wissen, 8vo. Erfurt.

Reise nach Meqvinez der Residentz des Kaysers v. Marocco, welche der Commandeur Carl Stevart Ao. 1721. abgeleget hat, übersetzet und mit Kupfern gezieret von F. C. Webern, 4to. Hannov.

Vernünfftiges Studenten-Leben, zeigende was ein Studiosus bey Anfang, Fortgang und Ende seiner academischen Jahre zu thun und zu lassen hat, 8vo. Jena.

Jo. Geo. Neukirchs politisch-moralische maximen in der Conversation mit hohen und niedrigen Personen, nützlich anzuwenden, 8vo. Braunschweig.

Franc. Marinii Staat des Königreichs-Pohlen, 8v. Dantzig.

Nye Tidender
Om
Lærde og Curieuse Sager.

No. 52.

Dend 26 Decembr. 1726.

Dannemark.

Hasenberg.

Johannes Hasenberg var med at love for Kongen til Hertugen af Sønder Jylland i det Fordrag 1317. 1326. Hans og Hendrich Hasenberger.

Harstal.

Skioldet er rødt, og derudi 2 hvide Vinger, hvorimellem staar en forgyldt Stock, paa Hielmen 2 Vinger, for oven røde, og for neden hvide, med en guuld Stock imellem.

Denne Familie hører hiemme i Dyringen, dend findes og i Hessen. 1647. var Hans Vilhelm Harstal Staldmester hos Kong Christian den 4de. 1693. var Christian Uldrich Harstal Kong Christian den 5tes Staldmester. Nu lever ingen paa Sverdsiden her i Riget af denne Familie.

milie, men afg. Ober-Krigs-Secreterer Kørbitz Frue er en Harstal, ligeledes Sl. Oberste Lytzovs Enke-Frue.

Nederlandene.

Udi Rotterdam trykkes Nouveau voyage aux grandes Indes avec une Instruction pour le Commerce des indes orientales & la discription de plusieurs Iles villes & rivieres, l'histoire des Plantes & des animaux, qu'on y trouve par le S. Luillier, avec un un traité des maladies particulieres aux pais orientaux & dans la route & de leurs remedes par Mr. D. L. F. D. E. M. in 8.

Engelland.

Udi London er trykt et curieux Skrift An Essay upon litterature or an enquiry into the antiguity and original of Letters. Udi dette Verk prætenderer mand at de 2 Lovens Tabler var den første Skrift som mand saae i Verden, og at alle andre Alphabeter ere formerte efter denne ved Guds Finger trokne Model.

End er sammesteds kommen fra Pressen the history of the propagation of Christianity and overthrowa of Payanism Par Robert Millor. Mand finder udi dette Verk som bestaar af 2 Vol. in 8. mange nyttige og curieuse Ting saa vel i henseende til Paganismum nu omstunder, som Maaden der bruges til at omvende Hedningerne.

Italien.

Continuatio

Af Antonio Valisnieri Lettere critiche de corpi Marini che su Monti si Trovano.

En stor Vanskelighed giver det, at mand neppe kand forklare, hvorfor Saltet i Bergverkene, da det dog smeltede i Syndfloden, ey har formenget sig under hin anden, og hvorledes det under Strata af Biergene igien har kundet sette sig sammen og der blive staaende, da det med samme Salt opfyldte Vand igien har trekket sig ned og tabt sig i Afgrunden. Thi Author har i sit Skrift om Bryndene bevist, at Jorden ey kand betage Vandet sit salt ved det at det siger der igiennem, men at samme tilliige med Vandet gaar igiennem Jordens Poros. Mand kand og ikke sige, at Havet har ved under Jordiske Gange forferdiget Salt Bergverkerne. Thi det er Naturens Tyngsel imod at mand nogen Tid har seet, at Havet paa Landet enten har sat eller efterladt sig bierge eller dynger af Salt. Salt Gruberne ere da saaledes af Gud skabte og satt derhen, og Havet har sin salte Smag af dem og de ikke deres Væsen af Havet, som Grev Massigli har gotgiort ved sine flittige Anmerkninger, der lige saa i Søen imellem Strata af Jorden haver fundet Steen Salt og Steen Kull som mand finder dem i de derved liggende Bierge. Af alt dette er at slutte, at Biergene allerede have været til for Syndfloden, og efter samme alle bleven i Stand, og paafølgelig at den foregivne Uorden

og

og almindelig Beblandelse paa Jordens Kugle er falsk. Author gietter og at den heele Jordens Kugle, og i sær den øverste Skorpe deraf er af adskillige Stratis tilsammen sat med en foranderlig organiske Kunst, hvoraf nogle med Tiden ere forandrede, andre ruinerede og nogle igien fornyede. I det Naturen alletider pleyer at være ligedan i sine Virkinger. Syndfloden kand vel noget have forandret den øverste Flade af Jorden, men ey forderved de inderlige Deele. Endelig siger Author at Materien om Syndfloden er sammensat af Geistlige og Verdslige Ting, af Hemmeligheder og Historier og altsaa ey fuldkommen kand begribes af den Menniskelige Forstand eller nok forklares. I det andet Brev til Her: Lion undersøger Herr Vallisnieri samme Materie paa nye, Handler særdeles om Insecter og Planeternes Conservation ved Syndfloden viser med meere hvad den Meening finder for Vandskeligheder, at Søen engang er gaaet lige med Spidsen af Biergene og anfører adskillige Aarsager, hvorfore Menniskerne for Syndfloden ere blevne saa gamle og hvorfore de nu ikke opnaae saadan Alder. Derpaa følger en Efterretning om den nye opkomne De Satorini og nogle Anmerkninger af en ubekiendt Munk, over disse Breve om Syndfloden og dends Virkning. Det neste er en Cavaliers Anmerckninger, hvori hand anfører Aarsagerne, hvorfore Syndfloden alleene har overskyllet dend beboede Deel af Verden, viser hvorledes mand sikker kand udregne paa hvad for en Tid om Aaret Syndfloden er begyndt, og bevi-

ſer at Regnen alleene ey har kundet være tilſtrekkelig til at giøre en Syndflod. Men da Vallisnieri har berettet ham, at mand i America og finder Muschler, som ere blevne til Steen, giver hand endelig til at Syndfloden er gaaet over heele Verden og erindrer Philosophos, at de skulle søge efter at erholde nogen Vißhed om de steenagtige Insecter og Planter alle findes paa en eller diverse høyder, efterdidet var den rette Middel til at decidere, om de herrørte af Syndfloden eller nogen anden Aarsag. Til sidst bestemmer hand den Gesvindighed med hvilcken Syndflodens Vande har udbredet sig over Jordens Kiode. Den 4 er ligeledes en Anmerkning af en Anonimo, og forkaster alle foregaaende Meeninger, anfører alleene det Spørsmaal, om Verden er af Evighed. Til sidst findes et Brev fra J. Riccato, hvori hand med kraftige Observationer stadfester Vallisnieri Meening, om Bryndenes Oprindelse. I den anden Deel staar Vallisnieri Critiske Breve til Daniel Clerc Thomas Brini og Aug: Sarasinus hvori Andri Tractat om Ormene i Menniskenes Liv prøves og ham forekastes mange Feyl, Modsigelser Plagia egen Kierlighed og andres Foragt.

Udi Rom er trykt 1724. in fol. Lexici Militaris Authore Carolo de Aquino Societatis Jesu Pars I Foruden hvis som henhører til de gamles Krigs Tienste, hvad heller de vare Græker, Barbarer eller Romere, og foruden Krigs Talemaaderne udi Nedre Riget, saavel da de vare Barbarer som nu omstunder, har P. Aquino indrykket ad-

adskillige Artikler, som har nogen vidtløftig Rapport med hans Forehavende; den Articul Abacinati indeholder følgende Particulariteter. Mand kaldede med dette Barbariske Latinske Ord, dem, som mand havde giort blinde ved at holde dem for Øyene et gloende Metal-Bekken, saalenge indtil Synet enten forgik dem gandske, eller de meget neppe kunde skiemte, denne Straf var i Brug for Platonis Tider, Democritus blindede sig selv paa denne Maade efter A. Gellii Beretning malis bene esse ne videret civibus, eller som andre vil at hand ey skulde forstyrres udi sine Meditationer. Denne Straf blev siden almindelig under de Constantinopolitanske Keyseres Regiering. Mand straffede dermed i Almindelighed de i Krigen fangne Generaler eller Printzer, som rebellerede. Udi Historierne findes at Grækerne tracterede saaledes den Venetianske Doge Henrich Dandalus. Denne Straf var og brugelig ibrandt de Franske og Engelske, og har Ordet sin Oprindelse af det Italienske Bacino Bekken, eller af Bacio mørk, dunkel. Det Ord Buccula fortiener og at læses. Mange Anthores have troet, at det bemerker den Deel af Hielmen, som tildekker Munden, og som gemeenligen kaldes Visieret, men Author har fundet, at det er den ophævede Deel af Skioldet eller dets Middelpunkt, som de Gamle kaldede Umbo, og udi hvilket mand ibrandt forestillede et Hoved enten af et Dyr eller et Menniske, som er bemerket ved Buccula der vilde sige saa meget som et lille Hoved. For sig har

hand ey allene de gamle Lexicographos og Authores, men end og gamle Marmora, hvor mand finder deslige Hoveder midt i Skioldene, hand anfører og de Skribentere, i hvilke Hielmene og Bacculæ distingveris, som udi den første Bog af Codice Theodosiano Octo apud Antiochum Cassides totidem bucculas. Capitolinum, udi Maximini Liv og Levnet fecit galeus gemmatas fecit & bucculas, og fornemmelig dette Sted i Aimonio quippe foramen in clypeo fuerat quod buccula protegebat deintus semipidali affixa ligno. Mand satte og disse bucculas paa Kyradser som en Ornament, hvilket Author proberer af 2 gamle Statuer, som findes i Collegio til Tivoli, ja de bleve end og brugte paa Stovlene som kand sees af et Monument udi Antiquites sacrées & profanes des Romains p. 238. af M. Antonio Exocho en Fegtere udi Trajani Tider, men det vil vel ikke blive ham saa lettelig tilstaaet at disse Figurer præsenterte deres Genios, og at det var en Efterabelse af Cherubim, som skyggede over Arken. Udi den Articul Cæstus efter at have observeret med Servio, at det skrives med æ og ey med simpel e, til Forskiel af Veneris Cingulo, som kaldes Cestus, anmerker hand at mand meget uretteltig udi de mange Editioner af Calepino har deraf givet den Explication, at det var et slags Knippler, hvoraf nedhengte Blye Kugler dertil fastgiorte ved Lærremmer, hand viser at denne Forseelse reyser sig deraf, at mand har ilde forstaaet den Passage udi Eustathio

thio: pugilum lora bubula manibus ipsis involvebantur plagas multum adjuvantia, digitos autem simul continebant, & quasi plagam quandam rotunda forma dure faciebant. hvorved mange Personer ere forledte, thi at en knippel ingenlunde passer sig herpaa, viser adskillige Stæder hos de gamle Authorer, som hos Virgilum palmas innectere cæstu, hos Propertium ligare ad cæstum gaudentia brachia oris, hos Valerium Flacium induere & exuere cæstus. Disse Cæstus bestoed ey i andet end lange Lær-Remmer, i hvilke mand indsvede Jern eller Blye Klumper, med hvilke mand vebnede Hænderne, for at slaae desto sterkere til. Disse Remmer blev adskillige gange svøbt omkring Hænderne, den ene Rem over den anden, og naaede de ey lengere end over Næven til Haandleden; dette blev brugt iblandt de Fegtere, som sloges med bare Næver. Hurtigheden bestoed i at kunde undvige sin Contreparts Slag, og derimod ey slaa mist af ham, thi ellers kunde Vegten af Slaget snart trekke en over ende, det var gemeenlig en blodig Kamp da de fleste Slag gik efter Tindingerne og Ørene, hvorover de Gamle opfandt en Machine til at bedekke disse Stæder med, som de kaldte Amphotides. Hvad hand har samlet over de Ord Bombarda Canon & Gunna, er særdeeles curieux. om Canoners Oprindelse ere adskillige Meninger, nogle og med dem Munsterus tilskrive samme Eimasco Konge over Friserne, som bragte dem paa de Danske Strømme midt i det 14 Seculo. Andre

vil

vil de ere opfundne i Spanien nogle Aar derefter. Petracha beretter, at i hans Tid brugtes de i Italien, og tilskriver Inventionen den naunkundige Archimedes, som hand meener betiente sig deraf til at forsvare Siracusa. Andre uden at bemerke enten Tid Sted eller Authorem staae fast paa den Mening, at de gamle havde nogle Machiner som lignede derefter. Ja der findes de som vil at Canoner er den prætenderte Torden med hvilken Salmonens forskrekkede de Overtroiske Græker. En fin Mendoza P. Maffei og andre som have skrevet om China søger i dette Rige begyndelsen af denne Machines Invention. Disse sidste Grunder deres Meening derpaa, at Chineserne have kiendt Krud, lenge før Europerne det brugte, men det er sikkert at blive ved den almindelig Meening, nemlig at tillegge Æren af denne Invention Berhard Svartz en Munk udi Meyntz. Polidorus Vergilius beretter at da denne Munk stødte noget Nitrum Alun og Zinober, og en Gnist kom ned i Morteren sprang det Pulver op med et Steen-Dexel derover. Dette uformodentlige Phænomenon gav ham Andledning til at giøre deraf et nyt Forsøg, og da hand dertil kom Kul og Salpeter-Støv reusserte det efter ønske, og gav ham anledning til at opfinde disse Nordiske Machiner. Archidamus Konge i Lacedæmonien, da hand saae et nyt paafunden Vaaben, raabte hand det er ude med ald Tapperhed. Men hvad var vel de gamles Artillerie at ligne ved denne Munks, hvad vilde de vel

have

have med deres Spendebukke kundet udrette imod vores Muure. Hvad forskiel er der vel ikke imellem deres Steenblider og vores Canoner. Vel er det saa at Slynger kand kaste Blye-Kugler med saadan Gesvindighed og Magt, at de blive varme i Luften, saaat naar de nedfalde ere de halv smeltede, men hvad forskiel er der ikke paa den lengde Canonerne fremføre deres Kugler samt Effecten. Hvad Lighed er der vel imellem de Kar de havde fulde med brendende Materie, som de kastede iblandt Fienderne, deres Phalariquer og Grækiske Ild og Canonerne. De behøvede jo stor Tid til at lave ald sligt tilrette, og en eniste Canonerer kand i et Øyeblik med lidet Krud kaste en heel flok Menniskér over ende. Det gaar da ikke vel an at søge vores Artilleriets Oprindelse hos de gamle, og mindre hos Chinelerne, som vel har vidst af Krud førend Europerne, men ey til anden Brug end Lyst-Ild og Fyrverker, saa at de til deres Artillerie nu omstunder i Krigen maa betiene sig af Europæerne. Fra Tydskland er Canonernes Brug bragt til Frankerige, hvor de fik deres Naun efter Guicciardini Beretning, der synes at været formeret af Canna et Røer, og ey af Gunna som Author troer, fordi Valsingham bruger det i den Sensu udi Henrici V. Lif og Levnet. Thi Gunna er i sig selv ey andet end et Barbarisk Ord formeret af det Engelske Gun, som bemerker en Canon. Vi forbigaae at melde hvor og naar Canonir ere først brugte, hvor der haver paafundet Lærstykker, som ere hart lige saa durable

rable som de af Jern, og slutte med Inscription af en Canon, som veyer over 300 ℔ foræret Isabellæ Gouvernantinde over Nederlandene; Mand finder deri Andledningen til de over Arsenalet i Paris giorte og saa høyt æstimerte Vers

Æthna hic Henrico Vulcania tela ministrat,
Tela Gigantæos debellatura furores

Som synes at være en Imitation af følgende

Divo Johanni dicat Anno MDCXXXII.
Ingenium. non. furor. arma.
Ministrat.
Omnipotenti. Deo. juvante.
Deipara. Virgine. interceclente.
Marinus. de Marinis. Jovi. suo.
Ex proprii. intellectus. fucina.
Animi. gratia. deprompta.
Hæc. leviora. ministrat. fulmina.
Giganteos. ausus. castigatura.

Nye Bøger.

Joach. Christ. Nemeitz Nachlese besonderer Nachrichten von Italien, als ein Supplement von Misson, Burnet, Addison und andern samt desselben fasciculo Inscriptionum singularium, 8vo. Lipsiæ.

G. C. Bohn des wohlerfahrnen Kauffmanns 2 Theil, oder neueröfnetes Waaren-Lager, 8vo. Hamb.

Leben und Regierung der Königin Maria von Schottland, 8vo. Hamb.
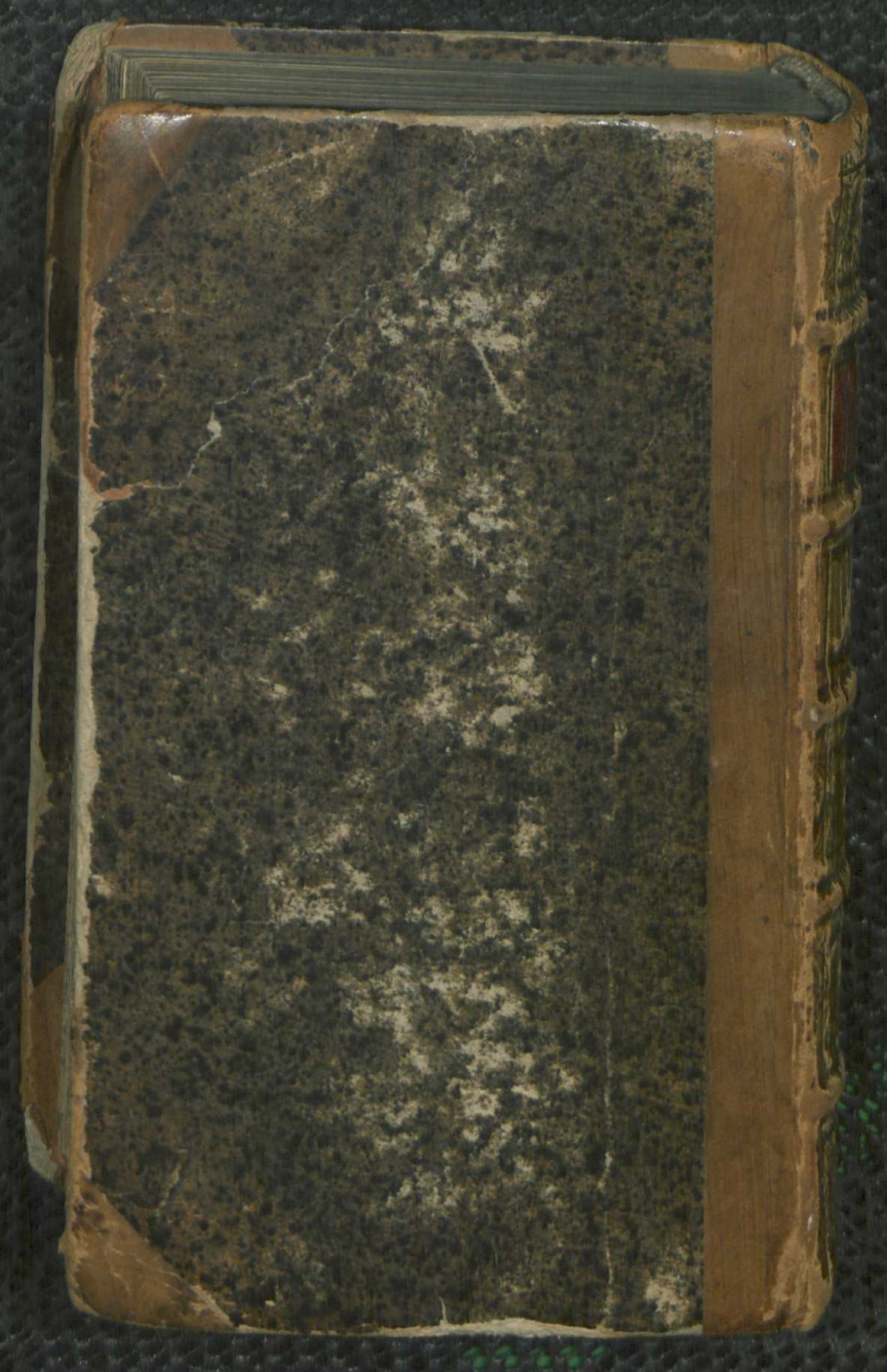
Der Spannische Robinson, oder die Geschichte des Gil Blas von Santillana, 8vo Hamb.